

763, 1861
1892

4A78V
6m
320

3321

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘEŠŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

78. 12. 89
XVIII. ROČNÍK.

V PRAZE 1892.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY“. — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah XVIII. ročníku „METHODA“.

I. Články.

- Kostely, církve a chrámy v Čechách. 7. 15. 41. 52. 65. 76. 99. 112. 136. František Vacek.
Přátelům dějin umění výtvarného na Moravě a ve Slezsku. (Návod.) 25. F. J. Lehner.
Redaktorův poslední pozdrav z Karlína. 37. F. J. Lehner.
Kdy vystavěn byl proboštský kostel v Jindř. Hradci. 55. 70. L. Domečka.
Škúdcové chrámoví. 64. Dr. Zikmund Winter.
Z pouti za církevním uměním v horách Železných. 68. K. Čermák.
Praedella hlavního oltáře v Karlínském chrámu sv. Cyrilla a Methoda. 79. F. J. Lehner.
Kostely z bývalého dekanátu Božeňského: Tochovice. 86. 103. 115. 123. Václav Truhlář.
Fresky objevené v kostelíku sv. Marka v Markovicích u Žlebů. 90. Klement Čermák.
Věže domu Pražského. 109. F. J. Lehner.
Farní chrám Páně sv. Michala v Uhelné Příbrami. 124. — Bývalá plebánie Vroutek. 125. — Bývalá plebánie Potvorov. 126. Josef Nechvíle.
Řeč o křesťanském umění. 133. Přednesl P. Odilo Wolff.

II. Románské exkurse.

V Čechách (69—87):

- Kostel Proměnění Páně v Bílém Újezdě. 1. (Púdorys, pohled, krákorce.) — Filiální kostel v Buřenicích. 73. (Púdorys, pohled.) Václav Krch.
Kostel Narození Panny Marie v Košicích. 15. (Púdorys). J. Braniš.
Zbytky rom. staveb v jihovýchodních Čechách: V Marklu (púdorys, pohled [39], kulaté okno [40]); — v Minichschlagu (49, pohled); — ve Stropnici (50); v Strmilově (51); v Zeleném čili Podolském Kostelci (51, apside); v Křeči (púdorys 52); v Jindřichově Hradci (sloupky a portálek v hradu 62); v Deštné (portál 63); ve Veselíně. Lužnici (zbytky portálu 63). L. Domečka.
Rom. kostely dekanátu Prachenského: Kostel sv. Mauricia v Mouřenci (púdorys 85); — kostel sv. Klementa na Práchni, 111 (púdorys); — kostel sv. Trojice v Zamlekově, 121 (púdorys). R. Kuchynka.
Románská rotunda v Zborově u Plánice, 97 (púdorys). R. Kuchynka.
Kostel Nanebevzetí Panny Marie na hrádce Čelákově. 122 (Púdorys). F. J. Lehner.

Na Moravě (7—8):

- Kostel Matky Boží nad hradem Veveřím. 6. (Púdorys, kazatelna 13, trámový strop malovaný, portálek 14.) — Kostel sv. Václava v Lukovanech (púdorys) 34. F. J. Lehner.

III. Různé zprávy.

- Výroční zpráva archaeol. sboru »Vocel« o opravě chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. 19. — Náhrobník kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga. 21. — Praedella hlavního oltáře u sv. Cyrilla a Methoda. 22. — Elektrické osvětlení Karlínského chrámu Páně. 23. — Provolání ve prospěch budoucího kostela v VII. části Pražské. 47. — Nutná potřeba pro zachování památek uměleckých a historických v Čechách. 57. — Zemští poslanci na Horách Kutných a Karlově Týně. 58. — Obnova chrámu sv. Bartoloměje v Kolině. 59. — Věže kostela sv. Ludmily na Král. Vinohradech dovršeny. 81. — Inventář potřeb kostelních při kostele sv. Vavřince v Náchodě z r. 1542 a 1567. (82.) — Cena misálu r. 1473. (82.) — Zavlékání českých starozitností do ciziny. 82. — Freskové malby z kostela sv. Jiří na Hradčanech. 83. — Chrám ve skále v Eskil-Sehiru. 83. — Hradní věž ve Znojmě se sřítla. 94. — Výstava společnosti přátel starožitností českých v Praze 1891. (107). — Osazení křížových růžic na průčelních věžích chrámu svato-Vítského. 119. — Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlav. chrámu sv. Víta za r. 1891. (129). — Z inventáře kostela Lounského z r. 1333. (131.) — Zvon v Hrnčicích. 131. — Zpráva o činnosti Jednoty pro vyzdobení chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně od r. 1889—1892. (139.)

IV. Literatura.

- Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě. 95. Vratislav Votrubec.

V. Feuilleton.

- Má kaplanka. 93. 104. 116. (S 3 vyobrazeními.) F. J. Lehner.
Most Karlův zacelen. 126. F. J. Lehner.

VI. Akademie křesťanská.

11. 23. 35. 46. 59. 71. 83. 95. 108. 120. 132. 140.

VII. Příspěvky na votivní obrazy

- v chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně.
12. 24. 36. 60. 84.

VIII. Seznam předplatitelů. 141.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo I.

V Praze, dne 30. ledna 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (69.) — Románské exkurse na Moravě. (7.) — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování). — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1891. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlinském chrámu Páně.

Románské exkurse. (69.)

Chrám Proměnění Krista Pána v Bílém Újezdě.

Napsal a nakreslil prof. Václav Krch.

Ku stavbám církevním slohu románského s chorem polygonálním dlužno připomenouti, že neméně zajímavé jako četně roztroušené nejen v bohatých nivách a rovinách, nýbrž i ve vábných a útulných krajinách horských krabatiny českomoravské až po Slezské hory často se vyskutují, o čemž pilný sběratel památek historických na svých cestách snadno přesvědčiti se může.

V Bílém Újezdě, dědině na silnici od Solnice ku Dobrušce vedoucí rozložené, zachován podnes chrám románský se starou zvonicí. Lid neznalý našich historických památek nepovznášival rád hlasu ku zachování této omšené stavby, ať o chrámu neb zvonici tak dím. Zdá se jim snad, že v něm nic není figurálně bujně fantasticky řezáno nebo divoce barokně malováno, co mysl klidně uvažující by rozpoutalo. Ona stará zvonice, zvaná sídlem sov a netopýrů a jiných nočních ptáků, jim proto jest nemilou, že posunuta jest stranou od vchodu do chrámu vedoucího, anebo proto, že vůbec starou jest. Tento strážce hřbitovní nemá ani tolik účty jako mnohá u sousedních hřbitovů zbudovaná brána a na oko nesmy-

slnými profily všech slohů působící. Mládež na místě zvoníků dovede však nejvíce posud oceniti starou zvonici po své arcitě strážce, vždyť vzácná z dubových mohutných a složitě vázaných trámů zbudovaná její vazba jest jím pravým eldorádem v různých hrách.

Rozměry svými řadí se chrám v Bílém Újezdě ku větším toho druhu na našem venkově zachovaným. Při nastávajícím jeho zvětšení pro vzrůst přifařených obyvatelů podaří se zajisté vele důstojnému správci vše to slohově opravit, co znešvařeno různými přídávky ano i velikostí původní zachovati a od přístavků oddělit.

Půdorys chrámu, jak výše zmíněno, má chor polygonálně ohraničený a spojený obdélníkovou lodí v celek ladných poměrů, ve světlosti přes 20 m délky a 10 m šířky. Sila jeho zdiva v lodi obsahuje 12 m a ve vítězném oblouku 0.88 m; stěny choru mající tloušťky 1 m prosty jsou všelikých přípor a trnožů. Délka lodi obnáší 15.75 m a šířka pak 10 m. Loď oddělena od choru, zakončeného pěti nestejnými stranami desítiúhelníku, vítězným obloukem

kruhový. Po ústupku 0·51 m stěny oblouku vítězného táhne se podélná stěna choru délkou 3·87 m a spojena jest tupým úhlem se sousední zdí již kratší, měřit tato pouze 3 m, kdežto následující rovnoběžná se stěnou oblouku vítězného opět rozměry svými sousední převyšuje a 3·50 m měří. Ku choru přistavená v pozdějších dobách sakristie na straně půlnoční, prosta však vši ceny architektonické, na nákrese jest vynechána, rovněž i nemístným jest přístavek věžičky nad lodí, která asi v posledních stoletích byla zbudována a zvonkem opatřena.

Mohutné stěny lodní i choru propouštějí na všech stranách svými okenními otvory dostatečného světla ve vnitřní prostor svatyně. Ačkoliv ruka nepovoláná často tu měnila jich tvar a dle libovůle je rozšiřovala, přece zachována na některých oknech v choru křivka kruhová, k jejíž rekonstrukci nesprávné, jaké dostalo se družkám jejím, nedostávalo se snad již peněz aneb pro větší rozmanitost stavby ponechána.

Vzdálenost oken v lodí větší jest než v choru a měří tato pouze 1 m, kdežto oněch 1·75 m. Jinak se to má s jich výškou; u některých ve světlosti jest bezmála 3 m, u některých prolamovaných i více, a jenom ve špaletování zachovány rozměry původní a stejné. Vzdálenost oken od podlahy poukazuje však na ráz doby románské, obnáší tato výška v lodí 4 m, kdežto v choru se zmenšuje na 2·80 m.

Výška chrámu v lodí na jeho rozměry půdorysu jest poměrně malá, neboť v lodí přes 7 m, kdežto v choru 6·50 m obsahuje. Strop rovný kryje loď, chor klenutí bez žeber z pálených tvrdých cihel. Vchod do chrámu vede se strany západní a jižní, ale ani jeden ni druhý se nezamlouvá ničím, než jednoduchým gotickým obřímáním z doby oprav. Zdivo chrámové sestává z láma-

ného pískovce — materiálu, jakýmž od dob nepamětných v okolí Dobrušském se staví. Věž Újezdská však upomíná mne svými mohutnými balvany opukovými na stavivo románské věže Načeradské, a tu možno snadněji se přiblížiti ku určení asi doby, v níž zvonice a chrám Újezdský byl postaven (Načeradský chrám, »Method«, ročn. XVII.)

Osamělá zvonice v Bilém Újezdě postavena jest na severozápadní straně chrámové a má v půdorysu tvar čtverce, jehož strana měří 8 m, a dvěma vchody západním a východním kruhovitě překlentými vchází a vychází se na hřbitov a odtud ku chrámu.

Nápadnou mohutností vyniká zdivo zvonice nad chrámem, a to málo jich k nalezení v téže síle posud zachovaných, neboť 1·52 m jest její síla zdiva. V prvním poschodí počíná tak zvané »podsebití«, k němuž vedou tmavé schody dřevěné, jenom jedinou střílnou na straně polední umístěnou osvětlené. V prvním patře věže nalezají se zvony v složité vazbě trámové zavěšené. Vše mihá se oku různosti prosmýků, jakých na nejstarších trámových v Čechách posud jest zachováno.

Výška prvního patra zakončena jest mohutným podsebitím. Jednotlivé jeho krakorce nestejných spolu vzdáleností různí se svými tvary nenápadně až na krakorec rožní, jenž, dosti bohatým profilem opatřen, zasahá vrcholem jehlance až do rožního trámu.

Ostatní krakorce výšek poměrně velmi značných zachovávají tvar dvouoblounový.

Krakorce podpírají pozednice, na nichž leží mohutné trámy dubové, sloužící za podklad příčným břevnům a šikmým oporám, součástí to vlastních nosičů dvou největších zvonů.

Chrám v Újezdě jako většina jiných starých chrámů nechová mnoho vzácností uměleckých, ani památek historických. Vnitřek zdoben hlavním oltářem s pra-

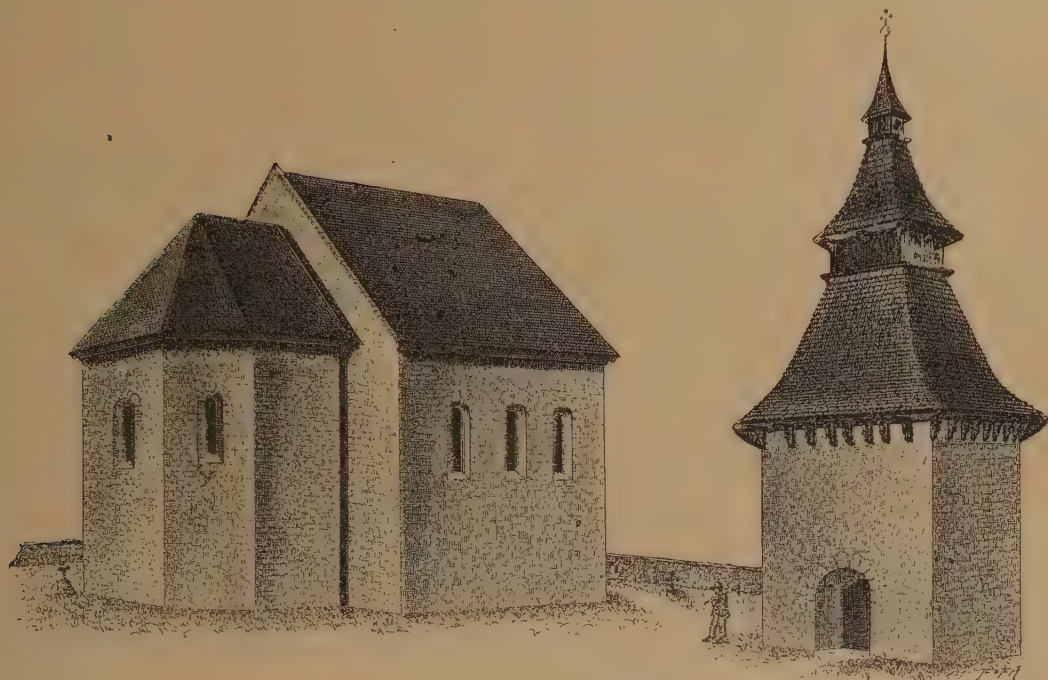

cemi řezbářskými, představující ni Proměnění Krista Páně, pracované Fr. Pacákem, řezbářem z Litomyšle r. 1748. Ve farní kronice r. 1663 založené uvádí se farář P. Jan Hora z Rychnova, který r. 1748 zřídil nový hlavní oltář, rozšířil

stěny jsou v onom přístavku, po levé straně hlavního vchodu.

Pod kůrem po levé straně poslední v řadě nachází se starožitná stolice vladyk Ostrovských ze Skalky. Stolice tato, vyšší ostatních, jest opatřena ozdobným

kostel při hlavním vchodu, nové varhany a lavice postavil.

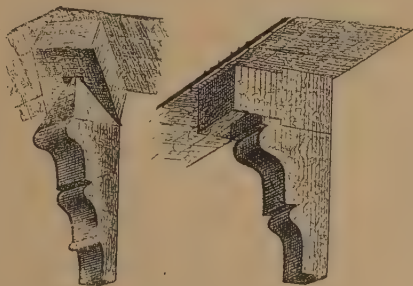
V lodi dělené od choru kamennou mřížkou, pocházející dle pověsti ze zrušeného v době Josefské kostela, na návrší blíže Rychnova n. Kn., jsou dva oltáře, založené r. 1858. Po straně pravé oltář sv. Josefa a po straně levé Panny Marie. Na plátně roku 1858 malované obrazy od malíře Klemense z Hradce Král. nemají ceny umělecké, podobně i sošky sv. Jana Nep. a sv. Václava. Ony poslední nahrazeny budou zajisté brzy novými, vkusnějšími. Křtitelnice jakož i boční přenosný oltářik se sochou Panny Marie jsou ceny všední bez letopočtu.

Dřevěný kůr spočívá na dvou sloupech a nad ním nese se téměř u stropu dřevěná pavlač. Na kůr vystupuje se po úzkých kamenných schodech, kteréž umí-

prístřeškem — nebesy — bohužel že v stavu již sešlém. V zájmu její historické ceny záhodno, aby uložena byla na místě výhodnějším, kde uchována bude od další zkázy. Zadní vysoká opěrací deska rozdělena jest na tři pole. Prostřední nese pozlatitý letopočet 1597,

na postranních jsou nápisy a erby manželů, kteří ji dali zhotoviti.*)

V cihlové dlažbě chrámu nachází se tu i tam umístěných osm náhrobníků; náleží vladycké rodině Ostrovských ze Skalky a jich nástupcům ryt. Mladotům ze Solopisk, kteréžto šlechtické rodiny pohřeb svůj našly v kostele Újezdském. Nápisy jich většinou jsou

*) Wylim Wostrowský z Skalky a na Skalce. Ve znaku: dvě ryby, kapři, na levo obrácení,

Marketa Wostrowská z Daubrowice a na Skalce.

Znak: přední půl parohatého jelena.

1597

sešlapány a pouze znalé jsou místy znaky rodiny Ostrovských. Tři podobné epitafy z dlažby nedávno vyňaty a ve vnější straně zdi kostelní zazděny. První při vchodu kostelním s vypuklinou šlechtičny a znakem Ostrovským, náleží některé vládyce Ostrovské, snad poslední onoho rodu, Anně Kateřině; nápis na něm jest sešlapán až na několik písmen v minusculi: »Leta.... w pondieli.... Tuto tielo .... —«

Na druhém náhrobním kamenu poznati pouze erb Ostrovský.

Třetí v průčelní zdi vložený pomník náleží manželé jmenované Anny Kateřiny, Janu Mladotovi ze Solopisk, kterýž pochován byl v kostele po levé straně oltáře, kde náhrobník původně se nalézal. Nápis jeho zní:

»Urozený a statečný Rytíř Pan Jan Mladota z Solopisk Naskalcze
Narozeny w Wtelnie Magycze Wieků
sweho 44 letha 9 Nediel a 4 dni dokonal
Žiwot w Panu Naden Swateho Jozeffa
to jest 19. MARTI Mezi 12 a 1 hodinau
leta 16.69. Kdež tielo jeho tuto Wese-
leho Zmrtwych wskrissi oczekawa. —
Obklyczily Mnie strzely gehu roztiat
ledwi mę beze wssy lýtosti a wylł
na Zem Żlucz mau
Ranił Mnie Ranau Naranu
autok Uczinił Namnie Jako Sylły.
Job 16. Kapi.«

Znak rytířů Mladotů ze Solopisk a na Skalce nalézal se v lodi nad vítězným obloukem zazděný, v kterých místech dnes vsazen jest kamenný medailon korunované hlavy Spasitelovy.

V téže lodi po levé straně u oltáře P. Marie bylo malované okno, jehož zbytky daroval kněz Fr. Petera r. 1857 do českého musea. Byly to dva šestihrany se vpálenými malbami, představujícími Krista na kříži a Krista co vítěze nad smrtí, druhý s letopočtem 1583.

Stranou kostela postavena jest věž, v níž visí tři zvony:

Největší zvon nese nápis gotickými minusculemi psaný:

»Tento zwon slit jest ke czti a chwale panu bohu wssemohucimu a dobreim lidem na p oschwaleni skrze mistra adama tarabu zwonarze w hradczy kralowe leta panie 1564.«

Na druhém ze staršího zvonu přelítem se čte:

»Od nepaMěti sLaVU bohU hLasaL I
Čest, — Leta toho přeLlIt a Jan nep.
nazVán Jest.«

Na krku jeho nalézá se vypuklinový obraz Panny Marie a sv. Jana Nep.

Nejmenší, zvaný poledník, má nápis německý:

»GOSS MICH IGNATIUS DRACK —
IN KÖNIGGRÄTZ 1790.«

S názvem »Újezd« setkáváme se v dějinách kolonisace české od počátku XI. století; znamená původně pozemnost, jejížto meze slavným objížděním určeny byly. Toto dělo se u přítomnosti úředníků hradských i sousedstva koňmo — au-jezd. Újezd jakožto topické — místní utkvělo pravidelně při dvoře neb sídle hospodáře újezdního.

V Újezdě Bílém není ale žádné stopy po sídle panském, snad nebylo tu příhodného staveníště pro panský byt, totiž výsadníku nějakého skalního jako na blízké »Skalce«, vzdálené 2 hodiny od Opočna, kde od dávných dob tvrz stávala.

Dostal se tedy název Újezd mimo pravidlo nikoliv sídlu majitele, nýbrž vsi, kteráž stala se nejdůležitější v okrsku tím, že zde postaven pro všechny osady újezdu kostel, který v popisu diecése Pražské l. 1344—1350 uvádí se mezi farními dekanátu Dobrodrušského. Když kostel tento omítnut a obílen byl, dostalo se Újezdu přívlastku »Bílý«, kdežto v latině nazýván byl »Vgezd Letum« — Veselý; vedla totiž Újezdem hlavní cesta od Rychnova ku zemské bráně u Doběni, jediného to v těchto horách většího pohraničního místa.

První známí patronové kostela v Bílém Újezdě, za jejichž souhlasu faráři Újezdští (Vgezd) svá obročí s jinými beneficianty směňovali, připomínají se bratři Ješek (Jan) a Půta, majitelé »Skalky« r. 1360 (L. conf.) Pocházeli nejspíše z rodu Drslaviců, v krajině Opočenské usedlých, neboť jméno »Sezemymutiny« z téhož rodu zaznamenáno jest v chrámě Přepýšském jako obnovitelů téhož chrámu ve století 14.

Dle všech zpráv historických lze souditi, že nejenom páni ze »Skalky«, nýbrž i jiní členové rodů na panstvích okolních usedlí, měli v Újezdě právo podací, neboť r. 1362 měl Jan ze Skalky při též kostele toliko jeden hlas podací. (»Johannes de Hroska dictus Skalca«.)

Jan přestěhoval se tehda do blízké vsi Hrošky, zajisté pro nedorozumění se o dědictví otcovské.

S ním současně se nazývá kollatorem téhož kostela Jan ze Skuhrova.

Ze skrovných dějepisných zpráv v té době zachovaných vysvítá, že při onom dělení bratří Ješka a Půty ze Skalky též Újezd rozdělen byl.

Když vladykové na Hrošce vymřeli, spadla tato na vladyky Ostrovské asi před r. 1524 (Rel. Tab. I, 331). Zvláštní jest, že nikdo z těchto vladyk nejmenuje se v řadě kollatorů Újezdských, ač při kostele tom právo podací — jeden hlas — měli.

R. 1567 činí se ale zmínka o třetím díle podací při kostele Újezdském, neboť téhož roku prodal Jiřík Ostrovský Ostrov i příslušenství s třetím dílem podací kostelního v Újezdě Matyášovi Dobšovi z Olbramovic na Černíkovcích za 3250 kop gr. č. (D. Z. 59, G. 27).

Rod Drslaviců podával po dlouhou dobu plebány ke kostelu Újezdskému. Prvního známého plebána Václava uvádějí »Libri confirmationum« roku 1360 19. května, kdy směnil místo s plebánem Vamberským Mikulášem. Kollatoři jich Ješek a Půta, bratří ze Skalky (I. C. 4 [122]).

Petr od 17. října 1361 do 13. října 1362 směnil místo s Mikulášem v Újezdě. Kollatoři: Jan a Půta, bratří ze Skalky (I. D. 7, 160).

Řehoř od 17. října 1362 do 17. října 1375. Byl dříve plebánem v Rané v Litomyšlské diecési, směniv místo s Petrem. Kollatoři: Jan ze Skuhrova a Jan Skalecký z Hrošky.

Dětoch byl ustanoven v Újezdě od 17. října 1375 do 21. srpna 1391. Dříve byl plebánem v Jilemnici, směniv s Řehořem. Kollator: Vznata ze Skuhrova (I., E. 3 [184]).

Vojslav, dříve plebán v Luhu, ustanoven v Újezdě od 21. srpna 1391 do 6. května 1398, směnil s Dětochem. Kollator: Půta starší z Častolovic.

Rubín, byl dříve ve Vamberku plebánem, od 6. května 1398 do 29. září 1403 působil v Újezdě, směniv místo toto s Vojslavem. Kollator: Půta mladší z Častolovic.

Mikuláš obdržel plebánii po smrti Ru-

bína, působil v Újezdě pouze od 29. září 1403 do 6. března 1409. Koll.: Anna, kněžna Osvětimská.

Matěj, směnil dřívejší své místo ve Vřestarech s Mikulášem, plebánem Újezdským, kdež působil od 6. března 1409 do 5. června 1411. Koll.: Anna, kněžna Osvětimská.

Franěk, působil od 5. června 1411 do 28. srpna 1418 v Újezdě; byl dříve plebánem v Sedražicích a směnil místo toto s Matějem. Koll.: Anna, kněžna Osvětimská.

Svatoslav, dříve plebán v Újezdě (v nynějším okrese Chlumeckém severo-západně od Přelouče), směnil s Fraňkem a působil od 28. srpna 1418. Koll.: Anna, kněžna Osvětimská.

Svatoslavem končí řada nám známých plebánů v Újezdě, a od této doby r. 1418 mizí boji husitskými jména duchovních, až teprve, když r. 1663 založena byla matrika v Újezdě, seznamujeme se v ní s řadou duchovních tohoto a následujících století. — Prvním byl M(agister) Ferdinand Mikuláš Benedikt Wostarek z Wačetína, rozen v Hradci Král. Touže dobou připomíná se i škola v Bílém Újezdě a od r. 1661 byl zde kantorem a rektorem Tobiáš Pátek; učil 30 let.

V době bitvy bělohorské patřil Újezd rodu Vlkánovských. Benjamín z Vlkánova, bývalý měšťtín Pražský, koupil r. 1558 panství »Solnici«, totiž bývalé zboží Skuhrovské od Arnošta falckrabí Rýnského, vévody Bavorského.

Osudná bitva připravila nástupce Benjamína o jich statky, a tak chudí jsouce leckdes hledali útulek. Zboží jich připadlo Karmelitánům v menším městě Pražském.

V seznamu skonfiskovaných statků Vlkánovských (P. Bílek, Děj. konf., d. II., str. 714) výslovně uvádí se Oujezd (díl), avšak když soudem zemským toto zboží přiřčeno bylo Karmelitánům a místokomorník jim je odhádal, již více se tu Oujezd nejmenuje; kam se dostal zatím, není známo. Určitějšího o tom výkladu podá v nejbližší době při podrobném sepsání historie Újezda a okolí řídící učitel v Hrošce, pan Josef V. Volf, jemuž i já za velmi důležitá data o Újezdě jsem díky zavázán.

Románské exkurse na Moravě.

7. Kostel Matky Boží nad hradem Veverím.

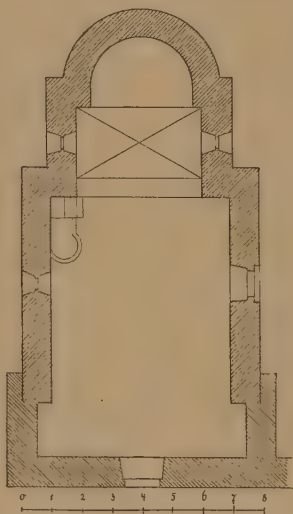
Napsal a nakreslil F. J. Lehner.

Bylo to dne 9. září roku minulého za poslední návštěvy Brněnské, když za řeči o nastávajících exkursích románských po Moravě Jeho biskupská Milost mne mile překvapila a potěšila netušenou novinou, že na svých visitačních cestách byl pamětliv mých exkursí, k nimž průběhem zimy sestaví mi látku sebranou. A když jsem se zmínil, že z portálku kostelíka nad hradem Veverím, jehož vyobrazení náhodou mi do rukou přišlo, soudím, že celá budova jest románská, ve známé laskavosti své kromě dp. sekretáře pozval též dp. seminářského ředitele a dojel tam s námi. Že první má exkurse románská na Moravě konala se za osobní intervence velepastýřské, jest šťastnou věštbou pro dílo takto zahájené.

Objeli jsme táhlou zátočinou hrad na vysoké skále jako hnízdo jestřábí strmicí, rozkošným lesem olemovaný, vystoupivše před kostelem o samotě stojícím jako stříbrovlasý poustevník, který s vysočiny po vůkolí zírá. Mezi tím, co vdp. regens v úzlabině po klíči kostelním pátral, obcházel jsem kolo kolem kostel vysokou zdí obehnaný, patrajíce po znacích slohu románského, po nichž však kromě portálku nikde ani stopy se nevyskytovalo. Nejapně prodloužená střecha na jižní stranu hluboko nakloněná poukazovala na nějaký přístavek, ku východu pak vynikal nepravidelný polygon svrchu pokrytý bizarní výzdobou, která na sloh přechodní částečně připomínati se zdála. Pohled z venčí neposkytoval vůbec ani nejnepatrnější stopy slohové a starožitnické, vyjímaje portálek již zmíněný. Sklamáný diletant nebyl by již ani na klíč čekal, nýbrž byl by se mrzut vrátil. Archaeologům však nebývá závadou zevnějšek i zcela bezvýznamný, jelikož o stáří a ceně budovy kostelní rozhoduje obyčejně vnitřek svými určité

vyslovenými poměry a rozměry lodě i choru nebo apsidy. Stará zkušenost i zde se osvědčila. Vstoupili jsme do kostela a jediný pohled přesvědčil nás, že se nacházíme v ctihodné svatyni románské, která zde bez podstatných změn stojí jako kmet osm set roků čítající. V mladých letech naslouchával sladkým slovům zbožných žáků sv. Methoda, a nyní po tolika letech vítá nástupce jeho apoštolského a tklivou řečí vypravuje své osudy.

Kostel Matky Boží ukazuje veškeré typické znaky starých svatyní románských. Loď dosud stropem krytá tvoří obdélník 6·70 m dlouhý a 5·65 m široký.

Západní část, o 0·50 m v pravo i v levo se rozšiřující a na půdorysu opačně čárkovaná, jest pozdějším přístavkem. Máť tedy loď charakteristické rozměry nejstarších kostelů románských, kde délka jen nepatrně šířku převyšuje, takže půdorys jest jen prodlouženým čtvercem.

K lodi nepřiléhá na východ přímo apsida polokruhová, jako pravidelně bývá, nýbrž za vítězným obloukem polokruhově sklenutým druží se k ní nejprve užší, 3 m dlouhý chór křížovou klenbou krytý, za nímž teprve otvírá se opět užší apsida polokruhová, conchou řádně sklenutá, nyní bez oken,

kteřá do jista v ní zazděna jsou, a to tři, jedno v prostředku a dvě po stranách. Stalo se tehdaž, když polokruh apsidy zvenčí proměňovali v polygon, a to pouze ve vrchní části, kdežto spodní část apsidy i na venek polokruh podržela. Na vítězném oblouku choru i apsidy zachovaly se dosud staré kamenné římsy románské, skládající se ze dvou pravoúhlých desek, mezi nimiž čtvrtkruhový oblouk v průvodu spodní destičky se nachází. Zdivo jest metr silné.

(Ostatek příště.)

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

V pozdějších listinách připomíná se toliko nadání kaple sv. Klementa na Vyšehradě. Král Přemysl I. propůjčil je roku 1215 proboštu a kanovníkům Vyšehradským, chtěje tomu, aby užitek nového zboží doplňovaly se porce kapitulárův.¹⁾ Král Václav I. uznal r. 1240 darování otcovo za pravoplatné²⁾ a papež Innocentius IV. potvrdil je listem ze dne 21. prosince r. 1245.³⁾ Potom zastával církevní službu při kapli sv. Klementa jeden z kanovníků Vyšehradských.⁴⁾

Otázka jest, zdali zpráva o kostele sv. Klementa na Opyši odnáší se ku kapli téhož světce na Vyšehradě. Někteří badatelé doslýchajíce o Opyši, myslí na východní svah hory, kteráž jest městištěm hradu Pražského.⁵⁾ Svah ten slul ovšem za starodávna Opyšem, ale není pochybnosti, že obecného jména »opyš« (ocas, strápec) i při jiných hradech bylo užíváno, aby značil se jím mírnější sklon ostrohův, na nichž budovány hrady slovanské.⁶⁾ Také to povšimnutí zasluhuje, že v listině Vyšehradské praví se: »de Opis«, jako o místě blízkém, kdežto jinak čekali bychom neurčitější výraz »in Opis«. V Tomkově Dějepis města Prahy kdykoli řeč se nahodí o kapli svat. Klementa na Vyšehradě, bývá téměř vždy dodáno, že svatyně ta stávala před hlavním vchodem do nynějšího kostela sv.

Petra a Pavla, to jest na západní straně bývalé basiliky. Důvodů k tomu spisovatel nepřičinil a v listinách jich také shledati nelze. Jak za to máme, zakládal se domněnkou, že staré zdi jakési před kostelem jsou zbytkem kaple svat. Klementa. Tak soudili i jiní;⁷⁾ než znaleckým ohledáním zjištěn byl mnohem mladší původ řečených rozvalin.⁸⁾ Po r. 1328 zaniká v listinách zmínka o kapli sv. Klementa na Vyšehradě a ožívuje teprve r. 1439, kdy zapsali v knize novoměstské, že dům souseda jejich Vaňka stál vedle kostela sv. Klementa.⁹⁾ Zatím v letech 1359—1415 řeč jest o farním kostele ve Psářích na svahu hory Vyšehradské ku Botiči. Psáry někdy »ulici Vyšehradskou« zvané (r. 1091) bývaly za 11. století hlučným tržištěm.⁴⁾ K místu tomu hodí se popis kaple svat. Klementa »in monte wissegradensi« (roku 1240—45) a ovšem i starší název »na Opyši« (r. 1088). Pohříchu neochránily písemné památkami jméno světce, na něž zasvěcen byl farní kostel Psárský, aby domněnka naše, že to byla kaple svat. Klementa, měla pevného základu. Zmínka o soukromém domě na Vyšehradě podle kostela svat. Klementa neukazuje alespoň ke průčelí kollegiálního chrámu sv. Petra.

Co potvrzovalo předešlé badatele ve víře, že kaple sv. Klementa byla v bezprostředním sousedství basiliky sv. Petra, jsou trvám slova zakládací listiny Vyšehradské: »ecclesia sanctorum apostolorum Petri et Pauli sanctique Clementis« a závěrek z toho činěný, jakoby hned od počátku přidáno bylo jméno sv. Klementa hlavnímu chrámu na Vyšehradě. Ale to jest způsob 12. a 13.

¹⁾ Grueber: Die Kunst des Mittelalters in Böhmen; I., str. 14.

²⁾ Baum v Památkách archaeolog., IX., sl. 372: »Zbytky zdi před kostelem sv. Petra a Pavla nejsou tak prastary. Stlačený lomený oblouk, kulaté přípyry zvenčí ze zdi vypuštěné, kosmo postavené opěráky, jejich článkování a podnoží poučují nás, že zbytky ty pocházejí ze druhé polovice 13. stol.«

³⁾ Tomkův Dějepis m. Prahy; VIII., str. 199.

⁴⁾ Kosmův Letopis k r. 1091; II., hl. 45: »Nusquam enim melius ditaberis, nec amplius magnificaberis, quam in suburbio pragensi et vico wissegradensi. Ibi Judaei auro et argento plenissimi, ibi ex omni gente negotiatores ditissimi, ibi monetarii opulentissimi, ibi forum.« Prameny d. č., II., str. 127.

¹⁾ Erbenova Regesta; č. 559, str. 260: »Capellam s. Clementis in eodem oppido (Wissegrad) constitutam cum omnibus attinentiis suis post decessum sui possessoris Johannis, archidiaconi curimensis (r. 1215—29), ecclesiae s. Petri, principis apostolorum, conferimus perpetuo possidendam ad usum fratrum et refectiois complendas.«

²⁾ Erbenova Regesta; č. 1008, str. 468: »Ejusdem ecclesiae capitulo recognoscimus jus suum in capella s. Clementis, quae in monte wissegradensi dinoscitur esse sita.«

³⁾ Erbenova Regesta; č. 1141, str. 538: »Capella sua (t. j. královského patronátu) s. Clementis de monte wissegradensi.«

⁴⁾ Emlerova Regesta; III., č. 1477, str. 577: »Johanni de Melnik, canonico wissegradensis ecclesiae, capellarum sanctorum Laurentii et Clementis in monte wissegradensi sitarum capellano« (r. 1328).

⁵⁾ Památky archaeologické III., str. 231.

⁶⁾ Acta consistorii k r. 1396; list 94: »Vinea juxta castrum pragens sub turri aurea in monte, qui in vulgari boemico opys nuncupatur.« Latinský překlad podává již Kosmas k r. 1002: »Quod vulgo dicitur per caudam urbis.« Letopis český; I., hl. 36. Prameny d. č., II., str. 53.

století rozmnožovati názvy chrámů svatými pro některou spojitost jejich s titulem původním nebo s místem samým. Tak ve prepise bullu papeže Jana XIII. (r. 965—72) ze 12. nebo 13. století slove kostel sv. Víta v Praze: «ecclesia sanctorum Viti, Wencezlai, Adalberti» († r. 997). Ve starších a původních listinách jmenována jest kollegiální basilika na Vyšehradě vždy toliko chrámem sv. Petra. Teprve po r. 1215 naskytá se důvod pro součrómé rozšíření patrocinia jejího, když totiž k záduší kostela přibýlo zboží kaple sv. Klementa. Mohly pak i zározeň živý bytí upomínky na význam sv. Klementa v církevních dějinách českých, jak jim později určitý tvar propůjčen od spisovatelů 14. století, Neplacha a Pulkavy, kteří zakladatelem chrámu sv. Klementa na Vyšehradě prohlásili knížete Bořivoje I. a přidali ještě, že ve svatyni té choval sv. Cyrill tělo svat. Klementa po tři léta, prve nežli s bratrem svým Methodějem je z Čech nesl do Říma.¹⁾

K r. 1092 děje se první zmínka o ulicích a kostelích v těch místech, které nazýváme nyní městy pražskými. Vypravuje totiž vrstevník té doby, letopisec Kosmas, kterak slavně přijat byl lidem svým nový kníže Břetislav II., když blížil se ku hradu Praze. Mládež obojího pohlaví postavená na různých rozcestích ulic vítala jej hudbou a tancem, po kostelích hlahlolily zvony a všechen dav vstříc plesal knížeti.²⁾ Ptáme-li se po jménech kostelův a ulic tehdejšího podhradí, odpověď aspoň nějakou dává místopis měst pražských, ne sice v knihách uložený, ale tím bezpečněji do půdy zemské vtisknutý. Vedle něho pokračovaly dvě cesty z Vyšehradu po pravém břehu řeky ke hradu pražskému: jedna hořejší západním krajem nynějšího Karlova náměstí, Spálenou ulicí, Perštýnem, Dominikánskou a Valentinskou ulicí; druhá, dolejší po břehu vltavském Ke sv. Valentinu na Starém městě směřovala také cesta

z východních Čech, beroucí se po jižní straně vrchu Žižkova, nynější ulicí Hybernáckou, Celetnou, přes Staroměstské náměstí, ulicí sv.-Mikulášskou a Kaprovou. Ke sv. Valentinu ukazuje dále cesta z jihovýchodních Čech, patrná ještě v místech nynějšího sv.-Václavského náměstí, na Můstku a v Sirkové ulici. Konečně i od brodu Bubenského vedla přímá cesta nynější ulicí sv.-Klementskou, Haštalskou, Věženskou, Josefskou třídou ke svat. Valentinu. Závěrek z toho jest na bíle dni. Prastarý přívoz vltavský, kterým přicházelo se z pravého břehu řeky na hrad pražský, byl v místech nynější řetězové lávky. Podle cest pak k němu obrácených hledati dlužno staré chrámy v podhradí. Jmenujeme tudíž kostely: sv. Valentina,¹⁾ sv. Martina ve Zdi, sv. Petra na návrší zderazském,²⁾ svat. Kosmy a Damiána na vrchu při nynějším klášteře emauzském; Panny Marie před Týnem; sv. Haštala, sv. Klementa na Poříčí, sv. Petra tamže.

Druhé místo na pravém břehu řeky Vltavy, v němž sbíhaly se různé cesty, shledáváme u nynějších Staroměstských mlýnů. Sem docházela dolejší cesta z Vyšehradu, pokračujíc při konci svém nynější Poštovskou ulicí vedle okrouhlého kostelíka svat. Kříže ke kostelu svat. Jana na Zábradlí (in vado = na brodě). K témuž středišku směřovala cesta z jihovýchodních Čech, odbočivši z hlavní cesty na nynějším sv.-Václavském náměstí vedle potomního chrámu P. Marie Sněžné a bravši se Skořepkou, Betlémským náměstím a Zlatou ulicí. Ke sv. Janu na Zábradlí přicházelo se také po břehu ze strany severní od sv. Valentina podle kostela svat. Klementa u mostu.

Dolejším přívozem proti kostelu sv. Valentina přicházelo se z pravého břehu řeky Vltavy na »ostrov pod hradem Pražským.« Tam poblíže řeky stával

¹⁾ Neplachova Summula chronicae v Dobnerových Monumenta hist., IV., str. 97. Příbika Pulkavy Kronika česká (překladem z roku 1786); str. 48.

²⁾ Kosmův Letopis; II., hl. 50: »Successit junior Bracizlaus, quem advenientem in urbem Pragm laetis choreis per diversa compita dispositis tam puellarum quam juvenum modulantium tibiis et tympanis et per ecclesias pulsantibus campanis plebs laetabunda suscepit.« Prameny d. č., II., str. 132.

¹⁾ Úctu sv. Valentina rozšiřoval nejvíce biskup Pasovský Altman (r. 1065—91), zasvětiv, pokud víme, devět chrámů v Bavořích ku poctivosti jeho. Byl pak i stolický kostel v Pasově poručen do spoluochrany sv. Valentina, někdy r. 460 krajinského biskupa v Raetiích. Linzer Quartalschrift; 1890, str. 845 n.

²⁾ Ke zprávě Kosmově o smrti Zderadově, jenž byl milcem krále Vratislava I. a zahynul úkladem kněžice Břetislava II. dne 11. července r. 1090, dodává Dalimil: »Před Prahou ho pochovachu, kostel Zderazem nazvachu.« Kronika česká; str. 110. Kosmův Letopis; II., hl. 44. Prameny d. č., II., str. 126.

kostel sv. Petra řečený »na ostrově«. Před ním dělily se cesty vedoucí od přívozu na hrad Pražský: jedna z nich pokračovala nynější Pavelskou uličkou a východní částí Letenské ulice k Valdšteinskému náměstí a odtud do vrchu ku přední straně hradu; druhá směřovala na severozápad ke starým zámeckým schodům a tudíž ku zadním vratům hradu Pražského. Podle oné cesty stál okrouhlý kostelík sv. Václava na severní straně nynějšího chrámu svat. Mikuláše. Brod a potomní přívoz u svatého Jana na Zábřadli ukazuje ku severnímu cípu ostrova Kampy, odkudž, tuším, nynějším Velkopřevorským náměstím, Prokopskou ulicí a Tržištěm přicházelo se na sv.-Janský vršek. Na Tržiště dobíhala cesta z jižních Čech beroucí se Újezdem pod Petřínem, kdež byl kostel sv. Jana Křtitele proti hornímu konci ostrova Kampy.

V letech 1090—96 dály se opravné stavby opatského chrámu P. Marie a sv. Jana Křtitele na Sázavě a stoličné basiliky sv. Víta na hradě Pražském, jak o tom již svrchu¹⁾ zmínka byla učiněna.

Knížeti Břetislavovi II. (r. 1092—1100) připisuje se založení kláštera na hradě Litomyšli.²⁾ Které řehole byl sbor bratří do kláštera toho nejprve uveden, neoznamují písemné památky naše. Byloť snahou potomních přemonstrátů zachovati úplné mlčení o tom, že před bílým řádem jejich ustoupiti musili z Litomyšle starší řeholníci. Nicméně ochránila se listina benediktinského kláštera v Opatovicích z r. 1108, která zovouc řeholníky Litomyšelské »bratřími« a představeného jejich opatem,³⁾ tušiti nám dává, že pravidlem mnišským nelišili se v Litomyšli od Opatovických. Biskup Olomoucký Jindřich, příjímím Zdík (roku 1026—50) vzav na sebe v Jerusalemě roku 1138 roucho nově založeného řádu

svat. Norberta a navrátiv se téhož léta do vlasti, pracoval o to radou a skutkem, aby klášter Litomyšelský přemonstrátům byl odevzdán. Nevíme, za jakých okolností r. 1144 učinil mu kníže Vladislav II. po vůli.¹⁾ V kostele tamnějším P. Marie,²⁾ jenž vystavěn byl na jihovýchod od staršího chrámu sv. Klementa, připomínají se tři oltáře. Hlavní oltář zasvěcený P. Marii jmenován jest teprve roku 1390, kdy král Václav IV. daroval kostelu Litomyšelskému les »na Presích«, ukládaje kanovníkům, aby za rodiče jeho a královny Žofie zpívali každý den mši svatou ku P. Marii. Mimo oltář sv. Václava r. 1145 jmenovaný³⁾ byl tu též oltář sv. Kříže, ježž roku 1397 Jan Mladec z Branné založil a znamenitě nadal.⁴⁾ O poloze kostela a kláštera P. Marie v Litomyšli víme jen tolik, kolik nám listina dílí⁵⁾ z r. 1398 vypravuje. Vedle znění jejího zanecháno bylo převoru a kapitole Litomyšelské, aby drželi »celou tu částku (hradu), ve které právě obydlí mají, která z jedné

¹⁾ Nadační listina kníž. Olomouckého Oty III. z počátku r. 1145: »Quum me una cum reverendo in Christo patre domino Zdicone, episcopo moraviensi, ... manus inimicorum nostrorum sanguinolentas vitaeque discrimina effugere contigerit, ad altare divi Wenzelai in ecclesia lutomuslensi genibus provolutus, ... domino Joanni abbati et fratribus suis ibidem servitio divino mancipatis et novissime per eundem dominum episcopum fundatis largam elemosynam conferre devovi.« Erbenova Regesta; č. 251, str. 112. Vincetiův Letopis k r. 1141: »Henricus, moraviensis episcopus, qui alio nomine Sdico fuit dictus, ... monasterium ... in introitu Boemie Lutomisli, ei nomen montem Oliueti imponens, construxit.« Prameny d. č., II., str. 409 n. Jarlochův Letopis k r. 1175: »Rex Wladislaus ... construxit et aliam ordinem nostro domum ... in Lytomisli.« K r. 1184: »Henricus, qui et Zdico, septimus ecclesiae olomucensis episcopus, ... cuius auxilio et consilio, sicut supra dictum est, fundata est strahoviensis ecclesia nec non et lithomysslensis, quam appellavit montem Oliveti.« Prameny d. č., II., str. 467, 491.

²⁾ Potvrzovací list papeže Eugenia III. z roku 1145: »Ecclesiam sanctae Mariae una cum loco, in quo vestrum monasterium (in Lutomizl) cernitur esse constructum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus.« Erbenova Regesta; č. 255, str. 114.

³⁾ Viz svrchu pozn. 1), kdež přivádějí se slova listiny z r. 1145: »Altare divi Wenzelai in ecclesia lutomuslensi.«

⁴⁾ Sedláček: Hrad, zámky a tvrze král. českého; I., str. 10, n.

⁵⁾ Když r. 1344 zřízeno bylo biskupství v Litomyšli, pozbyli přemonstráti tamější opata, konvent jejich stal se stoličnou kapitolou a věci klášterní spravoval převor. Ve sporech mezi biskupy a kapitolou o statky a příbytky na hradě Litomyšli učiněna konečná smlouva r. 1398. Sedláček; I. c. str. 5, n.

¹⁾ »Method«, 1891; str. 127 n; 45.

²⁾ Potvrzovací listina krále Vladislava I. z r. 1167: »Ecclesiam lutomuslensem, in qua regulares canonici divino mancipati sunt obsequio, sub sancti Wenzelai et nostram protectionem suscepimus, ... statuantes, ut ... quaecunque bona tam Brecizlai, loci illius fundatoris, vel Sobezlai, ejusdem loci amplificatoris, ... possident, ... illibata permaneant.« Erbenova Regesta; č. 319, strana 138.

³⁾ Potvrzovací list knížete Svatopluka z r. 1108: »Aliam vero a sinistra descendentem (to jest částku země po levém břehu řeky Desné) utatur ... abbas et fratres de Lutomizl in perpetuum. Amen. Et haec traditio pia elemosinae comitis Domazlau facta est ... tempore ducis Boriuoy (roku 1100—7). Erbenova Regesta; č. 195, str. 87.

strany (jižní) leží při sakristii a a m-bitu kostelním a z druhé strany obrácena jest ku východu od starého paláce (obydlí opatova) na zad presbytěře kostela postaveného se všemi tuto zřízenými místnostmi a příbytky řemeslníkův, zahradou převorovou, oběma branama (hradnima) a jiným příslušenstvím, jak to vše hradba veliká počínajíc od řečeného velikého paláce ve čtverhranu až ku věži kostelní, na kteréž nyní zvon a hodiny visí, obkličuje a zavírá, také s tím městištěm, kdež bývala lázeň kapitoly, nyní však školy se shledávají, počínajíc ode zdi klášterních a jdouc ku městu až k mezi, která má se udělati a počínati sloupem kamenným, který stojí v polou kaple nebo sakristie kostela svat. Klementa, avšak beze vší překážky hřbitova, tudíž rovným směrem až ku příkopu a klášteru bratří augustiánův.« Ve starší době děje se také zmínka o špitále vedle kláštera P. Marie v Litomyšli. Na vychování osob špitálních třeba bylo ročně 15 1/2 hřivny stříbra. Náklad ten rozvrhl opat Štěpán roku 1269 na fary ke klášteru náležející.¹⁾

Možno-li spoolehnoti na udání potvrzovací listiny krále Přemysla I. z roku 1205, daroval kníže Břetislav II. (roku 1092—1100) klášteru sv. Jana Křtitele na Ostrově kapli sv. Petra a příslušenství její: zemi na čtyři pluhy a částku řeky Blanice.²⁾ Polohu kaple vyměřuje nejspíše další kus potvrzovací listiny z r. 1205, kdež se praví, že kníže Vladislav II. (r. 1140—58) daroval bratřím kláštera Ostrovského les vedle statku jejich v Putimí, kdež jest kostel vystavěný ku poutivosti sv. Petra.³⁾ Putím nad Blanicí (farnost vikariátu Píseckého) má nyní kostel sv. Vavřinci zasvěcený.

Na sklonku 11. století nebude od místa několik slov o pomůckách archaeologického bádání. Mimo listinné zprávy, kterých jsme posud pilní byli, poučují

nás o celkové i detailní podobě tehdejších chrámů českých zejména prostické obrazy na starých mincích (českých a moravských denárech) a více méně zdařilé obrazy tak zvaného kodexu (evangelistáře) vyšehradského a kodexu wolffenbüttelského (legendy o svat. Václavu). Oneh zhotoven byl nejspíše za 11. století, tento děkuje původ svůj rozkazu kněžny Emmy († r. 1006), jež spisem uctíti chtěla památku sv. Václava. Nemůžeme než přimlouvati se za to, aby řečené obrazy v těchto odborných listech byly reprodukovány.

Pozoruhodnou zprávu o svěcení kostela r. 1100 podává nám účastník posvátného úkonu toho, letopisec Kosmas. V podkrají kláštera svat. Jiří na hradě Pražském ležel v sutinách starý chrám svat. Petra. Byl to nejspíše jeden ze dvaceti vystavěných od knížete Boleslava II.¹⁾ Abatyše sv. - Jirská přímím Windelmuth dala jej ze základů přestavěti a dožádala biskupa Heřmana ku svěcení dne 3. října r. 1100.²⁾ Při tom, když vedle obyčeje kladl velekněz ostatky svatých do skřínky (pyxis = puška), podala mu abatyše také látku na píď širokou, jež byla ze závoje sv. Ludmily, žádajíc, aby ji přiložil k ostatkům svatých. Ale biskup zamítaje toho, hněvivě řekl: »Nemluv, paní, o svatosti její; nech staré babičky odpočívati v pokoji.« Bylté nevěřící Heřman Němec, rodem z Maastrichtu, který zastávav při dvoře českém služby světského druhu, stal se r. 1099 biskupem a k tomu konci teprve dal se posvětit za kněze. Po způsobu krajanů svých soudil pak nevázně o světicích české.³⁾ Ale abatyše ulekla se nad slovy jeho a pravila: »Nemluv, pane, takových řečí, nebo každodenně působí Bůh veliké věci pro zásluhy sv. Ludmily.« I dal biskup přinést kostel plný žhavého uhlí a vyzýváje nejsv. Trojici Boží, vhodil do něho částku závoje. »Divná věc«, praví očitý

¹⁾ Sedláček: Hrad, zámky a tvrže; I., str. 10, pozn. 1.

²⁾ Potvrzovací list krále Přemysla I. z roku 1205: »Brecislaus junior . . . dedit capellam sancti Petri, apostolorum principis, cum terra ad quatuor aratra et partem fluminis de Blancye.« Erbenova Regesta; č. 188, str. 84.

³⁾ Potvrzovací list krále Přemysla I. z roku 1205: »Dux Wladislaus junior, nepos Wratislay, dedit silvam adjacentem prope praedio s. Johannis Baptistae, quod vocatur Putim, ubi est ecclesia constructa in honore beatri Petri.« Erbenova Regesta; č. 489, str. 223.

¹⁾ Kosmas v Letopis; I., hl. 22: »Secundus Boleslaus, . . . ut in privilegio ecclesiae s. Georgii legimus, viginti ecclesias christianae religioni credulus erexit.« Prameny d. č., II., str. 35.

²⁾ Týž letopisec; III. hl. 11: »Domna abbatisa Windelmuth, famula Deo devota, ecclesiam sancti Petri apostoli sitam in territorio ejusdem monasterii, cui praeerat, ex vetustate a fundamento dirutam usque ad perfectionem deducens, raedificavit . . . Dedicata est autem ecclesia in honore sancti Petri apostoli V. Nonas Octobris.« Prameny d. č., II., str. 144 n.

³⁾ Tomek: Sv. Ludmila a Čechy za jejího věku. Časopis českého musea, 1860; str. 265.

svědek Kosmas, »kouř a plamen vyšlehl okolo látky, ale nic neuškodil.« Když pak po chvíli vyňata byla z kotle látka celá a i pevná, biskup a přísluhující duchovenstvo prolévají slzy radosti a děkovali Kristu Pánu za zázrak jim ukázaný.

Srovnávše staré zmínky o kostelích sv. Petra, máme za to, že možno nám s jistotou stanovití, který z nich svěcen byl po druhé r. 1100. Především uvážiti jest slova letopiscova: »ecclesia sancti Petri apostoli sita in territorio ejusdem monasterii«. Tím zajisté míněn jest chrám v obvodu nebo podkrají kláštera sv. Jiří (territorium = oblast, německy Weichbild). Ti, kdož překládají: kostel svat. Petra ležící na statcích téhož kláštera,¹⁾ nevystihují slovného podání letopiscova, byť i pravdu měli, že stavba dala se na panství klášterním. Přítomnost Kosmova jinak neodůvodněná ukazuje již poněkud sama na blízkost hradu Pražského. Jeptíškám svato-jirským náleželo několik městíšť v Praze, na Malé Straně, na Písku s řekou Vltavou a dvěma ostrovy.²⁾ Na Písku připomínají se roku 1273 dva chrámy: dřevěná kaple (církev) před mostem a kostel kamenný pod mostem na ostrově. Onu vyvrátila tenkrát letní povodeň ze základů, tento pak na díle pobořila.³⁾ Kostel na ostrově pod mostem Pražským byl zajisté opraven a přivádí se r. 1327 jakožto farní chrám sv. Petra propůj-

čený na onen čas plebánu Děpoldovi.¹⁾ V letech 1361—1436 sluje týž kostel střídavě: »na ostrově, na ostrově Pražském, na ostrově pod mostem Pražským«.²⁾ Z našinců, trvám, každý vykládal by to na nynější ostrov Kampu, a přec i jiný smysl zavínut jest ve slovech: insula sub ponte. Vyjadřuje se tím ostrov doleji na řece nežli most položený.³⁾ Zabíhalo totiž rameno řeky Vltavy směrem asi nynější Lužické ulice do kraje menšího města Pražského a přijímajíc tam potok Brusnici, obracelo se na severovýchod ku hlavnímu řečišti. Povodeň r. 1342 zanesla rameno Vltavské pískem tak, že při něm za své vzaly bývalé mlýny⁴⁾ a ostrov spojil se s pevnou zemí. Nicméně i potom jmenováno městíště jeho Ostrovem pod hradem Pražským nebo Ostrovem sv. Petra dle farního kostela, který stával na něm v místech nynějších vojenských budov mezi Pavelskou uličkou a cestou od Železné lávky ke Bruskému úvozu. Další osudy chrámu toho vypsány jsou v knize Eker-
tově.⁵⁾

¹⁾ Johannes papa XXII. mandat executioribus, . . . ut Dypoldo Henrici, plebano, conferant parochialem ecclesiam sancti Petri in insula sub ponte ac capellam s. Antonii in curia episcopali (ve dvoře biskupově na Malé Straně) vacantes. Emlerova Regesta; III., č. 1382, str. 542.

²⁾ Tíngl: Libri confirm. I. r., str. 160, 183; V., str. 176. Emler: Libri confirm. VI., str. 63, 115, 171; VII., str. 159; VIII.—X., str. 258.

³⁾ Srovn. Výpis z českých register královských z roku 1499: »zahrada nad mostem pražským na Újezdě«. Palackého Archiv český; VI., str. 582.

⁴⁾ Kronika Františka pražského k roku 1342: »Circa Minorem civitatem pragensem propter multitudinem arene, que impetu aquarum extitit aggregata, fuit obstructum aque meatus et amplius molendina ibidem haberi non potuerunt.« Prameny d. č., IV., str. 434.

⁵⁾ Posvátná místa král. hl. města Prahy; II., str. 341 n. Tam ovšem spojití bude v jedno článek druhý (Farní kostel svatého Petra na ostrově pod mostem) a třetí (Kostel svat. Petra a Pavla v Rybářích), jakož i leccos doplniti z potvrzovacích knih arcibiskupství pražského (roku 1361—1436). Srovn. To m k ů v Dějepis města Prahy; VIII., str. 54, pozn. 75. Na jednu věc dokladů se nám nedostává, kterak totiž převeden byl patronát kostela sv. Petra na biskupy pražské.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, bohatě tepanými okrasami a obrázky

ozdobený: pro dp. J. Böhma, faráře v Hrabýni, Rak. Slezsko. — Pozlacení v ohni; paci-fikálu: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Velkém Ořechu na Moravě; kalicha: pro dp. V. Tesaře,

faráře v Újezdě u Libuně a pro důst. farní úřad v Krumsině na Moravě. — Nádoby na svat. oleje: pro dp. Frant. Wagnera, koop. v Mikulovicích na Moravě a pro dp. Václ. Tesaře, faráře v Újezdě u Libuně. — Patenka k nemocným: pro dp. Frant. Wagnera, koop. v Mikulovicích na Moravě. — Pacifikál: pro vys. uroz. paní baronku Zessnerovou v Dobryčanech. — Lampa oltářní: pro sl. měst. radu v Ml. Boleslavi. — Konvičky mešní: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech, pro slav. městskou radu v Ml. Boleslavi, pro dp. Ant. Neumanna, faráře v Měděnci a pro blahorod. p. Kratochvíla v Praze. — Kropenky: pro sl. měst. radu v Ml. Boleslavi a pro dp. Fr. Kuželu, faráře v Dlouhomilově na Moravě. — Kaditelnice: pro blahorod. p. Quida Lexu, účetního v Dymokurech. — Kanonické tabulky: pro dp. V. Oplta, faráře v Modlanech. — Stroj na pečení hostií s krojidly: pro dp. Ant. Kubička, faráře v Popelíně na Moravě. — Schránky na hostie: pro vys. dp. dra Ant. Brynychy, kanovníka v Král. Hradci, pro vp. Tom. Kubička, kaplana v Mor. Ostravě a pro dp. J. Vychodila, faráře v Želechovicích na Moravě. — Kříž oltářní: pro dp. Adama Wintra, faráře v Ošelině. — Kříže k průvodům: pro dp. Ad. Wintra, faráře v Ošelině a pro dp. Arnošta Hubku, faráře v Mailbergu, Dol. Rakousy. — Lucerna k zapořádování nemocných: pro dp. dra K. Řeháka, faráře v Podole u Prahy. — Nádobka na mytí prstů: pro nejdůst. kapitolu na Hradčanech.

Rozličné. Oltář: pro vys. dp. Jos. Šestáka, kanovníka v Djakovaru, Slavonie. — Missaly: pro dp. Tom. Kubička, koop. v Mor. Ostravě, pro dp. Frant. Beránka, faráře v Tikovicích, pro důst. farní úřad v Klecanech a pro blahorod. pana J. Stejskala, velkostatkáře ve Zdíbech. — Pulty pod missaly: pro dp. Fr. Košuta, faráře v Loďenicích na Moravě, dva pro dp. Tom. Kubička, koop. v Mor. Ostravě, 3 pro dp. J. Vychodila, faráře v Želechovicích na Moravě, pro dp. Fr. Wagnera, kooper. v Mikulovicích na Moravě a pro blahorodého pana Macana, inspektora v Praze. — Zvonek k sakristii: pro sl. městskou radu v Mladé Boleslavi. — Harmonické zvonky: pro sl. městskou radu v Ml. Boleslavi, 2 pro dp. Ant. Stuchala, koop. v Neplachovicích, 2 pro vp. Tom. Kubička, kaplana v Moravské Ostravě, pro J. J. paní kněžnu Fürstenbergovou v Lánech a pro dp. K. Ditricha, administr. v Kování. — Kříže na máry: pro dp. Fr. Ducháčka, faráře ve Vel. Otěchu na Moravě a pro dp. Arnošta Hubku, faráře v Mailbergu, (Dolní Rakousy).

Paramenty. Celý bílý ornát: pro důst. dominikánský klášter v Praze. — Kasule; bílá, červená, fialová a černá s bohatou úpravou: pro vys. dp. generalního vikáře dra Fr. Hrádku na Hradčanech; červená: pro její Excellenci paní hraběnkou Waldstýnovou v Praze; bílá: pro dp. Adama Wintra, faráře v Ošelině; bílá a červená pro svátky: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře; bílá: pro důst. farní úřad v Břiství a pro dp. Arnošta Hubku, faráře v Mailbergu (Dolní Rakousy); bílá sváteční: pro důst. farní úřad v Klecanech; červená: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích na Moravě. — Pluvialy; bílý a fia-

lový: pro dp. Adama Wintra, faráře v Ošelině. Zlaté třapce a šňůry k dalmatikám: pro dp. Fr. Urbáška, faráře v Citově na Moravě. — Štoly: pro důst. farní úřad v Bechlině, pro blahorodou sl. Pácovou v Praze, pro dp. Arnošta Hubku, faráře v Mailbergu (Dolní Rakousy), pro dp. Ant. Kubička, faráře v Popelíně na Moravě, pro dp. J. Vychodila, faráře v Želechovicích a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Tikovicích. — Bursy: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech, pro blahorod. p. Brandeisa, továrníka v Praze a pro důstojný farní úřad ve Viticích. — Vela: pro důst. farní úřad v Břiství a pro dp. Aloise Ullmanna, faráře v Újezdě na Moravě. — Pláštiky na ciborium: pro důstojný farní úřad v Bechlině, pro vp. Cyr. Laichmana, kaplana v Napajedlicích, na Moravě, pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře, pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Podole u Prahy a pro dp. J. Matějovského, faráře ve Viticích. — Dvě korouhve damaskové s bohatou úpravou: pro veledůst. děkanský úřad v Českém Brodě. — Prapory pro školní mládež: pro blahorod. pana Antonína Trnku, nadučitele v Rosicích u Brna a pro blahorod. pana Josefa Černína, nadučitele v Suchých Lazcích (Rak. Slezsko). — Záslony do presbytáře: pro nejdůst. metrop. kapitolu na Hradčanech. — Šňůry k lampě a ku zvonku: pro blahorod. pana J. Stejskala, velkostatkáře ve Zdíbech. — Koberce na stupně oltářní: pro dp. Adama Wintra, faráře v Ošelině, pro dp. J. Vychodila, faráře v Želechovicích a pro vp. Tom. Rábala, kaplana ve Velkém Meziříčí na Moravě.

Prádlo kostelní. 4 pally 3 korporale: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech; 1 alba a 2 cingula: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře; 6 purifikatorií a 2 cingula: pro dp. Arnošta Hubku, faráře v Mailbergu; rochetka a 1 cingulum: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně u Podmokl; alba a vločky do missalu: pro dp. Ferd. Harnu, faráře v Chválkovicích u Olomouce; rocheta, 6 pall, 20 purifikatorií; pro dp. J. Vychodila, faráře v Želechovicích; 4 pally, 4 korporale 8 purifikatorií a 4 ručnický: pro dp. F. Beránka, faráře v Tikovicích; 2 plachty oltářní: pro blahorod. p. J. Stejskala, velkostatkáře ve Zdíbech.

Příspěvky

na votivní obrazy v Karlinském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz Moravanů.

	zl.	kr.
Přeneseno	531	15
Vp. Jan Břečka, kaplan v Mor. Ostravě	1	60
Dp. Josef Krátký, farář v Moravici (7. dar)	2	—
Vp. Alois Žáček, kooper. v Čechách (2. dar)	—	50
Dp. Josef Kubiček, kníž. arcib. ceremonář v Olomouci (5. dar)	1	—
Dp. Jan Hradil, farář v Kašavě	1	—

Úhrnem . . . 537 25

Do 2000 zl. nedostává se 1462 zl. 75 kr.

Starým i novým dárcům vroucně: Zaplat Pán Bůh! Za další příspěvky na votivní obrazy Moravanů, jakož i na veškeré ostatní obrazy votivní prosí redaktor.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2.

V Praze, dne 29. února 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. (7). — Románské exkurse v Čechách. (70.) — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování). — Výroční zpráva archaeologického sboru »Vocel«. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden a únor. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlinském chrámu Páně.

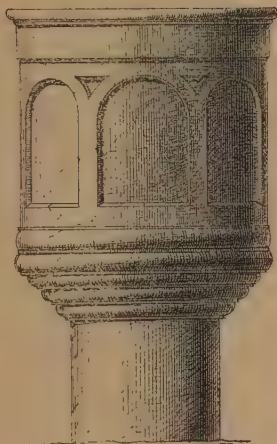
Románské exkurse na Moravě.

7. Kostel Matky Boží nad hradem Veverím.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner. (Dokončení.)

V lodi kostelní zachovala se dosud stará románská ambona z kamene vyvedená. Poprsník správně článkovaný oživen jest třemi slepými arkadami polokruhově zakončenými a spočívá na čtyř mohutných oblounech v průvodu pásků. Oblouny pravidelně ustupující zřejmě ukazují, že podstavcem býval nízký válec, který však nyní obezděn jest cihlovým zdíkem, jehožto nároží také část oblounů nemotorně zakrývá. Ambona vápnem zabílená jest nízká a stojí dosud nezměněně na svém původním místě na straně evangelní v rohu lodě. Románské ambony vyskytují se velmi pořídku. V Čechách našel redaktor dosud jen jedinou, v Tožicích,^{*)} která jest konstruována pravoúhelně, kdežto tato kruhově se vytváří. Máme tudíž dosud dva typické tvary románských ambon a kdyby čtenářů »Methoda«

bylo více, kteří by po podobných památnících pátrali kromě uvedených dvou, objevilo by se snad ještě několik jiných tvarů.

Je-li ambona u Matky Boží nad hradem Veverím nevšední vzácností archaeologickou, zachovala se zde též jiná, toho druhu snad jediná památnost — románským ornamentem malovaná prkna bývalého stropu dřevěného. Ze kamenná ambona se zachovala méně překvapuje, jelikož pevný kámen snadno věkům vzdoruje. Že však vetchá barva tolik století přetrvala, jest skutečně s podivěním. Ornament, sám výtečně komponovaný, ukazuje na zachovaných deskách dva druhy, jeden vlnitý, vždy s dvěma lístky jetelovitými

v každé zátočině, druhý bohatěji rozvětvený s kvítky pěkně a slohově stylisovanými. Vzácné zbytky malby této ornamentální živě znázorňují, s jakou nádherou předkové naši dřevěné stropy

^{*)} »Methoda«, ročník XIV., str. 109.

kostelů svých zdobívali. V ušlechtilé stylisaci románské ornamentiky spatřuje se i nevšední stupeň jemnocitu uměleckého, jakož i bohatý zdroj obrazotvornosti, jakou již tehdaž národ český sly-

spatřuje, jako by oba beráňkové dojemným způsobem křížili se klaněli.

Je-li šťastná tato první exkurse věštbou příštích, poskytovala by Morava pro knihu dějin umění výtvarného látky ve-

nul. V tom i onom zračí se osobitý ráz vzdělanosti jeho za pradávné doby románské, jakožto nový doklad, že národ náš hned od počátku kráčet svou vlastní cestou, čestně závodiv i na poli umění výtvarného s národy vůkolními.

Třetí památností starobylého kostela jest jednoduchý a přece vlnadný portálek, jímž do svatyně se vcházelo se strany jižní, která nyní částečně jest prolomena, jelikož v tu stranu kostel později se na způsob boční lodi rozšířil, načež portálek z původního místa do nové stěny boční se přenesl. Portálek o jednom ústupku pravoúhlém má v tympanonu jednoduchý kříž v koncích se rozšiřující, jemuž v pravo a v levo dva beráňkové se klanějí. Beráňkové vedle starokřesťanské symboliky, již v dobách románských ještě dobře rozuměli, jsou křesťané. Stářím ráz plastiky sice již valně utrpěl, přece však dosud zřetelně se

lezajímavé, původní svéráznosti vynikají. Kéž věštba se splní!

Tážíce se po stáří a původu kostela, architektura všelikých ozdob prostá odkazuje původ jeho do stol. XI., kdy na hradu Veverčí dlívali úřední knížata Brněnská z rodu Přemyslovců, od nichž s hradem i kostel zbudován jest. Současných dokladů listinných se nedostává, které teprve r. 1220 počínají.*) Rozměry kostela, jimiž rovná se všem současným kostelům farním, jakož i hřbitov jej obklopující a dosti vysokou zdí ohrazený, kam farníci až do roku 1830 se pochovávali, zřejmě nasvědčují, že býval kostelem farním. Nyní

jest filiálním kostela ve Veverské Bytyšce.

*) Erbenova Regesta Boh. et Mor. I., str. 296, č. 635 k roku 1220: Heinricus marchio Moraviae, ad intercessionem nobilis Stephani... Actum in castro Ueueri, anno MCCXX.

Románské exkurse v Čechách. (70.)

Románský kostel Narození P. Marie v Košicích v okr. Kutnohorském.

Popsal a nakreslil J. Braniš, c. k. konservátor.

Na planině, která směrem jihozápadním od památné Hory Vysoké směrem k Uhlířským Janovicům se prostírá, jest neveliká, ale prastará osada Košice, jejíž kostelík památce narození Panny Marie zasvěcený již ve čtrnáctém věku mezi farními dekanatu Kouřimského se jmenuje. Neveliké a velice prosté staveníčko to nehrubě sice líbí se osadníkům zdejším a vůkolním, ale oko zkušeného starožitníka na první pohled poznává v něm svědka dávných časův, aniž by se dalo mýlití letopočtem 1563., který nad zgotisovaným vchodem spatřuje.

Budova skládá se z kněžiště přímo uzavřeného, obdélné lodi a hrubé věže; každá z těch částí má jinou osu, a věž stojí v západním průčelí tak, že jižní zeď její bez ústupku ve zdivo lodi přechází.

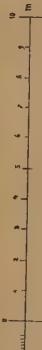
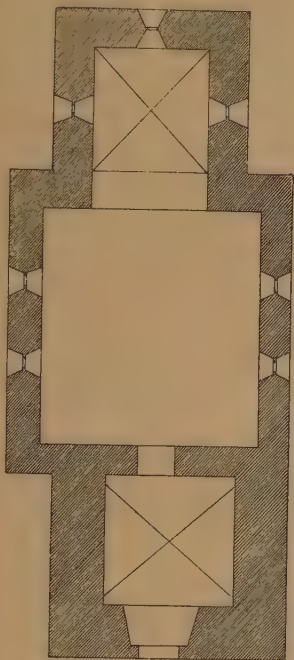
Kněžiště i s triumfálním obloukem 5·30 m dlouhé a 3·74 m široké opatřeno jest prostou klenbou křížovou, za oltářem posud vidíme úzké, silně vyšpaletované románské okénko, na straně jižní jest totéž poněkud rozšířeno, k severní přistavěna později sakristie. Lomený triumfální oblouk beze všeho profilu dělí o dva stupně níže ležící loď od oltářnice. Loď jest ve světlosti 7·80 m zdělí a 7·10 m zšíří, dřevěný strop její byl původně ve stejné výši s klenbou presbyteria, ale v XVI. století byl pro-

stor o něco zvýšen, jak na zdivu jest patrné. Okna, dvě neveliká po každé straně, v téže době vylámaním ostění jsou rozšířena.

Dveřmi, v polokruhu překlenutými, spojena jest loď s přízemím věže, jež tvoří předsíň 4·30 m dlouhou a 4·10 m širokou, křížovou klenbou opatřenou. Průčelný vchod jest, jak výše řečeno, zgotisován.

Celá stavba jest nejen nesouměrná, ale i hrozně prostá. Z nelicné ruly pevně zbudované zdivo jest různé tloušťky, v kněžišti přes 1 m, v lodi 1 m, ve věži dokonce 1·7 m. Po nějaké stavitelské ozdobě, římse a t. p. není ani stopy, budova jest patrně dílem laiků, kteří nevyznali se v kamenickém díle, jakým mniši kláštera Sázavského v téže periodě mnohé stavby krajiny této vyzdobili. I ostatní výprava kostelíka bývala prostičkou, jak svědčí těžké dubové dvěře mezi síncí a lodí, opatřené od domácího kováře originálně rozčleněným kováním, a dřevěné okenice, pamatující nás na dobu, kdy ještě kostelní okna skla postrádala.

Jak patrné, nemůžeme počítati kostela Košického mezi díla umělecká, přes to však jest důležitým zachovalým pomníkem prostých staveb, jaké u nás v době slohu románského od vesnického lidu bez spolupůsobení klášterních umělců byly prováděny.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

Oblíbeným lovištěm knížat českých byly lesy na březích řeky Berounky a potoka Lodenice. U prostřed nich měli

vystavený dvorec Zbečno¹⁾ a ve dvorci

¹⁾ Kosmův Letopis k r. 1003: »Dant ei et

kapli nepovědomého založení. R. 1100 připomínají se služby Boží na Zbečně, jímž obcoval kníže Břetislav II. krátce před úkladem na život jeho nastrojeným.¹⁾ Také bratr a třetí nástupce jeho Vladislav I. slavil svátky vánoční r. 1124 ve Zbečně.²⁾ Tamže trvá podnes kostel sv. Martina biskupa (farnost vikariátu Křivoklátského).

Knížete Břetislava II. pochovali po výslovném přání jeho na hřbitově u stoličného kostela sv. Víta po levé straně před hlavními dveřmi chrámovými. Nad sklepením hrobu knížecího vystavěti dala sestra Břetislavova Ludmila, služebnice Bohu zaslíbená, kapli do oblouků klenutou a sv. Tomáši, apoštolu posvěcenou. I ustanovila, aby v ní každého dne sloužena byla mše za zemělé.³⁾

Počátek špitálu týnského v podhradí Pražském klademe k době prvních výprav křížových do Palestiny. Tenkrát zakládány byly špitály po městech a při klášterích jednak štědrosti těch, kdož výprav nemohli se účastniti, jednak horlivosti křížáků domů se navrátilých.⁴⁾

Po velikém moru, jenž vyprázdnil nejednu osadu lidskou v Němcích a roku 1095 i v Čechách a na Moravě proska-

koval, rozmohla se také účinná láska k bližnímu. Špitály tehdejší byly ústavy rázu náboženského, řízené duchovenstvem a poskytující pomoc všem, kdož jí potřebovali, pocestným, chudým, nemocným a j. Stavěly se pak buď vedle kostelů, buď kaple zvláštní s nimi zároveň byly zřizovány. V listině kladené k roku 1101 přivedeni jsou dva kněží od Panny Marie před Týnem.¹⁾ Při vykopávce pozdějšího špitálního chrámu, jehož zbytkem jest tak zvaná kaple sv. Ludmily, uhořelo se r. 1890 na tré kvádrůvých zdi původního románského kostela Panny Marie před Týnem.²⁾

Roku 1108 připomíná se ves Cerekvice,³⁾ to jest osada církvi (dřevěným chrámem) opatřená, nad řekou Desnou mezi Litomyšlí a Vysokým Mýtem. K ní dobíhaly louky Benediktinského kláštera v Litomyšli. Témuž klášteru, když osazen byl přemonstráty, darovala Eliška, manželka kníže Fridricha Olomouckého, ves Cerekvici s řekou a lesem (krátce před r. 1167).⁴⁾ Nynější kostel Cerekvický (farnost vikariátu Litomyšelského) zasvěcen jest sv. Václavu.

Kníže Vladislav I. (r. 1109—25) slaviti chtěl vánoce r. 1109 v Hradci nad Labem, ale potom volán jsa od krále Jindřicha V. do Němec, v den narození Páně a svatého Štěpána obcoval službám Božím na hradě Plzni.⁵⁾ V obou jmenovaných místech byly tudíž chrámy, v Plzni knížecí kaple sv. Vavřince,⁶⁾ v Hradci, jak se podobá, sv. Klementa.

dignitatem venatoriam, quae pertinet ad curtem Stebecnam.« Prameny d. č., II, str. 51.

¹⁾ Týž letopis; III., hl. 13: »Christi nativitate adpropinquante et propter venationem in villa Stibecna duce morante, ... quia sancti Thomae apostoli erat vigilia, mane audita missa it venatum.« Prameny d. č., II, str. 146.

²⁾ Kosmův Letopis; III., hl. 57: »Dux Wladizlaus... natale Domini et epiphaniam in villa Stebecna celebravit.« Prameny d. č., II, str. 191.

³⁾ Týž letopis k r. 1100; III., hl. 13: »Sepultus est... in polyandro sancti Wenczelai ecclesiae forinsecus ante portam a sinistris, uti ipse disposuerat. Ubi soror ejus Ludmila, Deo devota famula (klášterní panna), supra testudines construxit arcuatam in honore sancti Thomae apostoli capellam et constituit, ut cottidie ibi celebraretur missa pro defunctis.« Prameny d. č., II, str. 147. Povšimnutí zasluhují výrazy stavitelské: »supra testudines« a »arcuata capella«. Prvním z nich označuje se stavba nad klenutým přizemím nebo nad podsíní. Srovn. ku př. zprávy o kapli sv. Šimona a Judy na tržišti v Řezně: »Leo plurima urbis Ratisponae loca perlustrans, tandem rogatus a fidelibus basilicam super testudinem in honore sanctorum apostolorum Simonis et Judae solemniter consecravit« (r. 1052). »Sacellum sanctorum Simeonis et Judae supra fornicem capitolio contiguum consecravit.« Janner: Geschichte der Bischöfe von Regensburg; I., str. 503. Slovem »arcuata« míněn jest sloh románský. O kapli sv. Tomáše jednali jsme již svrchu. »Method«, 1891; str. 46, 72.

⁴⁾ Poprvé ozývalo se v zemi naší volání ku branné pouti do sv. země r. 1064. »Method« 1891; str. 126.

¹⁾ Erbenova Regesta; č. 189, str. 85: »Benesianus, Matheus, presbyteri de sancta Maria in Praga.«

²⁾ Památky archaeolog. XV., sl. 143, 226.

³⁾ Potvrzovací listina knížete Svatopluka z r. 1108: »Prata vero adtingentia fluvium Dezna ad Cerekuici villam.« Erbenova Regesta; číslo 195, str. 87.

⁴⁾ Potvrzovací listina krále Vladislava I. z r. 1167: »Bogounouice, Cerekuice cum flumine et silva nurus mea, uxor Friderici, licentia nostra eidem ecclesiae contulit.« Erbenova Regesta; č. 319, str. 140.

⁵⁾ Kosmův Letopis; III., hl. 30: »Disposuerat enim antea dux Wladizlaus, quod in praedicta urbe Gradec ipse natale Domini celebraret... Ipse autem propter jussum regis accelerans, in civitate Plizen cum ceteris comitibus festis diebus mansit duobus.« Prameny d. č., II, str. 166.

⁶⁾ Darovací listina krále Václava I. z roku 1239: »Consentiente pragensi praeposito Eppone, capellano nostro, qui eandem villam (Benessowice) ex parte nostra nomine pilsenensis capellae sancti Laurentii possidebat.« Erbenova Regesta; č. 976, str. 452.

V padělané zakladací listině kláštera Kladrubského přivádí se mezi dobrodince kláštera kníže Svatopluk.¹⁾ Kronikář Neplach vyložil to na knížete českého Svatopluka (r. 1107—9) a připsal mu založení Benediktínského kláštera v Kladrubech.²⁾ Ale z dějin známo jest, že Svatopluk obíral spíše chrámy a ústavy církevní v Čechách,³⁾ nežli by nový klášter zakládal. Přislíbiv totiž králi Jindřichovi V. deset tisíc hřiven stříbra za pokojné držení trůnu knížecího, uložil r. 1107 těžkou berni biskupovi, kněžstvu i laikům. aby v nedostatku vlastních peněz slovu státi mohl. Biskup Heřman odvedl mu z důchodu kostela Pražského 70 hřiven ryziho zlata a nemaje větší hotovosti, zastavil u židů Rezenských⁴⁾ pět antipendií s bohatým lemováním v 500 hřivnách stříbra. A po biskupovi nebylo opata, nebylo probošta ani duchovního ani laika, aby rád nerad nemusil přispěti něčím knížeti.⁵⁾

Za pravdu přijímáme, že benediktinský klášter v Kladrubech založen byl knížetem Vladislavem I. (roku 1109—25). Zasnoubiv se s Richencí (Riksou, Rejčkou), dcerou Švábského hraběte Jindřicha z Bergu, měl kníže velmi zbožné přátele se strany manželčiny. Tchán jeho Jindřich ukončil život v klášteře Zwiefaltenu, jemuž byl před tím štědrým příznivcem. Tré vnuků téhož

Jindřicha biskupovalo v Pasově, čtvrtý pak stal se biskupem ve Frisinku. Také slovatný biskup Bamberský svatý Ota (r. 1102—39), apoštol baltických Slovanů, příbuzen byl hraběcímu rodu z Bergu.¹⁾ Vlivem švakrovstva naklonil se kníže Vladislav k rodině svatého Benedikta a chtěje rozmnožiti počet členů jejich v Čechách, vystavěl klášter v Kladrubech nad Úhlavou. Tradice tamější klade založení kláštera k r. 1115.²⁾

Ve přípisku k letopisům Pegavským jmenována jest kněžna Richencí zakladatelkou kláštera Kladrubského. Při tom prohlašuje se zbožná paní za dceru markraběte Děpolda z Vohburku.³⁾ Dějepisci naši přijímají tudíž až podnes, že kníže Vladislav I. byl dvakráte ženat; nejprve prý měl za manželku Rejčku, hraběnkou z Bergu, potom Rejčku, markraběnkou z Vohburku.⁴⁾ Ale udání Pegavské jest zcela mylné. Po smrti Vladislavově († dne 12. dubna r. 1125) ubírala se vdova po něm pozůstalá, kněžna Richencí, do otčiny své ve Švábsku. Na cestě popadena byla v klášteře Reichenbašském bolestmi ku porodu a umírajíc zároveň s novorozenátkem, darovala hostitelům svým za pomoci markraběte Děpolda z Vohburku statek Dolní a Horní Aspach.⁵⁾ V klášteře Zwiefaltenském poznamenali úmrtí její ke dni 27. září⁶⁾ roku 1125: Zemřela Richencí, kněžna česká, dcera hraběte Jindřicha staršího. Dar její učiněný klášteru Reichenbašskému za intervence markraběte Děpolda z Vohburku, zakladatele téhož kláštera, zavedl v omyl předělavatele letopisů Pegavských, že položil Richencí za dceru Děpoldovu.

Z dobrých důvodů meškáme při osobě spoluzakladatelky kláštera Kladrubského. Richencí pojistila sobě čestné místo v knize dějin českého umění. Vzdálena

¹⁾ Erbenova Regesta k r. 1115; č. 202, str. 90: »Zuatoplic dux Bonaticih ad unum aratrum (terram dedit).«

²⁾ Neplachova Summula chronicae v Dobnerových Monum. hist. IV., str. 103: »Anno 1108 Swatopluk dux fundat ordinem nostrum in Kladrub.«

³⁾ Kosmů v Letopis; III., hl. 21: Suatopluk cum venisset Pragam, continuo sacra spoliat delubra... et quicquid micabat auri et argenti in Boemia, corrasit.« Prameny d. č., II., str. 156.

⁴⁾ Jako v Praze za výpravy křížácké do sv. země r. 1096 násilně honěni byli židé ke křtu, tak i ve hlavním městě země Bavorské. Ale když léta následujícího meškal král Jindřich V. v Řezně, dovolil pokřtěným židům tamějším (ovšem asi za dobrou odměnu), aby vrátili se k zákonu Mojžišovu. Ekkehardovy Letopisy k r. 1097, v Pertzových Monum. script. VI., str. 208. Kosmas viní z toho biskupa Pražského Kosmu a duchovenstvo, že židé zdejší nesetřvali v křesťanství. Letopisy české; III., hl. 4. Prameny d. č., II., str. 139.

⁵⁾ Kosmů v Letopis; III., hl. 21: »Praesul Hermannus... de dote sanctae ecclesiae praestitit duci LXX marcas obrisi auri; item ejusdem ecclesiae V pallia cum limbis Ratisbonae apud judeos sunt posita in vadimonio pro D marcis argenti. Certe non abbas, non praepositus, non clericus, non laicus... fuit, qui non conferret invitatus aliquid duci de sua apotheca.« Prameny d. č., II., str. 156 n.

¹⁾ Dudíkovy Dějiny Moravy; II., str. 425 n.

²⁾ Srovn. zakladací listinu, v Erbenových Regestech; č. 202, str. 89 nn.

³⁾ Erbenova Regesta; str. 92: »Ditpoldus, marchio de Napurch, petitione matris suae et Adelheidis uxoris construxit monasterium in Reichenbach... Hujus marchionis filia Reicza, ducissa Boemiae, construxit monasterium in Cladinica.«

⁴⁾ Palackého Dějiny české (roku 1848); I. I., str. 392, 401. Šemberovy Dějiny středověké; III., str. 755.

⁵⁾ Erbenova Regesta k r. 1125; č. 206, str. 91. Letopisy Reichenbašské k r. 1126, u Oefele; Rerum boicarum scriptores; I., str. 402.

⁶⁾ Necrologium zwiefaltense: »V. Kal. Octob. Richenza, ductrix Boemiae, comitis Henrici senioris filia.« Hess: Monumentorum guelficorum pars historica; str. 248.

jsou původní vlastní, pamatovala na řeholní ústav, k němuž poutala ji tradice rodinná a běh šťastného mládí. Myslíme tu na klášter Zwiefaltenský nad horním Dunajem v nynějším Württembersku. S vůlí manžela svého Vladislava a jménem jeho posílala tam kněžna skvostné dary, jež svědectví dávají uměleckému vkusu a bohatství dvoru českého. Zejména připomíná se dar 20 hedvábných palií, to jest oltárních antependií, stříbrná miska v ceně sedmi hřiven a jiných rozličných věcí vůbec za 30 hřiven stříbra.¹⁾ Když nejmladší sestra její Zofie provdala se (roku 1114) za knížete Olomouckého Otu II., podnikly obě paní společným nákladem stavbu nového rektáře a dormitáře pro bratry laiky ve Zwiefaltenu.²⁾ Kdyby do naší historické paměti naše nebyly tak skoupy ve slovech, mohli bychom zajisté i dary přivést, kterými obmyšlela kněžna kláštery české. Ale pohříchu neuznali letopisci naši za vhodné o věcech těch se šířit.

První mnichové Kladrubští byli nejspíše příchozí z jiného monastýru v Čechách, že však kázeň jejich lišila se od řehole reformovaných kongregací v Němcích, nedošli plné obliby u přátelstva knížecího. Vladislav I. jednal tudíž před r. 1117 s opatem kláštera Zwiefaltenského příjím Oldřichem, žádaje za osadní sbor reformovaných mnichů pro klášter Kladrubský.³⁾ I vypravil opat dvanácte bratrů, šest mnichův a šest laikův, aby jimi obrozen byl řád nového domu v západních Čechách. Ale když řehole jejich nemíjela se tu s odporem, zavolał je opat nazpět do Švábska roku 1117. Knížecí rodina těžce nesla neúspěch obmyšlené reformy a jak se podobá, dokročil Vladislav I. na mnichy Kladrubské, ukládaje jim povolnost k dobrému. Potom dali se Zwiefaltenští pohnouti ke druhé výpravě do Kladrub, kdež jsouce počtem hojnější, zvolili ze středu svého opata

Wizimanna.¹⁾ V letě r. 1124 byl u nich hospodou biskup Bamberský Ota, an přes Čechy konal cestu missijní do Pomoran.²⁾ Kníže Vladislav I., jehož nákladem vystaven byl kostel P. Marie v Kladrubech a kterému děkovali mnichové tamější za statky a potřeby klášterní hojně opatřené, zesnul r. 1125, došel pohřbu v opatském klášteře.³⁾

Brzy potom znovu rozpoutala se revnivost mezi mnichy kláštera Kladrubského. Zwiefaltenští toužíce na příkoří sobě činěné a pronásledování se strany bratrů ostatních, vrátili se do Švábska. Kamenem úrazu byla nejspíše volba opata po smrti Wizimannově. Kníže Soběslav I. (r. 1125—40) ukrotil rozváděné mnichy, poručil jim přijíti opata, kterého Zwiefaltenští zvolili, příjím Bertolfa (r. 1130) a bděl nad svorným spolužitím řeholníků Kladrubských.⁴⁾ Mezi Švábskými mnichy tamějšími byli mužové slovní, jako Kuno, který přišel do Kladrub poprvé s opatem Wizimannem a tam i zemřel r. 1137 a Berthold, jenž vrátiv se do mateřského monastýru, složil uprostřed 12. století spis o zřízení

¹⁾ Ortliebi De fundatione monasterii zwivildensis: »Missi sunt itaque duodecim fratres, sex monachi scilicet ac sex barbati, disciplinae claustralis pollentes. Qui cum aliquantulum temporis ibi transegissent et quasdam causas illic vidissent, quas sine periculo animae ferre nequivissent, per domini Oudalrici abbatis operam contra omnium spem reversi sunt in patriam, ea tamen ducis promissione facta, ut si quod eos offendeat scandalum postea fuisset sopitum, ad eandem denuo revertentur regionem. Nam fratres plus quam viginti sunt postmodum illuc transmissi, e quibus unus preficitur eis abbas nomine Wizimannus.« Pertzova Monum. script. X., str. 84. Bertholdi De constructione mon. zwivild.: »Cuono, vir illustrissimus, noster monachus, cum Wizimanno abbate, nostro monacho, et aliis nostris monachis et fratribus in Boemiam ad monasterium Claderube dictum missus, ibidem est mortuus.« Pertzova Monum. l. c., str. 121.

²⁾ Ebbonis Vita s. Ottonis, v Pertzových Monum. script. XII., str. 845.

³⁾ Kosmův Letopis; III., hl. 58: »Dux Wladizlaus ... sepultus est in ecclesia sanctae Mariae virginis, quam ipse aedificans Christo et ejus Matri, omnibus ecclesiasticis xenis sufficienter auxit et satis honorificam monachorum ibidem constituit abbatiam; loci nomen est Cladorubi.« Prameny d. č., II., str. 193.

⁴⁾ Ortliebi De fundatione monasterii zwivildensis: »Wizimanno defuncto duceque Latizlao nomine rebus humanis subtracto persecutionem magnam a fratribus ibidem susceptis sunt perpassi et rursus repatriare repulsi. Tercio nihilominus quidam e fratribus nostris cum assignato sibi abbate nomine Bertolfo sunt illuc directi, postquam fratres, qui pridem eos expulerant, ab insania sua sunt correcti.« Pertzova Monum. script., X., str. 84.

¹⁾ Bertholdi De constructione monasterii zwivildensis, v Pertzových Monum. script. X., str. 103. Necrologium zwifaltense: »II. Idus Aprilis. Lauzlaut (t. j. Vladislav), dux Boemie. Iste et uxor ejus multa bona fecerunt.« Hess: Monum. guelfic. pars hist., str. 240.

²⁾ Bertholdi De constructione monasterii zwivildensis; l. c.

³⁾ Ortliebi De fundatione monasterii zwivildensis: »His diebus egit per amicos suos dux boemicus, quatenus per domini Oudalrici, nostri senioris, magisterium nuper ab eo constructum regeretur monasterium.« Pertzova Monum. script. X. str. 84.

kláštera Zwiefaltenského. V domácích listinách našich jmenován jest opat Berthold¹⁾ jakožto vrstevník knížete Soběslava I. a biskupa Daniela I. (r. 1148–67).

O umělecké činnosti mnichů Kladubských pozůstává nehrubě mnoho zmínek. Opat Wizimann poslal darem do Zwiefaltenu dvě antipendia a sametový pluviál barvy šafránové.²⁾ Jinými cennými věcmi pomoc učinil opat Lambert knížeti Soběslavu II. (roku 1174–78).³⁾ Roku 1233 připomíná se kaple všech Svátých při klášteře Kladubském.⁴⁾ Týž čas meškal tam král Václav I., přítomen jsa svěcení basiliky P. Marie,⁵⁾ kterou mnichové za

opata Reinera (r. 1231–51) velikolepým způsobem byli vzdělali. V zakládací listině kláštera Kladubského, jež zhotovena byla někdy ve 13. století na základě písemných záznamů a ústních podání z rozličných dob, jmenováni jsou k r. 1115 následující řemeslníci jakožto poddaní kláštera: soustružníci, soukenníci, ševci škorní, kožešníci, hrnčíři, železníci, kováři, brusíři, hotovitelé číší, bednáři, koláři, rudníci.¹⁾ Podle jmen soudě, byli to vesměs lidé domácí, původu slovanského.

(Pokračování.)

dedicatione monasterii (dne 15. srpna) annuale forum sive nundinae fiant.« Erbenova Regesta; č. 813, str. 383.

¹⁾ Zakládací listina knížete Vladislava I. z r. 1115: »Duo tornatores: Petrus, Gotsa... Trapezita vero eadem die (in natalitio sancti Galli persolvere debet) filum aureum... Sutores subtalarium tres: Malucha, Nepriud, Neugod. Unum pellificem: Bezny... Figulum unum: Oslata... Tetik zelaznik. Duos fabros: Began, Tergonam. Rotarium unum: Bogdan... Zuogboh, qui parat cyphos... Unum paratorem doliorum: Canis. Duos carpentarios: Huala, Terza... Sdatam, qui debet persolvere quinquaginta massas (hrud) ferri.« Erbenova Regesta; č. 202, str. 89 n. V potvrzovací listině knížete Fridricha z r. 1186 uvedeni jsou někteří z předešlých řemeslníků takto: »Tornatores Petrum et Gokam... Trapezita eodem die filum aureum circa altare et argenteum circa ecclesiam annuatim solvere debet... Pilzn unum pellificem Bezuy... paratorem doliorum Lowata et Kanis. Duos carpentarios Hwal et Tirzen. Kossetich duos fabros... Sdatam, qui solvit quinquaginta massas ferri.« Erbenova Regesta; č. 389, str. 177.

¹⁾ Erbenova Regesta; č. 202, str. 90; č. 377, str. 169; č. 443, str. 195.

²⁾ Bertholdi De constructione monasterii zwivildensis: »Cappam crocei coloris illius preciosi generis, quod vulgo samat appellatur a Teutonice, Wizimannus, noster monachus, abbas monasterii gladerubensis, cum duobus aliis palliis dedit nobis.« Pertzova Monum. script., X., str. 104.

³⁾ Nadační listina knížete Soběslava II. z r. 1176: »Quasdam res ecclesiae s. Mariae in Claderub ad necessitatem meam non tamen sine voluntate abbatis et fratrum accepi.« Erbenova Regesta; č. 354, str. 156.

⁴⁾ List krále Václava I. z r. 1233: »Facta est autem haec confirmatio... in capella Omnium sanctorum apud Cladorub.« Erbenova Regesta; č. 812, str. 382.

⁵⁾ Nadační list krále Václava I. z r. 1233: »Addidimus etiam, cum saepe dictae ecclesiae interfuimus venerandae consecrationi, firmiter statuentes, ut in civitate cladorubensi singulis annis in

Výroční zpráva

archaeologického sboru „Vocel“ o opravě chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře.

Velectěné shromáždění!

Maje podati zprávu o činnosti sboru našeho »Vocela« za rok uplynulý, konstatuji především, že doba tato nenáležela k nejutěšenějším letům našeho sboru. Ač vnitřní i vnější činnost sborová byla rozsáhlou, nebyly přece snahy našeho spolku nesoucí se k záchraně chrámu sv. Barbory takými výsledky odměněny, jak bylo lze očekávati — a proto těším se tím více na saisonu příští.

Tak nestalo se dosud platné rozhodnutí v příčině opěrných pilířů a oblounů ve vysoké lodi, mají-li se ponechat tak, jak jsou, či rekonstruovati —, rovněž dosud nerozluštěnou zůstala záležitost důstojného zakončení našeho velechrámu na straně západní. Doufejme, že, když i bu-

doucně konati budeme svědomitě svou povinnost majíce jasně cíl před sebou vytknutý, také toho cíle jistě dosáhneme.

Valná hromada za rok 1889 odbývaná dne 10. března 1890 vyslechla a schválila zprávu jednateLSkou, která vrcholila v tom, že Nejvyšším rozhodnutím ze dne 22. září 1889, č. 100.409 věnována na stavební zjištění a restauraci celého chrámu sv. Barbory částka 95.000 zl. prodlením 8 roků z prostředků státních, že vysoký sněm král. Českého, pravý to mecenáš naší památky, věnoval rovněž k pilné žádosti »Vocela« v zasedání svém dne 25. listopadu 1889 zl. 58.000 v 8 letech splatných, že slavné zastupitelstvo král. horn. našeho města, uznávajíc slušný obnos k zachování vynikající této památky architektonické věnovalo ve své schůzi ze dne 7. listopadu 1889 částku 12.000 zl. v 8 le-

tech splatnou. Sbor náš »Vocel«, z mála málo, částku 1600 zl. rovněž v 8 letech splatnou.

Pan předseda vzdal nejvroucnější díky vys. sněmu král. Českého, tomuto pečlivému strážci památky naší, který tak značnou hřívnou ve prospěch restaurace vysoké lodi věnoval, aby dílo mistrovské zaskvělo se v původní své kráse. Statečným poslancům nechť žehná a štítem ruky své je chrání Bůh, pravil p. předseda a valné shromáždění samo ihned povstalo a tím vděk svůj na jevo dalo.

Přítomný poslanec p. dr. Pacák vzdává za projev ten díky doložil, že činil sněm jen svoji povinnost.

Dle zprávy pokladniční, kterou podával pan Frant. B. Kalina, c. k. řídící pedagogia, obnášely příjmy spolku ve správním roce 1889 zl. 12.561²⁷ vydání . . . . . zl. 11.098⁶²
zbylo tedy v pokladně . . . zl. 1.462⁶⁵

Zpráva pokladniční přijata jednomyslně.

Valná hromada udělila absolutorium p. pokladníkovi, schválivši zprávu revisorů účtů spolkových p. inspektorem okr. Ant. Zuvačem a obchodníkem p. Frant. Růžičkou podanou.

Akt volební urychlil se velmi. Aklamací zvolení nejdříve p. dr. Stáně za předsedu a arciděkan za jednatele. Též aby i výbor od minulého valné hromady v tom samém složení potrval, učinil návrh p. purkmistr Morawetz. Jelikož dle článku stanov tento způsob volby vyloučen nebyl, dala se volba celého výboru aklamací. Jsou to p. t. pp.: řídící pedagogia Frant. B. Kalina, m. inž. Jan Ladislav, měšťan Frant. Jirsík, poštovní G. Rappe, m. radní Josef Vavruška, měšťan Ant. Štolba, prof. Em. Leminger, stav. Vinc. Dajbch. Na místo v Pánu zesnulých pp. G. Rappeho a Ant. Rappeho postupují do výboru náhradníci p. prof. Zeis a lékárník p. Václ. Křepinský.

Za revisory účtů požádání p. prof. a katecheta Jan Partisch a p. školní okr. inspektor Ant. Zuvač.

Schůzi měl správní výbor v roce uplynulém (1890) 11 a vyřízena všechna čísla protokolu. Vnitřní i vnější činnost získala sboru našemu obecnou důvěru i vzácné příznivce.

Tak daroval J. b. Milost nejdůstojnější p. dr. Josef Jan Hais sboru 20 zl.; staroslavný král. hor. město naše, platí za místnosti pro sbírky sborové mimo roční příspěvek 20 zl. ročně nájemného 200 zl.; a slavné zastupitelstvo okresu Kutnohorského, přispívá ročně 50 zl.; zvláštními příznivci sboru jsou: veleslav. zemský výbor království Českého, který sboru zaslal »Sněmy české« a »Archiv český« čili staré písemné památky české i moravské nákladem zemským vydávané, velesl. c. k. ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek ve Vídni, která sboru zaslala protokoly o konferencích konservatorů a korrespondentů a p. t. p. dr. Frant. Stáně, který vzácné předměty sboru našemu věnovati nepřestává.

Šlechtným dárcům Zaplať Bůh

Členů měl sbor 357.

Ku sboru přistouplí: p. t. pp. Jan Beneš, colník na Přítoři, Karel Burian, mag. farmacie, Frant. Faktor, adjunkt c. k. berního úřadu, Gustav Čenský, kaplan zde, Karel Křikava, sládek zde, dr. Mlčan, advokát zde, A. Lipka, mag. farmacie zde, M. B. Teller, továrník zde, Josef Uzel, m. kamenník zde, Ant. Vašák, měšťan zde, J. Vilimek, c. k. listovní zde, Josef Vrchoslav, lékárník zde a K. Veselý, majitel knihtiskárny v Chotěboři.

Nastává mi ještě truchlivá povinnost uvéstí jména těch, kdož roku minulého neuprosnou smrti vyrváni byli spolku našemu: Emil Stáně, kníž. řídící cukrovaru ve Žlebích, Aug. Rappe, poštovní zde, Jindř. Rappe, c. a k. setník na odp. v Praze, Ant. Štolba, měšťan zde, Jan Bendl, majitel hospodářství a m. radní, Em. Fischer, obchodník zde, A. Hrbek, rev. v N. Dvorech, J. G. Jozefy, majitel hotelu zde, K. Šolta, kons. rada a děkan na Bykání.

Nyní přistupuji ku zprávě o působení a činnosti sboru našeho »Vocela«, směřující k zachování a zvelebení velechrámu sv. Barbory.

Rokem právě uplynulým nastala II. perioda restaurace vysoké lodi chrámu sv. P. Barbory na 8 až 10 roků vyměřená, když, jak již uvedeno, potřebný náklad částkou 143.000 zl. byl povolen.

První nejdůležitější potřebou byla řádná organizace veškeré nastávající rozsáhlé práce. Obstarávání práce kamenické zadáno osvědčenému již mistru p. Jos. Uzlovi, mistru kamenickému na Smíchově, práce stavitelské svěřeny p. Vinc. Dajbchovi, staviteli, tesařské p. Jos. Galetovi, práce sochařské p. Jindř. Čapkovi.

Po schválení v té příčině učiněných návrhů počato v únoru r. 1890 se stavbou nového lešení při opěrných pilířích č. 12 a 13 na jižní straně vysoké lodi a při šnekovém schodišti tamtéž a pokračováno tak, že v II. polovici měsíce května práce zednické byly již v plném proudu. Nejprvnější prací bylo chatrné zdivo nad jižní boční lodí pod opěrnými pilíři č. 12 a 13 vyměnění — načež lucerna chatrného schodiště snesena a 2 okna jižní boční lodi, jichž kružby sesutím hrozily, úplně rekonstruována.

Mimo to bylo veliké okno vysoké lodi mezi pilíři č. 12 a 13 znovuvřízeno, a jedno veliké okno v šikmé stěně mezi pravou částí vysoké lodi a presbytáře opraveno.

Jakmile tyto práce byly provedeny, započala restaurace jak zevnějšku tak vnitřku tak zvané černé kaple barokními přívěsky naskrze znevažované. Zmíněná kaple byla různými lísénami a oblouky vyplněna a sádrovými ozdobami, při nichž lebka a křížem složené kosti hlavním motivem byly, dekorována. Vstup do této kaple byl úplně, okna pak částečně zazděna. Veškeré tyto velechrám náš hyzdící přívěsky byly odstraněny, okna a dvě otevířeny a kaple z větší části do původního stavu uvedena. Úplného dokončení a vyzdobení kaple

dotčené dveřmi a novou dlažbou doděláme se ve dnech nejbližších.

V roce právě uplynulém byla po vyšším svolení známá spojovací chodba mezi velechrámem našim a bývalou jesuitskou kolejí — nynějšími kasárnami — odstraněna.

Velechrám náš na všech stranách volný představuje se dnes velebněji, a jest opravdu neslýchaně krásný, jako luzná pohádka.

Dle stavebního programu měla býti v roce 1890 provedena také restaurace obou dříve jmenovaných opěrných pilířů a oblouků. Vzdor tomu však, že peněz s dostatek a valná část k výměně ustanovených součástí v huti kamenické byla připravena, nebylo lze úlohu tu provést, a to proto, že náhledy a návrhy faktorů restauraci provádějících s oněmi velesl. c. k. ústřední komise pro zachování památek uměleckých a historických ohledně tvaru a provedení opravy oblouků se nesrovnávaly. Otázka tudíž, mají-li se oblouky přesně dle starého stavu aneb se změnou rekonstruovati — dosud nebyla rozluštěna a shoda do dnešního dne nedocílena. Opravdu zvláštní to případ, ve stavitelství snad ojedinělý, že při dostatku prostředků není lze s větším pracovati úspěchem.

Jelikož ale dotčená neshoda nevyvolávala obavy, že by povolené kredity nepropadly, odhodlala se správa stavby v jiném pracovati směru.

Předsevzata tudíž restaurace 3 traveě severní boční lodí, a rekonstruován dosud na této straně severní vchod s velikým oknem tamtéž. A tím velechrám náš velice získal a uměnímilovnému více se zamlouvá, vždyť odstraněn tu nepěkný z doby jesuitů pocházející portal, nad nímž znak Kutnohorský a říšský i socha sv. Barbory umístěny byly, a proveden portal nový přesně dle původního, jak dle fragmentů zazděných zjištěno bylo.

Nyní pracuje se o znovuzřízení oken v bývalých pokladních komorách a sakristie s pilířů nevědní. Dá-li Pán Bůh, budou zmíněné tři traveě do konce letošního roku úplně obnoveny, velechrám pak náš s hlavní strany, kde tak značně znešvařen byl, důstojnější poskytovatí bude pohled.

Obnovy zde vylíčené a r. 1890 i letošního roku provedené vyžadovaly nákladu 20.950 zl.

Činnost spolku našeho na venek byla ve všech kusech toho způsobu, jakého důstojnost a vážnost našeho sboru vyžaduje.

Bratrské spolky, jichž účelem jest rovněž podporování vědy a literatury české, stílil spolek náš tím, že přistoupil jako člen přispívající nebo že odbíral časopisy těmi spolky vydávané.

Tím vydal správní výbor účet o činnosti své, směřující hlavně k zachování velechrámu sv. Barbory, jehož zachrániti se sboru našemu podařilo.

„Zdař Bůh!“

Karel Vorlíček,
arciděkan, jednatel.

Různé zprávy.

Náhrobník zvěčného kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga. Metropolitní velechrám svato-Vítský na Hradčanech, v němž odpočívají naši svatí patronové, knížata a králové čeští, jakož i biskupové a arcibiskupové Pražští, obohacen bude novým, krásným památkem. Nad hrobem zvěčného arcipastýře dává nástupce jeho, Jeho Eminence, nejdůstojnější kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn, vlastním nákladem budovati náhrobník, který i příštím věkům živě připomínati bude jednak znamenitého knížete církevního, za něhož velechrám dostavovati se počal, jednak i něžnou pletu a synovskou vroucnost nástupce jeho. Duchovenstvo i věřící arcidiece dosud rádi si vzpomínají na ctihodný a takměř ideálně krásný zjev zvěčného arcipastýře, když za příčinou břimování a generálních visitací do osad arcidiece zavítav před nejsvětější svátostí kleče se modlíval. Ta vysoká, štíhlá, souměrně urostlá postava červeným rouchem kardinálským bohatě řasnatými odděná, s rukama zbožně sepnatými, s tou výraznou, krásnou a ctihodnou tváří biskupskou jest dosud každému, kdož ho znal,

milá a nezapomenutelná. Jak jsme jej tak rádi viděli klečícího před námi, jako ideál arcipastýře, tak jej budeme opět i my, i příští pokolení vidati a pohledem tím se vzdělávati — na pomníku nad hrobem jeho. Bronzový náhrobník představovati bude klečícího kardinála v přirozené velikosti, s rukama k modlitbě sepnatými, odděného kardinálskou velkou cappou, která postavě jeho tak zvláštního, velebného vzezření dodávala. Skizzu plasticky provedl mistr Josef Myslbek tak zdařile, že nejen v celé postavě, nýbrž i v nápadné a věrně podobě tváře zračí se povaha knížete církevního. Vedle všemožných pomůcek umělci poskytnutých přispěly k dokonalé podobě nejvydatněji pokyny našeho arcipastýře, v jehož duši tkví nezměnný živý obraz onoho, kterého po rodičích nejvíce ctil a nejvrouceněji miloval. Umělec dovedl obraz pojmouti a viditelně znázorniti. Je-li již na malé skizze postava i podoba věrná, dokonaleji objeví se na modelu. Velechrám svato-Vítský bude pak obohacen o nový památník historický. Pražané sem zavítavši opět vidati budou nezapomenutelného arcipastýře v té podobě, jak jej

tak často v různých kostelích klečícího spatřovali. A poutníci svato-Janští, krácející ochozem kolem hrobů svatých patronů, knížat a arcibiskupů vzdělávati se budou na zbožnosti onoho, k němuž lnuli úctou i láskou, dokud osady jejich navštěvoval, nyní pak na věčnosti stádo své Slitovníku odporoučí. Kaple, v níž tělo jeho odpočívá a odkud modlíci se kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg kolemjdoucí poutníky potěšovati bude, jest již vymalována profesorem a rektorem malířské akademie, Františkem Sequensem. Cyklus obrazů nástěnných vypravuje život svatého Vojtěcha, druhého biskupa Pražského, který zvěčnělému býval vzorem pastýřské horlivosti a dobročinnosti.

Praedella hlavního oltáře u sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. Náhrobník, jaký právě vládnoucí arcipastýř na prestolu sv. Vojtěcha předchůdci svému z piety buduje, vede nás bezděčně k jinému pomníku, který slavný kníže arcibiskup a kardinál za živobytí svého na věčnou paměť zbudoval — do chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. Redaktor jest čtenářstvu svému dosud dlužen popis praedelly hlavního oltáře před časem slíbený a tudíž valně opozděný. Když v den sv. věrozvěstů Cyrilla a Methoda r. 1889 postaven a Jeho Eminenci posvěcen jest skvostný tabernakl z odkazu budovatele chrámu štedrosti arcipastýřskou doplněného, jehož popis a vyobrazení »Method« (ročník XV., str. 85) přinesl, zanašels se sice zpravodaj myšlénkou, aby tabernaklu dostalo se sourodné praedelly, jakož i nových svícňů celku odpovídajících, měl však za to, že uskutečnění pro veliký náklad několika tisíc zlatých bude nutno odložit ad calendas graecas. Neopomijel ovšem ve výboru Jednoty pro výzdobu chrámu Páně o nutnosti takového doplnění ustavičně mluvit i osoby rozhodující ku žádoucimu doplnění nalažovati. Toužebné zraky jeho obracely se ovšem především po veleobětovné záložně občanské v Karlíně, která na výzdobu kostela již tolika tisíce přispěla a po několika jednotlivcích, jakožto rozhodujících činitelích, které do kostela k hlavnímu oltáři voďoval, kdež jim krásný tabernakl ukazoval a živými barvami nutné doplnění podobnou praedellou vyličoval. Jelikož se tabernakl všem bezvýminečně líbil, rostla tím i naděje na možnost, že luzný sen stane se bytí i ne hned, přece však někdy skutečností. Zatím však nad všeliké očekávání i nyní tempo se urychlilo. Když výbor občanské záložny před valnou hromadou počal rozvrhovati příspěvky z výtežku docíleného, tážán byl zpravodaj, mnoho-li by se asi vyžadovalo na dokonání hlavního oltáře. Počítaje na značné dary jednotlivců, udal přibližný náklad půl čtvrtá tisíce. A valná hromada jednomyslně bez debaty schválila návrh výboru, aby na dokončení hlavního oltáře vyplatilo se 3.600 zl. ve tři ročních lhůtách. Bylť sice náklad navrhovatelem Adolfem Wachsmannem, který nákras tabernaklu nakreslil, na základě rozpočtů různých řemeslníků rozpočten na 8.000 zl. Zpravodaj však

doufal vystačiti s polovičkou bez újmy nákladnosti a krásy, když světi práci Karlínským průmyslníkům, kteří dojista nedopustí, aby ostatní osadníci obětovností je překonali. Za tou příčinou ponechal si řízení veškerých prací v různé obory umělecké výroby zasahujících. Neprve bylo třeba nákresu dokonale provedeného. Adolf Wachsmann daroval náčrtek dle udání zpravodaje nakreslený již dříve, když tabernakl se pracoval, architekt Josef Mockner nakreslil a daroval náčrtek rostrelly, detail a ornamentiku v přirozené velikosti zpracoval a daroval profesor Josef Škoda, profesor a rektor malířské akademie, František Sequens, namaloval a daroval obrazy čtyř svatých evangelistů pro emaileura. S hotovými nákresy došel zpravodavatel k jednotlivým průmyslníkům Karlínským. Mistr truhlářský, J. Navrátil, prohlásil zhotovení dřevěné kostry za svůj dar, obnášející 150 zlatých, továrník, Václav Sviták, který zhotovením a darováním velkolepé kuple ciboriového oltáře již dříve tak značně kostel obdařil, uvázal se v práci kovovou se slibem, že na účet uvede jen to, co sám na hotovosti vyplatí, dosud však účet Jednotě nepodal, zakladatel a majitel umělecké slévárny, Václav Mašek, věnoval zhotovení svícňů, jakož i rostrelly bohatě ornametované v obnosu 1000 zl. rodnému chrámu. Zbývaly tudíž k uhrazení na hotovosti práce modelerské, rytecké, emailerské, zlatnické a klenotnické, které v Karlíně bohužel žádných závodů nemají, aby i na jejich dvěře zaklepáno bylo, a posléze drahokamy, které zpravodaj přímo objednával u majitele brusírný drahokamů, Františka Šlechty v Turnově. Jest-li na tabernaklu užito bylo vesměs polodrahokamů, měla praedella vyzdobiti se samými dobrými drahokamy, které zmíněný majitel závodu dodal nejen v krásné jakosti, nýbrž v cenách mírných, nežádaje nad to ani brzkého zapravení, nýbrž sám nabízej se k sečkání libovolnému. Laskavostí touto, jakož i neobyčejnou obětovností umělců a průmyslníků Karlínských bylo lze podniknouti dílo skutečně skvostné a nebylo třeba mrzutého spojení, které bývá vždy na úkor krásy a ceny. Každé částce bylo možno věnovati tolik výzdoby, kolik dle poměru svého k celku vyžadovala. Zpravodaj dozíral stále na pokračující práci u jednotlivých průmyslníků, řídě pravidelný postup a slohovou úpravu. Každá nová zásilka drahokamů působila mu novou radost. Leskem zářící kaménky rozložil si vždy u okna, a pak kdykolivěk od práce na chvílku povstal, chodil se dívat na různobarevné jiskrné hvězdičky, které na hlavním oltáři budou svítiti. Byla to šťastná a blažená doba, když hlavní oltář se dělal! Popis následovati bude příště.

Elektrické osvětlení Karlínského chrámu Páně. Za sluneční záře oltář hoří zlatem, leskem drahokamů a smaltových barev. Barvám klenby a stěn dodává hloubky a slavnostního přízvuku rovněž

zlato. O slavnostech ranních a večerních však, jakož i za pochmurného počasí zvláště na podzim a za krátkých dnů zimních bývá ta krása závojem zahalena. V 19. století lze však i temnost osvětliti — jasným světlem elektrickým. Ve chrámu Páně jest sice zaveden plyn, instalace svítilen byla ale provisorně a částečně provedena. Nabízeli se sice ku zhotovení definitivních kandelábrů dva šlechtitní průmyslníci Karlinští. S vroucným poděkováním jsem však záležitost zdržoval, maje za to, že zhotovením nákladných kandelábrů plynových překazilo by se pro vždy, co dosud v duši jsem utajoval, touže po osvětlení elektrickým. Doba příznivá konečně nadešla. Tvůrce čarovné fontány na výstavě v Královské oboře, ingénieur Křižík, obdaroval právě chrám sv. Cyrilla a Methoda darem Křižíkovským — elektrickým osvětlením, které z továrný své Karlínské do chrámu zavede, kdež i veškeré k tomu potřebné kandelábrý a lampy slohu kostelnímu odpovídající postaví, a to vše vlastním nákladem. Vedle úmyslu dárcova bude osvětlení tak velkolepé, že velebný chrám sv. Cyrilla a Methoda o velkých slavnostech výročních, o Vzkříšení, o půlnoční, o večerní pobožnosti v den sv. Silvestra a j. veškerými prostorami jasnou září zaplane. O menších pak slavnostech užije se aparátu osvětlovacího u větší neb menší míře, jakou právě

doba vyžadovati bude. Křižíkova boдрá povaha jest obecně známa a navštěvovatelé výstavy se dojísta rádi pamatují na muže prosté srdečnosti, jehož populární osobnost bývala takměř den co den přemětem ovací lidu ode všech končin koruny svato. Václavské kolem jeho fontány se shromáždívá. Ryzá a prostá povaha jeho i nyní v jasném světle se ukázala. Ačkoli dar jeho převyšuje i nejvyšší obnosy, jaké jednotlivci Karlinští svému chrámu věnovali, dal jej s tak skromnou srdečností, jako by šlo o věc pranepatrnou, za kterou se ani neděkuje. „Chtěl jsem dáti okno; jelikož jsou však již všechna hotova, zavedu elektrické osvětlení.“ — O letošním Vzkříšení velebný chrám sv. Cyrilla a Methoda poprvé zastkvi se v jasné záři světla Křižíkova, Polychromii a slohové úpravě nasazena koruna světlem ozářená. Před pětadvaceti lety ozvaly se v posvátných síních první zvukové panenského zpěvu ryze církevního, krása, kterou výtvarné umění svatyni odělo, po skončeném čtvrtstoletí korunována jest září světla. Priorita zpěvu vyvolala prioritu světla — elektrického. Jako zpěv Cyrillský odtud se rozešel po veškerých končinách koruny svato Václavské, za zpěvem putujž odtud po vlasti i světlo — elektrické. Jeho Eminence zavedení osvětlení elektrického do chrámu sv. Cyrilla a Methoda schválil. *Lehner.*

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy; stříbrné gotické: pro dp. J. Hanáka, faráře v Horních Dubňanech na Moravě a pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Podole u Prahy. — Třínádobky na sv. oleje: pro dp. Ondř. Kostíla, faráře v Andělských Horách u Karlov. Varů. — Kaditelnice: pro blahorod. p. Pavla Sündra, předsedu řemeslnické besedy v Doubi u Karlových Varů. — Konvičky mešní: pro dp. Jana Drozda, profesora na reálném gymnasiu v Praze. — Konvička stáckem ke křtu: pro vp. Fr. Zatloukala, administrát. v Nivnicích na Moravě. — Kropáček: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Nádobka na mytí prstů: pro dp. J. Hanáka, faráře v Horních Dubňanech. — Schránka na hostie: pro dp. J. Hanáka, faráře v Horních Dubňanech.

Rozličné. Oprava křížové cesty: pro dp. L. Hrubého, faráře v Kdousové na Moravě. — Pultíky pod missal: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Kříž: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Podole u Prahy.

Paramenty. Kasule; bílá, červená, fialová a černá: pro vp. Josefa Vaisa, kaplana v Hostivařích; dvě bílé a červená, bohatě zlatem a hedvábím vyšívané: pro vdp. Kar. Kaštyla, viceděkana ve Veselí na Moravě; černá: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích; fia-

lová: pro vdůst. děkanský úřad ve Smečně. — Pluvial černý: pro vp. Jana Vysloužilá, administr. v Nové Vsi na Moravě. — Dalmatiky černé: pro dp. Jana Vysloužilá, faráře v Nové Vsi. — Štola vyšívaná: pro ctihod. mariánský ústav v Praze; jednoduchá: pro dp. Josefa Nesswethu, faráře v Donavicích. — Pláštíčky na ciborium: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech a pro dp. Fr. Beránka, faráře v Tikovicích na Moravě. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Nelahozevsi. — Stuhý k praporu, zlatem vyšívané: pro blahorod. pana Jana Dvořáka, nadučitele ve Velké Bytyšce na Moravě. — Pokryvky na pultíky: pro vdp. dra Josefa Doubravu, rektora kníž. arcibisk. semináře v Praze. — Cingulum červené hedvábné se zlatým třepením: pro vys. dp. Jana Kleina, arciděkana v Činěvsi. — Birety: pro vys. dp. Jana Kleina, děkana v Činěvsi, pro dp. Karla Starostu, faráře v Stolmíři a pro důst. farní úřad v Bříství. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro důst. farní úřad v Obříství. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. J. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Zlaté třepečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Josefa Nesswethu, faráře v Donavicích a pro blahorod. p. Al. Horu, ředitele statku v Chrásti. — 12 červených, vyšívaných křížků: pro důst. křížovnícký klášter v Praze. — Koberec černý na

stupně oltářní: pro vp. Fr. Porazila, koop. v Mostkovicích na Moravě.

Prádlo kostelní. 12 purifikatorií, 6 korporalií, a 6 ručníčků: pro dp. J. Drozda, profesora na real. gymnasiu v Praze; 12 pall: pro vdp. dra Jos. Doubravu, ředitele kníž. arcibisk. semináře v Praze; 2 cingula: pro dp. Fr. Hro-

neše, faráře v Bohuslavicích a pro dp. Frant. Beránka, faráře v Tikovicích; 6 plachet oltářních: pro dp. Josefa Nesswethu, faráře v Donovicích; 20 purifikatorií: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Podole u Prahy; 1 korporale a 4 purifikatoria: pro vp. Jana Hájka, kaplana v Jenšovicích u Turnova.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Stříbrný kalich: pro vp. Hynka Spurného, kooperatora v Zábřehu na Moravě. — Pozlacení a postříbení v ohni: monstranci: pro dp. Ant. Podhorského, faráře v Damnově a pro dp. Václ. Kratochvíla, faráře ve Vraném; kalicha: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích; lampy: pro vp. Václava Göhlerta, zám. kaplana v Eisenbergu. — Stříbrná lunula: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro vdp. Ant. Neumayera, kvardiána františkánského kláštera v Plzni. — Nádobka na sv. olej: pro vdp. Ant. Neumayera, kvardiána františkánského kláštera v Plzni. — Relikviáře: pro dp. Jak. Haschku, faráře ve Velkých Olkovicích na Moravě a pro dp. Ant. Podhorského, faráře v Damnově. — Stříbrný pacifikál: pro dp. J. Grmela, faráře v Krumšíně na Moravě. — 14 svícňů oltářních: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce. — Kropenka s kropáčkem: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Kropáček: pro dp. Fr. Vejžvaldu, faráře v Strojeticích. — Kaditelnice: pro dp. Karla Strohwassra, faráře v Prunéřově. — Kříž ku průvodům a ku pohřbům: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Lucerny ku průvodům: pro dp. Karla Strohwassra, faráře v Prunéřově. — Nádobka na svěcenou sůl a schránka na hostie: pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Kurdějově na Moravě. — Nádobky na mytí prstů: pro vp. A. Kaspera, kaplana v Louce a pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích na Moravě. — Nástroj na pečení hostií: pro zemský ústav choromyslných v Hor. Beřkovicích.

Rozličné. Missal: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích. — Soška sv. Anny: pro dp. Vavřince Jakše, faráře v Slověnicích u Č. Budějovic. — Harmonický pěticeimbál k sakristii: pro blahorod. pana Diepoldta, zvonáře v Praze. — Harmonický oltářní zvo-

nek: pro blahorod. pana Kratochvíla, majitele domu v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a černá s bohatou úpravou: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci; černá: pro vysokorodou paní baronku Zessnerovou v Dobryčanech; fialová: pro dp. Jana Pecánka, faráře v Středoklukách; černá: pro vysokorod. paní hraběnku Lažanskou v Praze. — Pluvialy: černý: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci; bílý: pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze a fialový: pro vp. Jos. Hájka, kaplana v Libštátě. — Štoly: pro vdp. Ant. Neumayera, kvardiána františkánského kláštera v Plzni a pro blahor. pana Ant. Tesaře, substituta c. k. notářství ve Staré Vsi na Moravě. — Bursy k nemocným: pro vdp. Ant. Neumayera, kvardiána františkánského kláštera v Plzni a pro zemský ústav choromyslných v Horních Beřkovicích. — Pláštiky na ciborium: pro nejdůst. metropolitní kapitolu na Hradčanech a pro zemský ústav choromyslných v Horních Beřkovicích. — Antipendia: pro vysokorod. paní baronku Zessnerovou v Dobryčanech a pro vp. Jana Břečku, kaplana v Mor. Ostravě. — Korouhve: pro dp. Arnošta Hubku, faráře v Mailbergu v Doln. Rak. a pro dp. Karla Strohwassra, faráře v Prunéřově. — Prapor spolkový: pro vp. Jos. Štěpána, kaplana v Neveklově. — Pytlíček pro nádobku na sv. olej: pro dp. Václ. Göhlerta, zám. kaplana v Eisenbergu. — Polštáře oltářní: pro dp. Jos. Sýkoru, faráře v Ovčářích. — Pokryvka na pultík pod mešní knihu: pro vysokorod. paní baronku Zessnerovou v Dobryčanech.

Prádlo kostelní. 10 alb: pro nejdůst. metropolitní kapitolu na Hradčanech; rocheta, tři korporale a fialová zástlona: pro dp. Jana Kořínka, faráře v Čížkovicích; alba, rocheta, 12 purifikatorií, 6 korporalií, 4 humerale, 6 ručníčků a cingulum: pro zemský ústav hluchoněmých v Horních Beřkovicích.

Příspěvky na votivní obrazy

v karlínském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz řádů řeholních.

Přeneseno . . . 1330	93
Dp. P. Gerard Pospíšil, farář v Orlově ve Slezsku (7. dar)	1 30
Úhrnem . . . 1332	23
Do 2000 zl. nedostává se	667 zl. 77 kr.

Votivní obraz řeholnic.

Přeneseno . . . 771	12
Nejmenovaná	11 60
Úhrnem . . . 782	72
Do 2000 zl. nedostává se	1217 zl. 28 kr.

Votivní obraz Moravanů.

Přeneseno . . . 537	25
Dp. Jan Vychodil, farář v Želechovicích (7. dar)	1 —
Dp. František Hoch, farář v Hor. Újezdě (4. dar)	1 —
Úhrnem . . . 539	25

Do 2000 zl. nedostává se 1460 zl. 75 kr.

Opětovným dárcům vroucně: Zaplat Pán Bůh! Za další příspěvky na veškeré votivní obrazy prosí redaktor.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovnu poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamacie buďtež zaslány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3.

V Praze, dne 31. března 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Přátelům dějin umění výtvarného na Moravě a ve Slezsku. — Románské exkurse na Moravě. (8). — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc březen. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlově chrámu Páně.

Přátelům dějin umění výtvarného na Moravě a ve Slezsku.

Dějiny českého umění výtvarného nebyly by úplné, kdyby Morava a Slezsko mlčením se pomínuly. Neumožní-li se redaktoru letošního roku, aby seznal památníky slohu románského v obou sesterských zemích, bude mu obmeziti se pouze na vypsání dějin království českého, jehož památky románské má již z větší části pohotově. Hodlá tudíž o letošních prázdninách zejména Moravu procestovati, dostane-li se mu do té doby nezbytně potřebných pokynů a pomůcek, z nichž by poznal, kam jíti má, jelikož ku projití celé Moravy od místa k místu, od kostela ku kostelu vyžadovalo by se několik roků.

Čeho jednotlivci dosíci nelze, snadně by se vykonalo za součinnosti řádně organisovaného sboru přátel starovědy po veškerých končinách koruny české rozptýlených, kteří by prozkoumáním obvodů svých přesně stanovených vyplnili mezeru, jaká v literatuře naší se vyskytuje.

V příčině umění výtvarného jest Morava »terra incognita«. Bylo-li v Čechách lze na základě pomůcek literárních v různých spisech rozptýlených, jakož i z úplného seznamu plebanů bývalého biskupství Pražského ze 14. století zachytiti bezpečné nitky, z nichž dalo by se zvolna ale jistě sprádati tkanívo umění románského, které soustavným bádáním nápotom přirozenou měrou samo rostlo: na Moravě obého bohužel se postrádá, i literárních pomůcek, i seznamu osad z doby buď románské anebo brzy po ní následující.

V letech, kdy znamenitý sběratel a úžasně pilný spisovatel, rajhradský benediktin, P. Řehoř Volný, počal vydávati svou skutečně monumentální topografii markrabství Moravského, byla věda historické a umělecké archaeologie ještě v plénkách, a nelze tudíž diviti se, že ve spisu jeho setkáváme se v úsudcích uměleckých s poznámkami jen obecně proslavenými. Když pak po dvaceti letech dospěl k vydávání »topografie církevní«, nedostávalo se mu bezpochyby pro různá jiná bádání volné chvíle, aby poklad vědomostí svých doplnil prohloubenějším vzděláním do oborů umělecké archaeologie zasahujícím, ač i zde v úsudcích jeho jeví se jemnocit právě umělecký, z nichž nynějšímu badateli, který umí čísti mezi

řádkami, dostává se vítaných pokynutí, zamýšlí-li putovati za účelem historické a umělecké archaeologie po některém okršku družné Moravy. Kdyby se byl Volný o tři desetiletí později narodil, bylo by dílo jeho netoliko pomůckou, nýbrž i rukověť umělecké archaeologie. Mezeru ve Volného topografii se objevující novější literatura dosud nevyplnila. Jestliže v jiných různých oborech archaeologických na Moravě v novější době panuje čilý ruch, pole monumentální starovědy leží dosud ladem a monografie a články časopisecké výtvarným uměním historickým se obírající jsou dosud bílými vranami.

Při nedostatečnosti pomůcek literárních pocituje se dvojnásobně, že na Moravě nezachoval se žádný úplný seznam starých osad, který by badateli byl vodítkem při vědeckých poutích. Částečnou náhradou za nedostávající se seznam starých plebanií, který v Čechách se zachoval, jsou vzácné zprávy historické, které v »Catalogu cleri« arcidiecése Olomoucké při jednotlivých farách a duchovních správách v závorkách se uvádějí, jakož i jména hradů, vesnic a dvorců na »I. a II. historické mapě k dějinám českým« profesorem Dr. Josefem Kalouskem uvedených, z nichž na arcidiecési Olomouckou 74, na diecési Brněnskou 59 připadá, které ku prosbě mé profesor Dr. Jakub Hodr dle diecési, archipresbyteratů a dekanatů laskavě seřadil, aby seznam dále uvedený byl částečnou pomůckou při uměleckých a starožitnických poutích, které po jednotlivých dekanátech nutno vykonati bude přátelům dějin uměleckých.

Knihu dějin umění výtvarného měla by přirozenou měrou předcházeti topografie archaeologická a umělecká. A kdyby redaktor byl nyní třicetníkem, volil by doista tuto delší sice, avšak bezpečnou cestu. Že však jest pětapadesátníkem, kde na dalekou pouť již času nezbyvá, doufá a prosí, aby přátelé dějin po jednotlivých dekanátech vykonali a doplnili, co Volnému se nezdařilo. Jen jedinou cestou lze dosíci cíle vytknutého — pevnou a určitou organisací dobrovolných konservátorů po veškerých dekanátech obou diecési moravských. Aby pro úkol tento připravování a získání byli mužové nejslavnějších památek dějin našich milovní, počal redaktor před 18 léty vydávati »Methoda«, poskytav za tou příčinou čtenářstvu látku soustavně seřadenou, která by částečně nahrazovala, čemu se druhy na vyšších ústavech nevyučovalo a namnoze dosud nevyučuje. Přípravou byla pojednání o slozích stavitelských antickou architekturou počínaje až do doby renaissanční za pomoci četných obrazů podstatu jednotlivých slohů jasně znázorňujících (»Method«, ročník I.—IX.), při čemž příležitostně zasahováno do veškerých oborů umění výtvarného. Když četní čtenářové se slohy stavitelskými se seznámili, vydáním »Otázek archaeologických« počali se dobrovolně přihlašovati spolupracovníci příštích dějin zasíláním »Odpovědí« na »Otázky«. Jakmile theoretická nauka takovou měrou praktickým způsobem se osvědčovala, přikročeno již k dílu samému pátráním po památkách především stavitelských a to v první řadě oněch, jimiž po vlastech našich dějiny umění počínají — po kostelích slohu románského. Několikaletým procítáním všemožných pomůcek literárních má redaktor pohotově téměř úplný materiál bibliografický pro celé dějiny umění výtvarného v Čechách, na jehož základě zahájil pravidelné exkurse v Čechách roku 1887 románským slohem počínaje. Výsledek soustavného badání byl překvapující. Redaktoru objevily se památníky románské, které dosud nikdo za takové nepovažoval, kostely totiž zakončené chorem jednak pravoúhlým, jednak polygonálním, čímž stavitelská doba románská ve vlasti naší ozářena jest světlem zcela novým a obzor umělecký znamenitě se rozšířil, tak že budova dějin našich románských vzdělána bude na širších základech než dosud bylo, a to nejen u nás, nýbrž i v literaturách cizojazyčných, kde spisovatelé velkých říší všímali si pouze velkých památníků, malých naprosto pomíjejíce.

Kostely románské v království českém jsou tudíž z valné části již ohledány a zbývá provedení téhož úkolu i na Moravě. Exkursemi románskými zde dosud jen příležitostně a nahodile podniknutými se ukázalo, že na Moravě vyskytují se tytéž tvary stavební, jako v Čechách. Z devíti kostelů diecése Brněnské v »Methodu« popsanych a nakreslených jest jeden okrouhlý s polo-

kruhovou apsidou (sv. Kateřiny ve Znojmě), tři s pravoúhlou lodí, která na východ zakončena jest apsidou polokruhovou (filiální kostel Matky Boží nad hradem Veverím věže postrádající, filiální kostel sv. Marka v Mošticích a filiální kostel sv. Václava v Lukovanech, oba průčelní věží na západní straně opatřené), tři s pravoúhlou lodí zakončené rovněž pravoúhlým chorem (kostel sv. Martina ve Zbejšově bez věže, filiální kostel sv. Klementa v Jasenici a filiální kostel sv. Marka ve Stríteři, oba věží průčelní opatřené), jeden kostelík polygonálně zakončený (filiální kaple sv. Marii Magdaleny v Jasenici). Kromě uvedených typů vyskytují se však na Moravě kostely tvarů stavitelských zcela zvláštních, jakých v království českém naprosto nenalezáme. Jest to kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích centrálně založený, třemi apsidami okrášlený a osmistěnnou kuplí opatřený a jiný, který oznámím, až jej důkladně ohledám. Z uvedeného lze souditi, že markrabství moravské ve stavitelství původností znamenitě vynikalo i nad Čechy, doplňujíc a rozhojňujíc architekturu českou stavitelskými tvary samostatné rázovosti. A nelze pochybovati, že při pilném bádání dobrovolných konservátorů objevilo by se snad ještě několik nových zkamenělých básní ducha českého na Moravě.

Veškerá touha i naděje redaktorova nese se tudíž nyní k tomu jedinému cíli, aby úsilovným přičiněním přátel dějin českého umění výtvarného co nejrychleji rozprostřela se po veškerých končinách Moravy hustá síť dobrovolných konservátorů, kteří by po dekanatech od kostela ku kostelu putovali, slohy kostelů si naznamenali, románské pak památníky nakreslené redaktoru zaslali, aby dle toho posouditi mohl, kam ku prozkoumání nezbytně jest mu putovati.

Nutná potřeba konservátorů vlasteneckých pocituje se již všeobecně. Čeho redaktor již po léta se dovolává a nač »Methodem« odběratelstvo ustavičně připravuje, stalo se před několika dny předmětem návrhu, dne 17. března tohoto roku v šestém zasedání sněmu království českého, poslancem Adámkem předneseného, který zní: »Zemskému výboru se ukládá: 1. aby v nejbližší příštím zasedání sněmu předložil návrh na organisování komisi místních (obecních) a okresních jakož i ústřední zemské komise ku vyhledávání, prozkoumání a zachování uměleckých a starožitných památek jakož i archivu v království českém; 2. aby jako roku 1868 učinil vyzvání ku všem samosprávným zastupitelstvům v království českém ve přičině zachování a ochraňování starožitných, uměleckých jakož i archiválních památek; 3. aby se všemožným urychlením vyjednával s c. k. vládou o vydání zákona na ochranu památek uměleckých, starožitných a archiválních a na zamezení jich vyvážení z království českého do ciziny. Návrh tento budiž odevzdán komisi rozpočtové ku posudku a podání zprávy.«

Čeho sněm království českého opět se dovolává, lze aspoň z valné části docíliti na Moravě dobrovolnou, ochotnou a nadšenou součinností přirozených a samorostlých konservátorů.

A kdo jsou těmi samozvanými konservátory vlasteneckých památek?

Kněží moravští, kteří osmnáctiletou přípravou seznamovali se v »Methodu« s hlavními zásadami stavitelství jakož i jiných odborů historické i umělecké archaeologie. Jest pouze třeba, aby se k práci dobrovolně zorganizovali dle diecézí a dekanátů. Věc není tak těžká, jakou na první pohled býti se zdá. Obvod jednotlivého dekanátu není tak rozsáhlý, aby nebylo lze kostely jeho v době poměrně krátké obejít a čeho třeba zařídit. Kostely barokní, renaissanční, gotické a přechodní znaky svými slohovými snadněji se poznávají a nejsou prozatím předmětem zprávy nynější. Nyní jde především o vyhledání kostelů slohu románského, které pozdějšími změnami oken, střech a různými přístavky bývají mnohdy tak přetvořeny, že jen důkladnějším ohledáním jádro vlastní se odlučuje. Takových nejstarších památníků nebude však v jednom dekanátu tolik, aby se nedaly důkladněji ohledati, popsati a nakresliti v době poměrně krátké, zejména když dekanátní konservátor vyhledá si v místě samém způsobilé pomocníky, kteří potřebné nákresy vyhotoví. V městech se k tomu propůjčí stavitelé, profesori a jiní odborníci, na vesnicích učitelé, úředníci hospodářští, studující a j.

Má-li redaktor nabytí přesvědčení pravého o podstatě a slohu kostela, jest mu třeba nákresů následujících:

1. Půdorysu ve zmenšeném měřítku 1 : 100 (1 cm za 1 m) s připojenými všudy číslicemi vnitřních rozměrů, při čemž nesmí chybět přesně měřená síla zdiva; také klenbu nutno na půdorysu patřičně vyznačiti, jakož i vítězný oblouk, pásy a klenbu podkruchtí, kde se v původním stavu zachovala a podobně. Jelikož půdorysem ukazuje se nejbezpečněji původ románský, budiž zhotovení jeho věnována největší péče. Stačí však, bude-li proveden třeba jen tužkou.

2. Perspektivního obrazu kostela z venčí a to z takového stanoviště, aby veškeré částky, věž — kde jest s kostelem spojena —, loď a chor či presbyterium na nákresu zřetelně se spatřovaly. Nejvýhodněji stává se to od strany východní. Poskytuje-li však věž v dolejší částce zvláštní zajímavosti, lze zvoliti stanovisko západní.

3. Perspektivní pohled vnitřku, byť i jen několika rysy vyznačený, a to jednak od kruchtty, aby se na vyobrazení spatřoval poměr vyšší a širší loďe k užšímu a nižšímu choru či presbytáři, jednak od hlavního oltáře ke kruchtě, kde v původní podobě dosud stojí.

K oběma perspektivním vyobrazením nevyžaduje se žádného mistrného provedení, nýbrž stačí pouhé ovšem věrné naznačení poměrů skutečných, byť i jen několika rysy tužkou nakreslených.

4. Detail architektonický, kde ho stává, jako stará okna věžní sloupkem dělená, portály, sloupy, hlavice, obloučkové podřímky, staré římsy, románské křtitelny kamené a p., nutno ovšem nakresliti s podrobnou pečlivostí, jako půdorys, jelikož tím doba stavební nemálo se objasňuje.

Doplňkem nákresů jest popis, jimž obraz slovem se objasňuje.

Jakým způsobem dlužno si počínati při zkoumání budovy jakož i při zhotovování nákresů, ukazuje se v »Methodu«, kde podán jest obsírný a úplně dostačitelný návod tím i oním směrem. Redaktor poukazuje na články jak následují: »Románské exkurse« (»Method«, ročník XIII., str. 134), »Kniha dějin umění výtvarného v zemích koruny české« (M., XIV., s. 1—3), »Románské památníky na Moravě« (M., XV., s. 109—111), »Archaeologický návod k vyhledávání a popisování kostelů románských v zemích koruny české«, znázorněný 39. vyobrazeními (M., XVI., s. 73—90), »Jak dlužno popisovati kostely ze stránky architektonické?« (M., XVI., s. 127—132), »Seznam kostelů v dekanatu Říčanském, Ořechovském a Brandýském s připojeným seznamem archidiakonátů, dekanátů a plebaní 14. století v Čechách« (M., XVI., s. 97—108), »Prátelům »Methoda« na Moravě i ve Slezsku« (M., XVII., s. 133).

»Návod archaeologický« doplněn jest množstvím popisů jednotlivých kostelů románských v Čechách i na Moravě znázorněných hojnými vyobrazeními, z nichž lze seznámiti se podrobně s veškerými typickými tvary památníků našich románských od jednodolných kostelů začínaje až k velkým chrámům trojlodním. V řadě kostelů jednodolných i vícelodních zastoupeny jsou v nejružnějších variacích veškeré typické tvary stavitelství románského a sice:

A. Kostely jednodolní.

I. Kostely okrouhlé apsidami zakončené buď s věží nebo bez ní. (M., XIV., 97—99, 133—135; XV., 133—138; XVI., 1—7, 13—18, 37—40, 49—53, 75—77); 13 kostelů znázorněno 29 vyobrazeními.

II. Kostely o lodi pravoúhelné s věží anebo bez ní, k níž přidružuje se k východu

1. buď apsida polokruhová (M., XIII., 134—136; XIV., 3—8, 13—16, 25—27, 49—53, 74—77, 109—114, 121—127, 135—137; XV., 1—6, 25—35, 51—54,

113—115; XVI., 77—80, 136—138; XVII., 13, 14, 15, 25, 26, 27, 28, 37); XVIII., 6, 13; 19 kostelů znázorněno 71 vyobrazeními,

2. buď chor či presbytář pravoúhlý (M., XIV., 61—64; XVI., 61—67, 80—82, 121—124; XVII., 13—15, 25—28, 37—42, 124—125, 134; XVIII., 15); 27 kostelů znázorněno 24 vyobrazeními,

3. anebo chor polygonální (M., XVI., 83; XVII., 85—86, 97—100, 109—112, 121—124, 134—136; XVIII., 1—5); 5 kostelů znázorněno 20 obrazy.

B. Kostely trojlodní.

(M., XIV., 37—41, 85—89; XV., 13—20, 37—44, 61—62, 73—82, 121—124; XVI., 83—85); 6 kostelů znázorněno 27 vyobrazeními.

»Method« poskytuje tudíž dekanatním archaeologům návod archaeologický pro vyhledávání, popisování a vyobrazování kostelů románských v takové obšírnosti a názornosti, jakého dosud v jiných literaturách nestává a lze dle něho bez valných nesnází a pochybností dobře se orientovati. Předpokládá se ovšem přirozenou měrou, že každý z nich látku v »Methodu« obsaženou si osvojil. Odběratelé a čtenáři »Methoda« jsou tudíž nepovolanějšími konservátory v obvodu svých dekanatů. »Method« čítá na Moravě a ve Slezsku úhrnem 100 předplatitelů, z nichž na Moravu připadá 97 a na Slezsko 3. Odečtou-li se odběratelé obou měst Brna a Olomouce, zbývá na obvody dekanátů v arcidiecési Olomoucké 34, diecése Brněnské 28 předplatitelů, z nichž kromě 5 laiků jsou všickni ostatní stavu duchovního. Z profesorů na školách středních a z učitelů na školách měštanských i obecných nečítá »Method« ani jediného předplatitele. Jest tudíž odkázán s prosbou za přijetí úřadu konservátorů dekanatních na laskavost a obětovnost svých starých odběratelů kněžských. Jelikož však arcidiecése Olomoucká čítá 47, diecése pak Brněnská 26 dekanátů zůstává v obou diecésích valně dekanátů neobsazeno.

V arcidiecési Olomoucké ráčila nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoř roku 1890 milostivým vyzváním velebného duchovenstva pro úkol konservátorů získati 25 přihlásivších se kněží, kteří se ujali 25 dekanátů, takže dosud 22 dekanátů obsaditi zbývá konservátory dosud se nepřihlásivšími. (Viz »Method«, ročník XVI., str. 90.) Dekanátů dosud osiřelých ujmou se bohdá staří předplatitelé »Methoda«, jejichž jména jsem zamýšlel do seznamu, který dále následuje zanést. Jelikož však letošní katalog duchovenstva, o který jsem jednoho z předplatitelů požádal, dosud mi doručen nebyl, odkládám doplnění do čísla příštího. Prosim však, aby věrní odběratelé »Methoda« do prázdných mezer již nyní zanést se ráčili v obvodech svých dekanátů.

V diecési Brněnské lze dosavadními odběrateli obsaditi 16 dekanátů, pro ostatních 20 se však konservátorů nedostává a dlužno tudíž pro 20 dekanátů, v nichž dosud není ani jediného předplatitele, získati konservátory jednak z oněch 7 dekanátů, kde po dvou, v jednom pak 3 se vyskytují, pro ostatní pak zbývající vypátrati nové přívržence, což při milostivé přízni na místech rozhodujících nemožným nebude.

Čísla tuto uvedená konkrétněji se objeví ze seznamu, který následuje. V obvodech dekanátů jsou zde uvedena nejprve jména hradů, vesnic a dvorců doby románské z Kalouskovy I. a II. mapy historické, k nimž připojena jsou jména konservátorů dekanatních v arcidiecési Olomoucké a předplatitelů »Methoda« i praesumptivních konservátorů po dekanatech diecése Brněnské. Prázdné mezery ukazují dekanaty, kde dosud není ani konservátorů, ani předplatitelů.

A. Arcidiecése Olomoucká.

I. Metrop. město Olomouc. — Olomouc.

II. Archipresbyt. Kroměříž.

1. Děkanství Kroměříž. — Kroměříž, Kvasice. — Jan Korec, praefekt v kníž. arcib. semináři v Kroměříži.
2. Děkanství Bzenec-Kyjov. — Bzenec, Kyjov, Nedakonice (f. Polešovice), Ořechov (f. Polešovice). — Josef Brázdil, farář v Žeravici.
3. Děkanství Hradiště. — Velehrad, Sušice (f. Jalubí), Kostelany (f. Uh. Hradiště), Buchlovice, Strážnice (f. Buchlovice).
4. Děkanství Strážnice. — Moric Růžicka, farář ve Velké Blatnici.
5. Děkanství Svábenice. — Ivanovice, Pačeslavice, Hradčany (f. Dobroměřice). — Ignác Kupčík, kooperátor ve Svábenicích.
6. Děkanství Zdounky. — Četochovice, Litenčice, Divoky (f. Zdounky), Kuňkovice (f. Litenčice). — Karel Frňka, kooperátor v Koryčanech.

III. Archipresbyt. Holešov.

1. Děkanství Holešov. — Holešov, Kostelec, Turovice (f. Dřevohostice), Tučapy (f. Holešov), Zahnašovice (f. Holešov). — Fabian Věrný, farář ve Dřevohosticích.
2. Děkanství Uh. Brod. — Prakšice (f. Uh. Brod). — František Valoušek, kooperátor v Šumicích.
3. Děkanství Klobouky. — František Toman, farář v Oujezdě.
4. Děkanství Napajedla. — Tlumačov, Otrokovice, Spítihněv.
5. Děkanství Pozlovice. — Ořechov, Biskupice (f. Luhačovice).
6. Děkanství Vyzovice. — Želechovice. — Alois Filip, farář v Jaseně.

IV. Archipresbyt. Mohelnice.

1. Děkanství Mohelnice. — Mohelnice, Úsov.
2. Děkanství Koldštejn.
3. Děkanství Zábřeh.
4. Děkanství Velké Opatovice. — Biskupice, Jevíčko, Úsobrno (f. Jaroměřice).
5. Děkanství Šimberk. — Josef Klemsch, farář v Cotkytlích
6. Děkanství Šumperk.
7. Děkanství Mor. Třebová.
8. Děkanství Svitavy. — Svitava. — Josef Kašpar, farář v Radiměři.

V. Archipresbyt. Opava.

1. Děkanství Opava. — Opava, Holasice (f. Neplachovice).
2. Děkanství Krňov. — Krňov.
3. Děkanství Jakartovice.
4. Děkanství Bruntály.
5. Děkanství Hradec. — Hradec. — Dr. Antonín Gruda, farář.
6. Děkanství Odry.
7. Děkanství Osoblaha.
8. Děkanství Bílovec. — Dr. Ludvík Brixel, farář ve Slatině.

VI. Archipresbyt. Příbor.

1. Děkanství Příbor. — Innocenc Obdržálek, katecheta ve Frenštátu.
2. Děkanství Kelč. — Zámorsk (f. Kelč), Těšice (f. Kelč), Milotice (f. Hustopeče), Kladruhy (f. Kelč), Biškovice (f. Všechnovice). — Ludvík Herrmann, kooperátor ve Špičkách.
3. Děkanství Valašské Meziříčí. — Choryň. — Josef Arnošt, farář v Rožnově.
4. Děkanství Mistek.
5. Děkanství Nový Jičín.
6. Děkanství Vsetín. — Jan Daněk, farář v Hovězí.

VII. Archipresbyt. Prostějov.

1. Děkanství Prostějov. — Prostějov, Olšany, Žarovice (f. Krumsín). Jos. Grmela, farář v Krumsíně.
2. Děkanství Cholina. — Cholina, Náměšť, Náklo, Topolany (f. Nebotín). — Jakub Knapp, kooperátor v Těšeticích.

3. Děkanství Čechy. — Čechy, Konice, Ptení.
4. Děkanství Dub. — Dub, Tovačov, Nenakonice (f. Dub).
5. Děkanství Viškov. — Viškov, Dědice, Pustiměř, Podivice (f. Pustiměř), Pařizovice (f. Rychtařov). — Alois Ležák a Fabian Gregánek, koope-
ratoři ve Vyškově.

VIII. Archipresbyt. Šternberk.

1. Děkanství Šternberk. — Žerotín (f. Hnojice). — Konrád Blažek, farář
v Mladějovicích.
2. Děkanství Budišov. — Dr. Karel Kühr, farář ve Smílově.
3. Děkanství Dvorce. — Jan Hermet, kaplan v Berouně.
4. Děkanství Lipník. — Hranice.
5. Děkanství Unšov. — Uničov, Střelce (f. Renoty).
6. Děkanství Přerov. — Přerov, Moštěnice. — František Špička, farář
ve Staré Vsi.
7. Děkanství Rýmařov. — František Nitsch, farář v Jířicích.
8. Děkanství Velká Bystřice. — Hradiště, Laštany (f. Boňovice), Pře-
slavice (f. V. Bystřice), Doloplazy (f. Tršice).

B. Diecése Brněnská.

I. Archipresbyt. Brno.

1. Děkanství Brno. — Brno, Zábrdovice, Maloměřice (f. Obrány). —
Josef Klíma, farář v Bystřici. Pavel Pavelka, farář v Líšni.
2. Děkanství Ivančice. — Rokytěň (f. Mor. Krumlov).
3. Děkanství Dolní Kounice. — Kounice, Pravlov. — Josef Moc, farář
v Malešovicích.
4. Děkanství Kuřim. — Tišnov, Lažany (f. Oujezd), Svinošice (f. Li-
půvka). — František Michálek, farář v Čebíně.
5. Děkanství Modřice. — Modřice, Ořechov, Rajhrad, Opatovice
(f. Rajhrad). — P. Benedikt Korčian, opat v Rajhradě.
6. Děkanství Rosice. — Rosice, Domášov, Oslavany. — František
Korec, farář v Reznovicích.

II. Archipresbyt. Boskovice.

1. Děkanství Boskovice. — Knihnice, Šebetov (f. Knihnice).
2. Děkanství Bystřice.
3. Děkanství Letovice. — Letovice, Sebranice.
4. Děkanství Lomnice. — Doubravník.
5. Děkanství Nové Město. — Žďár. — Arnošt Vlček, farář v Novém Veselí.

III. Archipresbyt. Jaroměřice.

1. Děkanství Dačice. — Dačice.
2. Děkanství Jemnice. — Jemnice, Hobzí.
3. Děkanství Jaroměřice. — Domamil, Lítohoř, Popovice (f. Jaromě-
řice), Blatnice (f. Jaroměřice), Plešice (f. Valč), Roketnice. — Alois Wolf,
farář ve Valči.
4. Děkanství Náměšť.
5. Děkanství Želetava.

IV. Archipresb. Jihlava.

1. Děkanství Jihlava. — Jihlava. — Josef Vlk, katecheta v Třešti.
2. Děkanství Velké Meziříčí. — Václav Bezděk, farář v Obyčtově. — Fran-
tišek Florian, farář v Tasově.
3. Děkanství Měříň. — František Miča, farář ve Zhoři. Josef Načeradský,
farář v Radostíně.
4. Děkanství Telč. — Josef Hrubý, profesor v Telči.
5. Děkanství Třebíč. — Jan Nešpor, farář v Červené Lhotě. Jakub Pavelka,
kooperator v Rudíkově. František Zineker, farář v Beneticích.

V. Archipresbyt. Mikulov.

1. Děkanství Hrádek. — Hrádek, Hrušovany.
  2. Děkanství Hustopeč. — Strachotín.
  3. Děkanství Mikulov. — Drnoholec, Troskotovice.
  4. Děkanství Podivín. — Břeclav, Podivín, Přitluky.
  5. Děkanství Židlochovice. — Dr. Karel Beránek, děkan a farář v Újezdě.
- Josef Kubín, administrator v Židlochovicích.

VI. Archipresbyt. Slavkov.

1. Děkanství Bučovice. — Křižanovice, Veteřov (f. Lovčice).
2. Děkanství Hodonín. — Čejkovice, Ratiškovice, Stražovice (f. Želetice). — Václav Oharek, farář v Dolních Dubňanech.
3. Děkanství Jedovnice. — Blansko, Rájec. — Bernard Pátek, farář v Ochozi.
4. Děkanství Klobouky. — Domabořice (Dambořice), Polehradice.
5. Děkanství Slavkov. — Blažovice (f. Tvarožná), Koválovice (f. Pozořice). — Jan Křivý, farář v Letonicích. Antonín Stojan, farář v Dražovicích.

VII. Archipresbyt. Znojmo.

1. Děkanství Vranov. — Vranov, Býtov.
2. Děkanství Hostěradice. — Olexovice.
3. Děkanství Jevišovice. — Biskupice, Černín (f. Jevišovice).
4. Děkanství Olbramovice. — Lodenice.
5. Děkanství Znojmo. — Znojmo, Louka, Mašovice, Popice, Kravsko (f. Přímětice).

Je-li seznam jmen místních z doby románské částečným průvodčím po dekanatech, seznamujeme se zároveň s konservátory dekanatními v arcidiecési Olomoucké úředně se přihlásivšími, jakož i s jejich kollegy z diecése Brněnské, kteří se k vlasteneckému úřadu čestnému co nejdříve ochotně přihlásí.

»Oho!« — slyším až do Karlína hlučně ohrazovati se různé hlasy z diecése Brněnské — »kde se přiučil ten kaplan Karlínský takové odvážlivosti, že k nám přichází s takovou žádostí! My jsme se ještě nepřihlásili za konservátory!«

Pravda. — »Ale přihlásíme se!« — Jsme rodinou, milující české umění výtvarné i památníky zůstavené nám zbožnými předky našimi. Rádi snášeti budeme kamení k pyšné budově nejkrásnější části dějin práce kulturní, poněvadž křesťanské!

A koho bych měl za přispění prositi, ne-li nejvěrnější spolupracovníky a nejnadšenější dělníky na národa roli dědičné!

Obecně znějícím provoláním na světě ničeho se nedocílí! Proto prosba má nese se konkrétně k určitým osobám, ku strážcům svatyní, ku přátelům umění církevního, k odběratelům nám všem společného listu tohoto. »Method« nás pojí v jednu rodinu — pevnou, věrnou, nerozbornou.

Či stává jiné cesty, kterou by se došlo cíle? K dosažení cíle dlužno voliti prostředků dobrých a vhodných.

Když jsem hodlal okrásliti důstojně první svatyni našich svatých věrozvěstův, Cyrilla a Methoda v Karlíně, a rozpočet obnášel 70.000 zl., rozvrhnul jsem obnos na osadníky — konkrétně. Na první třídu osadníků mnou odhadnutých připadlo po 1200 zl., na druhou po 800 zl., na třetí po 400 zl. a tak dále až do zlatky a do haléře žebráka. A obcházeje pak jednotlivce jednotlivých tříd mnou praeliminovaných nečekal jsem, co mi dají, nýbrž řekl jsem každému obnos, jakého jest mi třeba. Jinak by se mi bylo přihodilo, že by ten, od koho jsem očekával 1200 zl., byl by mi dal snad 20 zl. a byl se domníval, že mnoho dal. A kdo by mi byl nahradil těch scházejících 1180 zl.? A proto po náležitě, mnohdy i velmi

dlouhé předmluvě vyřknul jsem praeliminovaný obnos — a obdržel jsem jej. Osadníci se pousmívali té pravzvláštní prosbě, kterou jim prazvláštní prosebník předpisuje a dali celý obnos a dali — rádi. Prosba konkrétní se osvědčila.

Hodlám s pomocí Boží stavěti budovu dějin výtvarného umění v zemích koruny české. Plán jest hotov. Budovu však nelze stavěti ze vzduchu, nýbrž z kamení sneseného z veškerých končin vlasti. Ale jak stavěti, když nemám ani na zakoupení ani na dovoz toho kamení? Přicházím tudíž k zámožným i nezámžným majetníkům starožitných lomů s pokornou prosbou, aby mi kámen i dovoz darovali. Nečiním tak bez obšírné a pokorné předmluvy. Vím, ku komu jdu. Znam srdce těch, u jichž prahu prosím. Jsou to upřímní bratři Moravané, od nichž s prázdnem neodejdu. Dají, — dají mnoho a dají — rádi!

Jaro nastalo. Konservátoři rozejdou se do světa po svých obvodech, aby redaktoru za parna letního bylo lze pustiti se do světa — moravského. Šťastnou cestu!

Prosím s veškerou vroucností v seznamu uvedené přátely umění církevního, k nimž se nese prosba má, aby mi třeba jen na lístku odpověděli slovem: »Ano!« A dále, aby pro dekanaty dosud uprázdněné ráčili získati podobných přátel! Čím více pomocníků, tím rychleji poroste budova. Je-li dosud v řadách našich zastoupeno téměř vesměs kněžstvo, hleďtež na pomoc přivesti a přivábiti i učitelstvo škol středních, měšťanských i obecných jakož i jiné odborníky, aby rodina umělecká rostla, květla a prospívala! V kterých dekanatech jest více pracovníků, račtež práci společnou si vzájemně rozdělit, anebo do vůkolních dekanatů se rozejít dle společné úmluvy. Komu pro povinnosti s povoláním spojené anebo jiné překážky nelze nikterak na exkurse románské se vydati, račiž za pomoci jiných spolupracovníků materiál potřebný si opatřiti a záležitost říditi. Kdo rukama pomocníků dílo vykonal, sám ho vykonal. Jde jen o to, aby v každém dekanatu byl určitý náčelník, který o provedení záležitosti péči má. K dosažení účelu jest redaktoru třeba prostředníků, u nichž lze hledati rady a pomoci. A těmi jsou staří a věrní odběratelé »Methoda« po dekanatech rozptýlení. Těm především platí prosba má, aby v práci s vyhledáním a popsáním kostelů románských svých dekanatů spojenou laskavě se uvázali a ustaraného redaktora přípo vědnou odpovědí potěšiti ráčili. Kdyby některý pozapoměl, pozaklepám ještě na dvěře příbytku jeho, až se smiluje.

Každý člověk má své známé, kteří dají na slovo jeho. Račtež po nich se poohlédnouti v dekanatech, kde »Method« nemá dosud stoupencův žádných a slovem přátelským jich pohnouti, aby se ujali téhož úkolu konservátorského v obvodech svých, mne pak o nich uvědomiti, abych s novými spolupracovníky se mohl dohodnouti.

Jaro nastalo. Vyhledávejme v úkrytu a sbírejme první kvítka jarní, která vypučela z plodné půdy Moravské za jara dějin křesťanských, když slunce víry křesťanské rozebrálo posvátnou půdu Moravskou, vzdělávanou potem svatých apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoda, jejichž jménem prosím za sbírání kvítků péči jejich vypěstovaných. Jarními fiálkami jsou ty skromné, libovonné svatostánky románské nazvíce v zátiší filiálek ukryté. Z devíti kostelů románských na Moravě jen nahodile objevených a v »Methodu« popsanych i vyobrazených jest 7 filiálních. V úkrytu filiálek dlužno tudíž především pátrati po jarních fiálkách, po románských svatých fiálkách skromných rozměry a přece libovonných úpravou, v nichž jako v zrcadle obráží se jaro dějin národa českého na Moravě. Tatáž půda, z které v 10. věku vypučel skromný kostelík sv. Maří Magdaleny v Jasenici, vydala později velebnou svatyni sv. Prokopa v Třebíči. Za jarní fiálkou vykouzlili letní paprskové královskou centifolii. Stojíce na prahu věku dvacátého s vroucností a úctou pohlížíme na kvítka jarní věku desátého. Celé tisíciletí nás dělí. Láska tisíciletá však poutá a vábí nás k těm prvním a nejstarším památkám svaté víry naší — k románským kostelům.

Jaro nastalo. Vděčnost káže, abychom z jarních fialek uvili věnec a položili jej k nohám matky milené.
Lehner.

Románské exkurse na Moravě.

8. KOSTEL SV. VÁCLAVA V LUKOVANECH.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner.

Mezi četnými kněžími sesterské Moravy, kteří roku lonského za příčinou nezapomenutelné naší jubilejní výstavy, jejíž milá vzpomínka srdce každého vlastimila dosud potěšuje, do stověžaté, zlaté Prahy zavítavše, také chrám Páně sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně navštívili a u redaktora se zastavili, byl též dp. farář Reznovický. Chystá se na opravu a zvelebení památného chrámu románského v Reznovicích a přišel zpravodaje požádati, aby za tou příčinou do osady jeho se podíval. Jakožto dobrý psycholog přinesl s sebou pěknou fotografii vzácné svatyně, dobře věda, že vypravovatel dojista neodolá touze, aby co nejdříve vlastníma očima nespátl památník románský, který mu dosud pouze z »Památek archaeologických« znám byl.

Z Brna vydal se tudíž vypravovatel přímo do Reznovic. V Ivančicích, kde několik domů na náměstí v pěkné renaissanci zbudovaných pozornost jeho upoutalo, dotazujícímu se po nejkratší cestě do Reznovic bylo na faře oznámeno, že pana faráře doma nezastane, jelikož dnes jest »jour fixe«, kdy vůkolní duchovní na Oslavanské faře se pravidelně scházejí. Zpráva ta poutníka potěšila, jelikož z toho návštěví seznal, že zde dosud vládne starý duch pravé bratrskosti. Zamířil tudíž v milém průvodu vp. kaplana k Oslavanům, kde bývalý románský kostel farní ustoupil sice budově novější, za to však kostel zrušeného kláštera »Vallis sc. Mariae« panen cisterciánek slohu prvogotického neporušené se zachoval.

Cyrrillisté lnou k sobě vroucněji nad ostatní smrtelníky a tak host přijat jest na faře Oslavanské s cyrrillskou upřím-

ností a moravskou srdečností. Pro záležitosti cyrrillské neopomenul ovšem ihned dotazovati se, není-li kromě Reznovského ve vůkolí i jiných kostelů románských, k čemuž dp. farář ihned přisvědčil vítanou zprávou, že nepříliš vzdálený kostel sv. Václava v Lukovanech k faře Popovské přivtělený znaky slohu románského ukazuje, kamž dne následujícího redaktora dovezl.

Bývalý farní nyní filiální kostel sv. Václava jest stará budova románská takměř neporušeně zachovaná, skládající se s průčelní věže západní osy na levo pošnuté, z lodi a polokruhové apsidy.

Do kostela vchází se věží, jejížto přízemek valeně sklenutý síncem kostelní tvoří; síla zdiva věžního obnáší 1111 m. Vrchní patro věže ozdobeno jest na veškerých čtyř stranách úhlednými okénky románskými sloupkem na dvě rozdělenými, které však nepochopitelná manie novotářská zazdila a přímo nad nimi nová okna prolomila. Zazděné patky, dríky i sedla sloupků uvnitř věže dosud zřetelně se spatřují a také z venčí obrysy starých oken slohových se ukazují. Dp. farář Popovický slíbil, že nově prolomená okna dá zase zazditi a stará podvojná prolomiti,

čímž věži dostane se bývalé slohové tvárnosti. -- Ku věži přiléhá loď 7.46 m dlouhá a 5.65 m široká. Na pravo i na levo pravidelně osvětlená dvěma okny, které dosud v původní výšce se vyskytují, jen že otvory druhdy úzké tvarem polokruhovým se rozšířily. Bývalý strop ustoupil klenbě valené.

Vítězným obloukem polokruhovým vchází se z lodi do apsidy dosud starou polokuplí sklenuté a po stranách dvěma kulatými okny osvětlené. Zdivo

apsidy jest však nyní z venčí zvýšeno do římsy lodi, tak že druhdy nižší střecha apsidy neopírá se o štít lodi, nýbrž připojuje se přímo ku střeše lodní. V podstatě jest však starý kostel románský celistvě zachován. Historických zpráv z doby románské není a ví se pouze, že býval kostelem farním, jehož patro-nátní právo vykonával kolem roku 1542 a v letech následujících majitel statku. Ze způsobu stavby lze však souditi, že zbudován byl v 11. století.

Kostel sv. Jana Kř. v Popovicích, který již v 14. století býval farním, jest podobného sestrojení architektonického, jenže skromná loď jeho byla později o celou delku prodloužena

na 16 m, k západní pak straně lodě r. 1885 nová věž přistavěna. Na východní stranu přidružuje se k lodi vysokým stropem kryté za polokruhovým obloukem vítězným apsida, která při šířce 5.80 m prodlužuje se na 8.5 m, jejíž starobylost však zvětšením oken a změnou klenby valně se porušila.

Jestliže oba tyto uvedené kostely řadí se do skupiny svatyní zakončených apsidami, má kostel sv. Martina ve Zbejšově chor pravoúhlý nyní jen stropem krytý, jaký i v lodi se spatřuje. Poměry však a rozměry ukazují, že jest to rovněž svatyně původu románského, která starou tvářnost svou dosud zachovala.

Z A k a d e m i e k ř e š ť a n s k é.

Zpráva za měsíc březen.

Výbor sv.-Václavské záložny daroval i letos Akademii křesťanské z čistého výtěžku 300 zl.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Fr. Krihla, faráře v Dol. Dobrouči a pro dp. Fr. Zinekra, faráře v Benedicích na Moravě; hladký: pro dp. Ant. Kupku, faráře v Borové. — Ciboria: pro dp. Fr. Vyplela, faráře ve St. Vsi na Moravě a pro vp. Fr. Schmidta, kaplana v Boru. — Monstrance: gotická, stříbrná: pro vys. dp. Fr. Herolda, inf. arciděkana v Plzni; románské, bohatě ozdobené: pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích na Moravě a pro dp. Fr. Špačka, faráře v Rájci na Moravě. — Stříbrná patenka ku kalichu: pro dp. Karla Pittnera, faráře v Jilovém. — Hostiarium: pro blahorod. pí. Annu Hronkovou v Chotětově. — Pozlacení a posťříbření v ohni: kalichů: pro dp. Vojt. Rückera, faráře v Haesseldorfu a pro dp. Vojt. Schöna, faráře v Holostřevích; dvou stříbrných lunul: pro dp. Ant. Donáta, faráře ve Valkeřicích; lampy: pro dp. Arn. Hubku, faráře v Mailbergu (Dol. Rakousy). — Patenky k nemocným: pro dp. Fr. Špačka, faráře v Rájci, pro vp. Karla Pavlíčka, kooper. v Mikulčicích a pro vp. Jos. Hynka, kaplana v Hořicích. — Nádobky na sv. oleje: tři cínové: pro dp. Jos. Vytopila, faráře ve Val. Meziříčí na Moravě; tři stříbrné: pro dp. Josefa Grmelu, faráře v Krušíně na Moravě; jednotlivé: pro dp. Fr. Špačka, faráře v Rájci a pro ctih. benedik-

tinky v Praze. — Koňvičky mešní: pro nejduš. pana Ferd. Wartra, inf. převora ryt. maltéžského řádu v Praze, pro dp. Alfr. Vaňátko, faráře v Mrákotíně a pro vp. Fr. Schmidta, kaplana v Boru. — Oltářních svícňů 12: pro dp. Felixu Bicu, faráře v Stochově. — Lampy oltářní: pro vp. Jos. Vlčka, katechetu v Třešti na Moravě a pro vp. Karla Pavlíčka, kooper. v Mikulčicích na Moravě. — Kaditelnice: pro dp. Alfr. Vaňátko, faráře v Mrákotíně, pro dp. Fr. Vyslouzila, faráře ve Vranové Lhotě na Moravě a pro vp. Karla Pavlíčka, kooper. v Mikulčicích. — Kovový kříž na rakev: pro dp. Ant. Cigánka, faráře v Rohatci na Moravě. — Schránka na hostie: pro dp. Jana Prchlého, faráře v Hor. Bobrově.

Rozličné. Boží hrob: pro dp. Jos. Sychru, faráře ve Sloupě na Mor. — Socha bolestné P. Marie: pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Holostřevích; socha vzkříšení Páně: pro dp. Jana Kolčavu, faráře v Pustoměři na Moravě. — Stroj na pečení hostií: pro duš. klášter premonstrátský v Teplé. — Pultíky pod misal: pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Holostřevích, pro vp. Fr. Schmidta, kooper. v Boru, pro vdp. Klem. Markrába, děkana na Smečně. — Zvonek harmonický: pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Holostřevích.

Paramenty. Kasule: černá: pro dp. Jana Černohouze, faráře v Hostivařích; zelená: pro blahorod. pana F. A. Borovského, kustoda průmyslového musea v Praze; červená a černá pro svátky: pro velesl. patronátní úřad v Čer-

ném Kostelci; černá: pro dp. Jak. Kružika, faráře v Rakvicích na Moravě; bílá: pro dp. Fr. Beránka, faráře v Tikovicích na Moravě; fialová: pro vdp. Jana Roškota, děkana a vikáře v Podčepicích; černá: pro blahorod. sl. Královou v Praze a pro dp. Jos. Kuchynku, faráře v Stodůlkách. — Pluvialy: bílý: pro Její Excelenci paní hraběnku Thunovou v Praze; černé: pro vešl. patronátní úřad v Černém Kostelci a pro dp. Jos. Kuchynku, faráře ve Stodůlkách. — Tunicelly fialové: pro nejdůst. pana Ferd. Wartra, inf. převora ryt. maltézského řádu v Praze. — Gremiale bílé a fialové: pro nejdůst. pana Ferd. Wartra, inf. převora maltézského řádu v Praze. — Kříž ku kasuli vyšitý: pro důst. klášter benediktinský v Praze. — Štoly: pro blahorod. pana Karla Hlouška, učitele ve Voticích, pro dp. M. Karáska, faráře v Nové Kdýni, pro dp. Jana Linhartu, faráře v Kadlíně, pro blahorod. sl. Annu Šeborovu v Hor. Libichu, pro blahorod. sl. N. v Praze, pro vp. Ed. Röttiga, kooper. v Polubnech, pro vp. Fr. Schmidta, kaplana v Boru a bohatě vyšitá: pro blahorod. sl. N. v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Alfr. Vaňátko, faráře v Mrákotíně na Moravě a pro dp. Jak. Kružika, faráře v Rakvicích. — Vela: pro dp. Tom. Blažka, faráře v Libici, pro dp. M. Karáska, faráře v Nové Kdýni, pro dp. Ant. Přemyslovského, faráře ve Val. Kloboucích na Moravě a pro blahorod. paní Bráfovou v Praze. — Vela do Božího hrobu k zahalení monstrance: pro dp. Jos. Hroneše, faráře v Bohuslavicích, pro blahorod. paní Kateřinu Mottlovou ve Slušticích a pro dp. Al. Kritznera, faráře ve Vlachovicích na Moravě. — Antipendia: pro nejdůst. pana Ferd. Wartra, inf. převora ryt. maltézského řádu v Praze a pro dp. Tom. Šmýda, faráře ve Zborovicích na Moravě. — Korouhve kostelní: 4 páry: pro dp. Bart. Martinů, fa-

ráře v Bučovicích na Moravě; červené: pro dp. Jana Černohouze, faráře v Hostivařích. — Fialové pytlíčky hedvábné s vyšitým jménem Ježíš pro nádobky na sv. olej: pro dp. Fr. Lehnera, faráře v Ostrově, pro dp. Fr. Špačka, faráře v Rájci a pro vp. Karla Pavlíčka, kooper. v Mikulčicích. — Polštáře oltářní: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Slavoňově a pro důst. farní úřad v Louce. — Birety: 2 pro vp. Jana Černého, kaplana v Plzni, pro vp. Fr. Skřivana, kaplana v Plzni, pro vdp. dra Ed. Knoblocha, hl. faráře u Matky Boží před Týnem, pro dp. Jana Bloka, exhortatora v Sovinci, 4 pro blahorod. sl. Annu Skálovou v Praze, 2 pro vp. Jana Hájka, kaplana v Jenišovicích, pro vp. Ed. Röttiga, kooper. v Polubnech, 7 pro ctih. pana Jos. Komedu, bohoslovce v Litoměřicích. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Václava Haška, faráře v Hluboké. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro nejdůst. pana dra Ed. Tersche, kapitolního probosťá v Praze.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro důst. františkánský klášter v Jindř. Hradci; 2 rochetty a 2 alby: pro dp. Tom. Blažka, far. v Libici; 12 alb, 30 rochet, 24 humeralií, 24 pall, 24 korporalií, 60 purifikatorií 10 ručníků a 10 plachet oltářních: pro vdp. Fr. Zapletala, vicerektora České koleje v Římě; alba stambovaným okrajem: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovcích u Olomouce; 2 pally, 2 korporalie a 6 purifikatorií: pro dp. Fr. Matulíka, deficienta v Pozlovicích na Moravě; alba, rocheta, cingulum, korporale, purifikatorium: pro slav. patronátní úřad v Tmáni; humerale, korporale, pally, purifikatorium: pro vp. Fr. Schmidta, kaplana v Boru; rocheta: pro dp. Al. Kritznera, faráře ve Vlachovicích na Moravě.

Příspěvky na votivní obrazy v karlínském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Jistiny jednotlivých obrazů votivních vzrostly novými příspěvky a úroky z peněz uložených na obnosy, jak následují:

	zl. kr.
Votivní obraz český	1938 83
Votivní obraz řádů řeholních	1495 49
Votivní obraz bohoslovců	1040 84
Votivní obraz řeholních pannen	879 97
Votivní obraz Moravanů	701 26
Votivní obraz šlechty	368 33
Votivní obraz Polský	250 61

Dobročinnost s pomocí Boží dovrší dílo šťastně zahájené.

Votivní obraz Moravanů. . . . . zl. kr.

Přeneseno s úroky	599 26
Slavná redakce »Hlasu« (2. sbírka)	100
Dp. František Miča, farář ve Zhoří (3. dar)	2

Úhrnem 701 26

Do 2000 zl. se nedostává 1298 zl. 74 kr.

Zbožná Moravěnka si opětně s láskou vzpoměla na Karlínskou svatyni sv. Cyrilla a Methoda. Dobrodincové skládali dary své do pokladničky »Hlasu«. Jim, slavné redakci jakož i opětnému dárci vroucné díky vzdává a za nově přisvěvky prosí
redaktor.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukážkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlíně. Reklama budež zaslány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 4.

V Praze, dne 30. dubna 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Redaktorův poslední pozdrav z Karlína. — Románské exkurse v Čechách. (71). Zbytky románských staveb v jihovýchodních Čechách. — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben. — Provolání ve prospěch budoucího kostela v VII. části Pražské.

Redaktorův poslední pozdrav z Karlína.

Pořáde se mi zdá, že to není pravda. A přece jest to skutečností. Redaktor pozdravuje naposled z Karlína své staré, věrné spolupracovníky a čtenáře »Methoda«. Velebný chrám sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně byl předmětem naší lásky a společných obětí. V radě čtenářů není nikoho, kdo by nebyl položil obět svou do pokladny chrámové na vymalování votivních obrazů. Kterak mám vysloviti díky své nejvroucnější všem šlechtným a obětovným dárcům za tolik a tak značných obětí, věnovaných na různé obrazy votivní, které mají býti přední i hlavní ozdobou svatyně nám všem tak milé a vzácné? Pán Bůh račiž lásku tak něžně osvědčovanou odplatiti zde požehnáním a radostí, tam pak někdy na nebi životem věčným.

Rozžehnávám se s chrámem, který mi k srdci přirostl a s osadou, kterou miluji s veškerou vroucností první lásky své. Bylo to na prostřední svátek velkonoční roku 1865, když poprvé jsem vstoupil na kazatelnu ve svatyni sv. Cyrilla a Methoda, jimž zasvětil jsem život svůj, abych pozdravil osadu Karlínskou. A na Boží Hod velkonoční roku tohoto stál jsem naposled na posvátném onom místě, abych se s osadou tak vroucně milovanou a na výsost obětovnou rozžehnal. Bylo mi tehdáž 27 let, když co mladý kněz na roli Karlínské první brázdu jsem vyoral a řízením Božím na den 27 plných roků jsem ve vzdělávání vinice Páně pokračoval. Právě plná polovice života zasvěcena byla sv. Cyrillu a Methodu. Karlín kolem milovaného chrámu svého rozložený jako ovce kolem pastýře, stal se mi druhým domovem. Utužil se mezi námi poměr důvěrný, jaký víže duchovního s osadou milovanou. A když srdce k duším přilnulo nejtěsněji, jest mi opustiti chrám, ze kterého doufal jsem jednou odejiti k věčnému odpočinku.

Bylo to těžké loučení! Kamkolivěk oko ve velebné svatyni se obrátilo, odevšad před zarmoucenou duší vystupovaly obrazy a upomínky tklivé a milé, odevšad k uchu dorážela ozvěna smutná: Opouští tě vše, co vyplňovalo srdce tvé celé a co blažilo i vyplňovalo plnou polovinu života tvého! Ta láska duší, ta nebeská harmonie chorálu a zpěvů Palestrinových, ta krása umění výtvarného, jimž obětovnost osady budovu pozemskou proměnila v předšní ráje nebeského! Ze zlata a drahokamů hlavního oltáře září láska těch, kteří královskou štědrostí a prvokřesťanskou skromností přichystali trůn Beránku Božímu, malby na klenbách,

stěnách a v oknech vydychují kadidlo modliteb a obětí k nebi se vznášející. To vše bude jen upomínkou, která sice ještě na smrtelném loži blažiti nepřestane, avšak přece jen upomínkou. Smutné loučení!

Světlym paprskem jest myšlénka, že dílo Karlínské jest šťastně dokonáno. O Vzkříšení Páně zazářila veškerá krása oslňující jasností světla elektrického, jakožto aureolou díla dokončeného z úplna. Byl to poslední záblesk radosti, provázený jásavým zpěvem »Regina coeli«.

Votivní obrazy s pomocí Boží za obětovnosti dárcův budou posloupně malovány. Redaktor zůstal za tou příčinou i na dále jednatelem Jednoty Karlínské pro výzdobu chrámu Páně sv. Cyrilla a Methoda a vytrvá v úradě až do úplného jich provedení. Prosí tudíž dobrodince jednotlivých votivních obrazů za další dary, aby v díle na památku a k uctění svatých věrozvěstů slovanských započatém bylo lze v následujících letech pravidelně pokračovati.

Úkol jeden jest dokonán, druhý nastává. Od sv. Cyrilla a Methoda putuje redaktor k sv. Ludmile, od otcův duchovních k matce národa, z Karlína do Královských Vinohradů, kdež jej očekává týž sladký úkol. Chrám sv. Ludmily v Kr. Vinohradech se dostavuje. Stavitel chrámu sv.-Vítského buduje v nejnovějším městě českém svatyni důstojnou, která roku příštího uynitř bude se vyzdobovati, aby do ní zavítati mohl Pán nebes a země. Jaká to milost, chystati opětně příbytek ženichu Božskému, krášlití druhou nevěstu pozemskou v královské Praze svatebním rouchem, které vyzdobí ideálními květy umění výtvarného.

Srdce své rozdělil redaktor nyní mezi dvě svatyně, první, stará láska víže jej k chrámu sv. Cyrilla a Methoda, druhá láska náleží příštímu chrámu sv. Ludmily, o který z povinností své pastýřské pečovati nepřestane.

Redakce »Methoda« přesídlila se z Karlína do Královských Vinohradů a buďtež tudíž další příspěvky na votivní obrazy Karlínského chrámu Páně sv. Cyrilla a Methoda, jakož i dopisy i předplatné zasílány redakci »Methoda« na faře v Královských Vinohradech.

F. J. Lehner.

Románské exkurse v Čechách. (71.)

Zbytky románských staveb v jihovýchodních Čechách.

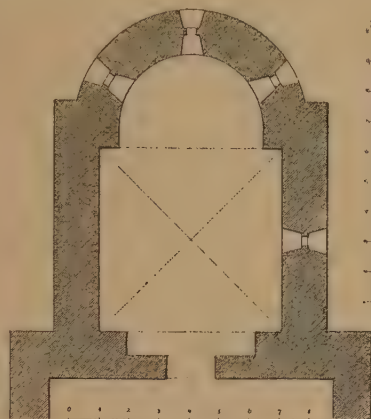
Napsal L. Domečka.

O jihovýchodních Čechách v pravěku ustálil se hlavně Vocelův úsudek, že porostlé byly lesem a pokryty močály, a že následkem toho po lidské činnosti v této době není a nemůže tu býti nejmenšího sledu. Na základě úsudku toho šlo se dále a utvořil se úsudek nový, že ani z nejstarší periody umění stavitelského v jihovýchodních Čechách nelze žádných památek hledati, poněvadž osídleny byly větším dílem teprve ve 13. století. Milevsko pokládáno dlouho za nejjižnější místo, kde se nalézá románská stavba, aniž se kdo přesvědčil, zdali ještě jižněji nevyskytuje se některá památka slohu románského. A přece

památky románské jsou v jihovýchodních Čechách četněji zastoupeny, nežli by se kdo domníval. Chceme dotknouti se některých takových zbytků románských staveb, které v »Methodu« ani popsány ani vyobrazeny nebyly a většinou vůbec známy nejsou.

Kdykoli se o jihovýchodních Čechách tvrdí, že z valné části teprve ve 13. věku byly vzdělány a osazeny, vždy omylně na zřeteli se mají nynější hranice zemské. Otázka, kam sáhala až župa Vitorazská do nynějšího území Českého, zůstávala dosud nerozřešena; jinak by se byl musil činiti rozdíl mezi jihovýchodními Čechami, které patřivaly

k župě Vitorazské a byly dříve osídleny a ostatní jich částí, kolonizovanou hlavně ve 13. století. Konec župy Vitorazské klásti musíme, ne jako dosud, do doby krále Přemysla II., nýbrž do r. 1179, kdy určeny byly hranice mezi Čechy a Rakousy, následkem čehož jen menší část její zůstala při Čechách. Právem církevním patřila župa Vitorazská k biskupství Pasovskému a při něm zůstávala část jihovýchodních Čech, kdysi k ní náležející, i tehda, když od ní byla odloučena. Tato nejsevernější část župy Vitorazské byla kolonizována dříve, nežli na př. krajina kolem Jindřichova Hradce a Třeboně a v ní křesťanství zavedeno zároveň s obrácením župy Vitorazské na víru Kristovu, které stalo se spíše, nežli v ostatních Čechách. Tím vším dá se vysvětliti, že shledáváme se v krajině této s památkami románského stavitelství, pocházejícími z doby před 12. stoletím.

Nejzajímavější stavbou románskou a jednou z nejrozsáhlejších v jižních Čechách byl kostel v Marklu, vesnička položená na návrší proti hradu Landšteínu. Vesnice tato založena byla nejspíše od kolonistů německých ve 13. století na místě osady starší, která časem zanikla, a na kterou upomínkou jedinou zůstaly zbytky valu ji obkličujícího a zbytky starobylého kostela. Tu mezi návrším Landšteinským a Marklovským vbíhala do Čech stará obchodní stezka rakouská, tu také jediné hledati lze brány zemské. Jako všechny brány zemské byla i tato hájena opevněním, na něž poukazuje na straně Marklovské onen zmíněný val. Uprostřed něho hledati musíme někdejšího hradiště, které tu při bráně zemské nemělo však jen úkol obhajovati vstupu do země, nýbrž bylo i celníci a tržištěm. Sem přicházivali

četní kupci, a místo, které tu vzniklo, mohlo býti dosti rozsáhlé i zámožné. Na to zdá se upomínati pověst, kterou Heber i Sommer zaznamenali, že vesnice Markel starým valem a příkopem obtočená, bývala kdysi městem.*)

Tržiště Marklovské bylo čteně navštěvováno od kupců i kupujících nejen v prvních dobách, kdy křesťanství vniklo do Čech, nýbrž zajisté již v dobách pohanských. Výhodná poloha jeho byla příčinou, že soustřeďoval se v něm obchod z Čech, Moravy a nynějších Dolních Rakous. V takových místech obětováno bývalo bohům, jak od domácího obyvatelstva tak i cizích kupců, ač kamenům s mísami hustě v okolí Marklu a Landštejna roztroušeným význam kamenův obětních nepřikládáme. Zajímavou zprávu o takovém obětování ruských kupců zachoval nám Arab Ibn Fodlan.**)

Pokřesťení župy Vitorazské, k níž náležela krajina, kde nyní Markel, Staré Město a Nová Bystřice se nalézají, stalo se v první polovině 9. století kněžími

Pasovskými, kteří též na Moravě před sv. Cyrillem a Methodějem působili. Kněží tito obrátivše obyvatelstvo pohanské v této krajině na víru Kristovu, připojili ji, jako celé Vitorazsko, k diecési Pasovské, a neposlední snahou jejich bylo, aby zbudovány tu byly kostely, kde by vykonávati mohli bohoslužbu křesťanskou. Známa jsou nařízení, aby křesťanské kostely stavěny byly tam,

kde byla obětiště neb jiná pohanům posvátná místa, a předhistorické nálezy v obvodu mnohých kostelů dokazují, že nařízení ona byla skutečně vykonávána. Takovým důležitým místem pro modlo-

*) Böhmens Burgen. VI., 123. — Sommer: Taborer Kreis. Markel.

**) V. Křížek: Obchod starých Slovanů. »Osvěta« 1880, 643.

službu pohanskou bylo zajisté tržiště Marklovské; je vyhlédli si tudíž kněží Pasovští pro zbudování chrámu křesťanského. Rozsáhlost jeho v době, kdy povstal a kdy většinou jen malé svatyně byly budovány, nasvědčuje tomu nejlépe, jak významným kdysi bylo hradiště Marklovské. Bohužel, že o kostelu a farnosti v Marklu tak poskrovnou písemných zpráv se zachovalo. Známe jen dvě a ty jsou ještě zcela nepatrné. R. 1377. v knihách konfirmačních činí se zmínka o knězi Landšteinském, podřízeném biskupu Pasovskému,* a v nedatovaném seznamu far diecése Pasovské uvádí se fara Landšteinská v děkanátu Steinském (Dolní Rakousy) a kollator její pan Krajíř.** Poněvadž nepatřila k diecési Pražské, mlčí jinak o ní knihy konfirmační, erekcční i seznam far z r. 1384.

Kostel v Marklu zasvěcen jest sv. Janu Křtiteli, jemuž zasvěceny bývaly zhusta kostely založené v krajinách na křesťanství obrácených. Obvykle zasvěceno bylo tomuto svatému nejprve jen baptisterium, jež vystaveno bylo pravidlem u vody. Křest vykonaný obvykle již na dospělejších děl se pohroužením do vody. Když získán byl již větší počet věřících, baptisterium bylo opuštěno a křtitelnice umístěna ve farním kostele poblíže vystaveném a též sv. Janu Křtiteli zasvěceném.***) Zajímavě

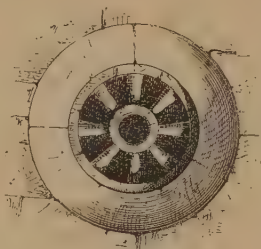
jest, že zbytky baptisteria zachovaly se též v Marklu. Stavěno jest do čtverhranu (7 m²) z kamene, klenba nad ním jest zřízena a jen nepatrná z plackovitých kamenů sestavená dosud se zachovala. Z větší části nalézá se pod zemí a uprostřed dna prýští se do dnes pramen, v studánku upravený, k níž vedou schody. Zdá se, že baptisterium jest starší kostela, a že teprve, když tento byl vystaven, vztyčena byla nad ním věž.

Kostel přiléhá bezprostředně k baptisteriu. Dnes poskytuje smutného vzezření. Z části lodi zřízeno hospodářské stavení, ostatek její leží ve zříceninách, Loď délkou svou téměř překvapuje; jest 35 m dlouhá a toliko 12 m široká. Zdi

v části zřícené celkem již nevysoko nad okolní půdu vyčnívají, za to střechou hospodářského stavení chráněny jsou, zachovaly se téměř v původní výšce. Dvěře, kudy se do tohoto stavení vchází, umístěny jsou na straně jižní a byly hlavním vchodem do kostela. Původní, jednoduché románské ostění jeho dosud se zachovalo. Nade vchodem jsou dvě v hořejší části pobořená románská okna, na straně severní jedno a proti baptisteriu dvě okénka okrouhlá, z nichž v jednom kružba byla vytlučena, ve druhém dosud se spatřuje. Druhý vedlejší vchod byl na straně severní blíže presbyteria. Jest toliko 1 m široký, ostění jeho složeno z tesaných kamenů a nadpraží tvoří v pětiúhelník přitesaný překladný kámen. V lodi blíže presbyteria pohozena leží kamenná kupa, patrně z prvotního kostela pocházející křtitelnice.

Účelu bohoslužebnému zachováno jest dnes toliko presbyterium s apsidou. Z nich zřízena kaple pro osadníky Marklovské,

kde konají sami své pobožnosti; mše sv. tu nesloužena již 50 let. Do této kaple ponechány byly jen obvyklé dveře, kdežto oblouk triumfální byl zazděn, rovněž vystaven zděný štít a na střechu dána dřevěná věžka se zvonem. Jednoduchý triumfální oblouk a dvě ze žuly tesané hlavice zmizelých polopilířů dosud lze ve zdivu znamenati. Průřez hlavice

tvoří čtvrt elipsy a napříč jsou ozdobeny několika žlábků. Po pravé a levé straně triumfálního oblouku patrně jest, že stávaly dvě mensy oltářní. Do absidy vniká světlo dvěma úzkými, v silných zdích zdělanými, románskými okny na straně východní a jihovýchodní. Gotické okno v presbyteriu s pětistlou kružbou povstalo ve 14. století patrně rozšířením malého okna románského, které tudíž na nákrese opětně v původní podobě se doplnilo. Na gotiku upomíná mimo to též ve zdi naproti tomuto oknu vyklenuté sanktuarium. Půlkruhová apside sklenuta jest v konchu, leč i v presbyteriu zachovala se stará klenba, jež tvoří sotva znatelný přechod z valené klenby ve křížovou bez žeber. K baptisteriu a dílem i k hospodářskému stavení přistaveno jest malé a nové stavení, přičemž užito bylo kamene z baptisteria a kostelní lodi vzatého. V hranách obložených jsou zdi kostelní kamennými

*) Libri confirmationum III. a IV., 63.

**) Monumena Boica 28., díl II., část 496. Krajířové byli pány na Landšteíně od r. 1381—1577.

***) J. Smolík: Z hrobů u Libčevsi. Památky archaeologické XIV., 363.

kvádry. Za stavební materiál užito bylo velmi hrubozrné žuly, která pokrývá v balvanech celou okolní krajinu. Poněvadž jen obtížně dala se zpracovati, nenalézáme žádných okras kamenických z doby románské v kostele Marklovském mimo připomenuté již dvě hlavice, které však tvarem jsou tak prosté jako stavba celého kostela. Hlavní okrasou, kamenickou práci nahrazující, byly tu však fresky a těch za to užito bylo dosti hojně. Nad hlavním vchodem dosud rozeznati se dají dvě velké malby figurální, ohraničené rámcem tmavě červenou barvou provedeným a nahoře obloukem uzavřeným. Patrný jsou poněkud ještě záhyby rouch i nejasné obrysy některých obličejů. Na levé fresce naprosto nemožno rozeznati, jaký výjev představuje, na pravé zdá se, že zobrazen byl křesť Ježíšův svatým Janem Křtitelem v řece Jordáně. Ze freskami byl kostel i uvnitř bohatě vyzdoben, vidíme všude, kde vápno odpadlo, na př. ve zřícené části loďi blíže vchodu do nynější kaple, na půdě v hospodářském stavení, ano i v presbyteriu vynikají fresky pod vápeným povrchem. Škoda, že někdo nepovšiml si kostela v Marklu již před léty, snad tehda fresky nad hlavním vchodem byly ještě znatelnějšími. Jest toho tím více litovati, že jsou to jedny z nejstarších fresek a sice z doby románské, jejíž výtvoř malířské jen ve velmi nepatrném počtu se zachovaly.*)

Zdali pod kostelem jest nějaká podzemní prostora, nemohli jsme se dopátrati. Dva sklepy, do nichž jsme vstoupili jsou velmi nízké a něčemu podobnému nenasvědčují. Kolem kostela byl

*) Vocel již v »Památkách archaeologických« r. 1856. upozornil na kostel v Marklu, který uvedl mezi těmi kostely, o jejichž románské podobě jen soukromě a ústně zprávy obdržel a nemaje jistoty ku prozkoumání jich přátely vlasteneckých památek vybízel. O kostelu v Marklu za svého života té jistoty nenabyl, poněvadž nikdo o prozkoumání a popis jeho se nepokusil.

hřbitov, zdi obklopený, který však již dávno jest zrušen.*)

Jako výšina Marklovská, byla i výšina Landšteinská původně opevněna, tvoříc s ní zemskou bránu na stezce Rakouské. Na místě tohoto opevnění vznikl později hrad nevelkých rozměrů, nazvaný Landšteinem a účel jeho byl týž, hájiti vstupu do země. Nejstarším pánem jeho znám jest r. 1259. Oldřich z Landšteina. Hrad v různých dobách stále byl rozšiřován a přestavován, leč z původního hradu přes to zachovaly se až na naše doby dvě čtverhranné věže o mohutných zdech.

V jedné menší, jež nyní přístupna jest jen po řebříku, pozoruhodno jest románské, kamenem tesaným vyšpaletované okno románské kaple. Vysoká, sklenutá apsida, mimo niž nyní vedou schody, rozdělena byla ve dvě klenutím v pozdější někdy době a k ní přiléhá čtverhranná místnost, která s ní tvořila společně hradební kapli. Apsida patrně ozdobena byla triumfálním obloukem. Dvě hlavice kamenné, podobné co do tvaru oněm v kostele Marklovském dosud lze ve zdi spatřiti, kdežto pilíře byly odstraněny. Od obou hlavíc vybíhá na stranu široká kamenná římsa. Dle Hebra činí délka kaple 19', šířka 14'.**) Pod ní bylo vězení, jak ukazují dva kameny obložené do něho vedoucí otvory. V apsidě, jedním okénkem osvětlené, zachovala se kamenná oltářní mensa s kamenným stupněm kolem a po stranách ve zdi výklenek pro konvičky a sanktuarium.

*) Skutečnosti odporuje, co Dunovský napsal do Ottových »Čech« (V jihovýchodních Čechách 222.) Loď kostela v Marklu pokládá »za pozůstatky tvrže někdejší, jinak naprosto nezvěstné« a praví dále: »Tvrz i s kostelem obkličena byla původně příkopem a náspem, později ovšem zdi hradební, v některých místech dosud patrnou. Budova tvrzní podržela původní rozlohu skoro naprosto a i zdívo základní namnoze jest staré. Nade branou viděti stopy veliké malby figurové z věku XV.« Též vyobrazení kostela v Marklu od K. Liebšera jest nesprávné.

**) Böhmens Burgen VI., 121.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

Opatský kostel P. Marie v Kladrubech posvěcený r. 1233 zachoval se z veliké částky až po naši dobu. S jistotou

možno říci, že krypty při něm nebylo a tudíž že stavba jeho dala se nedlouho před svěcením. Byla pak to basilika

o třech lodích podélných a jedné příčné, vyzdvížená na pilířích a jak se podobá, hned z prvu klenutá. Podélné lodi pobočné mají poloviční šířku lodi střední. Příčná loď znamená jest v půdorysu třemi čtverci, z nichž prostřední připadá do lodi hlavní. Nad čtvercem severním a jižním zdvíhaly se věže. Po všimnutí zasluguje, že hlavní rozměry chrámu (226' × 72') nelíšily se valně od rozměrů opatského kostela na Sázavě (69 m × 23 m), jehož původ kladou badatelé k době opata Jana I. (roku 1269–98).¹⁾

V zakládací listině Kladrubské z roku 1115 jmenovány jsou tři chrámy, které, ne-li hned tenkrát, aspoň o málo později staly se věnem kláštera P. Marie. Byl to zejména Kostelec²⁾ sv. Jana Křtitele u Kladrub, kostel v Sestokách³⁾ a kaple sv. Havla u Zbraslavi. Tato stála na místě staropamátném, kdež někdy býval hrad Kazín. Vedle svědectví Kosmova náležel hrad ten Slavníkovi,⁴⁾ otcí sv. Vojtěcha. Vladislav I. jal se tam znovu zřizovati dvorec knížecí, ale, nevíme proč, ustal od toho a daroval kapli s hojným záduším klášteru svému v Kladrubech.⁵⁾ U kaple sv.

Havla nebo pod ní na Zbraslavi přebývalo potom několik mnichův.¹⁾ Ještě asi roku 1239 potvrdil papež Řehoř IX. klášteru Kladrubskému držení Zbraslavi a jiných statků vůkol,²⁾ které potom dostaly se biskupství Pražskému a od něho r. 1268 králi Přemyslovi II.³⁾

Od zakladatele svého, knížete Vladislava I., obdrželi benediktini Kladrubští také místo u Prahy k založení vsi, od kostela sv. Petra na Zderaze až ke kostelu sv. Michala,⁴⁾ který snad teprv tehdy zároveň byl vystaven. Ves osazená lidmi poddanými slula »ulicí chudých«⁵⁾ nebo jinak Opatovicemi. V kostele tamějším sv. Michala vykonával podací právo okolo let 1307–11 arcibiskup Pražský, Václav.⁶⁾

Dle starého podání, jež Dalimil nám ochránil, založen byl v letech 1117–20 kollegiální chrám sv. Apollináře v Sadské. Ke vzniku jeho přičinila vazba bývalého kníže Bořivoje II. na hradě Hammersteině v Porýnsku. Vězněm jsa, za šest let naučil se Bořivoj vzývati sv. Apollináře, jehož úcta ve středním Porýnsku dosti byla rozšířena.⁶⁾ Přímluvě

atque in natalitio sancti Galli poledrum unum. Trapezita vero eadem die filum aureum. Cellerarius autem ducis duas urnas mellis.« Erbenova Regesta; č. 202, str. 89.

¹⁾ Petra Žitavského Kronyka Zbraslavská; I., hl. 38: »Abbas vero cladrubensis loci ipsius amenitatem considerans, monachos suos ibidem destinare non distulit, sed instauratis quibusdam edificiis nonnunquam etiam propria ibi in persona habitans, ipsum locum divino cultui totaliter mancipavit.« Prameny d. č., IV., str. 48 n.

²⁾ Erbenova Regesta; č. 979, str. 455.

³⁾ Petra Žitavského Kronyka Zbraslavská; I., hl. 38: »Post hec domino Johanni, pragensi episcopo (r. 1258–78), ipse locus usquequaque complacuit et monachis annuentibus ipsum sibi vendicans, alias episcopatus sui hereditates pro ipso loco cladrubensi monasterio assignavit... Porro rex Otakar... se de loco ipso suisque pertinentiis intromittens, venationis curiam cum turribus et muris fortissimis in eo edificari mandavit.« Prameny d. č., IV., str. 49.

⁴⁾ Zakládací listina Kladrubská z r. 1115: »Item Prague locum ad curiam et ad hospites ab ecclesia sancti Michaelis usque ad ecclesiam sancti Petri et usque ad publicam viam.« Erbenova Regesta; č. 202, str. 89. Listina Kladrubská z r. 1186: »Item locum Prague ad curiam et ad hospites locandos in loco, qui dicitur paperum vicus, ab ecclesia sancti Michaelis usque ad ecclesiam sancti Petri Sderaz.« Erbenova Regesta; č. 389, str. 177.

⁵⁾ Palacký: Formelbücher; I., str. 212.

⁶⁾ Dalimil klade vězení Bořivojevo do Milánu, Kronyka česká; str. 125. Nejspíše zavedla jej k tomu domněnka, že ostatky sv. Apollináře, biskupa a mučenníka Ravennského, spočívaly za 12. století v Miláně, odkudž prý arcibiskup Kolínský, Rainald z Dasselu (r. 1159–67), přivezl je do

¹⁾ Braniš: O působení kláštera Sázavského; str. 33 n. Míru Kladrubského chrámu přijali jsme ze spisu Neuwirthova: Geschichte der christl. Kunst; str. 82. Onen spisovatel křivdu činí mnichům Zwiefaltenským v Kladrubech, ika, že »měli na mysli spíše třenice nežli tvorbu uměleckou«. Jak píše historii českého umění; str. 16.

²⁾ Listina knížete Vladislava I. z r. 1115: »Villam etiam Bigedl totam praeter duas mansiones; dedi etiam ecclesiam cum dote sua, in Dnisch duo aratra et tres mansiones. ... In Seztoech ecclesiam cum dote sua.« Erbenova Regesta; č. 202, str. 89. Sloh staré listiny nedopouští, abychom v první částce myslili buď na kostel v Bjadlech anebo v Dnešicích, proto rozhodli jsme se pro doslovné znění: ecclesia = Kostelec. Srov. »Method«, 1891; str. 17, 137 n.

³⁾ Vykládá se to obecně na chrám sv. Václava v Řestokách na Chrudimsku (farnost Chrastická). Památky archaeolog., II., str. 30, 258. Ale kdo pováží vzdálenost Řestok od Kladrub, zatažoui ovšem po výkladu lepším.

⁴⁾ Srov. výzkumy Tomkova o hoře Oseku a hradě Kazíně v Časopisu česk. musea; 1852, IV., str. 49 nn; 1858, str. 249.

⁵⁾ Petra Žitavského Kronyka Zbraslavská; I., hl. 38: »Fuit namque in partibus Bohemie princeps, qui pro mansionis commodo ibidem structuras quasdam informare disposuit, sed... ab inceptis desiit et ipsum locum cum suis attinenciis monasterio nigrorum monachorum, quod Cladrub nuncupatur, in anime sue remedium contulit et donavit.« Prameny d. č., IV., str. 48. Listina Kladrubská z r. 1115: »Ad capellam sancti Galli custodes quinque sunt deputati... Pragensis villicus decem denarios singulis sabbatis persolvere debet

téhož světce přičítal také propuštění ze žaláře r. 1116. Hned potom zabral se do Rakous, kdež prodlévala manželka jeho Gerbirga, sestra sv. Leopolda. Roku 1117 volán byl Bořivoj do vlasti a posazen po druhé na trůn knížecí. I vzdává díky nebeskému přimlůvci svému, vystavěl kostel sv. Apollináře v Sadské¹⁾ a zřídil při něm sbor kněžstva vedle pravidla sv. Chrodeganga. Již před tím byla Sadská dvorcem knížecím;²⁾ i není v pochybnosti, že stávala tam starší kaple, jejížto patrocinium nám povědomo není.³⁾ V listinách jmenován jest nejprve r. 1144 probošt Pula ze Sadské, kdežto název kollegiálního chrámu tamějšího (ač neúplný) přiveden jest teprv na sklonku 13. století.⁴⁾

Léta druhé vlády Bořivojovy stižena byla velice nepohodou živelní. V srpnu r. 1118 nastala povodeň, za které Vltava z řečiště vystoupivši mnoho chryží, domů a kostelů v podhradí Pražském vyvrátila a pobrala.⁵⁾ Přes dře-

Kolína nad Rýnem dne 23. července roku 1164. Pravda jest, že týž den o svátek sv. Apollináře doneseny byly do Kolína ostatky sv. Tří králův, na něž před tím r. 1158 připadlo se v kostele sv. Eustorgia před Milánem. V Porýnsku kvetla již dříve úcta sv. Apollináře. Ku pouti jeho vystavěl Kuno, opat kláštera Siegburského (r. 1105—26), chrám v Remagenu nedaleko hradu Hammersteina. Janner: Geschichte der Bischöfe von Regensburg; II., str. 5. Novější badatelé nepřisvědčují však tomu, aby sv. Apollinář, jehož ostatky ochraňovaly se v kostelích porýnských, za jedno kladen byl s biskupem téhož jména v Ravenně, neboť v basilice tamější »San Apollinare in Classe« shledaly se ještě r. 1173 všechny tělesné pozůstatky jeho, ale nemohou také ustanoviti, kterému jinému světcí toho jména náleží úcta kláštera a měst porýnských.

¹⁾ Dalimilova Kronyka česká; str. 133: »Bořivoj kostel postavi, sv. Apolínari oslavi, jenž jej z vézení vypravil, kněžstva českého dopravil.«

²⁾ Kosmův Letopis; III., hl. 34: »Item ejusdem anni (1110) III. Idus Julii indicta est generalis synodus cunctis principibus terrae Bohemorum ad curtem Saczcam, quae sita est in medio pratorum.« Prameny d. č., II., str. 170.

³⁾ Zpráva Provinova (r. 1753) o chrámu sv. Klementa v Sadské vznikla nejspíše omylem, neboť nikde dokladu k ní se nedostává. »Assurescerunt ecclesiae plurimae, primas tamen sibi vindicat (sic) aedes litomyliensis, secundas reginae-hradecensis, deinde ordine sequitur saskensis, tandem vysehradensis.« Sborník Velehradský; I., str. 210.

⁴⁾ Listina knížete Vladislava II. z r. 1144: »Pula, praepositus de Sacceska.« Erbenova Regesta; č. 245, str. 109. Listina sadské kapitoly z konce 13. století: »Nos Bartholomeus, decanus sacensis ecclesiae sancti A. totumque capitulum ibidem.« Emleřova Regesta; II., č. 2549, str. 1097.

⁵⁾ Kosmův Letopis k r. 1118; III., hl. 44: »Fluvius Wltava repente praeceps erumpens de

věný most tehdejší na deset loket do výše valil se proud dravé vody. V červenci léta následujícího (1119) rozpoutal se víchr a uhodiv na knížecí palác na Vyšehradě, vyvrátil pobočné zdi jeho a prostředek domu tak, že dolejší i hořejší trámovi se sesulo a přelámalo.¹⁾ Při tom pozoruhodnou okolnost pronáší Kosmas, divě se starým stavbám českým, že přes velikou sílu svou neodolaly proti větru. Byly tudíž za doby zpravodajovy stavěny z di útlejší nežli před tím, ale ovšem na lepším základě a dokonalejší technikou. K opravě paláce Vysehradského došlo záhy, neboť r. 1130 konáno v něm shromáždění na 3000 předních mužů příčinou soudu knížecího nad spiklenci.²⁾

Kláštera P. Marie v Postoloprtech vzpomíná Kosmas hned v první knize svých letopisův,³⁾ kterou dokončil ne-li r. 1119, tož o málo později. Rčení jeho: ves »Postopirt« nebo »Postoloport«⁴⁾ svědčí tomu, že klášter »Apostolorum porta« zvaný, trval již některý čas před rokem 1119, ježto by vulgární jméno »Postoloport« sotva hned průchod mívalo v učeném spise. Neplach klade počátek kláštera k roku 1221⁵⁾ a omyl jeho nemohou ani novější badatelé napravit, přijímajice rok 1121.⁶⁾ Také o zakladateli Postoloprte nelze jistě zprávy se dobrati. Z toho, že některé statky klášterní ležely vedle dědin Vršovských, hádají někteří na zakladatele z rodu

alveo, ah, quot villas, quot in hoc suburbio domus, casas et ecclesias suo impetu rapuit!« Prameny d. č., II., str. 180.

¹⁾ Týž letopis k r. 1119; III., hl. 45: »Ventus vehemens... repente irruens super solarium ducis in urbe Wissegrad, antiquum murum et eo firmissimum funditus subvertit. Et inde magis est admirandum, quod utraque parte anteriori et posteriori integra et inconcussa manente medietas palatii solotenus est eruta et... trabes inferiores et superiores simul cum ipsa domo impetu venti fregit in frusta et dispersit.« Prameny d. č., II., str. 180 n.

²⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1130: »Dux Sobieslaus, congregavit nobiles et ignobiles in palatium wissegradense... Fuit multitudo magna virorum in concilio illo pene tria millia.« Prameny d. č., II., str. 209.

³⁾ Kosmův Letopis; I., hl. 13: »Juxta pagum Postolopirth, ubi nunc cernitur sanctae Mariae coenobium.« Prameny d. č., II., str. 24.

⁴⁾ Čtení Drážďanského rukopisu ze 12. století.

⁵⁾ Neplachova Summula chronicae, v Dobnerových Monum. hist., IV., str. 109: »Anno 1221 fundatur monasterium ordinis nostri in Postopert.«

⁶⁾ Palacký v Dějinách českých; I. 1., str. 403. Jireček ve Spisech rozpravných; I., str. 307.

Vršova. Tu by pak nejspíše mohl jmenován býti Božej, syn Čáčův a otec Bořitův, vladyka Zatecký před r. 1096, který, vrátiv se z vyhnanství, obdržel zase hrad svůj Žatec r. 1101 a zahynul r. 1108 na Libici.¹⁾ Pro cenění umění stavitelského v Čechách pozoruhodný jest výraz: »apostolorum porta«, kterým trvám, označena byla brána chrámová mající ve výklenku svém sochy dvanácti apoštolův. Benediktinský klášter P. Marie v Postoloprtech bylo štípení domácí, jakož vidno ze styku mnichů tamějších s řeholníky monastýru Sázavského. Po smrti pátého opata Zdislava roku 1147 zvolen byl nástupcem jeho Bero, děkan kláštera sv. Prokopa.²⁾ O stavbách kostela nebo řeholního domu v Postoloprtech nezachovala se ni zmínka. Z příbytků jmenována jest toliko kapitolní síň.³⁾ Že by za rozkvětu mnišstva v Čechách přebývalo v klášteře na 300 bratří⁴⁾ tomu nesnadno uvěřiti; vypuzený opat Záviš počítal jich r. 1323 sotva třicet.⁵⁾

Pozdějšího původu nežli Postoloprty a Kladruby jest benediktinský klášter Vilémov. Neplach klade počátek jeho k r. 1120.⁶⁾ Pulkava přivádí roku 1121, i jmenuje také zakladatele kláštera bratří Viléma a Heřmana, hrabata prý ze Sulzbachu.⁷⁾ Lepší zprávu máme v donauschingenském rukopise kroniky Kosmovy z 15. století, kdež připsáno k r. 1119, že klášter Vilémov založen byl po vůli knížete Vladislava I. na žádost pánů

Viléma a Heřmana.¹⁾ Kosmas připomíná dva bratry, Heřmana a Viléma, z nichž onen podnikl roku 1124 pouť do Jerusalema.²⁾ Podle jmen soudě, jež v též rodě zhusta se opakovala, byli řečení bratří předkové hrabat Kounicův.³⁾ Také první zejména známí opatové Vilémovští sluli Vilém (r. 1160) a Heřman (1206-22). Za opatství Heřmanova jmenován jest teprve kostel klášterní sv. Petra a Pavla.⁴⁾ Když po smrti krále Přemysla II. vytrhlo vojsko německé z Moravy do Čech a po dvanácte dní (měsíce října a listopadu) r. 1278 tábořilo u Habrův, doznať klášter Vilémovský veliké pohromy.⁵⁾ Co se k tomu přidává o počtu bratří, jakoby tenkrát bylo ve Vilémově na 200 klerikův a 180 mnichův,⁶⁾ nemá historického základu.

Dokončiv knihu letopisů svých roku 1125, připsal je Kosmas proboštu kostela Mělnického příjímím Šebířovi.⁷⁾ Není pochybnosti, že již dávno před tím stávalo na Mělnice chrámu sv. Petra. Na denárech kněžny Emmy († r. 1006) raženo jest jméno tuším vdovského sídla jejího: »Civitas Melnic.«) A kde kněžna

Myslil pak nejspíše na domnělou Rejčku, markraběnku z Vohburku. Ale příbuzenství bavorských hrabat ze Sulzbachu s knížecím domem českým mělo základ poněkud jiný. Byla totiž Gerbirga, manželka (r. 1100—24) knížete Bořivoje II., sestrou Judity rakouské, jejíž dcera Adéla, hraběnka z Wolfartshausenu, provdala se za Berengara, hraběte ze Sulzbachu. Než přes to nechápeme, jakým během by se státi mohlo, aby bavorští hrabata zakládali klášter ve východních Čechách.

¹⁾ Kosmův Letopis, ve Pramenech d. č., II., str. 139, 148, 160.

²⁾ Pokračovatel Kosmův (mnich Sázavský) k r. 1147: »Obiit Izcizlaus, quintus abbas postolopertensis ecclesiae, cui successit Bero, zazovensis monasterii decanus.« Prameny d. č., II., str. 262.

³⁾ List krále Václava I. z r. 1237: »Datum anno 1237 in Postolopirthe in capitulo conventuali.« Erbenova Regesta; č. 915, str. 427.

⁴⁾ Neuwirth: Geschichte der christl. Kunst; str. 52.

⁵⁾ List papeže Jana XXII. z r. 1323: »Cum fere triginta essent ejusdem monasterii (de Porta apostolorum) monachi.« Emlerova Regesta; III., č. 847, str. 336.

⁶⁾ Neplachova Summula chronicae, v Dobnerových Monum. hist., IV., str. 103: »Anno 1120 fundatur coenobium in Wilmhals ordinis nostri.«

⁷⁾ Pulkavae Chronicon, v Dobnerových Monum. hist., III., str. 154: »Eodem anno (t. j. r. 1121) monasterium Wylemow fundatum est a duobus fratribus Wylhelmo et Hermann, comitibus de Sulcpach.« Palacký přidal k tomu, že Vilém, hrabě ze Sulzbachu, příbuzen byl kněžně Rejčce, manželce Vladislava I. Dějiny české; I. I., str. 403.

¹⁾ Kosmův Letopis; III., hl. 45, pozn. 5: »Hoc anno fundatum est monasterium Wylemow jubente duce Wladislao rogatu Wylhelmi et Hermann comitum.« Prameny d. č., II., str. 181.

²⁾ Týž letopis; III., hl. 54: »Hermannus, frater Willalmi et Lutobor, filius Martini, perrexerunt Hierosolimam.« Prameny d. č., II., str. 186.

³⁾ Palackého Dějiny; I. 2., str. 481 n.

⁴⁾ Listina kněžice Děpolda asi z r. 1207: »Ego Theobaldus in propria mea persona interbona ecclesiae beatorum apostolorum Petri et Pauli et villae meae, quae est in theloneo sita, sub tempore Hermann abbatis... metas constitui.« Erbenova Regesta; č. 499, str. 227.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (o přibězích krále Přemysla II.) k r. 1278: »Ex quibus (remotioribus monasteriis a civitate pragensi) Wylemow potissimum laesum est, quia circa ipsum rex Rudolfus cum omni sua potentia bis stetit.« Prameny d. č., II., str. 332.

⁶⁾ Srovn. Neuwirthovu Geschichte der christl. Kunst; str. 53.

⁷⁾ Prolog k Letopisu: »Domno melnicensis ecclesiae praeposito Severo... Cosmas, pragensis ecclesiae solo nomine decanus.« Prameny d. č., II., str. 1.

⁸⁾ Památky archaeolog., II., str. 142.

přebývala, kostela ovšem nesmělo se nedostávat. Než nám běží nejvíce o listinné doklady staveb nebo budov chrámových, a těch shledati lze o Mělníku teprve r. 1125 a potom častěji.

Jakkoli doba vlády knížete Vladislava I. nebyla chuda na stavby kostelní, ano připadá k ní založení dvou klášterův a kollegiálního chrámu v Sadské: daleko větší ruch stavební ohlašuje se za nástupce jeho Soběslava I. (r. 1125—40). Pozornému badateli patrna jest i příčina toho: pokračovatelé Kosmovi vypravují se zálibou o stavitelských pracích svého věku, kdežto starosta dějepisu českého († r. 1125) jenom mimochodem o nich se zmiňoval. Věk a způsob panování Soběslavova byl jinak dosti bouřlivý. Hned z počátku r. 1126 zdvižena proti němu válka od Lothara, krále německého (roku 1125—37). Přípravuje se k boji, jezdil kníže po Čechách a v kostelích konal veřejnou pobožnost. Dal z chrámu sv. Václava ve také Vrbčanech přinésti korouhev sv. Vojtěcha a zavěsiti ji na kopí sv. Václava, kterýžto prapor odevzdán jest kaplanu Vitovi, muži z rodu šlechtického, aby jej nesl do války.¹⁾ Vrbčany u Plaňan na Kouřimsku náležely nejspíše ke statkům rodu Slavníkova a tak asi dostala se korouhev sv. Vojtěcha do tamního chrámu. Kostel sv. Václava otočen jest posud náspem a příkopem. Před ním stojí věž tvrzí se podobající, která měla tuším brániti přístupu do kostela.

Nedlouho po vítězné bitvě u Chlumce r. 1126 obnoviti kázal kníže Soběslav I. kapli na hoře Řipu, jež buď časem byla sešla, buď od škůdců pohromu vzala, i navrátit k ní předešlé záduší. Jak se podobá, měl o zvelebení kaple zásluhu jakousi světitel její Jindřich, příjímám Zdik,²⁾ nedávno před tím zvolený biskup Olomoucký (r. 1126—50).

¹⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1126: »Haec duce Sobieslao omnia agente misit suum capellanum in villam, quae vocatur nomine Wirbcan, ... qui invenit in pariete ecclesiae vexillum sancti Adalberti pontificis, et suspensum est in hasta sancti Wenceslai martyris in tempore belli contra Saxones.« Prameny d. č., II., str. 205.

²⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1126: »Capellam in monte Rzip nuncupatam Sobieslaus, dux serenissimus, destructam reconstruct, quam Zdik, sanctae olomucensis ecclesiae venerabilis episcopus, pristino dotis juri restauratam cum summa reverentia consecravit.« Prameny d. č., II., str. 205.

V listinách kláštera Strahovského jmenována jest kaple na Řipu kostelem sv. Vojtěcha,¹⁾ i nevíme, jak má se název ten k ochraně sv. Jirí, v níž řečený kostel ode dávna trvá.

Obnova okrouhlé svatyně na hoře Řipu vede nás ku zmínce o chrámech téhož tvaru vůbec jakožto velmi starých památkách románského slohu v Čechách. Od té doby, co první z nich na Levém Hradci byl zbudován, až do opravné stavby okrouhlíce na Řipu uběhlo 250 let. Zatím potkali jsme se v dějinách s rotundou sv. Petra na hradě Budči (před r. 921), s okrouhlým kostelem sv. Víta na hradě Pražském (před r. 935) a s okrouhlou kaplí sv. Jana Evang. na Vyšehradě (před r. 997). Desáté století ukazuje tudíž patrně na současný k vět staveb takových. Pravda-li, že kaple na hoře Řipu zasvěcena byla původně ku poctivosti sv. Vojtěcha, připadalo by založení její za r. 1039. Bychom pak i to mínění, ač dosti nepodobné, za pravdu přijali, že na Řipu stavěla se rotunda teprve r. 1126, kdežto před tím stávalo tam budovy chrámové jiného způsobu, bylo by nám pokládati rok 1126 za poslední známý mezník okrouhlých staveb kostelních v Čechách. Opravy a úpravy jejich daly se ovšem i později a diti se mohou podnes. Z toho bereme sobě příčinu jmenovati hned tuto ostatní posud zachovalé rotundy zdejší: sv. Martina na Vyšehradě, sv. Kříže v Poštovské ulici v Praze, sv. Longina na Rybníčku tamže. Celé o sobě stojící okrouhlíce shledati lze ještě na Řipu, v Přední Kopanině za Šárkou, v Holubicích u Turska, na hrádku Týnci nad Sázavou, v Pravoníně u Načeradce, v Libouni u Louňovic, v Plzenci, v České Třebové. S lodí chrámovou později přistavenou spojeny jsou staré rotundy sv. Jana na Zábradlí v Praze, v Kostelci u Křížků, v Raděsině nedaleko Úval, v Karlíku u Karlšteina, v Želkovicích u Libčevsi mezi Libochovicemi a Bílinou. Okrouhlíce sv. Václava pod hradem Pražským zbořena byla v 17. století. Někteří badatelé

¹⁾ Potvrzovací listina papeže Řehoře X. z r. 1273: »Villam, quae dicitur Mnetes, cum monte Ripcz et ecclesiam s. Adalberti.« Tomkův Děpis m. Prahy (1892); I., str. 444. Urbář Strahovský z r. 1410: »Mnethyess cum collatione ecclesiae in monte Rippeo et totus mons Rypeus.« Ibidem.

mluví ještě o okrouhlých staveních kostela sv. Linharta a kaple při kostele P. Marie na Louži v Praze, jakož i sv.

Markéty pod Vyšehradem, ale pro tu chvíli nevíme, na jakém základě.
(Pokračování).

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Od Jeho Veličenstva císaře pána věnováno bylo k účelům spolkovým jako každý rok i letos 100 zlatých r. č.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. ředitelství král. zem. ústavu pro choromyslné v Dobřanech a pro dp. Al. Malece, faráře v Gutfeldě. — Ciboria: pro sl. ředitelství c. a k. rodinných statků v Praze a pro dp. Fr. Osobu, faráře v Lomnici. — Pozlacení a postříbření v ohni; kalicha: pro vdp. Václ. Kunze, děkana v Toužimi; monstrance, 2 kalichů a pacifikálu: pro dp. Ad. Malečka, faráře ve Štětí; kaditelnice a kropáčku: pro dp. J. Hanáka, faráře v Horních Dubňanech na Moravě. — Nádobky tři pohromadě na sv. oleje: pro dp. Václ. Kotába, faráře v Tušanech, pro dp. Ad. Mladějovského, faráře ve Viticích, pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka v Praze a pro sl. ředitelství c. a k. rodinných statků v Praze. — Jednotlivé nádobky na sv. oleje: pro dp. Ant. Donáta, faráře v Algersdorfu, pro dp. Václ. Polívku, faráře v Chotýšanech, pro nejdůst. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze a pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě. — Patenky k nemocným: pro sl. ředitelství c. k. priv. rodinných statků v Praze a pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro nejdůst. pana dra Ed. Tersche, kapit. děkana v Praze. — Pacifikály a relikviáře: pro dp. Frant. Šerého, faráře v Záběhu na Moravě a dp. Frant. Šimůnka, faráře v Záběh. — Kříž k průvodům: pro dp. Václ. Fortnera, faráře v Dupavě. — Kropenky s kropáči: pro dp. Fr. Nohejla, faráře v Komárově a 2 pro sl. ředitelství c. a k. priv. rodinných statků v Praze. — Kropáčky: pro dp. Fr. Šerého, faráře v Záběhu, pro vdp. Václ. Kunze, děkana v Toužimi, pro dp. Frant. Tesaře, faráře v Jedonicích, pro dp. Aug. Dresslera, faráře v Horním Jiřetíně a pro dp. Vojt. Traxlera, faráře v Mnichu. — Mešní konvičky: pro dp. Frant. Šerého, faráře v Záběhu, pro J. Em. nejdůst. p. kardinála, arcibiskupa hr. Schönborna v Praze, pro dp. Jana Laschku, faráře v Drnholci a pro dp. Ondřeje Köstlera, faráře v Andělské Hoře. — Svícny

pro paškál: pro dp. Ant. Špále, faráře v Cerhovicích, pro vdp. Mansveta Adámka, kvardiana v Č. Krumlově a pro dp. Bruno Schaffra, faráře v Syrovicích na Moravě. — Svícny oltářní: 4 pro dp. Ant. Špále, faráře v Cerhovicích, 6 pro dp. Fr. Zlámala, faráře v Stáři u Moravě, 10 pro nejdůst. p. generál. opata Sigm. Starého na Strahově, 6 pro vdp. Mansv. Adámka, kvardiana v Č. Krumlově a 6 pro vys. dp. Fr. Šestáka, kanovníka v Djakovaru. — Nádobka pro svěcenou sůl: pro dp. Fr. Šerého, faráře v Záběhu. — Umyvadla pro sakristii: pro dp. Rud. Cvrčka, faráře v Běhařovicích pro nejdůst. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze, pro dp. Vojt. Traxlera, faráře v Mnichu a pro dp. Al. Strassberga, bisk. vikáře v Neumarku. — Nádobky na mytí prstů: 3 pro vdp. Fr. Rašina, děkana v Libáni, 2 pro dp. J. Hanáka, faráře v Horn. Dubňanech a postříbřenou: pro vdp. Jana Würla, děkana v Karlov. Varech. — Schránky na hostie: pro dp. J. Hanáka, faráře v Horn. Dubňanech a pro dp. Rud. Cvrčka, faráře v Běhařovicích.

Rozličné. Oltářní obraz: pro vys. dp. Jos. Pekárka, arcikněze v Blatné. — Socha sv. Václava: pro dp. Štěp. Furdeka, faráře v Clevelandě v Americe. — Křtitelnice mramorová: pro sl. správu patronátních staveb na Vorlíku. — Missaly: pro dp. Vil. Konorzu, faráře v Želeticích na Moravě, pro dp. Fr. Šimůnka, faráře v Záběh. a pro dp. Aug. Dresslera, faráře v Horním Jiřetíně. — Pultíky pod missal: pro nejdůst. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze, pro dp. Jak. Rosendorfa, kooper. v Rosicích, pro dp. Jana Laschku, faráře v Drnholci a 2 pro vp. Tom. Kubička, kaplana v Moravské Ostravě. — Lustr: pro důst. farní úřad v Modré Hůrce. — Harmonické zvonky: pro dp. Vil. Hanische, faráře v Messendorfu, pro dp. Ant. Šonku, faráře v Chelčicích, pro dp. Jos. Šonského, faráře v Michelsdorfu, pro dp. Ondř. Höferla, faráře v Horní Plané a 2 pro vp. Tom. Kubička, kaplana v Mor. Ostravě.

Paramenty. Kasule; bílá: pro vysokorodpaní hr. Wratislavovou v Dirné; černá: pro blahorod. sl. Královou v Praze; bílá: pro dp. Martina Velického, faráře v Říčanech; dvě bílé: pro sl. ředitelstvo c. a k. priv. rodinných statků

v Praze. — Pluvialy; bílý: pro dp. Ad. Klepsche, faráře v Havranech; černý: pro dp. Ant. Maděru, faráře na Březových Horách; bílý a fialový: pro sl. ředitelství c. a k. priv. rodin. statků v Praze; fialový: pro kapli v c. k. invalidovně v Karlíně; černý: pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka v Praze. — Záslonky do tabernaklu: pro nejdůst. pana dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze. — Konopeum: pro nejdůst. metrop. kapitolu v Praze. — Štoly: pro dp. Karla Břeského, faráře v Kunštátě na Moravě, pro dp. Václ. Polívku, faráře v Chotýšanech, pro dp. Aug. Dresslera, faráře v Hor. Jifetíně a pro dp. Fr. Miču, faráře ve Zhoři. — Pláštiky na ciborium: pro nejdůst. p. kapit. probošta dra Ed. Tersche v Praze, pro dp. Fr. Šimůnka, faráře v Záboří a 3 pro sl. ředitelství c. a k. priv. rodin. statků v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. ředitelství c. a k. priv. rodinných statků v Praze a pro dp. Fr. Šimůnka, faráře v Záboří. — Vela: pro sl. ředitelství král. zem. ústavu pro choromyslné v Dobřanech, pro ctihodné panny anglické v Praze, pro dp. A. C. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě, pro sl. ředitelství c. k. priv. rodinných statků v Praze, pro blahorod. sl. Anežku Sendenhorstovou v Lešanech a pro dp. Fr. Šimůnka, faráře v Záboří. — Vela do Božího hrobu k zahalení monsternice: pro sl. ředitelství král. zem. ústavu pro choromyslné v Dobřanech, pro vdp. Norberta Procházku, děkana v Kácově, pro dp. Ant. Maděru, faráře na Březových Horách, pro důst. farní úřad v Lišnici, pro dp. Karla Pavlička, faráře v Mikulčicích na Moravě, pro dp. Jos. Kováře, faráře v Třebechovicích, pro dp. Jak. Velnera, faráře v Hor. Újezdě a pro důst. farní úřad v Unhošti. — Korouhve kostelní: pro dp. Jos. Kohna, faráře v Mor. Huzově, pro dp. Fr. Klimu, faráře v Křepicích na Moravě, pro dp. Čenka Ševčíka, kooper. v Blučíně na Moravě, pro dp. Martina Vaška, faráře v Hrozno-Lhotě na Moravě, pro vp. Ant. Suchnu, kaplana v Jaroměřicích na Moravě a pro dp. Fr. Šimůnka, faráře v Záboří. — Spolkové prapory: pro důst. farní úřad ve Lhotě,

a pro dp. Fr. Vrbu, faráře v Protivíně v sever. Americe. — Stuhý k praporu, zlatem vyší: pro blahorodou paní Zdenku Brdlíkovou v Praze. — Antipendia: pro blahorod. pana Jos. Keilwerta, sekretáře v úřadu c. a k. priv. rodinných statků v Praze, pro důst. farní úřad v Lišnici a 3 pro důst. farní úřad ve Vrbici. — Polštáře na oltář: pro dp. Václ. Fortnera, faráře v Dupavě a bohatě vyší: pro vysokorod. paní hrab. Lažanskou v Praze. — Nebesa: pro dp. Karla Pavlička, faráře v Mikulčicích na Moravě. — Birety: pro vdp. Václ. Erychleba, děkana v Deštně, pro dp. Ant. Rosenbergra, kooper. v Brně, pro dp. Karla Ditricha, kaplana v Nymburce a pro vp. Placida Holoubka, kaplana v Orlové (Rak. Slezsko). — Komže pro kostelníky a ministranty: 6 pro dp. Václ. Fortnera, faráře v Dupavě, 4 pro vdp. Aug. Wrtilka, bisk. vikáře v Dolní Vltavici, 3 pro J. J. paní kněž. Schwarzenbergovou v Praze a pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka v Praze; 4 pro slav. obecní úřad ve Staré Rohlavě; po jedné: pro nejdůst. kapit. probošta dra Ed. Tersche v Praze a pro kapli v c. k. invalidovně v Praze. — Koberce na stupně oltářní: pro dp. Frant. Zlámala, faráře v Stáříci na Moravě a pro dp. Ant. Suchánka, faráře ve Vel. Karlovicích na Moravě. Pytlíček se zvonečkem: pro dp. Fr. Tesaře, faráře v Jedonicích na Moravě.

Prádlo kostelní. 2 cingula: pro Fr. Hanzla, faráře v Hradištku; 10 korporalií: pro filiální kostel v Zapech; 12 purifikatorií: a 2 korporalie: pro vdp. Václ. Kunze, děkana v Toužimi; 6 korporalií: pro důst. farní úřad v Ouříněvsi; 2 alby a rocheta: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Noutonicích; plachta oltářní: pro dp. Fr. Miču, faráře ve Zhoři; plachta oltářní tamborovaná: pro dp. A. C. Stojana, faráře v Dražovicích; 4 alby, 1 rocheta a 9 oltářních plachet: pro sl. ředitelství c. a k. priv. rodinných statků v Praze; 6 korporalií: pro děkanský chrám Páně v Č. Brodě; alba a 3 plachty oltářní: pro nejdůst. p. kapit. probošta dra Ed. Tersche v Praze.

PROVOLÁNÍ

ve prospěch budoucího kostela v VII. části Pražské.

Od té doby, co dvě sesterské obce, Holešovice a Bubny, rozmnožily objem král. hl. města Prahy, hlasitěji ozývá se přání dobře smýšlejících obyvatelů zdejších, aby nejmladší VII. část městská opatřena byla vlastním důstojným chrámem jakožto střediskem úkonů bohoslužebných a místem společné modlitby.

Otcové naši slavné paměti hradili města a zejména stověžatou královskou Prahu zdmi a příkopy proti útokům nepřítel; uvnitř hradeb jejich vypínaly se nádherné stánky Boží, které obdivuhodnou štedrostí založeny byvše počtem svým a nákladnou stavbou dávaly svědectví cizincům, že »Čechy plny jsou víry křesťanské«.

Horší nepřítel nad zástupy cizinského vojska hledá cesty k srdcím zbožných Čechův a útočí zvláště proti metropoli jejich, kdež vedle bohatství chudoba, vedle blahobytu strádání, vedle přepychu citelný nedostatek i nejnútnejších potřeb životních začasté se ukazuje. Nepřítelem tím jest nevěra a lhostejnost náboženská, z ní pak rodící se porušenost mravův, ztráta duševního klidu a rozervanost života.

Boj proti vnitřnímu nepříteli tomu vede se bez hluku avšak s patrným vítězstvím toliko zbrani duchovní. Pokročilá vzdělanost náboženská, vědomost o prozřetelném řízení osudů lidských, srdce podle zásad víry spořádané, účinná láska k bližnímu, to jsou prostředky, kterými sociální zlo doby naší může odvráceno, nebo naléhá-li již, dokonce potřebo býti. Ale v místech lidnatých, kde kostela není, jak podati dospělým prostředky takové?

Sedmá část král. hlav. města Prahy jest sídlem velikého průmyslu, přístřeším dělného lidu, zřízenců železničních, továrního úřednictva, obchodištěm malého živnostnictva. Komu z nich zbývá času, aby vyhledával vzdálené chrámy pro útěchu duchovní, osvězení citů náboženských a upamatování se na věci nadpozemské? Potřeba domácího kostela jest tu den ode dne naléhavější.

Za tou příčinou skupili jsme se ve spolek, jehož účelem jest sbíratí dary dobrodincův a z výnosu jejich vystavěti katolický kostel ve středu bývalých obcí Holešovic a Buben. Nežádáme si velikolepého, nádherného chrámu, nýbrž svatyně, určení svého důstojně, kdež by místa měli věřící, děti i dospělí ke společné bohoslužbě.

Městská část naše majíc mnohem větší rozlohu nežli kterýkoli jiný díl král. hl. města Prahy, jest bydlístem více než patnácti tisíc obyvatelův a při ustavičném vzrůstu města počet ten záhy se rozmnoží. Že však veliká většina jich není požehnána statky pozemskými ale prací rukou svých se živí, kdo by se mohl nadíti, že příspěvky jich dostačí, aby stavba kostela byla dokonána?

Obrácíme se tudíž k širšímu sboru dobrodincův, kterým potřeby lidu našeho nejsou lhostejny, žádající za velikomyslnou podporu jejich. Každý i sebe menší dar vděčně bude přijat a neztratí ceny své před Pánem. Dárcové příúčastní se bohumilého díla a štedrosti jejich povždy na modlitbách bude vzpomínáno!

Prosíme snažně slavné redakce časopisů našich, aby ve prospěch stavby budoucího kostela v VII. části Pražské přijímali laskavě dary peněžité, jakož i uveřejňovali jména dobrodincův, kteří buď p. t. redakcím buď přímo pokladníkovi spolkovému, p. K. Součkoví, lékárníku v Holešovicích-Praze, příspěvky své dobrotivě zašlou.

Zakládajícím členem spolku našeho stane se, kdož nejméně 100 zl. na jednu nebo ve čtyřech letech po sobě jdoucích splatí. Členové účinkující přispívají ročně 5 zl. Členové podporující odvádějí nejméně 1. zl. ročně.

Ze Spolku pro vystavení chrámu Páně v VII. části Pražské.

Emanuel Žák, katecheta,
jednatel.

Karel Souček, lékárník,
pokladník.

Antonín Malec, farář,
předseda.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHODA« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expeditury v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5.

V Praze, dne 31. května 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (71). Zbytky románských staveb v jihovýchodních Čechách. (Pokračování.) — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Kdy vystaven byl proboštský kostel v Jindř. Hradci. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc květen. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlínském chrámu Páně.

Románské exkurse v Čechách. (71.)

Zbytky románských staveb v jihovýchodních Čechách.

Napsal L. Domečka. (Pokračování.)

Mimo faru Marklovskou, nazvanou vlastně Landšteinskou, uvádí seznam far diecése Pasovské v dekanátu Steinském též faru **Novo-Bystřickou** (Vistritz) s týmž kollatorem. Ještě roku 1501 dává biskup Pasovský Vigil svolení k založení nedalekého Paulánského kláštera.¹⁾ V listinách připomíná se Bystřice poprvé teprve r. 1339, a r. 1341 již jako město (civitas).²⁾ O původu však daleko starším svědčí jednak, že potok, který teče skrze Bystřici, již r. 1179 se připomíná a Hosticí nazývá³⁾ a pozůstalý k nynějšímu farnímu kostelu sv. Petra a Pavla připojený románský kostelík. Apsida jeho v konchu vyklenutá a mnohem vyšší nežli v Marklu zachovala se na východní straně nynějšího kostela. Užívá se jí nyní za schodiště, které vede do oratoria, zřízeného z části boční lodí. Do apsidy prolomeny byly zvenku gotické dvěře v době, když byl nynější gotický kostel zbudován a někdy později i okrouhlé okénko. Prostoru lodní k této

apsidě tvořila nynější čtverhranná sakristie; nasvědčuje tomu její poloha, ač nějaké makavější stopy po románském slohu v ní se neobjevuje. Bylyť prvotní kostely křesťanské většinou rozměrů nepatrných; dostačilo, bylo-li v nich místo pro oltář a křtitelnici. Kněz uvnitř konal církevní obřady, lid stál vně. Později, když stavěly se již rozsáhlejší kostely, kde i lid dost místa uvnitř našel, prvotní svatyně, dílem snad z úcty, byly ponechány a přeměněny v sakristie. Tak tomu bylo v Bystřici, tak tomu bylo i v Zeleném Kostelci, na Vysoké u Kutné Hory, v Čáslavi a j.¹⁾

Čtvrt hodiny jižně od Nové Bystřice, při samých hranicích Čech a Dolních Rakous, rozkládá se kolem výšiny, na níž stojí kostel, nevelká ves Minichschlag. Kostel Minichschlagský, obklopený spustlým hřbitovem, představován byl již v naší době a jest toho co želeť, poněvadž původní kostel byl románský, jak dokazuje z něho zachovaná sklenutá apside. (Obr. 4.) Podobna jest ap-

¹⁾ J. Mrštík: Bývalý Paulánský klášter nejv. Trojice u Nové Bystřice.

²⁾ Sedláček: Hrad, IV., 156.

³⁾ Erben: Regesta, str. 163.

¹⁾ J. Brániš: Jak píší dějiny českého umění, 10, 26.

sidě Marklovské, i okna v ní týmž způsobem jsou umístěna. V podobě románské zůstalo toliko úzounké okno značně vyšpaletované a k východu obrácené, k jižní straně bylo původní okno vylámáno, poněvadž málo poskytovalo světla a předěláno v gotické. Na severní straně okno schází jako v Marklu. Mimo apsidu přečkal tu však staletí ještě jeden svědek oněch dob, kdy křesťanství v těchto krajinách počalo se šířiti, totiž románská kamenná křtitelnice. Kupa její, tvaru duté polokoule, leží na hřbitově při apsidě travou jsouc zarostlá, kdežto podstavec stojí dosud v kostele u dvéří a na něm umístěna jest kamenná kropenka. O této křtitelnici vypravuje lid, že jest velmi stará a že pochází z kláštera.¹⁾

Důležité jest též, že kostel v Minichschlagu, jako v Marklu, zasvěcen jest sv. Janu Křtiteli.

Pověst vypravuje, že město Stará Bystrice původně prostíralo se ne daleko vesnice Minichschlagu, východně od tud, kde nalézá se vesnice Obora (Thiergarten.) R. 1420 Táboři pod vedením Žižkovým Bystrici dobyli a rozbořili ji i s kostelem. Dle jiné variace téže pověsti ušetřen byl toliko farní kostel, nynější to kostel v Minichschlagu. Novou Bystrici založil prý pak na nynějším místě Leopold Krajíř z Krajku.²⁾

Pověst tato neshoduje se s pravdou, ač není bez historického jádra. Bystrice vskutku byla r. 1420 od Táborů dobyta a hrad i město spáleny a pobořeny.³⁾ Ale tehda již Bystrice stávala na nynějším svém místě, o čemž svědčí jednak, že r. 1384 připomíná se tu hrad⁴⁾ a jednak, a to hlavně románský kostelík. Novou nazvána byla asi Bystrice, když ze

spáleniště a trosek opět povstala, přední asi zásluhou svého pána Leopolda Krajíře z Krajku.

K župě Vitorazské příslušela též krajina česká mezi nynějšími hranicemi zemskými a potokem Stropnickým. Dokazuje to jednak, že roku 1185 krajinu Vitorazskou mezi řekami Lužnicí a Stropnicí daroval kníže Bedřich Hadmarovi z Churinga v léno,¹⁾ a jednak též brána zemská, kterou odděleny byly od župy Vitorazské ostatní Čechy. Bránu tu hledati nutno mezi protilehlými návrsími, z nichž na jednom založen byl hrad Novo-Hradecký. Jí probíhala stezka, která od Vitoraze vinula se k Harbachu a Stropnici, a proto Vitorazskou bývá nazývána.

Obr. 4.

Na levém břehu potoka Stropnického leží, r. 1279 poprvé připomínaný, městys Stropnice, který tudíž byl na hranici župy Vitorazské, ale již v území župy Doudlebské. Nenáležel proto k biskupství Pasovskému, nýbrž ku diecési Pražské, jak o tom svědčí knihy konfirmační i seznam far z r. 1384.

Kostel ve Stropnici, zasvěcený sv. Mikuláši, činí malebný dojem, neboť jest skupinou různých budov a různých slohů. Prvotní, dosti prostanný kostel byl románský a založen již v 11. neb na počátku 12. stol.; gotika však se-

třela, až na některé sledy, prvotní jeho ráz. Na dobu románskou upomíná ještě z mohutného dvojobloučí sestávající empora, která nesena jest sloupem okrouhlým a podklenuta dvěma polmi křížové klenby, silným pasem polokruhovým oddělenými. Také na předprsni kamenné s gotickými ornamenty zachoval se ještě pod dřevěným výstupkem zbytek někdejší římsy románské.²⁾ Těmuž slohu náležejí dvě malá okna v nestejně výši na straně jižní, jedno na straně severní a jiné okrouhlé, již zazděné, po levé straně vchodu, jímž přichází se na kruchtu. Se-

¹⁾ Lid při tom myslí na blízký Paulánský klášter, který však založen byl teprve r. 1501. Pověst, vypravující o klášteře a název Minichschlag sváděly by k domněnce, že v této vesnici býval někdy snad klášter, avšak historických dokladů pro to se nedostává.

²⁾ Trajer: Beschreibung d. D. Budweis. 416.

³⁾ Palacký: Dějiny, III., 60, 61. Tomek: Jan Žižka, 63.

⁴⁾ Sedláček: Hradý, IV., 156.

¹⁾ Erben: Regesta, č. 385.

²⁾ J. Dunovský: V jihovýchodních Čechách (Ottovy Čechy, 59).

dlovitou střechou pokrytá věž vypíná se mezi lodí a presbyteriem, goticky sklenutým. Kobka věžní, kterou se z lodí musí projít do presbyteria, nasvědčuje, že též věž pochází z doby slohu románského, neboť jest valeně sklenuta, a na jižní straně spatřujeme zazděné velké románské okno. V podstřeší, kde visí zvony, v každé ze čtyř zdí nalézají se podvojná malá okna. Okna na straně východní a západní jsou z venku neviditelná, neboť, když sklenuty byly goticky presbyterium a loď a novou vysokou střechou opatřeny, byla již tato okna zakryta. Okna na straně jižní a západní uzavírají oblouky lomené, na východní a severní oblouky plné, z jednoho kamene tesané. Ostění jich sestává z tesaných kamenů. Sloupek dělicí s krychlovou hlavicí i patkou a obilým dríkem zachoval se toliko při podvojném gotickém okně západním. Podle tvaru podvojných oken a celé stavby věže nutno za to mítí, že vystavěna byla v době přechodní ku konci 12. neb počátkem 13. století.¹⁾

Meze diecése Pasovské, Pražské a Olomoucké sbíhaly se na skaliskách, nazývaných Markšteinem u Kunžaku. Diecése Pasovská hraničila s Olomouckou na východě a z části i na severu, kde prostírá se někdy Moravská nyní Česká krajina Kunžatecká a Strmilovská. Krajina tato kolonisována byla dříve, nežli končiny České na západ odtud, zabrané lesem pomezním, a získána křesťanství asi též od kněží Pasovských, když počali činnost svou rozvíjetí nejen ve Vitorazsku bezprostředně s ní sousedícím, nýbrž i v Moravě. Od diecése Pasovské odloučena byla s ostatní Moravou, když tato připadla k arcidiecési Methodějově. Na to dostala se Morava ku diecési Pražské a trvala při ní až do r. 1063, kdy zřízeno biskupství Olomoucké. V oné době, kdy krajina Kunžatecká a Strmilovská patřila již k diecési Olomoucké, byl založen asi též hřbitovní kostel sv. Ondřeje u Strmilova ve slohu románském, ve kterém prováděny byly u nás vůbec první křesťanské stavby.

O Strmilově první zmínka se činí r. 1255.²⁾ R. 1294, kdy nazván jest trhovou osadou, patří pánům z Hradce a byl již k Čechům počítán.³⁾ Fara Strmilov-

ská s kostelem neuvádí se ani v knihách erekcčních, ani konfirmačních, ani mezi farami r. 1384, poněvadž spolu s farou Kunžateckou nepřislušely do obvodu diecése Pražské, nýbrž Olomoucké. Zřejmě uvádí se r. 1384 Strmilov v Olomoucké diecési¹⁾, a z toho též důvodu byl ustanoven oltářníkem ve Strmilově Jakub, kněz diecése Olomoucké, jemuž r. 1407 Heřman z Hradce daroval ves Kaliště.²⁾ Zpráv však zcela žádných nedostává se o hřbitovním kostele sv. Ondřeje, jenž leží malou čtvrt hodiny na východ od Strmilova, mezi tímto místem a vesnicí Budkovem; jen mezi lidem vypravuje se, že jest nejstarším kostelem v okolní krajině, a že dříve, nežli vystavěn byl kostel v Kunžaku (ve 14. stol.), chodili Kunžateční do něho k službám Božím.³⁾ Rozměrů není velkých. Z prvotního kostela zbyla jen polovice východní, uzavřená apsidou zevně poněkud hrbolatou. Zdi jsou velmi silné. Klenba v apsidě jest později přestavěna. Znak pánů z Kravař určuje poněkud, kdy se tak stalo, neboť ku konci 14. stol. Heřman z Hradce postoupil polovici Strmilova dceři své Elišce, vdané za Jana z Kravař; avšak není známo, zda-li jen tento pán nebo i jiní z téhož rodu, a jak dlouho tuto polovici Strmilova drželi. Původní zajiště úzká okna v apsidě byla rozšířena a prodloužena. Čtyři prosté opěrací pilíře byly později k sesílení zdi staré části přistavěny. Druhá polovice kostela jest nově vystavěna. Okna do ní vedou tři a dvěře na straně východní a jižní.

Krajina na sever od Bystrice až k Budislavi, Černovicům a Pelhřimovu byla ještě ve XII. stol. po většině nevzdělána, pomezným hvozdem a dílem i bařinami pokryta. Naproti tomu krajina kolem Tábora, Chýnova a severně odtud byla již dosti hustě kolonisována, jak nejen tato prastará místa, různé nálezy, mezi nimi i bronzové, a pozůstatky románských staveb dokazují. O některých jako v Milevsku, v Prčicích a Sedlcích již častěji bylo pojednáváno, obmezíme se tudíž jen na dva kostely románské, z nichž o jednom dosud málo, o druhém zcela ničeho není známo. Jsou to kostely v Zeleném Kostelci a v Křeči.

Zelený čili Podolský Kostelec

¹⁾ Dunovský l. c. mylně udává, že ve věži jsou dvě okna s dělicím sloupkem, a že v lodí kostela na straně severní není okna žádného.

²⁾ Emler: Regesta, IV., 718.

³⁾ Emler: Regesta, II., 710.

¹⁾ Libri erectionum, II., 211.

²⁾ Listina v archivu Jindřicho-Hradeckém.

³⁾ Též Trajer: Beschreibung der Diocese Budweis, 424, praví, že jest kostel sv. Ondřeje velmi starý.

nazývá se vesnice mezi Tábořem a Borotínem. Nedaleko odtud vystaven jest dvůr a nad ním na výšině vypíná se o samotě kostel Narození Panny Marie.¹⁾ Kostel ten lze viděti ze širého okolí a lid povídá si o něm různé pověsti, zvláště o chodbách pod ním vedených a o pokladech v nich skrytých. Presbyterium kostela zdobí jednoduchá, gotická klenba, loď má strop nový, rovný. Po pravé straně v presbyteriu jsou dva vysoké výklenky ve slohu gotickém, v témž slohu jest i hlavní vchod a okna v presbyteriu a na jižní straně lodi, kdežto strana severní prosta jest oken. K věži s báňovitou střechou a podvojnými románskými okny přiléhá na východní straně malá apsida. (Obr. 5.) V apsidě stojí dosud

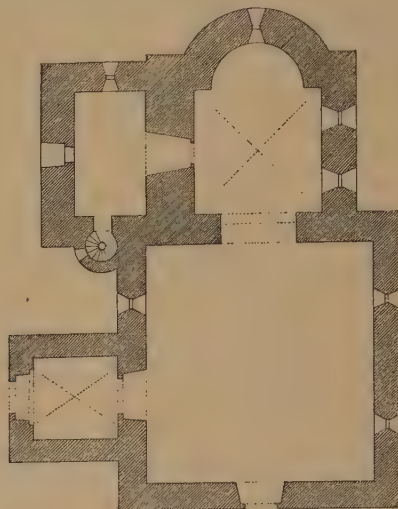
Obr. 5.

kamenná mensa, zbytek to někdejšího oltáře, a osvětlena jest malým, novým oknem, které na výkresu jest vynecháno. Dnes užívá se jí za sakristii. Do kostela vchází se z ní gotickým vchodem, nad nímž spatřuje se zazděné románské okno. Byla tudíž nynější sakristie nejspíše pů-

¹⁾ Dva pohledy na něj nalézají se v Sedláčkových Hradech VII. dílu.

vodní svatyní, která pozbyla svého významu, když byl vystaven nynější kostel. Kolem opevněn byl zděnou hradbou, jako jiné podobné kostelce, aby v časech válečných poskytoval útočiště obyvatelstvu před nepřítelem.

Vesnice Křeč leží severozápadně od Černovic na návrší dosti značném naproti vrchu Svidníku, kde dle pověsti, jako v Blaníku, spí rytíři sv. Václava. Kostel sv. Jakuba jest daleko v okolí viděti. (Obr. 6.) Patronem jeho byl od r. 1358

Obr. 6.

až 1362 Jindřich z Hradce; nejstarší to vůbec zpráva o Křeči. Strop kostelní lodi pochází z doby nové. Tím zajímavější jest však presbyterium zakončené apsidou. Sklenuto jest jednoduchým křížem, jehož žebra sahají téměř k zemi a spojena jsou svorníkem, tvořícím vkusně vytesanou dvojitou, pětistou růží. Na jih vycházejí z něho dvě gotická okna. Do půlkruhové apsidy v konchu vyklenuté vede románské okno. Sakristie, která nalézá se v podvěží, spojuje s presbyteriem klenutý vchod, který nalézá se ve zdi velmi mohutné.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

V bitvě u Chlumce (dne 18. února r. 1126) zahynul kníže Olomoucký Ota II. O manželce jeho Žofii, rozené hraběnce z Bergu, aspoň kratičkou zmínku učiniti třeba. Bylať zbožná paní tak jako

sestra její Richenci, mocnou podporou umění, opatřujíc bohoslužebné předměty za dar kostelům. Zejména vědomost máme o klášteře Zwiefaltenském, k němuž věnovala Žofie kostelní korouhev,

bílou dalmatiku, skřínku ze slonové kosti, šest hřiven stříbra, dvanácte oltářních antipendii a mnoho jiných věcí.¹⁾

Jaký náklad učinil kníže Soběslav I. na opravu a výzdobu kapitolního chrámu sv. Petra na Vyšehradě r. 1129, pověděli jsme již svrchu.²⁾ K době bratra a předchůdce jeho Břetislava II. († roku 1100) náleží zmínka o kapli sv. Máří Magdaleny na Vyšehradě,³⁾ kterou na svém místě uvést jsme opomenuli. Zpráva o přivtělení záduší jejího ke jmění kanovníků vyšehradských r. 1130 jest pohříchu jediným svědectvím o kapli sv.-Mářské na Vyšehradě.

Po smrti biskupa Heřmana vložena byla berla kostela Pražského do rukou Menharta (r. 1122—34), kněze původu německého. O stoličný chrám svůj pečoval nový arcipastýř příkladnou horlivostí. Za času předchůdce jeho Šebíře († r. 1067) poodloženy byly tělesné ostatky Podivínovy. Biskup Menhart připadl na ně náhodou v pokladní komoře, i dal je přenést do vnitř chrámu a pochovati v kapli pod věží mezi oltářem sv. Mikuláše a hrobem biskupa Jaromíra.⁴⁾ R. 1129 obnovil v témž kostele hrobku sv. Vojtěcha zlatem, stříbrem a křišťálem.⁵⁾

Při počátku r. 1130 podnikl biskup Menhart pouť do sv. země. Výprava jeho, které účastnil se některý počet panstva, i také paní Přibislava, dobrodějka kláštera Sázavského, trvala do druhé polovice r. 1131. Poutníci pokračovali nejspíše zemí Uherskou a říší Byzantskou. Na cestě představil se biskup císaři Janu Komnenovi (r. 1118—43), jenž v dějinách pověst má panovníka ze všech císařů By-

zantských nejušlechtilejšího i obmyslen byl od něho darem černého pluviálu svrchu a dole zlatohlavem zdobeného. V klášteře Zwiefaltenském, kterému věnoval potom Menhart dar císařský, měli ještě drahně vzácných věcí od téhož biskupa českého. Zejména počítá letopisec Berthold ostatkový kříž se zlatým řetězem o sedmi uncích, tři stoly zlatem protkané a tré manipulů.¹⁾

Zatím co Menhart a druhové jeho meškali na cestě z Jerusalema, jednal biskup Hildesheimský Bernard o kanonisaci předchůdce svého Gotharda († roku 1038). S vůlí papeže Innocentia II. roku 1131 vyňaty byly ostatky světcovy z hrobu a přeneseny na oltář. Potom daly se četné pouti z celých Němec do Hildesheimu a účastníci jejich roznesli daleko široko úctu sv. Gotharda. Také v Čechách zasvěceno ve jméno jeho několik chrámů, tehdaž snad právě zakládaných (v Českém Brodě, Bubenči, Slaném a j.). Nástupce Menhartův biskup Jan I. († r. 1139) přistavěl ku stoličnému kostelu svému kapli nového světce Gotharda.²⁾

Ačkoli jednáme toliko o chrámech v Čechách budovaných, nemůžeme přec zholat minouti kostela sv. Václava v Olomouci jakožto potomní katedrální basiliky na Moravě, při níž některá částka původní stavby posud se ochraňuje. Kníže Ota II. pojal úmysl vzdělati na hradě svém Olomouci větší chrám, než byly posavadní svatyně tamější. K tomu konci darovali také vladkové Mstěj a Předvoj něco pozemského zboží roku 1107.³⁾ Ale pro nahodilé překážky prodlužovala se stavba do mnohých let, tak že knížecí zakladatel neviděl konce jejího. Nástupcem Otovým v úředu Olomouckém ustanoven byl Václav (roku 1126—30), syn Svatopluka I, otec poddaných sobě křesťanův a příznivec duchovenstva. Vzav na sebe péči o zbožné

¹⁾ Bertholdi De constructione monasterii zwivildensis, v Pertzových Monum. script. X., str. 103.

²⁾ »Method«, 1891; str. 88.

³⁾ Listina knížete Soběslava I. z r. 1130: »Terram in Wirseuic et ortos in Neosuetl, quos frater meus Bracizlaus in dotem capellae, quae in honore beatae M. Magdalene est constructa, sub anathemate tradidit, idem fratres perpetuo jure possideant.« Erbenova Regesta; č. 211, str. 94.

⁴⁾ Kosmův Letopis k r. 1124: »Praesul Megnardus casu reperiens in sacrario ossa Podivin, condit humi in capella, quae est sub turri, inter altare sancti Nicolai, episcopi et confessoris et tumulum Gebeardi episcopi.« Prameny d. č., II., str. 187. Srovn. »Method«, 1891; str. 46.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1129: »Meynhardus, episcopus pragensis ecclesiae, renovat sepulcrum sancti Adalberti pontificis auro et argento et cristallo.« Prameny d. č., II., str. 207.

¹⁾ Bertholdi De constructione monasterii zwivildensis, v Pertzových Monum. script. X., str. 104: »Item in Boemia Meginhardus, pragensis episcopus, post alia numerosa munuscula cappam nigram superius et inferius aurifrisio illuminatam a constantinopolitano imperatore sibi in itinere hierosolymitano donatam tradidit, cruciculam cum catenula aurea septem uncias appendentem sanctorum reliquiis plenam tresque stolas cum fanonibus auro contextas cum aliis donis misit.«

²⁾ »Method«, 1891; str. 45.

³⁾ Erbenova Regesta; č. 193, str. 86: »Ad opus ecclesiae sancti Wencezlai.«

dílo strýcovo, ještě na smrtelném loži poroučel biskupu Zdikovi, aby bděl nad pracemi o dostavení chrámu, k nimž potřebný náklad byl již vykázán.¹⁾ Příčiněním biskupovým dokonána tudíž stavba a důstojně vypravené basilice dostalo se dne 30. června r. 1131 posvěcení ke cti sv. Václava.

Vítanou zprávou o chrámu soukromého založení podává nám přepis listiny kladené k r. 1132. Kněz Zbyhněv, jenž také kanovníkem kostela P. Marie se nazývá, založil při dědičném statku svém v Úněticích chrám ku poctivosti P. Marie. Sestarav obrátil majetek svůj na zřízení dvou praeabend kněžských při téměř kostele.²⁾ O tom, že v Úněticích vedena byla duchovní správa, svědčí ustanovení Zbyhněvovo, aby pochovali jej v kostele samém vedle prohlubně, kdež vylévá se křestní voda.³⁾ Za krále Přemysla I. přivtělen jest chrám P. Marie v Úněticích se starým nadáním svým ke kapitole Pražské.⁴⁾

Za doby biskupa Menharta připomínají se v Čechách vůbec chrámy kamenné i dřevěné (kostely, církve)⁵⁾. Nástupce Menhartův Jan I. (r. 1135—39)

¹⁾ Listina biskupa Zdika z r. 1131: »Dux Vacezlus . . . beati Vacezlai martiris ecclesiam, quam in praedicta civitate pater ejus (jiní etou: »patruus ejus«, srovn. Dudíkovy Dějiny Moravy; II., str. 397) fundaverat, sed morte praeepeditus imperfectam reliquerat, . . . ut perficiendam in curam nostram . . . suscipere et perfectam ac episcopalis sedis dignitate decoratam omnium ecclesiarum matrem constituere studeremus, humiliter postulavit.« Erbenova Regesta; č. 214, str. 95.

²⁾ Potvrzovací listina krále Václava I. z r. 1233: »Cunctis Christi fidelibus sit cognitum me Zbygneum, Dei gratia sacerdotem, in meo patrimonio, hoc est in villa Unetich, fundasse ecclesiam, in qua divino ammonitionis consilio locavi duos canonicos.« Erbenova Regesta; č. 219, str. 98. Obsah listu Zbyhněvova vloženého do potvrzovací listiny krále Václava I. jest ovšem podivný. Zakladatel venkovského chrámu zřizuje místa dvou kanovníků v Úněticích, prosí knížete Soběslava, aby jim byl proboštem a jednoho z kanovníkův aby ustanovil děkanem. Nicméně za pravost listiny ručí kapitola pražská, která trvá právě na základě podivinského znění listu uvedena byla v držení zboží Únětického.

³⁾ V téměř listě čte se dále: »De sepultura igitur corporis mei, Zbihnew, Dei gratia sacerdos atque canonicus sanctae Mariae, sollicitè memoratus sum, ut sit in ipsa ecclesia mea, quae est Unetich, juxta foveam, ubi funditur aqua baptismatis, ut fossa sequatur pedes meos sacri fontis.« Erbenova Regesta; č. 219, str. 99.

⁴⁾ Erbenova Regesta k r. 1233; č. 803, str. 377.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1134: »Saevissima tempestas ventorum . . . ecclesias tam lapideas quam ligneas . . . destruxit.« Prameny d. č., II., str. 221.

vraceje se z Mohuče, prve nežli přišel k sídlu biskupství svého, posvětil na cestě, to jest kdesi v severozápadních Čechách, kostel vystavený nákladem nejmenovaného velmože, dne 7. března r. 1135.¹⁾

Kníže Soběslav I. daroval kolem roku 1135 kapitole Vyšehradské kapli sv. Vavřince na Petříně,²⁾ o níž není známo, kdy byla vystavena. Záduším kaple té jmenuje se mimo jiné ves Koleč pod hradem Budčí. Paměti hodno jest, že také pod Petřínem při nynějším vchodu do seminářské zahrady stával kostel sv. Vavřince nepovědomého původu, jenž byl farním chrámem osady nebovidské vedle Újezdu.

O stavitelských pracích opata Sázavského Silvestra (r. 1134—61), jak podnikal je na zvelebení kláštera sv. Prokopa, pověděli jsme dosti svrchu;³⁾ dodatí zbývá, že týž opat vzdělal ve vsi klášteru podané a tudíž Mnichovici řečené basiliku sv. Michala a všech duchů nebeských.⁴⁾ Tamže shledává se nyní děkanský kostel Narození P. Marie.

Po r. 1131, kdy vzkvetla úcta sv. Gotharda, vystavěl ve jméno jeho mocný šlechtic Mladota basiliku ve Slapích.⁵⁾ Chrámu toho vzpomíná k roku 1136 pokračovatel Kosmův, kanovník Vyšehradský, an vypravuje o zázračném uzdravení venkovské ženy přispěním svatých Jana Evangelisty a biskupa Gotharda. Vedle zprávy jeho měl farář kostela (sv. Jana Křtitele) v Běstvině

¹⁾ Týž letopisec k r. 1135: »Praesul Johannes . . . cujusdam de primatibus ecclesiam consecravit, quae venienti forte in via erat.« Prameny d. č., II., str. 222.

²⁾ Darovací listina knížete Soběslava I.: »Addo etiam capellam beati Laurentii cum omnibus appendiciis ad solvendum per singulos annos romano pontifici censum.« Erbenova Regesta; č. 220, str. 99. Potvrzovací listina krále Václava I. z r. 1252: »Sobezlaus, dux Boemorum, natus bonae memoriae Wratislai regis, capellam s. Laurentii in monte Petrino juxta Pragam cum villa Gholez et suis attinentiis eidem ecclesiae contulit.« Erbenova Regesta; č. 1302, str. 599.

³⁾ »Method«, 1891; str. 137.

⁴⁾ Pokračovatel Kosmův (mnich Sázavský) k r. 1134: »Hic tempore sui regiminis . . . in villa Mnichovici nuncupata basilicam in honorem sancti Michaelis et omnium coelestium virtutum aedificavit.« Prameny d. č., II., str. 259.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1137: »Villam, quae vocatur Zlapi, in qua quidam nobilis et potens nomine Mladota basilicam in honore beati Gotthardi, episcopi et confessori s, construxerat.« Prameny d. č., II., str. 226.

na Čáslavsku¹⁾ sestru po nemoci na všech údech ochromenou, jež o vánocích r. 1136 nemohla účastniti se kvasu svátečního, ale v domě manžela svého opuštěna jsouc, ležela. I zaslechla v neobvyklou hodinu hlas kostelního zvonu a za ním vešli do příbytku jejího onino dva svěťci. Oznámivše pak příčinu příchodu svého, aby ozdravěla, přenesli ji tajemnou mocí ke chrámu sv. Gotharda ve Slapích. Vykládá se to obyčejně na Slapy nad Vltavou (ve vikariátě Zbraslavském²⁾, jenže kostel tamější poručen jest do ochrany svatých apoštolů Petra a Pavla.

Zpráva letopiscova potvrzující především soud náš o stáří chrámů sv. Gothardských v Čechách, i v některých jiných kusech zasluhuje povšimnutí. Shledáváme v ní nejprve název venkovského duchovního správce. (parochianus = presbyter parochiae, kněz osadního kostela). Osada jeho sluje tamže »vicinia«. Sváteční služby Boží konaly

¹⁾ Týž letopisec: »In partibus Caslaw est quaedam villa Beztwina vocata. In hac mulier quaedam a virginitate sua per plures annos cum marito suo vixerat... Nam germanus suus parochianus ecclesiae ibidem constructae erat.« Prameny d. č., II., str. 225.

²⁾ Jirečkovy Spisy, rozpravné; I., str. 309. Riegrův Slovník naučný; VIII., str. 521. V obou spisech těch klade se chybně rok 1137 podle letopisce; než za 12. století byly vánoce počátkem roku a nikoli koncem jeho, tak že Hod Boží vánoční r. 1137 připadá dle našeho způsobu počítání k r. 1136. Ostatně podotýká letopisec, že toho roku byl den sv. Štěpána v sobotu, což hodí se jediné k r. 1136.

se v určitou hodinu a k nim dáváno znamení zvonom. Zbožní osadníci kladli na poděkování za přijatá dobrodiní drahocenné předměty na oltář.¹⁾ I v odlehlých vsích a dědinách spatřují se při počátku 12. století farní chrámy. S podivu hodným uzdravením chromé ženy v Běstvině ku přimluvě sv. Gotharda souvisí snad založení kostela téhož svěťce v Potěchách u Čáslavi.

R. 1137 posvěcen byl kostel v Žehuňi.²⁾ Ačkoli místo chrámové zevrubněji se neoznačuje, můžeme s plnou jistotou na základě předchozích vývodův ukázati na nynější farní osadu Žehuň (ve vikariátě Bydžovském), kdež posud kostel sv. Gotharda. Ježto pak téhož léta 1137 byl ohněm zničen klášter sv. Jana na Ostrově,³⁾ dály se, trvám, brzo po tom opravné stavby při něm. Biskupu Janu, který řídil církev českou v letech 1135—39, připisují někteří zbudování kostela sv. Bartoloměje v Kyjích, jenž má presbytér pravoúhlý a druhdy opatřen byl nápisem: »Fundator hujus ecclesiae Johannes, pragensis episcopus.«⁴⁾

¹⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1137: »Praedicta mulier...inaures (náušnice) suas coram omnibus illic astantibus super altare posuit.« Prameny d. č., II., str. 226.

²⁾ Letopisy Hradišsko-Opatovické k roku 1137: »Eodem anno dedicata est ecclesia in Segun « Prameny d. č., II., str. 396.

³⁾ Letopisy Hradišsko-Opatovické k r. 1137: »In Boemia monasterium sancti Johannis baptiste incendio ruit.« Prameny d. č., II., str. 396.

⁴⁾ »Method«, 1891; str. 41 n.

(Pokračování.)

Kdy vystavěn byl proboštský kostel v Jindř. Hradci.

Napsal L. Domečka.

Rád německých rytířů povolán byl do Hradce Jindřichova již zakladatelem jeho panem Jindřichem a přikázána mu ku správě duchovní fara hradcká. Osada kolem hradu vznikala znenáhla, takže zprvu dostačil pro nečetné obyvatelstvo nevelký kostel. Vystaven byl zajisté též panem Jindřichem záhy po zbudování hradu, někdy počátkem 13. stol. Kostel ten stával na místě, kde nyní nalézá se zrušený kostel jesuitský sv. Marií Majdaleny a měl nepochybně i tytéž rozměry. Probošt Jiří Ignác Kratochvíle nevěděl r. 1697 již

ničeho o prvním farním kostele hradecském, neboť praví o kostele proboštském Nanebevzetí Panny Marie, že podle poznamenání předchůdce jeho, probošta Jeronyma de Pozzi, asi před šesti sty lety byl vystaven.*)

Otázkou jest, kdy přestal býti kostel sv. Marií Majdaleny farním, vlastně, kdy zbudován byl nynější proboštský kostel hradecký?

Určitými zprávami historickými ku

*) Rull: Monografie Hradce Jindřichova str. 6, pozn. 1.

otázce této odpověděti nelze. Není známo ani, kdy byl základ položen ku proboštskému kostelu, ani kdy byl dostaven, ani za kterého pána hradeckého se to stalo. Nutná potřeba velkého kostela patrně nastala, když malý původní kostel farní nedostačoval pro město, které zvláště ve 14. stol. vzrostlo, jak zbytky gotické ve mnohých domech dokazují. Než přese všechny nedostatky poněkud bezpečnějších zpráv, pokusili jsme se přece aspoň přibližně nepřímými důvody stanovití dobu, kdy zbudován byl kostel Nanebevzetí Panny Marie v Jindřichově Hradci.

Kdyby ve knihách erekcí a konfirmačních uváděn byl farní kostel sv. Maří Majdaleny a pak farní Nanebevzetí Panny Marie, byla by otázka ona rozřešena. Avšak tu jmenuje se vždy jen farní kostel jindřicho-hradecký bez udání patrocinia. Ale jednu zvláštnost ve knihách erekcí přece sledujeme, která nás vede poněkud na stopu. Rokem 1383 počínajíc, uvádějí se nově zřízené oltáře ve farním kostele hradeckém a nově ustanovení oltárnici, před rokem tím nečiní se o nějakém novém oltáři žádné zmínky. Tak 21. září 1383 zřídil Heřman z Hradce oltář sv. Petra a Pavla a jiných sv. apoštolů v choru na pravé straně, nad sedadly a nadal k němu oltárnika; 27. května 1384 Jindřich mladší z Hradce oltář sv. Jana apoštola a sv. Barbory s oltárníkem též v choru a druhý oltář Těla božího a Početí Panny Marie opět v choru; 31. listopadu 1384 potvrzeno darování oltáře Panny Marie, sv. Tomáše a sv. Alžběty Jindřichem starším z Hradce a 12. března r. 1397 zřídil Heřman z Hradce oltář Navštívení Panny Marie a čtyř svatých církevních učitelů, když se do kostela vchází, po levé straně. Na počátku 15. stol. připomínají se ještě nové oltáře r. 1407 sv. Barbory, r. 1412 sv. Doroty, r. 1418 sv. Tří králů.*) Zřízeno bylo tedy od r. 1383—1418 osm nových oltářů ve farním kostele hradeckém. Před nimi byl tu již hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie, připomínaný poprvé r. 1407**) a snad i některé vedlejší oltáře, zvláště postranní oltáře v obou bočních lodích. Tento počet oltářů dokazuje nade vší pochybnost

jasněji, že již r. 1383 byl vystaven nynější proboštský kostel a sice v té rozsáhlosti, jakou posud zachoval. To dotvrzuje též roku 1383 a 1384 zmínka o choru, v němž tři nové oltáře byly zřízeny, musil tudíž býti té doby již tak prostranným jako dnes.*) Ostatně při kostele sv. Maří Majdaleny žádného choru ani nebylo.

Litovatí jest, že malby na vnitřních stěnách proboštského kostela byly roku 1600 zabíleny, a že po ohni roku 1801 spadlo klenutí nad presbyteriem. Snad některé fresky, z nichž zvláště o jedné Balbin se zmiňuje, způsobem svého provedení nebo vymalované a na svornících v presbyterii vytesané znaky byly by přispěly k rozluštění záhady, kdy proboštský kostel byl zbudován. Takto zachoval se jedině znak z kamene tesaný ve vnějším poli klenbovém nad jižním vchodem. Pod helmici s hledím, na vrcholu pětistlou růží ozdobenou, nalézá se v erbovním štítu druhá pětistlá růže. Znak takového podoby vyskytuje se na pečetích pánů z Hradce teprve ve druhé polovici 14. století a na počátku 15. stol. Pečetí podobné užíval Heřman z Hradce r. 1363 a 1385, Jan z Hradce r. 1384 a 1407, Oldřich z Hradce roku 1391. U pánů z Rožmberka objevují se r. 1366, 1383, 1392—1405. Některé znaky na pečetích z téže doby nemají ve štítu růží, nýbrž jen nad helmici, jako u Heřmana z Hradce r. 1384 a 1391.***) A tak i tvar znaku nad jižním vchodem kostelním, nejhustěji se vyskytující v druhé polovici 14. stol., ukazuje k tomu, že v této době třeba hledati původu kostela proboštského.

Kde při starobylých stavbách nedostává se listinných dokladů, kdy byly vystavěny, musí promluvití jejich sloh

*) Borový: Libri erectionum II. 204, 211, 212, 213. IV. 406. VII. 40. VII. 247. Sedláček: Hradý IV. 38.

**) Sedláček: Hradý IV. 38.

*) Nesprávně jest, co uvádí Rull v »Monografii Hradce Jindřichova« (str. 6, 7, 55.), že Jindřich IV. z Hradce kolem r. 1480 proboštský kostel novým presbyteriem rozšířil. Balbin, na něhož se odvolává (str. 7, pozn. 4.), praví toliko: »Postquam ecclesia parochialis a domino Henrico de novo aedificari coepit.« (Miscelanea IV., str. 99.) Tato slova lze vztahovati na opravu kostela a snad i na novou stavbu empory, která soudic dle slohu byla za Jindřicha IV. provedena a nikoli presbyterium. Znak města Hradce Jindřichova na svorníku v klenbě empory naznačuje i dosti určitě dobu, kdy se tak stalo. Přímluvou Jindřicha z Hradce byl znak tento králem Vladislavem udělen městu Hradci 25. září 1483.

**) Sedláček: Hradý a zámky. IV. Pečetí pánů z Hradce, I. a II. řada. III. Pečetí Rožmberské.

v celku i v jednotlivostech. Sloh gotický zvláště v Čechách podléhal různým proměnám, dle nichž často velmi přibližně možno stanovit čas, kdy která stavba gotická vznikla. K největší dokonalosti a čistotě tvarů vypěla gotika v Čechách za panování Karla IV., jenž zemřel r. 1378. Sloh celého kostela proboštského připouští domněnku, že povstal ještě v době Karlově.

K tomu účelu všimneme si některých charakteristických jednotlivostí ve slohu proboštského kostela a hledejme jich při jiných gotických stavbách určitěji datovaných. Oko naše při prvním pohledu nejdříve upoutá k sobě klenba trojlodního kostela. Rozdělena jest na křížová pole, jejichž žulová žebra a pásy spočívají v lodi hlavní, levé a v choru na hlavicích štíhlých, oblých, ku zdi a k pilířům přiléhajících sloupků. Patky jich dosahují až k zemi s výjimkou šesti sloupků v choru, které sáhají pouze k výši římsy pod okny zdělané. V presbyterii sice původní klenba nahrazena jest novou, ale sloupky, jež ji nesly, zůstaly dosud. Pravá loď liší se však poněkud od lodi levé. Jest užší než tato, v postranních špaletách oken jeví se výřezy, jakých při ostatních oknech v kostele nepozorujeme, a žebra i pásy klenby sbíhají po zdi až k výši dolní špalety oken, kde končí patkou, jenž s hlavicí profilovaných sloupků splývá ve tvar

ořechu. Dle těchto zvláštností slohových soudíme, že pravá loď zbudována byla o něco dříve, nežli ostatní kostel, který k ní teprve od jiného stavitele byl přistavěn. Patrně jest to též ve zdivu, pohlédneme-li do rohu nad oltářem sv. Jana Nepomuckého, kde hlavní loď přiléhá k pravé lodi.

Gotické klenby opírající se o podobné sloupky jako v kostele proboštském objevují se též v cisterciánském kostele v Pohledu a v Kolínském kostele sv. Bartoloměje, jež Grueber klade do doby přechodní (1230—1310). Než, že ještě za Karla IV. a dokonce v druhé polovině 14. stol. takovým způsobem se stavělo, dokazuje jiná vynikající památka gotická v Jindř. Hradci, kaple sv. Mikuláše při kostele sv. Jana Křtitele. Sloupky, v této kapli se sloupky v proboštském kostele mají též značnou podobnost. Kaple sv. Mikuláše r. 1369. nazývá se novou,*) byla tedy krátce před tímto rokem vystavěna. Též klenba kaple sv. Jana Křtitele při křížové chodbě v Třeboni spočívá na úzkých pilířích, ze zdi vystupujících a kosmo s obou stran seříznutých, které však později v určité výšibylly šikmo seříznuty. Křížová chodba Třeboňská i s kaplí povstaly krátce před r. 1369, nejspíše dokončeny byly r. 1367.

(Ostatek přístě.)

*) Tadra: Stavba kláštera minoritů sv. Jana Křtitele v Jindř. Hradci. Pam. arch., IX., 429.

Různé zprávy.

Nutná potřeba komise pro zachování památek uměleckých a historických v Čechách. Sněm království Českého dovolává se již po několik roků zřízení a organisace komise, jejíž nezbytnou potřebu všichni kruhové vlastenečtí jednomyslně uznávají. V letošním zasedání odůvodňoval poslanec Adámek v prvním čtení návrh na ochranu domácích památek uměleckých a historických. Návrh ukládá zemskému výboru, aby v nejbližším zasedání předložil návrh na organisování komisí místních a okresních, jakož i ústřední zemské komise k vyhledávání, prozkoumání a zachování uměleckých a starožitných památek i archivů v království Českém, i učinil vyzvání k samosprávným zastupitelstvům v téže příčině a s všemožným urychlením vyjednával s vládou o vydání příslušných zákonů. Navrhovatel vylučuje smutný osud, který má stihnouti některé staré chrámy Pražské, jako chrám sv. Karla Boromejského, sv. Lazara a sv.

Aněžky a j., zmiňuje se o zhoubném počínání s archivem Kutnohorským, z něhož starý papír prodáván hokynářům, z archivu Královéhradeckého vylepovány staré pevnostní střechy papírem. Staroslavný archiv Královéhradecký byl od roku 1875 chován na hejtmanství na půdě, a když bylo zapotřebí na půdě místa, byl archiv jednoduše do papírny dovezen, kdež stoupami zničen. Na sklonku minulého roku objevily se mezi antikváři Pražskými vzácné prvotisky, mezi jinými nejlepším znalcům neznámý tisk »o třech ctnostech«: ještě jiný, Plzeňský prvotisk, kteréž prodány dohromady za 1 zlatý (Slyšte!), také stará bible, kteráž se nabízela za 45 zlatých a za níž se nyní dává 500 zl. Z mnohých vzácných knih, zejména také z prvotisku Plzeňského, vytrhnuty titulní listy. (Hlasy: Proč?) Proč? Na vysvětlení předkládám fotografii tohoto titulního listu, vysvitá z ní, že se tak stalo proto, aby se odstranila z díla pečeť státního ně-

meckého gymnasia v Mostě. Řečník podává poslancům fotografii. (Velké pohnutí.) Ústřední orgán zemský jím navrhovaný představuje si řečník jako těsně spojený s Českou akademií, kteráž se zajistě ujme čestného tohoto úkolu s radostí. Sbory ostatní musily by všechny býti spojeny se zastupitelstvy obecními. Organisace musí se ujmouti zemský výbor. Dále klade řečník důraz na řádné vedení pamětních knih obecních, i přimlouvá se za příslušnou petici spolku přátel starožitností českých, kterouž předčítá a kteráž vylicuje všechna zákonná opatření na ochranu starožitností ve všech státech evropských. Řečník končí vřelým doporučením svého návrhu, kterýž se přikazuje výboru.

Zemští poslanci na Horách Kutných a Karlově Týně. Zemští poslanci za letošního zasedání sněmu podnikli dvě poutě za starobylými a uměleckými památkami. Cílem prvního výletu byla Kutná Hora, hlavním pak předmětem chrám sv. Panny Barbory. Za pěkného jarního jitra nastoupena o 8. hod. ranní cesta státní drahou do Kolína, kdež připojili se četní ještě páni poslanci, a odtud drahou severozápadní do Hory. Vdp. arciděkan Vorlíček a báňský rada p. Müller vyjeli vitaným hostům až do nádraží Sedleckého vstříc, kdežto na místním nádraží městském uvítal přibylé poslance jménem města p. purkmistr Hor Kutných sám. Zde připraveny byly již i povozy pro účastníky vyjíždky a místní vynikající hodnostáře, kteříž ve všem k hostům svým lásku i obzvláštní péči měli a je všude doprovázeli. Netřeba podotýkati, že první cesta vedla návštěvníky ke skvostnému klenotu českého stavitelství: velesvatyni sv.-Barborské, kteráž pilně, a jak jsme se také přesvědčili, k nové chloubě a slávě Čech s přispěním země též se opravuje. Stavitel Pražského velechrámu sv. Víta p. architekt Mockr a vdp. děkan Vorlíček, jehož a ostatních jeho vynikajících osobních přátel v Horách Kutných energii tak mnoho lze děkovati, neúměrně věnovali se nad míru zajímavým výkladům. Zejména pan architekt Mockr zrovna s nadšením, jež v odborníku takový vzácný klenot vzbuditi dovede, a s opravdovým vynaložením všech svých sil, podal zákonodárným representantům zemským nejen veškeré poutavé zprávy historické stavby samé, její pokroku a dějin, nýbrž i nynějších oprav, jejich významu a důležitosti. Poukázáno zejména k tomu, že veškeré opravné práce jsou velkolepé a že na tyto opravy vynaložené peníze jsou opravdu užitečně upotřebeny. Veškerí poslanci byli plni obdivu nad ušlechtilou stavitelskou krásou, unesení velebností a vzácností této perly starobylého umění v Čechách. Vše dopodrobna vyslechnuvše a sobě prohlédnuvše odebrali se účastníci opět v povozech do města, kdež zastaveno především před kostelem sv. Jana. Jest to chrám neveliký, ale v obnově své, trvavší od roku 1887, přebohatý, zlatý a mramorový zrovna to stánek Boží. Zároveň prohlédnuta i známá historická, svou uměleckostí taktéž vynikající studně,

nedaleko v těchto místech se nalézající. Odpoledne se stejným zájmem pokračováno v přehlídce ostatních bohatých památností Kutnohorských, jakož jsou „Vlašský dvůr“, kostel sv. Jakuba atd. Veškerí páni poslanci netajili se podivem a obdivem svým nad tolikými a vesměs opravdově cennými památkami jediného města, jež ovšem v té době, kdy památky tyto povstávaly, bylo sice první po královské Praze, ale bohatější této, a kdy mistři v Kutné Hoře domáci s výsledkem mnohdy závodili s mistry hutí kamenických v Praze. S dojmy těmi v náladě velmi povznesené opouštěli pak účastníci této vzácné exkurse poslanecké k hodinám večerním starobylé Hory Kutné, živě a srdečně se bavíce vším, čehož svědky byli a což ovšem měrou neočekávanou se jim zamluvilo.

Neméně zajímavým pak byl výlet poslanců zemských na Karlův Týn, staroslavné sídlo králů českých, kde každý kámen, každá památka hlásá příchozím, že byl kdys slavný, mocný, neodvislý český stát! Vyjíždku tuto zamýšleli původně podniknouti toliko členové komise pro opravu hradu Karlova Týna, leč v brzkou přihlásilo se k ní tolik účastníků z klubu velkostatkářského, staročeského, mladočeského a německého, že počet účastníků vzrostl na celou třetinu všech zemských poslanců. Ředitelství české západní dráhy dalo poslancům k dispozici zvláštní vlak, sestávající z elegantních vagonů velmi vkusně a moderně zařízených a upravilo jízdní řád co nejvhodněji. Vlakem tím vypravilo se o 11. hodině přes 80 zemských poslanců, který přibil na stanici Karlovotýnskou krátce po polednách; ježto vyjíždku měla míti ráz soukromý, nebylo zde žádného oficiálního uvítání a poslanci se vydali dílem pěšky dílem v ekypážích, jež jim byly panem Doubkem nabídnuty, do dvoranež zámekového restaurantu odebrali se výletníci ve skupinách na prvé nádvoří hradu, kde je oslovil řed. Tonner rozmarnou česko-německou řečí, v níž velice poutavým a zábavným způsobem vyličil dějiny památného sídla Karla IV. Podotknuv předem, že se při tomto výletu nejedná o žádnou akci korunovační neb státoprávní, prohlásil, že přítomným zástupcům německých krajanů bude s radostí dělati Cicerona o vzácném klenotu slavné minulosti národa i státu českého. Karlův Týn jest skvělou architektonickou malebností, polohou i historickým významem svým nejkrásnějším památníkem české minulosti v této vlasti a dle slov samého německého historika, bratra přítomného posl. dra Werunského, vůbec nejznamenitější budovou svého druhu v celé Evropě. Jsa zbudován roku 1348 mistry M. A. z Arasu a Parléřem k rozkazu jednoho z nejslavnějších panovníků evropských, Karlem IV., byl schránkou uměleckých pokladů i korunovačních klenotů královských, úkrytem posvátné koruny svatováclavské, a každý syn této země buďsi Němec i Čech pohlíží k tomuto místu s úctou i obdivem. Toho důkazem

je dnešní pouť — zástupců obou národů k branám Karlova Týna, již konají v utěšené shodě a jednomyslné svornosti. Po proslovu p. Tonnerově provázeném hlučnou pochvalou prohlédli si poslanci nejprve plány hradu a jeho rekonstrukci, které jim ochotně vysvětlil vrchní inženýr místodržitelský pan Krch, jenž vede dozor při opravách Karlova Týna, prováděných architektem Mockrem, stavitelem chrámu sv. Vítského. Pak provedl ředitel Tonner, poslanec architekt Wiehl a stavbyvedoucí Střelba výletníky všemi prostory hradu, Marianskou i královskou kaplí a estradami, až na vrchol hlavní věže, kdežto adjunkt Čejka část poslanců provedl stavbami, jež byly v minulém roce skončeny. Německé poslance zajímala nejvíce nádherná kaple, v níž se nalézá schránka korunovačních klenotů království Českého, a její stěny z drahokamů pokryté tisícími drobnými zlatými znaky Čech a Moravy. Za lonský rok zbudováno bylo v hlavní věži od úpatí až k vrcholu pohodlné dřevěné schodiště a v cimbuří dřevěný ochoz nad závratnou propastí. Místnosti bývalých koníren jsou již opatřeny masivními žulovými sloupy a nad nimi v prvním patře starobylé obydlí královské, sál audi-

enční a pak most, jenž bude spojovati věž s palácem, znova se restaurují. Když byla prohlídka hradu skončena, vrátili se poslanci o půl 6. hod. večerní zvláštním vlakem zpět do Prahy v nejlepší náladě.

Obnova chrámu sv. Bartoloměje v Kolině.

Ve sněmu zemském učiněn a schválen jest návrh, aby se na opravu chrámu sv. Bartoloměje přislíbila zemská podpora v zásadě roční subvence 3000 zlatých po dobu 10 let, provede-li se oprava podle úmyslů c. k. ústřední komise, a osvědčí-li vláda udělením vydatné subvence živé účastenství k této opravě.

Staročeské malby na skle. Z usnesení rady městské byly dvě starožitné malby na skle v oknech kostela na Karlově, pocházející z doby krále Vladislava II., pozorně vyňaty a odevzdány k uschování do městského musea, jelikož v kostele vystaveny byly možné zkáze. Obě tyto malby, z nichž jedna představuje podobu císaře Karla Velkého a druhá znak královny Anny, manželky krále Vladislava II., jsou jedinou památkou nádherných maleb ve skle, jimiž velepamátný chrám na Karlově vyzdoben byl.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc květen.

Ředitelstvo české spořitelny věnovalo z čístečného výtěžku jako po mnoho roků i letos k účelům spolkovým 200 zl. r. č.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Monstrance; skvostné: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské. — Kalichy: pro dp. Al. Malece, faráře v Dobřem Polí, pro dp. Fr. Brzobohatého, faráře v Luhé na Moravě; stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Flor. Lužného, administrátora v Kateřinkách u Opavy. — Ciborium stříbrné, gotické: pro dp. Frant. Halu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni; kalicha a ciboria: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Rdousově na Moravě; kalichů: pro důst. farní úřad v Středoklukách a pro dp. Jos. Springra, faráře v Cickrajově na Moravě; relikviáře: pro vp. Jos. Konečného, zám. kaplana ve Vršovcích u Loun. — Pacifikal skvostný: pro dp. Ant. Malece, faráře v Bubenči. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Úterém a pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně. — Patenky k nemocným: pro dp. Fr. Patáka, faráře v Ouříněvsi, pro důst. farní úřad v Úterém a pro nejdůst. metrop. kapitolu v Praze. — Konvičky mešní: pro dp. Fr. Hanzla, faráře v Hradištsku, pro dp. Jana Otčenáška, faráře v Rtyni, pro důst. farní úřad v Nov. Hamrech a pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně. — Konvička ke křtu: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti a pro nejdůst. pana Ant. Horu, kapitol. děkana v Praze. — Kaditelnice: pro

dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské. — Kropenka: pro dp. Flor. Lužného, administr. v Kateřinkách u Opavy. — Kropáčky: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti a pro vp. Jana Petra, kaplana v Záhoří. — Nádobky na mytí prstů: pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně a pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž. arcib. vikáře v Libeznicích.

Rozličné. Křížová cesta: pro vys. dp. Fr. Chalupu, arciděkana ve Vel. Týnci na Moravě. — Soška P. Marie: pro blahorod. sl. Emmu R. v Praze. — Missaly: pro dp. Hasíka, faráře v Hradišti a pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně. — Pultíky pod missal: pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně, pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti, 4 pro dp. Fr. Patáka, faráře v Ouříněvsi a pro blahorod. paní Springrovou na Pankraci. — Harmonické zvonky: pro sl. paramentní spolek v Praze, pro dp. Fr. Patáka, faráře v Ouříněvsi a pro blahorod. pana M. K. v Praze.

Paramenty. Celý černý ornát: pro vdp. Václ. Srba, děkana v Nov. Benátkách. — Kasule; fialová a zelená: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti; červená: pro nejdůst. pana Ferd. Wartera, inf. převora maltézského řádu v Praze; bílá a černá: pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka na Hradčanech; bílá vyšíta: pro vys. uroz. paní hraběnkou Lažanskou v Praze; bílá: pro J. Exc. paní hrab. Thunovou v Praze; červená: pro J. Exc. paní hraběnkou Waldstýnovou v Praze; bílá, červená, fialová a zelená: pro dp. Karla Škodu, vikaristu v Litoměřicích; bílá, zlatem vyšíta: pro sl. kníž. patronátní úřad v Černém Kostelci; bílá pro J. J. paní kněžnu Lobkovicovou v Praze, pro důst.

farní úřad v Středoklukách, pro dp. Vojtěcha Polaneckého, faráře v Poříčanech; červená: pro důst. farní úřad v Nov. Hamrech a pro blahorod. pana M. K. v Praze. — Pluvialy; černé: pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka na Hradčanech a pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti; bílý skvostný: pro dp. Jana Doležala, faráře v Rouchovanech na Moravě; bílý: pro vdp. Ant. Kropsbauera, děkana v Děčíně. — Stře-vice pontifikální, zlatem vyšitě: pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka na Hradčanech a pro vys. dp. Florianu Scharworta, kanovníka na Hradčanech. — Nebesa: pro dp. Moř. Růžičku, faráře ve Velké Blatnici a dvoje pro dp. Karla Matouše, faráře v Trnově u Prahy. — Pláštík na ciborium: pro blahorodého pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze — Štoly; 2 bohatě vyšitě: pro blahorod. paní Annu Edlingovou v Praze; bílá a fialová: pro dp. Josefa Hasíka, faráře v Hradišti; bílá: pro Její Excel. paní hraběnku Thunovou v Praze, pro dp. Jana Otčenáška, faráře ve Rtyni; 2 pro důst. farní úřad v Středoklukách a pro vdp. Stěpána Pittnera, kníž. arcib. vikáře v Libeznicích; 5 pro důst. farní úřad v Nov. Hamrech. — Vela: pro J. J. paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze, pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadecké a pro dp. Jana Otčenáška, faráře ve Rtyni. — Bursy k nemocným: pro vp. Václ. Mikuláška, kaplana v Sobotce, pro dp. Ad. Pospěcha, kooper. v Šumici na Moravě, pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Podole, pro dp. Fr. Patáka, faráře v Ouříněvsi, pro dp. Jana Otčenáška, faráře ve Rtyni a pro J. J. paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — Korouhve; 2 fialové: pro nejdůst. metrop. kapitolu na Hradčanech; 2 červené a 2 fialové: pro dp. Ondř. Kostíla, faráře v Andělské Hoře; bílá: pro dp. Blaž. Krunerta, faráře ve Velimi; 2 fialové: pro dp. Jos. Moce, faráře v Malešovicích na Moravě. — Prapory pro školní mládež: pro blahorod. pana Ed. Beníška, řídícího učitele v Prosenicích na Moravě a pro dp. Josefa Spáčila, faráře v Křténicích na Moravě. — Stuhly zlatem vyšitě: pro J. Excel. paní hraběnku

Thunovou v Praze. — Antependium: pro ctihod. školské sestry v Nov. Bydžově. — Pytlíčky fialové s jménem »Ježíš« na nádobky pro sv. oleje: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti, pro dp. Jos. Springra, faráře v Cickrajově na Moravě, pro sl. paramentní ústav v Praze, pro vp. Jos. Kopečného, zám. kaplana ve Vršovicích u Loun, pro důst. farní úřad v Kozlicích a pro vp. Jos. Kuchtu, kaplana v Ostravě. — Zlaté třepečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Jos. Kováře, spirituála v Litoměřicích, pro dp. Al. Malece, faráře v Dobrém Poli, pro dp. Karla Škodu, vikaristu v Litoměřicích a pro dp. Jana Otčenáška, faráře ve Rtyni. — Birety: pro vp. Václ. Kadlece, kaplana v Křinci, 4 pro důst. farní úřad v Hostinném pro důst. farní úřad v Oboře, 16 pro ctihod. pana Josefa Komedu, bohoslovce v Litoměřicích, pro dp. Jana Otčenáška, faráře ve Rtyni. — Příkrov: pro sl. kníž. patronální úřad v Černém Kostelci. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Nov. Hamrech.

Prádlo kostelní. 2 cingula: pro dp. Jos. Kováře, spirituála v Litoměřicích; alba, rocheta a 2 cingula: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Hradišti; 6 korporalií: pro dp. Karla Žáka, deficienta v Kamenici na Moravě; 2 cingula, 2 korporalia a 1 humerale: pro dp. Al. Malece, faráře v Dobrém Poli; 6 korporalií: pro důst. klášter františkanský v Chebu; 4 pally a 2 korporale: pro důst. farní úřad v Oboře; 2 cingula a 3 korporalia: pro dp. Karla Škodu, vikaristu v Litoměřicích; alba a 3 rochetty: pro důst. farní úřad v Kozlicích; 2 cingula: pro nejdůst. kapitolu v Praze; 3 korporale: pro důst. farní úřad v Nových Hamrech; rocheta: pro nejdůst. pana general. opata Sigm. Starého na Strahově; plachta oltářní: pro dp. Fr. Miču, faráře ve Zhoři; 6 korporalií a 6 pall: pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně; 3 alby, 12 purifikatorií a 6 korporalií: pro vys. dp. dra Klem. Borového, kanovníka na Hradčanech; 3 pally a 12 rochetek: pro dp. Jana Doležala, faráře v Rouchovanech.

Příspěvky na votivní obrazy

v karlínském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz český.

	zl. kr.
Přeneseno . . .	1938 83
Slov. p. Dr. Hermenegild rytíř Jireček . . .	10 —
Úhrnem . . .	1948 83
Do 2000 schází 51 zl. 17 kr.	

Votivní obraz řádů řeholních.

	zl. kr.
Přeneseno . . .	1495 49
Vp. P. Pavel Vondráček, kooperátor na sv. Kopečku (2. dar)	1 —
Úhrnem . . .	1496 49
Do 2000 zl. nedostává se 503 zl. 51 kr.	

První dar, který redaktora na nové vinici na Král. Vinohradech pro svatyni Karlínskou došel,

zaslal z Vídně slovný vlastenec p. t. Dr. Hermenegild rytíř Jireček na votivní obraz český, začal redaktor obětovnému dárci vzdává díky nejvroucnější.

Chrám sv. Cyrilla a Methoda zastavěl se o Vzkříšení Páně poprvé jasně ozářen světlem elektrickým. Hlavní oltář ozářen byl dvěma lampami obloukovými, v jejichž světle objevila se veškerá krása skvostného ciboria. Polychromie výtečně vynikala ve světle žárovek, jimiž barvě i zlatu dostalo se příslušné platnosti. Dojem byl oslňující a radost osady dovršena. Velkonoční Alleluja znělo v ozářené svatyni jásotem dvojnásobným.

Za dary zaslané vroucně děkuje a za nové opětně prosí redaktor.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamacie buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Retězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 6.

V Praze, dne 30. června 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (79-81). Zbytky románských staveb v jihovýchodních Čechách. (Dokončení.) — Škúdcové chrámoví. — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Z pouti za církevním uměním v horách Železných. — Kdy vystavěn byl proboštský kostel v Jindř. Hradci. (Dokončení.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen.

Románské exkurse v Čechách. (79-81.)

Zbytky románských staveb v jihovýchodních Čechách.

Napsal L. Domečka. (Dokončení.)

Ku konci 12. století, hlavně však v první polovici 13. století počíná vnikati do Čech sloh gotický. Jako v přírodě, tak nejsou ani v umění lidském náhlé přeměny, nýbrž volné přechody. Sloh gotický nejprve slučoval se s románským v jakýsi sloh nový, přechodní, až znenáhla úplně nad ním zvítězil. A právě v této době přechodní došla řada i na krajiny jihovýchodních Čech dotud nekolonizované, kde zprvu jen nepatrné osady vznikaly, jež vzrostly časem v města, z nichž jmenujeme na př.: Hradec Jindřichův, Rečici Kardašovou, Stráž, Třeboň, Dešnou a Veselí nad Lužnicí. Přední zásluha o vzdělání a osídlení končin těchto přísluší hlavně Vítkovcům, kteří se tu v době této poprvé objevují. Ač ani čas ani ruka lidská nešetřily stavitelských památek v oněch dobách, zvláště v první polovici 13. stol. vzniklých, přece zachránilo se několik zbytků jich až na naši dobu.

Nejdůležitějším místem, které v jihovýchodních Čechách ku konci 12. neb počátkem 13. století povstalo, byl Hradec Jindřichův. On stal se kolébkou

pánů z Hradce a střediskem rozsáhlého jejich panství. Praotec jich Jindřich založil tu hrad, po němž poprvé r. 1220. píše se de Novo Castro. Hrad tento v různých dobách byl zvětšován a přestavován, až za Viléma Slavaty nabyl nynější své rozsáhlosti. Než přes to vše na zakladatele jeho upomínají do dnes, ač velmi skrovné, památky kamenické a stavitelské. Zvláště zajímavou jest stará, dvojí brána, spojující druhé se třetím nádvořím. Románské sloupky, počtem osmi, nesou vysoké, gotické klenby. Viděti lze však pouze šest sloupů, poněvadž dva střední patrně jsou zazděny. Spojeny jsou ve dvojsloupí. Vnitřní dvojsloupí co do tvaru se shodují, podobně i postranní; leč navzájem se liší. Dvojsloupí postranní jsou vyšší (2 m 5 dm) (Obr. 7.) nežli střední (1 m 9 dm), (Obr. 8.) a aby pro klenbu dosaženo bylo téže výšky, podepřeny jsou kamenným podvalem. Patky každého dvojsloupí tesány jsou z téhož kamene a tvoří převrácené krychle; dřívky jsou točitě rýhovány, s jakými se již v době románské častěji shledáváme, na příklad v Záboří, v Strakoniciích, ve

Vinci,¹⁾ hlavice pak mají podobu válcovitou, ale přecházejí v římsu na středních dvojsloupích z plných, na postranních z lomených obloučků vytesanou. Tyto obloučky prostředkují přechod z románského slohu sloupů ku gotickým obloukům na nich spočívajícím a vkusně z tesaných kamenů vázaným. Hrana klenby v levé bráně, hledíc z třetího nádvoří, jest mimo to částečně propracována v oblý profil. Ku klenbě i sloupům upotřebeno bylo žuly, která, hlavně při těchto, natřena byla rudou barvou. Na jednom z postranních sloupů pravé brány vytesáno jest kamenické znamení, zajisté jedno z nejstarších. Když za Adama z Hradce ku konci 16. století prováděly se v zámku Hradeckém rozsáhlé stavby

Obr. 7.

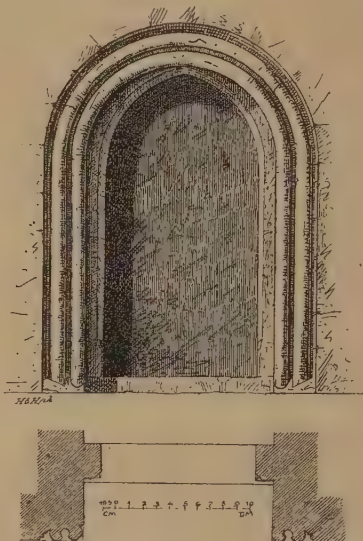

Obr. 8.

renaissanční, nebyla ani tato brána ušetřena a div ještě, že nebyla zcela odstraněna. Tehda byl levý její oblouk z větší části zazděn, gotická klenba přepažena klenbou novou a skála v bráně vylámána tou měrou, že patky sloupů dnes vyčnívají vysoko nad zemí.

Ze starého hradu Jindřichova mimo bránu a velkou kulatou věž, zbyl ještě mezi druhým a třetím nádvořím bývalý jeho palác, mnohokrát ovšem přestavovaný. Ze století 13. zachovaly se tu dosud jen některé komnaty s valeným

klenutím, nejstarší část kaple sv. Ducha a místnost, kde nalézají se fresky z roku 1338., představující legendu o sv. Jiří. K čemu místnost tato sloužila, mínění se rozchází: jedni pokládají ji za kapli, jiní s Vocelem za zbrojnicí. Rozdělena byla dřevěným stropem ve dvě místnosti. Do hořejší v pozdější době sklenuté přicházelo se gotickým vchodem, do dolější vede vchod v silné zdi, jehož kamenné, pěkně profilované ostění zvláště pozornost poutá. Sestává ze 2 oblouků, z románského, jenž uzavírá v sobě oblouk gotický. (Obr. 9.) Podobné kombinování

Obr. 9.

slohu románského s gotickým jeví se i při druhém, někdy do téže místnosti vedoucím, nyní zazděném vchodu, kdežto nádraží třetího, rovněž zazděného vchodu tvoří plný oblouk.¹⁾

Když v zámku Jindřicho-Hradeckém ku konci 16. stol. se stavělo, budovali si též podobojí Hradečtí za městem vlastní svůj kostel sv. Trojice, jež dokončili roku 1594. Kruchta jeho spočívá však na sloupech o kolik století starších, než jest stavba kostela. Jsou to dva vysoké, krásné sloupy románské, jichž hlavice krychlové na každé straně ozdobena jest znakem pánů z Hradce, pětistou růží, a válcovité patky vytesanými žlábků. (Obr. 10.) Točitý dřík upomíná zcela na dříky sloupů ve staré bráně hradní, a kde-

¹⁾ »Method«, r. 1891., č. 11. J. Neuwirth: Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen. 225, 256.

¹⁾ Hořejší části obou těchto vchodů vykresleny jsou ve IV. díle Sedláčkových Hradů na listě, na němž vyobrazena jest legenda o sv. Jiří z Hradeckého zámku.

koli obílka opadla, jeví se červený nátěr podobně jako na těchto sloupech. Uvážíme-li konečně, že Adam z Hradce dal svolení ku zbudování kostela svatě

Trojice, že hejtman jeho Jan Zelendar z Prosovic byl mezi podnikateli stavby a že téže doby stavělo se na něm i v zámku; bude z toho všeho zjevno, že sloupy ony jen ze zámku dostati se mohly do kostela sv. Trojice.

Jinou památku z doby přechodní shledali jsme v Deštné (okres Kamenice nad Lipou). Deštná náležela pánům z Hradce již ve 13. stol. Roku 1294. uvádí se mezi statky jich již jako trhová osada.¹⁾ Rozsáhlý kostel vystaven byl ve slohu gotickém ve 14. století, jak zvláště krásně

klenuté presbyterium a kružby oken dosvědčují. Avšak hlavní portál na straně jižní jest mnohem starší, pocházeje z původního, nepochybně menšího kostela. (Obr. 11.) Proveden jest zcela ještě

kostel v Deštné, z něhož při stavbě nového kostela zachován byl jedině portál. Skládá se ze dvou oblouků z žuly tesaných; oblouk zevnější nesou dva sloupy oblých dřiků s kalichovitými hlavicemi. Hlavice pravého sloupu ozdobena jest třemi listy akantovými, levého sloupu dvěma přehnutými listy a listem javorovým. Patky sloupů tvoří kamenné krychle.

Podobně jako v Deštné, vystaven byl nový gotický kostel ve Veselí n. Lužnicí a ze starého kostela zbyl jedině portál, provedený ve slohu přechodním, na počátku 13. stol. K tomuto starému kostelu ustanovovali faráře opatové z kláštera Vyšebrodského, jemuž již r. 1259. právo podací Vok z Rožmberka byl postoupil.¹⁾ Portál Veselského kostela ukryt jest v kobce a byl značně poškozen. (Obr. 12.) Dřiky románských

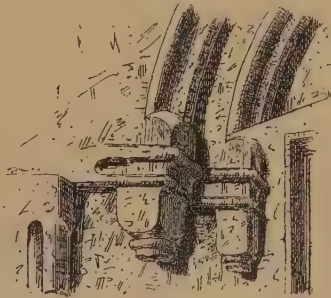

Obr. 10.

Obr. 11.

ve slohu románském, jen ornamenty hlavic prozrazují poněkud již bližící se gotiku. Kostel Deštný zasvěcen jest sv. Ottovi, biskupu Bamberskému, který teprve r. 1189. prohlášen byl za svatého, a záhy po tomto roce založen byl asi

Obr. 12.

sloupů byly vytlučeny a spatřiti lze jen krychlové hlavice jejich, po levé straně dvě, po pravé jednu a zbytky patek. Přechod od románských hlavic ku gotickému oblouku prostředkuje mezi ně vsunutá kamenná římsa. V době přechodní tak významné pro kolonisaci jihovýchodních Čech, nevzniklo tu mnoho staveb a z nich ještě méně zachovalo se až po naši dobu.

Uvážiti ostatně nutno, že zápas románského s gotickým slohem netrval v Čechách dlouho, a že gotika záhy výhradně ovládla při stavbách podnikaných již ve druhé polovici 13. století. Živý ruch stavební, horlivě podporovaný zvláště uměnímilovnými pány z Rožmberka a z Hradce rozproudil se v celých jižních Čechách teprve v době rozkvětu gotiky, ve 14. stol. i nevyrovná se jim co do bohatosti staveb v této době provedených žádný jiný kraj Český.

¹⁾ Emler: Regesta, II., 710.

¹⁾ Sedláček: Hradý, IV., 177.

Škůdcové chrámoví.

Zpráva od dra Zikm. Wintera.

Nemíníme tu líčiti, kterak v době rozbořené ti neb oni vrhli se na chrám a uškodili posvátným věcem. Mí-
níme čtoucímu představit z větší sbírky rozmanitých darebů jen tři, kteří stali se chrámovými škůdci v klidných do-
bách, a to nikoli z vášně náboženské.

Také naposled nejde ani o ty škůdce, jde o věc poškozenou. Ta náleží do zpráv »Methodových«. S prvním škůdcem jsme hotovi brzy. Byl to Jakub Šlag, šermíř. Šermíři byli v Praze za doby Rudolfovy všelijaká chaska pustá. Pořizovali ob čas veřejné školy, v nichž šermovali; mimo školu bylo hlavní jich zaměstnání tropiti neplechu. Onen Šlag r. 1616 postavil se klidně před kostel sv. Haštala a střílel do oken z malé palestry. Tím způsobem vystřílel hromadu koleček a při tom »erb pěkný, který se tu na památku spa-
troval«. Když ho zádušní úředníci ob-
vinili, vymlouval se, že střílel po holou-
batech a beze škody. Odsouzen byl k tomu, aby se s úředníky o škodu smlu-
vil.*) To stalo se mu rozhodně málo.

Druhý škůdce byl Andres Kaller, který r. 1590 dal se na Hradě Pražském »ve velikém kostele zavřítí a kus zlato-
hlavového přikrovu na hrobě císaře Fer-
dinanda uřezal« a židu Volfovi za 45 krej-
carů prodal.***) Tím dovidáme se, že krásné náhrobky chrámové bývaly stále kryty přikrovy nádhernými.***)

Třetí škůdce je horší, neboť byl ze třídy vzdělané. Býval kdysi u primasa písařem či řekněme moderně sekretářem, pak sloužil touž službou kdes u opata a potom při dvou urozených pánech. Slul Václav Boleslavský. Připravili ho do žaláře staroměstského prelata Hradu Pražského, probošt, děkan, archidiakon. Prelati oznamovali konšelům, že »od dávných časů« v kostele (sv.-Vítském) ztráty se daly, ztrácely se ubrusy za 20, 30 kop z oltářů, »přikrovy na hrobích«, palle, listy vyřezávány z knih a někdy celé knihy se tratily. Teď že dostihli tohoto Václava, a ten prý zajisté škůdce

a původ všech předešlých vzatků a škod; chtěli, aby byl podán k mučení. Zloděj prosil konšelů, aby se za něho přimluvili k pánům prelatům. Moudří konšelé slí-
bili přimluvu, když se upřímně bez mu-
čení vyzná. Tedy se vyznal. Vzal prý přikrov damaškový, kus z něho prodal židu za 3½ kopy; jiný kus prodal na tarmarce za 26 grošů bílých též židu, a třetí kus za 23 groše. Z knih kostel-
ních prý řezal; řezal obrázky i kvaterny celé. Jednu knihu celou prodal za 11 kop zámečnicku u Voslů, druhou v Platněrské ulici knihaři Křištofovi za 4½ kopy. Prý vzal též do patnácti ubrusů a prodal hokyni a židům. Dal se zavřítí do chrámu a »v kapli pána z Pernštejna nahlédl do almárky a uhlídl tam dva kalichy, ale tu jej hrůza obešla, že nicímž nehnul; jednou se dal zavřít od desáté hodiny až do nešporu; jednou, když s processí chodili«. Prý to činil z nouze. Kradal však také v jiných kostelích. U sv. Jiří sebral z ubrousky a »od instrumentu vzal olovo pondus a prodal jedné ženě na kulky; též u Všech Svatých vzal od varhan pondus a nosil pod pláštěm«. U sv. Tomáše vzal knihu i sukno čer-
vené, které leželo na zemi u oltáře. Prodal, rozřezav je na dva kusy, židům. Na konec prosil, aby ho pustili, že chce měst Pražských prázdno býti a života svého proti nepříteli Turku v Uhřích nasaditi. Ale toho nedopustili prelati. Tvrdili, že není možná, aby neměl po-
mocníků; těch velikých knih nebyl by nikterak unesl sám! Zavoláni jsou kni-
haři, kteří od škůdce toho pergamenové výřezky a obrázky z knih kupovali. Vy-
mlouvali se, že kupovali v bílý den a zloděj že říkal, že posílá ty věci prodat sám převor. Co koupili, vrátili. Ale Vá-
clav Boleslavský podán r. 1595 katu.*)

Tímto článkem doveděli se velební páni u sv. Tomáše, že onen škůdce, který jim před několika léty lotrovsky vyřezal miniatury z knih, nebyl první; a spolu dovidá se vysoce důstojný nynější strážce katedrálních knih posvátných, kam se poděly listy a obrazy z kancionálů a gradualů.

*) Arch. praž., 1/n. č. 1292, 428.

**) Arch. praž., č. 1284, 204.

***) Zvyk to starodávný. Hrobky světských lidí příkryvány v chrámech od XII. stol. Bock, Gesch. der liturg. Gewänd., I., 103.

*) Arch. praž., č. 1285, 215.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

Dohledávajice se ve všem všudy jistoty historické, nemůžeme bez delší úvahy minouti kostel sv. Bartoloměje v Kyjích. Běží tu o zásadné rozhodnutí, kdy počaly se v Čechách stavěti chrámy s pravoúhlým presbytérem. Redaktor tohoto časopisu ohledav kapli sv. Kateřiny na Tetíně, rozhodl se pro velmi dávny počátek staveb takových a úsudek svůj o nich zavřel v tato slova: »Po celou dobu románskou, od počátku až k zániku, stavěly se vedle kostelů s apsidami, též chrámy s chorem pravoúhlým, které jsou s oněmi současně.«¹⁾ Při nás bude ukázati, jaké svědectví dávají písemné památky historické a i jiné věrohodné okolnosti o stáří chrámů s pravoúhlým presbytérem.

Počínáme s Tetínem. Na starém knížecím hradě tamějším nepozůstalo kromě čtyřhranné věže při vchodu stavby nižádné.²⁾ Za doby, kdy na Tetíně byl hrad kraje Podbrdského, připomínají se tam r. 1266 kostely dva: sv. Michala a sv. Ludmily.³⁾ Onen jmenován jest r. 1327 chrámem sv. Michala, tento pak kapli sv. Ludmily, Kateřiny a 11 tisíc panen.⁴⁾ Kostel sv. Michala vystaven byl po r. 921 na starém knížecím hradě (na východ od nynější vsi Tetína). Kaple sv. Kateřiny stojí v Podhradě krajského hradu (v nynější vsi Tetíně). Užší název její jakožto chrámu sv. Ludmily pominul potom, když zřízena byla nová svatyně ku pouti téže mučennice (nynější farní kostel sv. Ludmily); širší název chrámu jakožto kaple sv. Kateřiny a 11 tisíc panen ukazuje nejloubežněji ku počátku 13. století, kdy domácněla v Čechách úcta sv. Kateřiny.⁵⁾ Té doby již

známa byla u nás historie 11 tisíc panen spolumučenic sv. Voršily v Kolíně nad Rýnem, ačkoli tělesné ostatky jedné z nich teprve r. 1256 darovány jsou klášteru strahovskému.¹⁾ Charakteristickou známkou kaple sv. Kateřiny na Tetíně jest empora, o níž vůbec máme v Čechách nejstarší historickou jistotu z r. 1165 při kostele sv. Jakuba u Kutné Hory. Sedláček klade vystavění soukromého hradu, jehož kapli býval kostelík sv. Kateřiny, do času krále Václava II. (r. 1278—1305).²⁾ Před tím r. 1288 jmenováno jest okolí kostelíka »locus«, to jest osada.³⁾

Starobylým chrámem jmén jest také kostelík sv. Klementa v Bubnech mající bezmála touž výměru⁴⁾ jako kaple sv. Kateřiny na Tetíně. Nelze pochybovati, že sv. Klementsý chrám tamější připomínaný r. 1234 byla budova vzácného stáří. Ale nedostatky jeho vyznali sami poddaci páni, nabádající ku konci 13. století věřící, aby »ku potřebě všeho při témž chrámu podali ruce pomocné«.⁵⁾ Netrvalo dlouho a dva osadníci bubenští darovali pozemek ke zřízení kostela i hřbitova.⁶⁾ Že pak došlo k stavbě nového ko-

v »Blahověstu«, 1881; str. 433 nn. Dodej k tomu zprávu Letopisů českých k r. 1227: »XVII. Kal. Septembris consecratum est altare sanctae Katharinae virginis« (v kostele sv. Vity v Praze). Prameny d. č., II., str. 284

¹⁾ Kapitální rukopis Letopisů českých k r. 1256: »Eodem anno allatum est corpus unum integrum sanctarum virginum 11000 de Colonia et collocatum est in ecclesia montis Syon«. Prameny d. č., II., str. 294.

²⁾ Sedláček: Hradby a zámky; VI., str. 80.

³⁾ Darovací list krále Václava II. z roku 1288: »Silvam suam adjacentem Tetin ... ad profectum et commodum ecclesiarum s. Michaelis et b. Ludmilae et loci in Tetin liberaliter confert ... ad pauperum ipsorum in Tetin et Podol reformandas manubias«. Emlerova Regesta; II., č. 1457, str. 625.

⁴⁾ »Method«, 1890; str. 62.

⁵⁾ Odpustkový list z r. 1298: »Cupientes ecclesiam s. Clementis in Buben pragensis dyocesis prosequi spiritualium nostrorum munerum largitate, omnibus, ... qui dicte ecclesie ad omnia sibi necessaria manus porrexerint adjutrices, ... relaxamus«. Emlerova Regesta; II., č. 1789, str. 770.

⁶⁾ Potvrzovací list královny Alžběty z roku 1311: »Donacionem terre factam per Ursum et alium Ursum, pauperes nostros in Buben, pro ecclesia et cimiterio constituendis ibidem«. Emlerova Regesta; III., č. 37, str. 15.

¹⁾ »Method«, 1890; str. 61.

²⁾ Sedláček: Hradby a zámky; VI., str. 79.

³⁾ Darovací listina krále Přemysla II. z r. 1266; »Ecclesias in Thetin s. Michaelis et s. Ludmille apud Weronam«. Emlerova Regesta; II., č. 520, str. 201. Srovn. tamže; č. 781, str. 313; č. 1457, str. 625. Palackého Archiv český; IV., str. 35.

⁴⁾ Odpustková listina z r. 1327: »Ecclesiae s. Michaelis et capellae s. Ludmillae et Catharinae et undecim milium virginum in Thetin indulgentias concedunt«. Emlerova Regesta; III., č. 1298, str. 508. Srovn. tamže; č. 1220, str. 474; č. 1245, str. 485.

⁵⁾ Menšík: Úcta sv. Kateřiny v Čechách,

stela v Bubnech, o tom svědčí list královny Alžběty, jež uvázavši se roku 1311 ve zboží Bubenské, potvrdila dar dědinníků svých tamže a chtěla tomu, aby křižovníci Zderazští jakožto patronové chrámu »svobodně a pokojně pro všechny časy budoucí drželi onen pozemek, kostel a hřbitov, jako i starý kostel a hřbitov v Bubnech od minulé doby měli v držení«. ¹⁾ I bylo by jinak také s podivením, proč v létech 1298 až 1311 rušiti chtěli chrám, jenž potom za 500 let dobře sloužil potřebám osadníkův. ¹⁾

Přestáváme na příkladech dvou pravoúhlých chrámův, jimž posud největší stáří bylo přisouzeno. K důvodům povahy architektonické odpovídáme jen jako milovníci chladné úvahy. Jednoduchost budovy chrámové, nejsouc výhradním znakem stáří, svědčí nezřídka menšímu nákladu, jenž na stavbu byl obrácen. Za doby rozkvětlého slohu románského byla v Čechách největší potřeba chrámů venkovských a potřebě té hověti stavbami slohovými nevidělo se zejména korporacím klášterním pro veliký náklad, jehož k tomu třeba bylo. Budovány tudíž chrámy jednoduchého tvaru i bez detailních ozdob slohu románského. Jiný aspoň domnělý původ pravoúhlých presbytérů podali jsme již svrchu. ²⁾ Způsob staveb takových kvetl potom ³⁾ za všech slohů stavitelských v Čechách. Kdo by prohlédati chtěl k rozměrům jejich v půdorysu a u výšce, mohl by aspoň některé nazývat chrámy románskými.

Zustavujeme tudíž na vahách původ kostela sv. Bartoloměje v Kyjích, či spíše pochybujeme o tom, že by děkoval za vznik svůj již biskupovi Janu I., přistupujeme k jiné nejistotě chrámového původu, pokud se týče kostela sv. Václava v Chřenovicích (vikariátu Ledčského). Posvěcení jeho připisuje se také biskupovi Pražskému Janu I. (roku 1134—39). Základ toho jest následující :

¹⁾ T ý ž list královny Alžběty z r. 1311: »Volentes et intendentes, ut ipsi viri predicti, seu qui pro tempore fuerint, ipsam terram, ecclesias et cymiterium libere et pacifice perpetuo possideant, sicut veterem ecclesias et cymiterium ibidem dinoscuntur a retroactis temporibus possedissee«. E m l e r o v a Regesta; III., l. c.

²⁾ »Method«, 1891; str. 5.

³⁾ R. 1342 zakládal opat Břevnovský, Předbor, ves v Trnovém lese proti Skochovicům nad Vltavou, jež podnes sluje Trnová. E m l e r o v a Regesta; IV., str. 453. Tam také shledává se kostel sv. Ducha s pravoúhlým presbytěrem. »Method«, 1891; str. 27.

Když roku 1780 proráželi poprsní zeď empory při řečeném kostele a vyňali z prostřed pravidelnou kamennou desku, ukázala se v dutině pod ní dřevěná skříňka a v ní vosková koule nesoucí obraz a nápis biskupa: »Joannes, pragensis episcopus«. Vosková koule tajila v sobě menší skříňku olověnou, ve kteréž byly ostatky svatých. ¹⁾ I prohlédajíc k tomu někteří badatelé, že věž v průčelí chrámu sv. Václava v Chřenovicích vykazuje znaky kvetoucího slohu románského, kladou původ kostela do první polovice 12. století. ²⁾

Kníže Soběslav I. byl veliký přítel staveb hradových. Hned v prvních letech vlády jeho přestaveny jsou hrady: Přimda, Zhořelec, Tachov a Kladsko. ³⁾ Na Kladsku dal si kníže zvláště záležeti, nebo jeho vinou se stalo, že r. 1114 hrad ten lehl popelem. Byv totiž onoho času vyhnanecem z vlasti a hostem krále polského Boleslava Krivoústého, shromáždil Soběslav branný lid v Polanech a s ním obořil se na hrad Kladsko. Když nesvolili hradčané k žádosti jeho, aby otevřeli brány, kněžic roznitiv se hněvem, dal zapáliti palác, který stál blíže zdi. Vítr zanesl oheň na podsebití věže (propugnacula in summitate turris) a požar tím rozšířený zalekl obránce hradu, že jednali o volný odchod. Potom neušetřili vítězové ani ostatních stavení hradských. ⁴⁾ R. 1135 přestavěti kázal kníže Soběslav I. velehrad svůj Prahu na způsob měst vlašských, ⁵⁾ kterážto práce asi do let se protáhla.

Na podzim r. 1139 zajel Soběslav na venkovský dvorec svůj Chvojno a tam přebýváje, přestavoval Hostin Hradec ⁶⁾ a opevňovati dával jiné hrady v těch stranách proti Polsku. Bez rozhodných důvodů kladou dějepisci naši Chvojno za jedno s nynějším Králové

¹⁾ Viz přepis z farní pamětní knihy Chřenovické v Památkách archaeolog. V., str. 279.

²⁾ Braniš: Jak píše historii českého umění; str. 31 n.

³⁾ Prameny d. č., II., str. 205, 268, 419, 212, 206 n.

⁴⁾ Kosmův Letopis; III., hl. 40. Prameny d. č., II., str. 176 n.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1135: »Eodem anno metropolis Bohemiae Praga more latinarum civitatum coepit renovari«. Prameny d. č., II., str. 222.

⁶⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1139: »Sobieslaus dux curtem suam adiit, quae Chwoyno dicitur, ibique manens castrum renovare coepit, quod Hostin hradec dicitur«. Prameny d. č., II., str. 231.

Dvorem.¹⁾ Založení kostela sv. Gottharda ve Chvojně na bývalém komorním panství Pardubickém (též vikariátu) souvisí jistě s pobytem knížete Soběslava I. ve Chvojně a s nemocí jeho, do kteréž tam upadl.²⁾

Nástupcem biskupa Jana I. zvolen byl opat Sázavský, Silvester (dne 29. září r. 1139), ale že nedošel biskupského posvěcení za života knížecího příznivce Soběslava I. († dne 14. února r. 1140), vzdal potom nový úřad svůj a navrátil se k opatství.

Pulkava († r. 1380) klade počátek benediktinského kláštera v Želivě k r. 1139 a zásluhu o založení jeho přidává knížeti Soběslavovi I.³⁾ Poněkud určitější zprávu má starší letopisec Jarloch († asi r. 1228) Vedle vypravování jeho byl zakladatelem kláštera Reginhard, rodem z Met v Lotharingii, mnich a umělec na slovo vzatý,⁴⁾ který přišel v hustý les na břehu řeky Želivky, vzdělal tam v mýtině klášter a chrám sv. Petra dosti bytelný. Biskup Pražský Ota (r. 1140—48) přizván pak za svěditele nového stánku mníšského.⁵⁾ Ježto nástupcové Otovi osobili sobě ochranné právo (jus patronatus) kostela Želivského, přidává letopisec výklad, že prý stalo se to následkem směny, když biskup Ota dal knížeti Soběslavovi Podivín hrad za újezd Želivský.⁶⁾ V tom ovšem jest omyl, neboť

biskupoval Ota teprve po smrti Soběslavově; odjinud pak známo,¹⁾ že řečená směna statkův udála se asi r. 1144 za knížete Vladislava II. (1140—58). Bude tudíž nejspíše s pravdou, že klášter Želivský povstal z cely teprve po roku 1144, když biskup Ota poskytl k němu statky v újezdě želivském. Užívaje pomoci biskupovy stavěl opat Reginhard basiliku ku poctivosti P. Marie se dvěma apsidami a čtyřmi oltáři a dovedl zednické a umělecké dílo její až do polovice lodí.²⁾ Apsidami rozumějí se tu nejspíše východní konce bočných lodí, kdež bylo po oltáři.³⁾ Z toho, že letopisec mluví o čtyřech oltářích, hádáme na kryptu pod presbytěrem, před nímž ve střední lodi prostíral se chor mnišský, také oltářem opatřený, jako bylo v jiných klášterních chrámech (na Sázavě, v Opatovicích).

Vedle dvou písemných svědectví spravoval opat Reginhard klášter želivský velmi počestně a prací svou rozmnožil umělecké poklady jeho.⁴⁾ Ale když na stolici biskupskou v Praze posazen byl Daniel I. (r. 1148—67), pomluvili nepřátelé opatovi klášter Želivský a zveličili před biskupem nedostatky a poklesky mnichů tamějších. Biskup Daniel vypravil hned r. 1148 poselství ku

in syloensi ecclesia ... vendicat sibi jus patronatus, quod accidisse creditur ratione concambii. ex eo videlicet, quando domnus Otto, pragensis episcopus, duci antiquo Zobezlao dedit Podywin in concambio pro syloensi circuitu». Prameny d. č., II., str. 489.

¹⁾ Potvrzovací listina knížete Vladislava II. asi z r. 1144: »Competens pro libitu domini Ottonis, pragensis episcopi, concambium, Selev scilicet cum appendiciis suis, pragensi ecclesiae principali munificentia contulimus». Erbenova Regesta; č. 246, str. 110.

²⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Abbas Reinardus ... basilicam quoque in veneratione sanctae Mariae semper virginis cum duabus absidibus et quatuor altaribus erigens, ad medium usque atrium deduxit et episcopali similiter benedictione dedicavit». Prameny d. č., II., str. 487.

³⁾ Ke slovům Neuwirthovým: »Das letztgenannte Gotteshaus war mit vier Altären ausgestattet und wahrscheinlich eine doppelchörige Basilicaanlage mit einer an der Westseite liegenden Vorhalle« (Geschichte der christl. Kunst; str. 67) dobře odpovídá Braniš: »Že by byl měl Reginardem v Želivě vystavený kostel dva kůry a před jedním z nich atrium a tím podoběn byl laašskému, toť příliš smělý výklad slov chronistových«. Jak píše historii českého umění; str. 15.

⁴⁾ Pokračovatel Kosmův (mnich sázavský) k r. 1162: »Regnardus abbas ... syloense coenobium admodum honeste rexit proprioque labore in possessionibus diversi generis magnifice ampliavit». Prameny d. č., II., str. 268. Srovnej úsudek Jarlochův; tamže str. 487.

¹⁾ Palackého Dějiny (1854); I., 2., str. 22. H. Jirečka Spisy rozprávané; I., str. 4 n. Dudíkovy Dějiny; III. str. 84.

²⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský): »Dum gravius graviusque infirmitas invalesceret, sublatus de Chuynow portatus est in castrum jam supra dictum». Prameny d. č., II., str. 231.

³⁾ Pulkavae Chronicon k r. 1139: »Hoc etiam tempore siloense monasterium constructum est dicto principe procurante«. Dobnerova Monum. III. str. 160.

⁴⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Siloensis ecclesiae primus constructor erat quidam abbas Reinardus nomine, nigri ordinis professor». Prameny d. č., II., str. 487. Pokračovatel Kosmův (mnich Sázavský) k r. 1162: »Reginardus ... metensis genere, discretissimus moderator vitae monasticae ... Fuit in co peritia pingere vel sculptere quaslibet imagines ligno osse vel etiam diversi generis metallo, fabrilis quoque non ignarus fuit artis et omnis, quae ex vitro fieri solet, compositionis». Prameny d. č., II., str. 269.

⁵⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Reinardus ... condensam aggressus silvam et de nemore faciens campos, ecclesias ibi construxit in honore beati Petri apostoli satis habilem, quam per manus domni Ottonis, pragensis episcopi, dedicavit et debito fine perfecit». Prameny d. č., II., str. 487.

⁶⁾ Týž letopis k r. 1184: »Pragensis episcopus

prémonstrátům ve Steinfeldě nad Rýnem, žádaje odtud konvent s opatem pro místo v Čechách, jak pravil příjemné a pro bílý řád jakoby stvořené, ale o obmysleném vypuzení benediktinů vůbec pomlčel. Opat Steinfeldský oddělil tedy několik bratrů, dada jim za opata Gotshalka, muže v Čechách již povědomého, který pěšky v tuhé zimě přivedl sbor druhů svých nejprve na Strahov dne 20. ledna r. 1149. Tam teprve dověděli se příchozí, že místo povolání jejich není prázdné, než že před příchodem jejich třeba jest vypuditi starší

obyvatele jeho. I těžce to nesouce, pověděli biskupu Danielovi, jimž prý on takovou odpověď dal: Nevyháním je k vůli vám, nýbrž pro pých jejich, ba i kdyby vás nebylo, přál bych si raději, aby tam vlci vyli, než oni bydlili. Neprátelsky byvše v Želivě přijati, nedočkali se prémonstráti další podpory Danielovy. Teprve na sklonku r. 1149 obmyslil je hojnou pomocí biskup Olo-moucký Jindřich Zdík.¹⁾ (Pokračování.)

¹⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184. Prameny d. č., II., str. 487 nn.

Z pouti za církevním uměním v horách Železných.

Zápisky konservatora Kl. Čermáka.

Není blaženějšího pocitu, jako když setřeš prach školní a uchopiv hůl cestovní staneš v lůnu přemilé přírody na horách. Také naše hory Železné mají mnoho vnaď přírodních namnoze neznámých, a nad to ve výšinách jejich i v podhůří zbyl mnohdy skvost starých dob, pravých perliček starého umění.

Se mnou dnes, rozmilý poutníčku, pojď z Městce Heřmanova k jihu vášním údolíčkem do lesů při lázních Vápenného Podolí.

Asi za hodinu podél parku v Heřmanově Městci a při Zlatém potoku dostihneme Kostelce. Osada malebně sedí ve dvou oddílech v údolíčku a pak pod vrškem jako rozběhlé stádo pod svým pastýřem, prastarým kostelíkem sv. Petra a Pavla. Úvozovou cestou vystoupíme na opukovou výšinu. Aj, tot překvapení! Kostelík dvojitým valem a příkopem vroubený rozhlíží se na temeni jako poslední svědek dávných časů, kdy Heřmani prý touto krajinou vládli. Slezeme stráň náspu a zase spustíme se do příkopu 7 m hlubokého a zase vystoupíme pracně po boku vnitřního náspu 16 m vysokého. Tichý hřbitůvek zbyl místo někdejší tvrze, uprostřed kostelík a stranou dřevěná zvonice. Starý hrobník vypravuje, že tu kdysi uhodil na starou hrobku z malých cihel vystavěnou, ale že ji zase zasul.

Dychtivě obejdeme kostelík. Jest to budova obdélná, zakončená povalinou hranolu osmibokého. Loď chrámová rozdělena křížovým klenutím na tři části,

z nichž na západě jedna proměněna v chor. Ku lodi přiléhá obdélné kněžiště za obloukem vítězným sklenuté křížové a pak dle pěti stran osmiúhelníka. Na kazatelně pozorujeme staré obrazy.

Tušíme, že jsme v přestrojeném druhdy románském kostelci, t. j. kameném kostelu. Na epistolní straně na zdi vystupuje pod nátěrem prý špatná malba báječných rytířů Heřmanů, co zde mívali tvrz a podzemní chodbou s Městcem svým byli ve spojení.

Ku pravému boku chrámovému přistavěna boční loď slohem gotickým. Má též presbytér s úzkými okénky ve třech stranách osmibokého hranolu. Tam postaven oltář sv. Josefa s pěkně vyřezávaným rámem na obraze a starou malbou na antependiu. Trojí křížové klenutí uzavírá boční loď a ve svornících vidí se stylisovaná růže. Při vítězném oblouku v lodi vystupuje kazatelna s malovanými obrazy. K severu přistavěn široký vchod do kostelíka, k němuž se pod jednou střechou druží schody na kruchtu a sakristie.

Tušení naše se nesklamalo! Hned vedle vchodu na levo umístěna stará křtitelnice kamenná, jakou též známe v kostelíku románském v Řečanech u Kladruha a v Markovicích u Žlebů. Poslední důkaz farní samostatnosti. Ještě více překvapí nás blíže hlavního oltáře na zemi položená románská hlavice a patka snad z někdejší emporie. Na hlavici vidí se svrchu deska, pod ní na

zaokrouhlé dole kostce v předu v prstenu zřítí lze růžici a v rozích pěkně připojené listy. Patka skládá se z prstenu či věnce a pod tím dolů se šířící obloun s listy nárožními, což stojí na nízké spodní desce. Teď používají hlavice ku pálení obětních svíček, však lépe by slušelo, dáti ji do musea diecesálního. Ještě jedna hlavice taková povaluje se u dveří.

Hle, svědka dávných dob, který hledá přítele umění českého!

Vystupmež ještě na dřevěnou zvonici na hřbitově. Tam libým hlasem volá do kraje největší zvon Maria. Jest 85 cm vysoký a průměr 1 m. Nápis v minuskuli čte se:

»Anno domini millesimo — — — ad laudem Dei omnipotentis et beate Mariae virginis, patroni ecclesiae per mag. dictum Ptacek in Montibus Cuthnis.«

Pavel má výšku 82 cm a v průměru 85 cm. Ulit roku 1551. Poledník jest 45 cm vysoký a stejně široký.

Mistři Ptáčkové si zanechali svými zvony pěknou památku na horách Železných.

Nuže, ze starého Kostelce k západu do lesů Prachovských. Zde všude průmysl vápenický se zvelebuje. V Prachovicích povstala též z výtečků lomů vápených nová slušná kaple, kde umístěn oltář řezaný a malovaný řezbářem Ant. Suchardou z Nové Paky. Až na přílepky ve štítě dosti se hodí románský tento oltář do skromné svatyně.

V Prachovicích pátravý malíř snadno najde českou chalupu doškovou ještě v celém květu.

Malebný pohled na zříceniny hradu Lichnice vábí nás dále ku hřbetu hor Železných. Na výšině nad lesem bělá se nový kostel v Míčově. Jsme posud na půdě dávného biskupství Litomyšlského.

Vesnice Míčov uvítá nás několika chalupami podle národního motivu dosti roztrhanými. Na vrchu nad vesnicí vystavěn na skále kostel, který daleko se rozhlíží až za Lichnici prohřím do kraje. Škoda, že nedostatek peněz nedovolil stavbu tuto výše překlenouti. Nízký strop dusí jaksi jinak pěknou budovu. Když kopali základy k ní, našli starou ostruhu a hrot z kopí aspoň ze XIV. věku, kdy zde již kostel stával.

Ze starého kostela zbyly teď jen zvony; na menším, 76 cm vysokém a 80 cm širokém čte se:

»Anno domini m^o ccccc^o iiii^o hec campana fusa est ad honorem dei omnipotentis per magistrum andream ptacek.«

Větší má 85 cm výšky a 88 cm v průměru s nápisem v minuskuli:

»Zwon tento lit jest léta mcccc xxxix mistr Wondrzeg, rzeczený Ptacek ke czti a chwale Bozy y wssem sw.«

V Míčově zařizena lokalie r. 1787 a prvý kněz nového období byl zde Jan Jos. Mites a pak do r. 1806 P. Jan Lícek, kapucín z Chrudimi; jemuž následoval řeholní kněz Didacus Tichý z ruského Polska. Fara byla přistavěna roku 1866. Tam vypátral jsem dobré obrázky sv. otců na dřevě a laskavosti dp. faráře Jakla (bohužel již zesnulého) dostalo se jich museu »Včely Časlavské«.

Dále k severu vábí chodce svěží les podle Zbyslavecké myslivny, odkud několikrát popráno zřítí do kraje velice požehnaného při staroslavné Časlavi. Vnoříme se tedy do lesů a po pochodu skoro dvouhodinném mimo tvrziště Stupec u Podhořan přijdeme zase na bílou silnici k Chrudimi. Na Stupci byl jistý plat ku klášteru Augustiánů na Karlově v Praze, a proto lid zde posud říká »na kláštersku«.

V pohorské krajině již opět kyne pozdravem kostelík v Turkovicích. Odtud viděti do sedmi býv. krajů v Čechách, od Milešovky, Bezděze, ku Sněžce, za Horu Kunětickou až k Orlickým horám.

Poněvadž již povolanějším perem v Památkách X. popsán byl, dovolím si jen na některé památnosti upozorniti. Fara zde založena r. 1752 a nynější kostel zbudován r. 1816. Na oltáři umístěn zdařilý obraz sv. Martina od J. Brandejsa z r. 1839.

Na hřbitově vystavěna hrobka hrabat Pachtů z Rájova a kolem zdi hřbitovní zasazeny náhrobníky rytířů Gerštorfů z Gerštorfa z XVI. a XVII. věku, zejména Mikuláše a Hendrycha Gerštorfů.

Pěkným lesem mimo některé rybníky obrátíme se k lesní osadě Lipolticům. Ty známy jsou již ve XIII. století vladkou Havlem z Lipoltic, co pánům z Lichtburka častěji přivěšoval na svědectví své pečeti. Teď sem vábí přítele starožitností kostel sv. Matouše ovroubený příkopem asi 5 m hlubokým, jehož boky s obou stran na 13'5 m se svažují. Lid praví, že ze stavení č. 1. vede sem podzemní sklenutá chodba.

Kostel má kůr ze pěti stran osmibokého hranolu a uprostřed křížově sklenutý. Loď chrámová má zrcadlový, rákosovaný strop a v předu spatřují se za chorem dvě křížově sklenuté kaple a mezi nimi mohutnější věž, též v přízemí křížově sklenutá s růžicí ve svorníku. Na hlavním oltáři jest obraz sv. Matouše, r. 1870 od Jos. Papáčka malovaný. Zajíímavé malování jest v čele hlavní lodi, a to na levo freska Kristus, Panna Maria a sv. Jan N. v květinovém rámci. Též malba poslední večere na levo poutá svou barvitostí a květinovými ozdobami. Na témž podepsán snad jen jako renovator K. Peschke a rok 1826. Z původní stavby zbylo málo. Jen na věži opět potkáváme se s naším mistrem Ondřejem Ptáčkem na zvoně Matouši, 76 cm širokém a 75 cm vysokém. Legenda minuskulí umístěna na zvonu Matouši tato:

»Anno domini m cccc^o 7111 (1523) hec campana fusa est ad laudem Dei per Andream dictum Ptacek in Montibus Cut.«

Na zvonu sv. Trojice pokřtěném, 65 cm vysokém a 67 cm širokém čte se:

»Gegossen von Karl Wilhelm Paul in Königgrätz.« (Uprostřed Panna Maria v medallionu a pod tím): »Tone ZVM Lobe gottes zV der kVIndigen Herrlichkeit aLLer Zeit In eWlgeIt«. (Obruba z růžic.)

Na zvonu Marii čte se:

»1552 ya hlas | wologiczyho na paussti sprawte czestu Panie. Jirzik Klabal.« (Doleji sv. Mikuláš a tři bílé peníze Ferdinanda I. otištěné.)

Není zde sic památností uměleckých jako v zámecké kapli v Cholticích blízkých, zejména malba v kopuli obdélné, šestiboké; ale přes to znatel umění potěší se v kostelčkách našich pohorských a najde z každé doby památku, jež byt by nevynikala uměním, za to zobrazuje onu úctu, již v každém věku ku svému chrámu Páně osadníci měli. Není tedy oprávněno naprosté vymitění všeho, co se ke slohu celkovému nehodí; každé století okrašlovalo, zdobilo svůj stánek Boží, jak umělo nejlépe.

Kdy vystavěn byl proboštský kostel v Jindř. Hradci.

Napsal L. Domečka. (Dokončení.)

V oknech kostela proboštského zachovaly se vesměs původní, uměle ze žuly vytesané kružby. Dva vzorce kružeb v oknech pravé lodi liší se od kružeb v ostatních oknech, dosvědčující zároveň, že tato loď pochází od jiného stavitele, nežli druhé části kostela. Kružeb oněch pomíneme, neboť pro určení doby, kdy proboštský kostel byl vystavěn, důležitý jsou hlavně tyto. Shoda jejich téměř nápadná jest se tvary kružeb v křížové chodbě a v lodi kostela sv. Jiljí v Třeboni. R. Hartmann popisuje kružby oken v křížové chodbě Třeboňské takto: »Střídají se tu tři vzory a to: 1. dva čtyřlísty v kruhu a jeden nad nimi ve čtyřúhelníku z oblouků, což vše spočívá na třech stejně vysokých zlomených obloucích z prutů vzrostlých. 2. Trojlíst v trojúhelníku z oblouků uprostřed, kolem něho rozložené tři menší, ku stranám prostředního přiléhající; všecko pak provedení opírá se rovněž o stejně vysoké zlomené oblouky. 3. Pět

trojlístů paprskovitě rozložených, rozkládajících se taktéž na třech obloucích, z nichž prostřední sousední převyšuje.«*) V oknech pravé lodi Třeboňského kostela sv. Jiljí vyskytuje se první a třetí vzorec a vedle toho 4. nový vzorec, jenž podoben jest prvému až na to, že čtyřlísty ve kruh vepsané nemají polohu kolmou, nýbrž šikmě k sobě nachýlenou. V levé lodi proboštského kostela v Jindř. Hradci spatřujeme vzorec druhý a čtvrtý, v choru a presbyterii první, druhý, třetí, a mimo to tvar kružby nový, jenž však jest jen nepatrnou změnou vzorce třetího, pět trojlístů přiléhá totiž k malému kruhu, spočívajícímu na prostředním oblouku.

O Třeboňském kostele sv. Jiljí i o chodbě křížové zachovaly se podrobnější poněkud zprávy, kdy byly stavěny. Se stavbou kostela počalo se r. 1367 a 1369

*) R. Hartmann: Chrám sv. Jiljí v Třeboni. 15. Výr. zpráva gymn. v Třeboni 1888.

byla dokončena. Křížová klenba byla již roku 1369 hotova, neboť téhož roku Jan guardian a celý konvent minoritského kláštera v Jindř. Hradci najali dva kameníky, bratry Mikuláše a Ondřeje, aby podle vzoru kláštera Třeboňského vystavěli ochoz klášterní zděný.*) Inamanoje se sama sebou domněnka, zdali těmto dvěma kameníkům, jakž tehda nazýváni byli stavitelé, nebylo svěreno dostavění nového kostela v Jindř. Hradci, ježž před tím jiný stavitel počal budovati, ale ku konci nepřivedl. Podle vzoru křížové chodby Třeboňské měli stavěti křížovou chodbu v Hradci, znali tedy ji i kostel sv. Jiljí, ano snad při stavbě obou se i účastnili, a tím by se vysvětlila ona nápadná shoda ve vzorcích kruzeb v oknech obou těchto architektonických památek Třeboňských s kruzobami oken v proboštském kostele Jindřicho-Hradeckém.

Shrnuvše všechny uvedené důvody, dospěli jsme k tomuto nejpravděpodob-

*) Tadra: Stavba kláštera minoritů sv. Jana Křt. v Jindř. Hradci. Pam. arch., XI., 429.

nějšimu úsudku: Z proboštského kostela v Jindř. Hradci nejprve provedena byla pravá loď. Z neznámých příčin svěrena byla stavba ostatních částí kostela jinému staviteli, ale velká mezeza času mezi tím neuplynula, neboť sloh celého kostela nasvědčuje téže době. Stavba kostela dokonána byla mezi rokem 1370—1383. Tehda panovali na Hradci, jsouce o město rozdělení, Jindřich a Heřman z Hradce. Vystavění kostela proboštského přičítáme Heřmanovi z Hradce, jenž poprvé se připomíná r. 1354 a zemřel r. 1404. Jindřich zdržuje se většinou na dvoře císaře Karla IV., spotřeboval mnoho peněz, takže se i nemálo zadlužil; naproti tomu Heřman přebýval v Hradci a jsa myslí zbožné činil mnohá nadání kostelům. Ještě štědrějším k církvi a chudým stal se, skličén smrtí jediného svého syna Menharta r. 1392. Tuto štědrou a zbožnou mysl svou dokázal zvláště, založiv s Janem a Oldřichem z Hradce špitál pro chudé a při něm kapli Navštívení Panny Marie, sv. Marie Egypťské a sv. Antonína.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Jos. Rumra, faráře v Něm. Kralupech a pro dp. Fr. Šoukala, faráře v Lubnici na Moravě. — Pozlacení a postříbení v ohni: patenky k nemocným: pro dp. Jiřího Tykala, faráře v Tochovicích; kalicha a pacifikálu: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích; monstrance a kalicha: pro dp. Aug. Pospíšila, faráře ve Volfírově na Moravě; ciboria: pro vys. důst. děkanský úřad v Něm. Brodě; kalicha pro důst. farní úřad v Středoklukách; kalicha a pacifikálu: pro dp. Jos. Kittnera, faráře v Lukách na Moravě; — lampy a lunuly: pro dp. Jana Kalábu, faráře v Roštíně na Moravě. — Patenky stříbrné k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Straku, faráře v Adamově a pro dp. Ferd. Spisara, faráře v Čermné na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Malkovicích a pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Pacifikál: pro dp. Fr. Musila, faráře v Žitovicích. — Konvička ku křtu: pro Její Excellenci paní hraběnkou Wald-

štýnovou v Praze. — Konvičky mešní: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích a pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úterým. — Hostiaria: pro vp. Al. Foreta, kaplana v Karlíně a pro důst. farní úřad v Málkovicích. — Kropenka: pro důst. úřad v Počernicích a pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Kaditelnici: pro důst. farní úřad v Počernicích a pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Svícny oltářní: z pro dp. Fr. Zlámala, faráře v Stáříci na Moravě. — Kanonické tabulky: pro dp. Fr. Šoukala, faráře v Lubnici a pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích. — Křtitelnice mramorová: pro dp. Václ. Oplta, faráře v Modlanech. — Umyvadlo do sakristie: pro důst. farní úřad v Malkovicích. — Nádobka na mytí prstů: pro vp. Al. Foreta, kaplana v Karlíně. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Malkovicích.

Rozličné. Missal: pro dp. N. N., missionáře v Americe. — Pultíky pod missál: pro vp. Al. Foreta, kaplana v Karlíně, pro vysokorod. pana Aug. z Dörrů, velkostatkáře ve Smílkově, pro

dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích, pro důst. farní úřad v Oboře, pro dp. Jana Schmida, faráře v Dešné a pro blahorod. paní Rosamundu ve Výprtech. — Kříž oltářní: pro dp. Fr. Šoukala, faráře v Lubnici na Moravě. — Kříž na stěnu: pro důst. farní úřad v Oboře. — Zvonky harmonické: pro vp. Jana Mači, kaplana ve Vrbně, 2 pro vp. Flor. Lužného, admstr. v Kateřinkách u Opavy a pro dp. Ant. Janíka, voj. kuráta v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá, bohatě vyšíváná: pro důst. farní úřad ve Vel. Pečicích; červená: pro vysokorod. paní hraběnkou Lažanskou v Praze; černá: pro vp. Al. Foreta, kaplana v Karlíně a pro vysokorod. p. Aug. z Dörrů, velkostatkáře ve Smilkově; bílá a červená: pro vp. Fr. Dohnálka, koop. v Nové Pace; bílá: pro důst. farní úřad v Malkovicích, pro blahorod. pana Jana Koulu, c. k. profesora na české technice v Praze a pro vysokorod. p. hraběnkou Nosticovou v Praze; bílá a černá: pro dp. Jos. Jišu, faráře v Nové Vsi. — Oprava mnoha paramentů: pro vysokorod. p. Aug. z Dörrů, velkostatkáře ve Smilkově, pro důst. farní úřad v Bohnicích, pro sl. zádušní úřad v Praze a pro dp. Jana Vychodila, bisk. asessora a faráře v Želechovicích na Moravě. — Pluvialy: bílé, bohatě vyšíváné: pro důst. konvent dominikánský v Praze a pro dp. Tom. Polácha, faráře v Drahanovicích na Moravě; bílé: pro dp. N. N., missionáře v Americe a pro důst. farní úřad v Malkovicích; fialový: pro důst. farní úřad ve Vel. Pečicích a černý: pro důst. farní úřad ve Věštvě. — Garnitura k pluvialu: pro vdp. Jana Havlu, kanovníka a faráře u sv. Mikuláše v Praze. — Dvě tunicelly, gremiale a pontifikální rukavičky: pro nejdůst. p. Ferd. Bursíka, opata v Želivě. — Pontifikální střevice zlatem vyšité: pro vdp. dra. Jana Sedláka, kanovníka na Hradčanech. — Pláštiky na ciborium: pro důst. farní úřady v Malkovicích, v Oboře a Višňové a pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Štoly: 3 pro důst. farní úřad v Malkovicích a bohatě vyšitá: pro vp. Kašp. Ibla, kaplana v Radnicích. — Vela: pro dp. Fr. Zelinku, faráře v Hněvotíně na Moravě, pro důst. farní úřady v Malkovicích a ve Velkých Pečicích, pro dp. Václ. Kotábu, faráře v Tuřanech, pro dp. N. N., missionáře v Americe, pro dp. Jos. Kittnera, faráře v Roštíně a pro vys. důst. děkanský úřad v Lounech. — Anti-

pendia: pro dp. Jos. Peka, faráře v Bezdězi, pro dp. Al. Nováka, administr. v Stračově, pro blahorod. paní Annu Cícvárkovou v Čejticích a pro vp. Jana Balabána, kaplana v Libni. — Bursy k nemocným: pro dp. Ferd. Spisara, faráře v Čermné na Moravě, pro důst. farní úřady v Malkovicích, v Schönwaldě a ve Višňové a pro sl. patronátní úřad ve Zbraslavi. — Korouhve: pro dp. Lamb. Ludvíka, faráře v Mrákově, pro sl. městskou radu v Hoře Kutné, pro dp. Fr. Kondelíka, faráře ve Mšeně u Mělníka, pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni a pro dp. Ad. Malečka, faráře ve Stětí. — Stuhy k praporům, zlatem vyšité: pro blahorod. paní Kateřinu Vejtrubovou ve Lhotě a pro blahorod. paní Eleonoru Suchou, choť přednosta stanice v Bzenci na Moravě. — Pytlíčky na nádobky pro sv. oleje: pro vp. Fr. Adamce, kooper. v Bystrci, pro vys. důst. děkanský úřad v Domažlicích, pro důst. farní úřad v Malkovicích a pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Polštáře oltářní: pro blahorod. paní Annu Cícvárkovou v Čejticích. — Šatíčky na sošku P. Marie: pro ctih. školské sestry na Kladně. — Zvonítko: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích. — Příkrov: pro důst. farní úřad ve Vel. Pečicích. — Birety: pro vp. Jana Novotného, kaplana ve Všejaněch, 5 pro ctih. p. Jos. Komedu, bohoslovce v Litoměřicích, pro ctih. p. Jos. Maříka, klerika řádu křižovníckého v Praze, 2 pro vp. Jos. Dvořáka, kaplana v Kunderlicích a pro ctih. p. Ant. Krásu, klerika řádu benediktinského v Břevnově. — Komže pro kostelníky a ministranty: 2 pro vysokorod. p. Aug. z Dörrů, velkostatkáře ve Smilkově, 5 pro důst. farní úřad v Malkovicích. — Koberce na stupně oltářní: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích.

Prádlo kostelní. 1 cingulum a 2 pally: pro důst. farní úřad v Šárce; 3 korporale, 3 humerale, 3 purifikatoria a 3 ručnický: pro důst. farní úřad v Konárovicích; 10 cingulí: pro důst. františkánský klášter v Praze; 2 cingula: pro důst. farní úřad v Malkovicích; 2 rochety, 4 korporale a 4 pally: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích; tři plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Ouříněvsi; 6 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Nelahozevsi; 1 alba, 1 cingulum, 1 humerale, 1 korporale: pro dp. Jos. Jišu, faráře v Nové Vsi; 3 cingula: pro dp. Jana Kalábu, faráře v Roštíně na Moravě.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamační buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7.

V Praze, dne 30. července 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (82). Filiální chrám v Buřenicích. — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Praedella hlavního oltáře v Karlínském chrámu sv. Cyrilla a Methoda. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červenec. — Příspěvky na votivní obrazy v Karlínském chrámu Páně.

Románské exkurse v Čechách. (82.)

Filiální chrám v Buřenicích (okres Čáslavský).

Napsal a nakreslil prof. Václav Krch.

Mnoho posud těch rázovitých historických památek církevního umění stavitelského na našem venkově zůstává nepovšimnuto a zanedbáno, o tom svědčí napohled nepatrný, sešlý a svému blízkému sřícení se blížící chrám románský v Buřenicích.

Nepatrná dědina s historickým chrámem rozložena jest na mírném svahu v krabatíně Česko-Moravské na půlnoc od vrchu »Stražiště«.

Z celé historie Buřenic jest chrám jediným zachovaným památkem, nejmeně sedm set let čítajícím, jenž přečkal nejen hrad opodál jeho stávající, nýbrž i dřevěnou zvonici. Prostý hřbitůvek svatyni lemující zůstal jí věrným společníkem z dob nejstarších.

Sámotný chrám byl asi ušetřen nepřáteli, jakož i škodlivého vlivu přírody, vždyť posud zachováno staré klenutí nad apsidou, ano i tvar oken románských. Jedině při portálu na jižní straně chrámu umístěném, v letech, kdy snaha se nesla po nápodobení tvarů gotických, na všech možných stavbách románských,

přeměněn na vnější straně oblouk kruhový v lomený.

Vnitřek chrámový, ač sešlý, zachoval ve všech částech svých původní ráz slohový, což spoře posud na podobných stavbách spatřujeme.

Jako většina chrámů krabatiny českomoravské tak i onen v Buřenicích vystaven jest ze svoru a jednotlivé jeho ozdobné části, pokud jich stává, ze žuly.

Chrámu vlastní sestává z lodi a presbyteria, děleného od oně vítězným obloukem románským, nad nímž se starý mohutný štít zdvihá. Presbyterium dělí se v přední část valenou klenbou sklenutou a v apsidu, jejíž concha bezprostředně s klenbou valenou souvisí.

Půdorys chrámu sestává z lodi délky 9'19 m a 7'24 m šířky mající a opatřené na straně jižní třemi okny románskými. Vítězný oblouk románský (kruhový) má v síle 1'14 m. Za ústupkem jeho ubývá rozměrů presbyteria až ku rozhraní conchy, tak že v šířce měří pouze 5'13 m, kdežto délka stěny do oblouku vítězného až ku oblé části conchy měří 0'80 m.

Světlo do presbyteria vniká jediným širokým, silně vně i vnitř špaletovaným oknem románským, umístěným na straně jižní.

Výška chrámu, jak na mnohých venkovských stavbách církevních z doby románské pocházejících patrně, jest poměrně malá, obnáší v lodi 6 m a v presbyteriu k vrcholu klenby 5·27 m. Rozměry ony ku vnitřní světlosti chrámu jsou přiměřenými a vzbuzují v příchozím milý dojem, pomíjíme-li arcit proluklých stěn a hlubokých rýh delší dobu neopravovaných.

Svěrázných toho druhu historických staveb církevních v Čechách po skrovně nalézáme, však oken románských podvojných v lodi na venkovských stavbách chrámových jsme posud nespatriili a jest tedy chrám Buřenický mezi těmi popsanými toho druhu jediným.

Na západní straně přistavěna jest k lodi r. 1834 kamenná věž — na místě staré dřevěné zvonice dále na straně západní od kostela stávající — do níž přeneseny staré zvony s pěkně harmonisovanou tóninou. Písmo na zvonech přemístěním písmen a nepravdělnou formou obtížno přečísti, pouze na nejobjemnějším známým jest v gotických minuskulích letopočet 1423.

Zdivo chrámové pozůstává nejvíce z ruly, na mnohých pak oddílech, jako na sloupcích v oknech, na stole oltářním spatřujeme však dobře pálené cihly. Loď chrámovou kryje rovný strop rákosový, kdežto presbyterium překlenuto dosti mohutnými kameny, dobrou maltou ve skalopevný celek spojených. Nějaké výzdoby ať již plastické neb malované v celé chrámové prostora nespatrijeme, ano i té nejmenší stopy po původních oltářích, staré křtitelnici kamenné nebo dřevěné zde nenalézáme.

Chrám Páně v Buřenících připomíná se farním v dekanátu Řečickém ve 14. století. Jméno nejstaršího známého plebána Mikuláše připomínají »Libri confirmationum«. Po smrti jeho ustanoven 18. listopadu 1359 kněz z Řečice Kuneš

(Kunrat) Rubien ku podání bratří Oldřicha, Sezimy a Přibíka z Buřenic.

Titěz bratři ustanovili nástupcem Kuneše, plebána Duška (Duchconem), který stvrzen byl v úřadě plebánském 15. září r. 1369.

Krátce na to 14. prosince 1369 připomíná se v Buřenících nový plebán Martin, kněz z Ledenic.

Po smrti plebána Přibíka ustanoven v Buřenících kněz ze Zruče, Bušek (Bohuslav = Buczo) 8. srpna 1380. Ač plným jménem v »Libri confirmationum« uveden není, přece dle starých listin kláštera Želivského souditi se může, že pocházel z rodiny Tluxů z Buřenic. Týž asi sdělal rybník »Tluxa« na statku kláštera Želivského blíže Krasoňova, jemuž lid podnes říká »Tluxa«.

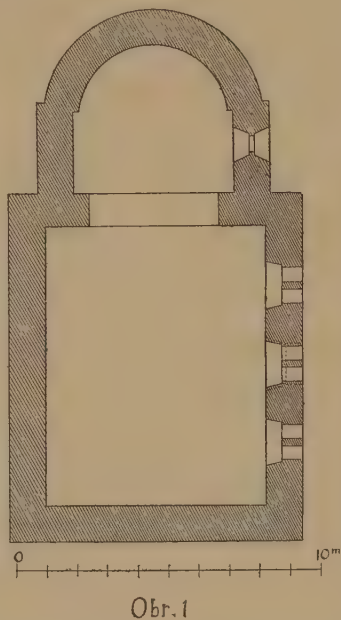
Tak svědčí o tom v knihovně opatství Želivského uložená, latinsky na pergameně psaná listina z 9. srpna r. 1400.

Tehdejší opat Ctibor s bratrstvem se zmiňuje o nebožtíku — blahé paměti — (felicis memoriae) bratru řeholním Buzkoví, plebánu v Kněžicích na Moravě (roku 1396), jenž na statku kláštera blíže Krasoňova rybník »Tluxa« (dictus Tluxa) založil.

Kollatorníky Buřenického chrámu roku 1380 byli: rytíř Oldřich z Buřenic, Albert z Buřenic, Přibík z Opatovic a Držislav (Drzco), plebán z Kněžic.

Jméno kollatorníka rytíře Oldřicha z Buřenic nalézáme opět na jiné pergamenové listině archivu Želivského, sepsané 7. ledna 1366 (in crastino Epiphaniae Domini) v Praze. Jest to smlouva mezi vdovou po Mstidruhovi a její synem Vilémem a jiných dědiců s jedné a klášterem Želivským s druhé strany jakožto kupujícím od nich dvě vsi řečené Steindorf, Satzungen. Mezi jinými svědky na smlouvě této podepsán jest rytíř Oldřich z Buřenic a Jaroslav z Lacenboka.

Týž kollator Oldřich z Buřenic podací právem potvrzuje na faru Buřenickou kněze Mikuláše, jenž směnil místo své v Kališti s plebánem Buřenickým

Janem 3. června 1389. Nástupce plebána Mikuláše Jakuba (Jaxa) ustanovuje 24. března 1390 rytíř Oldřich Tluxa z Buřenic.

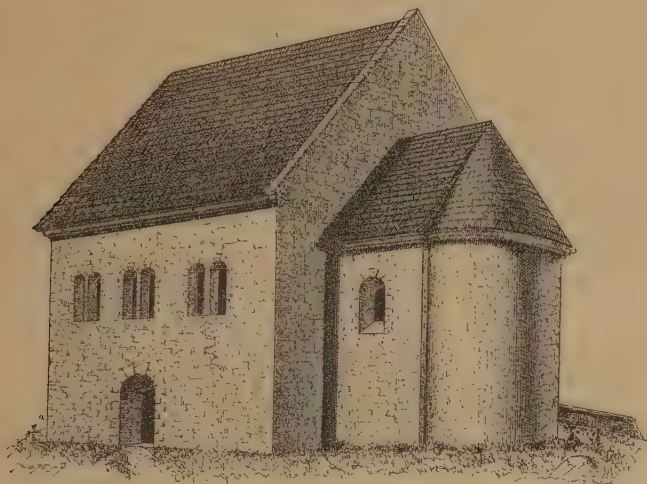
Rok na to opět se činí zmínka o kollatoru Oldřichovi. Tak stojí psáno v potvrzovacích listinách Pražského arcibiskupství. Když plebán Jakub (Jaxa) záměnou do Psář na faru přešel, odešel ze Psář plebán Matěj do Buřenic se svolením rytíře Oldřicha z Buřenic, podacího pána 18. srpna 1391.

Ani plebán Matěj neusídlil se na delší dobu v Buřenicích, nýbrž směnil se Zá-kupským plebánem Hynkem (Henricus) místo své. Podací právo na farnost Buřenické měl tehdy Zdislav z Buřenic, jehož svolením kněz Hynek se stal tu farářem 4. ledna 1398.

Po smrti plebána Jana (Hanco) ustanoven byl plebánem v Buřenicích poslední nám známý správce svatyně této Václav, kněz z Hořepníka, na podání Přibíka z Buřenic 13. srpna 1406.

Posloupnost dalších plebánů jakož i pánů a kollatorníků na Buřenicích mizí; byl asi v nastalých na to smutných dobách národa našeho i tento památný chrám, když ne stále, jistě delší dobu bez duchovního, v dobách pak Pobělohorských stal se filiálním a přidělen pod správu farnosti Košetické, kteráž až podnes v Buřenickém kostele obřady církevní vykonává.

V 16. století byl patronem chrámu Buřenického rod Beřkovských ze Šebířova, jež pohřeb svůj našli v kostele Košetickém.

Jakub, nástupce plebána Matěje, vzdal prý se téhož místa, po něm pak následoval plebán Petr, kněz z Prahy, 22. května 1400. Podací právo vykonával v tomto roce Zdislav Tluxa z Buřenic.

Plebán Petr odešel pak z Buřenické fary do Prahy na Malou stranu sloužiti mše svaté u oltáře 12 apoštolů v chrámu Páně sv. Mikuláše; dosavadní pak oltářník Jan (Hanco) stal se plebánem v Buřenicích se svolením Zdislava z Buřenic 10. června 1401. Zdislav byl purkrabím Karlšteinským, tak o tom svědčí »Letopisy Bartoše z Drahonice«. Dne 20. července 1433 usnul v Pánu Zdislav Tluxa z Buřenic, purkrabí Karlšteinský a pohřben jest tam pod hradem v kostele sv. Palmacie. Vdova Evka se r. 1437 provdala, za pana Jindřicha Zajímače z Jevišovic, tehda držitele klášterského zboží sv. Prokopa.

Na jednom z památníků chrámu Košetického v podlaze zasazeném, ze spoře zachovaných písmen renaissančních v žule vytesaných se čte: »... 1599 umřel... Beřkovský ze Šebířova...«

Nástupce jeho Mikuláš Beřkovský rytíř ze Šebířova na Horkách a Košetících při kommissi confiscationis r. 1623 odsouzen byl třetiny jmění. (Dějiny konfiskací v Čechách, F. V. Bílek). Mezi jeho statky, Košetice řečené s vesnicemi, připomíná se též ves Buřenice.

Manželka jeho Anna Juliana, rozená z Amštattu a na Košetících, koupila statky za 18.300 kop míšenských a zaplatila třetinu král. fisku.*)

Jak dlouho Buřenice rodina Beřkov-

*) Od r. 1620—1623 platila kopa míšenských 44 kr. r. m. a již r. 1624 nápadně stoupla cena českých peněz, platila kopa míšenských 2 zl. 37 kr. Kopa grošů pak platila 4 zl. 74 kr.

ských držela není známo, ale počátkem tohoto století byli Jeřabinové pány a později baron Putteany. Nynějším majitelem Buřenic jest velkostatkář V. Hamerník, pán na blízkých Vyklanticích.

Patronem však chrámu Buřnického jest kníže Frant. Auersperg, pán na Žlebích a Dolních Kralovicích, jehož správa o zachování této starobylé historické památky nic se nestará.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

Opat Gotschalk řídil klášter Želivský do r. 1184. Pohřichu nepraví se o tom ničeho, zda dostavěl basiliku P. Marie, či co jiného budoval v Želivě. Dostí trpký počátek správy klášterní osladila mu přízeň biskupa olomouckého Jindřicha Zdíka († dne 25. června roku 1150), jenž častými dary pamětliv byl Želiva a ještě na smrtelném lůžku osvědčoval přátelství opatu Gotschalkovi. Poslal mu totiž krátce před smrtí dvě destiček ze slonové kosti, jednu s umělými obrázky řezbářské práce, druhou pak voskem natřenou jako ku psaní připravenou¹⁾. Byl to jakýsi druh diptych (διπτυχον), jenž sloužil k ozdobě oltáře.

Z místnosti klášterních připomíná se v Želivě komnata, kde stoloval opat, měl-li vzácnějšího hostě.²⁾ Bratři řeholní spali ve společné síni (stuba); ve dne pracovali v obecnici (calefactorium), která byla zimního času vytápěna a poskytovala dosti tepla i sousednímu dormitáři.³⁾

O budovách kláštera strahovského promluvíme stručně, prohlédající k tomu, že nedávno byla jim v těchto listech⁴⁾ delší úvaha věnována. Palacký praví: »Strahov počal se také po benediktínsku r. 1139, kdežto Blažej měl býti prvním jeho opatem, ale proměněn ještě r. 1139 v řeholi prémonstratskou,

nazván horou Sion a dokonán r. 1143, kdežto prvním opatem stal se Gezo, někdy kanovník v Kolíně nad Rýnem«. ¹⁾ Při tom, co vypravuje letopisec Jarloch o vzniku kláštera strahovského,²⁾ nelze mysliti na benediktiny; spíše uvedení tam byli hned z prvu prémonstráti z různých míst do Prahy přizváni. Potom, když dozvěděli se zakladatelé kostela strahovského, že možno získati celý konvent z některého vzorného kláštera v Porýnsku, jednali o to v Prémontre a ve Steinfeldě, aby na Strahově byla osada prémonstrátů z kláštera Steinfeldského. Převor kláštera toho zabrav se s Gotschalkem a několika jinými bratřími do Prahy a shlédnuv místo, přistoupil ku prosbám biskupa Zdíka a knížete Vladislava II. (r. 1140—58). Podnikaje pak sám cestu zpáteční, nařídil Gotschalkovi a bratřím, aby připravili konventu zatím dřevěné příbytky.³⁾ Po roce zavítal týž převor na Strahov, veda sebou sbor kleriků spolu s opatem, kterého byli zvolili a jemuž říkali Gezo.

Po stránce chronologické učiniti jest několik poznámek. Biskup Zdik navrátil se z Jerusalema v létě r. 1138. Troufáme si tvrditi, že již tehdy některý člen bílého řádu sv. Norberta s ním do Čech přišel.⁴⁾ Následujícího roku cestoval biskup olomoucký do Říma. Navrátil se domů,

¹⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Henricus, olomucensis episcopus, ... agens in extremis binas ex ebone tabellulas, alteram cum imaginulis pulcherrimis opere sculptorio, alteram vero cera impletam et tanquam ad scribendum paratam misit domno Godscalco in signum et memoriale sincerissimae amicitiae.« Prameny d. č., II., str. 490.

²⁾ Týž letopisec k r. 1184: »Godscalco... reversus de via domum, si hospitem secum haberet authenticum, comedebat in caminata, sed non dormivit.« Prameny d. č., II., str. 494.

³⁾ Týž letopisec k r. 1184: »Habentes stubam tota nocte calidam, sicut est moris Sylloe, insuper et melius vestiti nichilominus tamen nocte sicut die, quotiens libuit, calefactorium intrabamus.« Prameny d. č., II., str. 494.

⁴⁾ »Method«, 1889; str. 13 nn.

¹⁾ Palackého Dějiny národu českého (roku 1854); I., 2, str. 356.

²⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Wladi-zlaus nec non et uxor sua... succensi exemplo et exhortatione prae-fati episcopi (Jindřicha Zdíka) novam ecclesiam novo condunt ordinem... Quibus optime cooperabatur idem episcopus maxime in spiritualibus coadunando unde quaque posset religiosos fratres, quibus et prae-fecit imprimis quendam Blasium.« Prameny d. č., II., str. 485 n.

³⁾ Týž letopis k r. 1184: »Steinfeldensis prae-positus... repatrians, dimittit ibi a latere suo memoratum Godscalco cum fratribus, qui conventui habitacula prae-pararent interim lignea.« Prameny d. č., II., str. 486.

⁴⁾ Dudíkovy Dějiny Moravy; III., str. 74.

podal apoštolskému stolci písemnou žádost za dovolení k missijní výpravě do Pruska. Papež Innocentius II. uvedl mu listem ze dne 12. dubna 1140 na paměť, která každý věrověst má dle starého zvyku napřed do Říma přijíti pro potřebný návod, i zval jej za tou příčinou ke dvoru svému. Nicméně udělil mu potom písemné dovolení k obmýšlené missii. Z jara r. 1141 chopil se tudíž biskup Jindřich Zdík kříže a vsed na kůň, putoval s několika druhy do Pruska. Avšak již na podzim toho roku měli Čechové větší příčinu radovati se z návratu biskupova nežli mnoho mluviti o cestě jeho, neboť marně tam byl pracoval.

K době následující připadá veliká péče Zdíkova o rozkvět řádu prémonstrátského. Ve Windberku nad Dunajem ustoupiti musila družina mnichů před prémonstráty z Porýnska příchozími roku 1141 a biskup Zdík byl pozván, aby posvětil jim chrám nově založený. Sotva totiž vyzdvihli Windberští zdi východní polovice kostela, pokryli presbytér zatímnou střechou a zřídívše čtvero oltářův, naléhali na svěcení hotové částky chrámu P. Marie. Mecenáš řádu jejich Jindřich Zdík bříbýl s vůlí biskupa řezenského Jindřicha I. (r. 1132—55) do Windberku, posvětil dne 21. května r. 1142 tři oltářův v lodích: svatých Petra a Pavla, sv. Jana Evangelisty, sv. Ondřeje a dne následujícího požehnal hlavnímu oltáři v presbytéri, jenž poručen byl do ochrany nejsv. Trojice boží, P. Marie, sv. Augusta a jiných světcův.¹⁾ O malíčko později přednesl generální kapitule bílého řádu v Prémontré prosbu, aby novému ústavu na Strahově propůjčen byl jednotný konvent bratří sv. Norberta. Kapitula svolivši r. 1143, odkázala jej ke klášteru Steinfeldskému.²⁾

Základní listina kláštera strahovského kladená k r. 1143 není spis autentický.³⁾

¹⁾ Annales windbergenses k roku 1142, v Pertzových Monum. script. XVII., str. 562. Srovn. chybné udání o tom v Erbenových Regestech; č. 234, str. 104.

²⁾ Erbenova Regesta; č. 240, str. 106: »Conventus in praemonstratensi colloquio congregatus Heinricho, episcopo moraviensi, juxta desiderium ejus conventum mittere disponit eumque recommendat.«

³⁾ Erbenova Regesta; č. 241, str. 106 nn. List ten či spíše zlomek jeho zachoval se ve velmi chybném přepise ze 13. století a zavírá v sobě vypravování Zdíkovo o uvedení prémonstrátů do Čech a výčet některých původních statků kláštera strahovského.

Čteme v ní, že biskup pražský Jan I. († dne 8. srpna r. 1139) daroval statky a potřeby stavební ke zbudování nového kláštera.¹⁾ Vedle podání Jarlochova založil kníže Vladislav II. spolu s manželkou svou Gertrudou chrám P. Marie na Strahově, i vystavěti jej dali dílem velmi ozdobným.²⁾ Opat želivský Gotschalek připomněl r. 1182, že obcova před lety prvnímu posvěcení kostela strahovského,³⁾ čas toho blíže neurčiv. I podobá se ku pravdě, že chrám P. Marie svěcen byl r. 1144. Pokud se týče úpravy a vzhledu svatyně, nazývají ji vrstevníci té doby »monastýrem královského díla, budovou přespanilou, že se ji sotva podobné najde v řadě prémonstrátském.«⁴⁾ Nemajíce zpráv o podobě prvního kostela strahovského, utíkáme se k analogii zachovalého chrámu P. Marie ve Windberku, jehož stavba počata byvši r. 1141, dokonána byla r. 1167. Jest pak to pilířová basilika o dvou pobočných lodích a jedné příčné s třemi apsidami na východní straně. Pobočné lodi jsou dosti nízké a klenuté, hlavní loď opatřena byla plochým stropem, než r. 1437 sklenuli ji po goticku. Pozornost badatelů poutají k sobě uměle pracované portály a hlavice pilířův.⁵⁾

V opatském kostele strahovském pochování byli⁶⁾ po přání svém zbožní zakladatelé: biskup Zdík († r. 1150), kněžna Gertruda († r. 1151) a král Vladislav I. († r. 1175). Poslední z nich vzdav se r. 1173 vlády ve prospěch syna svého Friedricha, vstoupil do kláštera strahovského, avšak když domácí bouře

¹⁾ Zakladací listina kláštera strahovského: »Pragensis ecclesiae venerabilis praesul Johannes... praedia tectaque ad construendam fratrum ejus ordinis habitationem necessaria Deo devotus primus obtulit.« Erbenova Regesta; č. 241, str. 106 n.

²⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Wladi-zlaus nec non et uxor sua nobilissima Gertrudis... novam ecclesiam novo condunt ordini, erigentes fabricam venustissimam in monte Ztragow.« Prameny d. č., II., str. 485.

³⁾ Tých letopisec k r. 1182: »Assum, inquit (Godsalvus), o fratres carissimi, en alteri dedicationi vestrae, qui primae quoque interfui.« Prameny d. č., II., str. 482.

⁴⁾ Prameny d. č., II., str. 410, 485, 467.

⁵⁾ Janner: Geschichte der Bischöfe von Regensburg; II., str. 82.

⁶⁾ Vincentiův Letopis k r. 1151: »Heinricus, moraviensis episcopus, ... prout optaverat, in monasterio montis Syon, cujus maxime constructioni ... operam adhibuerat, ... in pace sepelitur ... Eodem anno domina Gertrudis ducissa... in eodem montis Syon monasterio, sicut optaverat, sepelitur.« Prameny d. č., II., str. 419 n.

a boje rostly, odešel do Durynska na statky druhé manželky své Judity, kdež i po dvou létech zemřel. Bývalého příbytku jeho v klášteře užíval potom opat.¹⁾

Když rozmohli se strahovští prémonstráti v důchodech, počali přestavovati chrám P. Marie. Odstranivše nejprve hlavní oltář, vyvýšili městiště kněžské (presbytér).²⁾ Podobá se, že před tím zvýšena byla i krypta pod presbytěrem. Dne 26. dubna r. 1182 podniknuto svěcení hlavního oltáře a přestavené částky chrámu od arcibiskupa salzburského Vojtěcha. Zdali v přestavbě dále se pokračovalo, nikde poznamenáno není.

Nepozorností kteréhosi bratra řeholního zanítíl se klášter strahovský dne 19. října r. 1258, i pohořela všechna stavení jeho kolem ambitu, jakož i ohněm velikou škodu vzal opatský kostel P. Marie. Kdo pohlížel tehdy na ssutiny výstavního monastýru, nenařadil se brzkého vzkříšení jeho. Než opat Jan (r. 1250—66) uvedl v pěti letech chrám i klášter strahovský ve způsob mnohem krásnější, nežli před tím býval. Nově vystavěv kostel takoruka ze základů, sklenul jej svrchu a opatřil po straně kaplí sv. Voršily. Celé dílo dokonáno bylo dne 17. září r. 1263.³⁾

1) Jarlochův Letopis k r. 1173: »Rex Wladislaus... fecerat quoque in Stragov sibi caminatum, quae hodie dicitur abbatis, cum stuba et aliis appendiciis, in qua sibi manere et finem dierum suorum volebat expectare.« Prameny d. č., II., str. 464. Týž letopisec k r. 1175: »Cujus ossa permittente duce Zobeslao Pragae sunt delata et in monasterio suo Strahow, quod a primis fundamentis exererat, sicut hodie cernitur, debito cum honore sunt posita.« Prameny d. č., II., str. 466.

2) Týž letopis k r. 1182: »Stragoviensis ecclesiae secundarie dedicata est, videlicet VI. Kal. Maii a predicto Alberto, venerabili salceburgensis ecclesiae archiepiscopo, et hac de causa, quia majus altare motum et chorus fuerat sublevatus.« Prameny d. č., II., str. 482.

3) Letopisy české k r. 1258: »Ecclesia claustris montis Sion, quod et Strahow dicitur, ... cum omnibus aedificiis, quae per girum ambitui dispositione claustrali contiguae adiacebant, ignis impetu devastata ... Venerabilis domini Johannis, qui tunc ipsi loco abbas praefuit, sagax industria ... infra quinquennium in statum priorem immo multo venustiore inopinabiliter restauravit ... Ecclesiam quasi a fundamento exstructam testudinans eique capellam beatae Ursulae de novo a latere adjiciens, quinto anno post incendium XV. kal. Octobris satis praeclaro opere consummavit.« Prameny d. č., II., str. 296. Kaple sv. Voršily vystavěna byla po prvé tuším r. 1256. Srovn. zprávu kapitolského rukopisu Letopisů českých k r. 1256: »Eodem anno allatum est corpus unum integrum sanctarum virginum 11000 de Colonia et

Nevíme, zdali po obnově chrámu strahovského či před spálením jeho vyzdvihl kapitolský děkan Vít (r. 1241—71) oltář sv. Matěje apoštola pod věží řečeného kostela.¹⁾

O rozměrech a skvělé výzdobě kostela P. Marie na Strahově po obnovení jeho opatem Janem máme současnou zprávu k r. 1279. Tenkrát za vlády Oty braniborského odpírán byl biskupovi Tobiášovi (r. 1279—96) přístup do stoličné basiliky sv. Víta na hradě pražském. Za tou příčinou slavil velepastýř první slavnou mši o svátek zvěstování P. Marie v opatském kostele na Strahově,» jakož jest týž kostel ke cti P. Marie zasvěcen a chrám prostrannost, šířka i délka, neméně také stavby jeho krása jako chrám Šalamounův, též i veliké množství lidu, který přišel, jej k tomu navedly.«²⁾

Kromě kaple sv. Voršily jmenuje se za starší doby také kaple sv. Kateřiny³⁾ na Strahově (r. 1234), ale ta byla spíše v budově klášterní nežli při kostele. Později za správy opata Budiše (r. 1290—97) vzpomenu jest oltáře sv. Kříže, u jehož stupňů pochován byl obnovitel chrámu opat Jan zemřelý v Porýnsku. Budiš zhotovil umělou podobu P. Marie do presbytáře a opatřil svatyni ozdobami a malbami.⁴⁾ Nástupce jeho Dětrich (r. 1304—7) pokryl cihlami střechu všech tří lodí.⁵⁾ Stavení klášterní přistupovala ke kostelu ze strany jižní, zavírající v sobě čtyřhranný dvůr. Ve

collocatum est in ecclesia montis Syon.« Prameny d. č., II., str. 294.

1) Pokračovatel Kosmův (O přibězích krále Přemysla II.) k r. 1271: »Vitus, decanus pragensis, construxit etiam altare in ecclesia strahoviensi sub turri in honore sancti Matthiae apostoli.« Prameny d. č., II., str. 325.

2) Pokračovatel Kosmův (O zlých letech po smrti krále Přemysla II.) k r. 1279: »Thobias, pragensis episcopus, ... sollemnia missae annunciationis gloriosae Virginis celebravit in ecclesia montis Syon, ... quia eadem ecclesia in honore beatae Mariae consecrata et ecclesiae amplitudo, latitudo atque longitudo nec non et operis ut Salomonis templi pulchritudo ... ipsum inducebant.« Prameny d. č., II., str. 339.

3) Listina krále Václava I. z r. 1234: »Actum in Strahou in capella s. Katherinae.« Erbenova Regesta; č. 831, str. 391.

4) Urbarium strahoviense is r. 1410: »Budisius ... transtulit dominum Johannem IX. (t. j. devátého opata strahovského) de Reno et sepelivit ante altare s. crucis. Hic fecit imaginem beatae Virginis in choro et ecclesiam decoravit in ornatis et picturis.« Tomek: Zákady starého místopis pražského; III—V, str. 83.

5) Urbarium strahoviense: »Theodoricus XVII. ... omnes tres choros lateribus textit.« Tamže

14. století přistavěli opatové několik skupin budov s menšími dvory uprostřed.¹⁾ V zahradě zřízen r. 1277 větrný mlýn,²⁾ na němž zpracoval dr. Neuwirth nový důkaz pro závislost českého umění na vzorech německých, říká, že větrný mlýn na Strahově r. 1281 pobořený a hned zase zdvižený³⁾ jest dokladem toho, jak prémonstráti na svých cestách do Porýnska pečlivě všímali si německých vynálezův a doma je zaváděli, v čemž docela potvr-

¹⁾ »Methoda«, 1889; str. 20.

²⁾ Pokračovatel Kosmův (O přiběžích krále Přemysla II.) k r. 1277: Eodemque anno molendinum ventosum est erectum in orto strahoviensi. Prameny d. č., II., str. 330.

³⁾ Pokračovatel Kosmův (O zlých letech po smrti krále Přemysla II.) k r. 1281: »Molendinum in Strahov ventosum vi ventorum funditus corruit et eodem anno reaedificatum est«. Prameny d. č., II., str. 343.

zuje její ta okolnost, že větrníky v Němcích právě tak větrem byli vyvráceny jako v Čechách!

Za krále Přemysla I., Václava I. a Přemysla II. konány někdy v klášteře strahovském sněmy a jiné slavné sjezdy, jak na jevo jde nejvíce z rozličných listin od králů těch na Strahově datovaných. Král Václav I. přebýval v něm několik dní v čas rozepře své se synem r. 1249; za Přemysla II. (v červenci a srpnu r. 1256) ubytován byl na Strahově arcibiskup kolínský Konrad s četným průvodem hrabat a rytířů německých, i udělil tam odpustky věřícím, kteří by obcovali službám božím v kostele P. Marie o některých svátcích.¹⁾

(Pokračování.)

¹⁾ Tomkův Dějepis města Prahy; I. str. 244, 183.

Praedella hlavního oltáře

v Karlínském chrámu sv. Cyrilla a Methoda.

Y 2. čísle letošního »Methoda« slíbil redaktor doplnění započatého článku popisem skvostného díla. Chce-li si laskavý čtenář praedellu názorněji představit, račiž si otevřítí ročník XV. »Methoda«, kde v čís. 8. popsán a vyobrazen jest tabernakl Karlínský. Z vyobrazení snadno se poznává, že kusé zakončení po obou stranách tabernaklu, v pravo a v levo, jest prozatímné. Výška však a započatá římsa ukazují způsob, jakým praedella pokračovati se měla. Rozprostírá se praedella v naznačené výšce po veškeré délce mensy oltářní v pravo i v levo od tabernaklu. Každá z obou straníc jest třemi sloupky, jaké na tabernaklu se spatřují, rozvržena na dvě čtvercová pole, čímž povstávají celkem čtyři náplně. Sloupky i náplně jsou ze silné mědi v ohni dobře pozlacené, hlavice a patky z bronzu ulity, rovněž v ohni pozlacené. Zlato sloupků jest mdlé, plochy však vesměs hladce vyleštěny, v jejichž čtyř polích spatřují se ve čtyřkruhových rámcích postavy čtyř svatých evangelistův různobarevným emailem na temně modrém pozadí provedených s příslušnými symboly. Hlavy a ruce jsou pouze ve zlatě černě konturovány po způsobu emailů z doby románské. V červeném nimbu kolem

hlav čtou se jména jednotlivých evangelistů, jejichž roucha různobarevným emailem září. Obrazy smaltové značné velikosti neskládají se z několika kusů dle různých barev, jak při velkém emailu bývá, nýbrž každý proveden jest na jediné desce 34 cm v průměru mající. Touto velikostí vynikají nad veškeré práce téhož druhu, které v dobách novějších smaltem zhotoveny byly. Malované komposice čtyř evangelistů provedl a chrámu Páně sv. Cyrilla a Methoda jakožto svůj dar věnoval profesor František Sequens. Čtvero rohů náplní, smaltovými obrazy vyplněných, vyzdobeno jest v každém poli čtvero velkými záhnědovými topasy do pravidelného kruhu broušenými, z nichž každý v průměru 5 cm obnáší, při stejné veliké výšce, vezpod do ostré hrany zabroušené. Aby pak zářící topas od leskle zlatého pozadí patrněji se odrážel, obrouben jest kolem věncem jasných křišťálů, v jejichž rámci krásný drahokam patrněji vyznačuje. Jsou-li rohy veškerých čtyř náplní takovou měrou nádherně vyplněny, jest střední část jejich svrchu a dole vyzdobena ametysty do čtverce broušenými, z jejichž rohů 4 křišťály jako hvězdičky vynikají.

Svršek praedelly zakončen jest mo-

hutnou římsou smaltovými destičkami vykládanou, v níž střídají se destičky bílé ornamentem violetem ozdobené s modrými, ornamentem červeným a zeleným vyplněnými. Každá z bílých destiček jest posázena pěti drahokamy; střediskem jest lapis lazuli, jemuž v rozích 4 almandiny odpovídají.

Z římsy vyrůstá rostrella z listí románsky stylizovaného plasticky provedená, z jejíž květů vyčnívá z obou stran čtvero nízkých svícňů, aby při slavnostech bylo lze osvětliti oltář hojněji, aniž by bylo třeba stupně praedelly přepřítovati svícny různými. Ve středu obou rostrell stojí románský sloupek s patkou nárožními listky ozdobenou, s dírkem točeným a s hlavicí ozdobnou. Na sloupku stojí s jedné strany kříže za tabernaklem umístěného socha Panny Marie, s druhé pak sv. Jana Miláčka Páně, které dříve přímo pod krucifixem vedle tabernaklu stály, jak na vyobrazení «Methoda» (ročník XV., čís. 8.) se prozatímne spatřovalo. Sloupky, rostrella a svícínky z n vyrůstající jsou ulity z bronzu a v ohni silně pozlacený.

Skvostný tabernakl vyžadoval skvostné praedelly a té se mu dostalo. Jest ve směr z kovu v ohni zlaceného, okrášlena smaltovými obrazy čtyř sv. evangelistů a posázena množstvím drahokamů, jichž na oltáři přes 900 se čítá.

Tabernakl a praedella takové výzdobnosti nespokojily se ovšem s podstavcem, který dosud na oltáři se nacházel. Byl sice z karrarského mramoru, postrádal však architektonické jemnosti a přiměřené výzdoby. Byl tudíž vyměněn za nový, rovněž z karrarského mramoru, avšak lepší jakosti a přesnější práce, plochy pak oživily se náplněmi, vyzdobenými barevnou mosaikou, která barvu mramoru náležitě oživila. Podstavec jest dvoustupňový. Na vrchním stupni spočívá tabernakl s praedellou, stupeň nižší určen jest pro svícny, jichž na oltáři pouze šest se nachází, po třech s každé strany.

Přirozenou měrou nesměly svícny pokulhávat za ostatní úpravou oltáře. Nebylo lze jinak si je mysliti, než v ohni zlacené, smaltem a drahokamy vyzdo-

bené. Z třiboké nohy, ušlechtilým, prolamovaným ornamentem románským utvořené, vyvinuje se ornamentálně rovněž prolamovaná makovice, do níž zasazeny jsou tři velké drahokamy, ametyst, topas a křišťál. Z makovice vyrůstá rýhovaný dírk, přerušený uprostřed prstenem různobarevných malých topasů, ametystů, almandinů, křišťálů a jiných kamínků, svrchu pak zakončený druhým prstenem z českých granátů. Spodek i svršek dířku oživen jest kromě toho různobarevným smaltem, tak že svícny jsou doplňujícím článkem veškeré ostatní soustavy oltářní výzdoby, jimž není třeba skrývati se za ostatními družkami.

Veškerou práci řídil si zpravodaj sám, vyhledav ku provedení způsobilé řemeslníky, kteří na základě podrobně pracovaných nákrešů za stálého dozoru jednotlivosti prováděly a to za ceny v rozpočtech pevně stanovené, čímž se stalo, že povšechný náklad, kromě darů ovšem velmi značných, na str. 22. letošního ročníku uvedených, úhrnečný obnos 5000 zl. nepřekročil. Bylať to doba pro vypravovatele velmi utěšená, když obcházaje jednotlivé odborníky sledoval postup práce a udílel různé pokyny, aby celek zdařil se tak, jak si jej obrazotvornost představovala. A vše se zdařilo k úplné spokojenosti.

Dlouho nosil se redaktor s myšlénkou, která vrcholila v tužbě, aby nejdůležitější předmět kostela, hlavní oltář, středisko a srdce svatyně, trůn Beránkův, byl prvním a nejvýznamnějším skvostem osady a chrámu, umělecky vytvořený z nejvýznamnějších látek, jakých svět poskytuje, z drahokamů, zlata a smaltu. Vzornou a dojemnou obětovností osady Karlínské se vyjevilo, o čem dlouhá léta sníval. A když vytoužené dílo bylo šťastně dokonáno, bylo rozžehnatí se s osadou, chrámem a oltářem. Ve volných chvílích vracívá se tam kněz, jehož po ulicích přívětivé tváře mužů, žen i dítek přátelsky vítávají, aby v chrámu sv. Cyrilla a Methoda, kde půl srdce zanechal, pookřál.

Bude-li lze na nové osadě v chrámu Páně sv. Ludmily zbudovati podobný oltář z drahokamů, zlata a smaltových obrazů?

Lehner.

Různé zprávy.

Věže kostela sv. Ludmily na Král. Vinohradech dovršeny. Stavba chrámu Páně sv. Ludmily na Král. Vinohradech spěje šťastně ku šťastnému zakončení. O soustavě stavební »Method« (ročník XV., str. 94.) hned při počátku stavby stručnou zprávu přinesl. Budova rok co rok rostla. Letošního roku pracovalo se usilovně na vrchní části obou průčelních věží. Na sv. Alžbětu dne 8. července ve tři čtvrtě na pět usazena jest kamenná růžice křížová na věži strany epištolní. V pondělí pak v den sv. Barnabáše, apoštola, dne 11. července posvěcen jest o 10. hodině dopolední za přítomnosti městské rady, stavebního komitétu, jakož i veškerého dělnictva na budově pracujícího kamenný hrot druhé růžice křížové, kterouž věž na straně evangelní měla býti dokončena. Za tou příčinou postaven jest uvnitř chrámu mezi oběma věžmi oltář, před nímž na lanu visel ku vytažení již přichystaný, okrášlený hrot kamenný, jehož vysvěcení vykonal redaktor za assistance obou velebných pánů kooperátorů, Františka Dusila a Františka Žáka. Před svěcením oslovil světitel shromážděné, jak následuje:

»Den velepamátný, den dávno vytoužený, den slavný a radostný nám nadešel. Dějepisec Král. Vinohradů zanele tento zlatým písmem do annalů města původem sice nejnovějšího, vzrůstem však a úpravností nejčelnějšího po královské Praze. Jedné budovy však Král. Vinohrady postrádaly, budovy, která město městem činí. Zíral-li zrak z výšiny Hradčanské na čarokrásný obraz panoramy Pražské, za velkolepou kuplí musea národního spatřoval moře domů, které na táhlé vysočině jako v pohádce ze země vyrůstaly. Marně pátralo oko v tom kamenném labyrintu po vynikajícím středisku, kolem něhož budovy přirozeně by se kupily, jako ovce kolem pastýře. Veliké a slavné město nemělo chrámu. Bylo tudíž přední péčí otcův města zbudování svatyně, která by monumentálností hlásala příštím věkům, že zakladatelé a první otcové města na sklonku devatenáctého století byli mužové obětovní a uměnímilovní, jejichž oběť a láska ku skvostům stověžaté Prahy dovedla přičiněti skvost nový. Stověžatá Praha obohacena jest o nový památník. Panorama Prahy jest doplněno. Z moře domů rozprostírajících se na táhlé stráni za kuplí musea národního vystupuje k nebi uprostřed mohutný chrám, jehož stihlé, panenské věže vysoko nad obzor strmi.

Máti měst českých, zlatá Praha naše, obklopuje se po odstranění bašt a hradeb pevnostních baštami novými. Kolkolem hlavního města království českého budují města nově vzniklá bašty osvěty na skále Petrově, o které Kristus Pán pravil, že ani brány pekelné nepřemohou ji, bašty osvěty křesťanské stavící se pod ochranu těch nejmoc-

nějších strážců národa, svatých patronů českých. V Karlíně stkví se velebný chrám sv. Cyrilla a Methoda. Smíchov odporučil se ochraně dědice českého, sv. Václava. Král. Vinohrady budují monumentální památník matce národa českého, svatě Ludmile.

Jako člověk živoucí má i chrám kamenný svou historii. Dějiny chrámu sv. Ludmily již započaly. Jako člověk má i chrám své svátky. Chrám sv. Ludmily na Král. Vinohradech slavil svůj první svátek dne 25. listopadu 1888, kdy rukou biskupskou položen základní kámen k památníku, který dle úmyslu zakladatelů má býti votivním chrámem zbudovaným na památku 40letého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Tím věčně památným dnem život chrámu započal a historie jeho zahájena jest. Od té chvíle tělo rostlo, údy zvolna se rozkládaly, až průběhem čtyř let z dítky stal se obr, který vysoko přes hlavy svých oveček se stanovíště svého po veškerých končinách Prahy stověžaté se rozhlíží a dnem i nocí věrně jako pastýř na stráží stojí. Dnes svatoštěnek sv. Ludmily slaví svůj druhý svátek, dovršení obou věží průčelních, které v panenské stepilosti ušlechtilé k blankytu nebeskému se nesou. Jakmile zakončující hrot křížové růžice, znázorňující kříž ku všem čtvero úhlům světa čelící, svrchu se usadí, jest stavba chrámu na venek dovršena.

Ve chvíli, historicky tou měrou důležité, jest svatou povinností, abychom s vděkem pamětlivi byli všech, kteří při zbudování pomníku takové ušlechtilosti jakýmkolivěk způsobem se účastnili. S vděkem vzpomínám na předním místě slavného zastupitelstva města Král. Vinohradů, které krásnou budovu založilo, stavělo a dovršilo; vzpomínám s pietou zvěčnělého starosty, Jana Friedlandra, který s energií a láskou dílo velkolepé řídil, dnešní radosti se však nedočkal; vzpomínám i nepřítomného jeho nástupce, starosty města Jana Prokopce, který všestranné dokončení díla za odkaz i dědictví zvěčnělého přítele svého životním úkolem svým býti praví; vzpomínám rovněž nepřítomného stavitele chrámu, slovatného architekta, Jos. Mockra, který veškeré umění své vynaložil, aby dílo chválilo mistra svého; vděčně vzpomínám výboru stavebního, správy stavby chrámové, jakož i vynikajících odborníků stavbu provádějících, kteří s nevšední svědomitostí a odbornou zkušeností dílo obětovně prováděli; vzpomínám spolku pro podporování chrámu Páně a zvěčnělého místopředsedy, veledůstojného předchůdce mého, Václava Hampejze, kteří tolik obětí na uskutečnění vznešeného díla odevšad snesli; vzpomínám veškerých řemeslníků i dělníků, jejichž dovedné ruce vzácný skvost umělecký ku chloubě jména českého postavily.

Již tedy vzhůru se vznes korunovaný hrote

růžice křížové! A s výšiny své hlásěj Praze i zemi, že osada sv. Ludmily na Král. Vinohradech zná se k svým svatým patronům, ku víře zděděné a vlasti milené! V dobách bouří kolem tebe křížovati se budou blesky, ale po koruně tvé sveze se hrom a budově neuškodí. Tak knížecí koruna sv. Ludmily odrážeti bude po věky smrtonosné hromy od osady, která se poručila ochraně sv. Ludmily. S tou vroucnou a úpěnlivou prosbou tobě požehnám, hrote kříže spásy, ve jménu nejsvětější Trojice Boží, ku oslavě máti národa českého a patronky osady naší sv. Ludmily!¹

Po vykonaném svěcení počal se hrot vzhůru pohybovati za přísluhy dělnictva svátečně odděného, členové pak komitétu stavebního výstoupili na nejvyšší lešení 65 metrů vysoké, aby za jejich osobní intervence věž byla dovršena, což se stalo za nadšených proslovů dle staročeského zvyku. O 11. hodině byl hrot usazen, o čemž zvláštním telegramem uvědoměn jest stavitel chrámu, architekt Josef Mocker, za příčinou choroby v lázních Karlo-Varšských prodlávající, jakož i starosta města Jan Prokopec, ku zotavení venku meškající. V závratné výši zachytil fotograf velepamátný okamžik, kdy stavba chrámu sv. Ludmily byla dovršena.

Inventář potřeb kostelních při chrámu Páně sv. Vavřínce r. 1542 a 1567. R. 1542 nalézaly se při děkanském kostele sv. Vavřínce v Náchodě tyto věci: monstancia stříbrná veliká a dvě mosazné, kalichů velikých i malých stříbrných 10, kalich cínový 1, puška stříbrná¹⁾, křížmák stříbrný 1, ornát dobrý, těžký, zlatohlavový 1, zelený a aksamitový 1, bílý a aksamitový 1, červený aksamitový 1, všední 3, kápě veliká²⁾, fľaška cínová veliká 1 a malá 1, žejdlíkové 3, konvička 1, konvice cínová polupinetní³⁾, ampulky⁴⁾ 3, konev cínová ve 12 žejdlíkův a jiná ve 3 pinty. Měl tudíž kostel Náchodský téhož času inventář velice bohatý, k němuž r. 1567 přibýly ještě tyto věci: puška aksamitová s perlami a 3 jiné aksamitové bez perel, 2 křížmáky cínové, 4 lžičky stříbrné, 7 ornátů laciných, 8 svícňů cínových a 4 mosazné, 6 feříků⁵⁾, 4 štolý, 2 feříky na archu, půl loktu aksamitu červeného, 4 palmy malé, 9 korporálů, 29 ubrusů na oltáře, 5 alb, 7 komží, 7 ručníků, kříž černý na archu, komže květová od kněze Jana Andělíčka, stola černá aksamitová se zlatými tkanicemi, lžička stříbrná, korporál, veniamina, tapety, stola od panny Žofky hejtmanovy, zelená, s růžemi,

¹⁾ Puška = každá nádoba dievěná, kovová atd., v níž se něco uschovává. Kott, II., 1259.

²⁾ Kápě = kukla, přikrytí hlavy, z něhož jen obličej vyhlédá, ve které kněz zpívá evangelium na jitřní. Kott, I., 607.

³⁾ Pinta = míra tekutých věcí, máz = čtyry žejdlíky. Polupinetní = půl mázový = holbový.

⁴⁾ Ampulla = menší láhev za doby baňaté s hrdlem úzkým. Kott, II., 553. Sl. n. 201. d.

⁵⁾ Peplum = feřík = stužka, stužka na přilbici. Kott, I., 365.

jakoby zlatohlavovými.⁶⁾ Věci tyto byly téhož roku odevzdány třem kostelníkům. J. K. Hraše.

Cena missálu r. 1473. Obec Čermenská v Kladsku a jiní sousedé k té faře příslušící prosili roku 1494 purkmistra a konšely města Náchoda, aby jim «knih missálů» půjčili. A to Náchodští k jejich prosbě učinili a půjčili jim takovým obyčejem, aby ty knihy zmrhány nebyly, pakliby kterak zmrhány byly, aby to záduší o ně s nimi se smluvili aneb s jich budoucími, a za to jsou jim slíbili od toho záduší tyto osoby: Ondřej Kuchyně, Pavel Krs, Pavel Bědouch, Petr Kříž z Žakše, Jan, syn jeho, Martin Kubek, Šimonův syn. Item ačby se ten missál ztratil, aby zaň do záduší dali 13 kop grošů českých.*) J. K. Hraše.

Zavlákání českých starožitností do ciziny. V krajině Kouřimské dal nedávno jistý J. Ginz po venkovských hospodách rozvésti lepenkové tabulky s následujícím provoláním: «Prosím o povšimnutí! Všechny druhy starožitností, obzvláště mince zlaté, stříbrné i měděné, též staré nádoby a sečné zbraně kupují za nejvyšší možné ceny. Obzvláště dobře platím hromadné nálezy starých mincí i s nádobami, pak nálezy starožitných předmětů z bronzu (i věci nepatrnými se zdající), z kamene (kladiva) a p. Prosím o laskavé nabídky s podrobným popisem neb možno-li zasláním výkresů a vzorků aneb též předmětu samého sudáním ceny žádané. Dohazovači obdrží svou provisi, když věc koupím». Pokud je dosud známo, kupuje zmíněný Ginz nejen ve svém okolí, ale i na Moravě a z Uher mince a různé starožitnosti vykopané a prodává zase bez rozboru, jakmile naleznou dobrého kupce doma neb jinde. Že dotčený muž se nepřeplatí, když mu někdo něco přinese, a že získá pořádně na kupci, který o některý předmět se zajímá, toho bychom mohli uvést důkazy. Došlo to u nás vůbec do pěkných konců! Takoví agenti domácí i cizí chodí od města k městu, od vesnice k vesnici a kupují staré nářadí, skvosty, výšivky a pod. a prodávají za hranice jako výtvořky staroněmeckého průmyslu městského i selského. Ze starožitností vykopaných pásli dosud hlavně po pěkných předmětech bronzových, s kterými dal se za hranicemi udělati dobrý kšeft; pan Ginz již bere všecko! Obracíme se tudíž k zdravému rozumu a vlasteneckému smyslu našeho jak městského tak venkovského obyvatelstva, aby památky po předcích svých, práci to otců svých, pokoutním kšeftovníkům neprodávali! Co ti zaplatí, zaplatí jistě každé buď pražské neb venkovské museum, a tam podobné věci patří, když již jednotlivce se s nimi rozloučiti míní. Co se pak týče vykopaných starožitností bronzových i železných, popelníc a jiných hrnců,

⁶⁾ Matrika far i kněžstva ve vikariátě Náchodském. Sněs diplomaticky a sestavil J. K. Rojek. Rukopis dle původních listin.

*) Archiv města Náchoda. Kn. I. 143 a.

tož cena jejich hmotná sama o sobě jest nepatrná: bronzová neb železná věc, pak-li neznáme, kde a jak byla nalezena, jest kus staré mosazi nebo železa pro vědu bez ceny. Věci ty však jsou jediným pozůstatkem po obyvatelích tohoto staroslavného království, kteří tu po dva tisíce let dříve než dějepisné zprávy počínají, byli usedlí. Každý nález nový jest tedy nový list do dějin této temné minulosti, o které psaných zpráv není; nemá-li však každý takový list starobylých dějin přijíti na zmar, jest zapotřebí, aby každý nález zůstal pohromadě, aby vědomo bylo, jak nalezen byl: jelikož pak jest zvláštním uměním dovést mluvití s němými těmito věcmi, jest vlasteneckou povinností, by podána byla buď pražskému nebo nejbližšímu městskému museu zpráva, aby někdo věci znalý na místo přijel, nález na místě ohledal a nejlépe sám ze země vyňal. Jelikož tedy jedná se o památku minulosti tohoto našeho království, očekáváme, že každý vlastenecký občan at v městě at na venkově stane se strážcem našich památek historických.

»Nár. Politika«.

Freskové malby z kostela sv. Jiří na Hradčanech. Ministr duchovních záležitostí a vyučování zmocnil místodržitelství výnosem ze dne 14. dubna t. r., aby přenechalo městské radě kopie a fotografie freskových maleb z kaple věže kostela sv. Jiří na Hradčanech k uschování v městském museu Pražském. Ministr klade však podmínku, že rada městská dá odborníky vykonati potřebná studia k doplnění nebo k restaurování těchto freskových maleb, by na základě jich mohly býti provedeny návrhy doplňovací. Fotografie tyto, jichž jest 13, a kopie, počtem 8, jež rada městská upotřebila při zemské jubilejní výstavě a dala je zarámovati a

zasklíti, nalézají se u technického odboru při místodržitelství. Doplněné kartony mají býti předloženy k místodržitelství do konce r. 1895, a sice má provésti vše rada městská svým nákladem.

Chrámy ve skále. Z Eskil-Sehiru v Malé Asii se oznamuje: Při stavbě anatolských drah šest hodin před Angorou, mezi Keviktaşem a Furanköl objeven při trhání skal, jež hraničí těsně s městem, kde se stékají řeky Angorasun a Itansun, velice zajímavý chrám ve skále as 50 metrů vysoké. Nalezena velká as 20 metrů dlouhá chodba, do které z obou stran ústí as dvanácte obětnic. Tyto místnosti mají po třech metrech délky. Okna, jež zvenčí zdají se býti toliko malými otvory ve skále, jsou z vnitřku nejpečlivěji vytesána. Na stropě nalézají se všude kamenné rosety, které jsou velmi pečlivě vypracovány ze skály. U vchodu do kaple nalézá se velký anděl se svislými křídly rovněž vytesaný ze skály, kdežto druhou postavu, na levé straně portálu nelze více s určitostí rozeznat. Naproti dveřím v hlavní chodbě je vidět kříž, vyrůstající z planoucího srdce. V kapli samé nalézají se po obou stranách hlavního oltáře dvě velká sedadla, rovněž z kamene vytesaná. Také zde ozdoben je strop rosetami. Jest to zajisté nejzajímavější nález, jenž učiněn na celé trati Irmid Angora. Dne 1. května byla v tomto starém chrámě sloužená ranní mše pro dělníky, což byla zajisté jedna z nejzajímavějších květnových slavností v tomto roce. Mši, kterou sloužil arménský duchovní, bylo přítomno na 250 osob. Jen po velkém žebříku bylo lze dostat se do vnitř této podivuhodné stavby, jež bezpochyby sloužila rytířům řádu maltéžského nebo jiným křesťanům před pronásledováním mohamedánů.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vyskorod. pana Aug. z Doerrů ve Smilkově, pro vys. dp. Vavř. Hafenrichtra, kapit. děkana u Věch Svatých na Hradčanech a pro vdp. Karla Kaštyla, místoděkana ve Veselíně Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha, monstrance a pacifikálu: pro vyskorod. pana Aug. z Doerrů ve Smilkově, monstrance: pro dp. Ant. Svobodu, faráře v Konojeddě. — 3 nádoby na sv. oleje pohromadě: pro dp. Tom. Šmýda, faráře ve Zborovicích na Moravě. — Nádoby jednotlivé: pro dp. Ferd. Spisara, faráře v Čermné a pro vdp. Jos. Svobodu, děkana v Turnově. — Náčiní k zopatřování nemocných: pro blahorod. p. Dr. Popela, advokáta v Praze. — Pacifikály: pro vyskorod. pí. baronku Hrubou z Jelení v Pečkách a pro vp. Fr. Pražáka,

koop. v Bílé vodě (rak. Slezsko). — Relikviář: pro vp. Karla Vodičku, minoritu v Č. Krumlově. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Tůmu, faráře ve Vratislavicích, pro vp. Václ. Frinda, kaplana v Cvikově, pro filiální kostel v Břežanech a pro vys. dp. Fr. Kořana, kanovníka v St. Bolešlavi. Kropenka s kropáčkem: pro vyskorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově. — Malá kropenka s kropáčkem: pro vp. V. Frinda, kaplana v Cvikově. — Svícny oltářní: 8 pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromilicích a 2 pro nejdůst. p. Fr. Kočího, kapit. děkana na Vyšehradě. — 12 svícenů jednoramených: pro vyskorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově. — Lampy oltářní: pro vp. Jos. Staňka, kaplana v Trebořicích a pro dp. Jos. Lorbeera, faráře v Hostinném. — Kanovnícké tabulky: pro vp. Jos. Kopečného, zám. kaplana ve Vršovicích.

Rozličné. Soška P. Marie: pro dp. Jos.

Dyškanta, faráře ve Vyšerovicích. — Zvonek harmonický ku sakristii: pro vysokorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově. — Harmonické zvony: pro blahor. p. Václ. Kovářika, hostinského v Praze a pro vysokorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově. — Pultíky pod missály: pro blahorod. p. Kratochvíla, majitele domu v Praze, pro důst. farní úřad v Žaboklikách a pro vys. dp. Fr. Kořána, kanovníka v St. Boleslavi.

Paramenty. Celý ornát (kasule, z dalmatiky a pluvial) sváteční: pro farní chrám Páně u sv. Ducha v Praze. — Kasule: bílá a fialová s použitím starého vyšívání: pro vysokorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově; červená s křížem bohatě vyšitým: pro blahorod. p. Karla Podzemského, nadučitele v Davli; černá a červená: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromilicích; bílá: pro blahorod. slč. Jelenovou, učitelku v Praze a pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; černá, bílá a červená s křížem bohatě vyšitým: pro dp. Jos. Molitoru, faráře v Chicagu v Americe; bílá: pro blahorod. p. J. Stejskala, velkostatkáře ve Zdi-
bech; červená a černá: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně; zelená: pro sl. správu král. česk. ústavu choromyslných v Dobřanech; bílá, bohatě vyšitá: pro sl. Mariánský spolek v Praze; černá s bohatou úpravou: pro vdp. Karla Kaštyla, místoděkana ve Veselí na Moravě. — Pluvial bílý a černý: pro důst. farní úřad v Žaboklikách. — Velum: pro děkanský kostel v Minicích. — Štoly, bohatě vyšité: pro blahorod. pí. Annu Macháckovou v Králově Hradci, pro vysokorod. pí. baronku Hrubou z Jelení v Pečkách, pro blahorod. pí. N. N. v Praze, pro ct. sestry sv. Františka v Poděbradech, pro blahorod. paní Barboru Matouškovou v Mnichovu Hradišti, pro vp. Fr. Dohnálka, kooper. v N. Pace, pro důst. farní úřad v Žaboklikách a pro vp. Václ. Frínda, kaplana v Cvikově. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Ant. Mola, faráře v Pavlově na Moravě, pro vdp. Jos. Svobodu, děkana v Turnově a pro dp. Ant. Janíka, vojenského kuráta v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Kubička, faráře v Slavkově (rak. Slezsko) a pro děkanský kostel v Minicích. — Antipendia: pro děkanský kostel v Minicích, pro vysokorod. paní baronku Ringhofferovou

ve Štítně, pro blahorod. paní Annu Markovou v Holoubkově, pro dp. Mich. Beneše, faráře ve Vosečanech, pro vp. Jos. Konečného, zám. kaplana ve Vršovcích a pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostravě na Moravě. — Nebesa skvostná: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromilicích na Moravě. — Korohevy: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře ve Vyšerovicích. — Prapor s bohatým zlatým vyšíváním a skvostnou úpravou: pro sl. katolickou Jednotu sv. Václavskou v Praze. — Stuhy s nápisy, zlatem vyšitými: pro blahorod. p. Ant. Trnku, nadučitele v Rosicích u Brna. — Pytlíčky fialové pro nádoby na sv. oleje: 2 pro dp. Jos. Peka, faráře v Šebastianperku, pro dp. Ferd. Spisara, faráře v Čermné a pro vdp. Jos. Svobodu, děkana v Turnově. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro vysokorod. pana Aug. z Doerrů ve Smilkově a pro důst. farní úřad v Libni. — Dva příkrovy: pro důst. farní úřad v Žaboklikách. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. Ferd. Spisara, faráře v Čermné na Moravě. — Birety: 2 pro vdp. Jos. Svobodu, děkana v Turnově a pro důst. farní úřad ve Vřetovicích.

Prádlo kostelní. 6 plachet oltářních a 7 cingul: pro vysokorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově; 3 korporalia, 2 humerale a 6 purifikatorií: pro vp. Karla Hüttnera, kaplana v Maria-Luschariabergru v Korutanech; palla zlatem vyšitá: pro blahorod. sl. Antonii Pacalovou, učitelku v Třebíči na Mor.; 2 rochetty a 4 plachty oltářní: pro děkanský kostel v Minicích; rocheta: pro blahorod. pí. Barboru Hladovou v Karlíně; cingulum hedvábné: pro vp. Ferd. Zárubu, neomistu v Praze; 3 alby, 3 rochetty, 24 humerallí, 24 purifikatorií a 3 plachty oltářní: pro vysokorod. paní hraběnkou Lažanskou v Praze; 2 alby, 4 korporalia, 4 humerale a 4 purifikatoria: pro důst. farní úřad v Bučicích na Moravě; dvě cingula: pro vdp. Ant. Husáka, děkana v Nymburce a pro J. Milost' nejdůst. p. světicího biskupa Ferd. Kalousa v Praze; rocheta: pro vdp. Em. Doležala, děkana na odpoc. v Praze; 2 alby a 4 rochetty: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně; rocheta: pro vp. Fr. Soukala, neomistu v Dětenicích.

Príspevky na votivní obrazy

v karlínském chrámu Páně k oslavě 1000letého jubilea sv. Methoda.

Votivní obraz řeholních pannen. zl. kr.	
Přeneseno	879 97
Nejmenovaná	10 —
Úhrnem	889 97
Do 2000 zl. nedostává se 1110 zl. 03 kr.	

Votivní obraz Moravanů.	
Přeneseno	701 26
Slavná redakce »Hlasu« (3. sbírka)	29 —
Úhrnem	730 26
Do 2000 zl. se nedostává 1269 zl. 74 kr.	

Letošního léta maluje profesor František Sequens dva lunetní obrazy, věnované dvěma dárci Karlínskými. Představují »Křest Bořivojův« a »Smrt sv. Methoda«.

Slavná redakce »Hlasu« zaslala na »votivní obraz Moravanů« již třetí sbírku s laskavým ujištěním, že k účelu jmenovanému i dále sbíráti bude. Za obětovnou péči vroucí díky vzdává a o další dary na veškeré votivní obrazy prosí

redaktor.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Retězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 8.

V Praze, dne 30. srpna 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse. Románské kostely dekanátu Prachenského. (Pokračování.) — Tochovice. — Fresky objevené v kostelíku sv. Marka v Markovicích u Žlebů. — Feuilleton: Má kaplanka. — Různé zprávy. — Literatura. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen.

Románské exkurse. (83.)

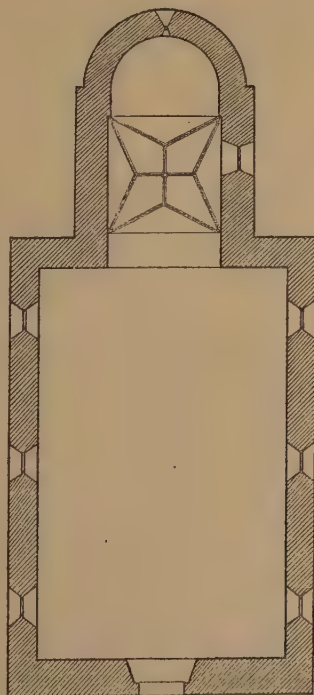
Románské kostely dekanátu Prachenského.*)

Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

3. Kostel sv. Mauricia v Mouřenci.

Příchozímu do Mouřence po silnici podél šumící Otavy pěkně vyjímá se na příkrém olesněném vršku trůnící bílý kostelík sv. Mauricia, jenž zvláštním postavením věže milovníka starožitností zajímá.

Nad západní zdi lodní pne se štít, jehož vrchol končí starým kamenným křížem. Ve středu zdi umístěným vchodem vstupujeme do podlouhlé, plochým stropem kryté lodi, jejíž jižní stěna třemi okny jest prolomena. Z těchto pouze jediné západní, nyní kruchtu osvětlující, zachovalo původní formu, jsouc na venek i dovnitř značně vyšpaletováno. Jeho největší šířka uvnitř jest 1'04 m.

K lodi, plochým stropem kryté, připojuje se presbyterium lomeným, nízkým obloukem vítězným na západ se otevírající. Klenba presbyteria jest hvězdovitá. Z každého rohu vybíhá dvě žeber jednoduchého profilu, jež spojují se s žeby klenbovými ze středu klenby pod pravým úhlem k stěnám presbyteria vybíhajícími. Konsoly žeber jsou homolovité, špičkou dolů obrácené a dvěma pásy přepnuté. Presbytér osvětlen jest dvojdílným, gotickým oknem, jež poněkud na západ od středu jižní zdi umístěno jsouc, pěknou kružbou vyvinuté gotiky ozdobeno jest. Přetvoření vítězného oblouku, klenba pod věží a okno zde prolomené pocházejí z doby gotické.

*) Viz „Method“ roč. XVI. str. 136.

Na východ připojuje se k presbytéri nízká, konchou sklenutá apsida. Na zdích presbyteria vypíná se věž v nejhořejším patře sdruženými okénky oživená. Na místě románských sloupků spatřují se mezi okénky jen vyzdívky. Zvláštní jest postavení věže nad presbytérem, jež mimo tento kostel, pokud mně známo, jen v Proseku a Strakonících se nachází.

Obrázky na oltářích jsou staré, však nevynikají umělostí. Na levém oltáři v lodi nalézá se socha Madonny s dětátkem, která dle mého úsudku ze 16. století pochází. Jest to pěkná práce. Tvář Mariina jest výrazná, roucho bohaté, v čtené, mnohdy lámané záhyby složené.

Klenbu presbyteria a gotické okno kladu do druhé polovice 13. století.

Dr. Gabriel ve svém spise uvádí následující výňatek z památní farní knihy z r. 1786: De ecclesia SS. Mauritii et

Socior. M. M. supra pagellum Rojsko, facile prima et unica adeoque antiquissima in tota hac vicinia, ejusque prima erectione nulla extant documenta, nisi quod a remanente fama dicitur: eam fere ante quingentos annos a colonis, qui ad ripam fluminis Vattavae, quae abinde ad urbem Sutticensem defluit, consederunt, et lotione aurigranorum, ut ajunt, seu separatione, quae inter arenam hujus fluminis deferebantur, victum quarentibus in monte editorii aedificatam fuisse.

Řivnáčův průvodce po Šumavě klade založení jeho »aspoň do 12. stol.« — Od r. 1666—82 vedli zde administraci prae-monstrátové bavorského kláštera Windberku.

O kostele tom zmiňuje se i B. Grueber ve IV. dílu na str. 38.

TOCHOVICE.

(Z bývalého dekanátu Bozeňského.)

Píše Jan Václav Truhlář, kaplan v Netolicích.

Tochovice, někdy městečko, nyní vesnice s farním kostelem a zámek, vzdáleny jsou dobrou hodinu severně od Březnice, a náležely s okolím svým na počátku století čtrnáctého benediktínům kláštera sv. Jana Křtitele, jenž na ostrově vltavském proti sv. Kilianu stával. Dostal se tomuto klášteru zdejší krajiny i nedalekých Zalužan od krále Václava II. r. 1300 co náhrady za jiné statky okolo města Slaného jemu náležející a v té době králi postoupené. Když pak dne 17. ledna 1331. opat ostrovský Zdislav, převor Felix a konvent, statky ty emfyteuticky rychtáři Muškovi a jeho potomkům pronajali a břemena emfyteutů vyměřili, vyňato výslovně z břemen: dvou lidí s čtyřiceti pěti strychy rolí, jež pan Albert za hřichy své Bohu, sv. Martinu a svatým kostela tochovického na věčné časy věnoval, takže nikdo vládnouti jimi neměl práva, jedině plebán, a oni jenom plebána měli býti poddanými. Listina o tom vyhotovena v klášteře Ostrovském uvedeného dne a roku (origin. in Arch. c. r. aul. Vienn.). Vidíme z toho, že již roku 1331 Tochovice nejenom kostel měly, ale i faráře a též i dotaci svou. Kdo

by onen pan Albrecht byl, nám nepovědomo. Potomci Muškovi dali sobě právo své ještě roku 1497 potvrditi od krále Vladislava II.

Král Zikmund zapsal Tochovice Janovi a Václavovi bratřím Zmrzlíkům ze Svojsína r. 1436 v den sv. Matouše apoštola, bezpochyby také s ostatními vesnicemi, které tuto klášter měl, ale též brzy je zase vyplatil neb jinak v moc svou dostal, až celé to zboží opat Jan V. okolo r. 1523 za 3500 kop grošů českých rytíři Janovi z Vítence, hejtmanu kraje podbrdského, prodal. O něco dříve, a sice r. 1520 vidíme na Tochovicích vdovu po Oldřichovi Vranovském z Valdeka, za níž ale dne 23. října téhož roku tvrz zdejší pro přechovávání tu lupičů Malovcových dobytá a pobořena jest. — V Tochovicích měl klášter tvrz, právo podací, dvůr s poplužím a 17 lánů polí, z nichž bral činži. Celé zboží tochovické Janovi z Vítence, jemuž i patronát tehdyž postoupen (Dsky zemské 4. K. 17.), takto prodané po shoření desk zemských příznáním opata Jana VI. Placida r. 1543 nově v desky jest vloženo a obsahovalo kromě samých Tochovic následující vesnice: Hořečansko (Horyčabsko,

nyní Horčápsko), které dal král Jan klášteru r. 1313 v náhradu za Zalužany. Klášter tu měl 7 lánů polí, jež opat Zdislav r. 1331 osadníkům emfyteuticky najal. Dále Starou Vodu, kde měl klášter 7 lánů země, též Zdislavem pronajatých; Důl ves (nyní pouze dvůr), Lisovice, které taktéž král Jan jako ony dřívejší dal za Zalužany, v Lisovicích však si vymínil tři lány země, jichž zachovati chtěl pro své služebníky. Klášteru zde 2 lány patřičné jsou rovněž osadníkům pronajaty, jako i Kletice se 4 lány, a Hořečany (nyní Hořijany) s 5 lány půdy; Vrančice a Ostrov, vsi, o nichž se činí zmínka jen při prodeji Janovi z Vítence. Při tomto prodeji uvádí se dále ves Svojšice, které snad jsou těmitéž Svojšicemi, v nichž kníže Oldřich (1012 až 1037) svůj statek daroval klášteru, a kterých též v bulle Klimenta V. r. 1310 přicházejí*); konečně Čížkov a Přesín, dvě vesnice od Tochovic dosti vzdálené, západně až za Třemšinskými lesy v Plzeňsku ležící, z nichž každá jen do polovice klášteru náležela a opatem Janem V. uvedenému pánu prodána byla. (Pam. archaeol. r. 1860, pag. 170.).

Brzy na to, asi okolo r. 1550. připadly Tochovice Jiříku z Lokšan, radě císařské a pánovi na sousední Březnici. Po něm následoval syn jeho Ferdinand z Lokšan, jenž r. 1603 zemřel, zanechav statky své synům Adamovi, Václavu a Jiřímu, z nichž Václav Tochovic se ujal. Jsa horlivým přívržencem krále Bedřicha falckského vzal podílu s oběma bratry svými na tehdejšíh hnutí proti králi Ferdinandu II., načež jemu po bitvě na Bílé Hoře statek v plen vzat. Skonfiskované zboží tochovické, totiž dvůr Tochovice s příslušenstvím i městečkem Tochovicemi a s podacím kostelním, vsi Ostrov, Vrančice, Kletice, Hořičany, Stará Voda, Hořečápsko, Lisovice, Voslýn (nyní Osly), a Vacíkov, prodal na to r. 1623 Karel kníže Lichtenštejnský co zástupce J. M. C. Příbíkovi Jeníškovi z Újezda na Svrčovsi a Štěpanovicích, jednomu z tehdejších komisařův císařských za 23.381 kop míšenských, jenž i propadlé dědictví bratří Václavových, statek březnický, koupil a v jedno zase spojil.**)

Roku 1645 dává Příbík z Újezda na Březnici a Tochovicích v zástavu

statek Tochovice s příslušenstvím Hedvice Barboře Lucii hraběnce z Rozdražova, provdané z Újezda, kteráž na tomto statku 20.000 kop míš. měla. O uvedení této paní v její majetek činí se zmínka r. 1669. V dobách potomních vystřídalo se více držitelův na Tochovicích. Roku 1739 uzavřena trhová smlouva mezi Marií Annou, svob. paní Michnovou z Vacínova, rozenou z Újezda, co prodávající a Janem Václavem Schönowitzem z Ungerswerthu a Adlerslōwenu co kupujícím statek Tochovice s příslušenstvím k tomu. Z posledně jmenovaného rodu známa nám dle náhrobníků v kostele zdejšíh zachovaných paní Anna Gabriela Schönowitzová rozená Běšinka z Běšin, jež, jsouc paní na Tochovicích, Lasku a Nestrašovicích, r. 1745 zemřela, dále Jan Václav Schönowitz, jenž zemřel r. 1776, pak Jan Josef, zemřel r. 1778 a sestra Josefa, jeho dědička, která za svob. pána Františka z Vernieru se provdávši roku 1701 život dokonala a na zdejšíh hřbitově pochována jest. V době nynější patří Tochovice se sousedním Hrádkem Starosedleckým, někdejšíh to statkem jesuitův březnických, knížeti Karlu ze Schwarzenberga.

Zdali kostel zdejší klášterem ostrovským byl zbudován, neb stával-li ještě dříve před r. 1300, kdy věnování výše uvedené králem Václavem II. se stalo, jest nesnadno k dokázání, jisto však, že r. 1331 již byl, plebána svého měl, jež opatě ostrovští dosazovali. Podací právo zůstalo klášteru do r. 1532, načež přešlo na Jana z Vítence. Od toho času byli páni na Tochovicích patrony chrámu i fary, okolo r. 1550 Jiřík z Lokšan, pak rod jeho, od 13. srpna 1623 Burian Příbík Jeníšek z Újezda, ten dal obě 23. dubna 1650 jesuitům březnickým. V listině toho dne a roku těmto vydané dokládá pan Příbík, tajný rada císařský, spolu místodržící a nejvyšší písař v království Českém, kterak on sám se svou milou manželkou Ludmilou Kateřinou rozenou svob. paní z Talmberka za zvláštní náklonnosti k řádu jesuitskému, jeho zakladateli sv. Ignaci z Loyoly a téhož spolupracovníku sv. Františku Xavier-skému, také proto, že týž řád po celém světě o rozšíření víry velikých získal sobě již zásluh, též že na jeho panství březnickém během více let kněží z téhož řádu poddané jeho k víře katolické přiváděli, proto aby víra katolická a zbožnost na panství jeho tím více se upevnila,

*) H. Jireček vztahuje toto darování na Svojšice u Zásnuk v býv. Kouřimsku.

**) Viz »Březnice« v »Methodu« roč. XI., str. 133.

právo patronátní i kollatúru, jemu nad opravenými kostely bubovickým a tochovickým a jinými k těmto připojenými, patřičnou neb jeho předchůdcům přísluševši i vedení správy nad kostely těmito a všemi kaplemi na statku jeho stávajícími, na rektory kolleje březnické přenáší, a to na všechny časy budoucí. Tím stal se rektor březnického kláštera patronem nejenom bubovickým ale i tochovickým. Listina dotčená opatřena podpisy a pečeti Přibíka, manželky jeho Ludmily, Františka Ignace Vrábského Tluksy z Vrábí na Drahenicích a Dešenicích, hraběte Adama Ignace z Rozdražova na Blatné a Rumsdorfu, obou to radů J. M. C., rytíře Jana Václava Častolára z Dlouhé Vsi na Vysoké a Modřejovicích (archiv arcib.). Právo to potvrdil jesuitum také 22. ledna 1677 císař Leopold I. Po zrušení řádu jesuitského uvádí se v nápisu na zdi v kostele bubovickém dosud se nalézajícím, výslovně královna Marie Teresie co patronka téhož kostela, tudíž příslušelo jí totéž právo asi také ohledně Tochovic. Za naší doby jest patronem kostela studijní fond, fary nikdo.

Jména nejstarších farářův tochovických jsou nepovědoma. Dle tehdejšího zvyku uváděli i zdejší plebánové kněze do sousedních osad, tak roku 1356 do Chraštic, téhož roku kněze Víta do Rakovic (u Čimelic), r. 1361 Ondřeje do Bubovic, hned na to kněze Petra na Stražiště. Jediným nám známým farářem tochovickým před hnutím husitským jest kněz Jošt, syn Jana z Jilového, jehož 11. března 1419 následkem úmrtí faráře předešlého do Tochovic určují společně opat František, převor Martin a celý konvent kláštera na Ostrově. Snad na vždy zůstane zahaleno tmou neprohlednou, kdo řídil kostel a osadu v bouřlivých dobách potomních. První záblesk objevuje se r. 1650. V uvedené již zřizovací listině jesuitského kollegia v Březnici z dne 23. dubna 1650 tehdejší kostely bubovický i tochovický, jsouce bez duchovního správce a pastýře, se vším patronátem a příslušenstvím od Přibíka z Újezda kollegiu dotčenému se přikazují, jež v té době katolické náboženství opětne zde zavádělo a veškery kněžské úkony vykonávalo. První presentace faráře bubovického rektorem březnickým stala se 6. října 1653. V listině praesentační, ku arcibiskupské konsistoři zaslané, uvádí se kostel tochovický výslovně co filiální

od Bubovic, byť totiž kostel bubovický, zajisté jako jiné kostely valně poškozený, dříve než tochovický opraven po hrozných dobách války třicetileté a pro nedostatek kněžstva jediný kněz pro obě osady ustanoven. Jak smutně to na Tochovicku vyhlíželo vysvítá jasně z visitačního protokolu děkana píseckého ze dne 23. dubna 1723, v němž udává se, že v osmi vesnicích, ku kostelu svatého Martina v Tochovicích přikostelených, pouze 398 obyvatelů se nacházelo, ve zprávě té se dotace obou kostelů zvlášť uvádějí a při tochovické filiálce pole, luka, desátek i letník do podrobnosti se vypisují. (Listina origin. v arcibisk. registr.).

V staré pamětní knize bubovické nalézá se opis listiny, dle níž Klatovští se přiznali, že dluží Přibíkovi z Újezda 2000 kop gr. míš. dobrých a od něho taková suma peněz ad pias causas neboližto k některým pobožným skutkům in censum perpetuum, t. j. pod věčný plat odevzdána a vykázána jest, že mají platiti 120 kop úroků v tato místa: Budějovicům, Bubovicům a Tochovicům, anebo tomu, který by farářskou práci při tomto kostele konal, a sice na dva termíny, na den sv. Havla kostelu budějovickému 15, bubovickému 15, tochovickému 30 kop; podobně tolik na sv. Jiří. Pakli by ale obec klatovská ty platy zadržela a neodváděla, má pan Přibík spolu s dědici svými, budoucími i kollatory dotčených dvou far, totiž bubovické a tochovické, s jedním komorníkem pražským od desk zemských pro každý ten zadržaný termín uvázati se v dědiny a v dědictví jich purkmistra, konšelův, starších obecních a vši obce města Klatov, nynějších i budoucích držitelův téhož dědictví: totiž v tvrz Luby řečenou s dvorem poplužním, s poplužím, s mlejnem a pilou k řezání prken, též v ves Luby s poddacím kostelním, s krčmou vejsadní, s dvory a chalupami kmetičnými, lidmi poddanými osedlými, na těch gruntech rodilými, z nich zběhlými, a od jinud propuštěnými, s vdovami, syrotky i všelikou spravedlností jich atd., haltýři, potoky, struhami . . . ty budou mocí držeti mocí a jich užívati tak dlouho, dokud by jim od nich purkmistra a konšelův, starších obecních i vši obce města Klatov takové platy zadržány a škody zaplacený nebyly, a když dány a zaplacený byly, mají to uvázání s komorníkem propustiti bez

odpornosti. Měl pak převor kláštera dominikánského v Budějovicích opatrovati a stále obstarávati, aby v kostele klášterním v kaple, kdež zázračný obraz Obětování Panny Marie na oltáři zůstává, jedna z jakéhokoliv metallu neb kovu lampa olejem naplněna jsouce bez přestání ve dne v noci hořela. Farář tochovský, neb ten, který by touž povinnost farářskou při kostele sv. Martina biskupa zastával, se zavazuje, aby každý měsíc jednou v tomž kostele a mimo to též každé suché dni jednou v kostele ve vsi Řesanicích řečené založení Všechny Svatých, vše v kraji Prachenském ležících, Requiem neboližto zádušní mši svatou za duše někdy Václava z Kumburku a Bliživa, od něhož též fundací pocházejí a k tomuto konci nařízena jest, i neméně za předky jeho, jmenovitě Jana Bliživského z Bliživa otce, Evu z Dlouhé Vsi máteř, Jetřicha Bliživského z Bliživa děda, a všechny jiné z toho rodu a přátelstva pocházející, sloužiti povinen byl. Pakli by ale farářové dotčení, neb ti, jimž správa často připomenutého kostela Tochovského svěřena byla, toho vykonávati v těch dvou kostelích opomenuli, má kollator téhož kostela téhož platu za sebou zanechat i knězi, jenž by Requiem nebo zádušní mše svaté zanedbané vykonal, ten plat dáti. K tomu zápisu dlužnímu dali povolení ouřadové zemští r. 1641 v pondělí po památce Nanebevzetí P. Marie, t. j. 19. Augusti.

Nejstarší bubovické matriky*), ve březnické farnosti nyní neprávem chované, začínají rokem 1654. Z nich seznáváme tehdejší duchovní správce téže fary, jež obsahovala v sobě nejen nynější farní osadu bubovickou, nýbrž i tochovickou a březnickou. Tou dobou byl farářem bubovickým Václav Aug. Philomela. Roku 1666 dne 27. října nastoupil Adam Frant. Zmisłowski de Radwanowka (Smyslovský z Radvanovky), a též výslovně jmenuje se farářem bubovickým a tochovickým; r. 1668 přišel Samuel Severa; r. 1672 Jan Frant. Ant. Suchý z Horažďovic; r. 1677 Bartoloměj Jan Danetius; r. 1682 Ladislav Antonín Dubský z Vitiněvsi, přišel do Bubovic z Kadova; r. 1686 Matěj Piscius, r. 1690 Kristian Aug. Rassim de Rosen-

feld; r. 1693 Jan Václav Dietrich, který stal se později proboštem vyšehradským. Ten odkázal filiálnímu kostelu svému v Tochovicích co probošt 100 zl., z nichž úroky na všeliké potřeby témuž kostelu patřiti měly na věčné časy, kostelu bubovickému farnímu 200 zl. rýnských, z nichž 3 zlaté úroků pan farář bubovický dostane a bude každého čtvrt roku jednu mši sv. v kostele sv. Václava v Bubovicích sloužiti za v Pánu odpočívající při tom kostele, ostatní úrok má zůstat na všeliké potřeby téhož kostela. Chudým a špitálu při městě Březnici odkázal 12 zlatých, aby se zaň modlili. Všechny ty peníze obou kostelů přijal rektor březnické kolleje a uložiti je měl na úroky čili »na věčné interesse«. Roku 1707 dne 2. srpna nastoupil po Dietrichovi Tobiáš Václav Vrba, u roku 1719 přichází kaplan Dušička, u r. 1722 kaplan Hubka a u r. 1723 kaplan Gabriel August. Vrba byl dlouho farářem, před r. 1730 přichází ale jiný rukopis v matrikách, však bez podpisu farářova. Roku 1730 přichází Matěj Jos. Weyschara co administrator. Od r. 1731 řídil osadu Jan Ant. Běšín z Běšín, dlouho zde také pobyl, stal se děkanem a vystřídal jej r. 1756 farář František Jos. Málek. Za Běšína uvádí se v staré pamětné knize bubovické, podnes ve farní tamní pečlivě chované, titi rektorové co patronové: r. 1737 Fr. Ramhovský, r. 1740 Fr. Teisewaldt, r. 1744 Jan Paleček, r. 1746 Václav Ramhovský, r. 1752 Jan Fleischer, r. 1756 za faráře Málka rektor Fr. Baygar, a hned Josef Sexstetter, od r. 1762 rektor Leopold Svojský. R. 1763 nastoupil farář Josef Šinka. Od r. 1765 přichází rektor a patron Jan Milota, od r. 1769 rektor Frant. Azzoni. Téhož roku spravoval faru administrator Jos. Vondrášek, ale r. 1770 zase farář Šinka, jemuž pomáhali v duchovní správě zprvu jesuité z kolleje a od r. 1773 kooperator Kostka. Šinka byl posledním farářem bubovickým a spolu tochovickým od březnického rektora potvrzeným, a setrval co farář v Bubovicích i po zrušení kláštera jmenovaného, ku konci r. 1787 zemřel v Bubovicích, načež fara tak památná r. 1788 přenesena do Březnice, kdež stal se exjesuita Chládek prvním farářem. Kostel Tochovický přidělen tehdy k Březnici, a tudíž stali se po bubovických farářích farářové březničtí zároveň duchovními správci tochovickými. Dokud byl kostel tochovický

* Viz »Bubovice« v »Methodu« roč. X. str. 62 a 63.

filiálkou od Bubovic, pomáhali jesuité březničtí, na Starosedleckém Hrádku sídlíce, faráři bubovickému v Tochovicích, tento ale užíval polí a příjmů.

Farář Chládek zemřel v Březnici 26. dubna 1821, po něm řídil osadu administrator Jan Hoffmann. Od r. 1821 farářoval Jos. Vacovský, Klatovan a býv. professor pastorálky, zavražděn byl v noci 2. dubna 1834, následoval administrator Jan Skřivánek, farář Fr. Šembera do r. 1850, farář Vincenc Ulrich do r. 1862.

Po zřízení fary v Březnici nekonány vždy v druhou neděli pravidelné služby Boží v Tochovicích, proto byly časté hádky mezi tochovickými osadníky a farářem Chládkem, které se teprve po smrti jeho nástupce faráře Vacovského utišily, an tochovičtí za přispění hraběnky Gabriely Vratislavové hlásili se o zvláštní duchovní správu. Žádáno za zřízení fary, za odloučení polí a desátku od Březnice, ale svoleno pouze k zřízení expositury, což stalo se dekretem dvorní kanceláře ze dne 27. května 1837 za těchto podmínek:

1. K exposituře té přiděleny vesnice Tochovice, Horčapsko, Lisovice, Stará Voda, Hořijany, Hrádek Starosedlecký a Chrást;

2. exposita má vykonávati jurisdikci pod dozorem březnického faráře, jehož kaplanem býti nepřestává;

3. právo praesentování exposity patří březnickému faráři;

4. březnický farář má expositovi v hotovosti a v obyčejných lhůtách vypláceti 250 zl. konvenční měny, při čemž bude farář ten doma v Březnici jen jednoho kaplana držeti;

5. majitel panství tochovického poskytne expositovi v zámku byt, dokud mu byt zvláštní nevystaví a

6. ročně 12 sáhů jednoloketního měkkého dříví.

Tím přestalo excurrando konání služeb Božích vždy v druhou neděli od kněžstva březnického a dne 2. března 1839 přesídlil do Tochovic březnický kaplan Jan Křivánek co první exposita.

An kostel před 25 lety byl vyloupen, vypůjčena tehdaž z Březnice měděná pozlacená monstrance a kalich z kaple Hrádecké. Později povoleno 560 zl. konv. měny na pořízení aparáment a utensilií ze studijního fondu. Roku 1845 pořízeny pro kostel varhany za 385 zl., jež pak sestavil Jos. Gartner, varhanář, a před tím již r. 1842 hřbitov zdí obehnán. An farního domu nebylo, musel bydleti první exposita po 8 let v domě blízko zámku, až teprve r. 1846 odhodlala se vrchnost vystavěti farní obydlí na farním poli »Pazderna« řečeném a dne 8. května položen základ k budově.

(Pokračování.)

Fresky objevené v kostelíku sv. Marka v Markovicích u Žlebů.

Popisuje Kliment Čermák.

Vypnulínu amfibolitovou mezi Čáslaví a Žleby zdobí dva filiální kostelíky. Jižní, sv. Anně zasvěcený, dal vystavěti r. 1692 Jan Bap. z Kaiseršteina. Týž kostelík nemá památností kromě pěkně vykládaných dveří do sakristie a dvou zvonů ze sousedního kostela sv. Marka sem přenesených z r. 1552 a 1570.

Severnější druh jeho u sv. Marka přečkal však mnohé věky a zbyl sám jediný z prastaré osady, která se kolem návrší aspoň již ve XIII. století rozkládala. Farní pamětní kniha Žlebská vypráví, že kostel týž vystavěn již r. 982.

Původně náležel kostel ku biskupskému podací v Praze, až r. 1284 stala se změna podací tohoto za ves Sulici klášteru Benediktinů ve Vilímově před tím patřící. Kostel tento ve vsi Markovicích hned potom farářem Čechem z kláštera Vilímovského opatřený zasvěcen byl sv. drakobijci Jiřímu. Z příjmů kostelních a desátků ze vsi Záhub (Zehub) farářem užívaných odváděl matičnému klášteru tři libry vosku k pouti Vilímovské.

Však ještě před husitskými válkami podací kostelní měli pánové na Žlebech. Tak Anežka, vdova po Hynkovi ze Žleb,

sem přijala r. 1366 Martina, před tím faráře Lučického, na místě zesnulého faráře Jakuba; pak ještě k r. 1383 známe odtud faráře Jana. Příjmy kostelní vynesly ve druhé polovině XIV. století asi 4 kopy gr. č., poněvadž desátku papežského odváděno v těch letech po 18 groších.

V husitských válkách osada zdejší zanikla, zbyly jen zemanské dvory, jež drželi zprvu páni z Opočna na Žlebech, pak v XVI. stol. bohatý Beneš Beneda z Nečtína uchwátí zboží kláštera Vilémovského, a pak k r. 1577 Zikmund Dobřenský z Dobřenic. Fara zdejší nezaklikla po bouři husitské, ale osazena r. 1431. farářem Mikulášem Vlčkem po smrti faráře Karla.

Od starodávna příslušel dvůr zdejší ku zboží Žlebskému, jakož až podnes. Rovněž podací opatřováno vždy vrchností Žlebskou, jen že ve válce třicetileté fara zanikla i kostel stal se filiální ku Žlebům.

Jak nyní uprostřed hřbitova spatrujeme kostelík sv. Marka, tak stával chrám původně sv. Jiří zasvěcený již aspoň ve století XIII. Z původního chrámu Páně zbyl však jen chor štíhlý, prvogotským slohem z kamene zbudovaný. Loď chrámová širší choru zbořena v prvé polovici stol. XIX. a též r. 1830 stávala u ní ještě zvonice se dvěma zvony.

Kostelík sv. Marka orientován správně dle nařízení církevních. Proti západu vztyčena nověji čelní zeď s oknem gotským ze starého kostela vyňatým. Rovněž přeneseno sem ostění vchodu, nad nímž spatřuje se nápis M V XXXI, což někteří čítávali 1041, ale skutečně dle povahy číslic i štítků s obou stran v rozích vytesaných ukazuje k r. 1531. Čelní zeď zavírá bývalý chor kostelní v šířce 8,3 m, kdežto uvnitř jest chor jen 6 m široký, zbývá tedy na hrubost zdi podélných 115 cm. Tyto vysoké zdi zdviženy v délce 10,26 m a zakončeny polovinou šestihranu, jehož strany 2,5 m dlouhé. Do kostela vniká teď světlo jen třemi nízkými okny v presbyterii mezi schodovitými pilíři a pak jedním od jihu, rovněž úzkým a gotickou jednoduchou kružbou zakončeným. Tři pilíře na obou stranách opírají se o chor, jenž původně zajisté měl oken šest. Vně kostela upoutá milovníka starožitných památek v pravo od vchodu stará, románská kamenná křtitelna ve

způsobě hranolu osmibokého, dole jehlanovitě sbíhajícího. Na svrchu straně vedle vyhloubené mísy znáti dlaby a dva záseky ku pevnění víka, i dole vidí se díra k nasazení křtitelny na nohu. Podobnou křtilnu zpozoroval jsem též v románském kostelíčku Rečežanském u Kladruh při Labi.

Na barokovém oltáři postaven špatně obnovený obraz sv. Marka z r. 1667, malovaný původně od Jana Quidhy. Za oltářem ve zdi presbyterie zasazeny tři památníky náhrobní, a to Johanky z Vchynic, roku 1521. zemřelé manželky Václava z Vchynic, pak paní Majdaleny z Chotče, r. 1571 zemřelé manželky Nathanaela Kúdele z Žitěnic a pak syna Adama téhož pána r. 1573 zemřelého. Mimo ty nalezl jsem r. 1885 ještě část zdobného pomníku s erbem Kaiseršteinským.

Původně byl chor kostelní ve výši 3 m kolem do kola ovrouben pískovcovou římsou, jež až pod okna sáhala. S ní dolů spouštěly se články rozdělující kamenné zdivo, jak se vidí v chorech kostelních, kde stolice pro kněžstvo stávaly. Všecky tyto okrasy i za oltář se táhnoucí byly osekány při »restauraci« kostela, jak se jí někdy na počátku tohoto století rozumívalo.

Letos opět v srpnu opravována odulá omítka v lodi, a tu zpozoroval pan stavitel Em. Šel ze Žleb staré malby, dílem již potlučené kladivem zednickým při někdejším novém omítání kostelíka, při čemž místem zedník vyboursal starou omítku až na kamenné zdivo. Fresky namalovány na jižní i severní podélné zdi a též v závěrku pološestiúhelném za oltářem, jenže tam z nich zbyly jen slabé stopy nějakých hlav kolem nimbem otočených. Možná, že zde fresky porušeny při postavení dotčených náhrobních památníků.

Dovolím si popsati zbytky fresk v nynější lodi, druhy ovšem nad lavičkami se nalézajících. Na jižní zdi pod oknem úzkým s jednoduchou gotskou kružbou býval někdy vchod, jehož ostění pískovcové s rovným vrchem zachováno a cihlami nověji vyplněno. Nad vchodem starým jeví se porušená malba 2,35 m dlouhá, jak nějaký jezdec v klobouce dolů ohnutém hledí ku věži stínované, v jejímž okně spatřuje se dívčí poprsí korunované. Cimbuří věže rozčlánkované, pod tím otvory naznačeny jako čtyry I.

V perspektivním boku věže znamenati zamřížované, čtverečné okno a pod tím okenice s liliovitými dvěma závěsami. Dole na levo znamenati jakési okrasy jako elliptické hrazení. Dále na pravo v poli 2'5 m dlouhém až k výši 2'75 m od země vymalováno ukřižování Páně. Spasitel v rouchu od hrdla až k nohám spuštěném a tunikou krýtém má hlavu v levo přikloněnu s vlasy žlutohnědě naznačenými. Ruce neuměle namalovány na příčce kříže nahoře nijak nepřechýlující. Nohy každá zvlášť jako by dolů visely. Z levé strany od věže stínkované přistupuje žoldněř a proráží bok Spasitelův kopím. S pravé strany přibíjí ruku Spasitelovu žoldněř a za ním ještě dva s boku kráčí, přední z nich tasí meč.

Nad římsou fresky otlučeny za dávna, jen západněji nahoře zbyl obraz jezdce ve větším měřítku kresleného, s koněm krytým povlakem růžovým a v zadu černými srdcovitými ozdobami příkrášeným. Povlak pokrývá i hlavu koňovu. Z hrudi jezdce zbyly jen črty, v nichž ruku s mečem se silnou příčkou a jablkem znamenati lze. Meč obrácen k zadu a hodil by se v té postavě ku sv. Martinu, jak plášť dělí. Nohavice zelené končí zobaným střevicem takové barvy. Noha jest ve třmeni a vzadu připevněna k ní ostruha se zdviženým bodcem.

Na severní zdi zbyly nad římsou nohy nějakého zástupu, pak ruka, roucha řásnitá, červenavá pod římsou. Konečně v poli pod římsou 2'2 m dlouhém viděti dole spanilý obličej ženský v konturách, jakož vidati v bibli Velislavově. Nad nimbem tváře zdvihá se okrouhlá kaplice stínkovaná se střechou korou krytou a červeně naznačenou. Dále na pravo zbyl obličej spanilý s nimbem a ještě východněji výjevy z umučení Páně Totiž Spasitel (svatá Starosta?) v takovémž rouchu dlouhém, jemůž z boku pravého vytryskuje krev teď černavá a pod levým pažďím plápolá svázaná ze svící pochodeň v ruce nějakého pochopa. Nejlépe zachovány obrysy tváře mužské s čepicí farisejskou. Vedle nakreslen trup nějakého muže,

hnědými čarami stínovaný; na hlavě jeho vidí se vysoká čepice s obrubou. Dole potom ještě zbyla ruka neuměle kreslená a řasy šatu. Nad tím ornament bílý a červený jako rámeček a vně ještě jeden modrý a žlutavý.

Hned vedle v presbytěři zbyly sporé stopy dvou hlav nimbem kruhovitým zdobených. Možná ještě, že v neotlučené části nad římsou objeví se někde stopy maleb.

Tyto zbytky starožitných fresk nejsou nikterakž kusem uměleckým, ale za to náleží jim v dějinách umění malířského důležité místo pro značné stáří své. Kresba kontur a mdlé pokládání barvami, jakož i způsob architektury a předvádění výjevů ve skupinách upomíná velmi na bibli Velislavovu z XIII. věku.

Avšak rozhodně jinak zde podal malíř obraz Ukřižovaného. Ani v kodexu Vyšehradském nejví se tento starožitný ráz malby; tělo Spasitelovo oděno dlouhým oděvem řasnatým, kříž upomíná také na nejstarší známé typy. Nejvíce podoby shledáváme zde s proslulými křížky Opočenskými, než pozorujeme-li dále způsob malby a ráz architektury tak živě připomínající stínkované budovy v bibli Velislavově, položití musíme zbytky těchto fresk na konec věku XIII., což se i shoduje s prvogotským způsobem a článkováním stavebním někdejšího choru kostelního.

Že zde stával kostelík již za románské doby, to naznačuje románská křtitelna vedle vchodu postavená. K zajímavým výsledkům vésti by zde mohlo kopání před tumbou oltární. Pod nynějším prahem zaklenut vchod do hrobky, kde v šesti truhlách odpočívají někdejší majitelé zboží Markovského; mimo to jest tam rozsutých koster více. Při prvním vniknutí do hrobky této v létech sedesátých nalezena zdobná sklenice ve výklenku hrobky a hrobař její opojný, cukernatý obsah vypil.

Hrobka tato není z prvních dob kostela a nemá stavitelských okras jsouc váleným klenutím prostě cihlami sklenuta; jest 4'45 m dlouhá i 2'8 m široká.

FEUILLETON.

M Á K A P L A N K A.

Napsal F. J. Lehner.

Můj příbytek jest mým královstvím. Zde jsem doma. Čtyři stěny světničky mé jsou mým světem. Sem z víru světa rád se vracím. Zde jest mi volno. Sem ruch a hluk nedoznívá. To jest můj ráj, kde se oddávám svým myšlénkám a svým pracím. Kamkolivěk pohlédnu, všude zírají na mne nejdůvěrnější a nejvěrnější přátelé moji — knihy a obrazy. Toť poklad můj! Toť radost má! Když uprostřed nich k práci zasedám, prchá

se myšlenky, z nichž některé zaznamenávám a jinými se bavím. Má světnice jest mým malým světem, jest částí mé bytosti, jest oasou na pouti pouští písčitou. Šťastným bývám ve společnosti důvěrných přátel, šťastnějším v konání povinnosti, nejšťastnějším v klášterním tuskulu své pracovny.

Má kaplanka karlínská byla mi věrnou, útulnou družkou života po 27 roků kněžského působení. Kdykolivěk od pracov-

vše, co v hluku světa na duši útočí. Když venku hrom burácí, světnice jest útlukem, kam bouře jen doznívá. Když nepřátelští živlové venku člověka pronásledují, práh příbytku jest hranicí, která zlobě vejíti brání. Zde zapomínám na strasti a svízele. Zde oddávám se svým snům a svým tužbám. Sem po prácech povolání se vracím, abych ve kruhu svých miláčků z knihovny kolem na mne zírajících pookrál a se pobavil. Ti mlčeliví druhové moji mile se pak rozhovořují a já blažen naslouchávám jejich rozpravám. V hlavě rojí

ního stolku oči jsem pozvednul, duše ukájela se vábným obrazem rozkošných apsid a věží chrámu svatých Cyrilla a Methoda, vyzdobených veškerou nádhrou slohu románského, arkád a gallerií, trnože a obloučkového podřímsí, patek a hlavic. Architektonická krása vnější den co den upomínala, abych nezapomínal sourodnu nádhrou odíti i vnitřek velebné svatyně. Takovou měrou kaplanka bezděčně přispůsobovala se slohovou úpravou budově, v jejíž stínu stála. Čtvrt věku hrál jsem si s upravováním a doplňováním kaplanky, která v jistém

smyslu jakožto příbytek kněze a knihovna ku kostelu se druží. Jedva že chrám kromě votivních obrazů uvnitř byl dokonán, odvolán jest redaktor na jinou osadu a zbořená kaplanka rozplynula se v pouhou upomínku.

Velmi mnozí čtenářové »Methoda«, kteří mne v různých dobách v Karlíně navštívili, přáli si mítí fotografii mé kaplanky. Nyní, když již zmizela, posílám jim její obrázek často slibovaný, jakožto upomínku na minulost, s kterou jsem se těžce loučil.

Jako člověk, má i příbytek lidský svou biografii. Již v mládí za let studentských přilnul jsem ku knihám. Každý krejcar hodinami krušně vydělaný ukládal jsem na knihy. Ideálem mladistvých snů byla knihovna. Prvním kusem nábytku, který jsem si co novosvěcenec zhotoviti dal, byla skříň na knihy, která v brzku se naplnila. Když jsem dosazen byl na kaplanku karlínskou, skříň již nestačila. Bylo třeba pomýšleti na rozšíření. Jsa tehdež postavy gotické, byl jsem ctitelem gotiky. Dal jsem si tudíž dělati skříň gotickou dle vlastního ná-

kresu. Za krátkou dobu bylo třeba skříně druhé. Laskavý čtenář spatří je po obou stranách okna na obrázku, když prstem si zakryje vysoký trnož, jakož i veškerou vrchní architekturu nad čtvrtým patrem knih, což teprve mnohem později povstalo. Část řezbářskou zhotovil jsem si sám, zakoupiv si za tou příčinou řezbářské náčiní. Nejstarší knihovna tato skládala ze dvou třídlých skříní ve prostředku spojených gotickým arkýřem, na němž zvěčnělý přítel můj, Josef Hellich, namaloval mi do dvou architektonicky rozvržených polí postavy svatých apoštolů, Cyrilla a Methoda, do štítků pak nad nimi umístěných andělíčky s bláskami, vše na zlatém pozadí. Ve pravém a levém nároží arkýře stojí sošky sv. knízať apoštolských, Petra a Pavla, pod gotickými baldachýny, ostatní pak apoštolé na sloupkách knihovny.

V knihovně na levo zařaděna jest literatura hudby církevní, na pravo počiná literatura o umění výtvarném v řeči české, francouzské, německé, anglické a vlašské.

(Příště dokončení.)

Různé zprávy.

Hradní věž ve Znojmě se sřítla. Sřícená věž patřila k nejpamátnejším stavbám na Moravě. Byla částí bývalého věvodského hradu, který patřil ku nejstarším sídlům v Moravě, a již r. 1048 děje se o něm zmínka. R. 1145 byl pobořen českým knížetem, potomním králem Vladislavem I. v boji proti Konrádu Znojemskému, později Přemyslem Otakarem znovu vystavěn jako pohraniční tvrz. Tak zvaná »loupežnická věž« stála na předhradí, jež bylo odděleno od hradu širokým a hlubokým příkopem. Byla kdysi 40 metrů, nyní pouze 32 metrů 30 cm. vysoká, zdi měla 2 metry 16 cm. široké a stála na základech 4 metry vysokých a 3 metry 16 cm. silných. Nyní byla bez krytí, dříve však měla špičatou střechu s dřevěnou pavlačí. Byla rozdělena na 7 poschodí a sloužila různým účelům. Na jižní straně byl jediný vchod 6 metrů nad zemí, do něhož byl přístup pouze po žebříku. »Loupežnická věž« dodávala malebně rozloženému městu Znojmu jakéhosi starobylého, charakteristického rázu a pěkně se vyjímalá uprostřed mnohých kostelních věží. Znojemský hrad byl jevištěm mnohých krvavých, historických událostí, zejména v době

bratrského zápasu markrabí Jodoka a Prokopa Prokopův zámecký hejtmán Hynek z Kunštátu stal se postrachem okolních krajín svými častými loupežnými výpady, jež podnikal z nedobytného skoro hradu. Jako historická, stavitelská a kulturní památka zasluhovala »loupežnická věž« již dávno řádné opravy a zamýšlelo se zříditi ji znovu v původní formě. Již půl století byla věž beze střechy, a tak i uvnitř vystavena dešti a sněhu a mimo to asi před 15—20 lety při regulování ulice byly ubrány asi čtyři metry kolem věže se nalézajícího pozemku, čímž její základy valně poškozeny. To bylo asi též příčinou sřícení se věže. Když v poslední době objevovaly se na věži hrozivé známky, dala ji obecní rada v první polovici tohoto měsíce prohlédati znalci vrchním inženýrem Hanemannem a zemským stavitelem Reichl-Kromannem; ústřední komise vyslala do Znojma před několika dny svého konservatora profesora Prokopa a mimo to městské zastupitelstvo povolalo sem vrchního stavebního radu Kaisera z Vídně. Bylo známo, že věž hrozí sesutím a proto jednalo se o její znovuzřízení.

A jelikož znalci poukázali na nové trhliny a různé hrozivé známky, ustanoveno okamžitě začít s pracemi opravnými. Avšak nikdo ze znalců netušil, že by mohlo neštěstí přikvačiti tak rychle a právě

při samém začátku opravných prací nastala katastrofa, která zahubila tři lidské životy.

»Nár. Pol.«

Literatura.

Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě.
Příspěvek k dějinám jeho stavby. Napsal Vratislav Votrubec.

»Hlavní účel následujících řádků«, praví spisovatel monografie, »jest zachovati paměti obraz kostela, jak vyšel z rukou stavitelů v době gotického slohu žijících; zasluhujeť toho proto, že jest nejen přední ozdobou města, ale i celého českého východu«. Různými obnovami, zejména při požáru r. 1774 zakryt jest původní ráz budovy, které, rokem 1890 počínaje, Františkem Schmorancem dostalo se slohové opravy, k níž spisovatel zvláště přihlíží v prvých 3 statích, nadepsaných: Popis

kostela, západní průčelí, věže. Ku popisu přidány jsou pak dějiny stavby, čerpané hlavně z knih městského archivu. Monografie znázorněna jest půdorysem, perspektivním pohledem zevní strany jižní před opravou, jakož i 5 fotografiemi, ukazujícími kostel z náměstí, část perspektivního vnitřku, zbytky starých skulptur a nápisu, cínovou křítelnu a figurálně vyšívanou kasuli.

Kdyby každý z důležitějších památníků v zemích koruny České našel tak svědomitého badatele, jakým se objevuje spisovatel kostela Vysokomýtského, budova dějin umění výtvarného snadno a rychle by se vystavěla. Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný: pro vysokorodou paní baronku ze Sternbachů v Třešti na Moravě; gotický: pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově; ozdobený: pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostro-Lhotě na Moravě; hladké: pro slav. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích, pro blahorod. p. Fr. Peltána, představeného v Bořetině. — Ciboria: pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích a pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostro-Lhotě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Tecla, faráře, adminstr. v Levíně; patenky: pro zám. kapli v Dětenicích a pro důst. farní úřad v Sadské; lampy: pro dp. Fl. Némce, faráře v Hradčovicích na Moravě; kaditelnice: pro dp. Tom. Šmýda, faráře ve Zbořovicích na Moravě; dvou kalichů a monstrance: pro vdp. Karla Kaštyla, místoděkana ve Veselí na Moravě. — Patenky k nemocným: pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích a pro vysokorod. pana Aug. z Doerrů ve Smilkově. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské a pro sl. správu

polepšovacieho ústavu v Opatovicích. — Kaditelnice s lodkou: pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích. — Kropenky s kropáčky: pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově, pro dp. Jana Staňka, faráře ve Vysoké a pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Mnišku, v Bechlině, pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích a pro vysokorodou paní hraběnkou Des-Foursovou v Rohatci. — Svícny oltářní: 4 pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově. — Svícny jednoramenných: 8 pro dp. Fl. Némce, faráře v Hradčovicích na Moravě. — Lampy oltářní: pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově a pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích. — Náčiní ku křestu: pro důst. farní úřad na Skalsku. — Kanonické tabulky: pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově a pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích. — Nádobka na mytí prstů: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské. — Nádobka na svěcenou sůl: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské. — Schránka na hostie: pro sl. správu polepšovacieho ústavu v Opatovicích. — Umyvadlo

pro sakristii: pro vysokorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově.

Rozličné. Těla Páně na plechu: pro veledůst. děkanský úřad v Kovánech a pro sl. stavitelský úřad v Hořině. — Missály: pro blahor. paní Emmu Schebkovou v Hodkově, pro dp. Václ. Oplta, faráře v Modlanech, pro důst. farní úřad v Liblicích, pro dp. M. Kabátu, faráře v Družci a pro sl. správu polepšovaciho ústavu v Opatovicích. — Pulty pod mešní knihu: pro vp. Fr. Vacka, kaplana v Týništi, pro důst. farní úřad v Pernarticích, pro důst. farní úřad v Možině a pro vdp. Karla Kaštýla, místoděkana ve Veselí na Moravě. — Zvonek ku sakristii: pro blahor. paní Emmu Schebkovou v Hodkově. — Harmonické zvonky: pro blahorod. p. Karla Broma, býv. ředitele cukrovaru v Lužci, pro blahor. paní Emmu Schebkovou v Hodkově a pro důst. farní úřad v Bosni. — Kříž: pro důst. farní úřad ve Vřetovicích.

Paramenty. Kasule: bílá ze zlatého brokátu: pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově; červená: pro důst. farní úřad v Bechlině; bílá červená a černá: pro dp. Václava Oplta, faráře v Modlanech; černá: pro dp. M. Kabátu, faráře v Družci; fialová: pro J. Jasnost paní princeznu Vilemínu Lobkovicovou v Eisenbergu; bílá s bohatou úpravou: pro dp. Ant. Jarníka, voj. kuráta v Praze; bílá: pro dp. Jana Staňka, faráře ve Vysoké u Mělníka. — Pluvialy: černý: pro dp. M. Kabátu, faráře v Družci, a bílý: pro dp. Jana Staňka, faráře ve Vysoké. — Oprava starých paramentů: pro sl. zádušní úřad v Praze, pro sl. správu chudobince v Praze, pro dp. p. Ed. Nutze, faráře ve Vřeštově, a pro důst. farní úřad ve Vřetovicích. — Pláštíky na ciborium: pro důst. farní úřad v Liblicích, pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostro-Lhotě na Moravě, a pro důst. farní úřad v Zamlekově. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Liblicích a pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Vela: pro vp. Jana Vlka, katechetu na ústavě hluchoněmých v Praze, pro blahorod. paní N. N. v Praze a pro dp. Václ. Oplta, faráře v Modlanech.

— Štoly: pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostro-Lhotě na Moravě, a pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Polštáře oltářní: pro důst. farní úřad v Bechlině, pro dp. M. Kabátu, faráře v Družci a pro blahor. paní Terezií Müllerovou na Smíchově. — Korouhve skvostné: pro dp. V. Oplta, faráře v Modlanech. — Prapor: pro výpomocný spolek v Cerhovicích. — Stuhy s nápisy, zlatem vyší: pro blahorod. pí. Annu Rychmannovou, choť stavitele v Bzenci na Moravě, a pro blahor. p. Fr. Majera, sládka v Cerhovicích. — Pytlíčky na nádobku pro sv. olej: pro důst. farní úřad na Skalsku, v Mšeně a Salské. Třapečky zlaté ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad na Skalsku. — Birety: pro dp. Ant. Černého, děkana na Mělníce, a pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově. — Příkrovy: pro dp. M. Kabátu, faráře v Družci, a pro důst. farní úřad v Lidicích. — Komže pro ministranty: pro blahorod. paní Emmu Schebkovou v Hodkově a pro důst. farní úřad v Kunderaticích. — Birety pro ministranty: pro důst. farní úřad v Kunderaticích a pro vdp. Jana Polláka, děkana ve Velvarech.

Prádlo kostelní. Plachta oltářní s tamborovaným okrajem: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Radiměři; 3 purifikatoria a 3 ručníky: pro dp. Theod. Vojtka, faráře v Sulíkově; 5 korporalií a 5 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Liblicích; 6 korporalií, 6 purifikatorií a 6 ručníků: pro vp. Vinc. Němečka, kaplana v Dymokurách; 2 cingula, 8 humeralií, 18 purifikatorií, 12 ručníků a 3 pally: pro vdp. Karla Kaštýla, místoděkana ve Veselí na Moravě; 2 alby: pro dp. Jos. Kříže, faráře v Tuchoměřicích; 4 humerale, 2 korporale a 12 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Bučovicích; 2 plachty oltářní: pro vysokorod. p. Aug. z Doerrů ve Smilkově; 2 alby, 6 humeralií, 6 korporalií, 12 purifikatorií, 12 pall a dvě cingula: pro vys. dp. Dra Fr. Hrádka, gener. vikáře na Hradčanech; 12 purifikatorií: pro důst. farní úřad na Skalsku.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politika“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9.

V Praze, dne 1. října 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse. Románská rotunda ve Zborově. (84). — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Tochovice. (Pokračování.) — Feuilleton: Má kaplanka. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc září.

Románské exkurse. (84.)

Románská rotunda v Zborově u Plánice. (Dek. Klatovský).

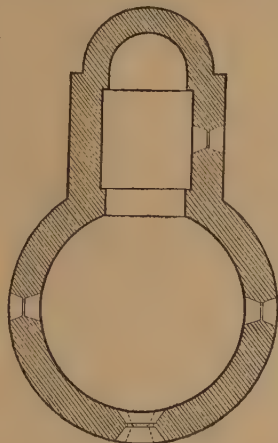
Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

Rotunda Zborovská skládá se z lodi, presbyteria, apsidy a dvou pozdních přístavků na straně severní. K okrouhlé lodi, jejíž zdivo vypíná se na jižní straně do výše něco přes 9 metrů, připojuje se na východě čtyřstranné presbyterium zakončené polokruhovitou apsidou. Zvláštností Zborovské rotundy jest její rozsáhlé presbyterium, jaké u žádných z dosud známých okrouhlých staveb českých nenalézáme. Nad ním zdvíhá se věž barokního slohu, přístupná po dřevěných schodech zevně umístěných. O tom, že věž později na presbytář postavena byla, svědčí vedle jejího slohu 1. i zakonrouhlené její východní rohy, pnoucí se nad rohy presbytáře ostrou hranou ukončenými, 2. i římsa lodní uvnitř věže zachovaná.

Nastává otázka, jak presbyterium původně bylo kryto. Nejvíce zamlouvala by se střecha sedlová, o jejíž východní zděný štít opírala by se střecha apsidy. Však po tomto štítu není nejmenšího

zbytku ve východní zdi věžní, aniž vodorovné ukončení východních rohů presbyteria nasvědčuje tomu, že zděný štít zde stával. Přístup v podkroví presbytáře i lodi byl by při střeše sedlové velmi nepohodlný. Zbývá tedy jen ta domněnka, že nad presbytářem stávala dřevěná zvonice stanovou střechou krytá a z venku přístupná, z níž otvorem dosud trvajícím, však bouráním rozšířeným, v podkroví lodní se vcházelo.

Loď i apsida zdobený jsou bohatou římsou barokní a kryty šindelovými střechami jehlancovitými. K jižní straně lodi přistavěny jsou schody o 13 kamenných stupních, po nichž přichází se později prolomeným vchodem na dřevěnou kruchtu. Na severní straně hyzdí starobylou stavbu dva přístavky: sakristie a kobka před postranním vchodem postavená. Ani vchod tento, ani onen na západě, který jest bez pochyby vchodem původním, nezachovaly ani stopy ze

slohu románského. Nad vchodem západním pozorovati lze docela dobře zazděné okno románské, kdežto ostatní tři okna chrámu mají formy barokní a jsou s věží stejného stáří; z nich dvě, jedno od severu, druhé od jihu, loď a třetí presbyter od jihu osvětlují. (Na půdorysu naznačena jsou okna, jak asi původně vyhlížela; také jen vchod západní jest vykreslen.)

Vstupme již do chrámu! Loď tvoří úplný kruh, jehož průměr měří 7·20 m. Zdi jsou, pokud ve dveřích kostelních a vchodech na kruchtě a ze sakristie na kazatelnu pozorovati lze, na západě silnější nežli na východě; průměrná jich tloušťka obnáší asi 1·20 m. Klenba lodi jest pěkná kopule polokruhová, jejíž vrchol, malým okrouhlým otvorem opatřený, pne se do výše úplných devíti metrů nad dlažbu lodi. Souměrná a dokonale klenba pracována jest z kamene lámaného a tloušťka její měří ve vrcholu 35 cm.

Z lodi vstupujeme vítězným obloukem polokruhově sklenutým do presbyteria v půdorysu čtyřstranného a nízkou kopulí sklenutého. Klenba ta pochází bez pochyby z doby, kdy věž nad kněžištěm se pnoucí postavena byla. Na severu prolomeny jsou dveře do sakristie.

K malému ústupku zdi východní připojuje se polokruhová apsida k západu poněkud prodloužená a poloviční kopulí sklenutá.

Římsy ani jiné stavitelské ozdoby v chrámě se nevyskytují, tak že mimo dveře, okna, kruchtě a klenbu v presbyterii původní podoba románské rotundy úplně se zachovala ve své milé prostotě a starobylosti. Stojíme-li na hlavní ose chrámu, jak pěkný pohled se nám naskytuje! Nad námi vysoká kopule a v předu prohlédáme vítězným obloukem do prostranného presbyteria, nižší a užší apsidou tak jednoduše a přec tak pěkně ukončeného. Pohled ten umožňuje nízký oltář v apsidě stojící a zdobený na stěně

malovaným obrazem sv. Jana Křtitele, patrona to starobylé svatyně.

O stáří osady zdejší svědčí kamenná ohrada z doby snad ještě bojské, na hoře poblíž Zborova se rozkládající.

Kostel připomíná se r. 1384 jako farní v dekanátu Klatovském. Jest to z dosud známých rotunda nejjížněji v Čechách položená; jí nejbližší jest rotunda Plzeňská.

Pozoruhodno jest, že okrouhlý kostel Zborovský nebyl v dekanátu Klatovském osamělý; neboť právem můžeme se domnívati, že i kostel sv. Jiří v Klatovech náležel k zajímavé skupině českých rotund.

Prof. J. Prášek ve svém znamenitém díle »Politický okres Klatovský« píše o něm doslovně: »Chrámek tento má na starožitném obraze, v děkanském chrámu Chrudimském uchovaném, i na obraze, jenž majetkem jest Klatovského děkanství, podobu románské rotundy s ozdobnou lucernou románskou« (str. 10. 2. dílu). A na str. 41.: »Chrám sv. Jiří byl zbudován na hřbitově svato-Jakubském. Byly v něm oltáře dva, oltář sv. Jiří, jehož obročí požíval německý kazatel při chrámě sv.-Marském. Nadání kaplanské bylo rozmnoženo r. 1406 Václavem z Klatov, kaplanem kaply svato-Michalské, který daroval půl domu svého a dva kusy poblíž města, jeden na levé straně cesty k Stěpánovicům a druhý u cesty Točnické. Správcem jeho byl roku 1406—1408 kněz Žibřid, syn Kunráta ze Stráže, spolu německý kazatel ve chrámě svato-Marském. Druhý oltář sv. Anny nadán byl r. 1406 sedmi kopami gr., které daroval kaplanství při něm od dávna zřízenému zeman Jan ze Sobětic a pojistil na své vsi Korytech.« »Farní kostel sv. Jakuba byl zřízen v dobách nepamětných, snad jako farní chrám vsi Chuchla, i nalézal se vždy mimo okres městský. Byla to budova prostičká, vážná svým stářím, věží nevelikou opatřená.« R. 1783 byl kostel výbuchem střelného prachu zničen.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

Kníže Vladislav II. (r. 1140—58) přebýval o vánocích r. 1140 ve vsi Živhosti¹⁾ nad Vltavou. Z toho soudíme, že již tenkrát opatřena byla Živhost (nyní Živohouš ve vikariátě Bystřickém) chrámem sv. Fabiána a Šebestiána. Ves sama připomíná se před tím asi r. 1057,²⁾ chrám pak výslovně r. 1271, kdy s hojným záduším poručěn byl k držení křížovníků s červenou hvězdou.³⁾

Za běhů válečných r. 1142 poškozena byla ohněm basilika sv. Jiří při panenském klášteře na hradě Pražském. Basiliku tu vystavěl a v ní také pohřbu došel kníže Vratislav I. († r. 921).⁴⁾ R. 929 spočinuly tam i ostatky matky Vratislavovy, sv. Ludmily.⁵⁾ O tom nečteme v pramenech zhola ničeho, že by při zakládání kláštera jeptišského⁶⁾ přestavován nebo rozšiřován byl kostel sv. Jiří. Klášter prostíral se na severní straně od chrámu a dosahoval až ke zdi hradební nad Bruskou.⁷⁾ Za doby

sv. Vojtěcha a potom až do r. 1060 byla basilika sv. Jiří největším kostelem Pražským.¹⁾ V něm konaly se služby pohřební při smrti knížat²⁾

Částku pohrom způsobených na kostelních staveních Pražských ohněm roku 1142 vypsalí jsme již svrchu.³⁾ Také chrám a klášter sv. Jiří pohořely a nad to útočením vojska hrad obléhajícího hrubě byly zkaženy.⁴⁾ Panny sv.-Jirské vidouce zkázu příbytků svých i svatyn, vyšly v čas ze hradu a přebývaly až do obnovy kláštera při kostele sv. Jana Křtitele na Újezdě.⁵⁾ Letopisec Vincentius (psal v letech 1168—73) zveličil slovy svými⁶⁾ pohromu kláštera, řka, že nejen shořel, ale i do základu byl vyvrácen. Chtěl tím, jak se podobá, většího efektu dodatí zprávě starší⁷⁾ o hledání a nalezení ostatků sv. Ludmily v pohořelém chrámě. Rakev téže světičky nebyla porušena, ba ani dotknuta ohněm; pročež ji mnišky s plesáním uložily opět vedle oltáře.⁸⁾ Kamenník Wernher, cizo-

¹⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1141: »Wladislaus dux habuit festum natalis Domini in villa, quae vocatur Siwohosta. Prameny d. č., II., str. 234.

²⁾ Zakládací listina kapitoly Litoměřické asi z r. 1057: »In provincia boizenensi ... Sivo-gossici Kvetek cocus cum terra«. Erbenova Regesta: č. 124, str. 53.

³⁾ Darovací listina královny Kunhuty z r. 1271: »De Rewnitz ecclesiam et de Wladizlavicz ac Sywohotz ecclesias, ejusdem ecclesiae filias, ... et jus patronatus ipsarum, quod (ad) nos pleno jure ac antiquo ... dignoscitur pertinere, ... conferimus et donamus«. Emlerova Regesta; II. č. 2696, str. 1178 n.

⁴⁾ Pulka vae Chronicon v Dobnerových Monum. hist. III. str. 90: »Wratislaus (dux), qui fundavit ecclesiam s. Georgii in castro pragensi ibi sepultus est«. Srvn. Method, 1891; str. 7.

⁵⁾ Staroslavný životopis sv. Ludmily: »Václav pospíšil a přinesl bábu svou na slavný hrad pražský a položil ostatky její v chrámě sv. Jiří, kdež i nyní mnohé jsou zázraky«. Prameny d. č., I. str. 124.

⁶⁾ List papeže Jana XIII. u Kosmy k roku 967: »Collaudamus atque incanonizamus, quo ... ad ecclesiam vero sancti Georgii martiris sub regula sancti Benedicti et obedientia filiae nostrae, abbatisae Mariae, constituatur congregatio sanctimonialium«. Kosmův Letopis k r. 967: »Ecclesia vero sancti Georgii martiris ad praesens datur abbatisae, ducis sorori, Mariae«. Prameny d. č., II. str. 36 n.

⁷⁾ Kanapariův Životopis sv. Vojtěcha; hl. 19: Clausit eam in monasterio sanctimonialium, quod sub vocabulo et veneratione sancti Georgii consecratum firmissimis moenibus vallatur«. Prameny d. č., I. str. 252. Srvn. Prameny d. č., II., str. 88.

¹⁾ Letopisy Dětmara Meziborského k roku 1002: »(Rex Henricus) adveniens (Pragam) ab antistite Thieddego et a duce Jarimiro cum immenso cleri totiusque populi tripudio suscipitur et ad ecclesiam s. Georgii deducitur«. Pertzova Monum. script. III., str. 808.

²⁾ Kosmův Letopis k r. 1037: »Jaromir ... fratrem suum in ecclesiam delatum sancti Georgii invenit«. Prameny d. č., II., str. 65.

³⁾ Method, 1891; str. 46 n.

⁴⁾ Pokračovatel Kosmův (mnich Sázavský) k r. 1142: »Nacerat comes et alii primates Boemiae ... uniti Moraviensibus ... Pragm obsederunt et monasteria sanctorum Viti, Wencelai atque Adalberti sanctique Georgii incendio vastaverunt«. Prameny d. č., II., str. 261.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1142: »Moniales ... de coenobio sancti Georgii martyris sanctaeque Ludmilae martyris omnia sacraria et habitacula sua combusta videntes ... et ... de civitate fugientes, in locum unum sub Petrzin monte secesserunt ac in ecclesia sancti Johannis baptistae, quoad restaurationem proprii loci viderent, quasi exules manserunt«. Prameny d. č., II., str. 236.

⁶⁾ Vincentiův Letopis k r. 1142: »Monasterium autem sancti Georgii non solum combustum sed et funditus eversum fuit«. Prameny d. č., II., str. 413.

⁷⁾ Pokračovatel Kosmův (kanovník Vyšehradský) k r. 1142: »Moniales ... claustrum visitant, ecclesiam lustrant, altaria inspectant et maxime reliquias sanctae Ludmilae, patronae suae, quaerunt, accersito Wernhero, lapicida et caementario, ut inter saxa et titiones requirant, sollicitant«. Prameny d. č., II., str. 236.

⁸⁾ Týž letopisec k r. 1142: »Wernherus sarcophagum incorruptum nec igne tactum reperit

zemec, vyčistiv kostel, neodvedl pannám všech pod oharky a v rumu nalezených pokladů chrámových, ale s částkou jich navrátil se do vlasti. Ku stavbě basiliky sv. Jiří najal si dva zástupce a po roce jiné dva, načež r. 1145 zemřel.¹⁾ Za kníže, kancléře Gervasia (roku 1146–78) navrátil syn Wernherův odňaté věci kostelu. Ježto papež Eugenius III. potvrdil listem ze dne 28. dubna r. 1145 výsady chrámu a kláštera sv. Jiří,²⁾ byla též čas nejspíše obnova jeho již dokonána. Tehdejší abatyše Berta má na obraze ze 13. století připsáno. † BERHTA. ABBA. SC. FUN., což vykládá se: Bertha abbatisa, secunda fundatrix.³⁾

Pomocníkem panen sv.-Jirských při ztvrzování výsad jejich v Římě a trvám i při obnově kostela a kláštera sv. Jiří byl slovatný biskup Olomoucký Zdik. Za to pamatovaly na něj při modlitbách i pracích svých, hotovíce pro biskupa a chrám jeho vhodné ozdoby. Dovídáme se o tom z listu papeže Eugenia III. řízeném k abatyši Bertě r. 1151, kterým těší sv. Otec jeptišky sv.-Jirské po smrti biskupa Zdika, aby netruchlily příliš nad odchodem onoho »laskavého ochránce a dobroděje svého«, dokládaje, že sám pamatovati chce při službách božích na duši jeho, an biskup Zdik byl věrným a služebným synem apoštolského náměstka v Římě a posýlav mu časté dary za života, ještě na smrtelné loži kázal mu donésti vhodné ozdoby chrámové, jež ku ponuknutí jeho pracovány jsou umělými rukama benediktinek sv.-Jirských.⁴⁾ I činí jim sv. Otec za dovednou práci mnohé díky.

... Clausticolae ... sarcophagum relevant, aperunt et praevisum juxta altare laetanter recondunt». Prameny d. č., II., str. 237.

¹⁾ T ý ž letopisec k r. 1142: »Wernherus ... ablata latenter parte corporis beatae Ludmilae, athletae Christi, repatriat, ad construendum templum Deo duos conducit, qui coepto opere mortui sunt, in sequenti enim alii duo, in tertio ipsemet defunctus est». Prameny d. č., II., str. 237.

²⁾ Potvrzovací list papeže Eugenia III. z r. 1145: »Beati Georgii ecclesiam ... sub beati Petri et nostra protectione suscipimus». Erbenova Regesta; č. 252, str. 113.

³⁾ Method, 1886; str. 117. Neuwirth: Geschichte der christl. Kunst; str. 296 n.

⁴⁾ List papeže Eugenia III. z r. 1151: »Henricus, bonae memoriae moraviensis episcopus, ... dum viveret, apostolicae sedi ac nobis devotus existit et suis nos xeniis visitavit, sed positus in extremis, illa idonea ornamenta, quae per instructas et peritas manus vestras ad altaris ministerium studiosus operari fecit, pia nobis cum devotione obtulit». Erbenova Regesta; č. 286, str. 128 n.

Hlavní oltář basiliky sv. Jiří připomíná se teprve za příčinou nového svěcení r. 1371. Arcibiskup Jan Očko z Vlašimi posvětil jej dne 8. června ku pouti sv. Jiří a sv. Ludmily.¹⁾ Rakev s ostatky sv. prvomučennice české spočívala tudíž nejspíše poblíž hlavního oltáře. Nedaleko hrobu sv. Ludmily visel kříž s obrazem Ukřižovaného, s jehož nohy kanala někdy krev, jak r. 1283 osvědčovali mužové hodnověrní, pravíce, že to viděli.²⁾ Téhož zázraku očitým svědkem byl r. 1252 sudí království českého Poměn, an kleče před křížem, prýstící krev rukou stíral.³⁾

Za obecného strachu před vpádem Kumánů do Čech r. 1253 kázal král Václav I. shromáždit zásoby obilí vína, medu, uzenin, soli a sýra, kteréž pak složeny jsou v klášteře sv. Jiří na hradě.⁴⁾ Jeptišky sv.-Jirské musily jako za předešlého obležení r. 1142 opustiti klášter a stěhovati se do města. Zdali jaké škody doznal příbytek jejich nenadálým pádem sousedních hradeb nad Bruskou r. 1281, letopisec nepoznamenal.⁵⁾ Podobá se pak ku pravdě, že klášter zůstal i po přívalu vod ušetřen od pohromy, neboť v listině abatyše Žofie z Pětichvost r. 1328 mluví se o nutné opravě budov klášterních přílišným stářím sesutých.⁶⁾

¹⁾ Kronyka Beneše z Weitmile k r. 1371. »Johannes, sancte pragensis ecclesie archiepiscopus, consecravit altare majus in monasterio sancti Georgii in castro pragensi in honore sancti Georgii et sancte Ludmyle martyris». Prameny d. č., IV., str. 544.

²⁾ Pokračovatel Kosmův (O zlých letech po smrti krále Přemysla II.) k r. 1283: »Stillicidia sanguinis manaverunt de pede crucifixi locati circa tumbam sanctae Ludmilae in ecclesia beati Georgii». Prameny d. č., II., str. 367.

³⁾ Letopisy české k r. 1252: »Profluxit sanguis de pede crucifixi in ecclesia sancti Georgii Pragae Pomieno, iudice regis Bohemorum, adorante et manu sanguinem de pede crucifixi detergente». Prameny d. č., II., str. 290.

⁴⁾ Letopisy české k r. 1253: »Rex Wenceslaus ... collegit expensas in frumento, vino, melle, pernis (uzeniny), sale et caseis ... et reposuit easdem in ecclesia sancti Georgii in castro Pragae». Prameny d. č., II., str. 291.

⁵⁾ Pokračovatel Kosmův (O zlých letech po smrti krále Přemysla II.) k r. 1281: »Pluvia ... multa et grandia damna intulit subvertendo funditus aedificia murorum in pragensi castro circa ecclesiam sancti Georgii». Prameny d. č., II., str. 342.

⁶⁾ List abatyše Žofie z r. 1328: »Nos soror Sophia, ... abbatisa, ... deliberatione pluries habita, qualiter ... nostri monasterii praedicti conditionem possemus facere meliorem in aedificiis reformatis ex nimia vetustate collapsis ...». Summa Gerhardi; str. 153.

Z místností vnitř kláštera připomenuta jest r. 1374 hořejší síň (sala),¹⁾ to jest veliká síň v prvním poschodí. Roku 1396 děje se zmínka o kapli sv. Jana Křtitele v klášteře sv.-Jirském,²⁾ ale pohříchu poloha její nás tajna zůstala.

K létům 1127—30 připadl počátek kláštera waldsasského v Bavořích (cella beatae Mariae sita in loco, qui dicitur Waldsassen, r. 1147). Zakladatel jeho, benediktin Gerwik, hodlaje osaditi cellu mnichy řehole cistercijské, zabral se ke sv. Bernardu († r. 1153) do Clairvaux prosit za sbor bratří, ale byl v tom oslyšen. Později dovolal se tří mnichů z kláštera volkerodského v Němcích. Prvním převorem byl Wigand z Volkerodu. V řadě opatů waldsasských přivádí se na čtvrtém místě Gerlach (r. 1138—63)

Pro blízkost kláštera waldsasského rozšířila se v Čechách záhy známost nového řádu. Věhlas nejslavnějšího člena téže řehole sv. Bernarda pronikal zároveň do vlasti naší a vzbuzoval touhu po uvedení šedého řádu do Čech.

Jakkoli pak pracoval téhož času kníže Vladislav II. o klášter prémonstrátů na Strahově, neodepřel pomoci své těm, kdož o dům mnichů cistercijských stáli a ke zřízení jeho hotovi byli přinést hmotné oběti.³⁾ Nemenší velikost ducha prokázal biskup Olomoucký Zdik, jenž jsa mecenátem prémonstrátův, i pro štípení mnichů cistercijských v Čechách dobrodince vyhledal.⁴⁾ Po radě jeho ustanovil se na tom zbožný pán český Miroslav darovati újezd Sedlecký Bohu a Panně Marii, aby tam zřízen

byl klášter pro cisterciáky, s nimiž smluveno ve Waldsassích, že vyšlou do Sedlce osadní sbor bratří. Jak se ku pravdě podobá, vypravil r. 1143 opat Gerlach několik mnichů do Sedlce činit příprav ke stavbě kostela a kláštera. Po některém čase dokonán jest chrám P. Marie dílem prostým,¹⁾ jakož pravidlem bylo v řadě cistercijském. Mimo to lišily se větší kostely (basiliky) šedého řádu od jiných staveb chrámových ústrojím architektonickým, nemajíce krypty pod presbytěrem, jenž na mnoze rovnoúhelníkem byl ukončen, a vykazující na místě pobočných chodů pravoúhlé sínce. Opatský chrám P. Marie v Sedlci zpustl velice²⁾ za bouří zemských a jiných nedostatků v letech 1279—82; načež opat Heidenreich (r. 1283—1320) nový kostel ze základů stavěti počal.

S manželem svým Vladislavem II. závodila ve zbožné štedrosti kněžna Gertruda (r. 1140—51), dcera rakouského vévody sv. Leopolda († r. 1136). Byla spoluzakladatelkou kláštera Strahovského a vedle pověstí³⁾ mnoho také přičinila ke klášteru panen prémonstrátek v Doksaněch. V písemných pamětech o počátku domu Doksanského vzpomíná se však toliko zasluh knížete Vladislava II., jenž z Porýnského Donewaldu získal osadní sbor panen.⁴⁾ Také pohřeb Gertrudin nebyl v kostele Doksanském nýbrž Strahovském. Rok založení, jak udává jej Neplach,⁵⁾ jest zajisté chybný;

¹⁾ T á ž listina: »Quidam de primatibus Boemiae Mirozlaus nomine ... de clauistro Valtsaxen conventum fratrum sibi impetravit committi. Cujus petitione sanctae conversationis venerabilis abbas Gerlacus acclinatus conventum fratrum in Boemiam direxit ... Succedente ergo temporis opportunitate, divina gratia auxiliante, fundata est in Sedlec ecclesia divino servitio apta et ei ordini congrua«. Erbenova Regesta; č. 231, str. 103.

²⁾ Petra Žitavského Kronyka Zbraslavská k r. 1282: »Monasterium siquidem scedilicense ad tantam devenit inopiam, quod nichil penitus ibi remanserat, unde fratres suam possent evadere egestatem. Grangie ipsorum perierunt, structure corruerunt«. Prameny d. č., IV., str. 18.

³⁾ M i k a (probošt Doksanský r. 1709—33): Das ruhmwürdige Doxan; str. 7, 10

⁴⁾ J a r l o c h ů v Letopis k r. 1175: »Construxit (rex Vladislaus) et aliam ordini nostro domum in Doxan, locans ibi religiosas feminas, quas de Duenewald, coloniensis diocesis, adduci fecit«. Prameny d. č., II., str. 467. Listina krále Přemysla z r. 1226: »Pater noster Wladislaus rex ... Ztragoet Doczan, quoad vixit tempore, dilexit«. Erbenova Regesta; č. 705, str. 325.

⁵⁾ N e p l a c h o v a Summula chronicae, v Dobnerových Monum. hist. IV. str. 105: »Anno

¹⁾ Acta consistorii ad ann. 1374: »In monasterio s. Georgii in Praga in sala superiori«.

²⁾ Acta consistorii ad ann. 1396: »Pro capella s. Johannis baptistae, quae est sita in castro pragensi in monasterio s. Georgii« (dává se dům s vinicí na Opyši).

³⁾ J a r l o c h ů v Letopis k r. 1175: »Ejus (regis Vladislai) prece et studio duo sancti ordines, cisterciensis videlicet et praemonstratensis, venerunt in terram istam, quibus tanquam sole et luna irradiata est Boemia«. Prameny d. č., II., str. 367.

⁴⁾ Listina Sedlecká o založení a nadání kláštera: »Persuadente etiam et adtestante venerabili domino Heinricho, Moraviensium episcopo, locum, qui dicitur Sedlec, cum omnibus, quae adtinent, Deo et sanctae Dei genitricis Mariae in usum fratrum praedictorum in perpetuum libere dedit (Mirozlaus), inprimis siquidem statuens, ut ordo monachicus secundum beati Benedicti regulam et patrum cisterciensium institutionem perpetuis ibi temporibus inviolabiliter conservetur«. Erbenova Regesta k r. 1142; č. 231, str. 103.

spíše sluší mysliti na dobu po r. 1143 a před r. 1151. Léta posledně řečeného vypravil kníže Vladislav II. dcerušku svou Anežku do kláštera Doxanského, aby prospěla v bohumilých vědách i mravech.¹⁾

Kostel tamější zasvěcený P. Marii²⁾ byla pilířová basilika o třech lodích podélných a jedné příčné. Presbytér zavíral se na východní straně prostrannou polokruhovou apsidou.³⁾ Příčná loď měla apsidu na severu a na jihu. Na východ od příčné lodi vedle presbytáře rozšiřovaly se konce pobočných lodí v kaple s apsidami na východě. V západní části chrámu nad kryptou zdvíhala se kruchta jeptišek ve hlavní lodi, a pod věžema v průčelí chrámu stojícími i také na východ v pobočných lodích čtyři síně nad kryptou ve stejné výši s kruchtou. Jest ku pravdě podobno, že stavbu basiliky P. Marie řídili přemonstráti z dolního Porýnska do Čech příchozí zachovávající architektonickou disposici v otčině své obvyklou.⁴⁾

Dobrodinci chrámu Doksanského, tuším ještě za stavby jeho, byli: kníže Fridrich (r. 1178—89), kněžic Jindřich, manželka jeho Markéta a syn jejich biskup Pražský Jindřich Břetislav (roku 1182—97).⁵⁾ V Doksanech také pochován jest právě řečený biskup vedle matky své r. 1197.⁶⁾ Při počátku 13. století

mnohých škod doznal klášter ohněm a jinými nepohodami.¹⁾ Král Přemysl I. zvelebil jej potom v důchodech, aby ku předešlé výstavnosti, ne-li lepší, mohl býti navrácen.

O vzniku cistercijského kláštera P. Marie²⁾ u Nepomuku nepozůstalo v Čechách zprávy nižádné. Letopisec Jarloch vypověděv kláštery založené knížetem Vladislavem II., dokládá, že ví sice o jiných ctihodných kostelích, jež za vlády téhož knížete a přispěním jeho od pánů českých byly vyzdviženy, ale jmenovati je nechce.³⁾ Pro předmět náš nelze než litovati takové stručnosti. Ke chrámům soukromého založení v letech 1144—46 náležel klášterní kostel u Nepomuku. Zápiskům kláštera wilherinského v Rakousích děkujeme za vědomost, že r. 1144 zabrali se do Nepomuku cisterciáci z Ebrachu ve východních Francích.⁴⁾ V Ebrachu opatoval tenkrát Adam z Kolína (r. 1127—61), přítel sv. Bernarda. Vedle udání jiných kronik cistercijských osadili šedí mnichové klášter Nepomucký dne 3. června r. 1145 nebo 1146. Ze třílovní pilířové basiliky tamější a ze stavení klášterních pod Zelenou Horou zbývají posud některé částky.

Biskup Bamberský sv. Ota založil r. 1132 klášter v Langheimu u Bamberku a osadil jej r. 1133 mnichy z Ebrachu přizvanými. Za deset let vzrostl počet bratří tak, že opat jejich Adam (roku 1141—81) vyhověti mohl žádosti knížete českého Vladislava II., aby propůjčil některé členy domu svého za osadníky nového kláštera cistercijského v Plassích.⁵⁾ Klášter ten s kostelem P.

1142 fundatur monasterium in Doxan a Wladislaw Boemorum rege».

¹⁾ Vincentiův Letopis k r. 1151: «Dux autem Wladislaus... filiam suam Agnen Doksan sacris litteris et sancte conversationi ad erudiendum tribuit». Prameny d. č., II., str. 420.

²⁾ Listina Doksanská z r. 1249: «Wenzeslaus rex ecclesiae s. Mariae in Doczan et sororibus ibidem Deo et beatae Mariae famulantibus... concedit libertatem». Erbenova Regesta; č. 1235, str. 573. Není tudíž s pravdou, co praví Neuwirth, že klášter Doksanský založen byl ku pouti svatých Materna, Kandida a Vavřince. Geschichte der christl. Kunst; str. 55. Jinak rádi připouštíme, že jeptišky z Donewaldu ctily sv. Materna, někdy biskupa Kolinského (r. 314) a sv. Kandida z legie thebánské.

³⁾ Viz pojednání Benešovo: Doksany, v Památkách archaeolog. V. str. 194.

⁴⁾ Braniš: Jak píše historii českého umění; str. 17.

⁵⁾ Listina krále Přemysla I. z r. 1226: «Patruis noster Heinricus dux contulit memorato loco (domui doxanensi) circuitum Sbuinic cum conjugue sua Margaretha; Heinricus dux et episcopus contulit Colowec». Erbenova Regesta; č. 705, str. 326.

⁶⁾ Jarlochův Letopis k r. 1197: «Cujus (Heinrici, ducis et episcopi), corpus Doczan est deportatum et juxta matrem suam officiosissime sepultum». Prameny d. č., II., str. 513.

¹⁾ Listina krále Přemysla I. z r. 1226: «Domui praefatae (doxanensi) concedimus... ducentos denarios omni ebdomada de moneta nostra ad ejusdem domus restaurationem, quia incendiis et aliis incommodis multis vexata nullo modo recuperari valet». Erbenova Regesta; č. 705, str. 325.

²⁾ Listina krále Václava I. (1230—53): «Berengaro abbati et ceteris fratribus in Nepomuk b. et gloriosae Mariae virginis devote servientibus». Emleerova Regesta; II. č. 2492, str. 1072.

³⁾ Jarlochův Letopis k r. 1175: «Cujus (regis Wladislai) exemplo succensi et alii primates Boemiae simili fervebant ardore, fundantes et ipsi honestissimas ecclesias, quas brevitatibus causa transeo». Prameny d. č., II., str. 467.

⁴⁾ Neuwirth: Geschichte der christl. Kunst; str. 56, pozn. 3.

⁵⁾ Zakládací listina kláštera Plasského: «Ego Wladislaus, gratia Dei Boemorum rex, cum socia thori mei Gerdrude... quosdam fratres, viros probatae et sanctae conversationis, fidei non fictae

Marie vzdělán byl nákladem knížecím¹⁾
r. 1145 nebo o málo později.

cultores, a sancta matre eorum Lanchaimensi ec-
clesia ... invitavi ... Cunctis itaque notum facio,
quod praenotatis fratribus tam ipsis quam eorum

successoribus quoddam patris mei praedium, quod
Plaz vocatur, cum omnibus suis attinentiis perpetuo
jure possidendum contradidi. Erbenova Rege-
sta; č. 265, str. 118.

¹⁾ Jarlochův Letopis k r. 1175: »Constru-
xit (rex Wladislaus) et aliam ... domum ... in
Plaz griseo ordiní«. Prameny d. č., II., str., 467.
(Pokračování.)

TOCHOVICE.

(Z bývalého dekanátu Břežského.)

Píše Jan Václav Truhlář, kaplan v Netolicích. (Pokračování.)

Roku 1852 nastoupil druhý exposita
Josef Česaný, za něho povýšeny
Tochovice r. 1858 opět za faru a on
stal se takto prvofarářem. Nástup-
cem jeho byl r. 1862 Josef Matěj-
ovic, sám zřídil před farou zahrádku.
R. 1871 přišel farář Josef Smetana,
v tom roce, v době administratury, oprá-
ven kostel, hřbitovní zeď, zvonice a
kostnice, chrám, prve šindelem krytý,
pokryt taškami, dřevěná zvonice znova
obita šindelem a prkny, ve chrámu oprá-
veny a natřeny stolice pro lid, zdě ob-
mítkou novou opatřeny a obileny a sa-
kristie položena cihlami. Jako dva jeho
předchůdcové zemřel i farář Smetana
zde r. 1877 a od té doby spravuje chvalně
zdejší osadu farář Jiří Týkal, rodák
Měčinský.

K farní Tochovické patří 61 jiter 11⁰
polí a luk, jichž užívá ale jako pozemků
fary Bubovické dodnes farář Březnický.

Farní chrám Páně Tochovický, sv.
Martinu bisk. zasvěcený, stojí upro-
střed hřbitova zdi ohraženého a k vý-
chodu směřuje; skládá se z presbytáře
a lodi. Jest to budova starobylá, původně
gotická, což nám dosud hlásá osmihra-
nem zakončený a žebrovitě sklenutý
presbytář, za to loď pokryta stropem.
Vstupáme dovnitř této svatyně hlavním
vchodem od západu v průčelí prolome-
ným a zcela obyčejným, předsíně po-
strádajícím. Celý kostel čítá 33 kroků
délky, z čehož 10 kroků na presbytář a
23 kroků na loď vypadá, šířka onoho ob-
náší 8, lodi 12 kroků. Žebra na klenbě
presbytáře sbíhají se ve dva svorníky,
z nichž onen nad hlavním oltářem IHS,
druhý k oblouku vítěznému sousedící
+†+ na sobě nese, jsou vesměs z pískovce
tesaná, mohutná, pole mezi nimi jsou
modrá, zlatými hvězdičkami posetá, a
ostatek jak tu tak stěny lodi světlo-

hnědě natřeny. Do presbytáře padá světlo
dvěma okny, vždy jedním s každé strany
oltáře, třetí okno za hlavním oltářem
jest nyní zazděno. Všecka tato okna jeví
dodnes své hluboké výklenky do zdi, a
ono zazděné zachovalo až na naše časy
věrně svou bývalou gotickou tvářnost,
ač kružba zmizela, za to obě druhá
uvnitř výklenky původní podržela, ale
zvenku znešvařena jsou. Skla jsou tu
zcela obyčejná. Do lodi padá světlo
třemi okny; jedním od západu ve štítu
nad vchodem hlavním a dvěma velikými
okny vykrojenými čili copovými, z nichž
jedno v stěně jižní, druhé v severní.
Dlažba v presbytáři sestává z malých
pískovcových čtverců, loď kryta cihlami
a jest o stupeň onoho nižší, a na tomto
dřevěném stupni právě pod polokruho-
vým vítězným obloukem stojí mohutná
dřevěná mřížka.

Celkem stojí uvnitř tři oltáře. Hlavní
oltář má zděnou mensu a vedou k němu
dva stupně, na stole oltářním stojí dře-
věný svatostánek s dvířky, nad tím
trůnek pro velebnou Svátost. V středu
oltáře umístěn obraz sv. Martina na
plátně, světec sedí tu na statném bě-
louši a vytaseným mečem přesekává
plášť, by jej podal žebráku u brány,
z které svatý patron právě vyjíždí, se-
dícímu. Obraz jest slušný, stál 210 zl.,
a maloval jej r. 1879 Umlauf z Geiers-
bergu čili ze Supí Hory u Ústí nad Or-
licí. S každé strany obrazu stojí vždy
po jedné velké soše neznámých světcův.
Pod obrazem sv. Martina umístěny na
dřevěných podstavcích pod skleněnými
klobouky čtyry sošky, a sice dvě Ro-
dičky Boží, sv. Jana Nep. a sv. Anny.
Sošek těchto užívá se k poutním prů-
vodům, z těch porizeny tři a to Panny
Marie Svatohorské, sv. Jana a sv. Anny
r. 1885 ze sbírek osadníkův a stála každá

20 zl. Všechny zhotovil Purger z Tyrol. Oltář sám stojí svobodně o sobě a lze jej obcházet. Na dřevěném pouzdru altare přenosného lze čisti:

Templi S: S: Ignatii et Xaverii
Coll: S: J: Bržeznicii

24.

Anno 1740.

Při severní a jižní stěně jest vždy po jedné stolici, jedna u dveří do sakristie, druhá u křtitelnice. Tato křtitelnice jest mramorová, tvaru kulatého a spatruje se na ni letopočet 1825.

Pod vítězným obloukem na straně severní přiléhá k stěně presbytáře kazatelna; stojí na dřevěném kulatém sloupu, má dřevěné schodiště se zábradlím a postrádá baldachýnu.

Oba oltáře postranní stojí již v lodi, jsou malé a nizounké a také prostičké. Onen při kazatelně má na dřevěném podstavci pod skleněným obloukem krásnou sochu Panny Marie Lurdské, již r. 1886 farář nynější pořídil za 60 zl. pro májovou pobožnost. Oltář se strany protějši zasvěcen sv. Michaelu archandělu; také zde stojí anděl tento na podstavci, drže v levici štít s křížem, v pravici vytasený meč, soška sama nepřiliš veliká, s každé strany její po jedné malé sošce. Na svatých ostatcích tohoto posledního oltáře bylo před lety ještě

námi čteno, že kámen ten posvětil sufragán Pražský Šimon Brož z Horštejna r. 1627. Mensy obou oltářů jsou dřevěné a přijde se k nim po jednom stupni.

Původně byl hlavní oltář natřen bíle, r. 1877 jest za 101 zl. obarven na hnědo, též opraveny oba oltáře poboční s kazatelnou a křížovou cestou a náklad 347 zl. 20 kr. sehnán z fondu a ze sbírek osadníků.

Se stropu lodi visí obyčejná plechová lampa na věčné světlo s obrazy sv. Vít, Vojtěcha a Jana Nep. a slušný skleněný lustr, jenž r. 1886 za 96 zl. ze sbírek zakoupen byl.

K podélným stěnám lodi přiléhají stolice pro věřící lid, mužských 9, ženských 8, a any jsou nepřiliš dlouhé jest uprostřed nich prostora chrámová dosti značná.

Stěny presbytáře nesou na sobě dva obrazy křížové cesty, kříž a šest obyčejných obrazů na papíře za sklem, ostatních dvanácte obrazů křížové cesty rozvěšeno v lodi.

Kostel má také pěkný »Betlem« sestávající ze 30 sošek, jenž objednan byl r. 1885 za 70 zl., také krásný »Boží hrob«, který zhotovil r. 1886 Josef Rundalger z Tyrol za 470 zl.

Na kruchtě, již nesou dva zděné pilíře, stojí obyčejný positiv. Vstup na kůr jest při hlavním vchodu po levé ruce.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

M Á K A P L A N K A.

Napsal F. J. Lehner. (Pokračování.)

Vypravovateli obírajícímu se podrobněji hudbou, zejména církevní, bylo nezbytně třeba klavíru anebo pianina. Klavír pro neforemný tvar nehodil se mi ku gotice. Rozhodnul jsem se tudíž pro pianino. Jelikož však ani pianina slohového nebylo lze dopátrati se, zakryl jsem ho tou měrou, že negotičnost jeho zmizela v nové knihovně za tím účelem komponované, jak se spatřuje na vyobrazení v levo od dveří. S pravé i levé strany pianina postavil jsem hluboké skříňky na hudebniny. Dvířka skříněk vyzdobila se kovááním a bohatými závěsy plechovými. Na skříňky postavila

se nová knihovnička, skládající se z arkýře uzavřeného a dvou otevřených oddělení po obou stranách, svrchu zakončená gallerií a fialami. Průčelí šuplat vyzdobil jsem ornamentální řezbou, jakou zakončena byla i spodní část arkýře a knihovničky přímo nad pianinem, jehož svršek zakryl jsem oponou z hedbávi tmavozeleného. Na dvířkách arkýře byl namalován kostel Karlínský sv. Cyrilla a Methoda, který jsem později vyměnil za obraz Giottův, představující sv. Františka kázícího ptákům odevšad k němu se slétajícím. Krásný výjev nejryzejší poesii dyšící nepřiměřeně znázorňoval

poesii Palestrinovy hudby církevní, kterou při pianinu jsem se bavíval.

Druhá tato knihovnička vyplňovala druhou stěnu kaplanky. Když za krátkou dobu nepostačovala, zastavěl jsem třetí stěnu dubovou knihovnou zcela jiným způsobem sestrojenou z dílů různě vystupujících a ustupujících, řezbou rozmanitě ozdobovaných, jejíž polovinu částečně spatřiti lze otevřenými dveřmi na vyobrazení zde uvedeném. Spodek její tvoří truhlárnu, na které jsem řezby zhotovoval. Ve vnitru truhlárny skryto bylo negotické harmonium, jehož mi třeba bylo ku zkouškám pěveckým se sborem za tím účelem vycvičeným,

knihoven gallerií od podlahy až ku stropu z bříz zhotovenou; u jednoho okna byla březová besídka břechtanem porostlá, ostatní část tvořila zahrádku s cesticčkami žlutým pískem posypanými, v níž nacházel se na jedné straně rybníček s vodojemem, oživený množstvím různých rybiček, na druhé pak straně sluje kapradinami porostlá, z jejíhož úkrytu skalní vrabec chromatickou škálu líbezně propěvoval, které se od mých zpěváků při zkouškách přiučil, s nimiž pak o závod zpíval. Zahrádku tuto s rybníkem a skalami nazýval jsem svým panstvím, čemuž zejména jistá kněžna, která jednou na mé panství přišla se

který jsem zde zasvěcoval v krásy slohu Palestrinova. V ornamentech řezby zaplétaly se Lafontainovy bájky, čtvero věků lidských a j. Vršek knihovny vystupoval stupňovitě až ku stropu.

Veškeré tři stěny kaplanky byly takovou měrou vyplněny třemi různými knihovnami, architektonickým sestrojením, rozmanitými výškami a šířkami valně se lišice.

Čtvrtá stěna prolomena byla dvěma velkými okny, jejichž spodní křídla zasklena byla benátskými kotoučky a růžovými trojhránky s příslušnou obrubou, vrchní křídla byla ze skla kathedrálního s malovanými znaky pražskými a papežskými. Strana tato oddělena byla od

podívatí v průvodu svých princezek, srdečně se smála, když jsem ji své rybníky a lesy ukazoval. Když napotom v mé besídce se usadily, rozpředla se o tom rozmarná zábava.

Jen bílá kamna kachlová mne ještě soužila. Konstruoval jsem tudíž gotická kamna železná s prořezávanými náplněmi tompachovými, které jsem si pilou na způsob šicího stroje k tomu účelu sestrojenou ornamentálně prováděl. Ve vrchním závěrku gotickém postavil jsem miniaturní kolotoč, který v zimě teplem ve se se točil. Tehdáž poctil mne vzácnou návštěvou zvěčnělý arcipat Beuronský, P. Maurus Wolter, když v Praze ještě nikdo ani netušil, že Emausy oživeny

budou ideálním konventem benediktinským, jehož má gotika velmi bavila. Vráťv se do Beuronu vypravoval duchovní družině své o příbytku gotického kaplana, u něhož i klec jest gotická.

Za nedlouho i v třetí knihovně nebylo již žádného místa na knihy, jichž stále přibývalo. Jelikož stěny po délce byly již úplně kryty, nezbyvalo pro nové knihy jiného místa, než ono nad vrškem knihoven a stropem. Pomýšlel jsem tudíž na spojení tří různých knihoven v jeden celek společným svrškem, který by vyplňoval stěny kolkolem až ku stropu. Ze však ani hlavní římsy, ani rozměry šířek a hloubek se neshodovaly, nevěděl jsem si rady. Došel jsem si tudíž k jednomu ze známých architektů, jemuž jsem se svěřil se svými kříži, prose jej, aby mne toho soužení zbavil. Přišel do Karlina. Porozhlédl se kolkolem po stěnách a pravil: »Víte co? Nastává zima. Bude třeba dříví. Nač byste kupoval palivo, když ho máte hojnost doma. Spalte letos ty knihovny a já vám udělám nákres na novou. Tak různé tvary nelze přec spojit v jediný celek!« Ledovou sprchou byl jsem schlazen. Poděkoval jsem se za — radu a po poradě stál jsem na témž místě, jako před poradou. Jelikož však nejsem z těch, kteří nezdarem zastrašení bývají, došel jsem k jinému architektu slovuťného jména s podobnou žádostí. Přišel, viděl a řekl totéž, jenže laskavým a přátelským způsobem. Když lékaři pacienta opustili, počal jsem ho léčit sám, pokoušeje se nejrozmanitějšími způsoby články různotvarné spojovati v jedno tělo. Prohledal jsem všemožná ilustrovaná díla, pátraje po vhodné myšlence. Hledal jsem však marně. Počal jsem tudíž řešiti úkol prakticky. Rozmanité pokusy z počátku se mi sice zamlouvaly, po krátké době jsem však zase bořil, co pracně a mnohdy i nákladně se zbudovalo. Co se udělalo, bylo buď malicherné anebo nehezké. V té době kolísavých pokusů podnikl jsem velkou pouť uměleckou do Italie. První návštěva platila královně moře, krásné Venetii. Byl jsem u vytržení. Chrám sv. Marka připadal mi jako pohádka vtělená. Týden jsem bloudil labyrintem města, které den co den objevovalo mi nové a nové krásy. Vstoupiv jednoho dne do veliké dvorany Benátské obrazárny, zůstal jsem na prahu přimrazen státi. Hádanka má byla okamžikem roz-

luštěna. Na podstropním fabionu náhle jsem našel myšlenku, kterak různotvarnou knihovnu mou lze spojit v jedno těleso. Byl jsem vysvobozen.

Navráťv se z dvanáctinedělní pouti zkušenostmi bohaté domů, zamířil jsem přímo k architektu svrchu na druhém místě uvedenému s vítězoslavnou tváří, že mám již, co tak dlouho jsem hledal. Architekt se dobrosrdečně pousmál. A když jsem se s náčrtkem vytasil, prose, aby mi architektonický detail nakreslil v přirozené velikosti, hleděl mne přesvědčiti, že úprava taková vyžadovati bude značného nákladu a přece nevyhoví účelu, kterého dosíci chci. Vida mou neústupnost, v laskavosti své nakreslil žádané a opětně s důtklivostí mne od provedení varoval — bezvýsledně. Tak povstala vrchní architektura, která různé částky v jedno spojuje, jak ji čtenář na obou vyobrazeních spatřuje. Ovládá celek tou měrou, že odvrací pozornost od spodní různotvarnosti, tvořic mohutný rámec, do kterého vše ostatní jest zasazeno. Skládá se z vlysu, lunett a mohutné římsy, která podpírá strop diagonálně rozvržený na čtvero polí trojhranných, allegorickými figurami ozdobených. Strop byl světle modrý, hnědými obrubami barevným ornamentem vyplněnými rozčlankovaný, allegorické figury pak udávaly, jaké spisy v knihovně se nacházejí: theologie, hudba posvátná, umění výtvarné a archaeologie. Allegorické postavy příslušnými symboly vyznačené, trojlistovými rámci obroubené, čelily ku čtvero stranám knihovny, oznamující, jaké druhy knih zde se vyskytují. Bližšího návěští podávaly pak obrazy lunettové, na nichž malovány byly podobizny příslušných skupin. Allegorie theologie ukazovala na církevní otce, allegorie hudby na nejslovutnější skladatele, allegorie umění výtvarného na přední architektky, malíře a sochaře, archaeologie na znamenité starožitníky. Knihovně dostalo se tou měrou ilustrovaných nápisů, naznačujících, kde hledati dlužno díla věd odborných. Allegorie a podobizny malovány byly různobarevně na tmavomodrém pozadí. Na vlysu však byly cyklické obrazy jen jednobarevně provedeny zlatem na temněhnědém pozadí. Na vlysu bohosloveckém spatřovalo se ve středu Narození Páně s klečícími pastýři a sv. Králi. Ku jeslím s novorozeným Vykupitelem vedl s jedné strany archanděl Gabriel za ruku

Adama s Evou, za nimiž následoval dlouhý průvod otcův starozákonních a proroků, z druhé pak strany putoval k jeslím sbor apoštolský, za ním pak řada světců novozákonních, čímž znázorněny jsou dějiny zjevení Božího,

jehožto střediskem jest Narození Páně. Ku provedení ostatních vlysů jsem se dosud nedostal. Veškeré malby provedl dle materialu mnou shledaného s nevšední láskou Gareis.

(Příště dokončení.)

Různé zprávy.

Výstava Společnosti přátel starožitností českých v Praze v památném roce 1891. (S i tab.)

Lonského roku uspořádala zdejší »Společnost přátel starožitností českých« v místnostech musea Náprstkova výstavu starožitnicko-lidopisnou; Jan Soukup, jeden z hlavních pořadatelů pěkné výstavy té, podal i popis nahoře označený. V době, kdy obdivovali jsme vystavené památky na zemské výstavě, podařilo se čilé »Společnosti« opatřiti hojně předmětů starožitných a to v takové míře, by mohlo býti výstavou tou naznačeno, co se má vše sbírat; některá oddělení byla tu ponejprvé veřejnosti předvedena. I památek církevních bylo tu dosti. Tak uvádíme tu zvoneček se záhadným nápisem (nález Pražský, na Rejdišti), 3 čtyřhranné románské bronzové zvonky bez srdíček (soudruh jich, známý zvonek nalezený na Pankráci u Prahy), bronzová polovypuklina, znázorňující P. Marii s Jezulátkem, velmi primitivní (jedna z nejstarších podob, nález Pražský), podstavec svícnu středověkého (bronzová soška vousatého muže s rozepjatými rukama, dříve za bůžka omylem pokládána), nález to Budějovický; pozornost navštěvovatelů výstavy poutalo část roucha aksamitového z rakve krále Václava IV. (z královské krypty svato-Vitské) a nedaleko hebounká tkanina k pokrývání iniciálek kodexů ze XIII. stol. Dále sbírka prstenů různých kovů a různých majitelů, dvouramenný křížek bronzový s otiskem látky (nalezený v Táboře) ze XVI. stol., křížek náprsní, nalezený na býv. hřbitově u sv. Štěpána na Novém městě v Praze a krucifix ze dřeva řezaný z XVIII. stol.

Z dlaždic vedle nepolévané Vyšehradské dlaždičky sluší uvést část dlaždice hnědě polévané s románskými ozdobami (ze XIII. stol.), nalezené pisatelem zprávy ve zříceninách kláštera Ostrovského u Davle (po povodni r. 1890.)

V oddělení sfragistickém viděli jsme breve papeže Klimenta VI. (1342—52), nalezené v písku pobřežním pod Vyšehradem, kamž se snad za bouře Vyšehradské dostalo.

V řadě vyobrazení našli jsme různé obrazy svatých z XVIII. a zač. XIX. stol. na pergamenu,

plechu a plátně, dále tu byla podobizna Romana Ježovského, prefekta a rektora gymnasia Rychnovského, zhotovena od Karla Horzgeschyho. Na výstavu tu zapůjčen byl též obraz vypukle ze dřeva řezaný (kdysi v kostele Chotěbořském) ze začátku XVII. stol., který hleděla »Společnost« zachovati, avšak marně — nebyloť nikoho, kdo by památku tu zakoupil; »Společnost« sama pak při nedostatku penězitem nemohla obraz zakoupiti.

V oddělení listin byl též dvoulist papírový z bible české z XV. stol.

Bibliografické oddělení vykazovalo: Bil českou, vytištěnou v Starém Městě Pražském nákladem Jiříka Melantricha z Aventina l. 1570, dále »Otázky kacířské a na ně odpovědi katolické z r. 1625«, Postillu Koniášovu (věnovanou hrab. Anně Josefě Šlikové), »Sv. cesta z Prahy do Boleslavi, čili Život sv. Václava« s ryt. od Sam. Dvořáka z r. 1680, dále »Orbis Phaeeton, t. j. Podpal celého světa Jazyk Lidský« (přel. známý jezuita Jiří Plachý; vyd. v Praze r. 1762); »Evanjelický kancionál« (tištěný v Žitavě r. 1727) zakončoval oddělení to.

Tam, kde vystaveny publikace »Společnosti« (zprávy a Matějkovo »Album«) umístěn též Janovského »Renovator« (též na zemské jub. výstavě), sloužící k čistění starých olejových obrazů.

V oddělení lidovém byly tu různé písně, dále psané knížky modlicí: »Rajská kytky vonného koření« z r. 1753 (psaná v Klatovech otcem pro dceru — dar svatební), »Jádro všech výborných, dohromady shromážděných nábožných křesťanských katolických modliteb« (psaná r. 1792, s pečlivě provedenými drobnomalbami), rukopis pašiji s prstonárodními motivy v iniciálkách a jiné ještě obrazy venkovské, křiklavými barvami známé a Kristus na kříži (dřevem vykládáno, z XVIII. stol.) doplňovaly oddělení to.

Uvedli jsme zhruba některé předměty, citující dle vydaného seznamu většinou i s poznámkam sestavovatele zprávy té. Zcela po právu učinila »Společnost« když zaznamenala výstavu tu.

Úprava spisku jest velmi slušná. —da.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: sříbrné, bohatě vyzdobené: pro důst. farní úřad v Mirovicích a pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; jednoduché: pro kapli c. k. gymnasia v Chrudimi, pro filiální kostel v Krpěch a pro kapli v Kostomlatech. — Ciboria: pro kapli v Kostomlatech a pro sl. kostelní výbor v Pirkenhammru. — Ppžlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jana Wega, faráře v Libni; patenky: pro důst. farní úřad ve Mšeně: patenky k zaopatřování nemocných a pacifikálu: pro dp. Fr. Sirůčka, faráře v Zábři. Patenky k zaopatřování nemocných: pro vdp. Fr. Telleše, děkana na Skalsku, pro vp. Ladisl. Kaufmanna, kaplana v Moosburku v Korutanech, pro důst. farní úřad v Mirovicích. — Nádobky na sv. oleje: pro kapli v Kostomlatech a pro důst. farní úřad v Mirovicích. — Kříž oltářní: pro kapli v Kostomlatech. — Svícny oltářní: 2 tříramenné: pro dp. Jos. Kaurice, faráře v Semeljici u Djakovaru; 6 pro kapli v Kostomlatech; 6 bohatě císilovaných: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousové na Moravě a 12 pro farní chrám Páně v Milíně. — Lampy oltářní: pro dp. Ant. Herouta, faráře v Habrech a pro kapli v Kostomlatech. — Mešní konvičky: pro farní chrám Páně v Řepíně, pro kapli v Kostomlatech a pro vdp. Jana Kleina, arciděkana v Činěvsi. — Kropáčky: pro vdp. Ant. Černého, arciděkana na Mělnice. — Kaditelnice: pro kapli v Kostomlatech a pro blahorod. Jos. Varhouta, rolníka v Ohrobcí. — Kanonické tabulky: pro kapli v Kostomlatech, pro dp. Jos. Syrového, faráře v Dol. Slivně, pro dp. Ant. Janíka, voj. kuráta v Praze, pro dp. Jos. Sperlinga, faráře v Pavlici a pro sl. kostelní výbor v Pirkenhammru. — Kříž k pohřbům: pro filiální kostel v Zábřehlicích. — Nádobky na mytí prstů: pro farní kostel v Kamenici a pro vdp. Jana Kleina, arciděkana v Činěvsi.

Rozličné. 2 missály: pro kapli v Kostomlatech, pro dp. Fab. Krejčířika, faráře v Březniku a pro ctihodné školské sestry v Uh. Brodě na Moravě. — Pultík pod missál: pro dp. Jana Bártu, faráře v Ječovicích. — Kříže pro školu: pro dp. Jos. Sedláčka, faráře v Dol. Kalné, pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavně Kostelním a pro blahorod. pana Václava Svobodu v Kamenném Zboží. — Zvonky oltářní harmonické: pro kapli v Kostomlatech, pro důst. klášter minoritský v Čes. Lípě, pro dp. Fab. Kejčičika, faráře v Březniku, pro dp. Dom. Škarudu, duch. správce v Merově a pro veldúst. děkanský úřad v Rokycanech.

Paramenty. Kasule: červená: pro vp. Fr. Vacka, kaplana v Týništi; bílá: pro nejd. p. generalního opata Sigm. Starého na Strahově; červená: pro dp. Fr. Sirůčka, faráře v Zábři; dvě bílé: pro vdp. Jana Pospíšila, děkana v Litenečích na Mor.; bílá: pro dp. Jos. Schneidra, faráře v Palici; červená a černá: pro sl. kostelní výbor v Pirkenhammru; červená: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně na Moravě; bílá: pro vdp. Jiřih. Wuschanského, ředitele lužického semináře v Praze. — Pluvialy: červený a černý: pro filiální kostel v Krpěch a pro sl. kostelní výbor v Pirkenhammru; černý: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích. — Stoly: pro důst. farní úřad v Řepíně, 2 pro sl. kostelní výbor v Pirkenhammru, pro duch. správu ve všeob. nemocnici v Praze a pro vp. Fr. Ambrože, kaplana v Nové Vsi na Moravě. — Vela: pro veldúst. děkanský úřad v Jáchymově, pro vdp. Jana Pospíšila, děkana v Litenečích na Moravě a pro důst. klášter augustiánský v České Lípě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Klecanech a pro blahorod. paní Marii Hrdinovou na Mělniku. — Antipendia vyšívaná: pro blahorod. paní Terezií Kernovou v Praze a 2 pro blahorod. paní Annu Beckertovou v Turnově. — Záslony bohatě zlatem vyšívané: pro vdp. dra. Jos. Doubravu, rektora kněž. arcib. semináře a řádn. profesora na theologické fakultě v Praze. — Korouhev bílou: pro dp. Václ. Opřtu, faráře v Modlanech. — Prapor spolkový: pro blahorod. p. Jos. Růžičku v Telci. — 2 stuhy k praporu, bohatě zlatem vyšívané: pro J. Osv. pana hraběte Vojtěcha Schönborna v Praze. — Pytlíčky fialové pro nádobky na sv. olej: pro důst. farní úřad v Nebuželicích, pro důst. farní úřad v Habrech, tři pro vdp. Ambr. Winklera, děkana v Teplé a pro důst. farní úřad v Mirově. — Pokryvka na pultík: pro dp. Tom. Coufala, faráře ve Veltrusích. — Birety: pět pro důst. farní úřad v Habrech, pro sl. kostelní výbor v Pirkenhammru, pro dp. Václ. Bernardina, faráře v Jazlovicích, dva pro vp. Al. Schlenza, kaplana v Pavlovicích a tři pro dp. Ant. Rösslera, faráře v Polubných. — Komže pro kostelníky a ministranty: dvě pro vdp. Jana Pospíšila, děkana v Litenečích na Moravě, pět pro důst. farní úřad v Habrech, pro blahorod. paní Antonii Albertovou v Nahořeticích a pro důst. dominikánský konvent v Praze.

Prádlo kostelní. 4 pally: pro důst. farní úřad v Nebuželicích; 3 cingula: pro důst. farní úřad u sv. Havla v Praze; 2 cingula: pro důst. farní úřad v Habrech; alba s taborovaným okrajem: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdně na Moravě; 6 pall a 3 korporale: pro vdp. Ambr. Winklera, děkana v Teplé.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamáce buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 10.

V Praze, dne 31. října 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Věže dómu Pražského. — Románské exkurse. Kostel sv. Klimenta na Práchni. (85). — Kostely, cirkve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Tochovice. (Pokračování.) — Feuilleton: Má kaplanka. (Dokončení.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen 1892.

← Věže dómu Pražského. →

Jedna z nejprvnějších a nejvroucnějších tužeb národa českého spěje k uskutečnění a dokonání. Památník před půltisíciletím Karlem IV., králem českým a otcem vlasti, jakož i prvním arcibiskupem Pražským, Arnoštem z Pardubic, blahoslavené paměti, založený, koncem tohoto století s pomocí Boží bude dokončen. Ve svatvečer svátku posvěcení chrámu Páně dne 15. října dovršeny jsou obě průčelní věže dómu vysoko do oblak strmící na královském hradě Hradčanském. Monumentální dílo cizím stavitelem, Matyášem z Arassu, z Francie do Čech povoláním slavně započaté, mistrem domácím, Josefem Mockrem, slavně se dokonává. Čeho Karel IV. při zakládání nejvelkolepější budovy v zemích koruny české postrádal, umělce z rodné půdy vzešlého, národ český na sklonku 19. století v lůně svém má. Kdyby otec vlasti dnes se probudil ze spánku, který zde uprostřed díla svého sní a z hrobky své sv.-Vítské vystoupil, rozjásalo by se šlechetné srdce jeho, že národ jeho milovaný vlastními rukama a vlastní obětí s láskou dokonává, co on s láskou započal; radoval by se, že z krve české vzešel pokračovatel i dokonavatel památníku věkového, který zůstane věkovou chloubou národu pílí vlastní, neúmornou vyvinuvšího se

na týmě umy i vzdělanosti. Jako ten náš dóm na královských Hradčanech velebně k nebi se pnoucí a Praze i zemi vévodící po zakončení svém velkolepostí, krásou a ušlechtilostí závoditi bude s předními katedrálami světa, tak národ český, počtem malý, plody ducha, umy a vědy závoditi nepřestane s národy počtem velikými. Dokončený velechrám svato-Vítský, pomník vzkříšení našeho, s vysoké kazatelny neustane hlásati národu, na čem světový úkol jeho se zakládá.

Dne 15. října rozjásala se Praha a s matkou rozjásaly se veškeré dítky koruny svato-Václavské. Plesalo veškeré časopisectvo, tlumočíc, co v prsou každého jednotlivce se ozývalo. Radost, která zachvívala srdcem všech, vyzněla s vroucností právě českou v »Nár. Pol.« slovy, jejichž ohlas zahlaholil až do poslední chatrče nejvzdálenější výsky. Časopis vyslovil, co každý Čech v srdci cítil:

»Dech dějin slávy české zaválal dne 15. října nad Prahou.

Praví-li se o matičce měst českých, že každý její kámen mluví řečí slávy, řečí chlouby a také řečí ponížení, tím oprávněněji to možno říci o kamenech, z nichž věky skládaly svatyni Páně, ve které drímají věčný sen drahá těla králů

národa českého z krve jeho zrozených, v níž všichni přijali pomazání vyvolených národa a skládali přísahu korunovační, ve které tvrdý zámek pod klenbou kaple svato-Václavské drží klenoty korunovační a korunu českou — nejvýmluvnějšími hlasateli slávy české jistě jsou kameny, z nichž věky složily velechrám svatého Víta, Václava i všech patronů země této!

Když ponořen v klín Hradčan základní kámen Pražskému domu za panování otce vlasti Karla a rukama jeho vlastníma utvrzen tu pro věky věčné, národ pod žezlem tohoto krále králů Evropě vládnoucího žil v blahu a štěstí, jehož pověst v temné zkazce do dnes podáním udržela se mezi lidem. Odtud každé století přidávalo kus po kuse ke stěnám a pilířům z kamene a kovu staveným. Žil-li národ ve štěstí a míru, na staveništi svato-Vítském panoval cílý ruch, cvakot sterých dlát a kladiv zazníval z kamenických a sochařských hutí, jeřáb vytahoval skřipaje do výše kameny desítky centnýřů těžké, vrstva kladla se na vrstvu, žebra klenby pnula se z hlavic strmým obloukem do svorců, z pilířů podpěracích spínaly se oblouky ke stěnám, z venku přejímajíce tíži klenby, fiala k fiale řadila se něžným květem, na římsy zavěšovalo se gotické kamenné krajkoví pod záračným dlatem povstale a za dědiců Karlových povstalo půl lodí chrámových a půl hlavní věže. Co z chrámu dnes pod střechou, jest příční zdi uzavřená polovina celého kostela, a co až po ochoz hlavní věže hotovo, jest teprve polovina hlavní věže, prozatím uzavřená přilbou cizorodého slohu.

Po letech stavebního ruchu a rychlého vzrůstu svato-Vítského chrámu nastala léta vnitřních bouří, ve kterýchž nejen chrám nepřibývalo, ve kterýchž naopak i rozlícený lid bořil a kácel, léta válečná, ve kterých sveřepý nepřítel svatyni znesvětil, poklady její loupil. Nastalo konečné století hlubokého ponížení národního a hanebného utištění jeho a mdloba jeho po věky trvajíc. Ať národ trpěl sebe víc, ať hněten jako mučedník mezi národy, ať štván a odnárodňován v rodné vlasti, z Hradčan hleděl přes střechu královského hradu kamenný obr významným, každému Čechu srozumitelným pohledem věštím, který vypravoval o slavné minulosti a věštil slavnou budoucnost, a před oltá-

řem sv. Víta, sv. Jana, v kapli svato-Václavské ve dny, kdy český lid zavítal poklonit se patronům a dědicům země České, vždy po všechny věky hlaholil český zpěv: »Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím!« V srdci odnášeli Čechové do kraje nezapomenutelný obraz královského hradu s gotickým týnem nad ním se pnoucím, ve stech tisících obrazech rozšířen po vlasti i tak v něm a nejinak znali a poznávali Češi svou Prahu.

Přešla léta a přinesla slavný důkaz, že patron země České sv. Václav nedal zahynouti ani minulým ani nám, národ z mdlob dvoustoletých vzkřísený ožil národním svérázným životem. A probuzený národ obrátil oči ku Sionu svému a počal stavěti druhou polovici svatyně Páně. Skryto zrakům Pražanů křídlem hradu, konalo se nehučné dílo, k němuž i poslední ruce ovládaný musí býti vkusem umělce, a mimo nadání dospěla stavba bezmála tak daleko, že jest zapotřebí již jen málo let k dokončení velechrámu. Hlavní zdi a pilíře lodí stojí a hotovo je také průčelí.

Chrámsvato-Vítský, který od staletí měl oltář, má také hlavní bránu dne 15. října i s věžemi dokončenou. Za hlaholu všech zvonů, za přítomnosti ředitelství stavby, svědectví městské rady a svato-Vítské kapitoly, za účastenství přemnohých hodnostářů vznesl se po druhé hodině z podstavce starožitným kmentem i aksamitem ozdobeného, ověncen květy podzimní, poslední kámen, jehož k dovršení stavby průčelí bylo zapotřebí. Štíhlá gotická růže se čtyřmi pláty, mocnou hlavici a se zlatým hrotem vytažena byla na západní věž (jižní křížovou růží osazena již dopoledne) průčelí a osazena tu na místo, s něhož se po věky nehne a akt ten slavný městu a kraji zvěstoval kovový jícen hlasatele největších událostí Pražských, kolosa Zikmunda, zvucným majestátním hlaholem.

A hlásají-li kameny, z nichž věky skládají velechrám svato-Vítský, nejvýmluvněji slávu českou, přibyl k nim včerejším dnem balvan, uměním v obrovský květ ztesaný, a balvan ten vede řeč významnější, než kterýkoli z jeho soudruhů ve stavbě již dávno tkvících. Kámen ten mluví řečí budoucnosti. Když dosedl na své místo na hrotu věže, vypadalo to jako kdyby v okamžiku tom přitisknuta byla pečeť ku slibu, pro je-

hož splnění a uskutečnění český lid jenom žije a dýše. V okamžiku tom promluvil k nám kámen tento jasně srozumitelnými slovy: »Průčelí chrámu a brána, kterou vstoupí král český, jest hotova!«

Hle, ze závratné hloubky pod námi zvedají se zdi a pilíře lodí chrámových a strmý vzlet jich mocně žádá klenbu a kryt, a chrám bude hotov po staletích! Gotické chrámy se staví jen během století a staví je vytrvalost, trpělivost, píle a nadšení celých pokolení!

Zdaž se i boj za historické právo našeho národa a důstojné jeho bytí nepodobá stavbě svato-Vítského chrámu, s jehož dějinami tak těsně souvisí!? Ejhle chrám svato-Vítský, dílo české

píle a umění, svírá již své zdi v celek a zbývá již jen několik let k dokončení jeho, lhůta nepatrná u porovnání s dobou od položení základu uplynulou. Není liž pak to mocným hlasem poučení k národu, aby všechny své síly, všechnu svou lásku a své nadšení pro své právo uvedl v tentýž soulad práce vlastenecké, v onen soulad, který veledílo českého stavitelství do velebné vztýčil výše na pevných základech? Budeme-li všickni, každý dle své hřivny v harmonii klásti kámen ke kameni na budovu existence národní, nebude-li nikdo pokrok národa rukou bourající zadržovati, pak růžice, dne 15. října na vrchol Pražského domu vsazená, bude brzy zase svědkyní velikosti Čechů, ozářené zlatými paprsky koruny sv. Václava!«

Románské exkurse. (85.)

KOSTEL SV. KLIMENTA NA PRÁCHNI.

Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

Nedaleko Horažďovic pne se olesněný vrch Prácheň s pozůstatky hradu a starým kostelíkem sv. Klimenta. Podle starodávného hradu župního celý rozsáhlý kraj nazván byl Prácheňským.

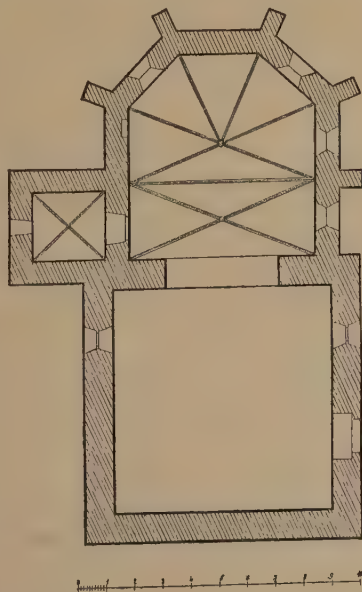
Kostelík podle zasvěcení jeho dlužno počítati k nejstarším chrámovým stavbám v Čechách. Pověst vypráví, že založen byl knížetem Bořivojem I. jako devátý kostel v celých Čechách. Co pravdy jest na pověsti té, těžko rozhodnouti pro nedostatek zpráv historických; musí tedy mluvití stavba sama.

Opuštěná svatyňka lesem obklopená sestává z lodí, gotického presbyteria a k tomu přistavěné sakristie. Loď v půdorysu téměř čtverec tvořící (8 m dlouhá, 7·80 m široká), jest k presbyteriu poměrně malá. Obě její okna i severní vchod jsou pozdější. Čelní stěna západní (10 m dlouhá) nemá žádných otvorů a končí se štítem

v špičatý vrchol vyběhajícím. Nikde na lodí nenalézáme žádných říms ani jiných ozdob. Skrovné rozměry lodí i síla zdí nutí nás, abychom ji považovali za část starého kostela románského, vzniklého ne-li právě za Bořivoje I., tož v době nepříliš pozdější.

Gotický oblouk vítězný jeví patrné stopy přestavby; vzniklť zajisté na místě oblouku románského, jímž do starého presbyteria se vcházelo, však jaké bylo toto formy, zda zaokrouhlené neb zakončení pravoúhlého, těžko rozhodnouti.

Presbyterium skládá se z obdélníku, křížovou klenbou krytého a z pětistranného zakončení osmiúhelníku, jehož žebra, jako při klenbě křížové, vybíhají ze zdí a ma-

jíce profil trojboký sbíhají se v čtvercových závěrnících s otupenými rohy. Klenba opírá se na venek o opěrné pilíře, mezi nimiž otevírá se čtvero go-

tických, »opravovaných« oken do kněžiště, a k tomu přiléhá na severu sakristie s křížovou klenbou gotickou. Síla zdi v sakristii jest téměř metr a vítězného oblouku 110 m. Úprava celého kněžiště jeví starou gotiku, kterou můžeme klásti do 13. století.

První historickou zprávu o kraji Prácheňském máme z r. 1045, kdy nazván jest »provincia Pragensis«. Jisto jest, že tehdy hrad župní bez kostela nebo kaple nebyl.

Ze županů zdejších známe Vítka z Prčic r. 1184, praotce to proslaveného rodu Rosenberského (Pam. arch., XII., 371—376), Divíše z Divíšova, zakladatele rodu Sternberků (Palacký, I., 2, str. 404), který připomíná se na Práchni v létech 1220—22 a konečně Burkharta r. 1264. V třináctém století zaniklo ponenáhlu staré župní rozdělení země, a také Prácheň pozbyla předešlé důležitosti. Tak již r. 1315 daruje ji král Jan Bavoru III. ze Strakonice († 1318) za vykonání věrných služeb s tím dovolením, aby Bavor znova hrad vystavěti směl. Zdali Bavor jej opravdu stavěl, jest neznámo.

První zprávu o plebánu a děkanu Prácheňském máme z r. 1340. (Pam. arch., VIII., 116.) Úřad děkana zastával kterýkoliv farář z 32 far, jež dekanát Prácheňský tvořily; tak zachovala se nám zpráva z r. 1347, kdy Ondřej, plebán Horažďovický, byl děkanem Prácheňským. (Palacký: Formelbüchel, I., 347.) V Lib. erect. uvádí se kostel roku 1384 také farním. R. 1394 přesazen sem byl z Kydlina farář Aleš s povolením pana Břeňka ze Strakonice. (Pam. arch., X., 226.) V husitských válkách hrad zpustl a fara zanikla; vsi přifařené připadly k faře Maloborské. R. 1500 přešel hrad v držení pana Půty Švihovského, a ten jal se tam stavěti. Ale časná smrt páně Půtova (r. 1504) stavbu zastavila. Roku 1515 potvrdil syn Půtův Jindřich v zemských deskách 2500 kop grošů pr. manželce své Uršule z Münsterberku na hradě Práchni. (Heber, VI.) R. 1573 připomíná se hrad již co zpustlý. (Pam. arch., XII., 377—80.) Kol r. 1790 zřídil jistý sedlák z Hejné v kostele oltář sv. Vojtěcha. (Heber, VI.) R. 1859 byl celý kostel důkladně opraven. (Trajer: Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis.)

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

O stavbě opatského chrámu P. Marie v Plasích nemáme podrobnějších zpráv. V listinách připomíná se nejprve r. 1193.¹⁾ Potom r. 1204 světil jej Robert, biskup Olomoucký.²⁾ Stalo se to nejspíše po nějaké pohromě původního kostela, neboť nelze za to míti, aby klášter knížecího založení³⁾ zůstával po 60 let bez většího sborného chrámu. Biskup Robert (r. 1201—40) světil jej z dopuštění a vůle Pražského arcipastýře Daniela II.

¹⁾ Svědecká listina z doby knížete Přemysla I. (r. 1192—93): »Dietlebus ... tres villas ecclesiae sanctae Mariae in Plaz contulit.« Erbenova Regesta; č. 413, str. 186.

²⁾ List biskupa Roberta z r. 1204: »Facta sunt autem ista episcopatus domini Danielis, pragensis episcopi (r. 1197—1214), anno quinto, cujus permissione ac voluntate majorem ecclesiam praefati monasterii plasensis consecravi.« Erbenova Regesta; č. 488, str. 222.

³⁾ Listina krále Václava I. z r. 1253.: »Placensem ecclesiam a nostris fundatam progenitoribus.« Erbenova Regesta; č. 1288, str. 595.

Byla pak to piliřová basilika o třech lodích podélných a jedné příčné, mající presbytér ukončený apsidou a dvě kapli na východ od příčné lodi k presbytérii přiléhající. Jak se podobá, sklenuli mnichové budovu chrámovou ve všech lodích.

Možno-li spoléhati na zápisky kláštera Wilherinského v Rakousích, uvedení byli také již r. 1145 cisterciáci do Hradiště nad Jizerou. Jiná zpráva shledává se v pamětech Plasských, že za opata Meinhera vypravena z Plas osada do Hradiště r. 1177¹⁾. Buď jak buď, i dvojí postupné osazení kláštera dalo by se vysvětliti. Třetí zpráva tomu chce, že Heřman z Ralska vyhnal z Hradiště jakési mnichy a uvedl tam cisterciáky.²⁾ Vedle domněni

¹⁾ Palackého Dějiny národa českého (1854); I., 2, str. 360.

²⁾ Zápisek kláštera turnovského: »Dominus Hermanus de Ralska: is drnaceses monachos

Palackého byli předešlí mnichové (před r. 1177) benediktini. Pozůstatky opatského kostela P. Marie u Hradiště vykazují tvary přechodního slohu.

R. 1146 posvětil biskup Pražský Ota kapli P. Marie u kláštera Sázavského, kterou byl zbudoval opat tamější Silvestr.¹⁾

O dvě léta později zemřel biskup Ota, dne 10. července 1148. Za vlády jeho dva zbožní řádové, prémonstrátský a cistercijský, přišli do této země, jimiž jako sluncem a lunou ozářeny jsou Čechy.²⁾ Sluncem zajisté míníme prémonstráty, lunou cisterciáky. Oba řády počaly se členstvem německým. Než potom synové sv. Norberta přijímali dorost český a vynikající Čechy připouštěli k hodnostem; cisterciáci luně podobní přijali sic od Čechů mnoho, ale krom nových vzorů stavitelských nedávali ničeho. Nástupcem Otovým stal se biskup Daniel I. (r. 1148—67).

Staříký biskup Olomoucký Zdik († dne 25. června r. 1150) prodléval o vánocích r. 1149 v Jeníkově a tamže slavil hod Božího narození.³⁾ I došli ho někteří bratři prémonstráti ze Želiva, prosíce jménem Gotskalkovým za pomoc pro klášter svůj, an nedostatkem potravin strádal. Nemeškaje vydal jim biskup celou zásobu, kterou v Jeníkově přehojnou měl. Z toho vidno, že řečená ves byla hospodářským statkem Zdikovým a ovšem i kostelem opatřena. Souhlasíme s jinými,⁴⁾ vykládající místo pobytu biskupova na Větrný Jeníkov mezi Humpolcem a Jihlavou s kostelem P. Marie (vikariátu Lipnického).

expulit de Gradic et cistercienses induxit.« Paprockého Diadoch (O stavu panském; str. 251). Dr. Neuwirth vyložil uvedenou zprávu tak, že Heřman z Ralska (jenž jmenuje se v listinách r. 1175—97) osadil r. 1054 Hradiště benediktiny (sic). Geschichte der christl. Kunst; str. 57.

¹⁾ Pokračovatel Kosmův (mnich Sázavský) k r. 1146: »Dedicatio capellae sanctae Mariae in Zazoa a venerabili episcopo Ottone, quam construxit domnus Silvester abbas.« Prameny d. č., II., str. 262.

²⁾ Jarlochův Letopis k r. 1175. Prameny d. č., II., str. 267.

³⁾ Týž letopis k r. 1184: »Heinricus, olomucensis episcopus, ... cum dominicum natale celebraturus esset lhenicow, intellecta patrum istorum paupertate per fratros, quos abbas Godscalcum ad eum direxerat, illico misericordia motus apparatus suum, quem ibi copiosum habebat, totaliter transmisit eosque abundantissime recreavit ... Mortuus est proxima aestate VII. Kal. Julii« (r. 1150). Prameny d. č., II., str. 490.

⁴⁾ Pertzova Monum. script. XVII. str. 697, pozn. 80.

Za opatem Gotskalkem a družinou bílých řeholníků přišly do Čech z Donewaldu, Kolínské diecése nad Rýnem, sestry dobré a nábožné s vybranou stráží mužův.¹⁾ Jindřich, prémonstrát kanonie Steinfeldské, muž učený a zkušený lékař, byl tuším vůdcem osadního sboru prémonstrátek. Toho tedy zřídil opat Gotskalk převorem nového domu řeholního, jež získaly panny v Louňovicích. Převor Jindřich sluje zakladatelem kláštera při kostele P. Marie v Louňovicích.²⁾ Vrchní dozor opata Želivského Gotskalka pomínul teprve se smrti jeho.³⁾

R. 1152 počali benediktini opatovičtí znovu stavěti chrám klášterní. Starý kostel sv. Vavřince byl starším dosti sešlý, avšak mohl ještě opravou v lepší způsob býti uveden. Než opat Myslok znamená, že pro nečinnost řádu benediktinského roste v Čechách náklonnost ku jiným řeholím, ustanovil se na tom přestavěti starý chrám ze základu a také budovám klášterním dání lepšího vzhledu. Někteří bratři tomu přisvědčovali, jiní zase odporovali, ukazující na skrovný duchod klášterní. Právě tenkrát (roku 1151) přibyli trvám do Opatovic vyhnání benediktini z Hradiště u Olomouce, jimž paměti historické nedávají chvalného svědectví.⁴⁾ Opat Myslok nedada místa odporu některých bratří, za přispěním věřících šťastně dokončil stavbu kostela sv. Vavřince r. 1163.⁵⁾

¹⁾ Jarlochův Letopis k r. 1184: »Sane a primordio adventus sui (Godscalci) huc in Boemiam secutae fuerant eum de Doneuvalt, coloniensis diocesis, sorores bonae aetate religiosae cum deputata custodia virorum atorque, quas in Lunevic locavit, diligenter clausit et omni disciplina informavit.« Prameny d. č., II., str. 496.

²⁾ Týž letopis k r. 1184: »Habens secum quendam canonicum (steinweldensem) ... Henricum nomine, literatum virum medicumque peritum, qui postea sub eodem ... abbate Godscalko luniwiltensis ecclesiae fundator extitit strenuus.« Prameny d. č., II., str. 484.

³⁾ Týž letopis k r. 1184: »Godscalcus abbas ... gubernabat syloensem et luniwiltcem ecclesias magisterio sanctitatis.« Prameny d. č., II., str. 496.

⁴⁾ Fragmentum chronicaek r. 1151: »Tunc temporis abbas Bogumulus et fratres beati Benedicti ordini deservientes ... magis erant colentes ventrem quam legem Dei.« Dudík: Mährische Geschichtsquellen; I. str. 276.

⁵⁾ Letopisy hradištsko-opatovické k roku 1148: »Mizloc ... quarto electionis suae anno ... fundamenta incoavit et fidelium amministratione circumquaque succurrentium prosperatus feliciter consummavit.« K r. 1263: »Monasterium sancti Laurencii a Daniele episcopo est consecratum.« Prameny d. č., II. str. 399 n.

Dne 30. května r. 1158 světil biskup Daniel kostel sv. Petra v Bohnicích (ve vikariátě Proseckém). Nevíme, jak se stalo, snad že Bohnice byly z některého dílu statkem kapitoly Vyšehradské, založil a vystavěti dal probošt téže kapitoly a královský kancléř Gervasius (r. 1146—78) chrám v Bohnicích. Za ochránce chrámu vyvolil světce, jemuž sborný kostel na Vyšehradě byl poručen, knížete apoštolů sv. Petra. Při svěcení vložil biskup do kamenného oltáře autentiku vysvědčující, že ostatky zejména uvedených světců přešly z ruky jeho a spočinuly v nové svatyni. Listina jmenuje světitele, zakladatele kostela¹⁾ a jiné dobrodince, kteří chtěli účastní býti modliteb ve chrámu budoucně konaných. Jest to zejména král Vladislav I. a manželka jeho Judita. Z původní stavby kostela pozůstala apsida, založená na částce širokého kruhu, se zdi presbytéře jakož i zdi sínice při vchodu do chrámu.

Zmínka o stavitelské činnosti probošta Vyšehradského Gervasia poskytuje nám příležitost, abychom na tomto místě doplnili zprávy svrchu podané o basilice sv. Petra na Vyšehradě. Ke slovu tomu kostelu tomu přistavěna byla ze severní strany sborná budova (claustrum) pro kanovníky.²⁾ Pravidlu, aby klášter stál po jižní straně chrámu, nemohlo se vyhověti, neboť na jih od kostela zdvihl se starý knížecí palác. Klášter Vyšehradský měl dvůr uprostřed, kolem něhož chodilo se ambitem.³⁾ Ve 14. století nepřebývali již všichni kanovníci v klášteře, nýbrž scházeli se tam občas ku poradám v síni kapitolní.⁴⁾ Žáci bonifanti zůstávali ve dvorci při kapli sv. Vavřince (nynější č. d. 14). Spustlý příbytek jejich přestavěl svým nákladem děkan Držislav (r. 1317—27) před rokem

1323.¹⁾ Když o tři léta později uzavřela kapitola zrušiti ústav bonifantův a zříditi na místě něho deset kněží choralistův, dán jest r. 1326 dvorec u sv. Vavřince za příbytek děkanům.²⁾ Kaple sv. Vavřince se zádušním statkem v Hostivaři připomíná se r. 1328 a potom v registrech papežských desátkův r. 1369.³⁾ Za naší doby zbývá z ní okrouhlá apsida, ukazující na původ svůj asi z polovice 12. století.

Dějiny stavby a popis kollegiálního kostela sv. Petra na Vyšehradě dovedli jsme svrchu⁴⁾ až do konce 13. století. Hlavní oltář chrámový jmenován jest teprve r. 1321, kdy probošt Jan (roku 1310—22) daroval kapitole 70 lánů země u města Plzně a na potvrzení toho položil bíret svůj na oltář sv. Petra.⁵⁾ Petr, biskup Basilejský (r. 1297—1305) zasvětil v basilice Vyšehradské oltář sv. Kříže (a svatých Jakuba a Bartoloměje apoštolův i sv. Anny) před r. 1300.⁶⁾ V témž kostele připomíná se r. 1318 oltář P. Marie;⁷⁾ r. 1325 oltář sv. Jana evangelisty se zádušním statkem v Dolině;⁸⁾ oltář sv. Filipa

¹⁾ Listina kanovníků Vyšehradských z r. 1323: »Dominus Dyrsizslaus, noster ac nostrae ecclesiae praedictae decanus, nobis exposuit, quomodo ipse magnas impensas fecerit de suo in bonis bonifantum aedificando curiam ipsorum, quae totaliter collapsa fuerat, in monte wissegradensi sita.« Emlerova Regesta; III. č. 840, str. 333.

²⁾ Listina kapitoly Vyšehradské z roku 1326: »Volumus, quod perpetuo curia, in qua bonifantes habitare consueverunt, in monte wissegradensi situata, ad ipsum d. decanum et suos successores decanos debeat pertinere.« Emlerova Regesta; III. č. 1194, str. 465.

³⁾ Listina Vyšehradská z r. 1328: »Johanni de Melnik, canonico wissegradensis ecclesiae, capellarum sanctorum Laurentii et Clementis in monte wissegradensi sitarum capellano.« Emlerova Regesta; III. č. 1477, str. 577. Registrum decimarum; fol. 4: »Dominus Ulricus de capella s. Laurentii in domo decani wissegradensis solvit 34 gr.«

⁴⁾ Method, 1891; str. 74, 87 nn.

⁵⁾ Listina probošta Jana z r. 1321: »Quos laneos praedictos nos constituimus ... possidere ... ecclesiam et capitulum wissegradensis ecclesiae praedictum per nostrum biretum, quod super altare s. Petri in dicta ecclesia posuimus.« Emlerova Regesta; III. č. 679, str. 284.

⁶⁾ Odpustkový list biskupa Pražského Řehoře z r. 1300: »Dedicando altare s. Crucis et sanctorum Jacobi et Bartolomei apostolorum nec non beate Anne in ecclesia wissegradensi.« Emlerova Regesta; II. č. 2761, str. 1206.

⁷⁾ Listina kapitoly Vyšehradské z roku 1318: »Vicarii, qui officiant altare s. Mariae in ecclesia nostra.« Emlerova Regesta; III. č. 442, str. 182.

⁸⁾ Listina kapitoly Vyšehradské z roku 1325: »Bona in Dolin cum ipsorum pertinentiis

¹⁾ Authentika biskupa Daniela I. ze dne 30. května 1158: »Gervasius, wysegradensis praepositus et cancellarius, hujus ecclesiae constructor.« Erbenova Regesta; addend. č. 4, str. 621.

²⁾ Method, 1891; str. 88.

³⁾ Listina Vyšehradská z r. 1388: »In Wysegrado prope Pragam in ambitu ecclesiae s. Petri wysegradensis in loco capitulari.«

⁴⁾ Listina Vyšehradské kapitoly z roku 1324: »Actum et datum in Wissegrado in capitulo generali.« Emlerova Regesta; III. č. 997, str. 387. Listina Vyšehradská z r. 1361: »Datum et actum circa praedictam wysegradensem ecclesiam in loco capituli.« Listina Vyšehradská k r. 1392: »In ambitu ecclesiae s. Petri wysegradensis prope Pragam ... in loco capitulari, in quo domini praelati et canonici dictae ecclesiae capitulariter congregari solent.«

a Jakuba vystavěný r. 1349 vedle kruchty, v místě, kdež se zvonívalo; tři oltáře r. 1350 nově vzdělané: sv. Martina, sv. Ducha, sv. Tomáše; oltář sv. Doroty založený r. 1353, oltář sv. Petra s příjmím: »Domine, quo vades?« který do r. 1391 výsadou byl obdařen, že nikdo bez papežského svolení při něm mši sv. slaviti nesměl. Byl to snad týž oltář, do něhož císař Karel IV. desku sv. Petra v Pise získanou dal vložití.¹⁾ V registrech papežských desátků z r. 1369 přivedeny jsou ještě následující oltáře ve hlavním chrámu Vyšehradském; sv. Prokopa, sv. Kateřiny, čtyř sv. doktorův, nejmenovaného světce v sakristii, sv. Jana Křtitele.

Při Vyšehradě mluvívá se často za naší doby o velikém počtu kostelů tamějších před válkami husitskými. Než kromě již svrchu řečených kaplí: sv. Martina,²⁾ sv. Máří Magdaleny a sv.

ad. d. Albertum, altarium b. Johannis ewangelistae, et ad ipsum altare b. Johannis pertinentia.« Emle- rova Regesta; III. č. 1146, str. 445.

¹⁾ Tomkův Dějepis města Prahy (1871); II. str. 258.

²⁾ Listina Vyšehradská k roku 1396: »Ad ecclesiam wissegradensem et ad capellam s. Martini sitam et situatam in monte wissegradensi.«

Vavřince, jež stály o sobě a opodál basiliky sv. Petra, víme toliko o kaplich ke kostelu přiléhajících a na díle i z nitra velechrámu přístupných. Tak na př. kaple sv. Kříže¹⁾ měla oltář v basilice, to jest ve výstupku přistavěném ke kostelu sv. Petra.²⁾ Kaple Těla Božího vystavěna byla r. 1328 podle téhož kostela.³⁾ Podobně asi tušiti lze o kapli sv. Petra.⁴⁾

¹⁾ Listina Vyšehradská k r. 1353: »Johannes, plebanus in Hostyen, ... unam domum suam, quam penes ecclesiam s. Crucis in monte wyssegradensi sitam inhabitat, ... ad altare b. Dorotheae ... in ecclesia wyssegradensi ... donat.« Tingl: Libri conf. I. r. str. 161: »Ad presentationem Stiborii, rectoris capelle s. Crucis in Wissegrad« (r. 1361).

²⁾ Při výčtu desátků papežských vycházejících z kollegiálního kostela sv. Petra praví se r. 1369: »Stiborius sacristanus de capella s. Crucis solvit 15 gr.« Registrum decimarum; fol. 4.

³⁾ List krále Jana I. z r. 1328: »Ekricus, ecclesiae wyssegradensis canonicus (r. 1326—28), villam Czwinar ... capellae Corporis Christi juxta ecclesiam sancti Petri in Wissegrado per eum de novo constructae ... incorporavit perpetue.« Emle- rova Regesta; III. č. 1510, str. 590.

⁴⁾ Acta consistorii ad ann. 1380 (fol. 91): »Johannes, capellanus capellae s. Petri in Wissegrad.« Emle- r: Libri conf. VII. str. 49: »Mathie de Kowan, olim capellano capelle s. Petri in Wissegrado prope scolas« (r. 1412).

(Pokračování).

TOCHOVICE.

(Z bývalého dekanátu Bozeňského.)

Píše Jan Václav Truhlář, kaplan v Netolicích. (Pokračování.)

Předí prvofaráře Jos. Česaného zasazeno jest při velkém oltáři do zdi kostelní pět zcela zachovaných náhrobníků, čtyry po straně epištoly a jeden po straně evangelia. Po straně epištoly jsou následující:

První svým jemným provedením jakož i bělostí kamene vynikající má se shora ve zvláštním rámci tento šesti-
řádkový nápis:

LETHA · 1554 · TV · SOPOTHV · PO ·
SWATE · — LVCZII · VMRZELA · GEST ·
VBOZENA · P — ANI · PANI · BENIGNA ·
KOLOWRATOWA · Z — BELZARV ·
Z & · GEGIZTO · DUSSI · PAN · —
BVOCH · WSEMOHV · CZI · RACZ · —
MILOSTIW · BAITI · ~

Pod nápisem jest znak pánů z Bel-
zaru, nad ním přilba, z níž vylétají dvě
křídla, a to každé obsahuje v sobě ten-
týž znak. Pod celotným znakem jest
v podobném rámečku nápis tohoto znění:

TEHOZ · LETHA · NA · HORZE · PSA-
NEHO · TEN · PA — TEK · PO · SWATE ·
LVC · VMRZEL · GEST · SIN · IAN · V —
ROZENE · PANI · BENIGNA · KOLO-
WRATH · — Z BELZARV · GEHOSTO ·
DVSSI · PAN · BVOCH · — WSEMO-
HV · CZI · RATZ · MILOSTIW · BAITI ·

Pod poslední řádkou provedena orlice
Kolovratská. Ozdobný tento náhrobník
jest 5' 6" dlouhý a 2' 9" široký.

Druhý náhrobník jest z červeného
mramoru, jest 5' 8" dlouhý a 2' 11" ši-

roký. Nahoře čteme na něm ve třech řádkách:

SISTE VIATOR
CINERIBVS AC DOLENTI
MEMORIÆ.

Následuje velmi bohatý znak svob. pánův Schönowitzů pod dvěma přílbami, maje v rozích rozdělený letopočet 1778. V středu bohatého tohoto znaku jest pod hraběcí korunou malý štít s jednohlavou orlicí, zadní štít rozdělen na více polí, v nichž střídavě hvězdičky, ruka s pochodní, břevna s růžemi, poprsí muže s palcátem a koník v běhu se spatřují. Pod znakem nápis v devíti řádkách nás takto poučuje:

JOANN · JOSEPHI · L · B · A · SCHÖN-
WITZ · — IDIB · SEPT · XXVIII · AN ·
MDCCLXXVIII · — ÆT · XXXVIII · AD ·
IMMORTAL · ASSVMPTI · — GRATITV-
DINIS · MONVMENTVM · — JOS · SO-
ROR · HÆRES · CVM · CONIUGE —
FRANC · L · B · — A · VERNIER · CÆS ·
MAI · AB · AUR · CLAVE · — FR · DI-
LECT · — MOERENTES POSUERE · —

Hned vedle jest třetí kámen, jest to obyčejný pískovec 5' 2" dlouhý a 2' 4" široký s nápisem desetiřádkovým:

Im Jahre 1720 den 15. May ist — geböhren
und den 21. Aprilis Anno — 1776 im Gott
entschlafen der Wohl — edl geböhrene herr
herr Johan — Nepomucen Wenzl Schänowitz
— von Ungerswerth und Adlerslō, — wen
herr auf dochowitz Neßtraß — chowitz und lehen

Guth lasko — deine Gott eine Fröhliche Auf-
erstehung — verleißen wolle. —

Dole pod nápisem jest znak Schöno-
witzův jako na náhrobíku předešlém.

Čtvrtý kámen, taktéž pískovcový, čítá 5' 2" délky a 2' 5" šířky. Nápis jeho jest jako u předešlého v německém písmu, v písmě užívaném, a zní:

Im Jahr 1745 den 17ten Juny ist — in gott
Endschlaffen die Wohl Edl — geböhrene frau
Anna gabriela Schö — nowitz in Von Ungers-
werth und — Adlerslōwen geböhrene Von bie-
schin — frau auf dochowitz Bascho, und Ne-
stra — schowitz. Sie erwartet hier Eine —
fröhliche auff Erstehung.

Hned pod osmiřádkovým nápisem tímto jsou pod společnou korunou dva znaky, jeden Schönowitzův (jako u č. 2. a 3.) a druhý pánů Bešínů z Bešín, totiž roh a tlapa.

Pátý náhrobek zadělán do zdi po straně evangelia; jest z červeného mramoru a čítá 5' 6" délky a 2' 6" šířky, v prostředku spatřuje se ve znaku labuť Švamberků a nad štítem tím spočívá korunovaná přílba, nad níž stojí labuť téhož rodu panského. Nápis v gotickém písmu provedený a podél všech čtyř hran kamene se vinoucí hlásá nám, kdo pod ním spočíval:

Geto · panie · MDLXXII · — ten · cztwretek ·
pd · s · mathegem · umrzela · urozena · pani ·
pani · Agdmila · — kolowratowa · z swamberka ·
pan · b · racz · gñ · milosty · —

(Příště dokončení.)

FEUILLETON.

M Á K A P L A N K A.

Napsal F. J. Lehner. (Pokračování.)

Hara Karlínská tehďáž umístěna byla v soukromém domě, rozvrženém na byty, jak v novověkých činžácích bývá. Kaplanům přidělen jest jeden byt o dvou pokojích s kuchyní a předsíní, která měla býti osvětlována skleněnými dveřmi do ní ze tří stran ústíci. Když však nyní z jednoho bytu staly se dva, musely dveře skleněné ustoupiti dřevěným, čímž předsín proměněna jest v tmavou komoru, kterou do bytů kaplanských se

vcházelo. Napadlo mi tudíž, že by snadno kaplanka má se dala rozšířiti, když bych část chodby s bytem mým sousedící dal přepažiti a dveře sem do nové stěny přeložiti. Projekt spojen byl s dvojí výhodou; byt jsem si rozšířil a tmavá chodba zmizela. Abych však prostory získané ještě lépe využítkoval, na místo příčky cihlové zbudoval jsem stěnu dřevěnou ze skříní uzavřených, zvenčí silným plechem pobytých, aby nepovola-

ným hostům přístup se znesnadnil, uvnitř dvířkami opatřených, jak na vyobrazení se spatřuje.

Když po několika letech obec Karlínská zbudovala radnici, nabídla v ní farnímu duchovenstvu byt za tím účelem přiměřeně rozvržený a upravený. Vypravovateli dostalo se zde krásného pokoje rohového, kromě menší světnice. Přesídlení se a nová úprava prostoru odpovídající vyžadovala ovšem značné práce. Na obrázcích ve dvou minulých a nynějším čísle uveřejněných ukazují se tři stěny kaplanky v radnici znovu upravené. Na objasněnou dlužno přičiníti několik poznámek.

malbami ve skle, představujícími sv. Alžbětu a sv. Barboru. U okna stál stolek a kolem něho lavičky. Útulná světnička byla místem oddechu a klidu.

V pracovně člověk prodlí takměř celé živobytí. Odtud vychází do světa, aby se zase vrátil — domů. Doma každý koutek jest nám milý. Proto jsem si všechny koutky tak upravit, abych všude se mohl usadit. Do výklenku okna poledního postavil jsem si dvě lavice; ku stěnám kapličky dřevěné lavice s vyřezávanými opěradly, k druhému oknu západnímu stůl pro kreslení s lavičkami. Podobně i na ostatních stranách, bylo lze usadit se s knihou, kde se právě

Bytu dostává se nevšední útulnosti ohraženým koutkem, v němž člověk rád se zdržuje, medituje, sní. V předěšlém bytu byla to březová besídka, břechanem porostlá. Zde jsem si vytvořil domácí kapličku u jednoho z oken západních v pravém rohu (viz obr. 1. na str. 93), od ostatní prostory oddělenou jednoduk knihovnou, jednak oponami. Světnička tato mi byla svatýňkou, v níž skrýval se oltářík Hellichem malovaný. Stěny její kolkolem pokryty byly obrazy malířů mně nejmilejších; Giotto, Frá Angelico da Fiesole a Rafael, tři nejslavnější geniové epochální tří různých dob ozařovali a zahřívali svatýňku. Obě křídla okna vyzdobena byla drobnými

zlíbilo. A jak pěkně se čtlo v různých koutkách pracovny! Sáhlo se do knihovny pro knihu, která se právě potřebovala, a hned na místě se přečtlo, co se hledalo, a kniha na stanoviště své se zase vřadila. V zimě bývá mílo u kamen. Upravil jsem si tudíž lavici u kamen, nad ní pak zavěsil jsem Memlingův triptychon pod gotickým baldachýnkem. (Viz obr. 2., str. 105.) Když byl semiduplex, zavřel jsem Lübeckou archu, tak že se na oltáři spatřovalo pouze dvoukřídelné »Zvěstování andělské«. Byl-li duplex, rozevřel jsem archu polovičně, a čtyři světci: sv. Jan Křtitel s beránkem, sv. Jiljí s laňkou, sv. Jaro-
lím se lvem a sv. Blažej s rozžatou vo-

skovici oznamovali den církevně významnější. Případal-li pak svátek větší, otevřela se veškerá krása; celé dráma spásy se objevilo, utrpení, smrt, vzkříšení a nanebevstoupení Páně se všemi ostatními výjevy, které slovný malíř na vnitřní tři obrazy archy vpraviti dovedl.

Nad baldachýnkem Memlingova triptychu umístil jsem Ukřižování Páně, které ve Florencii v kostele u sv. Maří Magdaleny de' Pazzi namaloval Perugino, učitel Rafaelův, jehož tři obrazy hned vedle nad dveřmi se spatřují. Kdyby nebylo Perugina, nebylo by Rafaela. Žák stojí na ramenou učitele svého. Vývin umělecký nedopouští žádných skoků, nýbrž kráčí cestou zcela přirozenou. Jsou zde vyobrazeny Rafaelovy Sibylly z kostela římského S. M. della Pace, po obou pak stranách téhož mistra »theologie« a »filosofie« ze stanz vatikánských.

Vedle Rafaela stojí druhý velikán, Michal Angelo Buonaroti, zastoupený dvěma proroky, Jeremiášem a Ezechielem, a Delfickou Sibylou ze Sixtinské kaple.

Skříňka na lavici u kamen postavená jest mou pokladnou. Skrývá se v ní plod několikaleté práce, bibliografický materiál k dějinám umění českého, seřazený dle slohů a látek v 48 odděleních. Lístky v pokladně uložené jsou mými cennými papíry, bankovkami, akciemi, losy. Za pokladnu mou se vším, co v ní uloženo jest, bankéř by ani zlatku nepodal. Mně však jest pokladem ze všeho, co mám, nejvzácnějším.

Ve skříních otevřených i zavřených uložena jest kolkolem má knihovna odborná, historická, umělecká a archaeologická, v níž každému odboru, architektuře, plastice, malbě a p. vykázano jest zvláštní místo. Knihovna bohoslovecká nachází se v síni druhé. Knihy mé nejsou zasmušilé, nýbrž veselé, vázané vesměs v barvách světlých s červenými ořízkami. Hřbety většinou z bílých pergamenů a koží různobarevnými štitky vyznačené září zlatem, které jsem miláčkům svým neodepěl, nezůstaviv způsob vazby vkusu knihaře, nýbrž sám dopodrobna jsem vždy určil, jak kniha vázati se má. A tak knihy odevšad vezele se na mne usmívají, vábíce a zvouce mne k sobě. Kniha skvostně vázaná dobře ví, že si jí majitel váží a odměňuje se mu za lásku, láskou. A spis vzácný zasloužil si věru zlata a barev.

Knihovna jest úlem, do kterého nanosily učené a pilné včelky nepřebornou zásobu sladkého medu, jímž člověk život si oslazuje. A když ten med v ústech sládne, sedne se pěkně k stolku pracovnímu a svěřují se papíru myšlenky, jimiž hlava víří. Na sklonku devatenáctého století není již ani třeba péra a černidla. Amerikánský kaligraf z New-Yorku, jak se zde na obrázku na stole spatřuje, píše, co se mu diktuje. A jak rychle, úhledně a zřetelně píše! I nejlepší písař jest překonán. Ten můj němý a trpělivý písař jest mi nejdůvěrnějším přítelem, jemuž se svěřuji se vším, co myslím a cítím. Jak rychle myslím, tak rychle píše. A já při tom pohodlně jako pán sedím, nesehnutý, neshrbený. Hraju oběma rukama a všemi prsty, jelikož jsem pianistou, a co vyhraju, kaligraf na papíře zaznamenal. Jest to jen malý strojek, jako pro hračku. Koná však služby velkého písaře. Od té doby, co jsem si toho přítele-kaligrafa najal, celý jsem okřál. Soužilo mne již to neustálé psaní a prsty vypovídaly službu. Soužení minulo. Mrzutá funkce psaní odpadla a zbyla příjemná funkce myšlení, které kaligraf zachycuje a zaznamenává.

Jakmile navštěvovatel po kaplance se porozhlédl, a já různé otázky jeho jsem zodpovídal, počal se točiti jako by něco ještě hledal, až posléze v udivení zvolal: »A kdepak spíte? Kde máte postel?«

»Já nespím! A proto nemám postel,« — znívala odpověď.

Nastalo marné hledání. Postel se našla. Do mé kaplanky postel se skutečně nehodila. Ošidil jsem ji, jako jsem ošidil pianino. Na uvedeném vyobrazení spatří čtenář za stolem s psacím strojem pohovku. Není to však žádná pohovka, nýbrž ošizená postel. Látka fortelně přehozená zakrývá skutečnou pohodlnou postel. Před spaním se látka odstraní a lůžko jest hotovo.

Spával jsem a v kaplance přece žádného lůžka nebylo.

Stěnu nad lůžkem, pokrývá bratří van Eycků, Huberta a Jana, světoznámý křídlový oltář Gentský, jehož originál nyní v Berlínském museu se nachází. Skvostné triptychon skládá se ze 17 obrazů, z nichž hlavní představuje klanění se Beránkovi, k němuž v ráji nebeském putují v různých skupinách světci, mezi nimiž i svatý rytířstvo na koních, v jehož průvodu oba bratři Eyckové se spatřují. Gentský ol-

tář jest nejnákladnějším a nejkrásnějším číslem publikace, kterou po dlouhou řadu let vydává Londýnská »Arundel Society«. Vypravovatel má veškerá díla dosud vydaná a jest, pokud mu povědomo, jediným majetníkem v Čechách vzácné publikace v úplné celistvosti. Jednotlivé listy zde a onde, zejména v šlechtických domech se vyskytují.

Barvotiskové obrazy vydávané Londýnskou »Arundel Society« jsou nejvzácnější pomůckou při studiu dějin malířství. Vydávají se nejznamenitější díla předních mistrů a škol malířských, vlašských, nizozemských, staroněmeckých a jiných. Lze-li na fotografiích sledovati pouze ducha komposice, zde možno seznámovati se i s charakteristikou barev

jednotlivých mistrů a škol, což při malbách nevšední důležitostí bývá.

Abych obrazů jak náleží užil, dal jsem je zarámovati a zasklíti a rozvěsil jsem je po různých místech knihovny, kapličky a po veškerých stěnách prvního pokoje, který takovou měrou stal se obrazárničkou. Maje mistrovská díla různých malířů stále na očích, seznamoval jsem se hravě s charakteristikou jednotlivých geniů, těše se ustavičně vnadami ušlechtilých plodů jejich.

Až umřu, postěhují se miláckové moji, obrazy i knihy s veškerými ostatními sbírkami do některého z museí Pražských, aby se jim nestýskalo.

Taková byla má kaplanka Karlínská.

Různé zprávy.

Osazení křížových růžic na průčelních věžích chrámu sv.-Vítského. Tvářnost obra trůníciho od věků na hradě Pražském za posledních let valně omládala a obrovské tělo obrovsky rostlo. Vetchý, půl tisíce let starý kmet zvolna omládal. A jakmile v ustálých žilách počala kroužiti krev osvěžená, rozkládal probuzený údy své kamenné. V minulém třetíletí vyrůstaly na západním průčelí mohutné věže, které dne 15. října byly dovršeny osazením křížových růžic.

Udalost v dějinách velechrámu památná oslavena způsobem důstojným. Před druhou hodinou dostavilo se na stavenišťě představenstvo Jednoty ku dostavění chrámu sv.-Vítského a členové vys. důstojné kapitoly metropolitní, kolem nichž rozeřstali se kameníci v stejnokroji a ostatní dělníci na budově hlavního chrámu pracující. Na podstavci, červeným brokátém se zlatým třepením potaženém, stála mohutná růžice kamenná, svrchu kytičí, na spodní části okrášlená věncem z kvítí a stuhami červenobílými. Předsedu Jednoty, místodržitele hraběte Thuna do Vídně povolaného, zastupoval místopředseda dr. Vlček, jehož oslovil stavitel velechrámu, architekt Josef Mocker, požádav jej, aby poslední kámen na vykázané místo osaditi kázal. Oslovený poukázal k důležitosti okamžiku tohoto zejména pro Jednotu ku dostavění chrámu svato-Vítského, jejížto činnost směřuje ku dostavění první svatyně zasvěcené sv. Vítu, Václavu, Vojtěchu a ostatním svatým patronům českým. Osazením křížové růžice jest první část chrámu šťastně dokonána. Poděkovav staviteli jménem ředitelstva Jednoty za péči, svědomitost a lásku, jakou od počátku dílu tomu věnoval, požádal jej, aby růžici na týmě věže zvednouti dal. Na ta slova obrátil se architekt Mocker nejprve ku spolupracovníkům svým, žádaje jich, aby s touže

horlivostí i na dále jej podporovali a po celý život pamětlivi byli památného dne, kdy dokonána jest první část díla, které sloužiti má ku cti a slávě Pánu Bohu, jakož i na oslavu královské Prahy i vlasti české. Po architektovi vyslovil též místopředseda jménem předsednictva Jednoty i všech členů díky veškerým spolupracovníkům s vroucným přáním, aby se dočkali i té slavnosti, až chrám úplně dokončen bude, načež stavitel promluvil o zásluhách předsedy Jednoty, místopředsedy hraběte Thuna, jakož i předchůdců jeho. Na to pokynul a ověněná růžice zvolna počala se od země zvedati. Architekt pak vystoupil s některými účastníky až na nejvyšší lešení, kdež dal růžici hned osaditi, což skončeno jest rázem 3. hodiny, načež byla růžice znova ověněna a na obou věžích vztýčeny jsou prapory v barvách zemských. S růžicemi jsou průčelní věže 43 sáhů vysoké. Krása jejich se teprve objeví, až odstraněno bude lešení, jimž dosud obklopeny jsou. Panorama Prahy bude tím podstatně změněno. Dosud jsme vídali na hradě Pražském strměti starou věž nedostavěnou s barokním zakončením. Nyní staré matce zrodily se dvě svěží dcerky, štíhlé jako jedle, krásné jako jaro. Po sta let osamělá věž stála stráží nad Prahou, a každý Pražan a každý Čech znal a miloval ji, jako zná a miluje příbuzenstvo své. Nyní postavily se na stráž Hradčanskou a hlídají Prahu s matkou dvě dcery. Obraz Hradčan se zřinačil. Bude však dokonán, až od průčelních věží potáhne se strmá střecha k příští lodi křížové, vedle níž vystupovati bude k oblakům stará věž ze čtverce do osmistěnu přecházející, prolamovaným jehlancem krytá. Štíhlé věže průčelní jsou radostným slibem a bezpečným rukojemstvím, že pamětníci nynější, dá-li Bůh, dočkají se dohotovení celého velechrámu.

Lehner.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný: pro dp. Karla Středu, vikaristu kathedr. chrámu v Král. Hradci. — Lunula stříbrná: pro dp. Ondř. Králíka, faráře ve Višňově na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: ciboria: pro dp. Karla Rauschera, faráře ve Stebně; svícňů oltářních: pro dp. Tom. Polácha, faráře v Drahanovicích; kalicha: pro důst. farní úřad v Kladrubech. — Patenka stříbrná k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Šerého, faráře v Záhřebu na Moravě. — Malá kropenka skropáčkem k zaopatřování nemocných: pro vp. Jos. Weisa, kaplana v Hostivařích. — Mešní konvičky: pro důst. duchovní správu v c. k. invalidovně v Praze, pro důst. farní úřad v Tuřanech a pro vp. Václ. Feierfeila, kaplana v Grundu. — Kříž oltářní: pro vys. dp. Jana Kleina, arciděkana v Činěvsi — Svícny oltářní: 6 pro důst. farní úřad v Korouhvi; 6 pro vys. dp. Jana Kleina, arciděkana v Činěvsi a 10 pro důst. farní úřad v Hloubětíně. — Lampy oltářní: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově a pro důst. farní úřad v Hloubětíně. — Umyvadla pro zákristii: pro důst. duch. správu c. k. invalidovny v Praze a pro důst. farní úřad v Čouši.

Rozličné. Dva obrázky P. Marie na plechu v rámcích: pro J. Jasnost paní princeznu Leontinu Fürstenbergovou v Nížboru. — Missal: pro dp. Jana Schneidra, faráře v Čluňku. — Kříž na stěnu: pro blahod. p. Kovářka, hostinského v Praze. — Harmonický zvonek k sákristii: pro dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — 2 harmonické zvony oltářní: pro dp. Jos. Kovalovského, duch. správce c. k. trestnice v Měrově na Moravě. — 24 dělaných květin s vázami: pro J. Jasnost paní princeznu Leontinu Fürstenbergovou v Nížboru.

Paramenty. Kasule: dvě červené s kříží, bohatě vyšitými: pro dp. Jos. Grmelu, faráře v Krumšíně na Moravě; červená s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Schneidra, faráře v Palici; tři ze žluto-bílé látky a jedna z bílého damašku s křížem, bohatě vyšitým: pro dp. Fr. Synečka, faráře v Jaroměřicích; bílá s křížem, zlatem a hedvábím s vyšitým obrazem Panny Marie: pro dp. Josefa Kohna, faráře v Mor. Huzové; bílá: pro dp. Fr. Bláhu, faráře v Blažejově; červená: pro blahod. p. F. A. Borovského, kustosa uměl. průmyslového musea v Praze; červená, bílá a fialová: pro dp. Jana Schneidra, faráře v Čluňku; bílá a zelená: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vel. Ořechově na Moravě. — Pluvialy: fialový: pro dp. Ant. Tšcherneya, faráře ve

Schnauhüblu a bílý: pro ctihod. školské sestry ve Vys. Mýtě. — Oprava rozličných paramentů: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro důst. farní úřad ve Vršovicích. — Vela pro dp. Fr. Synečka, faráře v Jaroměřicích a pro ctihod. školské sestry ve Vys. Mýtě. — Štoly: pro vp. Jos. Weisa, kaplana v Hostivařích, pro dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze; tři pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostrohu a 2 pro dp. Jos. Kovalovského, duch. správce v c. k. trestnici v Měrově na Moravě. — Bnrska k nemocným: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Pláštiky na ciborium: pro kapli Bohdašinskou a pro ctihod. anglické Panny v Praze. — Antipendia: pro blahod. p. Karla Maredu, mlynáře v Táboře a pro ctihod. školské sestry ve Vys. Mýtě. — Polštáře oltářní: pro blahod. p. Karla Maredu, mlynáře v Táboře a pro ctihod. školské sestry ve Vys. Mýtě. — Korouhve: pro vys. dp. Dr. Fr. Krásla, kanovníka v Praze, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro dp. Jos. Kovalovského, duch. správce v Měrově na Moravě; se skvostnou úpravou: pro vdp. Fr. Kunstmüllera, děkana a faráře v Novém Městě na Moravě. — Fialový pytlíček na nádobku pro sv. olej: pro důst. farní úřad v Čouši. — Příkrovy: pro dp. Václ. Koloucha, faráře v Lažárkách na Moravě a pro dp. Jana Schneidra, faráře v Čluňku. — Birety: pro vp. Jos. Mařika, kněze řádu křížovnického v Praze; 9 pro ctihod. p. Václ. Štastného, bohoslovce v Litoměřicích; 2 pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; pro dp. prof. Jana Drodza v Praze a pro blahod. p. Ferd. Weissu, krejčího v Litoměřicích. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: 3 pro J. Jasnost paní princeznu Leontinu Fürstenbergovou v Nížboru. — Pytlíček se zvonečkem: pro dp. Jos. Brennera, faráře v Týnci.

Prádlo kostelní. 3 plachty oltářní, 5 humeralií a 5 ručníků: pro kapli v c. k. invalidovně v Praze; 2 cingula: pro vysokorod. paní Marii hraběnku Nosticovou v Praze; rocheta: pro blahod. paní Kateřinu Stránskou ve Vrbně; 2 rochetky: pro dp. Fr. Vyplela, faráře v Staré Vsi na Moravě; 3 cingula, 6 korporalií a 2 pally: pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Mor. Ostrohu; rocheta: pro dp. Jos. Grmelu, faráře v Krumšíně na Moravě; 3 pally: pro dp. Jos. Kohna, faráře v Mor. Huzové; alba a 2 rochetky: pro dp. Fr. Bláhu, faráře v Blažejově; 6 korporalií, 6 purifikatorií a 6 ručníků: pro důst. farní úřad v Minicích; 4 rochetky pro ministranty: pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Úterým. — Alba: pro blahod. paní Terezií Achillesovou v Lichtensteinu; alba: pro dp. Jos. Kovalovského, duch. správce v c. k. trestnici v Měrově na Moravě; 2 pokrývky na oltář: pro dp. Jos. Pávka, faráře v Březi.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politika“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11.

V Praze, dne 30. listopadu 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Románské exkurse. (86–87). Kostel sv. Trojice v Zamlekově. Děkaný kostel Nanebevzetí P. Marie na hrádku Čelákově. — Tochovice. (Dokončení.) — Farní chrám P. sv. Michala v Uhelné Příbrami. — Bývalá plebánie Vroutek. — Bývalá plebánie Potvorov. — Feuilleton: Karlův most zacelen. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad.

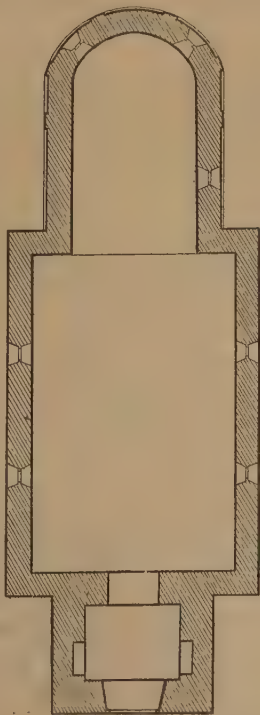
Románské exkurse. (86–87.)

Kostel sv. Trojice v Zamlekově.

Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

Kostel Zamlekovský náleží k četné skupině románských kostelů dekanátu Prácheňského. Půdorys jeho jest prostý. V čele chrámu na západě stojí věž, k té připojuje se loď, spojená s dlouhým presbytérem, apsidou ukončeným. Zdivo celého chrámu i věže pochází jistě z doby románské, ač zevně i uvnitř při opravě r. 1773 mnoho bylo měněno a opravováno; z té doby pochází asi také sakristie na severní straně presbyteria přistavěná. Klenba, kruchta, pilastry, dvěře a okna všechno pochází z té doby.

Zevně byly všechny rohy lodi i věže otlučeny a zaočkrouhleny, o čemž svědčí jihovýchodní roh lodi, kde přízemní kámen zachoval původní hranu. Na presbytéri i apsidě zachoval se původní trnož a patero lisen, jež nyní bohatá barokní římsa spojuje.

Na hřbitově povalují se 2 kusy kamenů uměle zpracovaných, jež druhdy na sobě stály a křtitelnicí tvořily. Vrchní vyhloubený nese na okrouhlém okraji 3 štíty, z těch jest jeden prázdný, na druhém vysekána jest hvězda a na třetím růže.

Křtitelna či kropenka ta stávala prý mezi dvěma starými stromy proti západnímu, hlavnímu východu do kostela.

Poblíž kostela vypíná se na příkré skalce a strmém srázu stará tvrz Zamlekovská. Kostel byl již r. 1384 farní.

R. 1411 pan Jan z Velhartic založil při kostele místo kaplana. R. 1371 vyskytuje se Dluhomil de Samlekow, jako svědek na oné listině, již Jan z Velhartic založil kostel Božího Těla a sv. Magdaleny ve Velharticích. (Trajer: Beschreibung.)

Děkanský kostel Nanebevzetí P. Marie na hrádku Čelákově.

Napsal a nakreslil F. J. Lehner.

Hrádek Čelákov dosti pevně zbudovaný stával přímo nad Labem, u hrádku pak kostel hřbitovem obehnaný, který dosud se zachoval. Věž jeho dosti vysoká, na západní straně v přízemku sklenutá, tvoří bezpečnou komoru 3·72 m dlouhou a 2·16 m širokou, malým okénkem na způsob střílny osvětlenou. Zdivo jest 1·37 m silné. Ku věži přiléhá kruchta dosud neporušeně zachovaná o dvou arkádách, křížovou klenbou sklenutá. Římsky, na

nichž oblouky spočívají, skládají se z mělkého žlábků, oblounu a desky v průvodu proužků a poukazují na dobu vyvinutějšího slohu románského, čemuž nasvědčuje i úhledný portálek, jakož i bývalé obloučkové podřímsí na věži. Řečeným portálkem vchází se ze strany jižní do lodi mající obyčejné míry starých svatých románských, jsouc 7·36 m široká a pouze 8·55 m dlouhá. Portálek ze zdiva trochu vystupující zúžuje se dvěma ústupky pravoúhelnými, jejichž hrany však zaokrouhleny jsou oblouny kolko-lem běžícími v průvodu zářezů. Hrana první jest prostě sražená; obloun ústupku druhého jest závitkovitě točen střídajícími se žlábků a válečky; hrana třetí

ustoupila hladkému válcí. Loď bývala kryta stropem dřevěným a osvětlována dvěma okny s obou stran, z nichž dvě do kruchty, druhá dvě do východní části lodi čelila. Veškerá tato okna skromných rozměrů a vysoko u bývalého stropu umístěná jsou nyní zazděna a nacházejí se nad nynější klenbou valenou, kterou loď později byla opatřena a stopy jejich dosud zvenčí zřetelně se spatřují. Když před několika lety poprvé jsem kostel

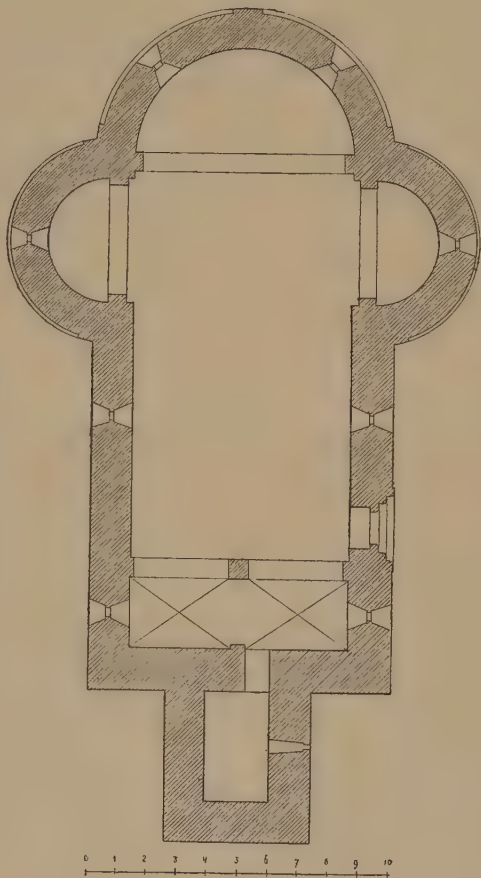
ohledával, nacházely se na jedné straně věže ještě zbytky obloučkového podřímsí, které při poslední návštěvě jsem již nenalezl. Kostel byl totiž v té době opravován a stavitel slohu neznalý je otesal. Věž i loď stavěny jsou z tesařského kamene pěkně pracovaného.

Z téhož staviva zbudovány jsou obě boční, jakož i hlavní apsida, které k lodi se přidružují. Veškeré tři apsidy mají výšku bočních stěn lodních a nejsou

uvnitř sklenuty konchou, nýbrž klenbou moderní, ačkoli zvenčí lisenami jsou článkovány. Jelikož ani okna slohu neodpovídají, nelze o stáří jejich se vysloviti, ačkoli veškeré sestrojení zvenčí rázu starobylosti jim propůjčuje. Stalo-li se tak počátkem minulého století, kdy kostel byl rozšiřován, ukazovalo by to na stavitele dosti důmyslného, který by výminečně byl uchýlil se od způsobu staveb tehdejších zobecněných.

V bouřlivých dobách války třicetileté byl chrám zastížen mnohými pohromami. Vojsko císařské pod generálem Colloredem r. 1634 silně porouchalo budovu. Později r. 1643 byl krov kostelní od vojska Gallasova snešen, do ležení Brandýského odvezen a spálen. Od

té doby stál kostel opuštěný a spustlý. Teprve okolo r. 1650 počali se sousedé do opuštěných Čelákov navraceti a kostel dle možnosti opravovati. K větším pracím odhodlali se však teprve v první čtvrti století následujícího, čehož svědectvím jest list z r. 1713 městskou radou Čelákovskou vyhotovený, s kterým měšťan Křištof Silbert vyslán byl »ke všem vysoce důstojně velebným, a vysoce osvěceným knížatům, velebně důstojným

pánům prelátům, děkanům, farářům, vysoce urozeným pánům hrabatům, též urozeným pánům baronům, urozeným a statečným rytířům, urozeným pánům vladykům, slavným magistrátům a j., aby k zamýšleným opravám peněžitou pomoc sbíral. O účelu praví se v listu následovně: »Když někdy slavné paměti pánu z Krajků tehdáž toliko městýs Šelakovice za městečko vyzdvíženo a milostivým obdarováním privilegováno bylo, tehdy při tom skromný kostelíček pod titulem Nanebevzetí blahoslavené rodičky Boží, Marie Panny, nám darován jest, a poněvadž pro ten čas sice způsobilý, však ale již pro množství lidu zde se scházejícího malý se vynachází, tudy ve velikém počtu k slyšení mše svaté a slova Božího se scházejíce, tak pro skromnost jeho jich pochopiti a accomodirovati nemůže... Však jsouce při něm špatné důchody a nadto výše ze minulým 1701. roku od zlodějův nočním časem vyloupen a obrán jsouce, okrasy stříbrné a klenoty, něco i od šatstva, ke mši svaté užívajícího z něho pobráno, v dokonalou chudobu přišel — tedy prosíme... V městečku Šelakovic 1. Feb. 1713. Joan. Venc. Mezlecký

de Palmlev, Dr. SS. Theologiae, Vic. For., Cur. Čelakov.

Že sbírkám asi dosti dobře se dařilo, poznává se z toho, že po několika letech kostel skutečně opravován a rozšiřován jest. Tehdáž loď jeho valenou klenbou překlenuta jest, apsidy pak do stejné výše s klenbou lodní zbudovány jsou.

V kostele jest kazatelna kamenná r. 1582 zhotovená nákladem pána Jana Koutského z Kostelce, jehož tělo v kostele odpočívá, jak nápis vypouklou literou dí: »Leta Páně tisícího pětistého osumdesátého druhého tato kazatelnice jest dodělána v pátek den Povýšení svatého kříže«. Jest na ní vytesán štít urozených pánů Koutských z Kostelce, v němž ozbrojená ruka se vypíná a nad ním zavřená přilbice, z níž tři bílé lilie se zeleným listím vyrůstají.

Jako při většině kostelů zpráv historických z doby románské se nedostává a odkázání jsme na sloh kostela. Portálek, římsy pod kruchtou a bývalé obloučkové podřímsí ukazují na původ v době pokročilejšího slohu v druhé polovici 11. nebo i na počátku 12. století.

TOCHOVICE.

(Z bývalého dekanátu Bozeňského.)

Píše Jan Václav Truhlář, kaplan v Netolicích. (Dokončení.)

 na jest řeč o náhrobnících, nelze mlčením pominouti desky, která zvenku při hlavním vchodu do zdi kostelní zasazena jest. Deska ta jest z černého mramoru a má následující šestiřádkový nápis do sebe vrytý:

Zde odpocívá w Pánu
Wisoce urozená, swobodná Paní Jozefa z Wer-
nerů, — rozena w swobodie z Schönowitz
z Ungeršwerth a Adlerslōwen — Obiwateltine
Panství Tochowitz ktera 12 Listopadu Roku
1801 — w Pánu usnula. Proti každého okolo-
hoditeltého za pobožní Dítě — náš.

K severní zdi presbytáře přiléhá sakristie. Klenba její jest valená a světlo padá sem od východu skrz čtyřhranné podlouhlé okénko. Ze hřbitova vedou do ní od severní strany obyčejné dvěře. Jsou zde tři skříně na kostelní roucha.

Kostel má jeden kalich, ciborium, monstranci a dva obyčejné pacifikály.

V severní zdi lodi chrámové znamenati lze podnes ze hřbitova stopy bývalého vchodu obloukovitého, nad nímž vznášela se kobka; byl tudy přístup do kostela z té strany, kde stávala stará fara se svými budovami. Při urovnávání hřbitova v nejnovější době podniknutém přišlo se před tímto zazděným vchodem na čtyřhranné základy původní té před-
sině.

Zvenku dochovaly se v rozích presbytáře čtyry opěrací pilíře; hlavní štít od západu jest vykrajovaný, celý kostel pokryt taškami, střecha presbytáře nižší, a nad střechou lodi vznáší se věžice s lucernou, kterou kryje jehlan červeným plechem pobitý. Ve věžici visí zvonek mešní, jímž zvoní se ve všední

dny také třikrát denně k modlitbě. Jak na štítu tak na věžičce této spatřuje se dvojitý kříž a hromosvod.

Nedaleko bývalého vchodu pobočního, nyní zazděného, stojí v rohu hřbitova svobodně o sobě dřevěná zvonice, jejíž spodek jest zděný. Stěny prkenné kryje stanová střecha šindelová. Uvnitř visí dva zvony.

Na velkém, silně puklém čtete ve dvou rádkách kolem koruny:

ave * maria * gratia * plena * dominus *
tecum * benedicta * tu * in * mulieribus *
et * benedictus * fructus * ventris * tui *
amen *

V druhé řádce pak:

ian * konwarz * dyelal * ten * zvon *

Zvon ten čítá 97 cm šířky, jest na něm obraz sv. Petra a dle mistra svého Jana konváře i dle písma pochází ze začátku šestnáctého století.

Na menším zvonu 47 cm širokém jest vyobrazen sv. Martin na brně a pod ním rok 1830. Nápisu nemá. Dle dosud znatelných stop na stolici dubové musil zde viseti ondy ještě jeden zvon stejné velikosti se zvonem velkým.

V sousedství hřbitova při zvonici táhne se původní farská zahrada, které až podnes užívá farář Březnický, a dosud viděti lze při ní zbytky staré původní stodoly farské, na jejíž vystavění dle staré pamětné farní knihy Bubovické tamní farář Málek r. 1759 byl 160 zl. obdržel.

Nynější farní budova, o níž již byla řeč, jest dům přízemní, východně od chrámu o sobě stojící. Nedaleko kostela stojí jednopatrová škola r. 1835

vystavěná, dříve učil učitel v soukromých domech. Jest nyní čtyřtřídní.

Tochovice jsou čilé místo, jest zde zámek knížete Karla ze Schwarzenberga s pěkným parkem, pošta, více kupců, a nedaleko k východu rozkládá se železniční stanice dráhy Protivín se Zdicemi spojující. Farní obec čítá přes 684 obyvatelův.

Ku kostelu přísluší mimo Tochovice ještě tyto obce:

Hořejany (u lidu Hořijany). Horčapsko (dříve Horyčabsko). Chrást. Lisovice. Stará Voda. Starosedlecký Hrádek (u lidu jen »Hrádek«) se zámek, v němž mešní kaple Nejsv. Trojice a s dvoutřídní školou. Statek Hrádecký patřil v polovici 17. století Václavu Libštejnskému z Kolovrat, jenž vstoupiv do řádu jesuitského tentýž jesuitskému domu profesnímu na Malé Straně v Praze odkázal. Od r. 1664 patřil Hrádek (též jinak Staré Sedlo řečený) kolleji jesuitské v Březnici. Po zrušení řádu toho spadl na studijní fond. Nejvyšším rozhodnutím cís. Františka Josefa ze dne 8. ledna 1862 zakoupen pro Příbramský horní úřad za sto dvacet pět tisíc zlatých. Za dob našich patří knížeti Karlu ze Schwarzenberga.

V století čtrnáctém patřila osada Tochovická k dekanátu Božeňskému a archidiakonátu Bechyňskému, platila 21 grošů desátku; nyní přísluší do vikariátu Blatenského a čítá 2104 osadníkův. Patronem kostela jest studijní fond, fary nikdo, a právo faráře presentovati patří faráři Březnickému. V nejnovější době jedná se o vystavění věže a značnou opravu celého kostela. Všecky uvedené obce přináležejí do soudního okresu Březnického a do hejtmanství Blatenského.

Farní chrám Páně sv. Michala v Uhelné Příbrami.

Píše Josef Nechvíle, farář v Dašicích.

Uhelná Příbram, statek a městys ¹³/₄ hod. severozápadně od Chotěboře, bývalé panství Uhrov, má farní chrám Páně sv. Michala archanděla, kterého presbyterium jest gotické, starého tvaru, loď jednoduchá, copová. Zvony má ten kostel tři, dva z r. 1636 a 1637. Umíráček jest z časů husitských s nápisem: »Pane Bozie day swobodu —

wssem kdož tie milugi — ať wyznawagi twú prawdu — Požadegme wssichni toho — byt nam byl oznamen Buh Otec i Syn i Duch swaty — rzkúc wespolek amen amen amen.« Jest ten nápis vzatý z písně husitské o 10 přikázáních Božích, složené od táborského kněze Čapka.

Kostel ten byl v 14. století opatřen plebánem, platícím papežského desátku

21 grošů. Plebáni zde byli: Předbor, zemřel 1355, po něm nastoupil Albert, který zemřel 1367, potom Jan z Heřmanic, 1369 Enoch, 1369 Johln, 1377 Jan, do r. 1392 Matěj, po jeho smrti Matěj z Lipé; 1394 Erazim, 1396 Petr a druhý Petr; do r. 1414 Jan a po něm Ambrož, 1416 Václav, dříve plebán v Heřmanicích, 1417 Matěj, dříve plebán v Mladovčově. Patroni: r. 1355—69 Anežka ze Žlebův, vdova po Hynkovi ze Žlebův, 1377 Markvart z Vartenberka, 1392 Kunrát Kaplíř ze Sulevic místo krále Václava, 1394—1396 Milota z Hrusova, purkrabí na Lichtemburce, jménem krále, 1397 Štěpán z Opočna na Žlebech, 1414 Zmrzlik ze Svojšína, mincmistr na Horách Kutných, 1416 a 1417 Kuneš, purkrabí na Lichtemburce. — Později byli zde vyznačeni pod oboji; tak r. 1540

kněz Jan, bakalář z Příbrami, dán byl za kaplana do Náměti v Hoře Kutné. (Gindely, Dopisy, I., 153.) Od r. 1676-1719 byl kostel ten filiálním od Žlebů, potom obsluhován od rozdílných sousedních farářů, až r. 1760 zase byl farním učiněn. R. 1458 uvádí se Štěpánovec z Vrtby co majitel statku Uhelné Příbrami. (Paprocký, Diadochos o stavu panském.) Již na začátku 16. století patřila Uhelná Příbram ku statku Žlebskému, u kterého ji nalézáme i v 17. století, kdy byla se statkem Žlebským konfiskována Janu Rudolfo Trčkoví z Lípy a prodána Linhartovi Hellfridovi hraběti z Megau (Bílek, Dějiny konfiskace, str. 703). Při statku Žlebském nalézáme to městečko ještě ku konci 17. století; na začátku 18. století ale již se statkem Úhrov bylo spojeno.

Bývalá plebánie Vroutek.

Píše Jos. Nechvíle, farář v Dašicích.

Při kostele tom byla plebánie v arcidekanátu a dekanátu Žateckém, psaná Vrutek a Ruth; papežského desátku z ní vycházelo 21 gr. (Tomek, Řečníky, 70.) R. 1357 směnili si Jan, plebán ve Vroutku, místo s Mikulášem, plebánem ze Zaydavi diecése Míšněnské, s povolením Alberta, opata v Postoloprtech. (Porta Apostolorum, Emler, lib. I., Conf. pars. I., 45.) Tento Jan, plebán ale dosazen byl r. 1371 do Želče (Tingl, lib. II., Conf. 47). R. 1393 plebán ve Vroutku Mikuláš směnil si místo s Klimentem, plebánem v Rottemberku, Bamberké diecése, s povolením Buška, opata kláštera Postoloprtského (Tingl, lib. V., Conf. 222). R. 1402 Jan, plebán ve Vroutku směnil si místo s Matějem, plebánem v Klimentovém Újezdě, s povolením Jana, opata v Postoloprtech (Emler, lib. VI., Conf. 74). R. 1415 směnili si Pavel, plebán ve Vroutku, a Jan, plebán v Jesenici, místa, s povolením Jana, opata v Postoloprtech (Emler, lib. VII., Conf. 165). Plebán Jan ale opět si směnil místo s Janem, plebánem v Jamné, r. 1418 s povolením téhož opata. (Tamtéž, 279.) R. 1650 kostel farní sv. Jakuba ve Vroutku na statku hraběnky Černínové obstaráván byl farářem Janem Kolerem, který dostával desátku 29 korců ovsa a tolikéž i žita, a užitek z 1 lánu polí, před tím pustých. (Památky, XIII., 371.)

R. 1227 daroval Kojata, syn Hraběšův, mezi jinými Vroutek a Kopisty v Žatecku klášterníkům křížovníkům Božího Hrobu na Zderaze v Praze, zvoliv si u nich v kostele sv. Petra svůj pohřeb. (Tomek, Dějiny Prahy, I., 156.) Ale v 14. a 15. stol. dle knih konfirmačních měli statek ten i s podacím kostela Benediktini Postoloprťští, kteří byli majiteli Vroutkova až do válek Husitských, kdy jim byl vzat a rozdílným majitelům zapisován. Po válkách Husitských objevuje se na Vroutku proslulý vůdce Táborů Jakoubek z Vřesovic. R. 1441 dobyli Žatečtí zdejší tvrze a zbili celou posádku, mstíce se za porážku od Jakoubka u Želenic utrpěnou. Žateckým bezpochyby onen Jakoubek z Vřesovic Vroutek vyrval, nebo císař Zikmund r. 1436 listem v pátek v den sv. Matouše zapsal Žateckým zboží mnichů Vrutek, Staňkovice, Podbořany a Libešovice, který zápis si Žatečtí r. 1454 do register zápisův královských vložit nechal. (A. Č., II., 191.) R. 1535 byl pánem na Vroutku Šebestián z Veitmile a r. 1583 Radslav Vchynský z Vchynic, který r. 1589 tvrz a městečko Vroutek s dvorem poplužním prodal za 12.125 kop českých Vladislavu Hrobčickému z Hrobčic. (D. Z., 166, D. 3.) Při rodu tom ostal Vroutek až do r. 1623, kdy od vojska vypálený dvůr a popleněné

městečko i s tvrzí ve Vrutku byl vzat Oldřichu Hrobčickému z Hrobčic pro vzpouru proti cís. Ferdinandovi a prodán i s jinými statky r. 1630 Heřmanu Černinovi hraběti z Chudenic. (Bílek, Dějiny konfiskace, 188 a 189.) Ale při

vpádu saském r. 1631 přišel Bohuslav starší Hrobčický z Hrobčic s nepřítelem do Žatce, statku Vrutku Černinovi patřícího se ujal a jej vyplnil, začez byl trestán. (Tamtéž, str. 182.) Heřman Černin spojil Vrutek se zbožím Petršpurským.

Bývalá plebánie Potvorov.

Píše Josef Nechvíle, farář v Dašicích.

Zde byla v 14. stol. stará plebánie, patřící do arcidekanátu Pražského a dekanátu Rakovnického, papežský desátek z ní vycházel 30 gr. (Tomek, Rejstříky, 43.) R. 1369 vzdal se Jindřich, plebán v Potvorově, místa, načež opat v Plasech a probošt Zderazský sem dosadili kněze Jana. (Tingl, lib. II., Conf. 12.) R. 1404 Petr Zderaz, plebán v Potvorově dostal se za plebána do Kojetic, načež Valentin, probošt Zderazský a Jakub, opat v Plasech, dosadili sem za plebána kněze Prokopa z Prahy. (Emmler, lib. VI., Conf. 121.)

Některé statky u Potvorova měli od pánů ze Švábenic křížovníci na Zderaze již r. 1281 s právem společným s cisterciáky Plasskými ke tvrzí tamže. V jakési nejspíš potvrzovací listině synů Vítka ze Švábenic, totiž Jana, Bočka, Všeboha i Gerharda, jako i krále Jana r. 1323 počítají se k tomu vsi Potvorov s dvorem

a podacím kostela, potom Sedlec, Bukovina a Křemešín. (Tomek, Dějiny Prahy, I., 431.) Zmíněného r. 1281 stalo se narovnání mezi opatem v Plasech a proboštem Zderazským v ten smysl, že kostela v Potvorově co tvrže mohou užívatí lidé obou jmenovaných klášterů (loco citato). Oba kláštery podržely to zboží v Potvorově do válek husitských, kdy jim bylo vzato a r. 1420 s jiným zbožím zapsáno za služby prokázané od cís. Zikmunda bratřím Bedřichu a Janu z Kolovrat. Rod ten měl Potvorov a zboží Královické do r. 1634, kdy Jáchymu Libštejnskému svob. pánu z Kolovrat bylo vzato, a s jinými statky, zvláště s panstvím Rabštýnským, ku kterému Potvorov patřil, hraběti Leonhardovi z Megau bylo prodáno. (Bílek, Dějiny konfiskace, 281.) A při statku Rabštýnském již ta ves ostala.

FEUILLETON.

Most Karlův zacelen.

»Dies nefastus« byl den 4. září 1890. Z rána rozlétla se Prahou novina, kterou nikdo nechtěl věřit. Na místo pozdravení při setkání se jeden druhého se tázal: »Je to pravda, že Karlův most se sřítíl?« V každé tváři zračil se zármutek, jakoby byl každému zemřel starý přítel. Tehdáž se ukázalo, s jakou vroucností duše lpí i na mrtvých předmětech, které nám láska zůstavila. Náš král a otec vlasti, Karel IV., překlenul Vltavu mostem kamenným, spojiv takovou měrou větší i menší město Pražské. Láska otcovská lpěla na každém kameni památníku obrovského. A vděčný národ lásku odplácel láskou. Půl tisíciletí uplynulo a národ nepřestal milovati

otce svého, přilnuv z plna srdce k těm zkamenělým svědkům lásky a slávy. Na výšině královských Hradčan ve chrám svato-Vítský, na druhém břehu stříbropěnné Vltavy naproti Vyšehradu velebný Karlov a mezi oběma most Karlův oba břehy spojující. Není most jako most. Most Karlův jest také svatyní. Jej z piety ku Karlovi IV. zbožnost předkův vyzdobila gallerií soch, jakou bys v jiných městech evropských marně hledal. A ty sochy nejsou mrtvý kov a kámen. Kříž na mostě Pražském jest živoucím předmětem pocty a zbožnosti. Každý Pražan a každý venkovan, jde-li po mostě, před Vykupitelem uctivě smeká. Zde věčná lampa nevyhasíná.

Zde den co den spatřuješ věnce, jež láska klade k nohám Vykupitelovým. Zemřel-li v rodině miláček, zarmoucený nese věnec ku Potěšiteli zarmoucených na mostě Pražském. Co tu slz bylo prolito a usušeno! Jednou pak v roce mění se most přímo v první svatyni veškeré vlasti a koruny české. V prostředku kvetoucího máje dává si národ český dostaveníčko na mostě Pražském. Nad sochou sv. Jana Nepomuckého klene se kaple bezčetnými hvězdami ozářená. Most Karlův a nábreží jsou cílem tisíců a tisíců věrných Čechů, připutovavších z veškerých končin Čech, Moravy a Slezska. Střediskem největší slavnosti roku jest sv. Jan na mostě do temné noci zářící. V oktávě svato-Janské zaznívají nad Vltavou písně české zvukem varhan doprovázené. Most Karlův jest nejvelebnějším chrámem, nad nímž se klene báh nebeská milionem hvězd posetá. A největší svátek národa českého obklopen jest menšími svátky světců hlavního patrona českého obklopujících. Kdykolivěk Církev slaví výroční den některého z řady světců, kteří zde dnem i nocí na stráži stojí a královskou matičku naši, Prahu hlídají, aby nepřítel jí neuškodil, spatříš sochu světce ověčenou a květinami vyzdobenou. Neviditelná ruka závojem noci ukrytá světce květinami a věnci zasypala.

Most Karlův jest svatyní národa.

A jako ten kříž a ta socha sv. Jana Nepomuckého má i každá socha pantheonu druhu toho na světě jediného svou historii tklivou, jako most sám.

Most kamenný viděl dny slávy, ale také dny ponížení. Po něm brávaly se slavnostní průvody korunovační, když celý národ jásal a nového krále vítal a pozdravoval. Po něm brávaly se bezčetné davy k slavnostem církevním do dómu Svato-Vítského, když Sigmund kovovými ústy zval Pražany do posvěcených síní arcibiskupské metropole. Na něm česká rekovnost slavila triumfy když nepřítel dravý sápal se na matičku naši, Prahu stověžatou, kterou junácké rámě dovedlo uhájiti. Jej však také zneuctily hordy odvěkých vrahů a nepřátel, když poníživše posvátnou půdu vlasti naši poklady literární i umělecké jakožto kořist uloupenou do ciziny odvážely. Most kamenný slyšel jásat lidu radostí opojeného, dlažba jeho však mnohdy pokropena byla krví vlastních synů. Vlny Vltaviny někdy čeřily se

radostí, jindy zádušně kormoutily se žalostí. Kamenné pouto však spojovalo po celé půltisíciletí oba břehy čarokrásné nevěsty, která i v porobě královnou býti nepřestala. Kde ve světě naleznete pamětníka dějin více než půltisíciletých tak věrného, tak spolehlivého, tak soucitného!

Ký div! že kmet takové ctihodnosti s bytostí naší srostl. Stařec věkový nám věčně mladým býti se zdál. Myslí si Prahu bez kamenného mostu, Čechu ani možno není.

Když tudíž za pochmurného jitra Prahou rozlétna se hrůzná zprava, že dravé proudy povodně poválily staletého velikána, celá Praha úprkem chvátila k Vltavě, aby na vlastní oči se přesvědčila, že pověst nezakládá se na pravdě. Skálopevné zdívo odolalo tolika bouřím, ono odolá i nyní přívalu ječících vln!

Stál jsi na břehu Vltavy. Řeka druhdy klidná jak lítice valila spoustu kalných vod zuřivě dorážejících a podrývajících oba břehy. Oko tvé však se zarosilo, když utkvělo na kmetu s vlnami zápasícím, — kamenný most v prostředku byl protržen. Nejznamenitější dvě skupiny soch, sv. František Xav. a sv. Ignác z Lojoly, pohřbeny jsou v divokém víru ječících vln. Slzy se leskly v očích otužilých mužů.

»Stojí ještě na svém místě sv. Jan?«
— táže se tě soused.

»Stojí.«

»Bohu díky!« zněla odpověď.

»A což kříž? Stojí tam ještě?«

»Ano!«

»Zaplať Pán Bůh!« Setřel s oka slzu tazatel a potěšený vracel se domů věda, že kříž a sv. Jan na mostě dosud stojí. Most bez kříže a sv. Jana Pražan a Čech si ani mysliti nedovede.

»Toť žalostné divadlo!« pravil vážný otec k synkovi, jehož za ruku držel a po ušlechtilé tváři slza jako perla kanula. »Nikdy, ani v stáří nezapomínej na dnešní zármutek!«

Truchlila Praha a s Prahou veškerá vlast. Nám most Karlův byl více než nejstarobylší komunikační prostředek z kvádrů, nám památník Karlův jest reliquií lásky otecké. Proto katastrofa stala se národním neštěstím. Ránu strašnou zacerliti, bylo úkolem Prahy a země.

Uplynulo jen několik týdnů a na Vltavě kolem zříceniny nastal čilý život. Zvonění kladiv zahučelo nad Vltavou. Staré zdívo jako skála tvrdé

drobila pilná ruka dělníkova. Odstranění sřícených pilířů vyžadovalo práce obrovské. Mocná lešení z vody vyrůstala a konány přípravy na zacelení rány zející. Mudrci novomodní brousili si rozumy na moderních projektech. K čemu prý ta stará rachotina! Trosky veškeré buďtež strženy a na místě, kde stával starý most, budiž zbudován nový, moderní, požadavkům vyhovující, jak žádá pokročilá věda! Na štěstí Praha tentokráte se těm mudrcům smála. Zastupitelstvo Pražské pak ustanovilo se na tom, aby most Karlův zůstal tím mostem, jakým od věků býval. Znovuzřízení svěřilo se firmě Gregersonově, kteráž přibравši odborné znalce budovala nové pilíře pomocí tak zvaných kesónů, druhu to zvonů potápěcích, do kterých byl pomocí strojů vháněn stlačený vzduch. Rozbíjení zbytků starých pilířů a odklizení trosek trvalo až do podzimu, načež počato s kladením základů pilířů v řečišti na pevné skále. Práce v základech mostu skončeny byly dne 27. února, od kteréž doby nemohlo se pracovat až do 16. března, poněvadž bylo počasí velmi nepříznivé. Týmž dnem počalo se na ostrově Kampě vázati skruží pro oblouky. Jelikož pak na sklonku března značně oteplilo se počasí, prováděny od 28. března přípravy k překlenutí prostor mezi předním a zadním zhlavím pilířů. S vlastní betonáží mezer mezi těmito pilíři započalo se 31. března a sice u 5. pilíře. Po provedení betonáže vyčerpána voda a dne 8. dubna počaly se osazovati klenáky mezilehlé klenby; práce tato dokončena byla dne 14. dubna.

Na druhém pilíři započato bylo s toutéž prací dne 18. dubna; jelikož však byl tou dobou velký stav vody, čímž práce velice byla stěžována, trvala práce ta až do 10. srpna. Současně s touto prací počaly se vázati skruže, jež postoupily do 5. května tak dalece, že téhož dne mohla býti první skruž již úplně osazena. Práce měly pak průběh rychlejší a postupovaly následujícím způsobem: Nad hotovými základními klenbami mohla býti nyní práce zrychlena, neboť nebylo žádných překážek; za těch okolností mohly býti již 26. května osazovány první klenáky nad uvedeným skružím. Za této práce provádělo se také skruží v druhém otvoru mezi novými pilíři. Klenba byla dokončena dne 11. června. Odskružení její stalo se dne

15. června, při čemž konečné sednutí vrcholu obnášelo 39 mm. Dne 14. června začaly se osazovati klenáky nad druhým obloukem, což bylo provedeno do 25. června. Úplné osazení skruží obnášelo 19 mm. a při odskružení dne 1. července sedla se klenba ještě o 7 mm.

Za doby, co trvalo osazování klenáků, pracovalo se již na skruží posledním, totiž přenášelo se z první zaklenutého oblouku skruží do třetího otvoru. S klenutím nemohlo se pokračovati dle žádoucího tempa, poněvadž při staré malostranské části přečníval velký kus náběhu staré klenby, nad nímž spočívalo pevně těleso zlomeného starého zdiva, kteréž muselo býti úplně odejmuto, aby se získala prostora pro novou patku tohoto oblouku. Odbourání trvalo 21 dnů a pracovalo na něm akordem osm dělníků; zdivo staré nebylo možná ponechat, poněvadž byla stará klenba o 30 cm. užší nežli nad ní spočívající jízdní dráha, a poněvadž nadezdívky nad tímto obloukem byly vystrčeny, nehodil se náběh staré klenby do nového oblouku a mimo to snížením nových pilířů se stala nová klenba větší než stará. Zaklenování započato bylo zde teprve 26. července a skončeno 5. srpna. Úplné konečné snížení skruže obnášelo ve vrcholu 26 mm. a při odstranění skruží dne 12. srpna snížila se klenba ještě o 8 mm. Jakmile byly hotovy oblouky 4. a 5., prováděny byly zároveň všechny odlehčovací konstrukce, jež skončeny byly dne 14. září. Pak pokračovalo se ve stavbě nadezdívek. S betonáží odlehčovacích těchto konstrukcí se taktéž neotálelo, i mohlo býti již dne 13. září započato s asfaltováním rubu konstrukce. Násyp a dlažba trvaly do 5. listopadu. Na to nastalo osazení soch, jež trvalo od 6. do 13. listopadu a konečně se sejmulo lešení u těchto soch, čímž skončeny všechny práce.

Ač se zdá na první pohled, jakoby nové části mostu byly budovány zcela tímž způsobem a byly též konstrukce jako stavba stará, jest v provedení tom značný rozdíl a sice ku prospěchu trvanlivosti a pevnosti mostu. Přístavba není totiž tak těžkopádná a ve všech částech masivní jako stará konstrukce, i bude snáze odolávati živelním nepohodám, vlivu vlhka, vzduchu a nárazům spoust ledových. O to jest též postaráno na povrchu jízdní dráhy mostní, v níž jsou železné roury k odvádění dešťové vody

zapuštěny a pak ve složení pilířů, které jsou kryty silnou vrstvou betonovou, přes níž je ještě deska asfaltu položena. Jiný podstatný rozdíl nové části mostu záleží v tom, že její šířka všude 10 metrů obnáší, kdežto na starých zbytcích mostu jest širší nestejná, dráha křivolaká a stavba celá vykazuje množství vlastností, které dnešní technika jako vadné zavrhuje.

Počínajíc dnem katastrofy až do dne slavného posvěcení 19. listopadu trvalo znovuzřízení plně dva roky, dva měsíce a dva dny.

Letošní svátek sv. Alžběty byl Praze velkým svátkem. Tisíce a tisíce Pražanů hrnulo se k Vltavě, aby se po dlouhé době zase pokochali pohledem na kus staré Prahy. Statečný kmet, jehož zbujná Vltava poranila, k zlaté svatbě své ozdobil se zelenou chvojí a fábory. Šedé zdivo splynulo s novými

kvádry, propašť jest překlenuta, rány sceleny, nad Vltavou pnou se opět bývalé smělé oblouky, které oku našemu tak lahodí. Toť opětně ten náš Karlův most, starý přítel, kmet velebný a vážný, jako jindy, ale pevnější a silnější než druhdy býval. Pyšně pne se zase nad Vltavou ta stará kamenná páska spojující oba břehy zlaté matičky Prahy. Novému sňatku kmeta s Prahou požehnal primas království českého, J. Em. nejdůstoj. pan kardinál, kníže arcibiskup František de Paula hrabě Schönborn za přítomnosti veškerých hodnostářů jakožto svědků a účastníků veselí ničím nezkaleného. A kmet obrozený trůniti bude nad Vltavou zase po věky.

Ano, to jest ten náš starý, milý vzácný most Karlův! Již máme zase srdce celé. Praze vráceno, oč živel lýtý ji oloupil. Na kamenném mostě starý život již zase se rozproudil. *Lehner.*

Různé zprávy.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hl. chrámu sv. Víta za rok 1891. Ředitelstvo nemálo se tomu těšit, že sdělit může, že vznešený účel Jednoty naší, totiž opravení, a pokud se týká, dobudování chrámu sv. Víta také v roce 1891 doznal úspěchu nikoli neznačného, a sice byly to tytéž obě hlavní části budovy, jimž jako roku předcházejícího (1890), věnovala se takřka výhradně péče úsilovná, totižto obě věže průčelí západního, jakožto i loď křížová a tu zase převážně část její jižní.

Když r. 1890 pro mrazy dne 26. listopadu nastalé upustilo se od stavby, po ostatní čas téhož roku, jakož i v prvních třech měsících r. 1891 činnost další v huti kamenické přestávala na oteávání a upravování kamení potřebného pro další stavbu roku příštího.

K usazení na rozpuštěné olovo dospělo v té době jen ještě sedm jehlaneův fíal nad baldachýny pilířův obou věží průčelních až k různým.

Dne 3. února r. 1891 započato s další stavbou lešení, kteréž zvýšilo se o nové poschodí při severní věži, a když práce byla dovršena, totéž vykonalo se při věži jižní.

Hned, jakmile nastalo počasí příznivé a dokončeno bylo nové lešení na jižní věži průčelní, zahájily se opět práce usazovací i to s urychlením takovým, že při konci měsíce května 1891 na obou věžích, jakož i na schodištích točitých k usazení dospělo šest dalších vrstev čtvercových, totiž od XXXI. do XXXVI.

Ve vyšší výběhu žeber okenních sevřela se

stavba kleštěmi železnými 1½ palce silnými, kteréž se do spodní vrstvy kamenné zapustily i aby proti zrezavění byly chráněny, mezery zalily se asfaltem.

Dne 1. června 1891 přikročilo se k zaklnutí pásův nadokenních dolejší lucerny severní věže průčelní, což dokonalo se dne 15. června; napotom pracovalo se o vyzdění fíal pilířův nárožních až k výši svorníkův okenních, jakož i o usazování štítkův nadokenních. Do této druhé vrstvy kamenné zapustily se opět z 1½ palcového železného prutu sdělané a rumělkou natřené kleště, mezery pak, jako při kleštích výše dotčených, zalily se asfaltem.

Když usazena byla také již XL. vrstva kamenná, kteráž končí římsou galerie, a když tatáž práce k stejné výši dospěla také při otevřeném schodišti točitém, možno bylo přikročiti k postavení dalšího lešení dva sáhy vysokého.

Dne 6. září 1891 započalo se se stavbou parapetu hořejší lucerny věžní a pak s osazováním osmi svobodně stojících pilířův až včetně do vrstvy kamenné XLIX., čímž pro stavební období roku 1891 ku konci dospěly práce zednické a usazovací při této věži.

Při jižní věži průčelní počalo se se zaklnutím pásův okenních lucerny dolejší teprv dne 3. srpna 1891, jakož i s vyzdíváním v rozích, načež i tuto kleště se zapustily a zalily asfaltem.

Když se pak lešení opět zvýšilo, pokračováno

i tuto, jako dříve při věži severní, s pracemi usazovacími, kteréž i zde ukončily se vrstvou XLIX.

Při zastavení prací usazovacích při hořejším osmihranu obou věží průčelních, pokračovalo se jen ještě v pracích při svobodně stojících nárožních pilířích fialových, což možno bylo považovati za dovršení stavby na rok 1891 vyměřené. Po nastoupení počasí nepříznivého pokračováno toliko v pracích, které měly se usaditi na olově, což týká se hlavně dalšího budování obou schodišť točitých.

Když napotom šest prutův, jakož i hlavice usazeny byly na měděné čepy, spojily se mezi sebou železnými kleštěmi a zalily se olovem, po čemž započalo se s usazováním obloukův okenních, jakož i nad nimi se vypínající části helmice.

Dne 20. prosince 1891 zřídilo se na věži severní opět nové lešení dva sáhy vysoké.

Napotom v huti kamenické pracovalo se dále jen o zedlávání a upravování kamene potřebného na r. 1892 k další budově věží průčelních.

Práce opravní při jižním portálu vyžadovaly dosti dlouhého času a na základě svědomitého prozkoumání naskytujících se zbytkův starých vykonaly se úplně znova přesně ve smyslu tvarův původních.

Patnáct baldachýnův v dvojité řadě obloukův se usadilo a olovem zalilo, při šestnáctém, hrubě porouchaném, zasadily se nové části; lupení v menším žlábkování se vyčistilo, scházející tam částice se nahradily a na hořejším oblouku zasadilo se 34 krabulí, kteréž upevnilly se bronzovými čepy.

Když pak na obou plochách postranních usadilo se 12 velkých baldachýnův s přiměřenými jich příporami, jakož i 4 baldachýny ve žlábkování a když také ze stěn, z článkování i z žeber odklidil se všecek nátěr vápenný, rozebralo se lešení, čímž i tuto dokonána byla práce za rok 1891.

Při portálu jižním vnitřní klenáky ozdobami opatřené, kteréž k vůli podezdívce tří otvorův obloukových zapotřebí bylo sejmuti, po úplném opravení a po odklizení podezdívky opět se zasadily a olovem zalily.

Ornamentální práce na baldachýnech portálu jižního v tomto čase téměř úplně byly dovršeny a počalo se s jich usazováním bez odkladu, jakmile nastoupilo počasí příhodné.

Dne 2. dubna 1891 dáno se do prací opravních při hořejší části portálu jižního lodi křížové, kdež článkování z velké části scházelo nebo poroucháno bylo požárem; práce tyto až do výše hlavic lodě vysoké vykonaly se způsobem týmž, jako dřívější práce toho druhu.

Zasazené části kvádrové každé vrstvy spojily se mezi sebou bronzovými skobami a pak zalily se olovem, spáry pak ležaté i kolmé maltou skládající se z vápna, písku, prachu mramorového i nepatrné přísady cementu portlandského.

Oprava portálu jižního vykonala se také na straně vnitřní.

Trhliny povstálé následkem oddělení klenby od vyzdívky žeber vyklinovaly se pečlivě břídlíci, klenba znova se omítila i odklidila se ze všech částí architektonických omítka vápenná.

Když na pilířích svobodně stojících nahradily se scházející opory a doplnily i opravily se závěrkové baldachýny vnitřních obloukův portálových, započalo se s usazováním nově zdělaných baldachýnův v žlábkování obou oblouků portálových; zapustily se na dva palce do starého kamene a skuliny olovem se zalily.

K vůli prozkoumání a opravení článkovaného pásu při západním zakončení severní lodě bočné jak se strany zevnější, tak i se strany vnitřní postavilo se lešení, kteréž se přepažilo, aby prach nevnikal do vnitř kostela.

Ukázalo se, že klenáky účinkem požáru byly zcela zničeny, jakož i že článkování úplně scházelo, i že nezbyly než sledy článkování. Následkem toho starý pás musel se zcela vyjmouti a znova zasaditi; totéž svědčí také o části porouchané vyzdívky nad tím se nacházející.

Světlost mezi pásy zazdila se pak na cihlu a omítila se, malba olejová tam se nacházející očištěla se a potom lešení se odklidilo.

Dne 19. září započalo se s opravováním severního pilíře lodě křížové. Pilíř tento s patrnými stopami velkého požáru ukazuje sklon k severozápadu; nahnutí obnáší od hlavice vysoké lodě až k triforiu 2—3 palce.

Poněvadž se tento sklon zachovati musel, všechny části poškozené obvyklým dosud způsobem po vrstvách se zpracovaly a do starého zdiva pilíře zasadily se nové části kvádrové bronzovými skobami spojené.

Dne 14. října usadily se hlavice vysoké lodě.

Konečně ohledala se také zevnější stěna po požáru z lomové opuky vystavěné zdi závěrkové blíže točitého schodiště na straně severní, při čemž objevilo se, že zeď ta zvenčí ponejvíce pořízena jest z velkých kusův lomové opuky, kdežto ve vnitřním zdivě naskytují se větším dílem jenom zlomky odpadaného článkování, kteréž nakupeny jsou beze všeho pojidla a žádné bytelnosti nemají.

Článkování na starém pilíři severním ve spojení s točitým schodištěm následkem jednak požáru, jednak sednutí, kteréž se zde událo, úplně odpadlo, pilíř však sám v jádře svém dobře jest zachován.

Připojené zdivo nyní po častech se vybouralo a obložilo se kvádry pískovcovými do hloubky 11"—2'6".

V severní lodi křížové pokračovalo se s pracemi usazovacími až do nastalých mrazův.

V huti kamenické dále až do konce r. 1891 pracovalo se o upravování kusů potřebných k do-

stavění obou věží průčelních v období stavebním r. 1892.

Pokud týká se vyzdobení uměleckého kůru chrámu sv. Víta, známá z výroční zprávy na rok 1890, že sl. spořitelna česká velkomyslně věnovala značný obnos 20.000 zl. na vyzdobení kaple Nejsvětější Trojice, kteráž sluje také císařskou nebo Berkovskou, jakož i že panu prof. Sequensovi svěřeno bylo sdělení návrhu na polychromování, staviteli pak p. Mockrovi sdělení návrhu oltáře. Nyní pak podává se zpráva, že ředitelstvo r. 1891 věci této věnovalo všecku péči a vzneslo na odbor umělecký, aby v příčině té pokračoval ve vyjednávání s řečenými pp. umělci; i s důvěrou možno očekávati, že ve zprávě na r. 1892 bude možno podati radostnou zvěst o konečném vyřízení důležitosti této

Na základě zpráv dosud podaných ředitelstvo doufá, že dostatečný podalo důkaz, že roku 1891 skutečněji vzešené úlohy Jednoty svato-Vítské značně pokročilo a že úspěchy dosavadní také pro budoucnost opravňují k nejlepším nadějím.

Ředitelstvo neplní než povinnost příjemnou, když tuto veřejně vzdává náležité díky celé správě stavební, načež všecko pak veleváženému panu staviteli Mockrovi, jakož i sl. odboru uměleckému.

Pochvala všeobecná, kteréž obecnstvo, obzvláště pak kruhy umění milovné v plné míře uštědřují již nyní všude na jevo se stavícím pokrokům v dobudování staroposvátného chrámu sv. Víta, zajisté všem účastníkům díla toho vzešeného bude nikoli nepatrné ceny náhradou za jich oběti a trudy, jakož i novým bodcem k vytrvalosti další i to tím více, že čestná tato pochvala za posledního pobytu Jeho císa. a král. apošt. Veličenstvv, našeho Nejjasnějšího císaře i krále nejmilostivější Jeho uznáním došla sankce Nejvyšší. Byloť to o 9. hod. ranní dne 29. září 1891, když Jeho Veličenstvo objevilo se před chrámem sv. Víta za účelem ohledání postupu prací. Před průčelím západním od celého ředitelstva i stavitele chrámu jakož i dělnictva v kroji pod praporem shromážděného očekáván, císař pán od předsedy Jednoty jménem všech nejuctivěji pozdraven i uvítán byv, dal si představití p. předsedou všechny členy ředitelstva i odboru uměleckého a každého vyznamenati ráčil slovy nejmilostivějšího uznání, načež ráčil vstoupiti do huti kamenické, kdež stavitel panem Mockrem vyložené i potřebnými vysvětlivkami objasněné návrhy a nákresy ohledati a pak venku na vykonané práce sám podívati se ráčil. Nadevším, co uzel Jeho Veličenstvo, ráčil vysloviti plné uznání Svě. Chůzí po chrámě, kdež Jeho Veličenstvo provázal Jeho Em. pan kardinál arcibiskup, skončila se Nejvyšší tato návštěva, kteráž zajisté potrvá v nejuctivější paměti všech účastníkův, jakož vůbec den 29. září 1891 v letopisech Jednoty svato-Vítské zůstane poznamenán jako pravý den sváteční.

Již dříve a sice v měsíci květnu 1891 Jeho císa. a král. Výsost pan arcikníže Karel Ludvík, když v zastoupení Jeho Veličenstva v příčině zahájení jubilejní výstavy zemské v Praze přebýval, s Její císa. a král. Výsostí paní arcikněžnou Marií Terezií ráčili navštívit chrám svato-Vítský a nad způsobem a pokrokem prací restauračních plně uznání Svě vysloviti.

Všeobecné zemské výstavy jubilejní, o kterouž nehynoucích zásluh dobyt si velectný předseda náš Jeho Exc. p. hr. Fr. Thun z Hohensteinu, Jednota naše účastnila se vystavením některých památností chrámu sv. Víta (na př. Parléřovy sochy sv. Václava), také stavitel p. J. Mocker vystavil některé návrhy na dostavění velechrámu sv. Víta, jako vzorek věže i kresby atd. Dále dlužno podotknouti, že ředitelstvo Jednoty věnovalo 60 zl. na zakoupení vstupenek, takže pracovníci při stavbě chrámu sv. Víta zaměstnaní dvakráte navštívití mohli výstavu, čemuž velesl. valné shromáždění naše zajisté ráci uděliti schválení.

Z inventáře kostela Lounského. Obíraje se opisováním některých věcí v archivu Lounském přišel jsem v nejstarší knize soudní na zlomek inventáře kostela, který snad by se hodil »Methodu« k uveřejnění. Podávám i pravopis, jaký jsem nalezl: List 6. b: Hec sunt Res Ecclesie insimul compute, pronunciate et comisse per Wernherum Ottonis, Magistrum Cuium, Mathiam de Perucz, Petrum Ortlini et Hoygerium: quatuor calices, tria missalia, ferrum ad hostio, septem ornatus feriales et festinales, septem palle feriales et festuales, quinque manuteria (sic!) cappa, due almatice (sic!), quatuor psalteria, quatuor matutinales libri, duo Antyphonnaria, duo gradualia, Agendam, tria superpellicia, duo manuteria (!) nova, pannus mortuorum, Tabulam (tabellam?) coronacionis beate marie virginis, Monstranciam, duo psalteria nova, duas partes Antyphonnarii novas, Missalem nouum, quem dedit plebanus, unum ornatum, quem dedit plebanus. List 7. a též knihy má: hec sunt Res ecclesie insimul compute: vnum viaticum, duas partes matotinalia (sic!), duas partes antiphonnarii novas, duo gradalia (sic!), quatuor psalteria, quatuor missalia, quatuor calices, quatuor ornatos, (sic!). Ač není poznamenán rok, kdy se to stalo, sluší za to mti, že před rokem 1350 tento inventář sdělán byl. Jména konšelů a purkmistra Wernhera Otlova ukazují, že to bylo po roce 1333. (Emler Regesta III. 771. etc.).

Fr. Štědrý.

Zvon v Hrnčírích. V XVII. ročníku »Methoda«, zmínil se redaktor téhož P. J. Lehner ve stati »Románské kostely zakončené chorem pravoúhlým v okolí Pražském« (»Románské exkurse« (49—62.)) též o kostele sv. Prokopa v Hrnčírích. Jako dodatek k témuž a zároveň doplněk studie Antonína Rybičky »O českém zvonařství« (Pojednání kr. č. sp. nauk 1885.) uvádíme tu zvon litý Fridrichem Michalem Schenfeldem, konvářem na St.

Městě Pražském (od r. 1668—1690), r. 1668, tudíž z prvnějších prací mistra toho. Dodatky Rybičkovy ke zvonařství zvonu tento též neuvádí. V roce 1891 zastavil jsem se s přáteli svými (Boh. Dědkem a Janem Soukupem) na cestě do Příhonic v Hrnčířích a zaznamenali tu zvon tento. Legenda zvonu: »Der Friderich. Schenfeld. in. der. alt. stat. prag.

goss. mich.« Na jedné straně zvonu jest ukřižování Krista na druhé P. Maria. Ornament renaiss. s grnátovými jablky a vavřínovými větvemi. Druhý zvon tamže menší jest z r. 1835 a má nápis »s. Johann«. s vyobrazením. Podobný nápis a vyobrazení má zvon třetí.

Jos. Svoboda.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřízení záležitostí.

Práce kovové. Kalich gotický: pro sl. patronátní úřad v Radimi. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Karla Smetanu, faráře a c. k. notáře v Lukavci, pro vdp. Karla Rauschera, os. děkana v Stebně a pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Mohelně. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Gust. Hevera, faráře ve Veverské Bytšce, pro důst. farní úřad v Klecanech; stříbrná: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích, pro dp. Gust. Hevera, faráře ve Veverské Bytšce a pro dp. Ondř. Králíka, faráře ve Višňově na Moravě. — Kaditelnice: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích a pro dp. Josefa Röttiga, faráře v Jetřichovicích. — Kropenka: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích. — Mešní konvičky: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích, pro dp. Jana Hrubše, faráře v Oslavanech na Moravě a pro sl. patronátní úřad v Radimi. — Kanonické tabulky: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích. — Dva kříže oltářní: dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze.

Rozličné. Missal: pro sl. patronátní úřad v Radimi. — Pulty pod missal: 2 pro J. Jasnost paní kněžnu Löwensteinovou v Boru, pro vdp. Fr. Tesařika, děkana v Židlichovicích na Moravě a pro sl. patronátní úřad v Radimi. — Zvonky harmonické k zakřistii: pro dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze a pro dp. Tom. Coufala, faráře ve Veltrusích. — Harmonické zvonky: pro důst. farní úřad ve Vranově a pro sl. patronátní úřad v Radimi.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, 2 dalmatiky a pluvial) s bohatým zlatým a hedvábným vyšíváním: pro sl. zádušní úřad Pražský a sice pro farní chrám Páně sv. Štěpána. — Kasule: černá: pro J. Jasnost paní kněžnu z Ottingenů v Hluboši; bílá, černá, fialová a zelená: pro sl. zádušní úřad v Praze; fialová: pro vdp. Fr. Tesařika, děkana v Židlichovicích na Moravě; bílá: pro J. Jasnost paní kněžnu z Lobkoviců v Dol. Beřkovicích; červená: pro dp. Jos. Moca, faráře v Malešovicích na Moravě; červená ze zlatého brokátu, s křížem bohatě zlatem vyšitým: pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostrohu; bílá vyšívána: pro dp. Jos. Schneidra, faráře v Paliči; fialové: pro dp. Jos. Tangla, faráře ve Chválenicích a pro nejdůst. Dra. Klim. Borového, prelata a kanovníka na Hradčanech; dvě fialové ve velkých rozměrech: pro důst. klášter benediktinský v Praze; bílá a červená: pro sl. patronátní úřad v Radimi. — Pluvialy: červený: pro dp. Cyr. Augu-

stinského, faráře ve Veselí v Americe; dva bílé, 2 černé a 1 fialový: pro sl. zádušní úřad v Praze; Dalmatiky: 2 černé a 2 fialové: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Dvě mitry bílé: pro Nejdůst. Ferd. Kalousa, svět. biskupa v Praze. — Vela, zlatem vyšitá: pro dp. Gust. Hrubše, faráře v Oslavanech na Moravě a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Štoly: pro dp. Cyr. Augustinského, faráře ve Veselí v Americe, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích, sedm pro dp. Fr. Studeného, administr. v Dědicích, pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě, dvě pro sl. zádušní úřad v Praze, pro dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze a pro důst. farní úřad ve Vranově. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele b. semináře v Král. Hradci a pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích. — Antipendia: pro dp. Cyr. Augustinského, faráře ve Veselí v Americe, pro ctihod. konvent. Dominikánek v Hřepčíně u Olomouce a pro blahorod. sl. Rohlenovou v Praze. — Nebesa skvostná: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Korouhve: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro dp. Mat. Fischmeistera, faráře v Ledenicích. — Skvostný, bohatě zlatem vyšitý prapor: pro dp. Cyr. Augustinského, faráře ve Veselí v Americe. — Třípovlaky na pultíky: pro dp. Tom. Coufala, faráře ve Veltrusích. — Polštáře oltářní: pro blahorod. paní Kubinskou v Praze. Birety: pro vp. Dom. Brázdu, kaplana v Cerhovicích, pro vp. Ferd. Horáka, kaplana v Chotěšově a pro sl. patronátní úřad v Radimi. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: 10 pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě a pro sl. patronátní úřad v Radimi. Koberec na stupně oltářní: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích.

Prádlo kostelní. 4 plachty oltářní, 6 ručníků, 3 humerale, 5 rochet, 2 alby, 2 cingula, 6 purifikatorií: pro sl. patronátní úřad v Radimi; 10 rochet, 3 korporale, 5 purifikatorií: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích; 3 korporale s tambovaným okrajem: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele b. semináře v Král. Hradci; 2 plachty oltářní, 36 purifikatorií: pro dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze; 1 alba, 2 cingula a 6 korporalií: pro sl. patronátní úřad v Mnišku; 1 cingulum: pro důst. farní úřad v Mnišku; 2 korporale, 6 purifikatorií a 2 pally: pro vp. Ferd. Horáka, kaplana v Chotěšově; 2 cingula: pro důst. farní úřad v Kněžicích; 1 cingulum a 3 pally: pro vp. Fr. Budku, kaplana v Štěnovicích; 6 humeralií: pro nejdůst. Dr. Klim. Borového, prelata a kanovníka na Hradčanech.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 12.

V Praze, dne 30. prosince 1892.

Ročník XVIII.

OBSAH: Řeč o křesťanském umění na sjezdu katolíků v Mohuči r. 1892. — Kostely, cirkve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1892.

Řeč o křesťanském umění,

kterouž přednesl P. Odilo Wolff, převor kláštera Emauského na sjezdu katolíků v Mohuči r. 1892.

Vaše Biskupská Milosti!
Velectěné shromáždění!

»**U**mění jest věcí, kteráž se každého týká.« Toto slovo A. Reichenspergra, kteréž dosáhlo platnosti axiomu, opravňuje nás všechny, abychom ve věci umění také své slovo promluvili a úsudek si utvořili, ježto se všech nás týká.

Pokládám za zbytečné, abych se o tom zmiňoval, jak jest velice důležité se stanoviska mravního pěstování umění a jaká povinnost všem nám z toho vyplývá, poněvadž skutečně, co se týká zájmu, »umění stalo se věcí každého«.

Dovolil bych si zde sám na pole umění vstoupiti a několik myšlének předložit o cíli, k němuž čelí a o cestách, jimiž za našich dnů křesťanské umění se ubírá a kteréžto cíle a cesty bohužel tak daleko od sebe se rozcházejí. Snad se mi podaří poukázat na takový cíl, ve kterémž se všichni shodnou; snad se mi podaří naznačiti cesty, na kterýchž bychom čeliti mohli onomu nyní tak záhubnému a neustálenému směru, kterýž považuje útvar v oboru umění za věc pouhého citu.

Především budíž mi dovoleno poukázat na jistou skutečnou věc, o kteréž

již velmi často bylo pojednáváno, a kteráž tudíž všeobecně jest známa.

V našem století probudil se totiž opět mocnější historický smysl, jenž ve všech oborech zjednal si průchod a často bohužel na úkor hlubšího poznání neuprosné zmocnil se samovlády.

Týž historický smysl také způsobil, že i na poli umění zavládl způsob posuzování se stanoviska historického, — utvořil si zvláštní novou vědu, dějiny umění, a poskytl nám tak příležitost, že seznati mohli jsme vše to, po čem v oboru umění během 4000 let se dychtilo a čeho se též docílilo.

Všecka díla umělecká, kteráž od prvních počátků umění až na doby naše byla vytvořena, přišla na jevo, byla prozkoumána a díky příznivým poměrům časovým lze říci, že stala se společným majetkem všech těch, kdož umění milují, jemu rozumí, pro ně jsou nadšení.

Teprv naše století ujalo se celého dědictví předkřesťanské doby klasické a tím odhalen byl svět umělecký, kterýž až po naše doby křesťanskému umění nebyl znám, — aneb pokud mu byl znám, — byla to jen méně cenná jeho část, — spojil se s falešným duchem (humanismem) aneb alespoň bludně byl

pojímán, — a proto se mu také správně neporozumělo.

Také umělecký svět středověký musel teprve v našem století jaksi znova býti odhalen a z trosek rozmanitých předsudků vybaven. Takovýmto způsobem prozkoumáno bylo i vše to, co klassickému předkřesťanskému umění předcházelo a v známost uvedeno dle postupu vytvořených uměleckých děl i mimoeuropejské umění doby přítomné.

A tak stojíme, abychom poměr ten obrazem objasnili ve středu kruhu a kol nás stojí v obrovském, přehledně uspořádaném museu umělecká díla všech věků a všech národů, v nichž každý věk a každý národ své nejušlechtlejší myšlenky a city i v ohledu náboženském uložil.

Při uvážení toho všeho naskytá se mimovolně otázka: Co nyní? Vše mocně nutí nás, abychom z tohoto dlouhého vývinu umění utvořili si facit (t. j. abychom ho využítkovali).

Kdyby některá doba byla již dosáhla dokonalého a čistého ideálu, pak ovšem snadnou byla by odpověď na uvedenou otázku; pak jediné správným bylo by, bezprostředně a co nejúžeji připojit se k tomu, co v oboru umění již vypátráno a buď věrně napodobiti — aneb v téměř duchu, s těmitěž tvary pracovati dále, tedy pěstovati umění přesně archeologicky.

A vskutku, byl čas, kde zavládlo mínění, že jediné v takovémto víceméně otrockém nápodobení té neb oné minulé doby umělecké lze naléztí spásu pro umění; byla to doba od úpadku slohu rococcového a copového až, — nu, libo-li, až po dnes, — nemíním však, že by v tom »dnes« zahrnut byl veškeren nynější svět umělecký, — kde jevila se snaha připojit se ke všem minulým dobám uměleckým od Egyptanů a Řeků počínaje až ku rococco, jednu tuto dobu po druhé opět oživití buď beze změny, aneb z nich a na nich ten tak bolestně hledaný sloh budoucnosti naléztí. Docela správně a vtipně pravil duchaplný jeden spisovatel vzhledem na toto šmátrání a hledání v době té: »Stojíme nyní v rejstříku knihy, kde celý její obsah v krátkosti opět se nám předvádí.« K tomu pak připojuje Ph. Veith: »To je pravda; ve světě uměleckém jsou nyní Římané, Řekové, Byzantinci, gothikové, romantikové rococco, cop i Číňané, — všecka století a všechny doby vývinu umění

v pestré tlačenci rovnoprávně zastoupeni, a tak vedle volby máme též potíž a proto velmi pochopitelnou při této směsici stává se ona lhostejnost, na kterouž tak často nářky se vedou. A když se takto celé dějiny umění jakoby v rejstříku byly zopakovaly, aniž by se všeobecné, nedílné mínění na jedné z těchto dob bylo sjednotilo, tu poznovu vnucovala se otázka: Co nyní?

Za doby nynější nejen ti zástupcové umění, kteříž je provozují, nýbrž i, — a to zvláště jest důležité i povolání spisovatelé o umění křesťanském, ať jsou to aestetikové, kritikové, dějezpýtcí, v náhledech svých ve věci této valně se rozcházejí, a ty rozmanité doby křesťanského umění a ne méně i doby umění předkřesťanského a klassického velmi rozdílně posuzují, — zřejmý to důkaz, že věc ta nedospěla tak daleko, aby se o ní rozhodný učinil výrok. Dokud však většina oněch badatelů zaujímá tolikrá od sebe tak velice se rozcházející stanoviska — a dokud tedy nalezena není všeobecně platná základní zásada, kteráž by se vším, co v jednotlivých dobách dobrého se vyskytá, se shodovala a kteráž by ku docílení žádoucího sjednocení mohla přispěti, potud ještě nutno, aby všelikému poctivému badání a každé upřímné snaze poprála se volnost.

Byť bychom tedy ani nechtěli připustiti, že některá z minulých dob křesťanského umění ideálu úplně dosáhla, tu přece musíme říci, že všechny v pravdě dle sil se snažily, aby to, co nejlepšího jest dosáhly — ovšem dle okolností a dle času, na něž musely bráti ohled, okolnosti to, kteréž nejednou v tom neb onom směru působily velmi nepříznivě činíce nátlak a od čistého křesťanského ideálu se odchylující.

Mělat zřejmě každá doba svou úlohu a musela nejprve starati sama o sebe, žádná z nich neměla po ruce těch prostředků, kteréž by jí byly umožnily, aby k umění všeobecnému byla dospěla.

Přiznáváme tedy každé jednotlivé době větší neb menší podíl na zásluhách o budoucí umění křesťanské, a sice, abychom to hned zde řekli, hlavně po stránce formální. A v tomto ohledu nejen nevyjímám ani staré, předkřesťanské klassické slohy, ano tvrdím, že slohy tyto na vývin křesťanského umění mocné, ano velmi mocně působily; mají na mnoze přednost čisté, jasné rovnoměrnosti, sochového klidu, velikolepého

uspořádání, pádné síly. I proč bychom neměli využítkovati oné nejvyšší jemně vypočtené esthetické působnosti jednotlivých článků v architektuře řecké pro umění křesťanské?

A mají snad v plastice a v malbě ona důstojnost a líbeznost, ona vznešenost a tichá velebnost — jak ji Winkelman nazývá — umění řeckého z našeho umění křesťanského býti vypuzeny? Vždyť ani církev Otců neměla to za nekatolické a nekřesťanské, když ku zdokonalení velebného nad celou církví se pnoucího velehrámu katolického učení vzdělanosti Egyptanů a Řeků po formální její stránce hleděla využítkovati.

Než právě na tuto formální stránku umění, zejména co malířství a plastiky se týká, nesmí se tak snadno veliká klásti váha. Vždyť přece jest to úkolem křesťanského umění odívati nadpřirozené pravdy v přirozené sice, jim však přiměřené a tedy krásné roucho (A. Weisz) aneb abychom slovy proslulého mistra Overbecka mluvili »rouchem krásy pravdě získávati srdce«. — Dalecí jsme toho, abychom církví svaté potupně vydávali svědectví, že pravdy její, její ideály rouchu čisté krásy odírají, — dalecí jsme i ouzkostlivosti oněch, kteříž domnívají se, že ku hloubce myšlenek a vroucnosti dřívějších mistrů nelze dospěti, pakli nenápodobí se jich vadné tvary, tklivá prostota a neobratnost. Skvělé dědictví středověku není nám k tomu dáno, abychom ve formálním ohledu spokojili se s formální jeho mluvou.

Pravíme-li však, že žádná doba nedosáhla ideálu, v tom obsažena není žádná výčitka pro dobu minulou; tato učinila co mohla. Nic hotového nepadá s nebe; vše organicky musí se vyvinouti, a tento vývin jakož vůbec každý zdar dává Bůh, jak toho ta, neb ona doba potřebuje.

Zdá se však, že době naší, jako žádné jiné době, dány jsou prostředky, aby ku ideálu umění a tím i ku křesťanskému umění samému dospěla.

Čemu ze starých, minulých dob učiti se musíme jest, abychom ne tak formy starého umění co takové, a protože v té neb oné době tyto formy byly právě takové, jednoduše repristinovali, také ne, abychom s hmotou starých stavěli dále, jako spíše, abychom se z á s a d a m i starých za pomoci základních zásad umění za pomoci základních zásad krásy vůbec, nově tvořili.

Tyto základní zásady umění jsou prvozákony nehmotných pravd, kteréž původ svůj vzaly v oné věčné pravdě, na níž závisí, v níž i trvají, t. j. v Bohu samém (A. Reichensperger). Ano k Bohu, k tomuto prazdroji všeho krásného musíme se vrátiti, jenž krásu původně a jakoby v pramenu v sobě chová (Dionys. Areopag.) A k přírodě, k tvůrčímu to dílu Božímu, jako k učitelce své musíme se vrátiti, do nížto rozum Božský, když v dokonalé kráse ji utvořil, své původní myšlenky, jakoby stinné tahy vdechl, tak že stala se jak Plato dí: *ὑποδείγμα τοῦ θεοῦ*, — obrazem Božím.

Tyto původní myšlenky Boží v tvorstvu v duši myšlením obnovovati, toť věci aesthetika, je nápodobiti jest věci umělce. Umělec tyto zákony nemá vynalézti, nýbrž pouze objeviti. A jsou-li mu zákony tyto pravidlem, pak vyplní se, co praví sv. Augustin. Ano nejvyšší umění všemohoucího Boha, kteréž se i jeho moudrostí nazývá, působí v umělcích a skrze ně, že vytvářejí to, co krásné a přiměřené jest.

A kteréž pak jsou tyto původní zákony, tyto původní myšlenky Boží ve světě stvořeném? Pronešeny jsou v následujících několika slovech knihy moudrosti: »Bůh stvořil (moudrost) v Duchu sv. a viděl i četl i změřil ji a vylil ji na všechna díla svá«, t. j. jinými slovy řečeno: stvořený svět má na sobě tři podmínky krásy, kteréž Aristoteles a sv. Tomáš žádají: »Jasnost, pořádanost a míru.«

Míra především, zákon míry, — proporce, kterouž v rozmanitosti dosahuje se jednoty tím, že mnoho dílů v sobě nerovných pojí se ve vyšší jednotu, kteráž rozmanitost a nerovnost neruší ale jí spíše sama ze sebe vyvozuje, — tato míra, pravím, jest to, na čemž především objektivní krása se zakládá. Pakliže dílo ve všech svých částkách řídí se dle jediné zplozující zásady co zákona míry, pak samo v sobě jest souladné, tak jako harmonie hudební, jež tehdáž v souladu se nalézá a tudíž krásná jest, když všecky mezery tonu k sobě navzájem nalezají se v poměrech, kteréž ze zákona stupnice tonu svou jednotu odvozují.

Míra, jakožto výraz rozumu božského má, jak již řečeno, svůj pravzor v Bohu, — a proto také úměry matematické, mezi něž také míra se čítá, mají v sobě,

jak novější jeden slovutný theolog (Scheeben) dí, stín krásy Boží.

V míře tedy, v nehmotném duchovním zákonu, kterýž základem jest tvorstva, — ne tak ve hmotě co takové vtisknuty jsou stopy činnosti Boží. A můžeme-li to říci o veškerém tvorstvu, že jeví se na něm stopa Boží, pak o koruně celého tvorsta, o člověku, můžeme tvrditi, že jest člověk a sice dle těla svého nejen stopou Boží, ale že nese na sobě i podobu, obraz Boží, poněvadž stvořil jej Bůh a sice jistě i dle těla jeho dle obrazu a podobnosti svého »ad imaginem suam«. A také toto podobenství, tento obraz spočívá ne tak ve hmotě těla lidského, jako spíše v tom, co na hmotě jest nehmotného, t. j. v duchovním zákonu, jenž

v podobě jeho vládne, jinými slovy: v míře. Směle můžeme tvrditi, že člověk dle těla svého nese na sobě »míru Boží«, míru Boží v konečném ohraničení. Neboť tato míra, aneb tento zákon míry, dle něhož tělo člověka ve své kráse jest utvořeno musí kořeny své míti v nějakém prátvaru, a sice — poněvadž míra ku geometrii náleží, — v nějakém geometrickém prátvaru, kterýž jest symbolickým výrazem myšlenky božské, Boha samého; ano musíme dodat: Boha trojediného. Neboť teprv v tomto tajemství jeví se celá neskončnost Boží, — z něho teprv dokázati lze všechny ty momenty, kteréž ku pojmu krásy patří, jako jednota v rozmanitosti, — z něhož teprv dovoditi lze plný, jasný vývin vnitřních dokonalostí.

(Pokračování.)

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování.)

Probošt Vyšehradský Gervasius účastnil se r. 1158 výpravy vojska českého proti Milánu.¹⁾ Při tom poznal ve Vlaších kongregaci špitálních bratří sv. Jana Jerusalemského, která vzavši počátek v Palaestině někdy ve druhé polovici 11. století, měla již před r. 1120 drahně osad ve přístavních městech středomořských, jako v Pise, Barech a j. Když Johannité r. 1153 přispěli velikým dílem ku dobytí Askalonu, propůjčil papež Hadrián IV. (r. 1154—59) řádu jejich nové výsady. Probošt Gervasius navrátil se z Italie, pomysliv na uvedení Johannitů do Prahy. Ku předsevzetí tomu naklonil synovce svého Martina, jenž byl místokancléřem (notářem) dvoru královského; načež oba složili statky a výsluhy své za věno budoucího špitálu.²⁾ Král Vladislav I. (r. 1158—73) zvěděv o tom, daroval v podhradí Pražském u mostu městiště ke zřízení špitálního

domu a kostela,¹⁾ i přidal k tomu některé zboží pozemské. Jednání o příchod špitálních bratří do Prahy nedálo se bez vůle mistra konventu Jerusalemského Raymunda du Puy (r. 1120—60), jenž na znamení vděčnosti poslal králi českému klíče jakési pevnosti na Východě, čině jej tím pánem tvrze i okolní země.²⁾ Po r. 1159 vystavěný kostel P. Marie při špitále Johannitském na Malé straně v Praze měl tvar trojlodní románské basiliky s okrouhlou apsidou v koncích hlavní lodi. Pobočné lodi byly klenuty. Když r. 1253 rozmáhal se v Čechách strach před Kumany a jinými cizími nepřáteli, ohrazen jest kostel P. Marie špitálních křížovníků náspem, zdi a baštami.³⁾

¹⁾ Vincentiův Letopis k r. 1158. Prameny d. č., II., str. 428.

²⁾ Potvrzovací listina krále Vladislava I. asi z r. 1159: »Attendens devotionem et religiosissimum propositum fidelissimorum meorum, scilicet Gervasi, cancellarii mei et Martini subcancellarii, in quam sanctos videlicet usus convertere vellent et impendere omnia illa, quae... promeruerant in possessionibus, ... quod ecclesiam inde vellent aedificare in honorem beatae Mariae virginis.« Erbenova Regesta; č. 297, str. 132.

¹⁾ Táž listina asi z r. 1159: »Ad aedificandam ecclesiam et hospitale atque instituendam congregationem religiosorum communis vitae virorum terram quandam et coronam regni mei pertinentem Pragae juxta pontem secus aquam inter quatuor vias dedi.« Erbenova Regesta; č. 297, str. 132.

²⁾ Darovací listina krále Vladislava I. z r. 1169: »Quod cum Ramundo, tunc temporis magistro hospitalis jherosolymitani, ceterisque fratribus ejus innotuisset, statim claves castri, quod vocatur Crat et est in confinio paganorum situm, per fratrem Benedictum mihi miserunt, ipsum castrum cum omnibus suis pertinentiis absolute mihi... offerentes.« Erbenova Regesta; č. 327, str. 143.

³⁾ Letopis český k r. 1253: »Ecclesia quoque sanctae Mariae cruciferorum munita est vallo, muro et propugnaculis.« Prameny d. č., II., str. 291.

R. 1160 podepsal se za svědka na listinu posud zachovalou Hugo, opat z Podlažic.¹⁾ Maje asi vědomost o podpisu Hugonově, praví letopisec Neplach († r. 1370), že klášter Podlažický dokonán byl r. 1159.²⁾ Nadáním pozemského zboží přispěl klášteru nejvíce vladka Vrbata, jehož památku vždy v povětivosti měli benediktini Podlažičtí.³⁾ Prohlédajíce k místu osady klášterní, nemůžeme zapomenouti, že r. 1144 vypuzení byli mnichové téhož řádu z Lito-myšle, o nichž není zprávy, kam se poděli. Původní založení kostela v Podlažicích jest nám nepovědomo. Když po r. 1253 vzkvetla v Břevnově úcta sv. Markety, mučenice Antiochijské, přejali ji i benediktini Podlažičtí.⁴⁾ Prvotní chrám způsobu románského přestavěn byl velmi uměle někdy v první polovici 14. století.⁵⁾

Za manželku po smrti Gertrudině († r. 1151) obral sobě kníže Vladislav II. Juditu (r. 1153—75), sestru lantkraběte Durinského, Ludvíka III. Byla to paní umění milovná, jež za nepřítomnosti manžela svého v Čechách stavěti dala kamenný most přes řeku v podhradí Pražském.⁶⁾ Když král meškal na poli válečném, Judita starostlivá jsouc o život jeho, dlela v klášterích a konala tam vroucí pobožnost.⁷⁾ Při tom obmýšlela ústavy i osoby duchovní hojnými dary. Štědrostí její vznikl klášter benediktinek v Teplici s kostelem sv. Jana Křtitele.⁸⁾ Rok založení

kláštera toho chybně udává Neplach.¹⁾ Nevíme také, odkud zvěděl Pulkava, že královna Judita došla pohřbu svého v Teplici.²⁾ Ve zlých letech 1278—82 doznal klášter Teplický veliké pohromy.³⁾

Dne 11. října r. 1165 světil biskup Daniel kostel sv. Ondřeje v Praze. Při tom zároveň se svatými ostatky vložena byla autentika do hlavního oltáře.⁴⁾ Zakladatelem chrámu jmenován jest v ní opat kláštera Ostrovského Petr.⁵⁾ Klášter sv. Jana na Ostrově měl totiž městiště na rohu nynější ulice Poštovské a Betlemské, kdež podle dvoru klášterského zbudoval opat kostel. Roku 1288 prodali Ostrovští dvůr svůj i s podacím právem kostela sv. Ondřeje klášteru Milevskému,⁶⁾ od něhož dostal se později cisterciákům ve Zbraslavi, pročez až posud Zbraslavským dvorem sluje. Chrám sv. Ondřeje stav se kostelem farním, vyhořel dne 21. června r. 1336.⁷⁾ Opat Zbraslavský Petr dal jej hned zase opravit, tak že již dne 22. prosince r. 1337 posvěcen byl od suffragána Přibislava. V něm připomínají se tři ol-

dislaus rex... construxit... domum... quartam in Teplitz religiosus item feminis regulam beati Benedicti professus, cujus ecclesiae specialiter regina Juditha fundatrix extitit. « Prameny d. č., II., str. 467.

¹⁾ Neplachova Summula chronicae, v Dobnerových Monum., IV., str. 105: «Anno 1146 Ydita, secunda uxor Wladislai, fundat ad Calidas aquas feminas regulam nostram professas.»

²⁾ Pulcavae Chronicon, v Dobnerových Monum., III., str. 191: «Cujus (monasterii in Teplicz) tamen Juditha, ... regina magnifica, fundatrix extitit specialis et ibidem feliciter requiescit.»

³⁾ Pokračovatel Kosmův (O přibězích krále Přemysla II.) k r. 1278: «Quid dicemus... de dominabus in Teplicz et in Swietecz? Omnes in dolore et amaritudine paribus cruciatibus et similibus doloribus afflicti sunt.» Prameny d. č., II., str. 332.

⁴⁾ Když pohořel chrám r. 1336, našli ve hlavním oltáři řečenou autentiku, jež opatřena byla pečeti biskupskou a doložena skřínkou sv. ostatků. Petra Žitavského Krónyka Zbraslavská ku r. 1337: «Litteram quandam in ipso altari majori concremato... cum sigillo episcopali et cum capsula reliquiarum inventam.» Prameny d. č., IV., str. 337.

⁵⁾ Authentica biskupa Daniela I. ze dne 11. října r. 1165: «Petrus, dictus (sic) abbas de Insula, constructor hujus ecclesiae.» Prameny d. č., II., str. 337. Erbenova Regesta; addend. č. 5, str. 621.

⁶⁾ Emleova Regesta; II., č. 1460, str. 626.

⁷⁾ Petra Žitavského Krónyka Zbraslavská k r. 1336: «Feria sexta post festum beati Viti ecclesia beati Andree apostoli totaliter est cremata, ita quod altaria tria, que ibi prius fuerunt, virtute incendii sunt confracta.» Prameny d. č., II., str. 336.

¹⁾ Potvrzovací listina kláštera Hradišského na Moravě z r. 1160: «Sub testimonio... Hugonis, abbatis de Podelasichch.» Erbenova Regesta; č. 304, str. 134.

²⁾ Neplachova Summula chronicae v Dobnerových Monum. hist., IV., str. 106: «Anno 1159 consumatur monasterium ordinis nostri in Podelasithch.»

³⁾ Nekrolog Podlažický v Dudíkových Forschungen in Schweden; str. 207.

⁴⁾ Památky archaeolog., IX., sl. 743, č. 25.

⁵⁾ Památky archaeolog., VII., sl. 349.

⁶⁾ Vincentiův Letopis (předmluva): «Pragensis pontis opus imperiale... per vos gloriosam dominam nostram (Juditam) infra trium annorum spatium perficitur.» Prameny d. č., II., str. 408 n.

⁷⁾ Týž letopisec k r. 1164: «Judita, regina Boemie, de domno suo rege sollicita, die et nocte orationibus vacans, de monasteriis non recedebat.» Prameny d. č., II., str. 457.

⁸⁾ Vincentiův Letopis (předmluva): «Quante sitis prudentie, nobilitatis et industrie, vestra indicant opera: monasteriorum videlicet diversi ornatus, clericorum et pauperum solatia, et... ad Aquas calidas in honore sancti Johannis baptiste regalis monasterii constructio.» Prameny d. č., II., str. 408. Jarlochův Letopis k r. 1175: «Wla-

táře,¹⁾ to jest kromě hlavního oltáře sv. Ondřeje apoštola na pravé straně oltář sv. Mikuláše, na levé straně sv. Kateřiny. Dva z nich zůstaly ušetřeny před ohněm, třetí nově vyzdvižen byl od opata Petra.

Jiná svatyně, jejíž svěcení podnikl biskup Daniel r. 1165, jest kostel sv. Máří Magdalény v Řečanech (ve farnosti Zdechovické vikariátu Chrudimského). R. 1737 připadlo se totiž pod oltářním kamenem tamějším na olověnou schránku a v ní složenou autentiku, jež svědčila tomu, že biskup Daniel vložil dne 14. listopadu roku 1165 některé ostatky svatých do téhož oltáře.²⁾ Kostel v Řečanech (vlastně v Řečanech) zasvěcen byl původně blahosl. P. Marii. Zakladatelem jeho jmenuje se v chybném přepisu autentiky »Praedbok, kastelán z Laslavi« a pomocníci díla sluje tam »Borena«, manželka jeho. Jak se podobá, byl to buď Předboj nebo Budivoj, kastelán z Časlavi a manželka jeho Božena. Chrám Řečanský posud zachovalý jest o jedné lodi s okrouhlou apsidou na straně východní.

Biskup Daniel světil dne 19. listopadu r. 1165 kostel sv. Jakuba (v nynější farnosti Církvické vikariátu Kutnohorského). Při tom uložena byla autentika³⁾ v oltáři P. Marie na empoře, kde našli ji před 40 lety. Vysvětlujeme si to tak, že v místech kostela stávala druhdy dřevěná církev posvěcená na jméno sv. Jakuba Většího, patrona horníkův. Zakladatelka nového kostela, jak uvedena jest jménem v autentice, paní Marie, nechtěla rušit předešlého oltáře a patrocinia chrámu, avšak přála si nad to míti oltář Marianský, který tudíž pro obmezenost místa postaven byl na empoře a při svěcení opatřen autentikou. Bylať trvám řečená paní vdovou a se syny svými Slaviborem a

Pavlem majitelkou okolní země. Kostel sv. Jakuba posud zachovalý jest prostě celkové dispozice o jedné lodi s věží v čele a okrouhlou apsidou na východní straně. Empora opírá se o dvě ozdobných sloupův. Vchod do kostela jest ze strany jižní. O skulpturách při chrámu sv. Jakuba psáno již častokráte.¹⁾

K roku 1165 kladou někteří počátek kostelíka sv. Mikuláše ve Vinci (na farnosti Mladoboleslavské). Základ k tomu brán z letopočtu, jenž spatřoval se v témž chrámě.²⁾ Nejstarší podací pán jeho znám jest r. 1354 Zdislav ze Zvířetic,³⁾ potomek mocné rodiny pánů z Lemberka. Potom přešel patronát kostela na představené špitálního řádu sv. Jana Jerusalemského (Johannitů).

Světitel kostelů svrchu řečených, biskup Daniel I., (r. 1148—67) zemřel ve Vlaších r. 1167. Po něm řídití měl církev českou Gotpold, opat cistercijského kláštera v Sedli a příbuzný králové Judity, zemřel však před svěcením roku 1168. Následoval biskup Fridrich (roku 1168—79), také příbuzný královnin, rodem z Durinska. Za doby jeho zemřel král Vladislav I. r. 1175, který vedle slov letopiscových, pokud žil, ozdobu domu Božího miloval vroucně a církev svou zveleboval jak osobami duchovními tak domy řeholními, jež stavěti bylo mu velikou zálibou. Jeho snahou a přičiněním dva ctihodné řády, to jest prémonstrátský a cistercijský, uvedeny byly do země české. Prvnímu z nich vzdělal král klášter Strahovský a Doksanský, druhému klášter v Plasích. Jeho příkladem rozníceni byvše, i někteří zemané čeští podobnou planuli snahou a zakládali důstojné kostely a ústavy duchovní.⁴⁾ Svrchu jmenovali jsme kláštery: Sedlecký, Nepomucký, Hradištský, Želivský, Louňovický, Podlažický, Teplický a špitál Johannitův. Přivážeje z vítězných výprav vzácné dary, pamatoval král na ústavy církevní a ozdobil velechrám sv.

¹⁾ Týž letopisec k r. 1337: »Titulos vero primi et majoris altaris beato Andree apostolo ascribitur et secundi altaris ad dexteram collocati beatis Nicolao pontifici et Blasio episcopo et martyri, tercii vero altaris ad sinistram collocati sanctis virginibus et martyribus Katherine, Margarethe et Barbare titulus annotatur.« Prameny d. č., II., str. 337.

²⁾ Přepis autentiky z farní knihy Zdechovické, v »Methodu«; VII., str. 104: Praedbok castellanus de Lazlaw, constructor hujus ecclesiae... Borena, conjux ejusdem comitis, cooperatrix hujus operis... Titulus vero hujus ecclesiae s. Mariae gloriosae virginis annotatur.« Popis kostela viz tamže; str. 13 nn.

³⁾ Authentika biskupa Daniela I. ze dne

19. listopadu r. 1165: »Maria, constructrix hujus ecclesiae, cum filiis suis Zlaueboro et Pavlo.« Erbenova Regesta; č. 318, str. 138.

¹⁾ Různá mínění novější viz v Branišových Dějinách umění středověkého v Čechách; vyd. r. 1892; I., str. 36 nn; Neuwirth: Geschichte der christl. Kunst; str. 157 nn.

²⁾ »Methodu«, 1891; str. 123.

³⁾ Tingl: Libri confirm., I. i, str. 14: »Hanco presbyter ad presentationem dom. Zdyslai de Zwierzeticz ad ecclesiam in Wynecz... fuit confirmatus«.

⁴⁾ Jarlochův Letopis k r. 1175, ve Pramenech d. č., II., str. 467.

Vita i jiné kostely mnohými skvostnými rouchy.¹⁾

Neméně i kněžny české Gertruda a Judita nakloněny byly klášterům a osobám duchovním. Juditě dostaly se (roku 1164) darem od císaře řeckého Manuela Komnena jakož i od dvoru uherského nádherné pláště různého druhu a šaty podivuhodně pracované, zlatem a drahými kameny ozdobené.²⁾ Lze za to

¹⁾ Vincentiův Letopis k r. 1164: »Rex Boemie... pro suo felici reditu monasterium sancti Venzelai et alias ecclesias plurimis palliis preciosissimis exornat.« Prameny d. č., II., str. 458.

²⁾ Týž letopisec k r. 1164 ve Pramenech d. č., II., str. 457 n.

míti, že dary ty aspoň z některého dílu připadly časem záduším.

V dějinách kostelních staveb, jež podnikány za krále Vladislava I., potkali jsme se s osobami slavné paměti. Opakujeme tuto jména jejich: biskup Olomoucký Jindřich Zdík († r. 1150), opatové Sázavští Sylvestr († r. 1161) a Reinhard, opat Želivský Gotskalk († roku 1184), probošt Vyšehradský Gervasius († r. 1178). Z nich každý viděl mnohé kraje cizích vlastí a znal jak díla klasického starověku tak vzorné kusy křesťanského středověku.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva o činnosti výboru Jednoty pro vyzdobení chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně za dobu od r. 1889 do r. 1892. (Přednesena ve valné hromadě dne 20. prosince 1892.)

Velectěné shromáždění!

Výbor předstupuje dnes před valné shromáždění, aby složil účty z činnosti své.

Hlavním předmětem péče výboru byla v té době nejdůležitější část Božího domu, v němž zbudován jest trůn Nejvyššího, totiž presbyterium.

Především zasazena byla z jara r. 1889 poslední dvě okna malovaná po obou stranách hlavního oltáře v apsidě, kteráž okna věnovali důstojný pan farář Bedřich Hingst a mgnr. Ferd. Lehner.

V oknech těch jsou vyobrazení vzorové osmera blahoslavenství: sv. František Seraf., sv. Havel, sv. Augustin, sv. Petr, sv. Jan Boží, sv. Alois, sv. Václav a sv. Stanislav.

Dále snažil se výbor dostáti slovu danému v poslední valné hromadě, kde v jednatelské zprávě sliboval, že »nejbližším předmětem péče Jednoty bude hlavní oltář, kterýž má býti korunou veškeré okrasy chrámu Páně nádherně vyzdobeného«.

I dostál výbor tomuto slibu svému měrou náležitou, ano netušenou, neboť trůn nebeského krále v našem chrámu Páně jest snad svého druhu jediný a takové ceny hmotné i umělecké, že mu daleko široko není rovného.

Víra a láska dobrých lidí snesla zlato, smalt a drahokamy, a ruce dovedných umělců ozdobily způsobem nejnádhernějším sídlo Boží, před nímž hlava zbožného věřícího v hluboké úctě se sklání a odkud z drahocenného kříže nese se k němu heslo: »V tomto znamení zvíťazíš!«

Byl pak na hlavním oltáři nejprve zbudován

nákladem 2364 zl. 38 kr. drahocenný tabernakl který posvěcen byl dne 5. července 1889 v den sv. apoštolů Cyrilla a Methoda Jeho Eminencí nej důstojnějším arcipastýřem Františkem hrabětem ze Schönbornů, jenž ve své vzácné ochotě podporovati vše krásné a vznešené ráčil k účelu tomu doplniti odkaz zvěčnělého předchůdce svého a zakladatele chrámu, J. Em. nejduš. kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga, na značnou částku 2000 zl.

Tabernakl potom doplněn byl z obou stran neméně cennými křídly oltárními — predellou, která zhotovena jest z kovu v ohni zlaceného, ozdobena smaltovými obrazy čtyř svatých evangelistů a jako tabernakl vyznačuje leskem velikého počtu vzácných drahokamů.

Pro tabernakl a predellu opatřen pak jest nový podstavec z kararského mramoru, jehož přední plochy ozdobeny jsou barevnou mosaikou.

Na stupních podstavce jest šest taktéž v ohni pozlacených, smaltem a drahokamy co nejvкусněji ozdobených svícňů, jež důstojně doplňují skvostnost hlavního oltáře, svědčíce zároveň o dobrém srdci ušlechtilého dárce, v jehož dílně právě vytvořeno jest toto dílo nemalé ceny umělecké.

V plné záři zastkvěl se pak oltář poprvé o půlnoci dne 24. prosince 1890, kdy vyšli jsme přivítati nově narozeného krále. První dojem byl úchvatný. Velebnost okamžiku zvyšovala nádherná výzdoba oltáře, jehož lesk v záři světél byl jako ona jasnost nebeská, která na ladech Betlemských kdysi chudé pastýře obkličovala

A když nesla se chrámem ta krásná hymna vánoční »Narodil se Kristus Pán, veselme se«, tu tak mnohá hlava k prsoum se sklonila a mnohá srdce mocným dojmům dokořán se otevírala, duši táhla ozvěna zaslých let uplynulého mládí šťastného a oko sotva slzám se ubránilo.

A v téže chvíli obracely se oči naše od Jesli Kristových na oltáři ku dvěma významným a nad jiné slavným výjevům z pozdějšího života Spasitele, kteréž výjevy ruka výtečného umělce mistrně štětcem zobrazila na pravé stěně presbytáře.

»Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel« a »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi, protož jdouce učte všechny národy«, těmi slovy mluví k nám obrazy ty: obraz Vzkříšení a obraz Nanebevstoupení Páně, jenž malovány jsou »ad tempora« na zlatém pozadí professorem Frant. Sequensem, který stylisací i koloritem docílil oné monumentálnosti, jaká jim architekturou byla vykázána.

Náklad 2000 zl. uhrazen byl z příspěvků věřících z království českého a proto dáno mu jméno »votivní obraz český«.

Nelze pak při pohledu na tyto výtvořky umělecké potlačití přání, aby hodně brzo sebráno bylo tolik prostředků. kolik k vymalování ostatních obrazů jest zapotřebí.

Avšak také k letošnímu Ježíšku připraven jest Karlinským osadníkům péčí Jednoty nový dar vánoční. Jsou to dva obrazy lunetní právě pod votivním obrazem českým umístěné.

Na obou obrazech spatřujeme velebnou postavu jednoho z obou patronů naší svatyně, prvního arcibiskupa Moravsko-panonského sv. Metoděje.

Na jednom z obou obrazů uvádí sv. Metoděj prvního českého knížete křesťanského Bořivoje křtem do lůna církve, druhý obraz připomíná nám den 6. m. dubna r. 885, kdy zlobou nepřátel utýraný arcibiskup volá »V ruce Tvé, Pane, poroučím ducha svého« a ruce své naposledy k nebi pozvedá, aby pomoc Boží vyprosil pro mladou svou církev, jako by tušil, že zlé pohromy hrozí jeho posvátnému dílu, pro něž byl stíhán, týrán a souzen. Oba obrazy maloval taktéž umělec Frant. Sequens, jehož ruce kéž dopřáno jest v čase brzkém vyplniti výtečnými tvorbami uměleckými i protější stranu presbytáře.

Ve zvláštní kráse objevily se všechny prostory chrámu Páně na bílou sobotu dne 16. dubna 1892,

kdy ve svatvečer Božího Hodu velikonočního scházeli se nesčetní zástupové lidu, aby slavili památku Ježíšova slavného z mrtvých vstání.

Ve velebné chvíli, kdy od Božího hrobu radostně zaznělo »Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel« oslňovaly a rozlévaly se paprsky elektrického světla po vnitřku chrámovém, v jejichž jasu mocnější a intenzivnější zazářila všechna ta nádhera bohaté polychromie a drahocenná výzdoba hlavního oltáře. Touto novinkou překvapil osadníky Karlinské dobromyslný a šedřý pan Fr. Křížik, majetník elektro-technického závodu v Karlíně, jenž svým vlastním nákladem elektrické osvětlení zříditi dal, kterým, pokud známo, náš kostel první ze všech zemí našich může se honositi.

Avšak nejen k ozdobení chrámu Páně, ale i k jeho zachování a uchránění pod zhoubným vlivem času přičinil se výbor Jednoty.

Tak opatřeny věže novým hromosvodem, okenice na věžích a vrata chrámová jsou natřeny, aby rezem zkázy nebraly a oprchalé ciferníky věžních hodin znova jsou obnoveny.

K zabezpečení pak náhrady za škody, jež by velikými pohromami živelními kostelu vzejíti mohly, pojištěn jest kostel na 78.000 zl.

Tím vyčetli jsme v hlavních rysech, kolik za uplynulou dobu ve prospěch našeho chrámu Páně bylo vykonáno.

Může zajisté výbor k otázce »Co's vykonal?« prostě říci »Jdi a viz!« a jest přesvědčen, že soud o jeho snahách i výsledku snah těch nemůže býti jiný než příznivý.

A příznivý ten soud byl také pronášen od přemnohých, kteří v době jubilejní výstavy s posvátnou úctou do svatyně naší vstupovali a s plným uspokojením ten nejpříznivější dojem odtud si odnášeli.

Pravý svátek slovanský slaven pak tu byl, když rusinští hosté náš chrám Páně navštívili a tu svou bohoslužbu v jazyku slovanském konali.
(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vp. Ferd. Horáka, kaplana v Chotěšově, pro dp. Václ. Maška, faráře v Sutomách, pro dp. Jana Chlupáče, faráře v Lánech a pro dp. Jos. Kuču, faráře ve Vítkovicích na Moravě. — Ciborium gotické: pro vp. Konst. Černocho, koop. v Liebenthalu Rak. Slezsko. — Pozlacení v ohni: dvou kalichů, ciboria, monstrance a dvou pacifikálů: pro dp. Leop. Pátka, faráře v Hostimi

na Moravě. — Nádobka stříbrná na sv. olej: pro vdp. Flor. Eichlera, děkana v Rosicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Janovicích, pro dp. Ant. Malece, faráře v Bubenči a pro vdp. Flor. Eichlera, děkana v Rosicích na Moravě. — Svícny oltářní: 12 kusů: pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích; 6 pro kapli v Radími a 4 pro dp. Fr. Klusa, faráře v Košicích. — Lampa oltářní: pro vdp. Flor. Eichlera, děkana v Rosicích. — Lustř: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře

v Dražovicích na Moravě. — Mešní konvikty: pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích a pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru. — Kropáčky: pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích, pro sl. zádušní úřad v Praze a pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru.

Rozličné. Missaly: pro vdp. Jana Vychodila, b. assessora a faráře v Želechovicích na Moravě a pro dp. Chocholku, faráře v Košetických. — Pultíky pod mešní knihou: pro dp. Jos. Vejchara, kn. arcib. vikáře v Tuklatech a pro dp. Jos. Kuču, faráře ve Vítkovicích na Moravě. — Kříže: pro vdp. Jana Vychodila, b. assessora a faráře v Želechovicích a pro nejd. Fr. Rošického, probošta v Roudnici. — Zvonky harmonické: pro sl. správu k. zem. ústavu choromyslných v Dobřanech, pro dp. Jos. Nesswetha, faráře v Donavicích a pro dp. Václ. Nyklesa, faráře u sv. Štěpána v Praze.

Paramenty. Kasule: bílé s bohatým i figurálním vyšíváním: pro vdp. Jana Vychodila, b. assessora a faráře v Želechovicích a pro sl. správu kr. zem. ústavu choromyslných v Dobřanech; červená: pro vdp. Flor. Eichlera, děkana v Rosicích u Brna, pro vp. Stanisl. Hlinu, kaplana v Hoříčkách; bílá bohatě vyšitá: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích; červená bohatě vyšitá, bílá a černá: pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích; červená: pro důst. farní úřad ve Vršovicích. — Pluvialy: bílé: pro vdp. Jana Vychodila, b. assessora a faráře v Želechovicích; černé: pro důst. farní úřad v Tuchoměřicích a pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích. — Stoly: pro dp. L. Kaschku, faráře v Touškově, pro vp. Al. Foreta, kaplana v Karlíně a pro dp. A. Cyr.

Stojana, faráře v Dražovicích. — Vela: pro důst. farní úřad v Tuchoměřicích a v Tursku, pro ctih. sestru Aegidianu v Praze. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro vdp. Flor. Eichlera, děkana v Rosicích. — Plášťiky na ciborium: pro vdp. Jos. Vejchara, kn. arcib. vikáře v Tuklatech, pro dp. Leop. Pátka, faráře v Hostímí na Moravě, pro J. Osvícenost paní hraběnku Schmising-Kerssenbrockovou v Lichtensteinu a pro dp. Jos. Stýbla, faráře v Lošanech. — Korouhve: pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích a pro ct. slečnu Kateřinu Holečkovou v Praze. — Antependium: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích. — Polštáře oltářní: pro vp. Václ. Růžičku, kaplana ve Vtelně. — Birety: pro vdp. A. Baselta, děkana v Mnich. Hradišti a pro dp. J. Louka, faráře u sv. Apolináře v Praze. — Koberec na stupně oltářní: pro vdp. Jana Vychodila, b. assessora a faráře v Želechovicích a pro dp. C. Batu, faráře ve Všemíně na Moravě.

Prádlo kostelní. 2 rochetky pro ministranty: pro důst. farní úřad v Úterým; 3 tambor. korporale, 3 tambor. purifikatoria a 3 pally: pro vys. dp. Jos. Šestáka, kanovníka v Diakovaru v Slavonsku; 6 korporalií a 3 pally: pro dp. Fr. Janků, faráře u sv. Jindřicha v Praze; 4 alby, 4 rochety, 2 rochetky pro kostelníka, 8 rochetek pro ministranty, 6 plachet oltářních, 5 cinguli, 6 humeralií, 6 purifikatorií a 6 ručníků: pro dp. Theof. Zahradníka, faráře v Ouběnicích; rocheta: pro vp. Václ. Hůlku, kaplana ve St. Poli; plachta oltářní: pro důst. farní úřad ve Vršovicích; 3 cingula: pro dp. Karla Lochschmida, faráře v Aši.

Seznam předplatitelů „METHODA“ roku 1892.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha.

Počet
výtiisků

J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn	1
Alumnové semináře (11 za pol. předpl.)	5
Barvitus A. V., architekt	1
Binder Josef, vicerektor semináře	1
Borový Klement, Dr., kanovník	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	2
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Dědictví Sv. Václavské	1
Doubrava Jos., Dr., rektor semináře	1
Drozd J., profesor	1
Ekert Fr., farář	1
Gýra Ferdinand, sazec písma	1
Hammerschmied Josef, kooperátor	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Honejssek Václav, farář	1
Hora Ant., kapitolní děkan	1
Houžvička Jos., duch. správce v Žižkově	1
Hůlek J., kněz na odpočinku	1
Janda Fr., Mgr., děkan Karlšteinský	1
Kačer Jan, kaplan	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kautsch Ed., zlatník	1

Sneseno . . 29

Přeneseno . . 29

Kebrle Ant., vikarista	1
Knihosklad školní c. k. v Praze	1
Knihovna historického klubu	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theologie	1
Labler Aurel., P., farář	1
Lenz Ant., Dr., probošt	1
Matějka Bohumil, kand. fil.	1
Mocker Jos., architekt	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Nykles Václav, farář	1
Podlaha Antonín, adjunkt fakulty bohoslovecké	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježíšova	1
Rohlenova Karola, soukromnice	1
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. české realky v Karlíně	1
Ředitelství městské střední školy	1
Sedlák Jan, Dr., kancléř kons. a kanovník	1
Sequens Fr., prof. akademie malířské	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarz Viktor, architekt na Smíchově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, ingénieur na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1

Sneseno . . 60

Přeneseno . . 60

Šittler Eduard, provisor zem.	1
Švehla Vinc., farář na Smíchově	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Vacarda Josef, katecheta na Smíchově	1
Valečka Eduard, knihkupec	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Vondruška Karel, kaplan	1
Warter F., P., inf. převor maltézský	1
Zbejval Josef, duchovní správce v Praze	1
Žák Frant., kooperator na Vinohradech	1

71

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Plané	1
Bejvl Š., farář ve Víně	1
Biedermann Maxm., katecheta v Přibrami	1
Bláha Matěj, farář v Kejch	1
Bořický Ferd., farář na Proseku	1
Brázda Dominik, kaplan v Cerhovicích	1
Bucek Ant., hrab, správce na Peruci	1
Čermák Václav, kaplan v Slivici	1
Černohouz Jan, farář v Hostivaři	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolině	1
Charvát Jos., farář ve Velk. Popovicích	1
Chlupáč Jan, farář v Sanech	1
Dlask Ant., kanovník a vikář v Kouřimi	1
Dvořáček Josef, stavitel v Kolině	1
Dušek M., farář v Charosticích	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Faustus Jiří, knihkupec v Plzni	1
Himmer Josef, kaplan na Peruci	1
Hoppe Fr., farář v Boroticích	1
Ibl Kašpar, kaplan v Radnicích	1
Ječmen Jan, vikář v Budyni n. O.	1
Josef baron z Hrubí-Jeleni v Pečkách	1
Kandler Josef, děkan a vikář v Slaném	1
Karlík Hugo, P., převor v Teplé	1
Kebřle Josef, farář v Slušticích	1
Klášter františkánský v Hájku	1
Kořan Fr., kanovník v Staré Boleslavi	1
Kotrch Václav, kooperator v Roudnici	1
Kratochvíl Václav, farář ve Vraném	1
Krotký Matěj, farář v Trebetově	1
Kubr Václav, farář v Živoušticích	1
Ludvík Jakub, farář v Ouněvčicích	1
Malec H., farář v Ovenci	1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1
Meloun Josef, vikář v Postupicích	1
Museum městské v Plzni	1
Müller Václav, katecheta v Roudnici	1
Ondok Jan, farář v Jinonicích	1
Opatrný Fr., duch. správce v Horn. Berkovicích	1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci	1
Otman Karel, vikář v Ofechu	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1
Petráš Matěj, farář ve Svárově	1
Pilát Pavel, kanovník v St. Boleslavi	1
Pluhař Jan, farář v Ledci	1
Pohl František, farář na Sázavě	1
Prskavec Josef, farář v Tyssu	1
Přechetěl Jakub, kaplan v St. Boleslavi	1
Průša Ant., farář ve Vrbně	1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1
Rošický Fr., probošt v Roudnici	1
Ředitelství c. k. českého gymnasia v Plzni	1
Roškot Jan, vikář v Počepicích	1
Sládek Josef, farář v Svojsčicích	1
Šarosta K., farář v Stomířti	1
Šoulavý Karel, farář v Tejnci n. S.	1
Špale Ant., farář v Cerhovicích	1

Sneseno . . 57

Přeneseno . . 57

Štědrý Fr., kaplan na Peruci	1
Vacek František, profesor v Slaném	1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech	1
Valenta Jan, farář v Kladruších	1
Vávra Prokop, katecheta v Libni	1
Vojáček Fr., farář v Janovicích	1
Voříšek Roman, emer. farář na Křivoklátě	1
Wagner Adolf, kněz v Hradisku	1
Zítek Jan, filosof ve Bzově	1
Žáček Fr., farář v Hluboči	1

Úhrnem 138.

67

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl	1
Alumnové semináře	1
Sitte Václav, protokolista kons.	1

Diecése:

Buchta Ant., kaplan v Bělé	1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici	1
Hladík Fr., farář v Březině	1
Kondelik Fr., farář ve Mšeně	1
Mikolášek Václav, kaplan v Sobotce	1
Němeček Josef, vikář v Loukově	1
Nevečeřel Čeněk ve Všebořicích	1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi	1
Oplít Václav, farář v Modlanech	1
Rydván Jos., Dr., beneficiat v Lysé	1
Ředitelství c. k. vyš. gymnasia v Ml. Boleslavi	1
Svoboda Josef, děkan v Turnově	1
Štolc Fr., farář v Brozanech	1
Veselý Fr., farář v Řepině	1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi	1

Úhrnem 18.

15

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

Biskupský seminář	1
Fiala Gr., kanovník	1
Frýdek Ant., kanovník	1
Kerner Fr., protokolista	1
Mrštík Josef, Dr., profesor	1
Musil Matěj, kanovník	1
Pospíšil J., knihkupectví	1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie	1
Sekera Vladislav, katecheta	1
Suchánek Antonín, rektor semináře	1
Šrůtek Josef, inful. arcijáhen	1
Tondl Fr., c. k. profesor	1
Zima Fr., spirituál	1

13

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích	1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře	1
Bezděka Viktor P., archivář v Želivě	1
Bouchal A., farář v Chlebích	1
Danielis Otto, farář v Litomyšli	1
Dvořák Ant., farář v Nebovicích	1
Dvořák Št., farář na Rychmburku	1
Götschner Jan, kaplan ve Velíši	1
Hakl Bohumil, děkan a vikář v Hořicích	1
Hejtmánek Jan, vikář v Německé Bělé	1
Illem F. A., děkan v Zbraslavicích	1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi	1
Klein Jan, děkan v Činovsi	1
Kmínek Jiljí, O. S. B. v Broumově	1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích	1
Krunert Blažej, farář ve Velimi	1

Sneseno . . 16

Přeneseno . . 16

Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě	1
Městské museum ve Vysokém Mýtě	1
Nechvíle Jan, farář v Dašicích	1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově	1
Nývlt Method, P., převor v Želivě	1
Pašek J., knihkupectví v Jičíně	1
z Pelhřimovských Eduard, farář v Úpici	1
Pohl Josef, farář v Borohrádku	1
Preclick Karel, farář v Cirkvici	1
Příbyl Josef, gymn. profesor v Jičíně	1
Reálné vyšší školy v Kutné Hoře	1
Růžička F. J., obchodník v Kutné Hoře	1
Spěváček A., knihkupec v Hoře Kutné	2
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace	1
Svoboda Josef, farář v Čihošti	1
Uhlíř Václav, farář v Jesenici	1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě	1
•Včela•, archaeol. spolek v Časlavi	1
•Vocel•, archaeol. spolek v Kutné Hoře	1
Vokál J. v České Třebové	1

Úhrnem 50. 37

Dieceze Budějovická.

Budějovice

J. M. biskup dr. Martin Říha	1
Hůlka Josef, spirituál semináře	1
Knihovna bohoslovců	1
Pešl Arnošt, kněhupec	1
Rodler Adolf, Msgr., rektor semináře	1
Skočdopole Ant., Dr., prof. theol. a kanovník	1

Dieceze: 6

Adáamek Mansvet, převor v Č. Krumlově	1
Bezděka Václav, farář v Dobříži	1
Buchtele Jan, farář v Těchonicích	1
Císař Karel, farář v Protivíně	1
Duben Jan, emer. děkan v Horažovicích	1
Formánek Josef, arcikněz, vikář na Týnci	1
Hašek Václav, farář v Hluboké	1
Hejna Josef, farář v Drahově	1
Hille Jan, farář v Kádově	1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku	1
Hloušek Aug., učitel v Horní Cerekvi	1
Hofmann Josef, probošt v Jindř. Hradci	1
Hůlka Fr., farář v Tučapech	1
Chochole Jan, farář v Kraslově	1
Kamarýt Bedřich, děkan v Deštné	1
Kolář Martin, profesor v Táboře	1
Konrád Karel, prof. gymn. v Táboře	1
Kovář Josef, farář ve Svojsvicích	1
Kuchynka R., statkář v Albrechtci	1
Lhotský Josef, superior v Klatovech	1
Majer Antonín v Čizové	1
Mařík Jos., farář v Strunkovicích	1
Městské museum v Klatovech	1
Mocker Adolf, stavitel v Petrodvoře	1
Němec Karel, kaplan v Chrásticích	1
Pauli Hugo de, farář v Těchonicích	1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě	1
Sedláček Aug., profesor v Táboře	1
Sedláček J., kněz, švarc. stavební inženýr v Hluboké	1
Spálenka Anselm, P., superior v Bechyni	1
Spieß Julius, kněz, stavitel v Č. Krumlově	1
Stiller Er., farář v Planici	1
Toberný Ad., prof. v Soběslavi	1
Toušek Fr., děkan v Třeboni	1
Truhlář Jan, kaplan v Netolicích	1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkní	1
Zwettler Šim., farář v Nakří	1

Úhrnem 43. 37

Čechy úhrnem: 249.

Morava.

Arcidieceze Olomúcká.

Olomouc.

Alumnové seminářští (14 za poloviční předplatné)	7
Kachník Josef, Dr., vicesuperior semináře	1
Knihovna bohoslovců českoslovanských	1
Knihovna seminářská	1
Promberger R., knihkupec	1
Vyvlečka Josef, vikář na dóme	1

Arcidieceze: 12

Bátěk, kooperator v Boršově	1
Bilčík Karel, farář v Roketnici	1
Blažek Vilém, Msgr., kanovník, řed. sem. v Kroměříži	1
Břečka Jan, kaplan v Mor. Ostravě	1
Čech Jan, farář v Hranicích	1
Daněk J., farář v Hovězí	1
Domlulil E., prof. náboženství v Mezířiči	1
Guzek Jindřich, k. a dvorní kněhupectví v Kroměříži	1
Halda Drah., farář v Dolním Újezdě	1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích	1
Hoch Fr., farář v Horním Újezdě	1
Hradil Jan, farář v Kašavě	1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingénieur v Uh. Hradišti	1
Kašpar Josef, farář v Radiměři	1
Klemš Jos., farář v Cotkytlí	1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově	1
Malota Fr., kooperator ve Velké	1
Mrázek Florián, farář v Belotíně	1
Novák Filip, kooperator v Buchlovicích	1
Porazil František, kaplan v Moskovicích	1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci	1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích	1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách	1
Snopek Fr., exposita ve Svěbohově	1
Stošek Jindřich, kooperator v Starém Městě	1
Strouhal Jan, farář v Kladkách	1
Strouhal Ig., farář v Dolanech	1
Suchánek Ant., kooper. ve Velkých Karlovicích	1
Tesař Petr, farář v Tlumačově	1
Tomeček Frant., kooperator v Brumově	1
Věrný Fabian, farář v Dřevohosticích	1
Vondráček Pavel, kooperator na sv. Kopečku	1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích	1
Vytopil Josef, farář ve Val. Mezířiči	1
Velner Jakub, kooperator v Tovačově	1
Žáček Karel, kooperator v Čechách	1

Úhrnem 48 36

Dieceze Brněnská.

Brno.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer	1
Adamec Ant., spirituál semináře	1
Alumnové semináře (22 za pol. předpl.)	11
Hodr Jakub, Dr., profesor bohosloví	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Kutter Fr., kaplan	1
Museum průmyslové	1
Pospišil Josef, Dr., regens bisk. alumnátu v Brně	1
Rambousek Anselm, P., opat	1
Šťastný Vladimír, redaktor »Obzoru«	1
Šuderla Robert, kanovník	1
Winiker C., knihkupectví	1
Winkler Karel, knihkupec	2
Zeibert Fr., Msgr. Dr., kapitolní děkan	1

Dieceze: 25

Belcredi Egbert, J. Exc. hrabě, v Líšni	1
Beránek Karel, Dr., děkan v Újezdě	1

Sneseno . . 2

Přeneseno . . . 2

Bezdek Václav, farář v Obřetově	1
Eichler Karel, farář ve Vev. Bytšce	1
Florián František, farář v Tasově	1
Hrubý Josef, profesor v Telči	1
Chudáček Fr., farář ve Velkém Ořechově	1
Klíma Frant., farář v Strachotíně	1
Klíma Josef, farář v Bystřci	1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě	1
Korec Fr., farář v Reznovicích	1
Koubek Julius, farář ve Zbejšově	1
Kubín Jos., admin. v Židlochovicích	1
Křivý Jan, farář v Letonicích	1
Miča František, farář ve Zhoři	1
Michálek Fr., farář v Čebíně	1
Moc Josef, farář v Malešovicích	1
Mrázek Jan, farář v Pavlově	1
Načeradský Josef, farář v Radostíně	1
Nešpor Jan, farář v Červ. Lhotě	1
Oharek Václav, farář v Doln. Dubňanech	1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách	1
Pavelka J., kooperátor v Rudíkově	1
Pavelka Pavel, zám. farář v Lišni	1
Stojan Ant. Cyr. farář v Dražovicích	1
Vlk Josef, katecheta v Třešti	1
Vlček Arnošt, farář v Novém Veselí	1
Wolf Al., farář ve Valči	1
Zineker František, farář v Beneticích	1
Úhrnem 53.	28

Morava úhrnem: 101.

Slezsko.

Pavlik J., kooperátor v Gurschdorfu	1
Krátký Josef, farář v Moravici	1
Pospíšil Gerard, farář v Orlově	1
Weinlich Julius, kooper. v Benešově	1
Úhrnem	4

Jiné země.

Cipín A., kněz v Ahnapee v Americe	1
Dítko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langen- lois	1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štyrském Hradci	1
Houdek Vítězslav, c. k. ministerský sekretář ve Vidni	1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika)	1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy)	1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova	1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe)	1
Úhrnem	8

V Čechách	249	předplatitelů
Na Moravě	101	„
Ve Slezsku	4	„
Jinde	8	„

Úhrnem . . . 362 předplatitelů.

V Pánu zesnulé předplatitelé:

† J. Em. kardinál a arcibiskup Bedřich landkrabě Fürstenberg, † J. M. biskup Dr. Josef Jan Ev. Hais,
† František Dáňeš, kanovník a děkan na Peruci, † Václav Teyzar, hrab. pokladník na Peruci, † Josef Klein,
bisk. notář v Oboře, † Jan Fáborský, farář v Pohodělici, † Kristian Kaplan, farář v Mikulovicích, † Jan
Soukop, farář v Doubravici.

Requiescant in pace !

„METHOD“

ročník XIX., vycházející bude roku příštího jako dosud

každého měsíce.

Předplatné 2 zl. 20 kr. přijímá redakce na Král. Vinohradech.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok
2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expe-
dice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

3322

CYRILL.

ČASOPIS PRO KATOLICKOU HUDBU POSVÁTNOU

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGÁN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XIX. ROČNÍK.

V PRAZE 1892.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY“. — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah XIX. ročníku „CYRILLA“.

I. Články.

První desetiletí Cyrillské. F. J. Lehner.

V Čechách.

Diecése Budějovická.

Černovice. 2. — Stálec. 2. — Drahenice. 2. — Písek. 2.

Přeštice. 9. — Klášter. 9. — Rožmitál. 10. — Ševětín. 10. — Hořice. 10. — Třeboň. 10. — Pelhřimov. 11. — Týnec. 11. — Blatná. 11. — Chlum. 11. — Štětko. 11. — Osvračín. 11. — Volyň. 11.

Na Moravě.

Arcidiecése Olomoucká.

Metropolitní chrám v Olomouci. 17. — Černotín. 17. — Francová Lhota. 18. — Velehrad. 18. — Valašské Meziříčí. 18. — Velký Újezd. 18. — Prostějov. 18. — Želechovice. 18.

Diecése Brněnská.

Hodonín. 27. — Doubravice. 28. — Předklášteří Tišnov. 33. — Boskovice. 33. — Rajhrad. 34. — Rájec. 41. — Horní Štěpánov. 41. — Vranovice. 43. — Klobouky. 43. — Zbejšov. 43. — Polehradice. 43. — Nové Veselí. 45. — Třebíč (fara Jejkovská). 49. — Brno. 50. — Třešť. 50. — Slavkov. 50. — Bohutice. 51. — Kobyli. 51. — Náměst nad Oslavou. 51. — Pravlov. 52. — Šitbořice. 60. — Uherčice. 60. — Nové Město. 60. — Tvarožna. 68. — Židlochovice. 69. — Jimramov. 69. — Čáslavice. 71. — Horní Újezd. 71. — Tišnov město. 75. — Brno (fara sv. Tomáše). 75. — Stará Říše. 75. — Ivančice. 75. — Sloup. 76. — Měřín. 76. — Lulč. 76.

Starobrněnský klášter. 76. — Ochoz. 76. — Černovice. 77. — Velké Meziříčí. 77. — Malešovice. 77. — Jamy. 78. — Zbraslav. 78. — Brankovice. 78. — Jenšov. 78. — Kuřim. 81. — Bohunov. 81. — Bystřice nad Pernštýnem. 81.

Praktické názory v novém směru hudby církevní. Jan Ev. Zelinka. 12. 35. 46. 52.

Mistr Jakub Gallus (Hándl). Karel Konrád. 25. Všem, kdož hodlají reformovati hudbu kostelní. František Vaško. 57. 65.

Předpisy o hudbě církevní v diecési Basilejské. 83. 92.

Zpráva o „obecné notě“ či melodii. Karel Konrád. 90.

Pianissimo, výřečnost a rytmus v chorálu. P. A. mbrož Kienle, O. S. B. 93.

II. Obecná Jednota Cyrillská.

Vyzvání ku zaslání zpráv výročních. 1. 89.

Výroční zpráva za rok 1891. 48.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Seminář Pražský. 15. — Kostel řádu Křížovníckého. 15. — Březově Hory. 19. — Ořech. 62.

Diecése Litoměřická.

Rejšice. 20. 71. — Bezno. 39. 55. — Mělník. 55.

Diecése Králové-Hradecká.

Miletín. 20. — Lanžov. 21.

Diecése Budějovická.

Tábor. 21. 29.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Želechovice. 3. 56. — Hluk. 55.

Diecése Brněnská.

Doubravice. 22. — Horní Štěpánov. 23. — Sloup. 24. — Polehradice. 30. — Jimramov. 31. — Rájec. 32. — Hostim. 56. — Ivančice. 56. — Kuřim. 64. — Staré Brno. 85.

III. Nekrology.

† František Zdeněk Skuherský. — Jan Ev. Zelinka. 72. 73.

† Dr. Josef Chmelíček. 86.

IV. Literatura.

Skladby císařů Ferdinanda III., Leopolda I. a Josefa I. 95.

V. Kronika Cyrillská.

Z Říma. 88. — Sbor Amsterdamský. 88. — Jubileum Palestrinské. 88. — Beuron. 88.

VI. Feuilletton.

Z mých pamětí. Dr. Rudolf Montanus. 4 78. Ostudy na kruchtách. 15.

VII. Hudební přílohy.

1.—2. Missa solemnis in honorem Resurrectionis D. N. J. Chr. — 4 voc. inaeq. committante organo. Joannes Ev. Zelinka.

2. Pange lingua. — Ecce quomodo moritur. Joannes Ev. Zelinka.

3.—5. Missa pro Defunctis II. ad 3 voces aequales. Jos. Cyr. Sychra.

6. Beatus vir. — Posuisti Domine. — Concupivit rex. Jos. Cainer.

7. Písně pohřební. Josef Cyrill Sychra.

8.—9. Te Deum laudamus. Joannes Ev. Zelinka.

10.—12. Missa in hon. Beatae Mariae Virg., 4 voc. inaequal. committante organo. Josephus Cainer.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 1.

Cyrillským Jednotám.

Rok činnosti spolkové se opětně ukončil a prosím tudíž veškeré farní Jednoty Cyrillské po veškerých diecésích v Čechách a na Moravě rozvětvené, aby ráčily mi zaslati na základě stanov

výroční zprávy za rok 1891.

nejdéle do konce února. »První desetiletí Cyrillské« v Cyrillu vyličené poskytlo ná-
zorný obraz o dosavadní činnosti farních Jednot v Čechách, po němž druhý obraz o pů-
sobení Jednot na Moravě přímo následovati bude.

»První desetiletí Cyrillské« bylo úvodem »Kroniky Cyrillské«, která od této
chvilé vypisovati bude rozvoj Jednot farních dle diecésí a pořádkem chronologickým, jak
jednotlivé Jednoty zakládány byly.

Za tou příčinou račiž každá farní Jednota zaslati stručně a názorně vyličený
obraz činnosti za rok právě minulý, z něhož by plasticky vyzíralo, co každá
z Jednot v roce minulém podnikala k dosažení účelu nám všem společného.

»Kronika Cyrillská« stane se takovou měrou živou vypravovatelkou všeho,
co za rok vykonáno bylo práce na poli, které vespolečně vzděláváme s vytrvalostí ne-
úmornou. Půda není všudy stejná. Někde jest drsná a kamenitá, jinde kyprá a úrodná.
Tam obdělává se jen mozolnou prací a potem, zde hravě a lehce. Někde žeň jest hojná,
jinde více než skoupá. Hospodář nebeský nevyplácí však mzdu dle výsledku, nýbrž dle
píle. Sdíletí si budeme vzájemně radost i žal. Zarmoucení se tím potěší, rozradostněli
k nové práci povzbudí.

Mrtvé číslice dřívějších zpráv výročních arabeskami oživené upoutají pozornost
i těch, kteří dosud jen ze vzdálí a chladně na vývoj Cyrillský se dívali, a pluky naše
porostou.

Příspěvky, které dle stanov Obecné Jednotě Cyrillské se odvádějí, přijímá
pokladník, pan J. A. Starý, ředitel kůru a majitel hudebního ústavu v Praze na Příkopech
č. 853—II., který za ně odvede i premie zvolené dle seznamu vytištěného v XVII. roč.
»Cyrilla« na str. 59—63.

Veškerým farním Jednotám Cyrillským v novém tomto roce hojnost požehnání
Božího z toho srdce přeje

F. J. Lehner,

předseda Obecné Jednoty Cyrillské.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

V Černovicích stal se sám nejdůst. pan biskup, František de Paula hrabě Schönbörn, za prodlévání svého na osadě příčinou, že v pěkném chrámu Páně pomalu rozbila stánek svůj vážná hudba kostelní. Pan řídící odklidil nejprve mezihry mezi jednotlivými řádky písní, zavedl responso-ria gregoriánská a naučil veškeren lid při službách Božích zpívatí latinsky »Pange lingua«, načež zavedeny jsou Lehnerovy litanie a chorální Requiem z Ordinarium Missae. Po takových přípravách zřízena farní Jednota Cyrillská, která v lednu 1886 konala ustavující valnou hromadu, v níž vdp. děkan Ferd. Hazuka zvolen předsedou, řídící učitel, Václav Poláček, ředitelem a velebný pán, Filip Šubrt, jednatelem, načež seřazen z městských dívek a pánů sbor liturgický 20 členů čítající, k jehož doplňování utvořena a pravidelně pp. učiteli cvičena jest škola Cyrillská z 30 školních dítek. Vedle výroční zprávy z r. 1888 zpíval sbor liturgický pravidelně každé neděle při službách, skladby však uvedeny nebyly. S lidem nacvičeno 30 mešních písní z kancionálu. Další zprávy od té doby nedošly.

V Stálci domluvili se vdp. vikář a děkan, Jan Podlaha s p. řídícím, Josefem Papáčkem, a zřídili r. 1886 Jednotu, jejíž jádrem kromě získaných mužských hlasů bylo 35 školních dítek, 15 sopránů a 20 altů, s kterými zahájeno pravidelné cvičení. Na vánoce zavítal návštěvou k panu vikáři profesor Konrád, který za pobytu svého na cvičil chorální Pange lingua, Asperges, »Te Deum« a několik částí mše gregoriánské, »Otče náš, milý Pane«, a některé věty z písní vánočních, v přednášce pak promluvil o úpadku zpěvu posvátného. Čeho Jednotě bylo třeba, zakoupil vždy veleobětovný přítel zpěvu Cyrillského, vdp. děkan. Zaveden jest mešní kancionálek Lehnerův, z něhož nacvičeno mnoho českých písní na každou dobu roku církevního, pak veškeré tři mše gregoriánské. Z mešních skladeb vícehlasných provozovány: Missa »in hon. sc. Laurentii« od Fr. Hrušky, Requiem Křížkovského, Missa »in hon. sc. Stephani« od Smolíka, Missa od Foersterova op. 15, Brevis Missa Solemnis od Skuherského, Missa XII. od Sychry, Missa »Salve Regina« od Stehlea a několik Motett z příloh »Cyrilla.« Nadšený a horlivý ředitel, p. Josef Papáč, nelitoval žádného namáhání, s nímž úřad takový nezbytně spojen jest, přemáhaje ustavičně

běžné předsudky slepého a hluchého šumařtva. Dle výroční zprávy z roku 1889 čítal sbor liturgický 8 sopránů, 5 altů, 1 tenor a 4 bassy.

V Drahenicích počal řídící učitel, p. J. Prokopec, cvičiti několik ochotníků zpěvu dle školy Nejedlého. Zpěváci byly většinou ze živností hospodářských. Když v létě pro polní práci cvičení z nutnosti se přerušilo, užil řídící času ku cvičení dívek školních, aby takovou měrou pojistil si sbor smíšený. Veřejná činnost zahájena jest zpívanými litaniami lauretánskými, přednesenými při svěcení kaple zbudované nákladem dp. faráře, Fr. Seyvaltra, k úctě Rodičky Boží, Panny Marie Chorušické 1888. Za pilného cvičení dalšího potvrzeny jsou stanovy a na valné hromadě ustavující zvolen předsedou Fr. Beránek, knížecí hospodářský úředník, ředitelem jmenovaný pan řídící a ostatními funkcionáři hospodářský ředitel, důchodní a rolník. Pravidelná cvičení konána dvakráte v týdně a opraven nejprve zpěv obecný dle kancionálu svato - Janského, načež nastaly řádné zkoušky zpěvu liturgického Molitorovu mši op. 13. »in hon. S. Angelorum Custodum«, téhož mši op. 15 Missa brevis zvanou, 2hl. Stehleovou Missa »Salve regina«, Singenbergerovou Missa »in hon. S. Joannis Bap.« a 4hlasnou Uhlovou op. 8. Ačkoli roku následujícího stihla Jednotu rána citelná, že mnozí z členů činných osadu opustili, jedni za příčinou dalšího vzdělání, jiní za povoláním a jakožto vojínové odvedeni, neklesl přece počet Cyrillistů, jelikož prázdné mezery jinými členy vyplněny jsou. Sbor liturgický, čítající 4 soprány, 5 altů, 8 tenorů a 5 bassů cvičil dvakráte v týdně pan řídící. Mladší pan učitel má na starosti školu Cyrillskou 37 žáků čítající. Dp. farář bývá vždy přítomen cvičením jak školy Cyrillské, tak i sboru liturgického. Za tak krásné součinnosti zdárně vyroste a vykvete stromek utěšený. Ku opravě zpěvu obecného zakoupeny kancionály svato - Janské i s hlasem varhan. Poslední zpráva výroční jest z r. 1890.

V Písku zřízena Jednota roku minulého a provedeny byly řízením ředitele kůru, p. Bohuslava Jeremiáše, následující skladby: 5 mší od Skuherského, 4 od Sychry, 2 od Hrušky, 2 od Nešvery, 1 od Fialy, 3 od Jeremiáše, 1 od Fibicha, 1 od Smolíka, 2 od Stehleho, Requiem od Křížkovského a od Mettenleitera, 2 chorální mše z Ordi-

narium missae. Větší část motett Skuher-ského, ze Stehleovy »Knihy motett«, z Kotheho »Cecilie«, skladby od Foerstra, Zelenky, Cainera, Hrušky, Steckra a j. Nyní připravuje se Foersterova Missa »in hon. sc. Adalberti«, Wittova »in hon. sc. Francisci Xav.«, »Miserere« od Allegriho a Te Deum Wittovo. Vedle toho provedeny v produkcích na Velký pátek a v duchovních koncertech »Stabat mater« od Witta, »Halleluja« od Händla, »De profundis« od Nešvery, 6 čísel ze »Stabat mater« od Dvořáka, »Pie Jesu Domino« od Cherubiniho, II. a III. číslo z Mozartova Requiem při Mozartově večeru. — Texty ve všech případech jsou úplné, motetta na určité svátky příslušná. Liturgický sbor čítal přes 20 dospělých hlasů ženských a více než 10 hlasů mužských. Škola pěvecká cvičí se ve dvou odděleních 4krát týdně a zpívá v čase adventním a postním 2 chorální mše s velkým sborem. Sbor literátský zpívá Bradáčovy nešpory, 7 litanií, mnohé staročeské chorály z »Posvátných zpěvů« p. ředitelem Jeremiášem vydaných; nejnověji pak vzorně zpíval Matutinum vánoční. Sluší poznamenati, že členové Jednoty, uznávající pili

svého ředitele, vyznamenali jej skvostnou adresou, novoročním blahopřáním.

Kromě uvedených Jednot vykonáno dosti práce i v četných osadách, kde pro různé překážky a nepříznivé poměry nastala přestávka, která bohda na vždy nepotrvá. Símé v zemi zatím klíčí, a jakmile nastane jaro, zlatí paprskové drímající Jednoty probudí k novému, trvanlivému životu, jako se ukázalo v Horní Cerekvi. Když tedy občas nebe se zatáhne mraky, jak v životě stále měnivém ani jinak býti nemůže, nerušte Jednot stávajících, nýbrž očekávejte se vši trpělivostí nově vyjasnění, přičiňující se všemožným způsobem, aby spánek dlouho netrval. Po odpočinutí zase čileji se pak pracuje. Nikdo však neočekávej divů a zázraků za dobu krátkou a s rukama založenýma. Kde vůbec není pracovníkův a nadšencův, tam pšenice nepokvěte. Dosti práce se vykonalo v Blatné, v Ševětíně, v Husinci, v Přestčicích, v Klášterě a v Třeboni. Budíž pokračováno! Jednoty prozatím odpočívající buďtež vzkříseny! V dobách nepohody boříti přístřeší rušením Jednot zakazuje opatrnost i moudrost.

(Pokračování.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Morava.

Arcidiecése Olomúcká.

Ze Želechovic. (Naše Cyrillská Jednota.) »Dobrá vůle divy tvoří«, tak volati můžeme již na začátku činnosti naší mladé Jednoty. Před kratičkou dobou oznamovali jsme čtenářům listu tohoto o počátcích a zahájení Jednoty, dnes však už zprávu podáváme o prvním jejím vystoupení na veřejnost, o první produkci. Hned při první schůzi výborové ustanoveno prvotiny činnosti Jednoty obětovati Rodičce Boží. Největší svátek mariánský, Neposkvrněného Početí, byl již přede dveřmi, to však nevalilo. Se vzácnou ochotou ráz na ráz scházivali se Cyril-listé po ukončení denní práce na faře, kdež laskavě poskytl nám místnosti, harmonia, otopu i světla milý náš předseda, dp. farář Jan Vychodil. Nacvičili jsme krásnou Holainovu litanii k Panně Marii a chorální Pange lingua, což oboje při odpoledních službách Božích jmenovaného svátku bylo zazpíváno. Ač převelká většina zpěváků po-

prvé veřejně vystoupila, ku všeobecné spokojenosti, podivu a radosti se zpěv podařil. Jmenovitě osvědčil se pan Motýl dobrým cvičitelem. Kéž Bohorodička za první poutu Jednotou Ji vzdanou požečná další činnosti naší! — A mám Vám prozraditi, co si chystáme pro dobou příští, hlavně pro svátky vánoční? Nadšený Cyrillista p. nadučitel Joklík na Velehradě vlastnoručně nám opsál a poslal zásobu překrásných vánočních písní a koled, jež se již vesměs na Velehradě zpívaly a zpívají, a z těch několik jsme si vybrali. Dále pak cvičíme aneb již nejspíše cvičiti budeme pro pohýby »Miserere« a »Z hlubokosti«, chorální čtverohlasné »Anděl Páně«, chorální »Asperges me«, jakož i »Te Deum«. Vůbec pak hlavně vzdělávati se chceme v chorálu, jak církevním a liturgickém, tak i v našem českém. Kéž jen k dosavadní ochotě a nadšení členstva pro věc dobrou připojí se i vytrvalost!

FEUILLETON.

Z M Ý C H P A M Ě T Í.

Cyrillistům pro radost napsal Dr. Rudolf Montanus. (Pokračování).

O čtvrté hodině stupal kmotr Barták k faře, čistě a hladce oholen a po panskou vystrojen. Měl na sobě černý dlouhý šosák a černé kalhoty ztrácely se do bot, tak zvaných kanonů. Celá tato garderoba byla mu darována od pana faráře, který měl Bartáka velmi rád pro jeho mnohé převzácné kostelnické cnosti, pro které mu lecos poskytl, a o svátcích ho k sobě ku stolu zval. Okolo krku měl ovinutý černý šátek, přes který měl přehrnutý bílý límec, takže věru vypadal jako nějaký velebníček a poněvadž byl stejné postavy s místním panem farářem a i vlasy měl s ním stejně šedivé a chodil přihrbale jako on, mýlívali se lidé sami, zvláště děti, a mnohdykrát za soumraku šli mu libat ruce v domnění, že je to pan farář sám.

Šel zprvu podél strouhy, pak zatočil kolem kovárny na náves, kde stál kostel a před ním fara. Dále od fary stál nízký domek, kde bydlila z počátku vypravování nám známá babka, jinak sice povedená, ale na mně neosvědčená prorokyně mého budoucího osudu, babka Zpěváčková, se svou jedinou dcerou Marjánou, která měla padesáte let panenského věku svého a byla daleko široko pověstná pro svou nevymáchané výmluvnou hubu. Od šestnáctého jara věku svého sháněla ženichy, ale každý se bál její nevyrovnatelné výmluvnosti a proto zůstávala a zůstala sedět. Sám jinak výřečný a ve vojnách i v patáliích ostřílený, v pracích a v mazaních otužený slouha Čvančara přišel s ní jednou do hádky vydal pak svědectví: »Čakra, to je huba! ta by svolala allarm v logru dřív, než trumpeta od Jericha. Ta až jednou zhebne, té budou musit jazyk ještě extra zastřelit!«

Deset, ano ještě pět let před tím panna Marjána, nemajíc jinde naděje něčeho popadnouti, také po Čvančarovi své milostné síť házela, doufajíc, že on, starý počestný mládenec, se chytí ať už jak, on však se nechtyl; vše zůstalo jen při chladném přátelství, ač Marjána ještě přece někdy toužebně se po Čvančarovi ohlíдела.

Marjána vyšla právě na dvoreček zavřít slepice a stará Zpěváčková poklízela krmníka.

»Hledme toho dědka Bartáka, jak pyšně si vyšlapuje, jako by byl panem vikariusem z Vínore!« ušklíbla se Marjána.

Stará Zpěváčková to zaslechnouc nadzvihla hlavu, natáhla suchý dlouhý svůj krk jako husa před kejháním a zamžourajíc kočičmá svýma očima na náves podotkla: »Ten se zas jde zadarmo dobře najíst!« Měla Bartáka v žaludku, protože se s ní vadíval, kdykoliv přišla se křtinami v nepravý čas.

»Dej Pán Bůh dobrý večer!« pozdravil kostelník, jda právě okolo nizoučkých vrátek jejich dvorečku.

»Dejž to Pán Bůh!« zavznělo v odpověď v diskantu a altu ze dvorku. »Kam pak tak pozdě?« ptala se pichlavě stará.

»Okolo vás,« odvětil suše kostelník, který mimo zdvořilého křesťanského pozdravení nerad se Zpěváčkovými řeč navínoval.

»I dyť my víme, že jdete na faru se najíst,« zašveholila Marjána.

»To víš, kam by šel velebníček jinam než na faru,« sekundýrovala jí stará a vystrčivši hlavu přes dvířka volala na Bartáka, který již stál před farou: »Velebníčku, kdy pak už budou sloužit mši svatou?«

»Až se bude vaše Marjána vdávat,« odsekl kostelník, vzal za kliku a vstoupil do fary, kde již neslyšel rozkošné duetto, které k jeho necti obě Zpěváčkovy skládaly a zároveň virtuosně přednášely.

Na faře byl právě pan učitel Houzvička, který konal s panem farářem důležitou poradou straný půlnoční a nastávajících na to svátků.

»Jak povídám, velebný pane,« naříkal si pan učitel, »mne ten slouha přivede do hrobu s tím zatrachmaným bučením, což není žádné pomoci, což musí se trpět ta ostuda?«

Pan farář pokrčil rameny a rozmnožené vrásky na jeho čele svědčily, že ho to též hněte; po chvílce řekl:

»Kdybychom měli co činiti jenom se slouhou samotným, byla by tu pomoc pralehounká, ale za slouhou stojí celá téměř osada a —«

»Jenom uličníci a nezvedenci,« vpadl do toho pan učitel.

»Ovšem že,« přisvědčil pan farář, »avšak těch nezvedenců je mnoho, řeknu většina, a to i starých nezvedenců, a my oba to dobře víme, co stropili za povyk, když jsem nechtěl jim dudat »ite missa est«, a ostatně ať se s nimi můj nástupce o to hrdluje, já

pro těch několik týdnů, které zde ještě strávím, nebudu si ulévatí žluče a v nevěli odsud odejít nechci.«

»Bože můj, to zas bude kočička,« zalomil pan učitel zoufale rukama a dívaje se strnule do jednoho kouta lamentoval dále: »Já takovou krásnou Haydenovku nacıčím a ten chlap mi to má zkazit a má mi zkazit zrovna nejkrásnější část, zrovna Gloria.« A ubohý pan učitel div neplakal.

Nastalo ticho, které však brzy přerušeno bylo hlasem zvonku, o který zavadily dvěře v chodbě, kde ozvaly se kroky, hlasy a pak klepání na dvěře pokoje pana faráře.

»Ave!« zvolal pan farář, dvěře se otevřely a vstoupil kostelník.

»Pochválen Pán Ježíš Kristus,« pozdravil a šel políbit panu faráři ruku.

»Až na věky,« odpověděl pan farář sám; pan učitel však pokyvuje hlavou pravil, obraceje se ke kříži na stěně nad klekátkem vysíci mu: »Dneš v památku svého narození nebudeš u nás chválen Pane Ježíši Kriste, dnes budeš u nás opět zostuzen, jako v Jerusalemě při svém umučení.«

»I ba že,« posvědčil kostelník, který ihned pochopil oč tu jde, poněvadž se nářky takové rok co rok o štědrém dnu opakovaly, »ale co si počítí? my to nepředěláme; právě jsem doma potáhl palici novou ježkovinou a spravil jsem karabáč na tu drobnou klukovinu a podle potřeby také na hahulkáře.«

»To je také pěkná věc tyhle hahulky, a ty také nám sem Čvančara nasadil,« podotkl pan učitel, »čert sem byl chlapa dluzen!«

V Haliči totiž dovádívá o svátcích nezvedená chasa tím způsobem, že postaví se tři silní mladíci vedle sebe, jím na ramena postaví se dva a těmto jeden, takže to vypadá jako pyramida a obcházejí kolem kořtelu po hřbitově anebo kolem hřbitova. Aby výše stojící nespadli, drží se dlouhé tyče, kterou spolu nesou. Že se takové obcházení neděje bez hluku a bez daremnosti, lze si pomyslet, zvláště když se pyramidy tvoří ještě vyšší a když jest jich více. Čvančara jako voják ležel také v Polsku, viděl tam hahulky, vypravoval o nich chasu a chasa ihned toho zkusila a se zálibou, zvláště o svaté noci před půlnoční je prováděla i přes to, že mnohý z nich zaplatil svou odvážlivost rozbitým nosem a trefil-li se k tomu četník, jenž měl v tehdejších dobách ohromnou moc, i velikým trestem.

»Já si nevím rady,« řekl pan farář, »leda násilím, za pomoci žandamerie, ale tím by se více, mnohem více zlomilo než

narovnálo.« Bylo to v absolutických dobách Bachových.

Najednou pan učitel vyjasňoval tvář. »Mám to«, zvolal, »a povede-li se mi to, nebude dnes Čvančara troubit dvanáct!«

Pan farář a jeho kostelník pohlédli tázavě na pana učitele, ten však uchopiv klobouk poroučel se, přeje dobré chuti a slibil, že nežli půjde na půlnoční, u pana faráře se zastaví.

Spěchal domů celý rozveselen šťastnou myšlénkou, která mu napadla. Doma již ho očekávaly jeho dvě škály dětí, tenkrát v úplném počtu, poněvadž přišly na svátky i ty tři dcery, které v Praze sloužily. Aby bylo dosti místa, dal pan učitel zatopiti nahoře v druhé třídě, tam se vynesly stoly, na chodbu se postavilo vědrové štěně od mého otce mu darované, a tak v bázni Boží se pomodlili, zazpívali rozkošnou čtyřhlasnou koledu, zasedli ke stolu a jedli. Jídla bylo dost! Velikánský rybník Kejský se právě čtrnácte dní před tím lovil, a tož i panu učitelovi zajelo působením mého otce trochu té němoty do kuchyně, paní Sidonie napekla vánoček, vdolků mazaných a kecaných pro tu drobotinu od desítiletého Frantíka dolů bylo také hojně, k tomu jablek, ořechů a křížal — čeho tedy více si přát?

Pan učitel byl nadobýčejně vesel, smál se a žertoval a děti byly veselé s ním, jenom ořechů jísti nedal těm, které měly zpívat, aby prý neochraptěly.

Již po deváté hodině začala se scházeti páně učitelova garda do školy a o půl desáté nescházela ani hlava. Slavívali tak štědrý večer dvojnásobně, doma rodinný a ve škole hudební. Hrávalo se a zpívalo se a pan učitel se svou obligátní sametovou čepičkou na hlavě brzy vzal pikolu, brzy fagot a vyluzoval z nich překrásné dudácké melodie, nápodobuje karpatskou fujaru k nerozeznání. Pak zase se vypravovalo, při čemž starší popíjeli, polehtávajíc soudek, dokud nepustil poslední kapky a dětská drobotina běhala okolo lavic, anebo si hrála.

Dvanáctiletý Pepík učitelův, který měl překrásný alt jako zvon, právě se nehorázně rozkřikoval na své kamarády, chtěje v nějaké dětské zápletce přesvědčiti je alespoň křikem, když nemohl důvody. Pan učitel ustál v hovoru se staršími a obrátiv se na malého křiklouna zvolal: »Josefe, mírní se! Víš, že máš vroubek u mne, pro který jsme spolu ještě neučinili pořádnost, kterou učiniti nezanedbám, leda bys mne usmířil jako zpěvák Palma svého věřitele, jak jsem ti vypravoval!«

Chlapec rázem utichl, za to ale dorážel na pana učitele kovář Valenta slovy: »Povězte nám to také, pane učiteli, at víme tu cestu, na které lze po muzikantsku ukrotiti věřitele.« Valenta byl dlužen za dřevo, které nemohl zaplatiti, poněvadž sám teprve po novém roce dle starého zvyku svým zákazníkům účty podával.

»Toť jest velmi krátké vypravování«, pravil pan učitel. »Znamenitého operního zpěváka Palmu přišel věřitel upomínat. Nemám peněz, odbyl ho chladně Palma. Dopálený věřitel začal nepěknými tituly uctívati umělce, který právě byl vstal a neustrojen zcela pohodlně a vesele se procházel po své jizbě, v níž panoval strašlivý, umělcům vlastní nepořádek a pohvizdoval si nějakou arii. — Hleďte hejska, rozkřikl se dopálený věřitel, on si ještě hvízdá! Co mám jiného dělat? tázal se lakonicky Palma. Zaplatit! zařval věřitel. Nemám čím, odsekl krátce zpěvák a poskakuje podle taktu hvízdal si dále. Věřitel vztekem zesinal nad touto ohromnou lehkomyšlností, když tu Palma obrátě se s nejsladším úsměvem položil mu obě ruce na ramena a pravil: Zlata a stříbra nemám, to jsem propil a prohrál, ale co mám, to dám, a zasednuv ku klavíru začal zpívati tak krásně, tak dojemně, že věřitel oslzel a podávaje umělci ruku tázal se: Potřebujete peníze? Ovšem že! přisvědčil tento. A věřitel mu bez okolků znova půjčiv značnou částku odešel.«

»Nu, kdybych věděl, že tím Jeitelesa obměkčím, troubil bych mu třeba zrovna do uší,« mínil švec Mareček, který troubil s Valentou corny a byl dlužen židovi za kůže.

A tak se bavili a veselili dále, když tu najednou ozval se před školou slouhův roh. Čvančara obešel zatím celou vesnici a do školy přišel jako obyčejně až naposledy. Pan učitel šelmovsky se usmál, postrčil čepičku do týla a ze své kožené lenošky vstav pravil přídušeným hlasem ku starším: »Mám dnes něco v plánu s Čvančarou. Zavoláme ho sem a žádám vás, abyste se tak chovali k němu, jako já se zachovám. Netažte se, co zamýšlím, zvíte to, ač-li se mi povede.«

Slouha dole vesele vytruboval, když se otevřely dvěře a pan učitel stál v chodbě a zval ho, aby šel dále.

Čvančara nechtěl ani svým očím, ani uším věřiti, že by pozvání platilo jemu; obyčejně mu paní Sidonie sama něco podala a on odešel; dnes však přišel pan učitel sám.

»Jen pojdte dále, pojdte,« pobízel pan učitel užaslého slouhu, který tedy ořepal s kožichu poletující sníh, oklepal své juch-

tovice, stupal nahoru a vešel do třídy uctivě po křesťanskou pozdraviv.

»Jen pojdte mezi nás, jsme již všichni muzikanti pohromadě a jen vy jste nám ještě scházel,« pravil kovář a vstal. I ostatní vstali a Čvančaru přivítali.

»Tak; odložte si instrument, kožich a pojdte si mezi nás sednout,« pobízel pan učitel.

Slouha zdál se něco větřiti, ale vida dobrácký úsměv pana učitele a hojnost zbytků jídla a piva, upokojil se poněkud a odložil roh na kathedru. Tenkrát neměli páni učitelové ve školách své stolky, nýbrž kathedry, podobné kukaňům, jako mají stoličné nebo krámské v průjezdech a hospodách. Položil tedy roh na kathedru, ale kožich sundati nechtěl; má prý pod ním jenom starou halenu a v té že seděti by se styděl. Pan učitel Čvančaru posadil, nalil mu piva, pobídl ho k jídlu a ten se dlouho nutiti nedal. Jedl sice již leckde ve statku, kde mu něčeho k jídlu podali a napil se taktéž po staveních, avšak zima tráví a troubení na roh působí žízeň, a starý Čvančara říkával sám o sobě, že prý má chřtán široký jako vantroky a žaludek jako pětileté dítě (rozuměj totiž tak veliký, jako je pětileté dítě veliké) a proto jedl a pil s chutí nezkrácenou. Když byl hotov, utřel si hubu po staročesku rukávem, který od takových funkcí jsa řádně zamaštěn leskl se jako glasure a hlasitě díky za pohostění vzdávaje vstával.

»Kam pak ještě půjdete?« tázal se pan učitel.

»Koledovat již nikam, to jsem již byl po celé vsi, trochu tak to obejdu a pak se na chvíličku ohřeju u Šálků, než budu míti v kostele to solo.« Čvančara byl mládenec a bydlil v pastoušce sám. Měl doma zimu a proto chodíval se ohřát do hospody.

»A co byste dělal u Šálků, to můžete dělat zde také. Jen sedte a pijte, a pak půjdete s námi společně. Václave, natoč!« pravil pan učitel.

»Nu, když nepřekážím a nemrzím, rád tady zůstanu,« řekl slouha a již seděl zase.

»A komu byste překážel a koho mrzel? dnes patříte mezi nás,« prohodil kovář.

Reč zase se rozvínila, chvíle mýjely a blížila se již jedenáctá hodina. Příjemné teplo ve školní světnici, které bylo podpořováno vydatně dobrým kožichem, důkladný fundament hojné menáže a pak výtečné pivo, jehož vrazil do sebe již pět holbových sklenic a na dva »šnity«: to všechno působilo na Čvančaru blahodárně, že začal klimati.

Vida to pan učitel zvolal na paní Sidonii, která právě přišla ze zdola, kde uklízela nádobí a dříve tu drobotinu: »Udělej nám trochu punče, ať v žaludku zatopíme, aby nám pak v kostele nebylo zima.«

V malé chvíli byl punč hotov. Mezi tím vyšel pan učitel ven, sešel dolů a hledal v šuplátku svého starodávního psacího stolku. Vytáhl odtamtud jednu dávku prášku, který předepsal chvalský Dr. Rozum paní Sidonii pro spaní, která trpěla bezsenností a šel nahoru, kde jej namíchal nepozorovaně do hrnečku, který předložen byl Čvančarovi. Slouha vypil předložený mu punč a protíraje ospalé oči zívá, vstal a natahoval se.

»I sedte ještě,« zvolal pan učitel, »ještě máme času skoro hodinu!«

A Čvančara sedl si zas a za čtvrt hodiny chrápal, jakoby pilou řezal. Nechal ho spát, poněvadž pan učitel zakázal jej buditi a vypravovali si dále.

»Chrápe do B,« podotknul nejstarší syn páně učitelův.

»A jaké pak pěkné portamento vytáhne až na es,« dodal Václav.

»No no, pomalu budete v Čvančarově chrápání slyšeti celou melodii a Antonín si ji vezme za motiv a udělá z ní fugu!« smál se dvacetiletý Jindřich a ostatní garda s ním.

»Nesmějte se,« vmísil se do toho pan učitel, »ani byste netušili, jaké nehudební zvuky často vzbudí ve slavných skladatelích nadšené myšlenky hudební. Chopin a vybouřil jedenkrát rachot hromu v takové míře, že přiskočiv k pianu skomponoval slavnou svou as-dur polonaisu, ve které skutečně se zdá, jakoby bouře hučela. Auber nemohl jedenkrát přes všechno namáhání naléztí motiv ku sboru prodavaček v operě »Němá z Portici«. I osedlal koně a jsa náruživým jezdcem vjel na nejživější trh Pařížský mezi baby a proháněl tam svého bělouše nic se neohlížeje, že košatiny, nůše, opálky a košíky s máslem, vejci, zeleninou, tvarohem převrací a rozdupává. Chtěl slyšeti křik hokyň hodně rozrušených. A slyšel ho. Milerád všechno zaplatil, poněvadž našel hledaný motiv pro svůj sbor. — Ale toho nyní nechme, mám jiné plány. Vy drobotino, jděte dolů, ale tiše a počkejte na nás dole!« Poslušná drobotina, totiž všichni soprání a alti odešli a zůstali nahore jenom starší.

»Necháme slouhu spát a odbydeme půlnoční bez něho. Pro ten případ, že by se slouha probudil dříve, než by nám bylo vhod, zůstaňte zde, Marečku, a sprostředkujte to tak, aby nemohl přijíti až po Gloria. Já se zastavím na faře a povím o tom je-

nom panu faráři, vy pak neříkejte nikomu ani slova; a nyní půjdeme, ale tiše, jako v Haydenově symfonii »Les adieux«.

Tichounce odcházeli jeden po druhém, pan učitel ovšem naposledy, a zůstal jen Mareček, který, aby se mu nestýskalo, vyndal si lulku, zapálil si a spokojeně dýmaje dopíjel pivo, co zbylo ve sklenicích, neboť soudek byl již poklopen.

Bylo po půl dvanácté, když vyšli ze školy. Pan učitel, zastaviv se na faře pověděl panu faráři, že Čvančara spí a že tedy bude to letos asi bez obligátního troubení.

Pan farář se smál a pravil: »Tož raději nemeškejme a pojďme hned.«

Šli. Pan učitel pustil gardu svoji na kůr, kde všechno již odpoledne byl připravil a sám zasedl k varhanům, aby praeludoval. Panečku, to bylo praeludium! Známy církevní skladatel abbé Vogler nápodobil na varhany dešť tak přirozeným způsobem, že lidé začali v kostele roztažovati deštníky, aby nezmokli, a v Göttingách nápodobil bouři, že lidé volali: »Jen aby neuhodilo!« V praeludiu pana učitele, který sám s rychlostí neobyčejnou rejstříky si řídil, bylo zrovna slyšeti hovor pastýřů, hlasy jejich šalmají a moldánek, zvuk jejich kroků, až jakoby již klečeli před narozeným Spasitelem.

Velebné »Kyrie« zaznělo. Pan učitel sám ovšem řídil a contra C hrál varhany.

Kostel byl, jakoby nabil. Před mřížkami po pravé straně stáli kluci a mezi nimi jako červený tulipán otáčel spokojeně svou zrzavou hlavu skotákův Francek. Byl spokojen, poněvadž měl právě po ruce ty, jimž chtěl splatiti Jidáše. Byl to Jarošův Venca, kterého chtěl chytnouti za vlasy svou statečnou pravicí a Petržilkův Karel, ježž hodlal kudlit levicí, a oba mu právě stáli pěkně po ruce ničeho netušíce, ale sami vyhlížeje si, koho by popadli.

Když se chýlilo Kyrie ku konci, vyšel kostelník s karabáčem ze sakristie a postavil se za kluky.

Poslední tony umlkly a nastalo ticho velebné; Čvančara měl míti »solo«, a po něm měla nastati přehrozná, nenapravitelná ostuda rok co rok se opakující. Francek si naplivil do rukou, kostelník nazdvihl pravici s karabáčem a — pan farář zanotuje Gloria, po němž na kruchtě bez obvyklé kadence ihned čtverhlas zpívá »et in terra pax hominibus«, v což s jásotem vpadá hudba.

Bylo to překvapení pro všechny neočekávané. Kostelníkovi klesla ruka a všechny hlavy obracely se ke dveřům a šeptali si

vespolek: Co se to letos děje? Hahulkáři venku stáli jako zkoprnělí a Francěk s kamarády schlípl jako zmoklá slepice; za to na choře pan učitel byl celý radostí naplněný a před offertoriem pln radosti nápodobil na varhany drcání kolébky, což k Ježíškovi hledic jest ovšem nehistorické, což ale slavný Corelli vždy činíval a pan učitel dnes činil po něm.

Mše svatá byla dokončena, lid zazpíval nadšeně »Narodil se Kristus Pán« a rozcházel se z kostela.

Venku se kupili mnozí, tážíce se jeden druhého, proč dnes Čvančara netroubil dvanáct?

»Ani jsme ho nespátřili,« svědčili hahulkáři.

Kde jest? V tom již Čvančara vyletěl ze školy jako jarý tur z klece. Učitelův Václav běžel totiž, co mu nohy stačily o své ujmě domů a vrazil do třídy nalezl spáti Čvančaru i Marečka; oba chrápali v rozkošném duettu. Jediná lojovka čudíc mohutným neotřetým knotem mrkala na stole, na němž sklenice byly všechny pečlivě vyprázdněny.

»Vstávejte, honem, vstávejte,« vzkřikl Václav, na kteréž volání Mareček poděšeně vyskočil a celý rozespalý něco nesrozumitelného mluvil, nemoha se v prvním okamžení vzpamatovati, kde jest, ale Čvančarou musilo se pořádně několikrát zatřepati a ještě hodnou chvíli to trvalo, než se úplně vzpamatoval. Popadl roh a klusal dolů. Před školou vrazil do gardy páně učitelovy, která pana učitele domů doprovázela z uctivosti, dnes ale více ze zvědavosti, jak to s Čvančarou dopadlo.

Měsíček svítil jako rybí oko a paprsky jeho odrážely se od sněhu večerem čerstvě napadlého a bylo dobře možno rozeznati i tváře, ale Čvančara si nikoho nevšímaje hnal se po návsi ku kostelu.

»Čvančaro, pospěšte honem, již čekají na vás,« volal za ním kdosi, a Čvančara všecek jako beze smyslů běžel úprkem. Někteří hahulkáři zvěděvši již, že Čvančara ve škole zaspal, šli mu vstříc volající: »Honem, Čvančaro, honem, na choře nemohou dále, hrajte solo!«

A spaním, pivem a nyní křikem celý

zpřítomělý Čvančara postavil se před sínec, jemuž staří naši předkové babinec říkali, a ze vsí síly svých plíc zatroubil dvanáct.

Ohromný smích a potlesk hahulkářů, některých gardistů, zbylých tu ještě lidí, zvláště ale vřískot kluků, kteří si nyní vjeli do vlasů, zazněl jasnou nocí. Lidé, kteří již byli za vsí, nevědouce, co se děje, běželi zpět a za chvíli byla náves jako rojem včel lidmi posetá. Nastalo tázání se, vysvětlování, křik, smích, vtipné i nevtipné poznámky pronášeny, a ubohý slouha, který zvěděv pravdy rázem se vzpamatoval, nevěděl, co činiti a co odpovídati těm, kteří na něj dotírali. Klel, nadával a křičel co mu hrdlo stačilo, ale nebylo již nic naplat; solo zaspal.

Stará Zpěváčková s Marjánou stály před vrátky a poslouchaly, co se děje; jen maličko poslouchaly, neboť jakmile zvěděly být jen na polo, co se stalo, spustily své mlejny i na poloviční zásyp.

»To je odtud, že je sám,« vykládala Zpěváčková, která se až k Čvančarovi protlačila, »to je odtud, že je sám; kdyby měl ženu, ta by ho zaspal nenechala a zastala by se ho, ale takhle je opuštěn jako kůl v plotě a každý si na něho troufá!«

Pro tato slova dostala se Zpěváčková s některými do hádky, která dlouho trvala, ve které ovšem nikdo jí neodolal; ze všeho jen tolik povím, že Čvančarovi padla slova Zpěváčkové v jeho mládenecké srdce a když na Boží hod odpoledne potkal Marjánu, pěkně ji pozdravil; na sv. Štěpána šel již k Zpěváčkovům na koledu a na Nový rok již povídala stará kovárka s poklasnou, že Čvančara chodí za Marjánou na zálety a že z toho něco v masopustě bude.

A bylo to pravda. Čvančara o půlnoční solo zaspal a Marjánu si vytroubil a — ale to již náleží do masopustu, nechám tedy toho až na masopust.

Milým čtenářům »Cyrilla« přeju šťastný nový rok a slibuju všem interpellantům z nich, že v budoucím ročníku budu pilněji psáti, než jsem letos mohl byv nervosou rozrušen; mám těch taškařic a hudebních anekdot plnou hlavu; usypu jich trochu v každém čísle.

Tož v Novém roce na šťastnou shledanou!

 Veškeré starší ročníky »Cyrilla« má na skladě redakce »Cyrilla« v Karlině.

 S hudební přílohou číslo 1.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihotiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 2.

První desetiletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

V Přesticích byla předešlou reformy důkladná přednáška učitele, p. A. Müllera, konaná o řádné schůzi učitelského spolku Budeč 1881. V chrámu Páně zvelebován jest zpěv obecný literátským spolkem zřízeným již r. 1868 vdp. děkanem, Josefem Pekárkem, který přispěním hraběcí rodiny Schönbornské a jiných dobrodinců zásobil bratrstvo kancionály sv.-Janskými a knihami rorátními. Když roku 1870 řízení kůru svěřeno jest učiteli J. Jiskrovi a varhantví Adolfu Müllerovi, počali cvičiti zpěvačky a hochy a provozovali skladby Brosigovy, Greithovy, Kempterovy a Schöpfovy. Počátek reformy učiněn však dne 15. srpna 1873, kteréhož dne slavil novosvěcenec, František de Paula hrabě Schönborn, v děkanském chrámu Přestickém primici svou, při které sbor 4 sopranů, 3 altů, 3 tenorů a čtyř bassů, přednesl s průvodem varhan »Veni Sancte Spiritus« od Horáka, Introit od Sechtra, mši od Uhla op. 8, Graduale od Brosiga, Offertorium od J. B. Müllera a »Te Deum« od Krejčího. Od toho času zpívaly se zde střídavě s jinými skladbami mše od Skuherského, Witta, Kaima, Piela a Molitora řízením A. Müllera. Když takovou měrou pěstováním zpěvu liturgického i obecného pohotové bylo, čeho vyžaduje Jednota Cyrillská, přikročeno r. 1881 k jejímu zřízení. Ve schůzi za tou příčinou vdp. děkanem, V. Řičákem, svolané bratrstvo literátské stalo se odborem Jednoty a zřízena škola Cyrillská 40 hlasů čítající. Co

po tak slibných počátcích dále následovalo, nelze vypravovateli pověditi, jelikož od těch dob hlas z Přestic se odmlčel.

Do Kláštera dostal se tehdejší za faráře Táborský kaplan, Josef Mrštík, který, jako zhusta bývá, nenalezna ani jediného zpěváčka ani hudebníka, měl snadnou práci. Počal od abecedy, a to zcela zvláštním způsobem. Začal vyučovati zpěvu školní děti, jelikož však návštěva školy byla mizerná v zimě i v létě, nechal toho. Materiál naskytl se mu jiný, — neočekávaný. Slychal zejména v sobotu a v neděli na večer a pozdě do noci hlučný zpěv mladíků, kterýmž noční klid nemile rušen býval. Pastýřské ostražitosti to posloužilo. Farář ohlásil v kostele, že by byl ochoten vyučovati zpěvu mládež dospělejší. Ta se k tomu však hned neměla. Konečně přihlásilo se 5 mladíků a 7 dospělejších děvčat z vesnice čítající pouze 22 čísel. Tři se nehodili. Aby sbor byl větší, připojil 6 žáků, tak že celkem zpěváků bylo 17 a farář osmnáctý. Cvičení začelo dle Rennerových tabulek. Zpívali z počátku jen v neděli, v zimě počali zpěváci choditi několikrát v týdně a posléze bez říkání každodenně. V adventě zpívali již chorální asperges, responsoria a mši »in dominicis adventus et quadragesimae«, odpoledne lauretánské litanie a Pange lingua. Poněvadž ředitel kůru před hromnicemi se rozstonal a třeba bylo, aby někdo přece udal zpěvákům tón, jimž by začali, napsal farář na klávesy varhan jména tónů a zpě-

váci si pak sami udali tón. Při litaních zastal průvod varhan farář sám, po nich šel k oltáři, vykonal další modlitby a dal požehnání. V době jubilejní šli všichni zpěváci společně k svaté zpovědi a v kostele byli příkladem osadníkům ostatním. Naučili se četným písním obecným a pokračovali ve cvičení a rozmnožování zpěvů liturgických, osvojivše si celé requiem gregoriánské, mši »in festis solemnibus«, litanie ke všem Svátým, pohřební obřady, 4hl. píseň k pohřbům, 3hl. mši Singenbergerovu »in hon. sc. Aloisii« a veškerým zpěvům k obřadům pašijového týhodne, na Hromnice, popeleční středu a j. Nedostatek varhanika přivedl horlivého faráře na myšlenku, aby některého ze zpěváků vyučil hře na varhany. Zvolil k tomu mladíka 21letého, který byl svého řemesla zedníkem a tkadlcem, také zpěvákem, nyní pak přibyl mu i čtvrté zaměstnání. K svátku svému připravil sobě farář vázaného tím, že o vigílii sv. Josefa poslal stanovy farní Jednoty Cyrillské ku schválení. Zatím však zpěváci sami na faráře svého vyzráli a když seděl při večeři, překvapili jej 3hl. zastaveníčkem a vyšitým obrazem. Pozval je za to na svátek na svatčinu, v čemž zase tatici zpěváků velmi si libovali. Čtverhlasná mše Singenbergerova o velikonočních způsobila pravé divy ve smýšlení osadníků. To prý je něco! Cyrillská Jednota chodila na pohřby, o kterých vše dle řádu se konalo a za peníze vyzpívané kupovaly se zpěvní potřeby. Osadníci za takové pohřby byli velmi vděčnými. Průvody křížových dnů a jiné příležitostné pobožnosti poskytovaly vhodných příležitostí Jednotě, aby se ukázala, nejvíce však pouť, na kterou přichází mnoho procesí s kněžími. Notového papíru popsala se za krátkou dobu druhá kniha. Noty psali zpěváci pěkně. Varhany nebyly již dlouho čistěny, pustil se tedy do práce farář s čiperným varhaníkem, který v novém úřadě výborně prospíval. V jedné pištěle našli dokonce kostru vrabce. Chudera, chtěl prý se naučit pískat, ale přišla mu ta muzika draho. O druhé velké pouti zpívala se 2. Hallerova 3hl. mše. Také o misiích se mnoho a dobře zpívalo. K ní napotom přidružila se i. Hallerovka. Literáti scházeli se v neděli po službách Božích. Po tak horlivé a krásné práci dostalo se faráři spolupracovníka v osobě nového řídícího učitele, který po staříčkém předchůdci následoval. Za jeho řízení nacvičena Singenbergerova Missa »in hon. sc. Joannis Baptistae«, Schallerova »Missa de Sanctis«, Joosovo requiem. Týž začal však pěstovati také zpěvy světské, čímž krásný duch do-

sud panující počal se ve sboru kaziti, tak že bylo opětně třeba, aby duchovní řízení se ujal. Ředitelé Cyrillští! varujte se toho! Zpěvy zábavné v brzku ubijí vám nejen chuť ku vážným zpěvům církevním, nýbrž i Jednotu Cyrillskou. Zpěvy světské ponechme zpěváckým spolkům! Polem naším jest výhradně zpěv církevní. Dvěma pánům sloužit nelze! Horlivý farář Klášterský ná-zorně ukázal, že Jednota Cyrillská náležitě řízená jest neustálým missionářstvím, jímž život náboženský na osadě stále lze zvelebovati a to způsobem nad jiné účinnivějším. Pochopil ducha Jednoty a povzněl tím mravný život osadníků. Jednotou Cyrillskou oživil chrám a rozněcoval víru. Škoda! že duchovní správu opustil!

R. 1881: **V Rožmitálu** počal dílo Cyrillské pěstovati řídící učitel, Jos. Wollmann, mši Sychrovou a Palestrinovým »Panis Angelicus«, výborně přednesenými. **V Ševětíně** kaplan, Jakub Bufka, zřídil školu pěvec-~~ku~~ou, která v brzku zpívala mše gregoriánské z Lehnerova kancionálku, valnou část písní, jakož i motett vícehlasných. **V Horčicích** přičiněním řídícího učitele, Jana Rady, zdolmácněly záhy skladby Skuherského, Witta a j. a za pomoci upřímného přítele zpěvu církevního, dp. faráře Fr. Fremunda, zřízena Jednota Cyrillská, jakou i Msg. Adolf Rodler též na farnosti své Husinecké založil, když se byl v Karlíně osobně přesvědčil o činnosti Jednoty, navštíviv zkoušky sboru liturgického.

R. 1882: **V Třeboni** ujal se díla kaplan František Stibor, s onou rázností, jakou čeští kaplané nezřídka vynikají. Přáli si sice mnozí, aby Jednota Cyrillská zřízena byla, žádný však nechtěl o provedení se pokusiti, obávaje se velkých obtíží. V červenci 1882 zavítal profesor Konrád se sborem Jednoty Tábořské a uspořádal v místnostech zdejšího reálného gymnasia Cyrillský koncert, k němuž dostavilo se četné obecnstvo z předních rodin města. Výtečný přednes skladeb uchvátil posluchače takovou měrou, že ještě před ukončením produkce odevšad ozývaly se hlasy, aby podobným spolkem i Třeboň se vykázati mohla. Oči všech obracely se k řediteli kůru, Kaprasovi a ten přání a očekávání obecné nezklamal. V nejbližších dnech požádal zpěvačky a zpěváky o součinnost a sbor 35 hlasů čítající byl pohotov. Cvičení konáno třikrát v týhodnu. Ve středu cvičily se ženské hlasy, v sobotu mužské a v neděli všickni společně. Obecnstvu se zpěv hned zalíbil a Jednota Cyrillská za tou příčinou zřízená čítala vedle sboru výkonného již na počátku 9 zakláda-

jících a 63 přispívajících členů. Ku doplnění sboru zřízena pravidelná dívčí škola pěvecká. Za tak utěšených poměrů bylo lze odvážit se hned na skladby těžší a posloupně a rychle nacvičeny a zpívány jsou kromě značného množství motett Brosigových, Mozartových, Wittových, Mettenleiterových, Rheinbergerových, Freyových, Zvonařových, Palestrinových, Kaimových, Kammerländerových, Foersterových, Kaprasových a Skuherského mešní skladby, jak následují: Missa »Laetentur coeli« od Stehlea, Missa »in hon. sc. Henrici« a »Jesu Redemptor« od Kaima, Missa »in hon. sc. Raphaelis« 4hl. od Witta, Missa »Salve Regina« od Stehlea, Missa »Sanctissimae Trinitatis« od Rheinbergera, Missa »in hon. sc. Lucia« od Witta, Missa »in hon. sc. Adalberti« od Foerstera a téhož Requiem, »Te Deum« 6hl. od Kaima, — repertoire výborný. Vedle zpěvu liturgického počala se současně zvelebovati i píseň obecná společnou prací vp. Stibora a ředitele p. Kaprasa. Tak vzornou činnost podporovalo i obecnstvo hojnými příspěvky Jednotě Cyrillské poskytoványi, která prvním rokem od 106 členů svých přijala na hotovosti 167 zl. 22 kr.

Když první protektor Obecné Jednoty Cyrillské, zvěčnělý kardinál Bedř. kníže Schwarzenberg, dlel na Třeboni návštěvou, přednesla Cyrillská Jednota při mši sv., kterou arcibiskup ve chrámu Páně sloužil 4hl. mši sc. Michaelis Arch. od Witta s příslušnými motetty a dostalo se jí zasloužené pochvaly, vyslovené předsedovi Stiborovi. Krásná činnost uznána byla brzy potom i od nejdůst. biskupa Budějovického, Františka de Paula hraběte Schönborna, sem krátce na to zavítavšího. Výroční zprávy z let 1883—1885 znějí velmi utěšeně, které však po odchodu zasloužilého předsedy umlkly. Že by činnost tak zdárně počata byla snad na dobro zanikla, nelze ani věřiti.

R. 1883: **V Pelhřimově** zažádal za stanovy vdp. děkan Vojtěch Holý, když se dostal na osadu za kaplana zpěvák, Ant. Mančal, spoléhaje na součinnost ředitele choru Fabiána. **V Týnci** zřídil vdp. arcikněz, Josef Formánek, školu pěveckou pod správou mladšího učitele, Emanuela Maydla, jehožto píli zavedeny jsou staročeské Rorate.

R. 1884: **Z Blatné** dopsal vdp. arcikněz, J. Pekárek, redaktoru dne 22. února: »Tak nás již jen zapíšte do Vašeho rejstříku. Zakročím o schválení stanov. Půjde

to zvolna, ale přece. Ředitel kůru bude mne podporovat a já jeho.« Za veselou novinou následoval v brzkú skutek. Činnost zahájena v dubnu při učitelské konferenci. Zpívána mše svatá, vdp. arciknězem sloužená, oslavena jest gregoriánskou mší z Graduale Romanum, Gloria a Benedictus z Oberhofferovy mše 4hl. op. 18 mužským sborem 50 hlasů čítajícím, což na účastníky dobrý dojem způsobilo, jak ředitel kůru, Alois Provažník, s radostí oznamoval, který v týž měsíc roku následujícího provedl rovněž zdařilou Akademii Cyrillskou s programem jak následuje: 1. »Hospodine, všech věcí Pane!« předneslo 60 dítek pěvecké školy Cyrillské. 2. Chorální Credo I., dvousborné jmenovanou školou, rozmmnoženou 30 členy Jednoty Cyrillské. 3. Kyrie z »Missa brevis« od Palestriny. »Gloria« ze mše »Veni Sancte Spiritus« od Provažníka. 4. Duetto ze »Stabat Mater« od Antonína Dvořáka. 5. »Tuba mirum« z requiem od Mozarta. 6. »Stabat Mater« od Fr. Witta. Dalších zpráv o činnosti Jednoty redaktoru se nedostalo. — **V Chlumu** zpívali mši chorální in festis solemnibus z Ordinarium Missae. Wittovu »in hon. sc. Ambrosii«, Kaimovu »Jesu Redemptor«, Singenbergerovu »in hon. sc. Joannis Bapt.« kromě menších skladeb a pěstovali současně zpěv obecný z kancionálu sv.-Janského. — Ve **Stěkní** zpívána mše Skuherského jednohlasně, Sychrova Missa Sexta, Křížkovského »Te Deum« a jiné drobné skladby.

R. 1887: **V Osvračíně** s velikou láskou zavedl dp. farář, Lambert Ludvík, rorate a mnohé písně z kancionálu sv.-Janského, horlivým cvičením řídícího učitele a pokročili napotom ku chorálu gregoriánskému nacvičením mše »in festis solemnibus« a 4hl. mše Wittovy »Salve Regina«. — Ve **Volyni** přednesena mše Skuherského a Smolíkova »in hon. sc. Stephani.«

Z uvedeného náčrtku dějin desítiletých patrně se jeví, že v diecési Budějovické za dobu poměrně dosti krátkou vykonal se hodný kus poctivé a čestné práce a jest pouze přáteli si, aby z kořenů na tolikerých místech pracně zasazených vyrazily bujare farní Jednoty Cyrillské. Jest nezbytně třeba četněji rozvětvených Jednot, aby bylo lze v diecési pořádati výroční slavnosti a sjezdy diecéšní na různých místech rozsáhlé diecése, jimiž by se šířil a oživoval ruch Cyrillský v kruzích stále rostoucích.

(Pokračování.)

Praktické názory v novém směru hudby církevní.

Sestavil Jan Ev. Zelinka. (Pokračování.)

Počíná-li nápěv tonem *c* pod finálou *d*, odporučoval by se závěr, jehož poslední akord přináší ve vrchním hlase ton *c* (v původním znění, v transpozici na *e* ton *d*). Nejlépe poslouží terciální poloha trojzvuku V. stupně:

»Jesu Redemptor«, hymnus nešporní z »Vesperale Romanum«. Antifona »O Crux splendior«. Hymnus »Deus tuorum militum« a jiných příkladů více.

Počíná-li dorický nápěv (jehož rozhodnou značkou jest dominant a závěrečný ton) stupněm IV., v původním znění tonem *g*, mohla by předehra končiti po způsobu jonického v poloze kvintové *c e g*, objevuje-li se však záhy *b*, které mnohdy v celém rozsahu zpěvu převládá nad *h*, možno zakončiti v dorickém tonu přeneseném na *g i b*,

který sobě transpozicí závěru pod *a b c* snadno utvoříme.

Modus II. nejčastěji přenášíme na základník *g*.**) Zpěvy modu II. začínají nejspíše tony *d* (základní ton přen. modu) i *g* (finála) v této transpozici v klíči houslovém čténé. Šestý snížený stupeň *b*, v původní četbě někdy se objevující, obdrží pak jméno *es*, harmonik má před očima v tomto případě modus naší G moll podobný.

Příklady :

Patrně polov. dor. závěr od I. k V.

Introit.

Introit »Ecce advénit«, »In omnem terram« jako offertorium a communio a j.

Zpěvy modu druhého počínají často fi-

nálou *d* (v původním znění), v naší transpozici obdržíme *g*; pak očekáváme závěr celý.

Offertorium.

Communio »Cum invocarem te«, offertorium »Veritas« a j. v.

Někdy objeví se závěr se VI. sníženým stupněm (genus molle), méně lze odporučiti

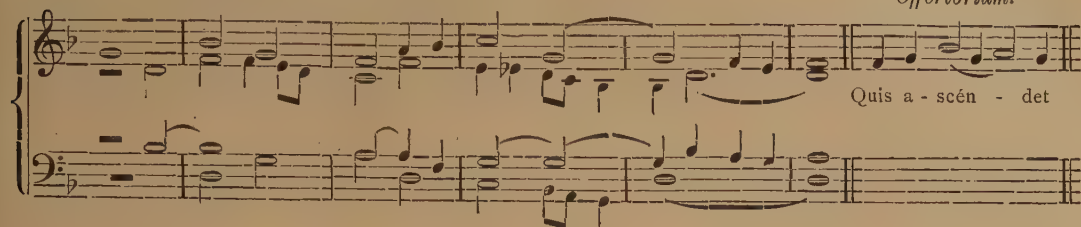
*) Tenor předem přináší *h* ku zamezení tritonu *f-h* mezi basem s následujícím *h* v tenoru.

**) Harmonik představí sobě vždy určité druh toniny od finális, která jest základem celé harmonické posloupnosti, tím, že zpěvy plagálně až ku spodní kvartě pod finálu kráčí, neuvádí se pak druh určité toniny pro harmonika v pochybnost.

onen se zvýšenou tercí v dominantní harmonii (příkladem *e*) v původním znění uvedenu. Zpěv počínající v původní četbě to-

nem *c*, v naší transpozici *f*, obdrží pak tento závěr:

Offertorium.

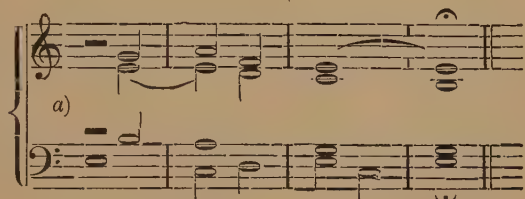
Hodil by se však, jak z harmonisovaného úryvku vysvítá, i tento jonický závěr, me-

lodicky zeslabený či neúplný, poněvadž poslední trojzvuk v jiné než oktávní poloze se nachází. (Harmonie Blažka a Foerstra).

Závěry, utvořené na základě starých postupů melodických, zní poněkud nezvykle, odpovídají však charakteru zpěvů, složených na základě starých modů.

Modus III. (frygický autentický), jehož závěr ještě méně uspokojí.

Charakteristickým jest II. stupeň, v původním znění *f*, v transpozici na *f* neb *fis* stane se charakteristickým tonem *ges* nebo *g*.

Vyšší stupeň uspokojení dosažen jest proměnou závěrečného malého trojzvuku ve velký:

Nelze jej však užiti s prospěchem jako předejru ku chorálnímu zpěvu, jistějším ku snadné intonaci jest závěr jonický v poloze terční zakončující, tedy neúplný nebo melodicky zeslabený:

Příčina, proč tento závěr jonický hodí se jako předejru ku zpěvu frygickému, spočívá v tom, že zpěvy III. modu, jak již

svrchu vytknuto bylo, v oktávě *c-c* se rozvinují a nejvýše tonu *d* se dotýkají.

*) Nehybný jest bas tohoto úryvku, tím spíše ale vystupuje *cantus firmus* (daný zpěv).

Transposice na $f\ 5\ b$ nebo $fis\ 2\ \sharp$ v houslovém klíči usnadní četbu chorálního notopisu; ona připouští se z té příčiny, poněvadž jest výše es , e všem hlasům přístupna. Zpěvy tyto, zejména při graduale, spojují-li se s jinými modi a zpívají-li choralisté, jichž objem hlasový hlubší polohou vyniká, možno

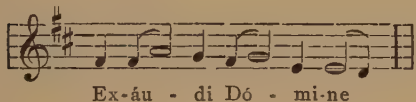
čísti o ton níže $d\ 2\ b$ (B dur) dle klíče sopranového. Jsou to ale řídké případy.

Modus IV. transponujeme tak jako modus III. na f nebo fis , závěr jest týž. Používám z většího dílu závěru jonického v tercni poloze, neb patrně jest, že frygický modus vlastního závěru postrádá.

(Na $f\ 5\ b$).

Nebo introitus:

a j. v.

Kde nezamlouvá se frygický závěr zakončený E moll, E dur nebo C dur-trojzvukem, tam možno doporučiti jediné závěr frygický bez terce:

Jak často souhlasný jest ráz zpěvů označených jako modus V. s našim durním či jonickým postupem, netřeba poznovu doka-zovati. Nejen k vůli zamezení tritonu, t.

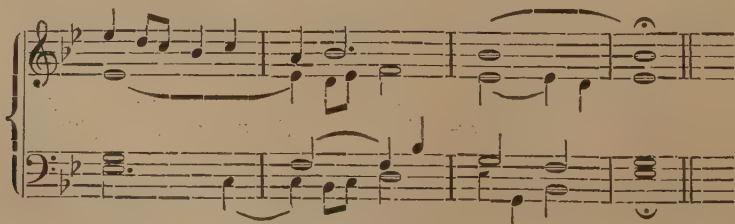
j. melodického kroku ve zvětšené kvartě, ale i v harmonickém průvodu, setkává-li se $f-h$, $es-a$ nebo $g\ cis$ ve dvou po sobě následujících akordech v hlasech sousedních na př. v basu a tenoru nebo v sopráně a altu, nutno jest použití snížení tónů h , a , cis v b , as , c tak, že v ohledu harmonickém modus V. i VI. (lydický) totožným jest s II. (13.), 12. (14.) [jonickým], posledně jmenovaný jest, jak známo, opět totožným s mixolydickým auth. Rovněž řečeno bylo, že způsob nápěvů mnohých s veskrze sníženým IV. stupněm od jonického ani dominantou se neliší.

V Graduale romanum čtème zpěvy modu V. v četbě dle klíče violinového na es nebo e . Závěr předešlý řídí se dle prvního tónu («initium»). Chceme-li tedy charakter modu zachovati přesně, dlužno citelnou zvětšenou kvartu obejít a položit v závěrečné formulí těžiště na dominantu a toniku:

Prvý akord uveden zúmyslně v poloze tercni proti známé tradici, že dobře jest počítí polohou oktávní nebo unisonem, což jest pouze žádoucno tenkrát, nemůžeme-li

vzhledem ku počátku zpěvu zakončiti předešlou polohou oktávní nebo unisonem. Zpěvy modu V. počínají často kvintou e (v původní četbě), dle naší transposice b ; závěr:

(Pokračování).

Obecná Jednota Cyrillská.

Arcidiecése Pražská.

Seminář Pražský. Na památku konsekrace skupské Jeho Eminenci, nejdůst. pana kardinála a arcibiskupa, Františka de Paula hraběte Schönborna, uspořádali bohoslovci semináře Pražského jako každého roku slavnostní akademii se zpěvy a deklamacemi, kterou arcipastýř přítomností svou počtíti ráčil, s programem jak následuje: 1. a) Praeludium, auctore J. S. Bach (1685—1750), b) »Ecce Sacerdos magnus«, 3voc. organo com. ab Heller. 2. »Salve Princeps«, V. Jirásek. 3. a) Praeludium, auct. Kolb. b) »Regina mundi«, 6voc. org. com. auct. Piel. 4. »Christus natus est«, F. Leubner. 5. Praeludium, auct. Dr. J. Herzog. 6. »Dem Seelenhirten«, J. Pecher. 7. a) Praeludium, auct. Gottlieb Muffat, b) »Regina coeli«, 4voc., auct. Th. Maas. 8. »Modlitba za vlast«, J. Pauly. 9. a) Praeludium, J. Bach, b) »Madrigal« (Sirotek), 4voc., auct. H. Vaebrant. 10. »Oremus pro antistite«, H. Baar. 11. a) Praeludium, J. Pachelbel. b) »Hodie Christus natus est«, c) »Angelus Domini«, 4voc., Fr. Nekes. Deklamace i zpěvy dobře volené a patřičně přednesené byly důstojny slavnosti, z níž vyzařovala synovská uctivost a něžná srdečnost.

Kostel řádu Křižovnického. Pročítaje zprávy Vaší Důstojnosti o rozvoji opravy posvátné hudby církevní v jednotlivých chrámech pražských, marně hledal jsem sebe menší zmínky o farním a řádovém kostelu sv. Františka (u Křižovníků). Z této okolnosti mohl by snad někdo souditi, že dotýčný chrám zarputile uzavírá se velezáslužným snahám Cyrillským. A to jest příčina, jež vtiskla podepsanému péro do ruky, by z vlastního popudu a na svou pěst možnou onu domněnku odmítl. Praydať arcí, že ve chrámě zmíněném provozuje se nazvíce hudba instrumentální, avšak nikoli à la Schiedermayer; Mozart, Haydn, Kolečovský, Horák, Führer, Reimann, Schöpf a j. v. dávají se tak nejčastěji — ale také ani ti již ne šmahem, nýbrž s náležitým výběrem. Než přes to není zde přesná hudba církevní, ani zpěv polyfonní ani gregoriánský, ni-

kerak odstrkovanou popelkou: po celý čas adventní a postní, dále po celou oktávu sv. Kříže (slavnost řadová) jakož i při 40hodinné pobožnosti není instrumentů ani slyšeti, a prostora chrámová ozývá se zpěvy přesně církevními, z nichž některé tuto na důkaz uvedeny buďtež! Jsou to pak 1. Mše: Witt (»Exultet«, »Salve Regina«, VII. Toni); Fibich; Aiblinger; Rampis; Groiss; Nešvera (»In hon. B. M. V.«); Hruška (»Velehradensis a Joanni Nepomuceni«); Sychra. Lottiho a Cascioliniho 3hl. se připravují. 2. Motteta: Palestrina (»O bone Jesu«); Martini (»O salutaris hostia«); Jan IV., král portug. (»Crux fidelis«); Menegali (»Jesu, Salvator mundi«); týž (»Parce, Domine«); Pisari (»O salutaris hostia«); da Vittoria (»Popule meus«); Casciolini (»Sacris solemniis«); Foerster sen.; Cainer atd. Palestrinovo »Alma Redemptoris Mater«, Handlovo »Ecce concipies«, Arcadeltovo »Ave Maria« jsou pro příště nacvičeny. 3. Pange lingua: Palestrina, Pitoni, Haberl, Witt, Traumühler — již provozována; Calegari, Foerster sen. (Edur), Colonna se chystají; pravidelně pak při konventní mši svaté zpívá se gregoriánské. 4. »Litaniae lauretanae« a »Zpěvy vánoční« Křižkovského, Malátovy, Hellerovy. 5. Rorate staročeské (písne trojhlásné). 6. Responsoria ad Missam 4hl. dle Foerster. Konečně připomenouti dlužno, že »Officium hebdom. sacrae« zpívá se přesně dle návodu Haberlova. Z tohoto výčtu, jenž z paměti jsa citován není ještě úplný, usoudí zajisté laskavý čtenář sám, že ve chrámu Křižovnickém vedle hudby instrumentální hojně a čteně zastoupena jest také přesná církevní hudba vokální. Jako pak tato velikého příznivce a ctitele má v J. M. nejdůst. panu generálu a velmistrovi, dru V. Horákovi, tak zase jméno kapelníka a řiditele kůru, p. Angra, s dostatek opravňuje nás k naději, že ani onano nevybočí z mezí církví jí určitě vykázaných, nýbrž bude této tím, čím býti má — dcerou důstojnou.

E. P.

FEUILLETON.

Ostudy na kruchtách.

Výtečnou fotografií ostud na kruchtách, na nichž dosud nevládnou farní Jednoty Cyrillské, přináší v letošním 5. čísle »Večerní Noviny«. Věrně zachycený obrázek líčí nešvary a ostudy, jak následuje:

»Při většině chrámů Páně jsou zřízeny zpěvácké spolky, kteréž o slavných

službách Božích na kůru zpívají. Mohli bychom z toho mítí radost; zejména tam, kde jsou zřízeny řádné Cyrillské Jednoty a pěstuje se pravý zpěv církevní, jenž zpěvákům nejen z plic, ale opravdu ze srdce vychází.

Než bohužel není tomu všude tak. V mno-

hých městech i vesnicích jsou sbory zpěvácké ochotnické, v nichž zastoupena bývá místní elita.

Tu a tam některý úředník, učitel, sládek, lesník, obchodník a pak nejvíce místní krasotinky. (Slyšel jsem, že prý kdesi chodí zpívat i židovka!)

Chci opominouti toho, jak někdy zpěv takových ochotníků dopadá, když sejdou se beze zkoušky, »aby si zazpívali«. Ale všimněme si toho, jak chovají se ti zpěváčti kostelní ochotníci v chrámu Páně.

Do kostela přicházejí nezřídka až ke mši sv., obyčejně mezi kázáním. Na venku bývají také na chóru v zadu nezpěváci a o svátcích bývá tam nacpáno: že tam lidé ti mnoho pobožností nevykonají, rozumí se samo sebou. A tím stlačeným houfem derou se pak zpěváci ku předu, což působí mnoho hluku. Když pak dostanou se konečně do předu, pozdravují hlasitě pana regenschorho — (ač je-li tam; neboť mnozí ti páni, odehravše »Otče náš, milý Pane« odcházejí a přijdou též mezi kázáním zpět) a ostatní známé a rukou udělá se před obličejem jakýs tělocvičný pohyb místo kříže a trvá li ještě kázání nějakou dobu, baví se rozprávkou anebo poznámkami k slovům kazatele.

Po kázání rozdává pan regenschor noty, dává »a«, ladí se nástroje, působí se hluk; dá se takt a spustí se »Kyrie«. Nejde-li to, ošklíbá se pan varhaník, hubuje, tluče do kláves, někdy i nadává. Po té vede se všeobecný rozhovor o tom, kdo »to zkec«, »kdo plaval«, kdo »to odřel« atd. To se opakuje po každé části pochybené.

Když to jde dobře, hovoří se v přestávkách o něčem jiném. Slečinky prohlížejí si šaty, baví se a koketují s pány a začasťe, když umlknou varhany, vyzní hlasitě konec řeči po celém kostele. Lidé se ohlížejí, ostatní zpěváci se smějí, v zábavě se pokračuje, ano i při samém pozdvihování, kdy lid zbožný pohřížen v modlitbu vroucí k Ježíši s nebe sestupujícímu, slyšeti bývá mnohdy tlumený smích některé zpěvačky, jež před malou chvílí dopěla »Hosanna«. Nepodobá-li se to onomu »Hosannu«, jež u příjezdu nebes Krále do Jeru-

saléma volali židé, aby za několik dní volali »Ukřižuj ho!«? Lid tento ctí Boha ústy; zpěv vychází z plic, ale srdce jeho daleko jest Boha, ač Bůh viditelně tak blízko nich; zpívají »Hosanna«, ale chování jich u přítomnosti Nejsvětějšího volá »Ukřižuj!«

Slyšel jsem, že kdysi chtěl jakýs lotr okrástí chrám Páně; již otevřel svatostánek, ale tu na něho padla hrůza, že nedokončiv loupeže, utekl. A hle, křesťané přicházejíce Boha zpěvem oslavovat, zůstanou bez dojmu, bez pohnutí, když otvírá se svatostánek, aby nám Pán udělil svého požehnání, ano oni neukáží ani zevnějších chováním tolik způsobu a slušnosti, kolik prokazuje každý výše postavenému, třeba špatnému člověku. Oni sami cítili by se uraženými, kdyby se někdo choval u jich přítomnosti tak hrozně hanebně, jako oni se chovají u přítomnosti Nejsvětějšího.

Loupežník dojat byl pohlédnutím na Nejsvětější tak, že od svého úmyslu upustil, a »vzdělaní« křesťané neupustí při tom pohledu od své zábavy.

Proč vlastně do kostela chodí? Aby tam koncertovali a se bavili? K tomu věru ve chrámu místa není. K tomu mají dosti místa a času jinde.

Bylo by záhodno, kde řiditelové kůru sami aspoň trochu účty k náboženství mají a tolik slušnosti, kolik se jí od lidí vzdělaných požaduje, aby chování takového netrpěli. Lépe zpěv jednodušší, vycházející ze srdce zbožného, než všelijaké nevhodné umělkování, začasté špatně provedené s pohoršujícím chováním zpěváků. Na mnohých místech spolupůsobí při altu též děti školní a jak na ty to působí, když vidí tu neb tam, jak pan učitel nebo slečna učitelka v kostele při mši sv. s jinými se baví, netřeba připomínati.

Věřu, že by neškodilo, aby se dala tisknouti zvláštní pravidla aspoň »slušného chování« pro kostelní zpěváky a každému na pult pro noty přilepila. Je to zvláštní, že právě ti, kteří všude jinde dbají na jakousi slušnost v chování, v chrámu Páně chovají se tak, jakoby si na svém nemravu zakládali. Či snad patří to také k dobrému tónu nynějšího světa? Skoro se tak zdá!

 Veškeré starší ročníky »Cyrilla« má na skladě redakce »Cyrilla« v Karlině.

 S hudební přílohou číslo 2.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 3.

První desetiletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

Arcidiecése Olomoucká.

V Olomouci po odchodu P. Pavla Křížkovského nastoupil čestný úřad kapelnický Josef Nešvera. Repertoire kruchtý velechrámu metropolitního byl roku 1885, jak následuje: Mše s průvodem varhan pro smíšené hlasy; Foersterova in hon. »sc. Adalberti«, Wittova Missa »Exultet« a in hon. »sc. Luciae«, Stehleova Missa »Salve Regina« a »de Spiritu Sancto«, Greithova Missa op. XII. a op. V., Nešverova Missa in hon. »Spiritus Sancti« a in hon. »sc. Procopii«. — Mše s průvodem varhan: Pro mužské hlasy: Hallerova Missa III., IV., Koenenova do Es dur, Wittova in hon. »sc. Francisci Xav.«, Septimi Toni a Secundi Toni, Nešverova in hon. »sc. Francisci Ser.«. Mše bez průvodu varhan pro smíšené hlasy: Palestrinova Missa brevis, Wittova in hon. »sc. Raphaelis Arch.« a in hon. »sc. Augustini«, Skuherského Missa Quarta, Stehleova Missa »Laetentur coeli«, Kaimova Missa »Jesu Redemptor«, Hammaova Missa do F dur, Hallerova Missa VII. a VIII., Nešverova in hon. »B. M. V.«, Missa I., II., III., IV. — Mše bez průvodu varhan pro mužské hlasy: Jaspersova do G moll, Kewitschova »de Spiritu Sancto«, Wildbergerova in hon. »sc. Augustini«, Foersterova in hon. »sc. Methodii«, Nešverova in hon. »sc. Vincentii«. — Requiem vždy pro mužské hlasy od Křížkovského, Witta, Hallera, Nešvery, Hanische, Kothe

a chorální. Všedního dne při bohoslužbě konventní gregoriánské mše z Ordinarium Missae. V pašijovém témdni veškeré zpěvy přesně dle ritu římského. Při Matutinum Responsoria z Proskeovy Musica Divina od Croce, Viadany, Zoilo, Ferrario, Händla a j. »Te Deum« od Foerster, Křížkovského a Witta, »Regina coeli« od Foerster, Motteta vždy případná ze Stehleova Libet motetorum a Skuherského, Litanie dle Orlanda Lassa, Witta, Křížkovského a Lehnera. Introit jakož i Communio vždy chorálně, Responsoria 4hl. Nejznamenitější slavností roku 1886 byly druhotiny J. Em. nejdůst. pana kardinála Bedřicha, lankraběte Fürstenberga, při kterých provozována mše Nešverova k témuž účelu složená. Kruchtě pak dostalo se klenotu mistrovskými varhanami čítajícími 50 znějících hlasů, zhotovenými v dílně bratří Riegrů.

V Černotíně zřízena jest první Jednota Cyrillská v arcidiecési Olomoucké. Zakladatelem jejím byl farář, Konrád Surma, který dříve v arcibiskupském velechrámu Olomouckém reformu zpěvu církevního zahájil. (»Cyrill«, roč. XVI., str. 68.) Přesídliv se z Olomouce na faru znovu zřízenou, bylo mu stavěti budovu zpěvu posvátného od základu. Způsobem přirozeným zaváděl nejprve zpěv obecný cvičením písní mešních na svátky i dni všední. Jakmile horlivostí osadníků dílo první šťastně vykonáno bylo, přikročil ihned ku zřízení Jednoty Cyrillské,

aby za její pomoci i vícehlasný zpěv liturgický bylo lze řádně pěstovati, svolav za tou příčinou ve svátek neposkvrněného početí Panny Marie 1882 první schůzi. Hned po schválení stanov nastal čilý život. Škola pěvecká čítala 50 hlasů, kromě 20 školních dětí, sbor literátský 70 členů. Jakožto znamenitý odborník jal se horlivý zakladatel Jednoty i v celém vřkolu mezi duchovenstvem i učitelstvem šířiti směr Cyrillský soukromým poučováním i veřejnými přednáškami. Plodná činnost nadšeného Cyrillisty bohužel záhy jest přerušena nelitostnou smrtí. Zemřel dne 1. dubna 1887, zůstaviv osadě truchlící odkazem vzácný pomník po sobě — Jednotu Cyrillskou, které nástupce jeho, dp. farář Možný, s veškerou vroucností se ujal, věnovav při valné hromadě výroční zakladateli Jednoty tklivou vzpomínku a poděkovav pilnému cvičiteli, panu nadučiteli Zapletalovi, za neunavnou práci při cvičení činných členů slovy srdečnými. Sám přislíbil, že každoročně za členy zemřelé sloužití bude zádušní mši svatou, ku které Jednota nacvičila chorální Requiem z kancionálu Lehnerova, od počátku zavedeného, později pak Olomouckým nahrazeného. Kromě chrámu Páně účastnila se Jednota průvodů církevních, jakož i slavnějších pohřbů, zavděčivši se tím osadníkům, kteří za služby prokázané ji i peněžitě podporovali, což i obecní zastupitelstvo činilo pravidelným ročním příspěvkem. Jelikož minulá léta věnována veškerá píle zvelebení zpěvu obecného, nastává Jednotě nyní další úkol, aby stejnou měrou k vozkvětu přivedla zpěv liturgický, čímž i druhý, neméně důležitý účel Jednoty čestně dosažen bude.

Ve **Francově Lhotě** počala téhož roku požehnanou činnost svou druhá Jednota na slavnost sv. Cyrilla a Methoda 1882 společným úsilím faráře, dp. Josefa Fajstla a řidičího učitele, p. Josefa Merlíčka. Škola pěvecká čítala 18 členů mužského, 23 členů ženského pohlaví a cvičení konáno třikrát v tém dni i za váníc a nepohody zimní s horlivostí příkladnou, ač mnohým členům na vrších hornaté krajiny bydlícím bylo vážiti cestu dalekou. Užitečnost Jednoty objevila se hned na počátku při obnově sv. missií, při kterých horlivost členů veřejně pochválena jest. Nacvičeny jsou četné písně z kancionálu Geislerova; z kancionálu Lehnerova mše »Hospodine, všech věcí Pane,« téhož 3 litanie s modlitbou Páně a ostatními tam obsaženými zpěvy, česká mše pro lid od Skuherského a j. Zpěv liturgický počal se pěstovati zavedením res-

ponsorii mešních, »Asperges me«, Foersterovým »Pange lingua«, »Veni Creator Spiritus«, Sychrovou mši in hon. »sc. Josephi« a několika vícehlasnými motetty, Nešverovou mši in hon. »B. M. V.«, Stehleovou mši »Salve Regina«. Při zpívané mši sv. předneseno vždy celé Credo s případným Introitem, Graduaem, Offertoriem a Communio. Výroční zprávy jsou každého roku správně odváděny. Cyrillskou Jednotou ve Francově Lhotě podán jest důkaz, že i v chudobné vesničce pohorské lze důstojně oslavovati posvátnou bohoslužbu krásným zpěvem církevním, když horlivý duchovní s obětovným učitelem rozněcují v srdcích osadníků lásku a nadšení. Když dp. farář poprvé ve chrámu Páně z kazatelny o krásách zpěvu chrámového se rozhovořil, sám hluboce jsa pohnut řečnil s takovým záplem, že všem přítomným bezděčně oči se zarosily. A láska jednou probuzená již více neutuchla, živena jsouc ustavičnou činností.

Na **Velehradě** zřízena jest Jednota Cyrillská roku 1884, ve **Valašském Meziříčí** r. 1885, ve **Velkém Újezdě** r. 1889. Pro nedostatečnost zpráv nelze však tuto registraci vývoj a postup práce.

V **Hověži** zřídili Jednotu r. 1890 dp. farář J. Daněk s p. nadučitelem J. Dokutílem, velikým milovníkem zpěvu přesně církevního. Jakmile duchovní vroucnou promluvou osadníky s kazatelny o účelu Jednoty náležitě poučil, přihlásilo se hned 50 členů, s nimiž neunavný p. nadučitel počal cvičiti dvakrát v týdně písně z kancionálu Olomouckého, jichž valná část v chrámu již zdomácněla. Zpěvumilovný lid valašský zpívá je úchvatně. Přiučil se již i mešním responsoriím. Po zvelebení zpěvu obecného přikročí Jednota k pěstování zpěvu liturgického.

V **Prostějově** založena jest Jednota téhož roku a provozovány jsou pili ředitele kůru, p. Ezechiele Ambrose, Wittova mše cenou poctěná a téhož Missa in hon. »sc. Francisci«, školou pak pěveckou, čítající 17 dívek a 50 hochů, zveleben zpěv obecný dle kancionálu Olomouckého.

V **Želechovicích** Jednota dp. farářem, Janem Vychodilem, právě zřízená, práci požehnanou započíná.

Vedle pravidelné činnosti spolkové pokoušeno se na různých osadách arcidiecése o zvelebení zpěvu církevního jak lidového, tak liturgického s výsledkem více neb méně zdárným, jak následuje:

R. 1883: V **Rožnově** založil ředitel kůru, Jan Talich, pěveckou školu, s kterou

přednesl Wittovo jednohlasné »Requiem« s varhanami, Skuherského mši pro lid, II. chorální mši Schallerovu, Schöpfovy mše op. 70, 73, 75, téhož slavnostní mši a »Requiem«, jakož i četná motetta. — V Penčicích úsilím p. učitele Dostala za pomoci dítek, jim vyučených rozezpíval se celý kostel, přednášeje až mílo poslouchati nejkrásnější písně z Lehnerova kancionálu. Z řady skladeb liturgických zpívala škola Cyrillská mši Dieboltovu, zhl. Hallerovu do D a do F, Skuherského mši IV., Křížkovského a J. Foersterovo »Te Deum« a množství motett. —

Zpravodaje došly kromě uvedených dopisy z různých osad arcidiecése, jako z Lipníka, z Příboru, z Oseka, ze Staré Bělé, ze Studénky, z Banova, z Hustopeče, z Nivnice, ze Staré Vody, z Týna, z Uherského Hradiště, ze Žalkovic a j., odkud se zvěstovalo, že počíná v duchu Cyrillském zvelebovati se zpěv posvátný dle různých

poměrů místních zde s větším, onde s menším úspěchem, všudy však s láskou a nevšední obětovností. I lze všim právem se nadíti, že práce byt i po letech vydá ovoce a že během druhého desetiletí Cyrillského po arcidiecési Olomoucké rozepne se síť nových Jednot farních, kterými provede se žádoucí obrod jak zpěvu liturgického, tak zpěvu lidového. Sporé Jednoty Cyrillské dosud stávající jsou pouze prvotinami oněch, které s pomocí Boží z plodné půdy svornou péči a neunavnou píli velebného duchovenstva vypučí a vykvetou. Úkol prvního desetiletí jest vykonán. Nutnost obrodu a reformy všeobecně se uznává. Mnozí z bojovníků, kteří na počátku seče v prvních řadách válčili, podlehlí, prázdné mezery jsou však namnoze již zase chrabrymi nástupci obsazeny. Válčíme dále. Mnohým veteránům za té doby bojů vlas sešedivěl, síly však a nadšenosti neubýlo. Bojujeme dále a zvítězíme! Jistě zvítězíme!

(Pokračování.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Z Březových Hor. (Výroční zpráva.) Ukončením r. 1891 dospěla Jednota naše k prvnímu pětiletí svého trvání. Ohlédneme-li se zpět a nestanně-li posuzujeme, co vše Jednota za čas ten při dosti nepříznivých okolnostech a zvláštních poměrech našeho horního města vykonala, doznati musíme, že účelu svému vyhověla aspoň se známou »dobře«. Kdyby si byli mnozí a mnohé, jimž čas a povolání dovolují, Jednoty všimali a spolupůsobení se účastnili, byla by Jednota naše dnes zajisté na stupni vyšším. V roce 1891 nacíveny byly 4 mše, litanie loretánské od P. Tereziusa, »Te Deum« od Molitora, »Adoramus Te« a »Pange lingua« od P. Max. Biedermanna, vše čtyřhlasné; pak introit, graduale, offertorium a communio na hod Boží velikonoční chorálně. Těchto a v předešlých letech nacívených skladeb, jichž počet 13 mší s 1 requiem, 34 menších skladeb církevních a 8 sborů příležitostných (svatebních a pohřebních), mimo chorálních introitů, gradualí, offertorií a communií na velké svátky, zpěvů rorálních a písní obecných pro jednotlivé doby církevního roku obnaší, užito dle potřeby neb příležitosti vůbec. Připomenouti však dlužno, že se všemi nyní účinkujícími od počátku ve zpěvu dle not cvičeno býti musilo, čemuž ani celý prvý rok nestačil. Že pak

skladby, kteréž třeba jen jednou v roce zpívány bývají, k opakování opět času vyžadují, každý z vlastní zkušenosti ví. Inventární cena hudebnin, knih a requisit Jednotě náležejících vykazuje částku 206 zl. 59 kr., což dílem příspěvky členů zakládajících a přispívajících opatřeno neb Jednotě darováno bylo. Knihovna obsahuje 17 mešních skladeb, 53 menších skladeb církevních, 10 příležitostných a 43 světských sborů. Poslední všechny byly darovány. Dále 80 exemplářů »Rorátů nedělních«, 16 exemplářů kancionálu sv.-Janského (po 2 dílech), 40 exemplářů »Epitome ex typ. Grad. Rom.«, vše s průvodem varhan, a 6 knih odborných. Počet členů koncem r. 1891 byl: 7 zakládajících, 42 přispívajících a 52 účinkujících. O valné hromadě dne 18. ledna t. r. odbývané zvolení akklamací: dp. farář Ant. Maděra předsedou, pan Jan Kučera, horní zedník; jednatelem a pokladníkem a Josef Hofmayer, učitel a ředitel kůru, cvičitelem. Počátkem března r. 1891 vstoupila v život škola Cyrillská a přihlášeno bylo 122 žáků, s nimiž dodnes probrána látka ze školy Chlumovy od počátku až k cvičením dvojhlasným. Mimo to nacíveno několik písní obecných a nedělní Roráte. — Kéž jen Jednota u nás v budoucnosti na příslušných místech více povšimnutí a uznání dojde než

v I. pětiletí; tím zajistě chuti k horlivému plnění dobrovolné povinnosti členům účinkujícím se dodá

a Jednota k oslavě služeb Božích a k ozdobě města vzkvétatí bude. *Josef Hofmayer*, cvičitel.

Diecése Litoměřická.

Z Rejšic. (Zpráva výroční o činnosti farní Jednoty.) Dne 31. m. ledna r. 1892 měla naše Jednota sedmou výroční schůzi s tímto pořádkem: 1. Pan místopředseda V. Starý z Bratronic v zastoupení pana předsedy vp. Fr. Poláka, jenž v provincii m. r. do Turnova se přestěhoval, uvítal členy, kteří se v hojném počtu sešli (50 členů ze 70) a přeje Jednotě při dnešní schůzi i v další činnosti její hojného zdaru, zahájil rokování. 2. Čtení a podepsání protokol ze schůze minulé. 3. Čtení zpráva jednatelská za rok 1891. Ze stručné zprávy jen toto uvádím: Jednota, majíc stále na zřeteli své poslání, bedlivě a svědomitě kráčela i letos za účelem stanovami vytknutým. Oba sbory, literácký i liturgický, jakož i pěvecká škola cvičily se v nových písních nebo opakovaly písně již nacvičené. Sbor literácký cvičil se v obecné mešní písni: „Spěj duše zbožné k výšině“. Sbor liturgický (6 sopránů, 4 alty, 8 tenorů a 8 basů) a pěvecká škola (8 sopránů a 8 altů, školní dívky) cvičily se v latinské mši „Missa Velehradensis“ od zemř. Frant. Hrušky a ve přepracované mši od téhož skladatele pro svátky vánoční. O všech svátcích zpívaly se latinské mše s přiměřenými ku svátkům motetty. Mimo odchod vp. předsedy nic zvláštního se nepřihodilo. Jednota spěje přiměřeným a pevným krokem dále ku předu. 4. Oznámení stav spolko-

vého jmění a schválení účty. Pokladna vykazuje 21 zl. na hotovosti. 5. Provedeny volby do představenstva spolku. Za odeslého vp. Fr. Poláka zvolen po jednomyslném přání za předsedu vp. Ferd. Jar. Cvejn. Ostatní členové zůstali na dále ve svých hodnostech. 6. Volné návrhy. Při těchto ujímá se dp. farář jakožto protektor Jednoty slova a členům vřele doporučuje zpěvník, jakého užívá školní mládež Turnovská. Jelikož však písně tam uvedené nesrovnávají se s duchem Jednoty Cyrillských a nejsou tam písně zde po 7 let cvičené a již nacvičené, prohlašuje pan ředitel kůru a cvičitel zpěvu Ant. Malina, že tohoto zpěvníku z uvedených důvodů nelze v Jednotě naší s prospěchem upotřebiti. Z toho povstala malá řečnická šarvátka, jejíž výsledek — poněvadž obě strany na svém stály — byl ten, že věc ta odkázala se výboru k rozhodnutí. Až dosud užívalo se totiž u nás zpěvníku Vaňkova, jenž nám velmi dobře vyhovoval. Nyní jest úplně rozprodán a k novému vydání sotva již dojde. Rozhodla se tedy Jednota naše pro Lehnerův mešní kancionál. 7. Přítomní členové opakovali právě docvičenou mši „Spěj, duše, zbožné k výšině“, k čemuž vp. předseda vhodné poznámky činil. 8. Přihlásilo se 10 nových členů a také 10 členů složilo příspěvky. Po té byla schůze prohlášena za skončenou. *Jan Zeman*, jednatel.

Diecése Králové-Hradecká.

Z Miletína. Jako jinde tak i v Miletíně ještě po roce 1867 provozovány hlučné skladby mešní a vůbec kostelní. Trouby a bubny „oslavovaly“ služby Boží jen což. Co na tom, že zpěvu ani slyšení snad nebylo? Kdo by také byl chtěl od 60leté sopranistky a 70letého tenoristy s jediným basistou, aby překřičeli varhany a všechny ty nástroje, které předváděly skladby Schiedermajerovy, Bühlerovy a jiných velikanův. Ale nebylo nikdy zle, aby nemohlo býti lépe. Když konečně uznáno, že třeba zasloužilým, ale již slabým silám podpory, přibrali se jiní zpěváci, a s nimi obohacen program Dobravského českými skladbami, pak Horákovými, Führerovými, Grohovými a Raimannovými. R. 1878 stal se samostatným ředitelem kůru p. řídící učitel Jos. Bidlo. Zprvu nebylo ovšem lze všechno staré odstraniti a reformu plnou zavést. A poněmáhle se dílo dařilo. Podporou dp. faráře, zemřelého již A. Kopeckého, zavedeny Foersterova responsoria, chorální „Vidi aquam“ a „Asperges me“, Traunhillerovo „Pange lingua“, Foersterovo „Tě Boha chválíme“, skladby z Nikelovy sbírky „Lauda Sion“, Singenbergerova mše ke cti sv. Jana Křtitele, Schallerova „Salve Regina“ a „Ecce lignum“ vedle skladeb jiných. Tou dobou nalezl i „Cyrill“ cestu do Miletína a jeho články i zprávy odjinud pobá-

daly k další činnosti. Sbor pěvecký vzrostl na počet takový, že bylo lze svátek co svátek, neděli skoro co neděli nějakou tu „novou“ skladbu dávat. A co je hlavní: sbor tento již rozuměl duchu reformy. Důkaz? Nedávno před tím ještě se líbila pastorella Taschkeho, kde i dupot pastýřů k dudám nástroji byl znázorněn. Nyní chtěli zase jednou lidem k vůli dávat pastorellu, a sice jednu z Horákových — ale nešlo to. Místa, která jim prve bývala místy „parádními“, budila úsměv, illuse, s kterou prve hleděli na každou tu notu jako vrchol hudby kostelní, se rozprchla častým okusem přísné a přesné hudby. Ovšem, ozývaly se a ozývají tu a tam hlasy, že se již nevzdává Bohu úcta, která mu patří — rozuměj intrády, bubny a trouby — ale za to pochvala z povolanych stran tím více pobádá k vytrvání. Takovou vyznamenal p. ředitele hudby nej důstojnější p. biskup pochvalným dekretem, a jiní znalci při různých příležitostech se vyslovili, že zpěv tento by zasluhoval — lepších varhan i souhlasné úpravy celého kostela. Snad i k tomu s pomocí Boží dojde. Cyrillské exercicie r. 1890 byly dalším povzbuzením pro p. ředitele kůru i dp. faráře, zesnulého již J. Kamaryta. Po nich pořázeno Graduale romanum s průvodem varhan a začaty též introity a communia. Mimo to zdomácněly Ho-

lainovy litanie loretánské, Wittovo, Mittererovo a Singenbergerovo Requiem, Hruškova »Missa choralis«, »in honorem Nominis Jesu«, »Velehradensis«, Stehleho »Salve Regina«, »Alma Redemptoris«, Missa brevis, Greithova »in honorem scii Galli«, Sychrova »ke cti sv. Václava«. Že i gradualia a offertoria brána dle missálu, jest při tomto pokroku víc jak srozumitelná. Nyní máme i direktář na kůru, aby se vždy vědělo, čeho třeba. Činnost tato ukazuje, že půda dosti je připravena pro farní Jednotu Cyrillskou. Tato zahájena jest ustavující valnou schůzí dne 24. ledna 1892. Stanovy schválené byly přečteny a pokud třeba vyloženy, vykonán zápis a zvoleno představenstvo: předsedou dp. farář Filip Šubrt, ředitelem hudby p. Jos. Bidlo, jednatelem a pokladníkem p. Fr. Freiberk, učitel. Členů posud se přihlásilo: 7 zakládajících (5 zl. pro vždy), 13 přispívajících (50 kr. ročně), 50 činných. Z těch asi tři čtvrtiny působily doposud a jedna čtvrtina nových, dílem pro liturgický, dílem pro budoucí literátský sbor. Také tento směr má trochu přípravy odbyto: ve všední dny slyšeti zpěvy dětí, kteří i v zimě dobrovolně přicházejí, aby jako »škola Cyrillská« již útlými hlasy velebily Boha. Mimo to zavedeny zde již české nešpory dle sv. Janského kancionálu, které dobře se zpívají. A tak bohdá i zpěv lidu při ranních službách Božích znenáhla se opraví.

Z Lanžova. Od poslední zprávy, kteráž »Cyrillu« zaslána byla, mnoho času uplynulo. Nedali jsme ani o sobě věděti, poněvadž skutečně nic potěšitelného nebylo k projevení. Příznávám upřímně. Hleděl jsem všechny činitele udržeti pohromadě,

jak jsem jen mohl, vzbuzoval jsem naději v lepší poměry, avšak to nadšení pro krásný náš cíl mizelo u většiny členů víc a více. Nepřálo se Jednotě z místa důležitého. My v tom čase ovšem nezaháleli jsme; zpívali jsme též, avšak málo co nového, neboť zkoušky nenavštěvovány dost pilně. To jediné potěšitelné, co se uvéstí dá, jest, že lid začíná dosti pěkně zpívat při odpoledních službách Božích litanie, Vámi, pane redaktore, vydané a pak, že při rorátní mši zpíváme cyklus písní z rorate dne nedělního — místo všelijak kroucených dříve dvou písní. Naděje v lepší budoucnost Jednoty pojednou znamenitě vystoupila, když po úmrtí pana faráře nástupcem jeho stal se dp. J. Kučej. Nový pan farář jest sám dobrým hudebníkem a zpěvákem a tudíž Jednotu vydatně podporuje. Když jsme se s ním poněkud seznámili, svolána valná hromada. Dostavili se téměř všichni, na které bylo počítáno. Bylo nás 20. Za předsedu zvolen dp. farář, za ředitele zpěvu říd. učitel Karel Pič a za jednatele a pokladníka Václ. Střemcha, ml. učitel. Jednota tedy k mé nemalé radosti obrozena. Všichni jsme si slíbili, že budeme svorně k dosažení cíle stanovami vyměřeného, pracovati. Musíme nyní začít pracovati téměř od základu. Jak se nám dařiti bude, časem neopomeneme oznámiti. Ku konci podotýkám, že náš výkonný sbor čítá 5 sopránů, 4 alty, 7 tenorů, 6 basů. Mezi mužskými zpěváky jsou někteří dobří hudebníci na nástroje smyčcové. Konče kratičké vyličení našeho života, vyslovuji pevnou naději, že za nedlouho bude se moci naše Jednota pěkným výsledkem své práce vykázati. Dežž to Bůh! *Karel Pič*, řídící učitel.

Diecése Budějovická.

Z Tábora. Program historického duchovního koncertu a capella, jež pořádala farní Cyrillská Jednota Tábořská v neděli dne 6. března 1892 o půl čtvrté hodině odpolední v sále »Na střelnici« svým členům a hostům od nich uvedeným. I. část: 1. »Dies est laetitiae.« Motet pro smíšený sbor (C. A. T. B.); složil Václ. Szamotulski r. 1558. 2. »Sepulto Domino.« Motet pro mužský sbor (2 T. a 2 B.); složil Jakub Gallus († 1591. v Praze). 3. »Ascendens Christus in altum.« Motet pro 2 Soprány, Alt a Baryton od téhož J. Galla (Hándla). 4. Sanctus a Benedictus z Foersterovy mše »in honorem sc. Adalberti«. — II. část: 1. Píseň Šimona Lomnického na smrt císaře a krále českého Rudolfa II. pro smíšený sbor (S. A. T. B.) 2. Starocharvátská píseň adventní pro ženský sbor (2 Sopr. a 2 Alty): »Veseli se o Nazaret«. 3. Polská »píseň o šw. Jacku« od Blaž. Dereja Z. K. Melodie a harmonisace od Frant. Liliusza v Krakově z r. 1645. Pro smíšený sbor (S. A. T. B.). 4. Dvě staročeské písně: a) »Ranní« od Šimona Lomnického (»Noc temnou přecháves«); b) Chvalozpěv z XVIII. století (»Pi-

seň vzácnou a libeznou«). Obě pro mužský sbor. — Úvod k I. části: Prvé číslo jest zbožná meditace vánoční, plná něžné radosti z narození Syna Božího. Nápěv její (cantus firmus) vede Tenor, jež ostatní tři hlasy umělým kontrapunktem opřádají. — Skladatel druhého a třetího čísla jest velký mistr staroklasického slohu J. Gallus, jež přirovnávali samému »knížeti hudby« Palaestrinovi. Narozen v dolní Krajině (v Rybnicích) náležel svým působením nám; působil v Olomouci jako kapelník při dómě za biskupa Stanisl. Pavlovského, pak byl kantorem, t. j. správcem kůru v Praze v kostele sv. Jana u brodu až do smrti. Na památku jeho úmrtí před třemi věky položili jsme do letošního programu dvě čísla, jedno homofonní (Sepulto D.), druhé polyfonní. V obou znamenáme mistra, jak u výrazu velkého bolu v I. mot. (o pohřbu Páně) jednoduchými akkordy, jež mocně dojmají, tak ve vzletné radosti z nanebevstoupení Páně v 2. mot. (Ascendes) bohatou a složitou polyfonií. Jestli bol výrazem prostý, ale radost bohata, hojna. — Čtvrté číslo náleží modernímu skladateli a mistru skladby, Foerstrovi. Jest jedním z předních reformátorů kostelní hudby u nás, proto i na

předním kůru u sv. Víta. Pozorujeme, jak umí skládati v duchu Palaestrinově, ale také prostředky moderní harmonie. Zajímavo jest, srovnati jeho číslo s čísly Gallusovými. — K II. části: První číslo a čtvrté a) drží náš starý básník Šimon Lomnický. Ač v 1. č. jeví se v textu toliko veršovaná prosa, přece pozorujeme, jak ušlechtilým, smutečným nápěvem ji opatřil, aby památku svého zeměpána a příznivce krále Rudolfa uctil. — V druhém znamenáme, jak něžnou radost projevuje ji-

hoslovanská mysl nad láskyplným vtělením Syna Božího. Vzetnější a jaksi nádhernější výraz radosti jeví se v 3. čísle Liliušově písni o sv. Hyacinthu, patronu Poláků. — Dvě písně posledního čísla jeví na sobě dvojí ráz. V »Ranní« projevuje Lomnický ranné díky »nebeskému Králi« velmi ušlechtilým a vážným nápěvem; v druhé (neznámého původu) pozorujeme výraz radosti a chvály Boží, projevový nápěvem již docela moderním, ač nikoli všedním. Ba jeví se v něm již i zárodky tonomalby.

Morava.

Diecése Brněnská.

Z Doubravice. (Výroční zpráva.) Dne 14. února t. r. odbývána u nás výroční valná hromada Cyrillské Jednoty. Mile rozrušen chápu se péra, bych s veřejností sdělil, jak četně členy činnými, nad to pak příznivci Jednoty schůze tato byla navštívena. Mimo to, co nad jiné váží, sděluji, v jaké míře ukázala se povinná úcta, vděčnost a láska členů k předsedovi Jednoty, vdp. biskupskému radovi, faráři Janu Soukopovi. Neboť co již všichni přítomní toužebně očekávali počátek schůze, dostavil se do místnosti jen vp. kaplan, omlouvaje dp. radu, že pro rheumatismus schůze účastniti se nemůže, z kteréžto příčiny schůze již jednou byla odložena. Ztrnulí všichni opět touto neblahou zprávou, pochybovali jsme o zdaru schůze tak četně navštívené — jako osiřelí tekali jsme pohledem z jednoho na druhého — leč tu nadešel okamžik, sloužící ku cti zdejších Cyrillistů, jak si váží milého svého předsedy; vyšel totiž z jich středu návrh, by vdp. předseda jako otec svých dětí neopouštěl, a zbraňuje-li chorobě jeho velmi nepříznivé toho dne počasí, by byl dovezen, což deputaci sestávající z p. ředitele kůru, z vp. kaplana a p. Fr. Kočvary se podařilo. Projev ten došel všude veliké radosti, v obci pak chvályhodný obdiv provázal vděčnost členů k váženému svému předsedovi. Jakmile vdp. předseda zavítal do místnosti, kdež dosud s nejistotou očekáván výsledek deputace — tu bylo pozorovati na tvářích všech všeobecnou radost a milé rozjaření. Vdp. předseda zahajuje schůzi, podotýká, že povinností svým vždy vyhověti se vynasnažil, že Jednotu dle sil svých podporoval, však dnes jediné že choroba rheumatická měla mu překážeti účastnění se schůze a děkuje při tom za tak velikou radost, již mu členové připravili. Vzpomíná založení spolku s naší pomocí. Ve své důmyslné řeči dokazoval, že žádný národ není tak pošetilý, by neuznával vyšší bytosti a tu bytosť nazýváme Bohem. Rozebírá důležitost a význam zpěvu, kterým velebíme v chrámu Páně Hospodina, porovnává instrumentální hudbu s prachem, při čemž vhodně podotkl, že jako prach všude, v kostelích i na oltářích se usazuje, tak i tato svěťácká hudba slavila v dřívějších dobách (a bohužel i dosud na mnohých mí-

stech) své triumphální vjezdy do chrámů, kde pak místo aby povznášela mysl k Bohu — obrací pozornost k jiným nemístným a frivolním-myšlénkám. Zmiňuje se s pochvalou o reformě zpěvu. Jednota naše, jejíž stanovy vys. c. k. ministerstvem vnitra schváleny, slaví letos 10. rok svého trvání; vdp. předseda líčí její plodnou činnost. Vzpomeňme jen »Rorátů«, těchto staročeských zpěvů, jež rozněcují naplněný kostel. Přeje, by rokování hojného prospěchu přineslo Jednotě a schůze sama vzájemné soudružnosti; zároveň z duše přeje dalšímu rozkvětu jejímu s pomocí Boží, by kvítko, kterým může naše farnost se honositi a které tak mnoho dobrého vykonalo, nezvadlo. Ku konci zahajovací řeči děkuje všem příznivcům Jednoty tak hojně účastněným, dále řediteli kůru, nadučiteli p. Jul. Stantejskému a všem činným členům, jakož i za radost, kterou mu Jednota dnešního dne připravila. Na to mocně zahlaholil staročeský chorál »Píseň k sv. Vojtěchu«, po jehož opakování přečetl jednatel protokol poslední schůze, načež podal jednatelskou a pokladniční zprávu za rok 1891, z níž vyjímáme: Jednota čítá 1 člena zakládajícího, 5 přispívajících a 33 členů činných; v poměru k loňskému roku rozmnožen tábor Cyrillistů 4 novými činnými členy. Co se týče spolkové činnosti v uplynulém období, musím i letos neméně chvalnou zprávu jako roku loňského podati. Blahodárné spolkové činnosti v uplynulém období nasvědčuje slušná tato řada nově nacvičených děl: Mše F dur od Henniga (docvičena), mše do D od Singenbergera, Litanie lauretánské od Holaina, »Pod ochranu Tvou se utíkáme« od F. X. Kedrutka, Pange lingua E moll od J. E. Zelinky, Pange lingua F dur od Musila, »Aj, tu jest chléb andělský« z Lehnerova kancionálku, »Hospodine, pomiluj ny« 4hlasné a dvě vložek ze sbírky Stehleovy. Z toho seznati neobyčejnou horlivost a vytrvalost, neúmornou činnost p. ředitele kůru, jenž zdědiv své poslání od předchůdce svého, kypřil z dávně Cyrillskou roli, aby símě hudby posvátné do ní zaseté nezašlo, nýbrž ke cti a chvále Boží zdárně rostlo. Tak ku blahu a zdaru Jednoty dovede jen z božná duše pracovati. Pravý Cyrillista zvelebuj osadu a stánek Hospodinův zpěvem,

a tu třeba soudružnosti. Ano, soudružnosti jest nanejvýš zapotřebí, by osadou rozproudil se život Cyrillský — celý. Cyrillsky zpívat — Cyrillsky uchovat solidaritu — v tom spočívá kouzlo, jemuž bohužel chladní a patronové nerozumí. Pan ředitel kůru musí býti dosti často obrněn svatou trpělivostí, počít-li takový vlažný člen Jednotu svou přízní. Nežijeme v poměrech právě příliš růžových, a tu bylo by si přát, bychom i na dále svorně a nadšeně pro svatou a užitečnou věc pracovali, pamětlivi jsouce slov našeho Hálka: »Jen z nadšení se všechny činy pramení«, že když oheň mocně hárá v žilách i v srdci, když mysl pohnuta, že duch plodí činy přerůzné. Pak zajisté, když v době nám nepříznivé všichni budeme pod praporem jedním, jehož šum vdechne nám zase sílu novou, pak snahy naše nevyvrátí, nepokácí ani nejmravnější vichry živlů nepříznivých. — Jako pokladník dosavadní podotýkám: Spolek obdržel na příspěvcích r. 1891 5 zl., od r. 1890 zbylo 5 zl. 26 kr. Činí tedy souhrnný příjem 10 zl. 26 kr. Vydání dle položek účetní knihy činí 6 zl. 76 kr. Zbývá tedy Cyrillské Jednotě na rok 1892 hotovost 3 zl. 50 kr. Dlužno vzde vzpomenouti nevšední ochoty p. učitele Trapla, již se podjal vkusné úpravy jednotlivých knih, zač jemu jménem Cyrillské Jednoty vřelý dík buď vzdán. — Cyrillská Jednota ukončila 10. rok poslání svého a své blahodárné činnosti. Další svorné, nadšené a plodné činnosti Jednoty z duše mnoho zdaru přeje, provolávám tvůrci Jednoty naší, vdp. biskupskému radovi, jenž od první zory její duši jest, jakož i o udržení, rozkvět a zvelebení Jednoty nemalých sobě zásluh získal — z útrob upřímné »Na zdar!« — Když zvolenými revisory pp. J. Holíkem a Bedř. Mickem ml. účty schváleny a podepsány, zapěno bylo Kyrie a Gloria ze mše Al. Henniga. Na to podává vp. kaplan, Fr. Geduš, doklad k loňské své přednášce a čte český překlad Gloria, a navrhuje, aby z prostředků český missál byl zakoupen. Příspěvky pro rok 1892 složili: vdp. předseda 2 zl., p. ředitel Jednoty 1 zl., jednatel 1 zl., vp. kaplan 1 zl., p. Jos. Šafránek 1 zl., p. Fr. Kočvara 1 zl., p. Jos. Kočvara 1 zl., p. Bedř. Míček 1 zl., p. Václav Koblíček 50 kr. K osvěžení zapěla Jednota smíšený sbor »Tambor« od Al. Hnilíčky. Na to následovala přednáška vp. kaplana, jenž obyčejně při této příležitosti hledí nám duševní požitek připravit. Zmiňuje se předně o písni sv. Vojtěcha, jejíž 3 verše byly známy u nás již v době sv. apoštolů slovanských sv. Cyrilla a Metoděje od Jihoslovanů. Lid český zpíval tu píseň při rozmanitých příležitostech, jako při volbě a korunování knížat a králů, při volbách biskupů a arcibiskupů. Se zvláštní zálibou a zaníceně zpívali ji předkové naši též před bitvou a nemálo se jí k statečnosti rozněcovali, nikdy bez úspěchů. Na to předčítal z dějin posvátného zpěvu staročeského od K. Konráda. Než bohužel nemohl vp. re-

ferent, jsa na rychle odvolán k nemocnému, úkolu podjatému vyhověti. Vůle jeho dobrá však došla náležitého ocenění u přítomných. — Ku konci schůze děkuje pan předseda všem ještě jednou za jich horlivou činnost, a nabádá, by se všichni v plném počtu zkoušek účastňovali, což zajisté každý k dobru a blahu Jednoty uznati musí. Tím výroční schůze ukončena. Podotýkám tu ještě, že po ukončení valné hromady dostalo se všem pohostinného občerstvení, při čemž též vzpomenu našich krásných českých písní. Každý zajisté odcházel s milou a vřelou vzpomínkou na dnešní schůzi jakožto na utěšený poáitek. *Ed. Slovák*, jednatel.

Z Horního Štěpánova. (Výroční zpráva.) Výroční valná hromada zdejší Cyrillské Jednoty konána na slavnost Očistování Panny Marie dne 2. února 1892. za hojného účastenství členův i nečlenův. Když byli přítomni za řízení p. řídícího učitele a ředitele kůru Ferdinanda Karaňáta zapěli Lehnerovo »Zdravas Královno«, zahájil týž p. řídící jako místopředseda valnou hromadu. Srdečnými slovy uvítal přítomné členy i hosty a s potěšením se vyslovil, že nelze nepozorovati, kterak Jednota po mnohých útrapách a protivenstvích konečně dochází všeobecného porozumění a uznání. Dokažuje to nejen hojný počet přítomných, nýbrž nejvýmluvněji ta okolnost, že Jednota přese všecku nepřízeň a pomluvy jistých lidí, kteří ze zásady proti každé dobré věci brojí, na rok již desátou ročníci svého trvání s pomocí Boží bude oslavovati. Vybízí tedy pan místopředseda všechny přítomné, aby, kdož jsou členy Jednoty, co nejhorlivěji účastnili se obzvláště týdenních cvičení, kteří pak členy nejsou, aby se jimi stávali, by slavnost ročníciho trvání mohla býti oslavena způsobem co možná nejdůstojnějším. Protokol minulé schůze byl schválen a užší (smíšený) sbor zazpíval Kyrie z pěkné 4hlasné mše A. Müllerovy. Po té za jednatele p. Bohumila Korčáka, který svoji nepřítomnost churavostí a vzdáleností omluvil, předčítá p. místopředseda zprávu jednatelskou. Ze zprávy této vyjímáme: Jednota pokročila v minulém roce tím, že založen byl smíšený sbor liturgický, který větší svátky čtyřhlasným zpěvem oslavuje. Nacvičeny byly až dosud jedna mše (»Missa Velehradensis« od Hrušky), 7 offertorií (»Tui sunt coeli«, »Confirma hoc« a »Mirabilis Deus« od Stehlea, »Diffusa est« od Wesselacka, »Veni sancte Spiritus«, »Justorum animae« a »Domine Deus« od Witta), 2 koledy od Chmelíčka, 4 zpěvy o Božím Těle od Kedrutka, jedno »Pange lingua« a některé písně z kancionálu svato-Janského. Pro počátek jest to počet dosti znamenitý, a mohlo ho dosaženo býti jen horlivostí členů sboru liturgického. Sboru tomuto, který sestává nyní z 9 sopránů, 11 altů, 4 tenorův a 7 basů, vzdává p. místopředseda veřejné srdečné díky a žádá, aby členové toho sboru v podniku tak krásném a důstojném vytrvali, a ničím odstrašiti se nedali. — Celá pak Jednota zdo-

konalovala se tím, že opakovala zpěvy starší již nacvičené a přiučila se několika novým. Zvláště pak zaznamenatí dlužno, že nacvičeno latinské Asperges, sponsoria, píseň »Neopouštěj nás«, ve likonoční Alelluja a velmi krásný zpěv »Zdrávas Královno«. Toto se vykonati mohlo jen pilným navštěvováním cvičení, což také velká většina členů činila. Proto vzdávají se jim a vůbec všem, kteří ve zpěvu působili, nejsrdečnější díky. — Jednota dále účastnila se společně pohřbu zemřelé matky páně jednatelovy, pí. Pavlíně Korčákové, začož p. místopředseda srdečně děkuje jménem nepřítomného p. jednatele. Dále účastnila se Jednota opět v postě a v adventě dle krásného svého obyčeje společně sv. zpovědi a sv. přijímání. Mimo to vyprovodila v uplynulém roce svého předsedu, dp. faráře Josefa Sychru, když odcházel na nové svoje působistě do Sloupa a potom zase přivítala nového dp. faráře. Též bylo velmi hezké, že Jednota vzdala čest bývalému vp. administratorovi Petrovi Duchanovi k jeho jmeninám jakož i že ho později vyprovodila, když od nás odvolán byl. Konečně oznamuje p. místopředseda, že dosavadní jednatel, p. učitel Korčák, pro vzdálenost svoji od sídla Jednoty a churavost vzdává se jednatelství, ač by rád pro Jednotu, kterou upřímně miluje a jejížto členem zůstává, pracoval. Jest opravdu upřímně želeť, že pan učitel Korčák vzdává se úřadu, který po tolik let blahodárně zastával. Jednota ztrácí v něm pracovníka obětavého, milého společníka, výborného zpěváka a výmluvného řečníka; toť samé vlastnosti, které p. učitel v děchnou památku u všech členů Jednoty pojistí. I bylo vzato ze srdce všem, když p. místopředseda vybědl shromážděné, aby p. jednatel za jeho velmi platné služby a práce provalali hlučně, trojnásobně »Na zdar!« — Zpráva pokladníka, p. učitele Pospíšila, vykazuje příjem zl. 23'68, vydání zd. 15'95, jeví se tedy přebytek zl. 7'73. Účty prohlédli a správnými shledali zvolení revisoři p. učitel Fr. Mikan a koop. Em. Štikar. Panu učitel Pospíšilovi za vzorné vedení účtů vzdány zasloužené díky. A nyní ještě jedenkrát ukázal nám smíšený sbor, co dovede opravdová, vytrvalá píle: zazpíval totiž ze zmíněné již Müllerovy mše pěkně ale dosti těžké Gloria. Přednes líbil se zajisté všem a může to býti pobídkou horlivým pěvcům, aby se dále pilně cvičili a rádi užívali svého zpěvného daru ke čti a chvále Boží. Po té celá Jednota zapívala krásnou národní píseň »Kalina« z Bartošovy »Kytice« (nápěv II.). — Při volbách, které se děly akklamací, zvoleni: předsedou dp. farář Josef Kučera, místopředsedou a říditelem hudby opět p. řídící učitel Karafiát, jednatelem níže podepsaný a pokladníkem opět p. učitel Alois Pospíšil. Nově zvolený pan

předseda delší řečí děkoval za důvěru sobě projevenou a za heslem »Hlaholu!«: »Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti« vybízel přítomné, aby celým srdcem přilnuli ku krásnému zpěvu, obzvláště chrámovému, potom že budou zajisté také krásně zpívat i zpěvem krásným sebe i druhé povznášeti ku pravé naší nebeské vlasti. Hymnami, papežskou a císařskou pěkná tato schůze skončena.

Emanuel Štikar, koop., t. č. jednatel.

Ve Sloupě. (Výroční správa.) Cyrillská Jednota ve Sloupě zřízená dne 13. března 1891 započala dnem 26. dubna 1891 blahoplnou činnost svou. Jednota tato, pozůstávající z mateřské jednoty ve Sloupě a dvou filiálních ve Vavřinci a Němčicích, čítala ukončením roku 1891: 9 údů zakládajících, 26 přispívajících a 297 činných. Jednotlivá cvičení konána vezdy v neděli odpoledne v místnostech školních návodem Lehnerova kancionálu. Od 26. dubna do 31. prosince 1891 nacvičeny a při službách Božích zpívány následující písně: První a čtvrtá obecná mešní píseň »Hospodine« a »Kyrie, andělský slavný králi«, pak píseň Mariánská: »O Maria, outočiště naše« a k pozhánání »Skrýty Bože« a »Zvěstuj Těla« č. X. Dále byly nacvičeny a při službách Božích zpívány. Druhá adventní »Vyros s nebe« a vánoční »Nad Betlemem«; tyto dvě zpívány Jednotou čtyřhlasně. Konečně byly ještě nacvičeny a obyčejně po službách Božích zpívány: 1. »Zplesejte Boží sborové«, 2. »Den přeslavný jest k nám přišel«, 3. »Dítě se nám narodilo« a 4. »Matko přesvatá«. Z mateřské jednoty Sloupské utvořen ku konci r. 1891 užší smíšený sbor ze zpěváků v hudbě a zpěvu sběhlejších. Sbor tento čítá 41 členů a sice: 11 kantů, 9 altů, 9 tenorů a 12 basů. Se sborem tímto, jehož údové se dvakrát týdně vždy na večer v místnosti školní ku cvičení scházejí, cvičeny budou čtyřhlasné církevní skladby a písně. Tak započato začátkem roku 1892 cvičením čtyřhlasné mše: »In honorem S. Ceciliae« od Ant. Förstera. Dne 8. prosince minulého roku vykonali údové společně sv. zpověď a dne následujícího přistoupili společně ku stolu Páně. Toto sv. přijímání konáno slavným způsobem. Podotknouti dlužno, že všichni údové ochotné této slavnosti duchovní se účastnili, povzbuzeni byvše krásným příkladem svých pánů cvičitelů, kteří taktéž ku stolu Páně přistoupili. Toť krátký nástin činnosti Cyrillské Jednoty Sloupské. Jelikož údové jednotlivých cvičení v hojném počtu se účastňují, nad výkony Jednoty nemalou radost jeví a nové písně se zálibou zpívají; kojíme se pevnou nadějí, že mladistvá Jednota Sloupská v brzké době bude sto k skvělejšími výsledky se pochlubiti a že v brzké době Sloupskou svatyní písně ryze církevní zaznívati budou!

S hudební přílohou číslo 3.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukážkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

CYRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň
ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

1892. Ročník XIX.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Číslo 4.

Mistr Jakub Gallus (Hándl).

Napsal prof. Karel Konrád.

Dne 12. července min. roku bylo tomu tři sta let, co zemřel největší kontrapunktický mistr staroklasického slohu v zemích českých, ba rakouských, Jak. Gallus. Jestliže vloni nevzdali jsme patřičné cti jeho velké a požehnané památce, učiníme tak dodatečně aspoň letos. Učiniti jest nám tak tím více, čím méně nám posavad byl znám, ač právě našim českým zemím hlavně platila jeho znamenitá činnost. Kromě toho sluší očistiti jeho velké jméno z některých německých předsudků. Mělit a vyhlašovali jej Němci posud za Němce a za skladatele ryze německé původnosti, jako kdysi do let čtyřicátých měli velké polské sochaře Víta Stvoše a celou řadu českých vynikajících mužů za své. Nic naplat! V. Stvoša již vrátili, vrátiti musí také Galla — Petelína.

Jeho minulosť posavad nejdůkladněji objasnil — pokud bylo lze — slovinský spisovatel Jos. Mantuani v loňském a letošním časopise »Cerkveni glasbenik«. Jeho se zde hlavně přidržíme.

Náš Gallus narodil se l. p. 1550 v Krajíně, dle bádání jeho krajana Mantuani věrohodně v Ribnici v Dolní Krajíně, kdež ještě podnes žijí Petelinové. (Petelin = galus = kohout.) Známo, že v XVI. století bylo obecným zvykem, polatinštití osobní jména. O jeho dětství a jinošství neví se nic jistého. Jistě o něm teprve víme, že roku 1580 povolán za kapelníka dómu od velkého biskupa Stan. Pavlovského do Olo-

mouce, od roku pak 1586 až do své ranné smrti r. 1591. byl kantorem, t. j. správcem kůru u sv. Jana na brodu (či na zábradlí), ale nikoli členem kapely krále Rudolfa II., jak posavad mylně o něm se psalo. V té kapele nikdy nesloužil a proto také ve výkazu členů jejích se nejeví. Řikává se o Gallusovi, že byl učněm benátské školy. Ale Gallus v Benátkách nikdy nebyl na učení jako na př. Hasler. Žil toliko v Krajíně, Dolních Rakousích, na Moravě, ve Slezsku a v Čechách. Jest dokázáno, že zdržoval se delší čas u Cisterciáků ve Světlé a u Praemonstrátů v Zábřovicích na Moravě. I dokládá proto Mantuani o něm, že se v klášterích sám hudebně vzdělával, prostudovav díla znamenitých mistrů všech národů, že jest tedy autodidaktem.

Však při svých vzorech nezůstal. Pokročil od nich dále, výše, reformačně, originálně, tak že zdá se nám v jeho skladbách někdy, jako bychom slyšeli již moderní tonomalbu. To jeví se hlavně v jeho velkolepém díle »Opus musicum, harmoniarum 4, 5, 6, 8 et plurium vocum, quae ex s. catholicae ecclesiae usu ita sunt dispositae, ut omni tempore inservire queant.« Vytiskl je v Praze Jiří Nigrin od roku 1586.—1590., tedy v čase, kdy Gallus byl kantorem v Praze. Celé to čtyřsvazkové dílo obsahuje 475 motettů na celý církevní rok. Dr. Proske (Mus. div. an. I., tom. I., pg. XVI.) dí o něm: »Dieses unschätzbare Werk steht seinem Gehalte und Umfange

nach dem Magnum Opus Musicum des Las-sus würdig zur Seite, verdient aber hinsichtlich seiner liturgischen Vollständigkeit als das Werk eines Verfassers vor allen ähnlichen Sammlungen ausgezeichnet zu werden.« Této přednosti zasluhuje i z umělecké stránky. Jsou v něm motetta až i na 9, 10, 12, 16, ba i 24 hlasů. I znamenáme v nich tyto pokroky Gallusovy: Předznamenal již také $\sharp f$, $\sharp c$, $b h$ a $b e$, ba též $\sharp d$ a $b a$. Složitých taktových druhů tehdejší theorie hudebné nepsal, užívaje toliko dvou (= našemu $\frac{3}{2}$ a $\frac{4}{4}$ taktu). Odstranil také hojné a přerozmanité ligatury staré, jež správné zpívání, zejména v polyfonových skladbách nemálo znesnadňovali. Podržel toliko jednu (= dvě »dlouhé« noty). Jednotlivým hlasům dává Gallus markantní postupy melodické a miluje zvláštní, složité rytmy.*) Jeho polyfonie obsahuje nedostižné vzory kanonu a imitace. — Kromě »Opus mus.« napsal také mše, madrigaly, pohřebné písně a j. v., a to vše za krátký čas života. Nedosažil leč jedině 41 let. Co by

byl dokázal, řekněme, za 20 dalších let života! Již v těchto skladbách jeví se zvláštním, osobitým a všestranným mistrem, jenž dovedl v jedno spojení kontrapunktické umění Nizozemců s technikou Benátčanů (cori spezzati), plynou živostí Francouzů, lahodnou melodičností slovanskou, pravdivostí věrného křesťana a jemnocitem či vkusem vzdělaného humanisty. Protož ovšem nelze přisuzovati mu »recht deutsche Originalität«, jak učinil Dr. Proske. Stál vysoko nad ní. Jak vysoko cenili současníci jeho umění, vidno z toho, že i velcí mistři, jako na př. Jak. Regnart dávali mu své skladby prohlížeti a opravovati. Tuto revisi Gallusovu prohlašuje Regnart i za zvláštní doporučení svého díla. Ba říkávalo se o skladbách na zvláštní pochvalu: »To je tak krásné, jako by to byl Gallus složil.«

Jeho skladby zpívaly se na Moravě, v Čechách a Horním Slezsku. V Králové Hradci našli jsme ve zbytcích bývalého literátského kůru také částky 24hlasné kantáty (žalmů) jeho, pro 4 šestihlasné sbory složené. K tomu dodáváme, že jeho skladby

*) Příkladáme zde na ukázkou malý výňatek z jeho slavného motettu o Nanebevstoupení Páně »Ascendens Christus in altum«:

Dé - dit do - na ho - mi - ni - bus, dé - dit do - na ho - mi - ni - bus, de - dit do - na ho - mi - ni - bus. Al - le - lu - ja. dé - dit do - na ho - mi - ni - bus.

Jak stkvělý, jásavý to postup maličkého motivu: sech až k nejvyšší poloze hlasové! A jak složitým povznáší jej do této výše ve všech hlasech motivickými ským skladatelům velice oblíbeným, jakoby ty nebeské s myslí, nejvyšší radostí uchvácenou, již již chtěl obejmuti. A to vše zní nikoliv tvrdě, nebo nuceně, alebrž plyně a docela přirozeně, jak přesvědčili jsme se při IV. historickém koncertě Cyrillské Jednoty Tábořské.

zajisté i v Krakově a vůbec v Polsku byly známy a zpívány jako skladby K. Luytona, v Praze tehdež vydané a j. Svědčí o tom úzké, bratrské svazky, jež tehdež pojily Poláky s Čechy.

Jak veliký a pro nás Čechy převzácný

to mistr! Zdaž nezasluhuje toho, by oživily naše Cyrillské Jednoty jeho neprávě pohaslou památku? Činíme proto návrh, aby Obecná Cyrillská Jednota naše oslavila jeho třístoleté jubileum letos a pozvala k té oslavě i krajany Gallusovy.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

Prvním a trvám že i nejpilnějším dělníkem na vinici Cyrillské v diecési Brněnské jest Václav Bárta, ředitel choru v Hodoníně, který za plných 18 let vykonal tolik práce, co vůbec nejnaděšenějšímu Cyrilistovi lze vykonati. Před zahájením díla zavítal do Karlína k několikadennímu pobytu, kde obšírnými poradami s redaktorem, jakož i účastněním se zkoušek sboru Karlínského seznámil se s celým rozsahem díla Cyrillského. Jsa hudebníkem důkladně vzdělaným, vniknul snadno do ducha a směru přesné hudby církevní a jal se napotom ihned v život uváděti, v čem z přesvědčení si oblíbil a to s nadšeností a vytrvalostí obdivuhodnou. Co od roku 1874 na poli reformy vykonal již v době příprav před zřízením Obecné Jednoty Cyrillské, bylo již dříve zde vypravováno. (Viz »Cyrill«, XVII., 42.) Nejstarší Cyrilista stal se též prvním zakladatelem farní Jednoty Cyrillské.

V Hodoníně péči jeho zřízena jest první Jednota Cyrillská hned na prahu působení Obecné Jednoty Cyrillské a to na sklonku roku 1880. K četným skladbám již dříve uvedeným nacvičeny jsou kromě celé legie motett mistrů starých i nových mše jak následují: Hallerova Missa I., op. 4., Missa secunda, op. 5., Missa tertia, op. 7., Missa quarta, op. 8. J. Foersterova »Missa de Beata«, op. 32., C. Greithovy »Tres missae duabus vocibus«, č. 3., op. 27., Fr. Witta Missa Septimi Toni, op. 10., in hon. »sc. Andreae Avellini«, op. 31., Jana Diebolda Missa »Te Deum laudamus«, op. 6., Fr. Schallerova Missa »Hodie Christus natus est«, op. 1. — Po kázání na velký pátek uspořádala nová Jednota o 7. hodině večerní pobožnost, při které přednesena jsou motetta od J. Händla, Palestriny, Durante, H. Croce, A. Lotti a »Stabat Mater« od Fr. Witta, op. 7. — Jestliže již za dřívější doby ředitel cvičival ditky zpěvu v šesti až osmi týhodních hodinách, nyní, když zřízením Jednoty Cyrillské dostalo se

mu pomocníků v osobě vp. kaplana Jelínka a učitelích, zřídil pravidelnou školu Cyrillskou a cvičil zpěvu církevnímu v pěti odděleních. V I. oddělení vyučoval 30 hochů a 40 děvčat odděleně po třech hodinách týhodních; v 2. oddělení několik dorostlejších dívek a dva muže vybrané ze sboru literátského zpěvu dle not; v 3. oddělení 5 dívek z prvního do druhého ročníku školy pěvecké postoupivších; 4. oddělení byl výkonný sbor kostelní, konající tři pravidelné zkoušky týhodní; 5. oddělení byl sbor literátský 70 členů čítající, cvičený každého pátku od sedmé hodiny večerní do půl deváté většinou dle Lehnerova kancionálu, kdež v přestávkách vp. Jelínkem předčítával a vykládal články z »Cyrilla« a jiné poučné věci, který též při první valné hromadě přednášel o vzniku prvních literatů a jejich vzorném životě, vylíčil krásný a zajímavý obraz, dle něhož bude se i nově Jednotě Cyrillské řídit. Při takové pili nacvičeno od první do druhé valné hromady v různých odděleních nevšední množství písní a zpěvů liturgických, mezi nimiž další mše a to: Ferd. Schallerova Missa »Salve Regina«, op. 5., Fr. Wittova Missa in hon. »sc. Luciae«, op. 2., J. B. Molitorova in hon. »sc. Fidelis a Sigmaringa« a 14 nových motett, tak že repertoire skladeb liturgických čítal 31 mší a 250 motett, sbor literátský pak zpíval v kostele 36 písní z Lehnerova mešního kancionálu, téhož litanie a 23 písní z kancionálu sv.-Janského. Kromě zpěvu polyfonického pěstoval sbor liturgický chorál gregoriánský z Graduale Romanum, takže při každé zpívané mši svaté až do litery přednášelo se vše, jak direktář předpisoval. Když nejdůst. pan biskup do Hodonína r. 1883 zavítal k biskupské visitaci, poznal ovšem hned při vkročení do chrámu Páně z »Ecce sacerdos magnus«, že zde svědomitě pěstuje se zpěv Cyrillský a sloužil dne následujícího, na který neděle připadala, mši pontifikální, při které Jednota

Cyrillská přednesla Benzovu Missa in hon. »sc. Caeciliae«, op. 15., Graduale chorální z Graduale Rom. a »Afferentur regi« od Hallera op. 15., Offertorium »Filiae regum« od Hallera a »O salutaris hostia« od Witta, 5hl. Pange lingua od Witta, Introitus a Communio z Graduale Romanum. Odpoledne bylo svěcení nového kříže v Rybařích a po něm průvod po hřbitově s modlitbami za zemřelé, při čemž obřadní zpěvy »De profundis«, »Miserere«, »Libera« a »Qui Lazarum« zpíval chorálně Cyrillský sbor kostelní střídavě se sborem kněžstva. Druhého dne navštívil J. M. tamější dílny tabákové továrny, ve které všichni Cyrillští literáti pracují, prozpěvující často při práci písně k Panně Marii a j. z Lehnerova kancionálu, což k nemalé radosti arcipastýře i tehdejších učinitelů, uvítavše příchod jeho zbožnou písní duchovní. Vzorá činnost Cyrillská doznala nelíbené pochvaly vrchnopastýřské a nadšenému řediteli i původci Jednoty dostalo se vzácného uznání. Roku příštího naskytla se Jednotě opětná příležitost, aby se podobně osvědčila před nejduš. p. biskupem zavítavším ku svěcení kostela obětovnosti vdp. děkana a farníků obnoveného a vyzdobeného. Obřady svěcení, jakož i mše pontifikální oslaveny důstojným zpěvem, jako za biskupské visitace. To byly nejradostnější a nejsvětější stránky ze života první a nejstarší Jednoty diecése, již odchodem vp. Jelínka za faráře do Sakyvic nastali dnové smutku a opuštěnosti. Řediteli práci přemoženému nedostávalo se té vroucné podpory a pomoci, jaké k organizaci a udržování života spolkového nezbytně se vyžaduje, a v osamocení udržoval zpěv na výši, kam Jednotu povznesl, doufaje, že nová doba přivede nové pomocníky, kteří se ujmou stránky organizační s toužou láskou, s jakou pečuje on o stránku hudební.

Jako ve všech dosud uvedených diecích bylo i v diecési Brněnské, že v osadách, kde první zvukové přesného zpěvu církevního se ozvali, také první Jednoty Cyrillské povstaly. V Doubravici na Svitavě dílo Cyrillské zahájeno jest již roku 1874 (viz »Cyrill«, XVII., 42.) společnou péčí faráře Jana Soukopa, a řídícího učitele Aloise Magdy. Oba velezasloužili a nadšení Cyrilisté nás již opustili, první za těchto dnů, druhý před několika roky, dílo své nástupcům svým odkávaje. Pán Bůh oba pilné pracovníky povolal do sboru Cyrillistů, kteří na věky nepřestanou chváliti a velebiti nejsvětější jméno Jeho. Slitovník nebeský, který nenechá bez odměny ani číše vody poskytnuté žiznivému, bude štědrým odpla-

titelem oběma horlitelům pro oslavu posvátné bohoslužby zde na zemi a učiní je účastnými věčné bohoslužby tam na nebi. Oba zde k svorné práci podali si ruce, založivše r. 1882 farní Jednotu Cyrillskou od těch dob až do této chvíle nepřetržitě působící a neustále se zdokonalující, jejížto činnost jasně sledovati lze z výročních zpráv svědomitě zasílaných, jakož i z dopisů s »Cyrilem« pravidelně sdělovaných. Liturgický sbor čítal hned v počátcích 5 sopranů, 5 altů, 5 tenorů a 6 bassů, poměr hlasů velmi vyrovnaný, jak redaktor při návštěvě své se přesvědčil. Při zpívané mši svaté, kterou tam sloužil, osvědčil sbor řádně vyškolený v pojmání i v přednesu cit vybroušený svědomitým cvičením. Ku skladbám mistrů doby nové počaly se přibírat také skladby staré, jako: Viadanova mše »Sine nomine« a téhož mešní skladba »L'hora passa«, Orlandova de Lasso, Missa Quarta a Octavi Toni, jakož i různá motetta starých mistrů. Z nových skladeb nacvičena 5hlasá Wittova Missa »in hon. sc. Raphaelis Arch.«, Skuherského »in hon. sc. Ferdinandi«, Kaimova »in hon. sc. Caeciliae« a »Jesu Redemptor«, 5 mši od Greitha, Rampisova aj. Introit a Communio zpívány vždy chorálně. Když zasloužilý ředitel roku 1886 zemřel, pokračoval v témž duchu bývalý jednatel a nástupce Julius Stantejský, který od té doby Jednotu řídí, rozmnoživ repertoire novými skladbami mešními, jak následují: Missa Sexta a XII. od Sychry, Missa brevis od Schmieda, Missa »Angelorum Custodum«, Missa »sc. Joannis Bapt.« od Singenbergera a téhož Requiem, Missa IX. od Pompea Canniciari, a valně motett od různých skladatelů. — Při pilném pěstování zpěvu liturgického nebylo však zapomínáno na zvelebování zpěvu obecného zaváděním nejlepších písní, jakož i zpěvů rořátních redaktorem vydaných. Věrnými spolupracovníky byli a jsou dosud vp. kaplan, Fr. Geduš, který přednáškami odbornými ve valných hromadách členstvo poučuje a k další činnosti povzbuzuje, jakož i jednatel, Eduard Slovák. O valné hromadě r. 1889 bylo předmětem přednášky: »Kterak dlužno české kostelní písně správně podle českého přízvuku přednáseti?«, roku 1891: »Přehled dějin katolické hudby kostelní« s poukázáním na velkolepost myšlenky jevící se v jednotě řeči obětní, která jest řečí zpěvu liturgického; r. 1892: »Některé ukázky z dějin české písně obecné.« Jestliže vp. kaplan poutavými přednáškami seznamoval členy Jednoty s rozmanitými předměty oboru zpěvu posvátného, jakož i z du-

ležitostí a významem zpěvu liturgického i obecného, pan učitel a jednatel Slovák jadrnými zprávami svými výročními doplňovanými poučnými výklady poměrů místních se dotýkal, nabádaje k nadšení a neustálému pokroku. Poučná a povzbuzující slova obou řečníků doplňovával pak farář jakožto předseda Jednoty důmyslnými proslovy, přihlížeje vždy k zájmům a účelům Obecné Jednoty Cyrillské, k níž lnul láskou a vroucností pravého ryziho Cyrillisty. Tak v jedné z řečí, jimiž valné hromady vždy zahajoval, poukázal na některé odstavce stanov, v nichž o účelu Jednoty se mluví a právem z toho dovozoval, že pořádání světských zábav na vrub Jednoty naprosto se nesnáší se vznešeným úkolem, k němuž Obecná Jednota Cyrillská se nese, upozorniv tím širší kruhy na nebezpečí, které by vzniknouti mohlo ve farních Jednotách obojživelnictvím a současným pěstováním zpěvu světského a zábav světských, jelikož Jednoty Cyrillské jsou spolky církevními, jejichž rozsáhlý obor činnosti nedopouští žádného drobení sil a plýtvání drahým časem, který zasvěcen jest výhradně službě vyšší a vznešenější. — Roku 1890 zahájil valnou hromadu vzpomínkou na 25leté jubileum činnosti reformační v jubilejním chrámu Páně svatého Cyrilla a Methoda v Karlíně, odkud reforma vyšla, seznámiv přítomné účastníky z přehledným vývojem Jednoty Cyrillské v Čechách a na Moravě. R. 1891 líčil přítomným obraz přípravné doby Cyrillské dle vypravování redaktorova v tomto listě, připojiv postup prací, jaké farní Jednota Doubravická podstoupila. Letošního pak roku přišel dne 14. února do valné

hromady rozžehnatí se s Jednotou svou tak vroucně milovanou. Když do schůze přčetně navštívené dostavil se pouze pan kaplan bez veledůstojného svého faráře a přítomným vyřizoval, že pan farář pro chorobu dostaviti se nemohl, zarmoutila zpráva smutná shromáždění tou měrou, že k němu ihned vyslána jest deputace. Rodině Cyrillská teskno bylo bez otce, který takměř na rukou jejích k nim zavítal. Hluboce dojat děkoval za něžný důkaz lásky dětinné, mluvil od srdce o důležitosti a významu zpěvu ryze církevního, vzpomínaje zejména staročeských rorátů, které naplněný kostel k nové vždy zbožnosti rozněcují, líčil plodnou činnost Jednoty Cyrillské na osadě zřízené, která právě letos slaví 10. rok trvání svého, děkoval srdcem rozechvěným neunavnému řediteli, jakož i veškerým členům činným, k soudružnosti jich napomínaje a kvítku v osadě jeho tak spanile rozkvětlému z toho srdce přál, aby nikdy nevadlo, aby za pomoci Boží stále květla ta Jednota Cyrillská, kterou farost jeho se honosí, ta chloubá a láska jeho. Dojemným ohlasem doznívala slova pečlivého pastýře v útrokách účastníkův, z nichž snad nikdo netušil, že jsou posledním pozdravem, tklivým rozloučením se, životním doslovem, labutím zpěvem, poslední písní pěvce bohumilého. Rozžehnav se s Jednotou vroucně milovanou, již náleželo srdce jeho, za několik dní rozžehnal se i s osadou, vyměnil přibyték pozemský za sídlo věčnosti. Jednota Cyrillská, kterou založil a miloval, jest jeho odkazem a zůstane jeho pomníkem. Nám všem Cyrillistům bude neustále vzorem nadšení a lásky k ideálům Cyrillským. (Pokračování.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Čechy.

Diecése Budějovická.

Tábor. Prvou neděli postní 1. r. konala farní Cyrillská Jednota Tábořská po třinácté řádnou výroční schůzi v sále na střelnici. Před ní slavila Jednota po čtvrté historický koncert duchovní řízením starosty prof. Konráda. Pravíme »slavila«, ježto staly se tyto koncerty jakýmsi duchovními festivaly na poučení a pochoutku vybraného obecnstva. Letos přišel si poslechnouti vzácný program též věhlasný mistr a milovník hudebního umění, Chrudimský ob. starosta Klimeš, jenž právě tu meškal. Program byl už dříve uveden, Korunou jeho byl slavnostní motett mistra Gallusa »Ascen-

dens Christus in altum«. Originální to skladba plna polyfonového umění a života, v ní dokonce nejví se »acht deutsche (!) Originalität«, jak dí dr. Proske, ale ovšem jeví se v ní »höchst eigenthümliche Auffassungsweise«, jak před tím napsal. (Mus. div., A. I., t. II. 1855, str. XXXVI.) Gallus je svůj, ale nikoliv ducha německého. Byl rodem Slovinec z rodu Petelinů (= kohout), jenž v Němcích ani se neučil, ani nepůsobil, nýbrž vlastní píli nabyt mistrovství a u nás sloužil, nejprve jako kapelník dómu Olomúckého (za biskupa Stanislava Pavlovského), pak jako ředitel kůru (kantore) v Praze až

do smrti své r. 1591. Z ostatních čísel dotýkáme ještě toho, že náš Šimon Lomnický, ač jeho písně jsou namnoze jen veršovaná prosa, přece uměl k nim krásné nápěvy skládati neb vybírat. Celý smíšený sbor čítal tentokráte 48 členů, z nichžto hlavně pro nemoc scházelo při produkci 10. — Hned po koncertě zahájil starosta valnou hromadu za přítomnosti 30 členů. Vyřídil se při ní obvyklý spolkový program. Pro Obecnou Jednotu vyjímáme a podáváme tato data: Jednota Tábořská měla v minulém správním roce 27 členů zakládajících, 38 přispívajících a 55 účinkujících (i s 12 členy 2. oddělení Cyrillské školy). Činnost Jednoty byla táž jako minulá léta. Starosta vytknul, že 2. oddělení Cyrillské školy pěvecké sám cvičil a to ovšem zdarma 1 hodinu týdně ve figurálním a chorálním

zpěvu, jako minulá léta. O prvním oddělení nepodáno žádné zprávy. Z podaného programu ředitele kůru vytknouti jest tyto nové skladby: Ferd. Schaller »de Beata« op. 29 a 1. Sonntagsmesse op. 14, Sychrovu Missa decima, Jeremiášovu D dur mši, Brosig F moll a Fibichovu Missa brevis; Foersterovo krásné »Regina coeli« a Wittovo skvělé C moll »Te Deum« kromě hojného repertoria staršího. Do inventáře přibýlo nových hudebnin: právě jmenované mše a hlasy k sedmi číslům 4. historického koncertu. Po této zprávě učiněn a přijat byl jednomyslně opět návrh, by k příští hromadě opět připraven byl historický koncert. Do výboru zvoleni byli tiž páni, co minulá léta: prof. Bolech, Kotrbelec st., vp. Jos. Thír (jednatelem). Starosta vloni zvolený trvá tři léta.

Morava.

Diecése Brněnská.

Polehradice. (Výroční zpráva.) V činnosti své r. 1891 nezůstala naše farní Cyrillská Jednota za lety uplynulými. Jelikož bylo z dob dřívějších skladeb hromadých dosti velká zásoba, přihlíželo se hlavně k tomu, aby tyto důkladněji ještě nacvičeny byly. Bylo také nahraditi mezeru, která povstala tím, že tři výborné zpěvačky, 2 sopranistky a 1 altistka, se provdaly a z počtu činných členů Jednoty vystoupily; byloť na místě jich přibráno ze školy pěvecké několik dítek a s těmi se musely veškeré skladby prostudovati. Zpíváno bylo jako i po dřívější leta o každém zasvěceném svátku při zpívání mši sv., a sice vždy Gloria a Credo s textem celým, též připadající Gradualia, Sequence i Offertoria; Introit a Communio pokaždé z Grad. Rom. Dále zpívala Jednota při jednom svěcení kříže a šesti členům činným při jejich oddavkách, dávajíc jim takto jakousi výbavu za jejich pilnost a obětavost věnovanou snahám Jednoty. Kromě toho obstarávala Jednota jako i v letech minulých veškeré obřadní zpěvy na př. při svěcení vody, hromniček, kočiček, v pašijovém týdnu, o Božím Těle, na dušičky a t. d. Pokud stačil čas, cvičeny i sbory obsahu světského, a uspořádala Jednota dne 25. ledna 1891 zábavu pěvecko-deklamatorní s výsledkem velmi zdařilým. Co však zvláště podotknouti sluší, co všem členům Jednoty ano veškerým farníkům Polehradickým navždy v blahé upomínce zůstane, je to, že u příležitosti generální visitace dne 9. července 1891 od samého nejdůstojnějšího velepastýře dra Františka Salesia Bauera pěvecké výkony Cyrillské Jednoty nanejdříve milostivého uznání došly. Jeť všeobecně známo, že J. bisk. M. nevšední znalostí v oboru kostelní hudby vyniká a o obrození její úsilovně se stará; a proto důvěřujíc se v blahosklonné přijetí přednesla Cyrillská Jednota po sv. biřmování v kostele u přítomnosti J. bisk. M. a mnohých důstojných pánů farářů z okolí několik skladeb, aby takto podána byla

jakási ukázka, jakým as směrem Cyrillská Jednota se běže. Nejprve zazpíváno »Adoro te devote« od Freye, pak chorálně Introitus a Communio ze mše o slavnosti Všech Svatých, Kyrie a Gloria ze mše »in hon. sc. Caeciliae« od Singenbergera s průvodem harmonia, dále »Veni sancte Spiritus« 5hl. od Aiblingera, Versus recitando, a chorálně Sequence, (na pondělí svatodušní); pak »Benedicta es tu«, Graduale na slavnost Nepoškvrněného početí P. M. od Witta a konečně 5hlasé Offertorium na Boží Hod vánoční při 3. mši »Tui sunt coeli« od Witta. Na to představila se celá Jednota Jeho bisk. M. taktéž v kostele a sbormistr oslovil nejdůst. arcipastýře asi takto: »Vaše biskupská Milosti! Naše farní Cyrillská Jednota pokládá si to za velikou čest, že jí dopřáno bylo u přítomnosti Vaší bisk. Milosti přednésti několik kostelních skladeb. My sice jsme si toho dobře vědomi, že výkony naše u mnohých věcech nedokonalé jsou, avšak doufáme, že dobrotivý Pán Bůh, jenž více hledí na dobrou vůli nežli na skutek sám, i tuto nedokonalou obět od nás milostivě přijmouti ráčí, a doufáme to tím bezpečněji, poněvadž u výběru skladeb jakož i u provozování jich se neřídíme snad libovůlí svou, nýbrž vůlí sv. církve, zpívající zvláště při slavné oběti mše sv., tomto středu sv. liturgie, vždy jen to, co sv. církev předpisuje, a tak, jak ona to schvaluje anebo aspoň dovoluje. Abychom pak na této, jak pevně máme za to, dobré cestě setrvati a se vždy více a více zdokonalovati mohli, prosíme Vaší bisk. Milost co nejsnažněji za sv. požehnání.« Nejdůstojnější pan biskup patrně mile dojat, ráčil na to delší řečí v pravdě přelaskavou, otcovskou oblažiti členy Jednoty, kteří tu svého velepastýře jako dítky svého otce obklopili, v níž se zmínil ráčil, že zpěvné výkony naší Jednoty častěji už za příležitosti udělování sv. biřmování v Kloboucích r. 1888 seznal a proto se těšil, že letos na generální visitaci i do Polehradic

zavítá a tu že zajisté milého překvapení se mu dostane. Dále podotkl nejdůst. pan biskup že byl hned na počátku při uvádění do chrámu Páně tím velebným »Ecce sacerdos magnus« (od Rampise) až k slzám dojat a že i při ostatních zpěvech se znal, že v tomto směru naše obec, ač jako v nějakém zákoutí leží, mnohým jiným za vzor sloužití může. Konečně vyslovil nejdůst. p. biskup přání, aby všichni členové Jednoty tak jak nyní na světě zpěvem Boha oslavují, Jemu i po smrti ve společnosti svatých andělů chvalozpěvy prozpěvovati mohli věčně. A aby se tak stalo, jako bezpečnou záruku toho, udělil nejdůst. velepastýř, jak pravil, milerád Jednotě své biskupské požehnání. Rozumí se samo sebou, že všichni členové Jednoty se srdcem vděčným a radostí rozechvělým libali ruku J. bisk. M. za slova tak laskavá a povzbuzující, a že všichni v této době svatosvaté předsevzeti si učinili stále se zdokonalovati a bohu libé snahy Jednoty Cyrillské ze všech sil svých podporovati. To pochvalné uznání činnosti spolkové, od samého velepastýře, tedy z místa nejkompetentnější, u přítomnosti téměř veškerých farníků vyslovené, bylo Jednotě nejlepší odměnou za její přičinlivost, zároveň pak převelikou náhradou za ty ústrky, jakých musela snášeti hlavně v první době své činnosti od některých nevědomých lidí anebo i surových. Nyní ovšem už Jednota nepřítelů nemá, aniť vidí, že nejenom zdárně o zvelebování zpěvu chrámového se stará, ale i občasným pořádáním ušlechtilých zábav ku zjemnění mravů velice přispívá. Jakož se ale ve světě vždycky radostné věci se zármutkem střídají, tak i také naše Jednota loňského roku velmi citelnou ztrátu utrpěla odchodem p. Jana Broskvy do Vel. Pavlovic. Jmenovaný pán od r. 1885 byl neunavným sbormistrem Jednoty a svou horlivostí a dovedností nemálo přispěl k jejímu rozkvětu. An tuto jeho činnosti vděčná zmínka se činí, budiž dovoleno i vysloviti naději, že o rozšíření Cyrillské myšlenky i v novém svém domově všemožně se zasazovati bude. Jednota naše čítá 3 zakládající, 21 přispívajících a 27 činných členů, z nichž je 7 sopránů, 6 altů, 6 tenorů, 8 bassů. Při valné hromadě dne 2. února 1891 zvoleni byli: za předsedu dp. farář Filip Toufar, za sbormistra pan Jan Broskva, do výboru pp. Jan Otýpka, Jan Čermák, Antonín Stehlík a Fr. Kakáč. Pod ochranou sv. Cyrilla nastupuje naše Cyrillská Jednota se svěží myslí svou osmou roční pouť, k níž z plna srdce voláme: »Zdať Bůh!«

Jan Stehlík, t. č. jednatel.

Z Jimramova. (Výroční zpráva.) Rok 1891 řadí se důstojně k minulým v dějinách naší Jednoty. Valná schůze její bývá vždy pružinou k nové horlivosti a činnosti na roli posvátného zpěvu. Jednota měla čtvrtou valnou schůzi v neděli dne 19. dubna 1891. Schůzi zahájil dp. Method Hošek, předseda, slovy nadšenými o zpěvu posvátném a

tím osvědčil svou dobrou vůli a ochotu, s jakou v ústrety přichází Jednotě. Těší to zajisté všechny Cyrillisty zdejší, že nový p. farář, nastoupiv úřad po velezasloužilém, zvěčnělém předchůdci svém msgr. Janu Havránkovi, kanovníku, hned od počátku v přízni a podporování Jednoty jej následoval. Poukázal ku vznešené, bohu libé, užitečné a spolu příjemné úloze, jakou vytkli sobě Cyrillisté, scházejíce se ku zvelebení chrámového zpěvu. Jednotami zavládl zpěv povznášející. Zpěv je vyšší modlitbou. Člověka povznáší, ale i sílí a obveseluje. Poděkovav údům za osvědčenou ochotu, žádal je, by na té dráze dále pokračovali a zpěvem svým zvelebovali a podporovali pobožnost chrámovou. Zvláštní díky vyslovil velezasloužilému p. řídícímu Bastlovi, že pilně a neunavně posvátnému zpěvu cvičil, aby Jednota prospívala. Díky vzdal je za ochotu, jakou jevíli údové činní v roce minulém, tak že Jednota cíle svého dosáhla. Žádal přítomné, by v díle počatém i dále pokračovali. Jednota oslavovala zpěvem krásným a důstojným všechny Hody Boží, svátky zasvěcené, větší slavnosti církevní, jako v letech minulých, ale i jiné znamenité události, které v katolické farnosti v roce uplynulém se sběhly. Zmíním se tudíž jen o nových, mimořádných produkcích Jednoty. Na den sv. Marka a na křížové dny zpívala Jednota při průvodech 4hlasně litanie ke všem svatým, které velmi mile se poslouchaly. Jednota cvičila též světské sbory a rozvětvovala svou činnost i mimo chrám Páně. Pěvecko-hudební akademie, kterou Jednota dne 3. května uspořádala, jasně svědčí o tom, jak dalece pokročila a se zdokonalila. Pilné cvičení, které předcházelo dokonalé provedení jednohlavých čísel, odměnilo četné obecenstvo přítomností svou. Zvláště poctil nás vysokorodý pan Edmund hrabě z Belcredi svou vznešenou návštěvou. Všeobecná spokojenost a pochvala, jaká po každém čísle programu hlučně projevena byla, je nejlepším důkazem, jak produkce Jednoty přijaty byly. Ten krásný večer utkvěl každému účastníkovi dlouho v paměti. Všecka čest a dík budiž všem činným za to, že tak jednotně a svorně k akademii přispěli. Dne 22. května slavil vysokorodý pan Edmund hrabě z Belcredi své 70leté narozeniny. Ten den byl však spolu slavností pro celý Jimramov a okolí. Vždyť pan hrabě za ta léta, co zde v Jimramově přebýval, nesčetná a velká dobrodíní prokazoval, obzvláště chudíně bez rozdílu náboženství, chrám Páně obmyslil vzácnými dary a všechny dobročinné spolky štědře podporoval. Což divu, že celý Jimramov tuto příležitost rád uvítal, by tomu velikému dobrodínci, ano dobrému otci a pravému šlechtici nejen rodem, ale i duchem, životem a šlechtnými skutky křesťanskými svou povinnou vděčnost a lásku veřejně a důstojně projevil. V předvečer slavnosti uspořádaly spolky zdejší k zámku slavnostní pochodňový průvod. Zastaveníčko před zámkem zvláště Jednota Cyrillská oslavila, pějí nadšené milova-

nému, staříckému oslavenci na počest více sborů. Druhého pak dne pěla Jednota ve chrámu Páně při slavné mši sv., již za blaho oslavencovo s asistencí sloužil dp. předseda. Aby činní údové za jejich ochotu a píli, s jakou vytrvale v minulém roce zpěvem svým služby Boží oslavovali, ušlechtilou zábavou odměnění byli, Jednota v létě podnikla výlet do Baldy u Poličky. Tam vykonala pobožnost, pěje v kapli sbor k P. Marii, odpoledne pak sbory světskými a produkcemi hudebními mile všechny hosty přítomné z okolí Poličského a Bysterského pobavila. V předvečer všech věrných zemřelých Jednota Cyrillská s katolicko-politickou uspořádala průvod lampionový na hřbitov a ke kryptě hraběcí, kdež 4hlasně pěla sbor »V Trojici Bože jediný« ze sv.-Janského kancionálu. O svátých Vánočních dokázala opětně pěvecká škola dítek, jaký pokrok učinila za mistrného vedení paně řídícího Bastla. Pan ředitel hudby připravil tím zvláštní radost a nadšení pro tajemství Vánoční nejen rodičům dítek zpívajících, ale i všem přítomným věřícím ve chrámu vůbec. Dokonale uchycené a provedené koledy tklivě jímaly srdce všech a mnohé pohnuly až k slzám. Snaživý a neunavný p. ředitel posvátného zpěvu i v tomto roce věnoval rozkvětu Jednoty všecku svou pozornost, pro Jednotu pracoval nezištně a horlivě po celý rok, síly své milerád obětoval a nasazoval aby Jednota Cyrillská nově nacvičenými skladbami čest a slávu Boží v chrámu Páně vždy více rozmnožovala. Než i mimo chrám Páně farníci okusili při rozličných slavnostných příležitostech chutného a sladkého ovoce Jednoty Cyrillské. Jest to celá řada různých skladeb, které Jednota v roce 1891 nacvičila a pěla. A sice: Missa »in hon. sc. Stephani« od Hausmanna. Mše pro smíšený sbor od Hausmanna. Druhá a osmá mše obecná z kancionálu Lehnerova. Requiem od Seidlera. 4hlasné »Zdravas Maria«. Offertoria »In te speravi« od Chluma a Sattlera. 4hlasné »Veritas mea« od Fričaje. Graduale »Domine, ne in furore« od V. Weise. »In Deo laudabo« od Diabelliho. »Vidi aquam« chorální. »Pange lingua« od Hallera

a Kistlera. Hymnus »Pange lingua« od Fr. Hrušky. 4hlasné Litanie ke všem Svatým. »V Trojici Bože jediný« za dušičky. »Aj tu jest chléb andělský«, »Zavítej Ježíši« k požehnání z kancionálu Lehnerova. »Přijď, o Duše přesvatý« z Cyrillského kancionálu. »Homo quidam fecit« na Boží Tělo. »Maria, Rodička Páně« při průvodu na Hromnice. »Regina coeli« od Hallera o vzkříšení Páně. Sbory při sňatku »Dnes blaha den« od Hausmanna, »Zachvěl se obraz v duši« a více jiných sborů. Jednota pěstovala též chorál. Zpívala chorálně ve sv. týdnu při večerní pobožnosti, při velké mši sv. na Hod Velkonoční, během celého roku »Asperges«, svého času »Vidi aquam« a též při jitřní na Hod Vánoční. Tak Jednota vzornou snahou p. Bastla neustále pokračuje a rok od roku se zdokonaluje. Kež Pán Bůh p. řídícího ku blahu farnosti dlouho zachová. Nebo až pěvecká škola dítek, již on po všecka 4 léta obzvláštní péči věnoval a dokonalý základ ke zpěvu vštěpoval, doroste, pak se ukáže teprv a ocení ovoce práce jeho šlechetné a poctivé, pak blaze bude prodletí ve chrámu Páně Jimramovském a naslouchati lahodným zvukům obnoveného zpěvu církevního. Dejž to Bůh!

František Mikan,
jednatel.

Z Rájce. Nové varhany v ceně 1800 zl. postavil v Rájci pan Jos. Vanický, stavitel varhan z Třebechovic v době 3 měsíců. Dispoice je následující: I. Manual má 6 rejstříků: Principal 8', Viola Gamba 8', Kryt 8', Octava 4', Bourdon 16', Mixtura 4násobná. II. Manual: 3 rejstříky: Principal houslový 8', Salicional 8', Flétna příčná 4'. Pedal: Violoncello 8', Violonbas 16', Subbas 16'. Spojky: pedalová a manualová. Forte celý stroj, mezzoforte a piano. Stavba provedena velmi solidně soustavy kuželové, hlasy rejstříků jsou jemny, jasny a lahodny v pianu, ve forte silny, mohutny. Zpěv při doprovodu činí se krásnějším a velebnějším. Lidový zpěv pěstěný dle kancionálu značně nabývá vrchu a sborové produkce na síly venkovské dobře se daří.

A. Luňáček.

OBSAH: Mistr Jakub Gallus (Hándl). — První desetiletí Cyrillské. — Obecná Jednota Cyrillská.

 Veškeré starší ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ v Karlině.

 S hudební přílohou číslo 4.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner v Karlině. Reklamace buďtež zaslány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 5.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

Z Předklášteří u Tišnova zaslal pan nadučitel Fr. Tenora o dosavadní činnosti zprávu, jak následuje: Farní Jednota Cyrillská založena 1. dne m. listopadu 1882. Počátkem bylo 8 zakládajících, 22 přispívajících a 31 činných členův. Předsedou Jednoty zvolen dp. farář Jan Buchal, pokladníkem starosta p. Ant. Svoboda a ředitelem zpěvů nadučitel p. Frant. Tenora. Mužské hlasy sestávaly skoro vesměs z necvičených ještě v hudbě sil. S mravenčí pili započalo cvičení hlasův mužských v počátcích hudebních. Mezi tím objednáno: Magister choralis, Graduale de tempore, Kancionál Svatojanský I. a II. díl a hlas varhan, responsoria, Organum comitans Frant. Witta, 32 mešních kancionálů od Lehnera. Než jmenované ty věci došly, byly hlasy mužské již tak vytříbeny, že se mohlo s adventními písněmi z kancionálů Lehnerových s celým sborem započítí. Návštěva činných členův byla velmi pilna, pročež v adventě cvičeny hned písně vánoční, pak postní a velikonoční. Na to objednány mše jednohlasné od Skuherského a Nešvery; když byly nacvičeny, rozděleny byly hlasy mužské k tenoru a basu. Nastalo cvičení čtyřhlasných zpěvů; k tomu objednány byly: Mše od Rampisa, Stehlea, Witta, Schöpfa a j.; dále motetta od Skuherského, Pange lingua od Palestriny a j. Nyní má Jednota kromě všech ročníků »Cyrilla« a příloh zásobu nacvičených hudebnin po celý rok. Mohlo by se ovšem ještě více docílit,

kdyby jmenovitě soprány a alty se déle udržeti daly; sotva dospěje který, že se naň může uspolehnouti, odejde; a tak octne se celý sbor v nesnázi, a opět to časek trvá, než se mezera vyplní. Za to však máme tím větší potěšení, když některá sopranistka, nevďa-li se, opět se navrátí a k praporu Jednoty se dostaví. Z cvičné školy z 20 dítek kolik se jich vydarí? Sotva 1 neb 2, a některý rok nezůstane ani ten; a ve velkém chrámu jest hlásek ten přece jen slabý, málo vydatný. Ano, pile mravenčí jest k tomu zapotřebí.

Během těch 9 let zemřel 1 přispívající, 1 činný člen a pokladník p. Ant. Svoboda; dvěma posledním zapěla Jednota sbory smuteční. Roku 1888 rozloučil se s námi velemilý p. předseda dp. J. Buchal, dosazen byv na faru do Dol. Louček. Místo jeho zastupoval pro naši Jednotu tak nadšený dp. L. Kolísek administrátor až do polovice listopadu. Téhož roku zakoupeno 20 kancionálův Koliskových. Počet členů se tak dalece nezměnil. Předsednictví převzal ochotně dp. farář L. Čermák, pokladníkem jest starosta p. H. Zelinka. Roku 1889 4. dne m. října jmenovala Jednota Cyrillská nadučitele p. Fr. Tenora za příčinou 25letého jubilea čestným členem svým a podala mu velmi zdařilý diplom.

V Boskovicích zřízena jest Jednota Cyrillská r. 1883. Sbor liturgický čítal hned na počátku 5 cantů, 5 altů, 7 tenorů a 5 bassů. Dle zpráv výročních, správně zasý-

laných vyvínoval se repertoire, jak následuje: »Missa Cunibert« od Rampise, Missa »Salve Regina« od Stehlea, Missa »sc. Ferdinandii« od Skuherského, Missa in hon. »Spiritus Sancti« a Missa in hon. »sc. Procopii« od Nešvery, Missa in hon. »sc. Josephi« a mše sv.-Václavská od Sychry, »Missa Angelica« od Pruchy, Requiem od Křížkovského a Witta, Te Deum od Křížkovského, 3 Pange lingua a několik motett. Jakým způsobem se rozvíjel život cyrilský za ta léta činnosti, nelze tuto vyliciti, jelikož zprávy dle formuláře podávané nebyly doplňovány obšírnějšími dopisy.

Opatský chrám Páně v **Rajhradě** stal se záhy vyvoleným stánkem přesného zpěvu církevního, na jehož uvedení a zvelebení bývalý ředitel kůru, P. Sarkander, neunavnou pílí po deset let pracoval, tak že již záhy kromě přesných skladeb přednášel se choral k Introitu a Communio, jakož i missálem předepsaná Gradualia a Offertoria. Sbor kostelní čítal r. 1882 10 sopránistů, 5 altistů, 3 tenory a 10 bassistů. Po P. Sarkandroví ujal se taktovky ředitelské P. Petr Hlobil, který v pašijovém týdnu r. 1883 ukázal, seč jest nadšení a láska, jak svědčí program skladeb přednesených. V neděli smrtelnou zpívána F. Aneriova mše, v neděli květnou kromě chorálních zpěvů při obřadech Kaimova »Missa Jesu Redemptor«, ve středu při Matutinum Responsoria Mittererova, na Zelený čtvrtek mše Hallerova, na Velký pátek kromě chorálních Improperií u Božího hrobu Handlovo »Ecce quomodo moritur«, na Bílou sobotu zhl. Wittova »Missa Exultet«, na Vzkříšení Schnablovo »Regina coeli«, na Hod Boží Kaimovy nešpory a Wittovo Te Deum. Množství případných motett se ani neuvádí. A veškerý tento program proveden jest s přesnou intonací, správnou deklamací a dokonalým šetřením všech znamének přednášecích. Po tak důkladných a svědomitých přípravách nezbyvalo ničeho více, leč formální zřízení Jednoty Cyrillské, která ve skutečnosti již stávala, což se stalo v den sv. Václava r. 1883; kdy vp. Petr Hlobil dohodnul se s učitelstvem Rajhradským, aby slavnostním způsobem dítka dávno narozené řádně se pokřtílo. Pan učitel Truhlář zahájil bez průtahu pravidelné cvičení a v den sv. Cecilie nová Jednota počala činnost Stehleovou mší »Exultate Deo«, večer pak akademií hudební s přednáškou P. Sarkandra Navrátila a zajímavým programem hudebním. Jednota čítala 60 členů a dostalo se jí pochvaly J. M. nejdůst. panem biskupem k řádové slavnosti sv. Benedikta zavítavším.

Při výročním Requiem za opata Vintýře Kalivodu předneseno Jednotou Requiem od Etta s Wittovým Libera a Salve. V pašijovém týdnu provedena mše »Stabat mater« od Singenbergera, při matutinum responsoria Wittova, na Velký pátek Wittovo »Stabat mater« kromě skladeb roku minulé na kruchtě provozovaných. Takovou měrou Jednota za předsednictví P. Petra Hlobila a za ředitelství Fr. Truhláře den ode dne utěšeně prospívala, tak že s radostí bylo lze pohlížeti na ovoce společného úsilí. Kromě kostelní činnosti poučováno i širší obecenstvo přednáškami v zimních večerech, z nichž 3 konal předseda a 1. sbormistr Jednoty, která účastnila se též různých slavností, jako na př. průvodu, když novosvěcenec vp. Ladislav Zavadil z otcovského domu do klášterního chrámu Páně za příčinou primičné slavnosti se bral, svěcení praporu vojenských vysloužilců v Sýrovicích přednesením mše Wittovy při službách Božích, 300leté slavnosti sv. Karla Boro-mejského v Opatovicích zpěvem při zpívané mši sv. a j. Na jaký stupeň dokonalosti dospěla Jednota za vzorného řízení a vzájemné součinnosti nejkrásněji se objevilo roku 1884, když účastníci velkolepé Cyrillské slavnosti Brněnské, majíce v čele samého arcipastýře, J. M. nejdůst. p. biskupa, Františka Sál. Bauera, zvláštním Cyrillským vlakem do Rajhradu zavítali, kdež Cyrillská Jednota farní slavnými nešporami ve falso bordone, jakož i Te Deum laudamus vzorně přednesenými uchvátila palmu vítěznou. Ve výroční den založení Jednoty konána velká akademie s bohatým programem. Když pak J. cís. Vys., pan arcivévoda Salvator do kláštera zavítal, přednesla Jednota několik skladeb, začez se jí dostalo velmi chvalného uznání. Korunou slavnosti byly duchovní hody Velehradské, když nejdůst. p. opat do sídla sv. Methoda zavítavší, za četné assistance svých kněží benediktinů slavnou pontifikální mši svatou sloužil, při níž Jednota 32 hlasů čítající s vroucností a nadšením přednesla mešní skladbu sv. Františka Xav. od Witta s případnými motetty od Aiblingera a Sandnera. Repertoire kostelních skladeb ustavičně rostl. Po celý rok cvičila a zpívala Jednota při nedělních a svatečních službách Božích skladby přesně dle předpisů církevních a to chorální i vícehlasé. Přednášeny výhradně mše i motetta skladatelů na slovo braných, jako jsou Křížkovský, Skuherský, Foerster, Witt, Kaim, Koenen, Ett, Stehle, Zangl, Schaller, Mitterer, Schweitzer a j. Hudebními pak akademiemi každého roku pořáda-

nými s přednáškami také širší obecnost
vždy hlouběji zasvěcovalo se v tajemné
krásky klassického zpěvu církevního. Sou-
stavně pěstovanou, rozsáhlou činností stala
se Rajhradská Jednota Cyrillská učitelkou
veškerého vůkolí, jasným vzorem pože-

nané, bohumilé práce na oslavu vznešené
bohoslužby a ku vzdělání i potěše osadníků,
jakož i všech lidí dobré vůle. Nadšenému
předsedovi, horlivému sbormistru, výboru
i Jednotě lze spokojeně pohlížeti nazpět na
ta léta svorné součinnosti. (Pokračování.)

Praktické názory v novém směru hudby církevní.

Sestavil Jan Ev. Zelinka. (Pokračování.)

Modus VI., často v transpozici na *g* nebo
ges užívaný, obdrží prve uvedený závěr,
ovšem o tercii výše přeložený.

Příklady: Offertorium »Domine convér-
tere«, Communio »Ecce Dominus véniet«
a j., neb v původní četbě na *f*, zřídka
v četbě dle sopránového klíče na *e*. Gra-
duale »Benedictus es Domine« (Missa vo-
tiva de Ss. Trinitate) vyniká výškou v druhé
polovici zpěvu lydičského s přeměnou *f* klíče
na druhé čáře v *e* klíč na třetí a připojen
jest veršik s předcházejícím alleluja v modu 8.
(myxolydičském). Čtíme tedy klíč sopránový
až k prvnímu verši, potom klíč houslový
v téže tonině *es* a připojíme alleluja s ver-
šikem na *f* (*b* dur) opět v četbě klíče so-
pránového. Obdržíme:

až ku

Ÿ.

až ku

Aby vždy pokud nejvíce možno zame-
zeno bylo článkování jednotlivých oddílů
vkládáním modulací či meziher, nutno zvláště
harmonisátoru, kterému doprovázení zpěvu
uloženo jest, souvislost tonin předem pro-
mysleti.

Má-li se svrchu uvedený zpěv v době
po neděli septuagesima přednášeti, vy-
nechá se alleluja i s veršikem k témuž pří-
pojeným a následuje po graduale ihned
tractus, zde v modu I. uvedený, který
hodil by se vzhledem ku předcházejícímu
es dur opět na *es* 5 *b* (*es* moll vzhledem ku
harmonisaci a objevujícímu se *b* VI. stupni).
V době velikonoční vynechá se graduale,
alleluja shora uvedené i s veršikem při-
pojí se k alleluja i s veršikem »Benedi-
camus Patrem« jako modus I. pod traktem
uvedeným a obdržíme toto spojení.

Prvý veršik končí:

a připojí se v původní četbě na *d*

Toto druhé alleluja se po verši i s ne-
umou či melismou na slabice *a* opakuje.

Podobné uspořádání k vůli úplnosti ná-
zoru praktických uvedených velmi často se
objevuje.

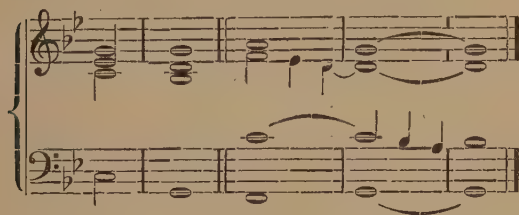
Snadno utvoříme sobě závěr ku zpěvům
modu VII. a VIII. (mixolydičský), který
nejčastěji na *f* 2 *b* přenášíme. Obdržíme
poloviční závěr, od I. neb IV. k V. stupni
naší dur stupnice, totožné s jonickým mo-
dem.

nebo

Přeneseme modus X. (aeolický) na *g*, obdržíme naši starou *g* moll stupnici,

jejíž závěr známe z modu II., s *b* VI. stupněm vzhledem ku starým zpěvům obcházíme citlivý ton naší harmonické moll stupnice zde charakterisující postup aeolský (*b* VII.).

Modus (XIII.) na místo XI. položený (jonická), má závěr naší dur stupnice v původní četbě na *c* neb přenesený na *d* (2#).

Z názorů praktických vysvítá, jak vyvinul se ze starého systém náš panující na základě harmonie. Připojením harmonie ztrácí staré modi čím dál tím více svého původního rázu, který hledíme zachovati přesnou diatonikou.

Patrné jest, že modi jonický, lydický, mixolydický i frygický v ohledu harmonickém o naši dur, ostatní dorický a aeolický o naši moll stupnici se opírají. Není-li možno docíliti uspokojivého závěru úplného od V. ku I. bez zvýšení VII. stupně, užíváme závěru od IV. i jiného stupně ku zachování diatonických postupů (bez akcidentálu). Tolik možno říci o závěrech co předešlých či samostatných úvodech ku zpěvům starým.

Jak daleko možno přidržeti se této zásady při harmonisaci zpěvů samých, závisí od okolností. Zpěv frygický nejlépe ukončí harmonickým závěrem pod b) uvedeným, tedy s tercí velkou v průvodu harmonickém nikoliv v cantu firmu, že i uprostřed zpěvu závěr podobný objeviti se může, zvláště v odstavci chorálním netřeba dokazovati. Ostatních akcidentálů, zejména proměny *b* v *b* neb všeobecně v dorickém modu VI., v lydickém IV. nebo v aeolickém II., stupně *b* užívá se ku zamezení tritonu.

Dle řádu liturgického koná se oběť mše svaté buď dle pokračování roku církevního (denní mše, secundum ordinem officii) nebo

liši se, odstupuje od tohoto (extra ordinem officii.) Mše, v pořádku roku církevního konané, jsou buď de tempore nebo de sanctis. Významné jsou důvody obsažené v II. díle spisu: »Pastoraltheologie« durch Dr. Jos. Amberger (Pustet). Rokem církevním znázorněn jest církví vyvíjející se život Spasitelův. O vánocích až ku slavnosti Zjevení Páně (Epiph. Dom.) prorocké působení. Od Velikonoc do Na nebe vstoupení kněžské působení. Od slavnosti Seslání Ducha sv. a Božího Těla královská činnost Vykupitelova. Poněvadž kněžská působnost nejvýše stojí, nachází se slavnost velikonoční nejvýše, dle této řídí se veškeré slavnosti ostatní. Ku třem jmenovaným slavnostem druží se neděle roku církevního, význam oněch buď co příprava předcházející neb dodatečně vyvíjející se. Ku nedělim druží se opět ferie (ostatní dny týhodne), o význam oněch se opírající, proprium missarum de tempore (přináležící mše k době).

Pastorální život církevní nachází se v úzkém spojení se Svatými, v tom spočívá příčina a význam missae de sanctis. Život Svatých jest největší oslavou a povznesením učení Vykupitelova, proto oslava dnů náležejících Svatým převyšuje svěcení neděle (dominica) i dnu týhodne (feria). Všecky nedělní slavnosti a některé zvláště významné ferie (dny týhodne) komemorují se pro svůj význam v roce církevním. Commemoratio (vzpomínka) děje se při oběti mešní v kolektě, sekretě, postkomuniu, o nedělích, v některých dnech týhodne a vigiliích (předvečer slavnosti) i ve zvláštním posledním evangeliu. Některé neděle a ferie nepřipouští slavnost žádnou, některé připouští pouze slavnosti nejvyššího významu. Mše, které zvláštní slavnosti neb příležitosti se obětují buď co prosba, dikůvzdání nebo chvála, slovou votivní.

V širším smyslu vztahuje-li duchovní obětní dary jednotlivým osobám na příklad snoubencům, v užším smyslu odpovídá-li této příležitosti zvláštní mešní formulář. Missa pro defunctis (za zemřelé) náleží mezi mše votivní. Dr. Amberger uvádí čtyři formuláře mši za zemřelé.

Svátky, jako slavnosti Mariánské, svat. andělů a apoštolů, mají v určitých dnech mše votivní. Mše de tempore nepřibírají této vlastnosti.

Poněvadž svátky světcův a světic nad slavnost nedělní vynikají, jest jasno, jakých zpěvů užívati se má při introitu, graduale, offertoriu a communio. Je-li na př. poznamenáno v direktáři vedle Dominica IX. post Pentec. jméno svěťce S. Hieronymi

Aemiliani C. n. P. připadí introitus: »Effúsum est in terra« atd., graduale: »Derivéntur fontes tui foras« až k alleluja s veršikem »Dispérsit dedit paupéribus«, offertorium: »Quando orábas cum lácrimis«, communio: »Religio munda« atd. Vedle Dom. IV. post Pascha poznamenáný svátek S. Fidelis a Sigmaringa M. obdrží mši na jednoho mučedníka v době Velikonoční, introitus: »Protexisti me Deus«, všechna gradualia v době velikonoční vypouští se, na jich místě zpívá se dvojnásobné alleluja s veršikem, pak jednoduché alleluja s druhým veršikem a druhé alleluja se opakuje. V našem případě: all. Confitebúntur coeli, all. Posuisti Domine. V době velikonoční přibírají introitus, offertorium a communio dvojnásobné alleluja.

Zvláštních důkazů netřeba, že některé svátky svatých a světic mají mše společné obsažené v commune sanctorum na př. sv. Gothard, biskup a vyznavač náleží v commune Confessoris Pontificis. V sedmi letech vystřídají se všechny svátky Svatých a Světic na neděli připadající co duplex (slavný), označení toto jest totožné s duplex per annum neb minus (menší). Duplex I. classis, II. classis a duplex majus (větší), jakož i festa simplicia (jednoduché), semiduplicia (poloslavné) jsou názvy druhů slavností.

Zvlášť vynikající slavnosti jsou co festum fori poznamenané (in foro = veřejná slavnost) aby lid těžkých prací*) se vystříhal a službám Božím přítomen byl. Název tento liší se od názvu festo in choro (liturgická slavnost chrámová).

Není-li v direktáři vedle názvu neděle označen svátek některého svatého na jmenovanou neděli připadající, povstane officium semiduplex de ea.***) Sem náleží všechny neděle adventní; mezi těmito vyniká neděle III. »Gaudete« (slavná), dále všechny neděle od »Dom. Septuagesimae« až do »Dom. Palmarum«. Mezi posledními vyniká neděle IV. »Laetare« (radostná). Direktář roku 1892 obsahuje mimo tyto jmenované ještě následující officia semiduplex de ea: »Dom. in Albis« (24. dubna), »Dom. V. et VI. post Pascha« (22. a 29. května), »Dom. VII. post Pentec.« (24. července) a »Dom.

X. post Pentec.« (14. srpna), podrží se tedy texty nedělní dle »de tempore«. Mnohé »Ferie« (dnové týhodne), zejména »Vigilie« (t. j. předvečer nebo den před slavností) jsou v direktáři vyznačené sine Gloria neb sine Credo nebo s vynecháním obou těchto částek mešního officia. O nedělích nevynechává se Credo nikdy. Rovněž patrné jest, kdy ton feriální ovládá a kdy v tonu slavnostním (in tono solemni) intonovati a respondovati dlužno. V obor zpěvů feriálních náleží nápěvy týdnů pašijového, zpívané mše sv. ve dnech týhodne, vyjma mše votivní, konečně náleží v obor feriálních zpěvů responsoria při zpívaném requiem.

Zbývá nám promluvit o nešporách, jichž provedení obstarávají v klášterních chrámech klerikové, řeholníci, v kapitolních chrámech členové kapitoly střídavě s choralisty, kteří denní činností praktickou nabývají praktické zkušenosti, kterou členové kúru hlavních i farních chrámů honositi se nemohou. Pro tyto poslední jmenované kúry nestává však žádných předpisů, týkajících se provedení nešpor z pravidla, již z té příčiny, poněvadž zpívání nebo recitace žalmů nešporních jest částí hodinek církevních. Vzdor tomu zavedeny jsou nešpory v mnohých chrámech a sice nejvíce o Hodech Božích a o slavnosti Patrocinia (poutní slavnost chrámová).

Jak v direktáři naznačeno jest, má většina slavností dvoje nešpory, první v předvečer, druhé v den slavnosti. »Vesperae de sequenti« značí nešpory příštího dne. »In II. Vesp.« značí nešpory dne slavnosti. »Vesp. a Capitulo de sequenti« značí druhé nešpory dne slavnostního až ku kapitole, po této následuje pořad prvních nešpor dne příštího. Nešpory počínají intonací V. »Deus in adjutorium«, v níž sbor pokračuje, a která končí alleluja vyjma doby po neděli Septuagesima až do zeleného čtvrtku (in Coena Domini), v kteréž době zpívá se na místě alleluja »Laus tibi Domine, rex aeternae glórie«. Po krátkém úvodu či předejre následuje antifona I. s průvodem nebo bez průvodu varhan v tonu jak dle slavnosti ve Vesperae Romanum předepsán jest, nachež ihned následuje v tomtéž tonu předepsaný první žalm, tedy bez všeliké mezihry těsně ku antifoně právě zpívané se poji; táž se po žalmu vždy opakuje. Týž pořádek opětuje se pětkrát.

Po pátém žalmu následuje kapitola R: Deo gratias, Hymnus dle slavnosti předepsaný V. a R., ihned antifona ku Magnificat (antifona po žalmu se opakuje), orace na slav-

*) Dle Haberlova »Magister choralis« povstal tento název za příčinou velikého množství svátků zasvěcených, aby totiž lid křesťanský upozorněn byl na zvlášť vynikající slavnost.

**) Užívá se obyčejně paramentů barvy zelené V (viridis) ku rozdílu od A (albus = bílá) nebo U = modrá (v postě a adventě), R = ruber (červená), N = černá, (semiduplex = poloslavný).

nost připadající, commemorace a Benedicamus Domino. Žalmy zpívají se dle osmi určitých modů, které zde tony se zovou, poněvadž mají své určité initium (úvod), mediatio (střed) a finalis (závěrečná fráze melodická).

O slavnostech »duplex« všech druhů zpívá se první verš žalmů celým nápěvem jak žalmový ton předpisuje, ostatní verše počínají vládcem (dominantou melodickou), který ve zpěvu žalmovém zvlášť zřetelně vystupuje častým opakováním na celé řadě sylab.

Při ostatních menších slavnostech »semi-duplex«, jakož i o nedělích a při officiu za zemřelé, nezpívají-li se všechny tři nocturna hodinek církevních, taktéž se antifona před žalmem pouze intonuje, žalm pak vypouští initium a počíná ihned tonem vládnoucím, po žalmu pak se antifona celá zpívá.

Magnificat, který přednáší se volněji než žalmy ostatní, podrží vždy ve všech verších nápěv celý. Některé žalmy mají větší počet

finalis, které částečně souhlasné jsou se závěry antifon. Všecky žalmy nešporní možno tedy přednáseti nápěvy osmi tonů žalmových, jichž se výhradně při psalmodii užívá. Mimo tyto povstal v IX. století pro žalm 113. (»In exitu Israël«) tonus zvláštní, složený z modu I. a VIII., tak zvaný mixtus (smíšený) neb peregrinus, také irregularis (střídavý, mimořádný) nazvaný. — Pravidla, dle nichž slova žalmů pod jednotlivé noty nápěvu podkládati se musí, nejsou sice nesnadná ku vštipení v paměť, avšak zpěváci, kteří nemají denně příležitost ku této činnosti, nemohou vykázati se onou srovnalostí v přednesu, jakou zpěvy tyto v každém ohledu vyžadují. Velmi důležité jest odpočítání sylab ku středu (mediatio) jakož i s počtem not melodie souhlasný počet sylab ku finalis.*) Slova cizí: David, Israël, Jacob, Sion, Melchisedech, Ephrata, Jerusalem a j., jakož i jednoslabičná: tu, sum, též usquequo a j., končí v melodické frázi až k mediatio notou předposlední; tak povstane »intonatio in pausa correpta«.

Příklady:

	Initium	Tonus IV.	Mediatio	Fin. I.
Psalms 129.				
1.	De pro - fúndis clamávi ad te Dómi-ne: ✱ Dómine, exáu - di vo-cem me-am			
4.	Quia apúd te propitiá - ti - o Est (pausa correpta)			
8.	Et ipse rédimet I-sra-el »			
				Fin. II.
				Fin. III.

Tonus I.		má pět závěrečných formulí č. »finalis«, obsažených v příloze ku »Vesperale Romanum«.
Tonus II.		má jeden »finalis«.
Tonus III.		má čtyři »finalis«.
Tonus IV.		má tři »finalis«, užívá se většinou prvního.
Tonus V.		má jeden »finalis«.

*) Výjimka s poznámkou v příštím notovém příkladě při slově Dómine.

**) Poznámka. Opět nové pravidlo či výjimka: Při slovech latinských tříslabičných nebo takových, kde přízvuk spočívá na třetí sylabě od konce, jako: Dómine, pópulo, filií, retribuam, misericórdia, laetitia atd. zpívají se jak zde udáno dvě sylaby na notě předposlední.

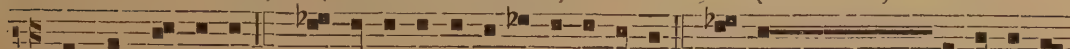
Tonus VI. má jeden »finalis«.

Tonus VII. má čtyři »finalis«.

Tonus VIII. má dvě »finalis«.

Tonus peregrinus s pátou antifonou nešpor nedělních zní:

atd.*) (velmi mírné crescendo) (decréscendo)

Nos qui ví-vimus 1. In éx-i-tu I-sra-él de Ae-gypto **) domus Jacob de pópu-lo bár-ba-ro.
2. Facta es Ju-dea — — — 2. Isra-él potéstát — — —

V obou polovinách stejné initium vynechává se tedy při následujících verších.

(Ostatek příště.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Čechy.

Diecese Litoměřická.

Z Bezna. Již přes dvě stě let koná se v naší osadě na den Bolesné P. Marie — v pátek před květnou nedělí — pobožnost, již se účastňuje veliké množství věřících z celého okolí. Samo se rozumí, že naše Cyrillská Jednota na tuto »Malou pouť« hledí všemožně se připravit, aby zpěv na kůru důstojně proveden byl. O ranní, tiché mši sv. zapělo se dojemné, dvouhlasné »Zdravas Maria« s průvodem varhan; toto »Zdravas« zpívá se o poutích též ve Staré Boleslavi a na sv. Hoře. Ku větším produkcím neberu k sopranu a altu nikdy mládeže; mají děti hlas obyčejně pronikavý, a pak nemožno od nich žádati, aby dodaly zpěvu té vroucnosti, jaké možno očekávati od zpěváků dospělých; proto u nás mají paní a dámy na starosti hlasy sopranu a altu. O velké mši sv. měli jsme na programu tyto skladby: Introit chorální; Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus a Agnus ze mše dvouhlasné s průvodem varhan do A od Koenena; Credo chorální I. dle Graduale od Witta; Communio chorální; konečně vložky »Stabat Mater«, »Ave Maria«, obě od Jaspersa, Pange lingua« od Ferbersa. Introit a Communio zapěl mohutným a krásným svým hlasem učitel, p. Ign. Šáfr; dvouhlasná Koenenova mše pro alty a bassy již delší dobu líbí se nejen našim Cyrillistům, ale též i věřícím. — Ze zkušenosti vlastní mohu říci, a též moji kolegové —

řiditelové kůru na venkově — doznávají, že největších obtíží působí nám tak nazvané »vločky«, sbory to po epístole a při obětování zpívané. Nejsprávnější jsou ovšem gregoriánské; ale zase nemáme mimo průvod varhan více exemplářů pro zpěváky po ruce, abychom nemuseli teprve vše opisovati; a ty noty »špalíčkové« nechtějí a nechtějí se ujmouti; jsme příliš zvyklí na noty nynější. — Prohlížeje přebohatý seznam církevních hudebnin, spolkem ceciliánským v Německu vydaných aneb doporučených přišel jsem na dílo »Cantuarium sacrum« od Fr. Schmidta. (Münster, Verlag von H. Schöningh.) Jest to sbírka 70. zpěvů církevních na celý rok pro alt, tenor, bass I. a bass II. Alty a s nimi spojené soprany nacvičí se v brzku; mužské pak hlasy nedají takovou práci, jako kdybychom měli soprany zvlášť a alty též cvičiti; těch dobrých a jistých altů máme na venkově po skrovnu. I objednal jsem si jmenované dílo, a tu v jednom týdnu naučili se altisté třem sborům, druhého týdnu opět třem, a hned na to v neděli provedli jsme některé z nich v kostele snadně a jistě. Z celého díla doporučuji zvláště tyto zpěvy: č. 6., 7., 21., 28., 34., 40., 61. Sbory tyto složeny byly původně pro sopran, alt, tenor a bass; p. Schmidt upravil je k vůli snadnějšímu provedení pro alt, tenor, bass I. a bass II., čímž

*) Při slavnostech většího významu zpívá se celá i před žalmem, při menších slavnostech i feriích, jak z předu podotknuto bylo, zpívá se celá antifona až po žalmu, před žalmem pouze prvý úryvek se intonuje, žalm vypouští pak initium a počne se v l á d c e m.

**) Vždy delší přestávka.

prokázal zvlášť venkovským kůrům služby nemalé. I přemýšlel jsem, zdali by se daly i některé čtyřhlasné mše místo sopránů a altů pouze pro alt sestavit. Dal jsem se do práce; čtyřhlasnou Molitorovu mši »sc. Fidelis« zpíváme již drahně let; tuto jsem upravil pro alt takto:

Původní skladba:

Sopran
Alt
Tenor
Bass

Ky - ri - e e - lei - son, Ky - ri - e, Ky - ri - e e - atd.

Pro alt upravena:

Alt
Tenor
Bass I.
Bass II.

Ky - ri - e e - lei - son, Ky - ri - e, Ky - ri - e e.

Jak vidno, musí se skladba alespoň o tercii snížit; co zpíval dříve alt, přiděleno jest tenoru; dřívější hlas tenoru převezme bass I., a bass II. zpívá to samé pouze o tercii níže. Do svátků velikonočních rozepsal jsem výše uvedenou skladbu, a již v pondělí velikonoční provedli jsme ji v kostele beze všech předcházejících zkoušek. Sopranisté a altisté divili se, že jim předkládám mši neznámou, kterou mají beze všech zkoušek zpívat. »Jak to dopadne?« tážali se. »Nebojte se, dopadne to

dobře!« A když jsem s nimi zpívati počal, radostně zvolali: »Toť známá nám Molitorka?« a šlo to dále, milo poslouchat. — Aby snad veškeré skladby pro smíšený sbor určené takto pouze pro alt se upravovaly, není ani možno, ani radno; máť smíšený sbor se soprany a alty také své krásy; však k vůli rozmanitosti, i k vůli snadnějšímu provedení učiní říditel kůru to, co za dobré uzná. Všeho zkusme a toho nejlepšího se držme!

Václav Vaněk.

OBSAH: První desetiletí Cyrillské. (Pokračování.) — Praktické názory v novém směru hudby církevní. (Pokračování.) — Obecná Jednota Cyrillská.

➡ Veškeré starší ročníky »Cyrilla« má na skladě redakce »Cyrilla« na Král. Vinohradech. ➡

~*~ S hudební přílohou číslo 5. ~*~

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

CYRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň
ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

1892. Ročník XIX.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Číslo 6.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

Z Rájce oznamoval r. 1883 pan učitel a ředitel kůru, Antonín Luňáček, redaktoru následovně: »Na výraz radosti z listu mi zasláného odpovídám s takým potěšením, s jakým předsevzetím uvázal jsem se v úkol, abych posvátnému zpěvu v naší osadě místa zjednal. Jednotu Cyrillskou zříditi bylo vždy mým přáním. Nyní, kdy půda připravena, kdy srdce naše i mysl osadníků rádo se kochá v libém zpěvu posvátném, vidí se mi nejvítanější příležitostí, abych upevnil přátelství toto pro věc nejvznešenější. Zpěváků malých i velkých mám pro počátek dosti.« Narozeniny slavila Jednota o zvláštní slavnosti, když za přítomnosti spřízněné šlechty slavil kníže Salm své 80leté narozeniny. Při službách Božích přednesl sbor Cyrillský mši Molitorovu s případnými motetty. Předsedou zvolen starosta obce, Josef Foit, který až po tuto chvíli Jednotu moudře spravuje. Provozují se mešní skladby od Nešvery, Skuherského, Molitora a Koenenna, Offertoria a Gradualia ze sbírky Stehleovy Liber Motetorum. Také zpěv obecný jest pilně pěstován dle Lehnerova kancionálu. V minulém roce dostalo se Jednotě vydatného spojení, dobrých varhan. Dle poslední zprávy čítá výkonný sbor liturgický 6 sopránů, 5 altů, 6 tenorů a 6 bassů; ve škole Cyrillské vyučuje se 12 mužských a 11 dítek ve dvou hodinách učebních. Zkoušky týdenní pravidelně se konají.

V Horním Štěpánově založena jest Cyrillská Jednota formálně v lednu 1883, počátek její sahá však do dřívější doby.

Ředitel kůru, p. říd. učitel Ferdinand Karafiát, ode dávna zaváděl vážný zpěv do chrámu a r. 1879 hrál náhodou do rukou se mu dostavši adventní »Vesele zpívejme« ze Svatojanského kancionálu. Tehdejší farář dp. Frant. Špidla (nyní ve Svitávce), sám hudebník, mile byl překvapen pěknou melodií, a tu teprve seznal, že ředitel kůru má snahu nevkusnou hudbu z chrámu odstraňovati. I daroval mu »Hlas varhan« i »Kancionál Svatojanský«, aby měl prameny důstojného zpěvu. Pan řídící učitel dával některé písně z řečeného kancionálu opisovati a v nedělích po požehnání učil jim ve škole milovníky zpěvu, kteří z počátku řídce, později hojně na cvičení se scházeli. R. 1881 jeden ze žáků p. Janáčkových z učitelského ústavu z Brna dosazen do Horního Štěpánova za učitele, i snažil se podporovati p. nadučitele, který seznámiv se s kancionálem Lehnerovým, jež p. Janeček v Brně zavedl, objednal ho 150 exemplářův. Při tom poznal se s předsedou »Obecné Jednoty Cyrillské« dp. F. Lehnerem, který hned vynaložil vše, aby začátek v Hor. Štěpánově učiněný rozvinul se v Cyrillskou Jednotu. Kancionálky brzo se rozebraly, a tak lidé měli v rukou písně cvičené a ve chrámu zpívané. O Božím Těle roku 1882 zpívány již hymny a motteta Cyrillská, hudba instrumentální dozněla již o vánocích r. 1881 naposledy na kůře. Roku 1881 zavedeny naprosto v zásadě zpěvy a skladby Cyrillské. Roku 1882 na podzim dosazení za učitele opět dva žáci Janáčkoví, tudíž také přátelé oprav Cyrillských, záhy

zemřelý Ant. Mazánek a p. Al. Pospíšil, čímž učitelský sbor skládal se ze samých Cyrillistů. V říjnu t. r. zadal zařizující výbor (Ferd. Karafiát, předseda a Boh. Korčák, jednatel) stanovy k c. k. místodržitelství, a 21. ledna 1883 byla první valná hromada. Předsedou zvolen řečený již dp. Frant. Špidla, jenž se stal zakládajícím členem, jeho náměstkem a ředitelem hudby p. řídící učitel Ferdinand Karafiát, jednatelem učitel Boh. Korčák, ve výboru byly pp. Pospíšil, uč. Mazánek (již †), Frant. Vodák, Al. Pospíšil, Tomáš Šmid a Libor Přikryl. Členů bylo 1 zakládajících, 30 přispívajících a 94 činných. O zřízení Jednoty má tedy největší zásluhu p. říd. uč. F. Karafiát, potom dp. farář Fr. Špidla, řečení již pp. učitelé, pí. Terezie Karafiátová, p. Frant. Dvořák (již †) výp. učitel a výše jmenovaní členové výboru. — Roku 1881 1882 a 1883 nacvičeny skladby: Chmeličkovy (2) a Rampisova, Nešverova mše »ke cti P. M.«, Drahlovského hymny na Boží Tělo, Leitnerova Motteta na týž den, chorály ke slavnosti toho dne, Křížkovského Litanie Lauretánská, Wittova »Preismesse« a Missa »Salve Regina«. Mimo to některé menší písně k pozhnání a ke mši sv. z Lehnerova kancionálu. Zpěv rozšiřován do okolí produkcemi ve Stínavě (o Božím Těle) a v Benešově (na Povýšení sv. kříže). — R. 1884 nacvičeny skladby: Foerstrova mše ke cti sv. Vojtěcha, Requiem Křížkovského, Hruškova trojhlasná mše a Smolíková, vedle toho Foerstrova Responsoria a menší: Motteta, Pange lingua a sbory. Téhož roku slyšel sbor učitelský Wittovu Preismesse provedenou od pražské Cyrillské Jednoty u sv. Jiljí v Praze a hovořil o rázu zpěvu Cyrillského s dp. Lehnerem. Týž sbor: pp. Karafiát, Pospíšil, Korčák a Mazánek, potom i člen výboru Jan Kunda účastnili se Cyrillského sjezdu v Brně. Z písní přibyla I. obecná z Lehnerova kancionálu i jiné ke mši na rozličné doby církevního roku. O valné hromadě jednatel přednášel o zpěvnosti české a se souhlasem celé hromady uvolil se cvičiti po cvičení písní duchovních zpěvy národní, aby se vymýtili z lidu ohavné písně jarmareční, které se zpívají buď ze zkaženosti mravní, nebo na mnoze z neznalosti lepších. Sbor zpíval o slavnosti v Knihnicích a v Šebetově. — R. 1885 nacvičeny: Mše »Velehradská« od Hrušky, Missa septimi toni od Witta. Lehnerovy litanie, jubilejní zpěvy, IV., II., III., obecná a mnoho jiných z Lehnerova kancionálu. Dne 25. března odevzdal předseda dp. farář Frant. Špidla p. řediteli hudby pochvalné uznání nejduš. p. biskupa Brněn-

ského. — R. 1886 nově přibýly do repertoiru: Nešverova jednohl. mše a mimo mnohé menší skladby a chorály k introitu, grad., offert. a communii, potom četné písně obecné i národní (19). Tímto rokem počínajíc chodí Jednota společně ke sv. přijímání. — R. 1887 umřeli dva důležití členové: učitel Ant. Mazánek a Frant. Dvořák. Jiná těžká rána dotkla se jednoty odchodem dp. předsedy Frt. Špidly. Administrator dp. Cyrill Vaha osvědčil se také horlivým přítelem spolku a nový farář dp. Jos. Sychra hned na začátku napsal si Cyrillskou Jednotu veřejně do hesla svého, a kdekoli se mu dalo, snažil se ji podporovati. Stal se také jejím druhým předsedou a druhým zakládajícím členem po dp. Špidlovi. Nové skladby: Missa »in hon. sct. Venceslai« od Alb. Müllera a menší skladby. Mimo to četné nové písně. Zvláště chorálu věnováno mnoho píle. — R. 1888 byla generální visitace. Nejdůst. p. biskup Brněnský podělil 100 členů medailonky z Říma na důkaz uznalosti, přečetl a podepsal spolkovou kroniku slovy: »S potěšením čtel a s vděčným uznáním podepsal o generální visitaci dne 12. července 1888 František Saleský, biskup«. Toho roku, ježto písní obecných dostatek již bylo dobře nacvičeno a mnohohlasné sbory také byly četné, věnována hlavní péče chorálu, ač ovšem obojí řečené také se cvičilo a rozšiřovalo. Vytrvalostí a vzornou píli docíleno, že latinské Pange lingua chorální, mši chorální in festis solemnibus, jakož i jiné chorály celý kostel dobře, rád a s podivuhodnou precizností zpívá. S toužé dokonalostí a láskou zpívá lid při tiché mši svaté písně mešní v jazyku mateřském, v nichž jest pro každou částku nejsvětější oběti zvláštní nápěv, tak že právem lze říci, že celá osada Horno-Štěpánská tvoří vzornou Jednotu Cyrillskou. Takové ovoce dozrává na výsluní lásky, kde duchovní učitelstvo a osadníci vzorně pracují, aby Pán Bůh byl oslavován při vznešené bohoslužbě velebným zpěvem, jaký matka Církev sama předpisuje pro úchvatně krásnou a velebnou liturgii svou. Dp. farář J. Sychra, odcházel na novou roli do Sloupu s pevným předsevzetím, že i tam zasadí bezodkladně strom, který tak sladké ovoce nese, věda, že na zřízené Jednotě Cyrillské má duchovní správce nejvydatnějšího spolupracovníka, která krásným zpěvem Hospodina velebí, osadu vzdělává a příkladným životem křesťanským, společným svatým přijímáním a vzorným obcováním i vlažné křesťany k následování poňouká a rozněcuje, vrchního pastýře pak a lidi dobré vůle potěšuje. J. M. nejd. pan biskup s upřímnou radostí

redaktoru o zdárném působení Jednoty v Horním Štěpánově vypravoval, jak o generální visitaci na vlastní oči se přesvědčil, Zakladatel pak a ředitel, nadučitel Ferdinand Karafiát, jemuž již dříve dostalo se Jeho biskupskou Milostí pochvalného dekretu, vyznamenán jest vysoce důstojnou konsistoří v Brně za vzornou činnost v opravě chrámové hudby pochvalným uznáním. Rádná činnost jeví se jednak z pravidelného zasílání výročních zpráv, jednak z obšírnějších dopisů každoročních do časopisu »Cyrilla«, v nichž vylicuje se život Jednoty, která jest bratrstvem církevním, jako druhdy všeobecně bývalo v dobách bratrstev literátským, slavné paměti. Dle poslední zprávy výroční čítá sbor liturgický 9 sopranů, 11 altů, 4 tenory a 7 bassů, celá Jednota 199 členů. Jako oba předchůdcové jest i nynější farář a předseda, Josef Kučera, pravým otcem Jednoty, který přijímaje úřad čestný, vybízeli Cyrillisty na valné hromadě shromážděné, aby celým srdcem přilnuli ku krásnému zpěvu chrámovému, kterým sebe i jiné povznášeti budou ku vlastní nebeské.

Ve Vranovicích zahájila činnost téhož roku v den sv. Cecilie Jednota zřízena společnou prací dp. faráře, Leopolda Pátka a ředitele kůru, p. Antonína Špundy, který již dříve zpěvu cvičil a 12 zpěváků zpěvu gregoriánskému vyučil. Od zahájení Jednoty cvičil ve dvou odděleních; škola Cyrillská čítala 17 žáků, sbor výkonný 27 členů, 16 děvčat a 11 mužských, který hned prvním rokem zpíval kromě chorálů menší skladby Skuherského, zejména krátkou slavnostní mši Missa tertia a quinta. Lid pak vyučen jest zpívaným litaniím s příslušným Otčenášem a Zdravasem od Lehnera, litaniím Křížkovského a j. Jednota zakoupila ku zkouškám harmonium o 9 rejstřících a čile si počínala. Od těch dob však zpravodaj se odmlčel plných 8 roků, tak že redaktor považoval Jednotu za zaniklou, až před nedávnem došla ho potěšitelná zpráva, že Jednota žije. Očekává tudíž s toužebností známky života spolkového.

V Kloboucích konala první valnou hromadu na slavnost sv. Štěpána téhož roku Jednota, jejímž předsedou zvolen dp. farář Josef Klíma. Zpěvu cvičil pravidelně dvakrát v týdně sbormistr, p. učitel Ant. Novotný, který účastnil se také prvních exercicií Cyrillských. S jakým úsilím a výsledkem cvičení se konala, ukázal rok příští, kdy spojené Jednoty Kloboucká, Polehradická a Šitbořická ku společné zkoušce generální do Klobouk se sešli a napotom ve Velehradské svatyni o pontifikální mši svaté

sborem 70 hlasů čítajícím za řízení dp. faráře, Filipa Toufara, mešní skladbu »Jesu Redemptor« od Kaima s příslušnými mottety a chorály k nemalé radosti a vzdělání četných poutníků přednesli. Od těch dob zpíval sbor liturgický o svátcích zasvěcených přesné skladby mešní, do nichž zařadovány jsou podle roku církevního případná motteta na texty missálové, jakož i chorální Introity a Communia. Neunavnou horlivostí uvedeného sbormistra konalo se cvičení každodenně, čtyřikrát v týdně se školkou Cyrillskou, která poprvé v chrámě se objevila s jednohlasnou mší Sychrovou, v ostatních třech dnech se sborem liturgickým, který přednášel kromě jmenované mše Kaimovy též druhou od téhož skladatele »in hon. sc. Henrici«, Molitorovy Missa op. XII. a Missa choralis pro smíšené hlasy, jednohlasné Requiem od Seylera, jednu mši chorální a značný počet mottet. Když roku 1890 velehorlivý sbormistr nadučitelem v Uherčicích se stal, na novém působišti rozvinul novou činnost.

Ve Zbejšově zřízením fary dostalo se nové osadě pečlivého správce duchovního, který s kazatelnou promluvil důtklivě o významu a důležitosti zpěvu chrámového a vybídnul za tou příčinou věřící, aby odpoledne sešli se ke schůzi, v níž jednati se bude o zaražení Jednoty Cyrillské. Ředitel kůru pozval zpěváky, s nimiž již po celý rok zpěvy cvičil. A tak za svorné součinnosti faráře, Jana Hrubeše, a nadučitele, Antonína Trnky, Jednota Cyrillská v život vstoupila. Jakým způsobem v Jednotě život se vyvíjeval, nevysvětlá z výročních zpráv, které od r. 1887 nedocházejí.

Nejplodnějším rokem pro vznik Jednot Cyrillských byl požehnaný rok 1885, kdy družná Morava slavila tisíciletou památku úmrtní sv. Methoda, na jehož oslavu velebná svatyně Karlínská současně se odívala rouchem nejskvostnějším. V diecési Brněnské za tou příčinou zřízena celá řada Jednot Cyrillských. Jsou to pomníkové úcty a lásky lidu moravského k svatým věrozvěstům slovanským.

V Polehradicích (v děkanství Klobouckém) položil základ reformě kostelního zpěvu dp. farář, Filip Toufar. Tento osvědčený Cyrillista už v letech sedmdesátých, na svých dřívějších stanicích a sice nejprve jako kaplan v Novém Veselí a později jako administrátor v Bohuticích vycvičil si dokonalé sbory pěvců, kteří nejenom doma služby Boží přesně liturgickým zpěvem oslavovali, ale i do mnohých sousedních osad zváni byli, aby tam ku zvelebení mnohých církev-

ních slavností svým zpěvem přispěli. Na obou svrchu jmenovaných místech ze pěveckých sborů vyvinuly se Cyrillské Jednoty, které posud utěšeně zkvétají. Dp. Filip Toufar dosazen byv na faru v Polehradcích, a přetěžce nesa, že v jeho farní osadě kostelní hudba vůbec ještě žádného pěstitele nenalezla, hned po svém příchodu na podzim r. 1882 přiložil ruce k dílu. Práci svou v oboru tomto zahájil tím, že nejprve odstranil intrády na kůru a provozování frivolních Schiedermayerovek, Bühlerovek, ano vůbec všech instrumentálek zakázal; zároveň ale z dospělých mládenců a děvčat vybral si asi 30 nejchopnějších a každodenním cvičením theoretickým i praktickým to dovedl v poměrně krátké době tak daleko, že nový pěvecký sbor již o Vánocích téhož roku mši »in hon. S. Fidelis a Sigmaringa« od Molitora dosti slušně provedl. Jakmile počátek byl učiněn, pokračovalo se rychle ku předu; nacvičeny ještě mše od Molitora »Tota pulchra es Maria« — a Dieboldova Missa »Te Deum laudamus«. Když pak pěvecký sbor se otužil a osvědčil, když jednotliví členové sboru pěveckého nejen opravdovou horlivost ale i vytrvalost na jevo dávali, a také většina farníků reformu s radostí uvítala, když tedy všechny základy k Jednotě položeny byly, neotálel dp. farář déle se zařízením skutečné farní Jednoty Cyrillské. Vhodná příležitost k tomu se naskytla v roce 1885, kdy Morava oslavovala 1000letou památku úmrtí sv. Methoda. Dne 15. února téhož roku promluvil dp. farář ve svém kázání o tom, že by nejlepším památníkem na tento jubilejní rok bylo, kdyby se ve farnosti zřídila Cyrillská Jednota; na to pak podal farníkům obšírné a důkladné poučení o hudbě kostelní, její podstatě, o jejím významu v bohoslužbě, vyličil živými barvami všeliké ty nepřístojnosti, jaké v tomto ohledu se dály, a doporučoval odstranění dosavadních nešvarů a pěstování pravé kostelní hudby, jakou církev sv. přísně předpisuje, založením farní Cyrillské Jednoty. Že nezůstala slova dp. faráře hlasem volajícího na poušti, dokazuje okolnost ta, že z farníků hned téhož dne se dali zapsati do Jednoty 3 jakožto zakládající a 38 jakožto přispívající členové — mimo to bylo činných členů 33. Počátek to zajisté mnohoslibný. Dp. farář vysvětlil pak stanovy stvrzené nejd. bisk. konsistoří brněnskou a c. k. mistodržitelstvím a napomenul všechny členy novorozené Jednoty, aby každý konal své povinnosti svědomitě, činní členové aby se společného cvičení pilně účastnili, přispívající pak příspěvky

své řádně platili, všickni pak slušným se chováním a příležitostným poučováním svých spoluobčanů Jednotě příznivce zjednávali. Jednota zakoupila si harmonium, aby zpěvy její v kostele doprovázeny býti mohly — jelikož varhany jsou ve stavu přesmtném a účelu svému nikterak nevyhovují.

V jubilejním roce 1885 podniknuta z děkanství Klobouckého pouť; Jednota Polehradická ve spojení s jednotami Klobouckou a Šitbořickou zpívala na Velehradě při pont. mši sv., kterou sloužil Jeho Milost gen. vikař z Prahy, pan Hora, s velikým zdarem. Choral gregoriánský se pilně pěstuje. Introit a Communio se při každé zpívané mši sv. zpívá z Graduale Romanum bez průvodu. Nyní také již jest Jednota zaopatřena všemi potřebnými skladbami, tak že má na každou slavnost případné graduale i offertorium; případné skladby k tomu shledati, pro celý sbor rozepsati a nacvičiti nebyla věru snadná práce. V repertoiru jednoty jsou nyní tyto mše: Molitor: »In hon. S. Fidelis a Sigmaringa«, »Tota pulchra es Maria«, Missa brevis. Diebold: Te Deum laudamus. Singenberger: Missa brevis, Missa »In hon. S. Caeciliae«, SS. Angelorum Custodum, S. Joannis Baptistae. Stehle: »Salve Regina«, Missa brevis. Kaim: Jesu Redemptor, S. Henrici. Jaspers: Missa I., II., IV. Arnfelder: Missa II. Wiltberger: Mše tříhl. z C dur. Marxer: »In hon. B. M. Virginis«, Obersteiner: »In hon. S. Ruperti.« Weber, dvojhlasná mše. Hruška: Missa Velehradensis. Schöpf: Cecilská mše C dur. Nešvera: »In hon. B. M. Virg.« Stein: »In hon. S. Annae.« Requiem od Singenbergra. Různých offert., gradualí a mottet je 115 od skladatelů: Witta, Rampise, Breitenbacha, Stehleho, Skuherského, Bischoffa, Wendlera, Jos. Foerster, A. Foerster, Schallera, Schweitzera, Mettenleitera, Cainera, Nekese, Hrušky, Steina, Zollera, Freye, Koenena, Křížkovského, Kornmüllera, Hoffmanna, Aiblingera, Bergmanna, Schmidta, Etta, Manzera, Blieda, Zangla, Nickela atd. Pange lingua 20 (od různých skladatelů). Cyrillská Jednota obstarává také zpěvy při církevních obřadech po celý rok a zasílá každoročně do časopisu »Cyrilla« výroční zprávu o své činnosti. Že zpěvné výkony Polehradické Cyrillské Jednoty na značné výši dokonalosti stojí, uznal r. 1891 u příležitosti gener. visitace sám nejdůst. p. biskup Dr. Fr. S. Bauer, an veřejně v kostele zpěváky pochválil a pak dp. faráři za jeho horlivou péči o pěstování důstojného kostelního zpěvu písemně pochovalné uznání vyslovil. Jednota Polehradická zapustila už

hluboko do země kořeny své, jeví čilý život, zkvétá velmi utěšeně a podává nový důkaz, že se reforma kostelního zpěvu dá provésti všude, pakli jen se všickni povolání činitelové upřímně o ní zasadí, byť by sebe větší překážky se jí v cestu stavěly a byť by farní osada sebe menší, sebe chudobnější byla.

Z Nového Veselí. Již šestnácte let tomu, co v našem chrámu Páně pravá hudba církevní stánek svůj zaujala. Dva nadšení rekové pro opravu hudby a zpěvu kostelního dp. Filip Toufar, bývalý kaplan a p. Jos. Klimeš nadučitel zde, podavše si ruce k dílu společnému, jak na kněze a učitele sluší, sestavili zpěvácký sbor ze školních dětí, které p. kaplan zpěvu vyučoval, k nimž přibráni dospěli mužští, jež zase p. nadučitel cvičil, tak že v dosti krátkém čase položen základ vznešenější hudby kostelní. Sbor čítal tehda 6 sopránů, 6 altů, 4 tenory a tolikéž basů. Po té zakoupil p. kaplan Lehnerovy kancionálky, které zpěvákům dilem rozprodal, dilem rozdál; z těchto poznamenala cvičeny písně pro všechny doby roku církevního, zavedena při mši sv. gregoriánská responsoria dle Witta, při čemž dbáno též pěstby zpěvu uměleckého-liturgického při slavných mších sv. Dítka cvičeny byly v notách každý den, dospěli dvakráte i třikráte v témdni. Produkce zahájena první 4hlasou mší Molitorovou »in hon. S. Fidelis a Sigmaringa Martyris«, op. XII., tou nejsnadnější skladbou; i bylať tudíž bezvadně provedena, načež brzo následovaly od téhož skladatele mše, op. XI., XIII. a XV.; dále nacvičeno Dieboldovo »Te Deum laudamus«, Skuherského mše, op. XXII. a XXIII., Wittovy mše: »in hon. S. Ambrosii« a »in hon. S. Andreæ Avellini« (op. XXIX. a XXXI.), Ettova missa Toni VI. a Kaimova »Jesu Redemptor«, »Te Deum« P. Křížkovského; offertoria, gradualia ze příloh »Cecilie« a »Fliegende Blätter«.

Jsouce vedení usilovnou a neobloinnou pílí neustávali titěž zvelebovati posvátnou hudbu pouze doma, nýbrž snažili se apoštolovati též v sousedních farnostech. A tak přízní a laskavosti dotyčných pánů ředitelů kůru konána první missie v r. 1875 o pouti sv. - Jakubské do Ostrova, kdež provedena mše Molitorova s offertoriem případným, graduale a Pange lingua od Witta. Taktéž roku 1876 pozván náš sbor o pouti sv. - Janské do zámku Žďáru, kde za laskavého spoluúčinkování výtečného mistra hudebníka, p. nadučitele Al. Rohlíka a ct. panů z města Žďáru zapěna Skuherského missa »Quarta«, op. XXII.; a pak ještě téhož roku o pouti nanebevzetí P. M., k čemuž vzata Dieboldova s graduaem a offertoriem »Ave Maria« od

Witta a Pange lingua. V r. 1877 dostalo se sboru našemu té cti, aby zpíval při primici Františka Ambrože, konané ve farním chrámu Páně Rdošinském za velikého účastenství vel. duchovenstva a zbožného obecnstva. Ku slavnosti té exekutována Stehleho missa »Salve Regina« s průvodem harmonia, jež obstaral vdp. dr. Eichler a jež vdp. Weis, arcikněz zdejší laskavě zapůjčil, s graduaem »Exaudivit Dominus«, a jelikož v týž den, 5. srpna, připadala slavnost očistování P. M., přibráno za offertorium Wittovo »Ave Marie« z Es dur a Palestrinovo Pange lingua. Všecky téhož dne funkce od zapění sboru »Veni sancte Spiritus« ve chrámu Páně až do posledního zastaveníčka panu primiciantovi »Dlouho buď zdrav!«, jakož i některých sborů při hostině, skončena s výtečným zdarem. Vůdcové sboru odcházeli s velikou pochvalou. Než, bohužel, radost naše obrátila se v žalost. Roku 1879 odešel dp. Filip Toufar na své nové působistiště, čímž utrpěl sbor ztráty citelné. Kdo si dovede představit ty nemilé překážky, které dílu tomu, jak z počátku, tak i doposud v cestu se staví, ten uzná, jaký zápas nastal našemu sbornístru nyní osamocenému! Mnohých zpěváků zmocnila se liknavost; byliť — až na některé čestné výminky — neteční a ziskuchtiví; soprán, alt obmezen jen na školní dítka, které zpívaly jen, pokud patřily do školy. Jak školu opustily, bylo po zpěvácích. Jednak návodem, jednak bezpříkladnou lhostejností mnohý dospěl k neomalenému výroku: Ať si učitel zpívá sám! Ano některými stranníky a zpátečníky bylo vyhrožováno, že, až přijde nový pan farář půjdou k němu, a že »musika«, stůj co stůj musí zase přijít na kůr.

Avšak nestalo se jím po vůli. Nový pan farář dp. H. Zelinka přišel, sbor zapěl jemu »na uvítanou«, pan farář zůstal mu přítelem. Důkazem toho jest, že zakoupil Skuherského »mši pro lid«, a daroval ji s dvoudílným kancionálem sv. Janským napotomní farní Jednotě Cyrillské zde. A pan nadučitel? — ten je si vědom pořekadla: »Pevná vůle železo láme«, a cvičil neunavně, seč síly jeho stačily.

Rok 1884 jest pro nás rokem třikráte požehnaným, závitáť k nám 13. července nejdůstojnější pan biskup František Salesius dr. Bauer. Můžeme dnes s nadšením zvolat se žákyní Barb. Švomovou, tehdaž Jeho Milost biskupskou uvítavši a deklamovavši: »Ajta: zora spásy již nám vzešla, kýžena to doba života!« Dostalo se našemu sboru té veliké cti, že mohl uvítat svého milého velepastýře zvucným Rampisovým sborem: »Ecce sacerdos magnus!« Jeho Milost pan

biskup, jsa spokojen, stisknul jemně panu nadučiteli ruku, a pak vyjádřil se na faře k shromážděným představeným přífařených obcí řka: »Pěkně jste mne přivítali.« Odměna ta platí pro sbor náš Cyrillský za nejkrásnější v celém životě! Po té r. 1884 dne 8. září za láskavého přispění p. učitele zpíval sbor ve farním chrámu Páně v Običtově Molitorovu mši, op. XI. s příhodnými vložkami.

Scházela ještě jedna ze sousedních farností, t. Bohdalov, kdež také nám popráno laskavostí tamního p. naduč. J. Skalky zazpívat o pouti na sv. Vavřince Dieboldovu »Te Deum laudamus« s gradualem a offertoriem »Oratio mea munda est« od Witta a Pange lingua. Tamtéž i o pohřbu dp. Jos. Bazaly, za spoluúčinkování vůkolního učitelstva zpíváno Schöpfovo requiem a při andělské mši sv. missa »in hon. S. Joannis Cantii« od

J. G. Zangla. Konečně zpíváno při nahodilých případnostech, jako při svěcení školy ve Březí, Matějově a Oujezdě a při svěcení sv. kříže (tříkráte).

V roce 1885 přistoupeno ku založení farní Jednoty Cyrillské, o níž největší zásluha patří panu nadučiteli Jos. Klimešovi. Stanovy schváleny velesl. c. k. místodržitelstvím v Brně z 21. května 1885, č. 13.785. Když Jednota v život vstoupila, dbáno všemožně o její zmohutnění. K tomu cíli po návrhu Josefa Valíše, jednatele, pořádána přednáška s volnou zábavou, čímž získáno 10 nových členů. Ke cvičení ve zpěvu zakoupena Cyrillská škola zpěvu ve 12 exemplářích, Lehnerův kancionálek ve 12 exemplářích. Nyní Jednota žije a bohdá! při pilné snaze a dobré vůli žiti bude. Členů má málo; ale za to jsou někteří hodni, pilně se cvičí a dbají o její rozkvět.

Praktické názory v novém směru hudby církevní.

Sestavil Jan Ev. Zelinka. (Pokračování).

Každý žalm dlužno přednáseti v tonu, v kterém jeho příslušná antifona se nachází. Dle toho případně první žalm »Dixit Dominus« prvních nešpor in Nativitate Domini tónu VIII. s finálou I.; žalm II. »Confitébor« obdrží nápěv tonu VII. s finálou III. Žalm »Dixit Dominus« nešpor druhých obdrží dle antifony v modu I. složené taktéž nápěv prvního tonu žalmového, jak udáno ve vesperale, s připojenou finálou druhou. Pro týž žalm předepsán jest pro I. i II. nešpory slavnosti Pentecostes třetí tonus s třetí finálou. In

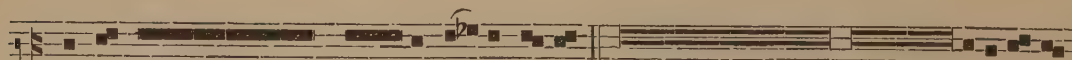
festo Corporis Christi předepsán dle obvyklého pořádku druhý žalm »Confitébor« v tonu II., a podobně vyskytují se žalmy v různých tonech žalmových s různými finály, které vzhledem ku melodické rozmanitosti velmi zajímavé jsou.

Za příčinou usnadnění srovnalosti v přednesu vydány jsou psalteria. Nejstarší z nich »Psalmi Vespertini« edidit Joseph Mohr (u Pusteta v Řezně) vyhověl úkolu svému způsobem velmi jednoduchým. Na příklad žalm 110:

<i>Confitébor tibi, Dómine</i>		^{1 3 4 7 6 2 5 8} <i>in toto cor-de me-o:</i>
<i>in consílio justórum</i>		^{4 15-8 2 8} <i>et congre-ga-ti-óne.</i>
^{1 3 7}		^{4 2 5 8}

To jest: Případne-li žalm dle předchozí antifony tonu prvnímu, mění se ton v me-

diatio na sylabě to, ve finalis na sylabě sto, nebo při delším na sylabě ga, na př.:

Con-fi - tébor tibi, Dómine, in to-to cor-de me-o: in consílio justórum, et congre-ga-ti-ó-ne.

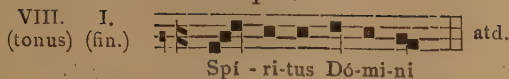
Závěr či finála I. — Má-li přidána býti finála II., III., IV. nebo V., naznačeno u každé antifony I. 2., I. 3., I. 4. nebo I./2., I./3. a t. d.

Rozumí se, že ku každému psalteriu při-

ložena jest notovaná tabulka se všemi tony i s finálami.

Žalm »Confitébor« s 2. antifonou I. i II. nešpor in festo Pentecostes zněl by tedy následovně:

Antiph. 2.

ihned následuje:

1. Confitébor, tibi, Dómine in toto corde me-o: * in consilio justórum et congre-ga-ti-ó-ne.
2. Magna opera - - - - - Dómini: * exquisita in omnes volun - - tá-tes e-jus.
3. Conféssio et magnificéntia opus e-jus: * et justitia ejus manet in saé - cu-lum saéculi.

Po ukončeném žalmu se prvotní antifona opět zpívá nebo recituje.

Jestě praktičněji jest Psalterium Vespertinum, které sestavil Fr. X. Haberl (Regensburg, Friedr. Pustet). Vydané jest s notami chorálními, a novější, tak zv. »Volksausgabe«, s notami bílými. Zde odpadají veškerá vysvětlení; podotknu pouze, jak provozují se nešpory na kůru mé správe svěřeném. »Deus in adjutórium« nalézá se na 1*. stránce Haberlova psalteria. Připravil jsem šest podlouhlých, krátkých proužků papíru s číslicemi 1., 2., 3., 4., 5. a poslední písmenou *M.* opatřené. Po vyhledání na slavnost připadajících nešpor, kde u každé antifony v »psalterium vespertinum« poznamenán jest název žalmu s patřičným tonem i finálou, vyhledal jsem žalm dotýčný v předepsaném tonu v psalteriu a upevnil jsem špendlíkem proužek papíru číslici označený na dotýčnou stránku v psalteriu ku počátku žalmu. K první antifoně první žalm (1.), k druhé antifoně druhý žalm (2.), až ku magnificat (*M.*); dva zpěváci přednesli antifonu s průvodem nebo bez průvodu varhan (z nichž první zapěl initium antifony až ku ||), načež jeden zpěvák zazpíval první sloku žalmu, ostatní zpěváci (někdy tři, čtyři nebo pouze dva) sloku druhou, opět jeden zpěvák sloku třetí, sloku čtvrtou opět ostatní zpěváci atd. Po pátém žalmu a po Capitulum s *R. Deo gratias* následoval připadající hymnus chorální, první, třetí, pátou a sedmou sloku jsme zpívali, druhou, čtvrtou a šestou jsme recitovali; po příslušném responsoriu následuje opět antifona ku magnificat, který zpíváme celým

nápěvem (však poněkud volněji), v témže uspořádání jako žalmy předcházející.

Po modlitbách, někdy i komemoraci (je-li předepsána) zpíváme obligátní antifonu Mariánskou, která přednáší se dle doby roku církevního: Nešporami soboty před I. nedělí adventní počínaje až do nešpor slavnosti Očišť. P. M. či Hromnic »Alma Redemptoris Mater«, po Hromnicích až do zeleného čtvrtku »Ave Regina coelorum«, od bílé soboty až ku noně soboty po svátcích Svatodušních »Regina coeli laetare«, nešporami v předvečer slavnosti Nejsv. Trojice počínaje až do nony soboty před I. nedělí adventní »Salve Regina«. Tyto antifony jsou též částí kurní modlitby t. zv. Completoria, kteréž připojuje se ku nešporám, zejména v chrámech katedrálních a klášterních.

Co se týče rozdělení »Vesperale« jest toto v hlavních částech totožné s rozdělením v »Graduale romanum«.

Svátky mnohých svatých a světic v seznamu neuvedené náležejí taktéž v Commune S. a o. Commemorace pak obsaženy jsou ve zvláštní stati, nazvané »Antiphonae et Versiculi pro Commemoratione Sanctorum«.

O připojení allelúja k antifonám v době velikonoční (až do soboty před slavností Nejsv. Trojice) bylo již dříve zmíněno a ve Vesperale vždy zvlášť uvedeno jest, zejména ve stati posledně jmenované.

Nejjednodušší harmonisace tonů žalmových i s finály v transposicích nejvíce užívaných:

Tonus I. (dorický auth.)

Finalis I.

Fin. 2.

Fin. 3.

Fin. 4.

Fin. 5.

(Ostatek příště.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Výroční zpráva Obecné Jednoty Cyrillské za rok 1891, podaná ředitelstvu Akademie křesťanské.

Jako za veškerých let minulých jevila se činnost Obecné Jednoty Cyrillské též roku minulého hlavně zakládáním dalších farních Jednot Cyrillských jakožto odboček Jednoty Obecné po různých diecésích v Čechách a na Moravě. Počet stávajících rozmnožen jest sedmi nově zřízenými Jednotami farními, z nichž dvě v Čechách, pět na Moravě vzniklo. Jsou, jak následují: Farní Jednota Miletiňská a Německo-Bělská v diecési Králové-Hradecké, Želechovická v arcidiecési Olomoucké, Ivančická, Sloupská, Měřinská a Lulčská v diecési Brněnské. Řádnou činností Jednot farních, jakož i orgánem Jednoty Obecné, časopisem »Cyrillem« neustále rozšiřují a vždy pevněji zakotvují se přesné zásady, jimiž jest řídit se zpěvu kostelnímu, má-li odpovídati vznešenému účelu svému. S potěšením lze sledovati, kterak pravé názory vždy více a více se rozšiřují a přesvědčením takměř již obecným se stávají. Zákonů církevních vždy bedlivěji a svědomitěji se šetří, tak že zpěv kostelní vrací se k svým starým ideálům v církvi vypěstovaným.

Škola Cyrillská skládá se ze tří ročníku a výkonného sboru liturgického.

Žáci a žákyně prvního ročníku dospěli od základů hudebních k vokalisaci a solfegíím, v intervalech k tercii. Cvičení koná se v úterý a v pátek od 5 do půl 7 hod.

Druhý ročník čítá dvě oddělení. Prvé oddělení dívek a hochů, rozvržené na soprany a alty, zpívá

škály v různých polohách, nejprve s jejich jmény a na solmizačních slabikách, což napotom se solfežuje na *a, e, i, o, u*. Cvičení koná se v pondělí a ve čtvrtek od 5 do 6 hod. Druhé oddělení mužské zpívá příklady dvou- a trojhlasé, z nichž zejména nacvičilo se trojhlasé »Stabat Mater« od Witta. Cvičení koná se v pondělí a čtvrtek od 8 do 9 hod.

Ve třetím ročníku vyučuje se správnému čtení při čemž text se vykládá, načež následuje cvičení jednohlasných a skladeb mešních dvouhlasných, jakož i dvouhlasných příkladů z Cyrillské školy zpěvu dle starých klíčů. Cvičení koná se v pondělí a ve čtvrtek od 5 do 6 hod.

Výkonný sbor liturgický koná přípravná cvičení rovněž odděleně; soprani a alty mají zkoušky třikrát v týdnu, v pondělí, ve čtvrtek a v sobotu od 7 do 8 hodin, mužský sbor ve středu a v pátek od 8 do 9 hod.; společná zkouška bývá v sobotu od 8 do 9. hodin. Nově nacvičeny jsou mešní skladby »Exultate Deo« od Stehlea, Missa »in. hon. Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi« od J. E. Zelinky a Missa »in. hon. beatæ Mariæ Virginis« od Josefa Cainera, napotom tři »Stabat Mater« od Fr. Witta, Bernarda Mettenleitera a Josefa Rheinbergera. Sbor liturgický vykonává veškerý bohoslužebný zpěv ve farním chrámu sv. Jiljí.

Škola Cyrillská čítá úhrnem 182 žáků a žákyň.

S hudební přílohou číslo 6.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

záraveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 7.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

V Třebíči na faře Jejkovské zavedl Jednotu Cyrillskou zvěčnělý a nezapomenutelný P. quardian Albert Chlumecký, který se přihlásil k praporu našemu roku 1884 listem nadšením hudebníka nejušlechtilějšího dýšicím, v jehož úvodu praví: »Teprve nyní o sobě povědomost dávám, že jsem na živu a že, co živ budu, zůstati chci věren dobrému směru: kterým za Vašnostiným vytrvalým a statečným vůdcovstvím v našich vlastech ubírá se posvátná hudba chrámová. Přes šest už roků, co jsem na našem Jejkovském předměstí správcem fary, pracuji neunavně o této bohumilé reformě a dodělal jsem se s pomocí Boží dosti značných výsledků. V místech, kde jest jediný farní chrám, posvátné hudbě může se poměrně lépe dařiti, nežli v městech, kde jest více kostelů a kde se odchýlným směrem chrámová hudba pěstuje. V takých městech má regenschori, který nástrojovým hlukem a šumotem, unylými ariemi Pána Boha oslavuje, více přízně a více chvalorečníků, nežli ti zpěváčkové v předměstském kostelíčku, kteří skromě bez hluku a povyku dle předpisů Církve svaté nejvyššímu Pánu se zavděčují. Ale pravda jest, jak častěji psáváte: Pán Bůh svých věrných neopouští. Podařilo se nám o ranní mši svaté v našem kostele domácího práva vydobýti velebným zpěvům mešním ze Svato-Janského kancionálu. O velké mši zpíváme střídavě latinský chorál a díla doporučená našich domácích a jiných výtečníků: Foerster, Skuherského, Witta, Hallera,

Greitha a tak jsme pokročili, že můžeme každou neděli a svátek v roce vždy něčím jiným se vydati. Máme nový chor, nové varhany o 24 tazích, dle nové soustavy. Minulého roku stavěl jsem věž a jednal zvony, které také náležejí do oboru posvátné hudby. Čeho si ještě přejeme? Aby milý Bůh i příště nás neopouštěl a známý náš nepřítel, diabol in musica, neměl moci nad námi. Koncem dubna jdu do Říma v záležitostech kapucinského řádu. Vráť-li se šťastně, požádám za potřebné listiny k zaražení Jednoty Cyrillské. Vráť se z Říma neotálel se zřízením Jednoty. »Tempus acceptabile«; napsal, »nedožijeme se tak hned příznivější doby, jako jest letošní rok jubilejní. Za tím nám slavně zářícím Cyrillo-Methodějským souhvězdím nezvratně jdouce, překonáme všechny překážky«. A překonal je! Když redaktor téhož roku jubilejního z Velehradu se vracel a u OO. kapucínů v Třebíči se zastavil, Cyrillská Jednota krásně zpívala při mši svaté, kterou zde sloužil. Po mši představil pak P. quardian redaktoru statečný sbor svůj z mužů a dívek se skládající. Všem v očích svítila ta jiskra, která zná rozněcovati ve světě nadšení. Příklad Jednoty působil i na vůkoli. »Nepopíratelnou zásluhou našich Cyrillských Jednot farních jest«, psal později nadšený Cyrillista, »že do nejzazších koutů naší vlasti její bohumilé působení se šíří, že i tam, kde spali, se probouzejí a kde ve starém copu se pachtili, nyní vstávají a se rozmyšlejí. Podle

všeho nebude, dá Pán Bůh, čím dále tím hůře, ale s nastalým jarem kvítí se probudí, ptáčekové se rozezpívají a i pěveckým Jednotám Cyrillským půjde k duhu». Nové skladby stále jsou cvičeny: »Missa in hon. sc. Ferdinandi« od Skuherského, »Missa solemnis« od Antonína Foerstera op. 25, »Missa solemnis« op. 35 od Karla Greitha a téhož tříhl. op. 13 a třetí chorální, »Missa in hon. sc. Caroli Borr.« a »Missa choralis« od Fr. Hrušky, 5hl. Missa »Ecce quam bonum« a »Missa Secunda« od Haslera, »Missa brevis« od Palestriny, Stabat Mater od Jos. Rheinbergera op. 138, Missa octava od Hallera, Missa in hon. sc. Stephani od Smolíka a j. Sbor liturgický dostavoval se do zkoušek dvakrát týhodně. Asi 30 malých hrdělek vzal si do cviku regenschori pan Josef Stránský, který nezištně a svědomitě po mnohá léta ve škole i v kostele ve prospěch vznešeného úkolu blahodárně působil.

V Brně byla Jednota Cyrillská přímou ozvěnou velkolepého sjezdu Cyrillského konaného v srpnu roku předcházejícího. Předsedou zvolen dp. František Kolisek. Činnost počala zřízením školy pěvecké a sboru literátského. Pěvecké školy byly dvě, dětská a dospělých, která zase skládala se ze sboru mužského a ženského. Cvičitelem školy dětské byl ředitel kůru u Minoritů, Jan Kment, sbormistrem školy dospělých a sboru literátského Alois Šobr, úředník banky Slavia. K první výroční valné hromadě ráčil zavítati sám J. M. nejdůstojnější pan biskup Dr. František Sal. Bauer, který ve velekrásném proslovení povzbuzoval členy k bohumilé činnosti. Od roku 1888 cvičil literátský sbor předseda, konaje při tom vhodné přednášky liturgické. Smíšený sbor mužský a ženský mívá cvičení 4krát téhodně a věnoval sbormistr Kment veškerou pili zpěvu chorálnímu a polyfonickému, čímž se umožnilo, že Jednota 12krát za rok v kostelích Brněnských zpívala, jednou na dómě při pontifikální mši biskupské, o triduu bl. Klementa Hofbauera ve chrámě Minoritském; kromě toho účastnila se Jednota pobožností májové, křížové cesty v době postní v různých kostelích Brněnských, svěcení školy v blízkém Liskovci a j. Největší péče věnována dítkám, tak že Jednota měla 3 školky Cyrillské se 300 dítek obojího pohlaví, jejichž závěrečné zkoušky překvapily obecenstvo. Ku docílení žádoucí Jednoty zpěvu obecného vydal předseda Kancionálek Cyrillský, P. Alois Slovák se sbormistrem Kmentem pořídili kancionálek německý »Ora et canta«. Členové přistoupili k společnému svatému

přijímání v době velikonoční. Hojným účastenstvím a zpěvem oslavili slavnost vzkříšení Páně, Božího Těla, 9denní pobožnost ku sv. Josefu ve chrámě Staro-Brněnském, pouť do Tuřan, kam věnovali votivní okno představující věrověstce, sv. Cyrilla a Methoda. Jednota čítala 32 zakládajících, 219 přispívajících členů, z nichž 120 byli zároveň členy činnými.

V Třebíči založena Jednota společným úsilím dp. katechety Josefa Vlka a ředitele kůru Frant. Novotného, který již dříve cvičil pilně dětský sbor v písničkách a skladbách kostelních, nyní pak přibírá ku cvičení i dospělé horlivě pokračoval. O první valné hromadě poutavě a nadšeně mluvil o chorálu, načež dp. Vlk pojednával o zpěvu církevním se stanoviska liturgického. Nově zřízená Jednota vyznamenala se ještě téhož roku při pontifikální mši svaté, kterou J. M. nejd. pan biskup sloužil, zavítav ku zasvěcení mateřské školy »Marianum« zvané, štědrostí svob. pána Leopolda ze Sternbachů zbudované a školním sestrám Horažďovickým svěřené. Při té příležitosti přednesla Jednota zdařile mešní skladbu Hammovu, Introit a Communio zpíváno z Graduale Romanum. Štědrostí barona Ferdinanda ze Sternbachů dostalo se kostelu nových varhan. Prostřednictvím dítek nacvičeny jsou některé písně s lidem dle kancionálů sv.-Janského, Lehnerova a Holainova. Horlivému řediteli dostalo se za péči o rozkvět zpěvu posvátného pochvalného uznání od nejd. bisk. konsistoře jakož i od sl. c. k. okr. školní rady v Jihlavě, k němuž posléze se přidružilo pochvalné uznání od samého vys. c. k. ministerstva kultu a vyučování spolu s remunací 40 zl. Za příležitosti schůze učitelského spolku z okresu Jihlavského přednesena vzorně při zpívání mši svaté Stehleova Missa »Salve Regina« s příslušnými motetty a Palestrinovým »Pange lingua«, načež následovaly přednášky theoretické a praktické o chorálu, v nichž vystřídal se předseda dp. Vlk i sbormistr Novotný. Dle zprávy poslední čítal sbor liturgický 60 členů: 28 sopránů, 16 altů, 4 tenory a 12 bassů; ve škole cyrillské vyučuje se 103 hlasů. Sbor liturgický schází se ke zkouškám na 4 hodiny, škola na 3 a sbor literátský na 2 hodiny týdně. Kromě četných motett nacvičeny jsou opět 3 mše, Missa »Velehradensis« od Fr. Hrušky a Missa »in hon. B. M. V.« od Jos. Nešvery a Greithova F dur. Ku odpoledním službám Božím zavedeny jsou Lehnerovy litanie.

Ve Slavkově zvolen předsedou pan Václav Walter, c. k. notář, který o valných

hromadách konal jádrné, duchem křesťanským provanuté proslovy, jimiž poukazoval na vznešený účel Jednoty Cyrillské, nabádaje k činnosti rovněž krásné jako prospěšné a nazýváje zpěv kostelní poesii modlitby. Sbor liturgický čítal 60 hlasů a konal pravidelné zkoušky po 4 hodinách týhodních řízením sbormistra a ředitele kůru Josefa Šerého, jemuž horlivě pomáhal učitel Albín Netoušek, jakožto zástupce. Sbor literátský konal pravidelná cvičení v neděli po odpoledních službách Božích. K nejčelnějším dobrodincům Jednoty náležel Albrecht hrabě z Kauniců, který místnosti ku cvičení o dvou světnicích poskytoval. Výbor zakoupil pedálové harmonium za 250 zl. z příspěvků členů, jichž Jednota kolem 200 čítala a darů předsedou a farářem a jinými dobrodinci věnovaných. Jednatelství čile a horlivě zastával vp. Petr Kosík. Ze skladeb směru Cyrillského uvádějí se kromě mottet Missa ss. Angelorum Custodum od Schweitzera, Missa »in hon. B. M. V.« od Nešvery, Rheinbergerovo »Stabat Mater« a Miserere. Další postup artistický sboru liturgického z výročních zpráv a dopisů nelze sledovati.

Z Bohutic zaslána jest zpráva tato: Začátkem r. 1878 dosazen k nám za administrátora dp. Filip Toufar, nyní farář Polehradický, aby dále zaséval símě zpěvu liturgického, které ve dřívějším jeho působišti — v Novém Veselí — zdárně již bujelo. Hned po příchodu svém ujal se nikoli snadné práce, takže v krátkosti sestaven sbor, jenž čítal 26 členů: 7 sopránů, 6 altů, 5 tenorů, 8 basů. Zpěv cvičen byl přesně, tak že našel obliby i v sousedních osadách, kdež naši zpěváci ku poznání čistého zpěvu liturgického zpěvem svým přispívali. V r. 1882. utrpěl sbor náš ztrátu citelnou. Investován totiž dp. Filip Toufar na faru Polehradickou. Odešel — však dosud vzpomínán. Žákové jeho chtějice aspoň poněkud vděčnost svou na jevo dát, všichni vydali se do jeho nového působistě — 8 hodin vzdáleného —, aby tam den jeho instalace zpěvem oslavili a se svým učitelem ještě jednou se rozloučili. Po odchodu dp. Filipa Toufara zůstal sbor náš bez mistra — bez vůdce. Právě tu oceniti se musí snaha a pile horlivého Cyrillisty p. Jos. Svobody, rolníka, jenž zpěváky do domu svého zval a sám po ten čas cvičil. V roku 1884 dosazen na naši faru dp. Aug. Nezval, jenž pěveckého sboru horlivě se ujal a z počátku sám v budově farní cvičil. V jubilejním roce úmrtí sv. Methoděje péčí dp. faráře proměněn sbor v »Jednotu Cyrillskou«, s kterouž v témž roce na po-

svátý Velehrad putoval. Při mši sv., kterou dp. farář konal, zpívala se mše »Jesu Redemptor« od Kaíma. Cvičení, řízením p. nadučitele Flor. Stenzla, děje se v zimě dvakrát, v létě jednou týdně. Nacvičeno při spolkovém harmonium 18 mší, mezi nimiž Missa »in hon. sc. Adalberti« od J. Foerster, Septimí Toni a jiná do A mol od Witta, mše od Caniciari-a a Requiem od Witta, případná gradualia a offertoria a výběr »Pange lingua«. Bylo by věci věru ku prospěchu, kdyby v naší Jednotě i choral se ujal. O školu Cyrillskou postaráno není. Snad během času i ti nepřátelé zpěvu církevního přijdou ku poznání a jemu příznivější budou — což přáním všeobecným.

Z Kobyli oznámil vp. kooperator Josef Kolenec, v roce jubilejním redaktoru vznik Jednoty slovy pravého Cyrillistu charakterisujícími: »Radost velikou zvěstuji Vám: Jednota Cyrillská v Kobyli jest zřízena! Při sobotní zkoušce dne 14. února přečetl jsem přítomným zpěvákům, jichž bylo 21, Váš dopis s podotknutím, neodporučelo-li by se zřízení Jednoty v roce jubilejním. Za odůvodněním následoval souhlas. Protokol o úchvle sepsaný podepsalo všech 21 pěvců. Stanovy jsou přijaty a já zvolen předsedou.« Týž počal hned od příchodu svého na osadu, podporován jsa sborem učitelským, organizovati zpěv kostelní. Počalo se jednoduše Requiem od Halíka, které zpíváno na dušičky. Stalo se to s prospěchem. Pročež s chutí cvičila se Missa Angelica od A. Pruchy. Jakmile sbor mužský se ustálil, konány pravidelné zkoušky 2krát v týdně a nacvičena Missa C dur od Schweitzera pro 4 mužské hlasy bez průvodu varhan, Missa brevis od Singenbergera pro 3 hl. bez průvodu, Missa decima od Mich. Hallera 2hl. s průvodem, Missa Velehradensis pro 2 hlasy a valně motett. Dle výroční zprávy z r. 1887 čítal repertoire 20 mší, které však jmenovitě se neuvádějí. Předsedou byl tehdy Václav Kovářík, c. k. pošt mistr, ředitelem Josef Blažek, nadučitel, jednatel Fr. Borovička ml., rolník. Od té doby žádná další zpráva zaslána nebyla.

V Náměšti nad Oslavou shledal vp. Jan Bádal, kooperator, hned po příchodu svém, že by se na poli zpěvu posvátného dalo s prospěchem pracovati. Pustil se tedy bez průtahu do práce a o vánocích přednesena s úspěchem 4hl. Stehleova mše »Salve Regina«; Introit, Graduale, Communio a Responsoria chorálně, Offertorium »Tui sunt coeli« od Foerster. Po schválení stanov zvolen jest předsedou Josef Kaunovský, obecní tajemník, pokladníkem Josef Trubáček,

nadučitel, jednatelem jmenovaný kooperátor. Dle výroční zprávy z r. 1886 čítal sbor liturgický 33 členů a nacvičil několik nových mší: Rampisovu Missa »Cunibert«, Skuherského Missa ad duas voces, Hruškovu Missa »in hon. sc. Joannis Nep.« a několik motett. Sbor literátský přiučil se Lehnerovým Roratům. Od těch dob Jednota se odmlčela.

V Pravlově cvičil p. Raimund Dohnal, nadučitel a ředitel kůru, žáky ve zpěvu, a jelikož i hudebníci zpívati se odhodlali, zřídil pěvecký sbor čítající 25 hlasů, s nimž provedl několikrát Schweitzerovu mši andělů strážných a Křížkovského Te Deum. Když napotom vdp. děkan Josef Zekl, zjednal 10 ročníků »Cyrilla« a vp. kaplan, Martin Novák, o reformu usilovati počal, přikročeno

k zřízení Jednoty, o jejíž rozkvět všemožně pečoval vdp. děkan, jak návrhy na 3. valné hromadě přijaté nasvědčují. Aby totiž dosavadní členové Jednotě trvale byli zachováni a noví členové získáni, buďtež Jednotou: 1. každoročně uspořádány nejméně dvě produkce zpěvné, k nimž členové přispívající volného mají přístupu; 2. veškerí členové Jednoty se zavazují, že člena zesnulého k hrobu doprovodí, kdež členové výkonní pohřební sbor zazpívají a při zádušních službách na kruchtě spoluúčinkovati budou; 3. v den sv. Cecílie sloužena bude zpívaná mše svatá za živé a mrtvé členy Jednoty. — Zdaliž péče všech tří činitelů výsledku žádoucího se dodělala, nelze udati, jelikož od r. 1887 žádné zprávy nadošly.

Praktické názory v novém směru hudby církevní.

Sestavil Jan Ev. Zelinka. (Dokončení).

Tonus II. (dorický plag.)

Finalis.

Tonus III. (phryg. auth.)

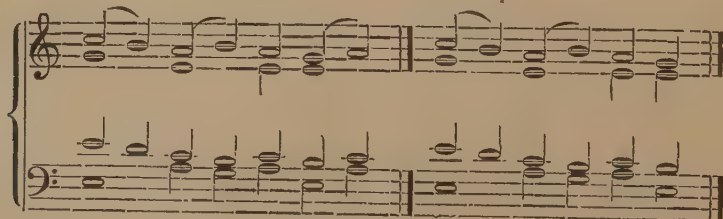
Finalis I.

Fin. 2.

Fin. 3.

Fin. 4.

*) Možno počítí trojzvukem C dur.

Tonus IV. (phryg. plag.)

Fin. 1.

Fin. 2.

Fin. 3.

Tonus V. (lydický auth.), často na *es*.

Nebo:

Tonus VI. (lyd. plag.)

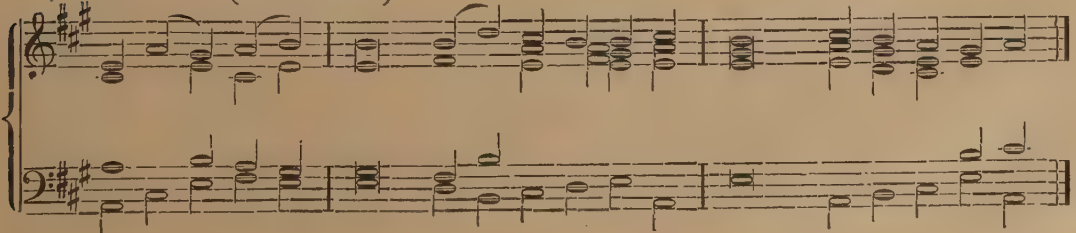

Tonus peregrinus (irregul.)

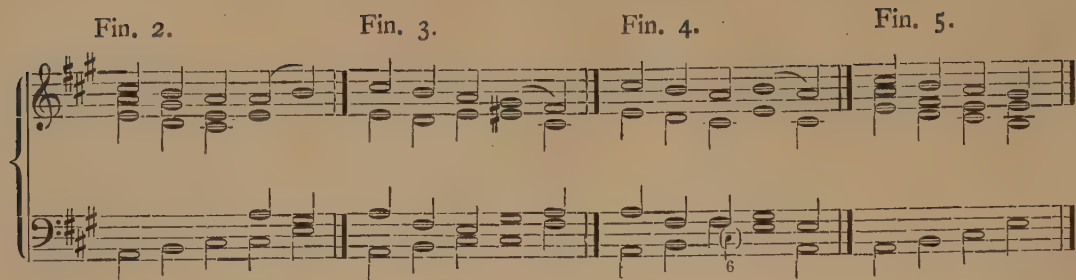

Tonus VII. (mixol. auth.)

Fin. 1.

Tím ukončena jest prvá hlavní část názorů praktických v novém směru hudby církevní, látka není ovšem z úplna vyčerpána, avšak nejdůležitější s hudebním výkonem v nejpřednější řadě sloučený předmět liturgický, co v před postupující celek, jest dle možnosti znázorněn prakticky. Hudební umění ve službě církve potřebuje vždy a všude theoretických dokladů liturgických, a pokud těchto naléztí nelze, ve přístupných spisech odborných, tu jeví se nutnost přispění představených úřadů duchovních.

Ku dosažení účelu tohoto pojednání byl ovšem činitelem nejbližším a nejdůležitějším zpěv chorální, z přirozeného nadšení na luhu církevním rozkvetlý, z něhož vyvinul se mohutnými haluzemi obohacený kmen polyfonní hudby staroklassické. V praxi znamenati dlužno postup ten sloučením mnohohlasného zpěvu chorálního; je to táž duše, tentýž vzor, totožný přednes, slovem rozložení mohutného, celkovitého tělesa chorálního v ornamentiku, architekturu, jsou to kontury rozvedené v nejvznešenější plastiku.

Vnitřní příbuznost dvou živlů, jaká jeví se nám v chorálním zpěvu a ve staroklassické polyfonii, rovná se vnitřní souvislosti posvátné liturgie s hudbou církevní. Jak daleko může prospěti věci činitel třetí, hudba náboženská či oratorní, ovšem jenom ve spojení nejužším s oběma činiteli, třeba předcházejícími tuto i o několik století, vidíme, jak jeví se nám v době nejnovější, co výsledek předně po stránce ideální, která vzbuzuje opět ideální představy. Rozumí se

ne takové, jako v Gounodově »Vykoupení« a pod., které až přes míru realistický směr sledují a proto ani s nejkrajnějšími názory našimi o hudbě náboženské či duchovní spřáteliti se nemohou. Jmenuji ale skladby Liszta, zejména jeho oratorium »Kristus«, Dvořákovu »Stabat Mater« a j.

Dále po stránce formální ve smyslu širším i užším. Není neznámo, že moderní recitativ, doprovázený, bez průvodu, i sborový, jehož otcem vlastně jest chorál sám, v hudbě oratorní nejdůležitější úkol přijal a v novějších skladbách církevních s úspěchem se objevil. Jaké krásné představy charakteristické vzbuzuje na př. Credo mše »Panis angelicus« od Bedřicha Koenena, »Ascendit Deus«, »Omnes de Saba«, »Audi filia« od Josefa Cainera, »Ecce Sacerdos magnus«, »Regina coeli«, »Pange lingua« (E-dur) od Jos. Foerstra a j. v. Jak formě i výrazu prospívají věty recitativní ve Skuherského »Missa Ferdinandí« a »Missa brevis« z d-moll, Missa de Beata od Foerstra a j. Konečný výsledek po stránce hudební, v níž nejeví se nám více umění kontrastické tím, čím původně bylo, totiž prostředkem ku dosažení velikého cíle uměleckého ku vývinu harmonie.

Postup i vývin harmonické soustavy hudební jest samostatný v době nejnovější. V církevní hudbě poukazují mimo k skladbám Wittovým a jiným ještě ku skladbám Fr. Hrušky, zejména Missa »Ecce Dominus veniet« (Urbánek, Praha) a Missa »Nom. Jesu« (Pustet) atd.

Jak mnoho prospěla konečně znalost cho-

rálu a starých modů tvůrci moderního směru dramatického Richardu Wagnerovi, v tom shodují se názory veškerých theoretiků.

Ostatní názory praktické zpěvu vůbec a polyfonického zvláště se týkající, ponecháme si pro dobu pozdější.

Obecná Jednota Cyrillská.

Čechy.

Diecése Litoměřická.

Z Bezna. Na den sv. Petra a Pavla provozovali se v našem chrámu Páně tyto skladby: Introitus »Nunc scio vere«, čtyřhlasná mše »Dixit Maria« od Haslera, Graduale »Justus ut palma florebit« od Cainera, Offertorium »Adorate« od Thielena a »Pange lingua« od Ferbersa. Věčně krásnou, avšak též dosti obtížnou mši »Dixit Maria« zpíváme jen tenkrát, když všechny hlasy čteně obsazený jsou; Graduale »Justus« od Cainera jest skladba velkolepá; vyšla v r. 1889 v 8. příloze »Cyrilla«. Musím doznati, že se nám skladby páně Cainerovy velice odporují; mají jádro, myšlenky krásné, dojemné. Přemnozí skladatelové nahromadí do skladeb svých haldy akkordu beze všeho ideálu, beze vši ceny; odzpívá se to a srdce zůstane nedotknuté, chladné. Takové skladby se jednou přezpívají a pak navždy uloží se do archivu; nikdo po nich netouží, škoda času, škoda peněz. — Offertorium »Adorate« vzato jest z »Cantuarium sacrum« od Schmidta; zpíváme je s radostí často; totéž platí o Pange lingua od Ferbersa z téže sbírky. Důstojný p. farář Chorušický zpíval nám u oltáře v poloze vyšší, i odpovídalo se to lépe, než když zavzní nám od oltáře zpěv někdy až příliš hluboký; pak nemohou alty a bassy tak vyniknouti, jak potřeba káže. Nyní připravujeme k provozování čtyřhlasnou mši »Sine nomine« od Viadany. Viadana jest starý skladatel z dob Palestrinových; v této skladbě znáti jsou patrně místa, která souhlasí s některými výrazy ve mši »Iste Confessor« od Palestriny i ve mši »Dixit Maria« od Haslera; zdá se vám, jakoby skladby tyto skládal jeden a týž mistr. Ještě mám toto na srdci: Kdykoliv vezmu do ruky milý nám časopis »Cyrill«, nemile bývám dojat, když vidím, že tak málo zpráv přichází ctěné redakci od panů říditelů kůrů,

v nichž by nám sdělovali, jaké skladby provozují, co v nich shledáno bylo krásného, co závadného, jaký ruch panuje v místě a v okolí v ohledu reformy hudby chrámové, jaké zlořády ještě panují sem a tam a t. d. Příložme všickni rukou svých k dílu, nevzkládejme vše na jedna bedra, spojenými silami pracujme ku zdaru tak ušlechtilé, krásné věci!

Václav Vaněk.

Z Mělníka. Dole podepsaný s velkou radostí oznamuje, že po dlouhých bojích přišlo se k poznání a nastala reforma hudby církevní. Zásluha tato platí zdejšímu vp. kaplanovi a katechetovi, nadšeným to Cyrillistům. Po čas mého působení od 1. března r. 1890. provozoval jsem následné církevní skladby: J. Schweitzer, op. 32: Missa do h pro 4 mužské hlasy a neoblig. alt. J. Schweitzer, op. 23: Missa do e pro 4 smíšené hlasy a orchestr. J. C. Sychra: Missa decima pro 4 mužské hlasy a orchestr. J. C. Sychra: Mše ku cti sv. Václava. Skuherský: Missa op. 47 s průvodem orchestru. P. Rampis: Missa »Cunibert«. J. Stehle: Missa »Salve Regina«. J. Stehle: Missa brevis op. 50. Zd. Fibich: Missa brevis op. 21. J. C. Drahlavský: Missa solemnis op. 119. s orchestrem. Fr. Schöpf: Mše op. 45, 47, 50, 11, 12, 42, Graduale a Offertoria od J. C. Sychry, J. Cainera, Jos. Foestera, L. Janáčka, M. Mašíčka, Fr. Endlera, P. Křížkovského, Fr. Skuherského, Dr. Frye, Fr. Witta, K. Steckra. Vidi aquam, Asperges a responsoria zpíváme chorálně. Vim, že se budete radovati a to proto, že věc, o kterou jste zde před drahnou dobou usiloval, konečně se uskutečnila. Přeji sobě, by nám Bůh zehnal v díle započatém.

Method Mašíček,
řed. kůru.

Morava.

Arcidiecése Olomúcká.

Z Hlnku. Hodlám zaříditi u nás »Cyrillskou Jednotu«; i obracím se na Důstojnost Vaši s touto vřelou prosbou, abyste ráčil býti té lásky a ochoty a zaslal nám stanovy, jakož i byste sobě neráčil

obtěžovati potřebných pokynů podati, by Jednota taková zdárně prospívatí mohla.

Frant. Dokoupil,
kooperator.

Želechovice. Cyrillská naše Jednota od posledního dopisu našeho pokroky činila znamenité, takže na čtyřech místech učitelé a kněží našim úspěchem jsou pohnuti, zakládají čtyři nové Cyrillské Jednoty. Lehkých hudebních skladeb pro začátek ochotně jsme jim zapůjčili, a též potřebnou radou jsme přispěli. Hlavním střediskem a chloubou činnosti naší v době poslední jest starý církevní chorál. Nikdy jsem ani netušil krás a půvabu, jež skrývá v sobě tento řečí bych rodinný zpěv naší církve svaté. Než jako každá jiná kráska klasická neukazuje se celá povrchním pozorovatelům, jest tomu tak na prvním místě v chorálu. A odtud si vysvětliti možno ty četné úsměšky a odsuzování chorálu. U Pusteta v Řezně objednali jsme si za 10 zl. veliké »Ordinarium Missae« s notami a literami i em vysokými, a pro začátek s plíli až horečnou začal smíšený náš sbor (školáci, panny a muži) cvičiti »requiem«. Víím, že nejednoho čtenáře by zajímal pohled na naše cvičení. Na vysokém pultě stojí otevřeno naše »Ordinarium«. Třicet až čtyřicet

zpěváků a zpěvaček stojí vůkol a všichni po náležitém vysvětlení jak textu tak not zpívají ze společné knihy; zpěv takový jest jako z jedné úst, a potom velmi snadno lze takto cvičiteli upozorniti ve knize na těžká místa, na dlouhé neумы, jež si rozložíme na několik částí, a jde to potom jakoby nic. Upozorňuji tu zvláště na »Dum veneris« při »Libera«. Po 3 nedělní neumorné práci (všichni zpěváci byli začátečníci) zpívali jsme při mši svaté a při konduktu s průvodem harmonia. Lidé pohnutí až plakali; ne že by byla mše sv. pohřební, nýbrž bylo už delší dobu po pohřbu. Zvláště se líbilo »Libera«, jež jako ostatní části zpíval sbor náš dle hlasů střídavě. O svátcích velikonočních a svatodušních zpívali jsme z »Ordinaria« mši slavnostní s vložkami jak z graduale tak i vicehlasnými. Zvláště se nám podařilo chorální »Veni Creator Spiritus«, zpívané střídavě sborem ženským a mužským. K průvodu na Boží Tělo nacvičili jsme veškeré sbory vesměs trojhlasné.

Diecése Brněnská.

Z Hostimi. Dle přání Vašnostina podávám zprávu, že stanovy Farní Jednoty Cyrillské v Hostimi« potvrzeny jsou výnosem vys. c. k. mor. místodržitelství v Brně 21. dubna 1892 č. 11.040. Cyrillská naše Jednota započala již svou činnost a čítá na 60 členů činných, jež cvičí s horlivostí nevšední mladší p. učitel Fr. Nüssbach máje po ruce své harmonium. Stanovy potvrzené doručeny nám byly právě v den generální visitace zde odbyvané na den sv. Jana Nep. 16. máje; proto mohla již Cyrillská Jednota nejdůst. pana biskupa svým zástupcem uvítati a poněkud v chrámu Páně nacvičené písně přednésti. Knihovna též květvá; máme na 185 čísel s 212 knihami, kteréž repraesentují cenu 194 zl. a pilně ku čtení se vypůjčují. Začátek máme tedy skvělý a přičiníme se o rozkvět našeho podniku! Nejdůstojnější pan biskup při odchodu z děkanství našeho (Jeviš-

vického) se též pochvalně zmínil ráčil o snaze u pěstování kostelního zpěvu. *Leopold Pátek*, farář.

Z Ivančic. S potěšením dovoluji si Vaši Důstojnosti, jakožto předsedovi Obecné Jednoty Cyrillské, uctivě oznámiti, že v naší farnosti Ivančické »Jednota Cyrillská« již zřízena jest. Ustavující schůze konána byla 24. dubna 1892. Milou jest mi povinností, že mohu tímto jménem představenstva Jednoty, Vaši Důstojnosti nejuctivější díky vzdáti za pokyny, radu a námahu, s jakou jste, Vele důstojný Pane, nápomocen býti ráčil při zřízení Jednoty této. Bůh račiž býti odměnitelem Vaším. Již předem děkuje za laskavou ochotu prosím Vaši Důstojnost, byste ráčil i nadále mladé Jednotě Cyrillské v Ivančicích laskavou přízeň zachovati.

Alois Dundáček, kooperátor t. č. jednatel.

OBSAH: První desetiletí Cyrillské. (Pokračování.) — Praktické názory v novém směru hudby církevní. (Dokončení.) — Obecná Jednota Cyrillská.

➡ Veškeré starší ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech. ➡

🎵 S hudební přílohou číslo 7. 🎵

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihotiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS
pro katolickou hudbu posvátnou
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň
ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 8.

Všem, kdož hodlají reformovati hudbu kostelní.

Píše František Vaško.

Od doby, co počal u nás vycházeti časopis ku zvelebení kostelní hudby, redigovaný vdp. Msgr. F. Lehnerem, duchovním správcem na Král. Vinohradech, značně se zlepšil stav posvátné hudby. Ale není pravidla bez výjimky. Tak i v tomto ohledu — netajme si toho — na mnohých místech z neuvědomělosti, jinde z houževnaté nechuti proti každé novotě, a opět jinde z bázně, co by tomu lidé řekli, a konečně jinde ze samé pohodlnosti, aby nebylo toho »dřeni« se zkouškami, zůstal až podnes hezky starý šlendrián. Na četných místech zůstalo a zůstává se bohužel při starém. Než, jak ze zkušenosti vím, opravují na mnohých místech, ale mlčí při tom, a to z té jediné příčiny, poněvadž podrželi nástrojovou hudbu ke průvodu a podpoře zpěvu. Ve mnohých kostelích, kde druhdy téměř výhradně nevkusná, svěťácká s nedovoleným textem se ozývala hudba, kde však přece dobrá vůle hudbu kostelní opravit, pronikla, tam sice podrželi nástroje na kůru, ale vymýtili špatné skladby, a nahradili je novými znenáhla, jež textem předepsaným se honosí, a tak aniž toho lidé pozorovali, ve skutečnosti zásadně reforma chrámové hudby byla zavedena. Podotýkám, že opatrnost velí při věci tak důležité, jakou je chrámová hudba, aby ne násilně, radikálně, spíše nepozorovaně bylo si počínáno, a tak dobrá věc konečně zvítězí. Dobrá věc vyžaduje času. Zavést reformu kostelní hudby bez reptání často závažných činitelů, závisí skoro výhradně od opatrnosti a důmyslu ředitele

kůru ve spojení s duchovním správcem. Jsem toho jist, že ponenáhlu lze všude i v té nejmenší osadě, reformovati kostelní hudbu, jen se nesmí s bubnem na vrabce. Všem pánům ředitelům kůru, kteří nemohou se rozloučiti za žádnou cenu s nástrojovou hudbou, radím a spolu ve známost uvádím, že církev všecka unění pěstuje a chrání, a že žádný zákon církevní neodstraňuje všechny nástroje z chrámu, nýbrž toliko hřmotící, a pak z hudby to, co na světáctví upomíná, vylučující a přísně předpisující přiměřený text. Na tomto základě vydal před pěti léty nejdůstojnější pan biskup linecký pro svou diecési nařízení ve příčině církevní hudby v každém ohledu velezajímavé a pro ředitele kůru i důležité. I neváhám je se čtenáři sdělit.

»Katolická církev zaměstnává a podporuje veškerá umění, aby sloužila ku větší oslavě Boží. Tím ta umění nabývají jen větší ceny, náboženského posvěcení a dosahují tak svého nejkrásnějšího a nejvznešenějšího cíle. Než jako každá věc, závislá od lidské vůle a snahy, změnám podléhá, nejen se zdokonalující, ale též zhoršující: podobně se stává s uměním, jehož církev ke službě a chvále Boží užívá. Jmenovitě zpěv a hudba kostelní, jak dějiny dosvědčují, během času namnoze se pokazily a vznešené úloze své se zpronevěřily, takže naše sv. církev toho potřebu cítila, proti špatnému vybočení pozdvihnouti hlasu a zákonem stanovití zpěv i hudbu při bohoslužbě, by z nich světáctví a neslušnost odstraněny byly.

Církev katolická, řízená Duchem svatým, projevuje těmito nařízeními, jako vůbec svými zákony a předpisy, netoliko naprostou rozhodnost, nýbrž i velemoudrou mírnost; ona umí krajnosti se vystříhati a změněným poměrům časů i místa náležitě vyhověti.

Sněm Tridentský vydal dvoje nařízení o hudbě církevní.

Jedním nařízením (Sess. 22. de celeb. Missae) napomíná biskupy, aby rozpustilou a kluzkou hudbu z chrámu vymýtili. »Ab ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur, arceant (episcopi).« Kardinál Pallavicino pravi ve svých dějinách tridentského koncilu (kn. 18.), že prvé než toto usnesení se stalo, v úvahu vzata byla otázka, zdali lze hudbu ku slavným službám Božím připustiti. »Z počátku chtěli otcové koncilu hudbu zcela ode mše sv. vyloučiti, většina však, zvláště Španělové, ji doporučeli, poněvadž od nejstarších dob jí církev užívala, a jelikož jest velmi vhodným prostředkem, aby jemným způsobem v duši člověka city zbožnosti vlévala; měltě nápěv a text projevovati smýšlení nábožné a porozumění slovům nikterak rušeno býti.« Jiným dekretem nařizuje koncil (Sess. 24. de Ref. c. 12), aby synody provinciální a zatímne biskup za pomoci dvou kanovníků zpěv a hudbu při službách Božích, zřetel berouce k prospěchu a obyčejům rozličných diecézí, urovnali. »Cetera, quae ad debitum in divinis officiis regimen spectant, deque congrua in his canendi seu modulandi ratione — Synodus provincialis pro cuiusque provinciae utilitate et moribus certam cuique formulam praescribet. Interea vero Episcopus non minus quam cum duobus Canonicis, quorum unus ab Episcopo, alter a Capitulo eligatur, in iis, quae expedire videbuntur, poterit praevidere.« Veliké důležitosti jest v tomto dekretu rada, že při upravování zpěvu a hudby v kostelích přihlížeti se má k prospěšnosti a obyčejům diecézánů.

Papež Benedikt XIV. rozepisuje se obšírně ve své konstituci »Annus qui« 19. února 1749 o chorálním a figurovaném zpěvu, a o instrumentální hudbě v církvi. V § 3. dī: »Hudební zpěv (musicus cantus), jak teď v církvi obyčejem jest a s průvodem varhan anebo jiných nástrojů se děje, má býti takový, aby žádného ohlasu profanních, světských a divadelních zpěvů neobsahoval.« Později uvádí více nástrojů, jakých v církvi lze a kterých nelze připustiti. Benedikt XIV. připouští tedy nástrojovou hudbu za průvod mnohohlasého zpěvu ve chrámech a odvolává

se při tom k obyčejí. V učeném svém díle »De Synodo Dioecesis. Lib. XI. c. 7. n. 6.« vrací se ještě k témuž předmětu a dī, že jest těžko zakořeněný zvyk užívání nástrojů hudebních, z chrámu odstraniti, a tak zdá se nejlepším, střední cestou se dáti, totiž ani nedovolovati všech, ani všech zakazovati, nýbrž pouze ony, jež více do divadla než do kostela se hodí; a odvolává se k nadřečené konstituci. Tedy nikoliv církevní předpis, nýbrž toliko zvyk uvedl do kostela mnohohlasý, figurovaný zpěv a nástroje hudební. Naše svatá církev tomuto obyčejí a zvyku s moudrou umírněností vyhověla a jenom pohoršlivé vybočování přísně zakázala.«

Zcela v tom smyslu poučuje všechny správce v naší české provincii Synoda z roku 1860 kap. VII. De cantu et musica sacra. Vyhlašuje chorál za církevní zpěv, nezavrhujíc figurovaného a mnohohlasého, a vylučujíc z něho vše, co je frivolní a divadelní. Varhany, že na prvním místě k průvodu se hodi, však hra na ně nesmí zpěv dusiti a potlačovati. Dále pravi naše česká Synoda z téhož roku, že možno užívati hudebních nástrojů, hřmotící však, které zpěv potlačují, mají se odstraniti s kůrů. »Reliquorum musicae instrumentorum usus, praesertim rure, rarus sit et ubique modestus. Late tonantia instrumenta, quae tumultu et strepitu cantum hominum opprimunt, auferantur ab ecclesia.« Syn. 1860, cap. VII. 3.

»O úkolu nástrojové hudby vůbec piše P. Jungmann, kněz T. J., ve své »Aesthetik«, Freiburg 1884, p. 825. následovně: Bylo právě přirozeno, když se od pradávna zpěv tóny hudebních nástrojů doprovázel, a tím netoliko zpěváci se podporovali, nýbrž zároveň melodie větší síly, lepší plnosti i zvучnosti a zvýšené účinnosti obdržela. V tom nepochybně záleží první a vlastní úkol hudby nástrojové: zpěv uváděti a provázeti, některé pausy přiměřenými melodiemi vyplňovati, a dobrou uměleckou produkci zakončiti.« Co se zvláště účelu církevní instrumentální hudby týče, tož se o tom vyjadřuje papež Benedikt XIV. v uvedené konstituci: »O užívání nástrojů, jež lze při kostelní hudbě dovoliti, musíme připomenouti, že k tomu jediné má se jich upotřebiti, aby zpěv sesilovaly, ve věřících textu odpovídající city budily, srdce jejich k nábožnému rozjímání náboženských pravd nadechly a k milování Boha a božských věcí povznasly.«

Také v dobách, kdy kostelní hudba svému vznešenému úkolu se zpronevěřila, nenedostávalo se církevního smýšlení a umě-

lecky vzdělaných mužů, kteří o nápravu chrámové hudby se zasazovali. Abych nebyl rozvlácným, obmezím se ve příčině svého úkolu poukázati k velkému hnutí, jaké v našem čase za značného úpadku kostelní hudby pro reformu její zvláště v Němcích se jeví. Rakousko, zejména cisaljtánské země se těmto chvalitebným snahám připojilo. U nás již dvanácte roků trvá diecéšní spolek Cecilský, a já za svou povinnost to považuji, vytrvalým a moudrým snahám spolkového výboru při této příležitosti veřejně své pochvalné uznání vysloviti. Když před více léty se živým nadšením reforma kostelní hudby počala, chtěli někteří pouze chorál při službách Božích připustiti. Tím nevědomky byli přísnější nežli církev, ježto ani koncil tridentský, ani žádný papež takový ve mnohých kostelích nemožný rozkaz nevydal, a v Římě ve chrámu sv. Petra před očima samé hlavy církve při slavných službách Božích vokální mše s průvodem varhan se provozují. (Sám † Arnošt Müller r. 1885. festo Dedic. Basilicar. Ss. apost. Petri et Pauli byl přítomen mši provozované ode dvou sborů zpěváků s průvodem varhan). Právem tedy prohlásili jiní polyfonní, figurovaný zpěv o slavnostech za dovolený a za souhlasný se zákony a praxí v církvi. Dlouhý spor a ne bez rozhořčení veden o otázku, zda též nástrojová hudba při liturgických úkonech místa má. Tento nešťastný spor byl však zcela zbytečný, když koncil tridentský kostelní hudbu nezakázal, ale za to nařídil, aby provinciální Synody, případně biskupové návod de congrua canendi seu modulandi ratione ku zvykům diecéssánů zřetel měli, nyní však v Rakousku, Německu, Italii, ano snad všude obyčejem bylo a jest, nástrojové hudby k průvodu zpěvu v kostele užívatí, a ježto papež Benedikt XIV. ve jmenované konstituci o provázání hudebního zpěvu varhanami nebo »jinými nástroji« mluví a vedle toho celou řadu církevně dovolených instrumentů vypočítává. Nikdo není oprávněn jako nedovolené zavrhovati, co autorita církve, před níž se všickni skloniti musí, za dovolené prohlašuje; a v hudbě purismus rovněž tak málo prospívá, jako v mravouce.

Dne 25. září 1884. vydala Kongregace ritu k biskupům italským nařízení (regolamento) o »Musica sacra«, kterýmž figurovaný, mnohohlasý zpěv a nástrojovou hudbu

ve spojení s tímto zpěvem výslovně připustila a jiné značné koncese se staly. Vyskytli se však bohužel ve kruzích spolků cecilských muži, kteří neostýchali se o tomto církevním rozkazu pro jeho mírnost s nevážností takovou pojednávat i o něm s takovou zaujatostí pro své vlastní náhledy mluvit, jakoby od jejich úsudku rozhodnutí záviselo. Kde je zde skromnost? Když jsem protektorát lineckého cecilského spolku diecéšního přijal, napsal jsem jako za heslo slova: »My jdeme s Římem!« A při tom též zůstane.

To musí též zásadou každého cecilského spolku býti, zásadou každého kněze, katolíka — at jest kdokoliv. My v Rakousku reformující kostelní hudbu stále v nejužší oddanosti budeme se připojovati ke svaté apoštolské Stolicí, a pokynů její poslušni budeme, at již jsou mírné anebo přísné. To je římsko katolicky.

Mnozí, jimž Regolamentoo ze dne 25. září 1884. laxním se zdálo, těšili se naději, že nové Ceremoniale Episcoporum bude obsahovati přísnější předpisy a že instrumentální hudbu v kostele zcela zapoví. To však se nestalo, neboť Editio Typica, Ratisbonae 1886 nemluví jen o zpěvácích (cantores), nýbrž též o hudebnících (musicí), a připouští biskupům právo, mimo varhany jiné hudební nástroje při slavných službách Božích dovolovati a určovati. Výslovně schvaluje nové Ceremoniale harmonický (figurovaný, polyfonní) zpěv, jehož potřebné vlastnosti úplně označuje. (Lib. I. c. 28 n. 11 et 12.) Tak tedy panuje mezi tímto Ceremonialem a dřívějšími předpisy apoštolské Stolice úplná shoda; toliko se biskupům zůstává, ohledně upotřebení hudebních nástrojů nařizovati, co za dobré uznají, a to je velmi moudré, poněvadž právě hudební nástroje nikoliv všude v katolickém světě tytéž nejsou a také za všech věků tytéž nezůstávají, nad to pak upotřebení jich podle stupně vzdělání hudebníků rozdílné jest, tak že za okolností proti němu zakročení potřebným býti může. Zásadně tedy Ceremoniale Episcoporum není proti hudbě nástrojové při oslavování služeb Božích, neboť by jich ani biskup dovoliti nesměl.

Z uvedených posud od apoštolské Stolice o »Musica sacra« předpisů následující pravidla vyplývají, o nichž sobě přeju, aby v mé diecési jich šetřeno bylo.

(Pokračování).

První desetiletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

V Šitbořicích vznikla Jednota rovněž v roce jubilejním a účinkovala na Velehradě společně s Klobouckou a Polehradickou Jednotou. Sbor liturgický čítal 28 hlasů a měl nacvičeno 8 mší, které však ve zprávě jmenovitě se neudávají. Poslední zpráva zaslána byla r. 1887.

V Uherčicích chtěli se nejprve přesvědčiti, dá-li se Jednota se zdarem provésti. Založili tudíž farní školu pěveckou, ve které vyučovalo se 80 žáků, malých i velkých. Když napotom práce potkala se s neočekávaným výsledkem, zřídili v roce jubilejním Jednotu za předsednictví mlynáře, Františka Skoupila a za řízení nadučitele A. Novotného. Výroční zpráva letošního roku zasláná končí omluvou: Již po dvě léta nepodali jsme žádné zprávy. Příčinou toho byly rozličné poměry, hlavně to, že nemáme žádného kostela. Nemohla tudíž ani Jednota naše při službách Božích působiti, což přec hlavním úkolem Jednoty jest. Poměry tyto snad se již brzy zlepší a Jednota naše probouzí se také k životu novému a chce jakožto řádná Jednota povinností své v každém ohledu vykonávati.

Uvedených 12 Jednot zřízeno bylo v požehnaném roce jubilejním. Apoštolský počet poukazuje k apoštolské činnosti, která se stala úkolem jejich po příkladu apoštolů našich slovanských.

Z Nového Města podává o činnosti Jednoty věrnou zprávu vp. Jan Novák, jak následuje: Podnět k založení Jednoty Novoměstské dal vp. Frt. Mikan, kooperator, jenž s vdp. děkanem Frt. Kunstmüllerem chtěli nějakou trvalou památku zůstaviti na památný rok 1885. Památkou tou měla býti Cyrillská Jednota. Než pro nahodilé překážky nemohla se Jednota založiti toho roku, až teprv r. 1886., když vp. Frt. Mikan, jenž skoro rok byl administrátorem na Vršavě opět do Nov. Města se vrátil, myšlénka ona provedena byla. Dne 31. října t. r. konána schůze, v níž vysvětleno posluchačům četným jak třeba jest u nás více všimati si kostelního zpěvu, a úkol ten, že Cyrillská Jednota může zdárně provésti. Přihlásil se dosti značný počet přispívajících i činných členů. Dne 17. prosince stanovy byly potvrzeny a tak nastoupila Jednota dráhu své činnosti. Cvičení konána byla ve škole a to vždy v neděli odpoledne. Předsedou byl vdp. Frt. Kunstmüller, děkan Novoměstský, jednatelem vp. Frt. Mikan, kooperator a

sbormistrem p. Frt. Svítal, varhaník. K Vánočním svátkům nacvičena byla vánoční mše a vložky, a tak poprvé Cyrillisté ukázali co dovedli. Zpěváci rozdělení byli na dvě oddělení. První oddělení cvičilo se v základech a zpívalo obecné písně z kancionálu Cyrillského. Druhé oddělení zpívalo mše čtyřhlasé.

V červenci r. 1887 přesazen byl vp. Frt. Mikan, jednatel, do Jimramova. Za správy jeho Jednota velmi horlivě konala zkoušky a mnoho pěkných mší a vložek nacvičila. Zasluh mnohých zjednal si vp. Frt. Mikan o Jednotu, vždyť sám byl milovníkem hudby a zpěvu, a proto též celým srdcem lnul k Jednotě Cyrillské. Budtež mu díky srdečné vzdány za jeho snahu, a zvláště za to, že přičinil se o založení Jednoty.

Dne 8. září r. 1887 dostal se podepsaný do Nov. Města, a mohu říci, že nerad jsem šel z působistě dřívějšího, z Bystřice, kdež opouštěl jsem mladičkou Jednotu, již jsem toho roku tam založil; ale když jsem v Nov. Městě nalezl již Jednotu v rozkvětu, osvěžil jsem zase. Když započal školní rok začatý i zkoušky v Jednotě. Vdp. předseda Frt. Kunstmüller, přivedl mne do Jednoty a představil zpěvákům a odevzdal mi jednatelství. Srdečnými slovy vybízel členy, by opět tak horlivě a rádi navštěvovali zkoušky a zpěvem oslavovali Boha. Ustanoveno bylo, aby aspoň v době zimní konaly se zkoušky v úterý a ve čtvrtky pro sopran a alt a v neděli pak s mužským sborem, bychom více a důkladněji vše nacvičiti mohli. Poněvadž z druhého oddělení několik slečen nepřišlo, sloučili jsme obě oddělení v jedno. Ke cvičení užíváno bylo malých varhan, které naprosto nedostačovaly. Uminili jsme si pořídit Jednotě harmonium. Peněz nebylo, a proto za souhlasu vdp. předsedy pořádány k tomu účelu dva koncerty. První dáván byl dne 8. prosince a vynesl hezkou částku. Mimo to podal jsem prosbu ku zdejší občanské záložně, která nám laskavě udělila 100 zl., krejcarový spolek 25 zl. a patronka chrámu P. ústavu šlechticů v Brně 50 zl. Druhý koncert konaný 5. února 1888 doplnil potřebné peníze. Objednali jsme slušné harmonium za 250 zl. od Tučka z Kutné Hory. Jednota tím získala mnoho. Poněvadž školní světnice našim potřebám nevyhovovala, přestěhovali jsme se do radnice, kdež nám zdarma propůjčen sál, světlo a obtop.

Když jsme nyní dosáhli, čeho nám tak velice bylo třeba, věnovali jsme se jedině církevnímu zpěvu, kterémuž úkolu až do dnes věrnými jsme. Na všechny svátky cvičeny byly nové mše, opakovány dřívější a mnoho potřebných motett.

Jednota naše důstojně oslavila jubileum sv. Otce Lva XIII. Dne 1. ledna 1888. shromáždilo se velké množství posluchačů do dvorany v radnici, kde konána napřed valná schůze a potom jednatel měl přednášku o zasluhách papežů nejen o církev, ale také o vzdělanost lidskou. Cyrillská Jednota zapěla několik sborů a naposledy čtyřhlasně papežskou hymnu. Podobně účastnila se Cyrillská Jednota slavnosti jubilea našeho nejjasnějšího císaře a krále Františka Josefa, kterou naše město pořádalo. Jednotě uloženo bylo, zpěvem při službách Božích den ten oslaviti.

V r. 1889 dávala Jednota koncert na květnou neděli odpoledne a přednesla vzorně Chmeličkovou mši ku cti sv. Norberta s průvodem harmonia a orchestru. Jednota pilně cvičí i na dále, ač poněkud ochabla úmrtím velmi dovedného sbormistra p. Frt. Svítla. Nyní sbormistrem jest jeho syn, Metoděj Svítal. Pilně také cvičeny byly písně obecné. Některé písně již i lid pěkně zpívá, ale kdyby školní dívky neměly zvláštní služby Boží, již dávno hlaholil by v našem chrámě krásný zpěv. Školní dívky zpívají velmi pěkně všechny písně, které jsou v Cyrillském kancionálu. Po tři léta cvičím děti sám, do školy dám své harmonium a dívky učím písním, které pak za důkladného doprovodu p. učitele Relicha v pravdě krásně přednášeny jsou. V letě chodí dívky též ve všední dni do kostela, a tu snad přece nové písně obliby dojdou. Ostatně Cyrillisté při nedělní mši vždy zpívají nějakou píseň a tak pomalu i lid naváděn jest k lepšímu zpěvu, ač jde to dosti těžko pro mnohé překážky. Tim jsem krátce načrtl činnost naší Jednoty.

Počet zpěváků. Jednota měla roku 1887 v II. oddělení 45 zpěváků a v I. odd. 37. R. 1888 bylo však 41 r. 1889 opět 45, r. 1890—91 bylo nejméně jen 34. Dnes jest zpěváků 50. Obtíže bývají nemalé, že mnozí, když něčemu se naučili, odchází pryč, noví nastoupí a tu se musí začínat znova. Nejobtížnější to máme se sopránem.

Kolik bylo nacvičeno: R. 1887 za jednatelství vp. Frt. Mikana cvičeny byly v I. odd. obecné písně, v II. odd. nacvičeny tyto mše: Zanglova, Skuherského, »Auxilium Christianorum« a Schweitzrova, mimo to vložky a Pange lingua.

R. 1888 za jednatelství podepsaného cvičeno třikrát týdně a nacvičeny tyto mše: česká »Jako dítka«, vánoční od Ryby (naposledy), vánoční od Halíka, Cecilská, česká »Pane, smiluj se«, Zanglova, ku cti sv. Antonína, mimo to 11 motett a 7 Pange lingua, sbor při oddavkách, pohřební písně »Svatou vůli«, »Sladce dřímej«, »Libera« a »Subvenite«. Konečně Requiem pro mužské hlasy. R. 1889 cvičeny a opakovány byly tyto mše: Schöpfova I. a II., Chmeličková ke cti sv. Norberta, a j. Mimó to k Božimu Tělu »Processio C. Ch.« od Musila, 10 motett a několik Pange lingua, responsoria ke zpívané mši sv., Asperges, Vidi aquam a »Velebena budiž« po službách Božích.

V těchto letech poněkud jsme ochabli odchodem mnohých dobrých sil a musíme dřívější potřebné mše a vložky takřka znova cvičiti. Nacvičena nová mše Schwarzrova in hon. B. M. V.« a vánoční koledy. Dařilo by se vše lépe, kdybych byl více podporován. Již 5 let jsem jednatelem, ale nyní nejsem tak spokojen jako dříve. Dá Bůh, že zas vše půjde lépe.

Seznam hudebnin. R. 1887 měl farní chrám 10 mší a 12 motett. Za jednatele vp. Frt. Mikana rozmnoženy byly hudebniny o 7 mší a 6 motett. Od r. 1888—1892 za jednatelství níže psaného rozmnožena byla sbírka hudebnin těmito skladbami: 19 mší a jedno requiem, 54 motett (graduale, offertoria a Pange lingua), k Božimu Tělu zpěvy od Musila, Te Deum, a několik sborů světských, jež jsem Jednotě daroval.

Naše Jednota má tedy všechno, čeho jí třeba, má výběr ve skladbách hudebních, má harmonium, které jí dlouhá leta bude sloužiti, ničeho se jí nedostává, leč snad více dobré vůle a obětavosti. Není to lehká úloha být jednatelem, vím, kolik člověk musí často zkusiti, nesmíme zapřiti, že nejsou všichni nadšení pro zpěv, jenž jen z lásky, zdarma pěstovati mají. Kdyby všickni jedině pro krásný zpěv do cvičení chodili, byla by úloha velmi snadnou. Za často musí se prosit, mnohý hned se urazí, jiný zas čeká nějakého hmotného prospěchu. Vím to, neb vím, kolik mně Jednota stála za ta leta. Ostatně to nebude jen zde, ale i jinde. Nemám ve zvyku psáti samé chvály, jak se věci mají, tak je podávám. Kterému jednateli záleží na udržení Jednoty, musí míti svatou trpělivost, nesmí čekati od nikoho odměny, ten musí jen míti zálibu ve zpěvu a spokojiti se s vědomím, že pracoval, kolik mohl.

Abych uvedl zprávu celkovou dodávám, že v době dnešní má naše Jednota 23 za-

kládajících členů, 22 přispívajících (1 zl.) a 50 činných, tedy 95 členů. A konečně Jednota má asi 70 zl. na potřebné výlohy.

Kéž dá dobrotivý Pan Bůh, aby naše Jednota Cyrillská nadále zkvétala! Pokud

budu zde katechetou, ovšem vždy školáky již vycvičené ve zpěvu do ní posílají budu, chovám tak naději, že tato bohumilá věc nezanikne, ale i dále věrně a pilně povinnosti své konati budu.

Obecná Jednota Cyrillská.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Z Ořecha. Práce Cyrillská jest jedna z nej. obtížnějších na světě; řadit se jistě k oněm pracím pastoralním, ve kterých se musí kněz na jedné straně co nejvíce zapíratí a na druhé co nejméně lidského vděku očekávatí. V duchovní správě přicházejí čas ob čas chvíle, kdy potřebí jest dostupovati na nejcitlivější a nejdůtklivější stránky lidu a kde přirozeně se vyvolává mocný protitlak, poněvadž v takových stránkách se člověk lehce podává vášním a ty vášně bývají strašlivé. Když ony v člověku zavládnou, pak utichá rozum, mizí rozvaha a všechna mírnost a z člověka se stává pravý dravec. Ó těžký jest pak boj s vášněmi! Jest to boj ovci proti vlkům (cfr. Mt. 10, 16.). A do takového boje se pouští i každý věrný Cyrillista, jenž si vytkl za úkol vypuditi z chrámu lžizpěv, který se tu neprávem roztáhl. Neníť to rozum, který by lidi vedl k tomu, aby se šlendrianu drželi. Necírkevní zpěv nemůže zajisté býti hájen žádnými rozumnými důvody, nechť z jakékoli to stránky vezmeme. A přece se ho lidé urputně drží. Proč? Co je vede k tomu? Vášně a náruživost. Pýcha a domýšlivost pochodící z falešné a převrácené nábožnosti, ctižádnost a marnivost, lakotnost a ziskuchtivost, mysl rozhýčkaná, sentimentální, pobouřené předsudky, lenivost a pohodlnost, a jiní a jiní jsou ještě ti vlkové beránčím rouchem přiodění, jež přivedl na svět buď nedostatek víry, aneb nedostatek mravnosti — hřích. Proti těmto všem vlkům jest jen jeden meč, kterého se Cyrillista musí chopiti: svatá trpělivost, a to podle výroku Páně (Luc. 21, 19.) »v trpělivosti své vládnouti budete«. A té aby dosáhl, musí si dobře vštípití v mysl výstrahu (Mat. 10, 16.): »budejte opatrní jako hadové a sprostní jako holubice«. Jinak vlků oněch nezmůže.

S prací Cyrillskou nikdo nespíchej, neukvap se, abys toho brzo nelitoval. Začni s rozvahou a postupuj znenáhla, krok za krůčkem, pevně, bez bledé bázně a pudy dobyté nepostupuj zpět, ale pevně drž a tak zvítězíš. Zkušenost učí, že rozvážnost dělá delší kroky než kvap, že neohrožená vypočítavost daleko předčí příkrost, která za sebou mívá zbabělost. Mnozí takovou příkrost považují

za horlivost, leč mýlí se. Jest jen horlivost svatého úmyslu a dobré rozvahy, avšak nikoli není horlivostí snaha horké krve, která se blíží vášni. K tomuto přesvědčení přišel jsem po mnohých zkušenostech a bolestných zklamáních. Přiznávám se a upřímně vyznávám, že jsem se také z počátku lidil horlivostí horké krve a návailem idealů, kteréž mi připravily krušnou zavyučenou. Bylo mi pocítiti ostří nejprudších vášní, tak že jsem byl blízek malomyslnosti, a byl bych se byl oddal resignaci, kdybych nebyl tak hluboce přesvědčen o důležitosti reformy chrámového zpěvu.

Přijmiž to, milý bratře Cyrillský, za upřímnou radu, abys snad, octna se někdy uprostřed protivnosti, nedomníval se, že ničeho nepořídíš, že jest všemu konec a nedal se z boje na útěk. V takové hodině pomysli si nejprve, zdali sám nejsi vinen tím nezdarem, rozvaž věc dobře a pak znova pozvedni meč. Počinej si opatrněji, ale do opravdy; povoluj, avšak jen časem, nikoli ve věci; vzbud dobrý úmysl, zaplaš hněv a mstivost, zapři i svou zálibu a opři se o sv. církev. Předlož si její poslání, v němž i ty chceš podíl míti, zkoumej své síly, srovnej je s jejími předpisy a s duchovními potřebami věřících, udělej si plán, raději skromnější než příliš obsažný a pak se energicky dej do díla. Tak zvítězíš jistě. Osadníci poznají, že nehledáš sebe a své slávy, že nemíníš jich rozrušovati, ale k něčemu lepšímu vésti, počnou si tě vážiti a budou tě i podporovati.

Než, kam jsem zašel, máje původně v úmyslu psáti o stavu Cyrillského pokroku u nás. Odpusť, milý čtenáři. Myšlenky se přivalily a hledaly sobě průchod. Však nyní již spěchám, abych podal resumé z posledního roku.

Skončil se rok školní, s nímž možno rovnoběžně počítati i rok Cyrillský. O školních prázdninách oddechnou si spolu se studenty i poněkud sbory kostelní. Svátky Velikonoční, Svatodušní a Boží Tělo byly beztoho skoro tak jako celoroční zkoušky. O nedělích a svátcích červencových a srpnových se z větší části jen opakuje, jako i pilní studenti o prázdninách opakují, aby vědomostí

pracně nabytých nepozbyli. K poutím a posvícením začíná to znova.

Nejtěžší bývá pro Cyrillisty připravení prvního roku. Ten první rok zajisté se připravuje několika roky. Který pak kůr Cyrillský na světě by během jednoho roku mohl všecko vykonati, co se od něho žádá? A co se žádá? Přibližně správný rok Cyrillský vyžaduje: 1. Několik mší a Requí s odpovídáními; 2. znalost chorálu za příčinou mešních antiphon a zpěvu při výkropu svčcenou vodou; 3. aspoň několik Gradualí a Offertorií vícehlasných pro největší svátky; 4. několik Pange lingua; 5. obřadní zpěvy: k pohřbům, na Hromnice, na popeleční středu, na svatý týden Velikonoční, na sobotu Svatodušní, na křížové dny, na processí Božího Těla; 6. aspoň jedno Te Deum; 7. Rorate; 8. výbor písní ke mši sv. obecných a k svatým, ku kázání, k požehnání, před a po mši svaté a k některým příležitostem. Dokud kůr nemá pohromadě všechny tyto věci, dotud není hotový a dokonalejší. To jest kostra, již stojí tělo; to budova, ku které lze pak přičiňovati i ornamenti. O tu se tedy každý nejprve staraj. Ovšem, jak pravím, není třeba ani možno najednou všecko, ale během 4—5 let svědomitě práce lze i na maličký osadě toho docílit. Jakmile to hotovo, potom již další práce bývá lehčí. Základ jest zpracován a ten zůstává; jen zde onde se opravuje. Co se jednou nacvičilo, zůstává; tomu se i noví zpěváci pomocí dřívějších snadno přiučí. Potom jest kůr v pravdě Cyrillský a očištěný, a lze o něm říci, že odpovídá požadavkům církve sv. i nábožnosti věřících.

Není pochybnosti, že zpěv církevně vedený věřícím nejlépe svědčí. Kdo svým duchem není od Krista odvrácen, jehož nábožnost není ličená, ale opravdová a srdečná, ten nalezne v zpěvu církevním vždycky ohlas své duše. Nadzemské melodie církevního zpěvu a hudby splývají k sluchu věřících tak vítaně, jako zdravý, chutný pokrm do úst zdravých lidí. Kdo má žaludek pokazený, tomu i nejlepší pokrm nepůjde k duhu; a tak i kdo nevěrou aneb svěťáckým smýšlením si pokazil duši, zpěvu církevnímu neporozumí. Dobří, nezkažení křesťané, když nejprve uslyší melodie chorální, říkávají: tak jsem si to nějak myslíval, to mi z duše mluví, to zní kostelně, to jsem pořád hledal a čekal a podobně. Z čehož se vidí, že to přirozený způsob zbožného zpěvu. Ústa člověka nezkaženého a světskými písněmi neohlušeného přirozeně by se ozvala melodiemi chorálními, kdyby chtěla Boha zpěvem chváliti. Proto takový člověk rozezná chorál a vůbec melodie pravocírkevní od světských, aneb ličeně nábožných hned. Ta věc jest obdobná s kázáním. Kázání, které zaobaluje víru ve světskou moudrost, které z jakéhosi citlivůstkářství k ledabylo křesťanům a nevěrcům vyhýbá se přesnému a přísnému věroučení, které pravdy nadpřirozené podává tak, jakoby rozum lidský na ně dostačoval, zkrátka kázání rationalistické nejde nikdy

k duhu věřícím a činí je zmatenými. Těmto neprospívá a nevěřících nepřesvědčí a nezíská. A podobně zpěv chrámový, pokazený světským duchem promíchaný nejapným, vybásněným textem od sentimentálních lidí opatřený nemůže jíti k duhu věřícím, nemůže pozvedati jejich nábožnost, poněvadž vzbuzuje jen pohnutí sentimentální, které je pableskem, karikaturou pravé zbožnosti.

Tak jsme si vytkli za úkol připravit si správný Cyrillský rok. Po čtyři leta jsme pilně pracovali a do rámce toho roku jako včeličky skladbou za skladbou zanašeli, zvolna sice, leč vytrvale. Ač nejsme ještě u konce, přec s Boží pomocí již mnoho jsme vykonali, tak že pohlédneme-li nazpět, ani očím svým věřití nechceme. Jsme na malé vesničce a jest nás málo, ale rok Cyrillský pomalu bude docílen. Dnes zpíváme a opakujeme již pět mešních skladeb: 1. chorální in festis solemnibus; 2. Missa »Salve Regina« pro 4 smiř. hlasy od J. Stehlea; 3. Missa »L'hora passa« pro 4 sm. hl. od Lud. Viadany; 4. Missa »Exultet« pro 4 sm. hl. s varh. od Fr. Witta; 5. Missa »Panis angelicus« 2—4 hl. s varh. od B. Koenena. Dvojí Requiem: 1. Missa quinta. Requiem zhl. s varh. od M. Hallera; 2. Missa de Requiem secunda pro 4 mužské hl. od Jos. Foerstra. V přítomné době cvičíme sestřičku mše »Panis angelicus«, totiž: Zweistimmige Messe in A pro spojené vrchní a spodní hlasy s varh. od B. Koenena. Nad míru se nám zalíbil tento Koenenovský způsob dvojhlasu. Poněvadž u Koenena vystupují jednotlivé hlasy se samostatnými melodiemi, doufáme spolu, že tím proděláváme dobrou školu ku skladbám starých mistrů, či jak říkáme, svatých Otců církevního zpěvu. Začali jsme sice jednou již s Palestrinovou: »Aeterna Christi munera«, avšak musili jsme se vzdáti toho úmyslu, pozorujíce, že jsme ještě nedospěli tak daleko. Těšíme se s tím jen soukromě. Viadanova »L'hora passa«, ač také ze XVI. věku, jest velmi snadná. Odporujeme ji všem, kteří chtějí míti na repertoiru také něco ze staré doby. My ji zpíváme nad míru rádi. — Nejvíce práce stál nás sv. týden. Nyní již po dvě leta zpíváme jej liturgicky. Vedle chorálu pějeme vícehlasně následující věci: Pašije od J. Nešvery, Pange lingua od J. Foerstra, »Improperia« od G. P. Palestriny, »Vexilla regis« od Kothea, »Ecce quomodo« od J. Handla, »Surrexit Pastor bonus« od J. Foerstra, »Te Deum« od Křížkovského, »Regina coeli« od A. Lottiho.

Letos bylo u nás sv. biřmování, což bylo i pro nás Cyrillisty událostí. Bylo potřebí připravit se k uvítání J. Em. Začli jsme původně s Foersterovou skladbou »Ecce sacerdos magnus« zhlasnou. Avšak, poněvadž k druhému sopranu přibraní zpěváčkové ze školky Cyrillské nedostačovali, byli jsme nuceni vzít zhlasnou skladbou od Witta, kteráž však, ač pěkná, dosti daleko stojí za onou. Po uvítání zpívali jsme responsoria vícehlasně, antiphonu k sv. Janu Křtiteli (Decolationis) »Misso

Herodes« chórálně s prův. varhan. Při mši svaté, kterou J. Em. nejdůst. p. kardinál sloužil tiše, zpívali jsme píseň »Hospodine, všech věcí Pane«; při požehnání Pange lingua chórálně.

Ku zpěvu lidovému přičinili jsme letos dvě věci. A sice: svrchuřečenou obecnou píseň ke mši sv. »Hospodine, všech věcí Pane« podle onoho upravení, jež jsem uveřejnil v »Cyrillu«. Dal jsem si vytisknouti několik set exemplářů té písně, jež jsme pak rozdali mezi školní mládež a lid. Varhany upravil jsem příslušně ze sv. Janského kancionálu. Nejprv naučila se písní celá škola a od dětí v kostele i lid, tak že píseň již v chrámu Páně zdomácněla.

Druhá věc měla sloužiti k oživení odpoledních pobožností. Ve schválené »Rukověti odpoledních pobožností« od Němečka jsou po litaních uvedeny i žalmy. Lito mi bylo vždy, že se ty žalmy nikde nezpívaly, ač tu pro to schválení od nejdůst. ordinariatu bylo. I umínil jsem si, že s tou věcí poněkud hnu, a sice jednak proto, aby se zažehnala jednotvárnost celoročních litaní při požehnání, jednak také, aby lid pomalu přicházel k poznání žalmů a jich vznešeného obsahu, nébrž aby se

i spolu seznámil s převedbnými tony církevní psalmodie. Tudy jsem vybral asi 25 typických žalmů k jednotlivým obdobím, slavnostem a svátkům svatých pro celý církevní rok (jen místy odchýliv se od Němečka) a upravil jsem je ke zpěvu. Aby se lid snáze do toho vpravil, volil jsem pro každý žalm určitý tonus (všecky tonusy se 3krát vystřídaly). Upravení záleží v tom, že slabiky, jimiž počíná mediatio a finalis, označeny jsou silněji. Nyní přičiniv ku každému žalmu i něco odpovídek, dal jsem to tisknouti spolu s přílohou devíti církevních tónů žalmových. Leč do veřejnosti jsem toho nepropustil, nýbrž všecky výtisky (početem 1000) sobě podržel nákladem vlastním. Pro varhánika jsem žalmy vepsal zřetelně do zvláštní knihy. A tak již od počátku adventu zpíváme vždy po litaních žalmy, a jest to opravdu utěšené. — Zde s radostí dokládám, že obě tyto věci: píseň »Hospodine« i »žalmy« jsou zavedeny již i také na osadě Noutonické, kdež reforma zpěvu chrámového přičiněním veledůst. duchovenstva i ctih. horlivého učitelstva velmi slibně se rozvíjí.

Mnoho bych měl ještě co říci, leč boje se, abych se nestal obtížným, ukončuji pro tentokrát.

Klement Kuffner.

Morava.

Diecése Brněnská.

Z Kuřima. Předně prosím za laskavé promínutí, že jsem se tak dlouho nehlásil. Za omluvu sloužím zároveň, co udáno v následující stručné zprávě: V roce 1885, kdy nastoupil jsem místo nadučitelské a ředitele kůru, zařídil jsem si sbor mužský a doplnil jej během času na sbor smíšený. Nacvičeny: Missa C dur od Schweitzera, Missa »in honorem Sc. Cyrilli« od L. V. Žimrovského pro 4 mužské hlasy, Missa »Velehradensis« od Fr. Hrušky, Missa brevis do F dur od Fr. Schöpfa, pak Stehleova Missa »Salve Regina« pro smíšené hlasy, četná motetta, výběr Pange lingua, jednohlasné Requiem od Seylera, Nešverovy pašije a j. Vzoré písně z kancionálů cvičeny s dětmi školními, ze kterých »vydařené« brány do smíšeného

sboru. — Již v lednu r. 1886 přičiněním vp. Leop. Koliska svolána schůze, stanovy vys. c. k. ministerstvem schváleny. Velebný pán odešel a podepsanému jest prováděti reformu beze vší podpory výboru Jednoty; ke konstituování jeho bohužel dosud nedošlo. Dá Bůh, že se k tomu snad záhy naskytne příležitost. Náš vys. dp. děkan Fr. Ser. Mlčoch, biskupský přisedící, jenž jest o náš kostel velezasloužilý a velmi obětivý, snaží se velice o to, by opatřeny byly brzo nové varhany, a tu při svěcení jich zajisté že započne již účinná působnost představenstva Cyrillské Jednoty pod protektorátem veledůstojného pana biskupského rady, konsistorního přisedícího, děkana Fr. Ser. Mlčocha.

Edo. Rozkošný, nadučitel.

OBSAH: Všem, kdož hodlají reformovati hudbu kostelní. — První desetiletí Cyrillské. (Pokračování.)
— Obecná Jednota Cyrillská.

 Veškeré starší ročníky »Cyrilla« má na skladě redakce »Cyrilla« na Král. Vinohradech.

S hudební přílohou číslo 8.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihotiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 9.

Všem, kdož hodlají reformovati hudbu kostelní.

Píše František Vaško. (Pokračování.)

Církevní pravidla o kostelní hudbě.

I. Vícehlasy, figurovaný, harmonický zpěv při službách Božích je dovolen, avšak musí zpěv zřetelně pronášeti slova textu, také nesmí text při Gloria nebo Credo ani zkracován, ani libovolně zkomolen býti. (Conc. Trid. Sess. 24. de Ref. c. 12. Benedict XIV. Constituce d. 19. Feb. 1749. — S. R. C. (Regolamento) die 25. Sept. 1884. Cerem. Episc. Editio Typ. Ratisb. 1886. Lib. I. c. 28. n. 12.)

II. Též se ku provázení řečeného zpěvu mírná hudba instrumentální dovoluje, avšak nesmí býti na závadu porozumění zpěvu. (Benedikt XIV. Const. d. 19. Feb. 1749 coll. de Synodo Dioec. Lib. IX. c. 7. n. 6. S. R. C. (Regolam.) die 25. Sept. 1884.) Ohledně Cerem. Episcop. (Lib. I. c. 28. n. 11.) dovolují až posud v našich chrámech obvyklé nástroje hudební. V pochybnosti, zdali nástroj hudební v kostele dovolen jest, či není, obratí se rector ecclesiae, nebo ředitel kůru k biskupskému Ordinariatu.

III. Smí se užiti jen takových hudebnin při službách Božích, které naprosto nic světského nebo divadelního neobsahují a k tomu způsobilé jsou, aby sloužily k oslavě Boží a vzdělání věřících podporovaly. (Conc. Trid. Sess. 24. de Ref. c. 12.; Benedict XIV. Const. citovaná a S. R. C. již též citovaná a rovněž Ceremoniale Episcop.) Dodávám ještě, aby skladby, jež provozovány býti mají při službách Božích, zásadám

umění hudebního odpovídaly a nad prostřední cenu uměleckou byly povýšeny, aby také v tomto ohledu důstojnosti a vznešenosti katolické bohoslužby vyhovovaly.

Veliká, ne-li ta největší obtíže při zavádění nebo podporování pravé a svého jména důstojné hudby kostelní spočívá v otázce, kterým hudebninám jednotlivým nadřčené vlastnosti patří. Musí se však nutně k této otázce přijíti, mají-li se všeobecná pravidla o hudbě kostelní prakticky prováděti. Nejsou-liž právě o církevních hudebninách nejrozdílnější úsudky? I oni ředitelé kůru, kteří žádných vhodných hudebnin při bohoslužbě neprovozují, nechtějí výčitky necírkevnosti nebo bezcennosti svých produkcí strpěti. Ježto jest to má pevná vůle, aby v mé diecési veskrz Musica sacra úmyslu a duchu církve vyhovující platně prováděna byla, bylo mi se i s touto otázkou obíratí. Požádal jsem za tou příčinou výbor Cecílské Jednoty diecéšní, aby mi předložil seznam hudebních děl, která se k účelům církevním hodí nebo nehodí; mimo to jsem se poradil s uznávaným znalcem hudebním a osvědčeným církevním hudebníkem a vedle toho i svých ovšem nedostatečných vědomostí hudebních použil. V následujících řádcích podávám resultát všech porad a úvah o zmíněném předmětu.

Chorální zpěv.

V otázku, zdali se dovoluje a zdali je to výtečná kompozice kostelní, nesmí se pojímati chorál. O tom právě zbytečno se

tázati a pochybovati; neboť jest všeobecně známo, že nejstarším a vlastním církevním zpěvem a kořenem veškeré pravé kostelní hudby chorál jest, důstojností, vznešeností a silou vyznamenáný, jako žádný jiný zpěv a po celou katolickou církev při mnohých liturgických úkonech předepsán jest.

V novější době byly »Římské zpěvy chorální« o melodii novějších officií rozšířeny a od sv. Kongregace Rit. papežským knihtiskařem Pustetem v Řezně tiskem vydány. Svatý Otec chce, aby tohoto zcela authentického vydání se užívalo. Pro obyčejné kostely farní na venkově, kde s obmezením se chorál zpívá, hodí se »Manuale chorale«, které ty nejobyčejnější zpěvy chorální v houslovém klíči s obyčejnými notami obsahuje. (Řezno 1886. Bedř. Pustet. Cena 1 marka, v plátně vázané 1 m. 50 feniků.) Tato velevhodná příručka by měla býti v rukou všech farářů a všech řiditelů kůru. Povolují, aby na každé faře, nebo exposituře jeden výtisk pro faráře (expositu, administrátora) a druhý pro řiditele kůru, jakožto trvalý majetek kostelní ze zádušního jmění byl zakoupen.

Chorál žádá důkladného učení se a častého cvičení. Za učebnici k důkladnému si osvojení chorálu doporučuje se: Choral-Schule od P. Ambrože Kienle, Herder ve Freiburgu, a ještě více: Magister choralis (též v lineckém semináři užívaný) od Fr. X. Haberla u Pusteta v Řezně.

A) Seznam oněch církevních skladeb, které k provozování v kostele způsobilými se jeví.

1. Z doby starší.

Z chorálního zpěvu se vyvinul hudební (mnohohlasný, dle pravidel umění vytvořený, figurovaný) zpěv, jenž v dílech Palestrinových a jeho škole k mistrovství dospěl. V nejnovější době mnohá díla těchto mistrů dílem v partituře, dílem v jednotlivých hlasích vyšla. Jmenovati sluší:

1. Úhrnné vydání děl Palestriny, Lipsko, u Breitkopf-a a Härtel-a;
2. Musica divina od Proske-a, v Řezně u Pusteta;
3. Musica sacra od Commara v Berlíně u Trautweina;
4. Cantus divinus, Lipsko, u Petra Brauna;
5. Lück'sche Sammlung, Lipsko u Petra Brauna.

Mezi těmito sbírkami nejvíce se chválí Lück-ova sbírka, poněvadž je laciná a ohled bere k praktickým poměrům. Podle úsudku

znalců jsou ve jmenované sbírce mše od Galuppi, Bernabei, Casali, Casciolini, mše »Aeterna Christi munera« od Palestriny, snadnější mše. Vůbec hodí se v Palestrinském slohu komponovaná mše jen pro ty kostely, kde k dispozici jest značný sbor dobře vycvičených zpěváků, což jenom v těch venkovských a městských kostelích bývá, při nichž škola pěvecká se nalézá. Lze též uvážiti, není-li se obávati, že by věřící z nedostatku pochopení a smyslu pro neobvyklý zpěv ve slohu Palestrinově službám Božím se odcizovali. Prospěch a zvyk (utilitas et mores) diecésanů aby na zřeteli byly, to chce Koncilium Tridentské, jakož uvedeno bylo, při zvelebování hudby kostelní. Naše sv. církev neholduje převratu na škodu věci dobré, která se zvelebovati má.

2. Z doby novější.

Světoznámí jsou umělci hudební Mozart, Jos. Haydn, a ačkoli ne všechny kostelní skladby těchto ve svém způsobu nepřekonaných mistrů ve všem kostelní hudby požadavkům vyhovují, zasluhují přece pro vkusné, geniální a vzorné umění, jaké v nich se jeví, a pro zbožné nadšení, k čemuž se celkem povznášejí, úctyplného posouzení a pojednání. Nové vydání hlasů Mozartových mši u Breitkopfa a Härtela v Lipsku pokud možno požadavkům církevním vyhovuje. Kostelům, při nichž síly k důstojnému provozování jsou, se poukazují zvláště mše č. 6., 7., 10., 11. a 13. tohoto vydání. (Mše č. 6., 7. a 13. mají vedle hlasů zpěvních toliko 2 housle, basu a varhany).

Z Mozartových skladeb kostelních zasluhují ještě zmínky: 1. Offertorium de venerabili Sacramento, Venite populi pro dva čtyřhlasné sbory, dvoje housle, basu a varhany; Ave verum corpus pro čtyři hlasy, smyčcový kvartet a varhany — vzor kostelního díla hudebního. 2. pro Mariánské svátky Motteta: Sancta Maria a Alma Redemptoris.

Jiné kostelní skladby Mozartovy (jmenovitě jeho Requiem) jakož i mše J. Haydna hodí se jen takovým kůrům, kde jest dostatek vycvičených sil pěveckých i hudebních.

Od Michaela Haydna jsou povšimnutí hodny Gradualia a Offertoria, poněvadž dotyčný text pro neděle a svátky církevního roku obsahují a správně tlumočí.

3. Z doby nejnovější.

Z velikého počtu skladatelů naší doby budtež následující uvedeni, kteří se kostelní hudbou vyznamenali: Sechter, Preyer, Stehle

Caspar Ett, Kempter, Mettenleiter, Uhl, Piel, Witt, Haller, Aiblinger, Hahn, Greith, Brosig (?), Schnabl, König, Zangl, Hanisch. Čestné místo mezi tímto počtem kostelních skladatelů zaujímá též Jan Ev. Habert, ředitel kůru v Gmundenu, jehožto výtečné služby a veliké zásluhy v oboru kostelní hudby plnou chválu zasluhují. Jeho hudební díla (vokální mše, instrumentální mše, litanie atd.) vyhovují, jako málokteré z posledního času, výtečně zásadám hudebního umění a spolu liturgickým zákonům, a mohou aniž se přehání, vzornými nazvány býti. Doporučuji proto Habertova díla hudební co nejvřeleji a přejí si, by jeho šlechtné, obětovné a vytrvalé snahy ve službě naší sv. církve zvláště v Horních Rakousích úplného uznání došly.

B) Seznam oněch kostelních skladeb, jež se do kostela nehodí.

Sem patří díla: Bühlera, Schiedermayera, Diabelliho, Witzka, Donata, Müllera, Schmida, Ohnewalda, Dreyera, Wanhala, Wenera, Maresche, Wögerbauera, Wozeta, Bleimschauera, Bauera, Kreuzera, Webera, Markuta, Weisse, Blascheka, Demela, Schrama, Berneckera, poněvadž ani zvláštní ceny umělecké nemají, ani vynikajícího rázu kostelního. (U nás dosud na mnohých kruchtách.)

Sluší připomenouti, že v katalogu »Cecilské Jednoty pro země jazyka německého« vedle výtečných děl též taková v nemalém počtu obsažena jsou, jež nepatrné aneb dokonce žádné umělecké ceny nemají, ač co do textu požadavkům církevním vyhovují. Také tyto nejsou, jak nahoře u odst. III. poznamenáno bylo, Boha důstojny, a tím spíše se mohou stranou poodložit, ježto dobrých není nedostatek.

Také ona díla jsou zapovězena, jež tu a tam zcela důstojnou hudbu mají, avšak text Gloria a Credo velmi zkrácený a zkromolený obsahují. Většina mší Führerových, Horákových a Rotterových sem se počítá. Takové mše dle odst. I. není dovoleno provozovati. (U nás zhusta se provozují.)

Písňně zakazují písňe a zpěvy, zvláště »svatební písňe« se zcela světskými ariemi a podobným instrumentálním průvodem, jež, jak jsem se ku svému žalu dozvěděl, zhusta při zpíváních mších se dávají. Vyzývám farní úřady in virtute obediencie, aby tento hrubý nepořádek, jímž dům Boží se profanuje, vzdělání a zbožnost věřících nemožnými se činí, se vši rozhodností odstranili.

Církevním zákazem jest, kterýž tímto obnovují, při zpívání mši (Missa cantata) písňně kostelní v řeči lidové zpívati, byť i obsahem i melodií povznášely. Za to však mohou při tichých mších schválené písňně kostelní řeči lidu se zpívati. Ano mají zhusta takové písňně, jako na př. při školních mších podle vydaného předpisu od biskupského ordinariátu zpívány býti. Jest to velmi důležité, aby na cvičení školní mládeže v zpěvu kostelním pile a horlivost se vynakládala; jen tím lze dosíci, aby také dospěli při službách Božích dobře a řádně zpívali. Jak vzdělávající, jak povznášející to jest, když četně shromáždění věřící ve chrámě stejnoměrně v krásném souladu při jemném průvodu varhan kostelní písňně zpívají. Pro zpěv takých písňně doporučuje se zvláště od hornorakouské Cecilské Jednoty vydaný »Varhaník« spolu s náležitým zpěvníčkem od nejdůst. ordinariátu ve Vidni, Sv. Hypolitu a v Linci schválený.

Provádění daných pokynů.

1. Duchovní představení církevní (faráři, děkani atd.) se činí zodpovědnými za provádění těchto pokynů. Jím jest k tomu působiti a nad tím bdíti, aby ředitelé kůru těchto předpisů vesměs úplně šetřili, vyskytnuvši se tu a tam neskrutitelnou vzdorovitost ředitelů kůru biskupskému ordinariátu písemně oznámiti.

2. Repertoiry kostelních hudebnin dle udaných církevních zásad a praktických pokynů ať se zařídí.

3. V pochybnosti o kostelních hudebninách nechť se ředitelé kůru či dirigenti obrátí na výbor Jednoty Cecilské, který radu i vysvětlení ochotně udělí. Přejí si vůbec, aby ředitelé kůru v živém spojení s řečeným výborem trvali; stane-li se to, půjde vše dobře.

4. Doporučuji příležitostně netoliko představeným chrámů, nýbrž všem kněžím a ředitelům kůru »Christliche Kunstblätter«, jež zároveň orgánem naší Cecilské Jednoty jsou. V tomto časopisu budou stále spolehlivé recenze kostelních hudebnin vycházeti, i to, že přílohami kostelních hudebnin rozšířeny budou, což jistě větším počtem předplatitelů se umožní. Spolu se všichni představení chrámu, respective kůru žádají, aby zprávy o důležitých kostelních produkcích hudebních redakci časopisu zaslali, a všem se na srdce klade, kteří kostelní hudbě rozumí a dopisovati dovedou, aby tento časopis dopisy i články podporovali.

Když všichni po vůli a v duchu naší sv. církve k témuž vznešenému cíli spolupůsobiti budeme, můžeme pak s důvěrou nejkrásnějším a nejradostnějším výsledkům vstříc hleděti.

Jako přídavek následujtež některé poznámky o hře na varhany.

Zhusta se opakuje stesk, že za našich dnů zřídka lze najíti dobré varhaníky. Tento stesk nezdá se mi býti neoprávněným, a důvod toho asi jest ten, že čekatelé učitelství v paedagogiích až do nejposlednější doby ve hře na varhany a v generalbasu se nevycvičili, a že v pozdějších letech toto zameškání sotva se bude moci dostatečně dohoniti. Jelikož teď učitelští čekatelé opět hře na varhany se učí, tož znenáhla nedostatku dobrých varhaníků na venkově odpomoženo bude. Avšak cvik dělá mistra, a zrovna při varhanách je cvik zvláště potřebný, a sice cvičení podle plánu na pianu, aby se stále zdokonalovali. Dobrou školu na varhany, která zasluhuje rozšíření, napsal Jan Ev. Habert v Gmundenu.

Co se týče predeher (praeludií) na varhany budiž následujících pokynů šetřeno:

Praeludium samo nesmí nic světského, všedního, theatrálního obsahovati.

Předehra nesmí se čerstvě, divoce, bouřlivě, s nárazy dít; musí býti slušná, pří-

jemná, povznášející, ve smyslu hlavní myšlenky písně, důstojnosti liturgie a svatosti odpovídati. Též má praeludium následující liturgickou část zpěvu přiměřeně, vhodně uváděti a varhany jakožto provázející hudební nástroj zpěv nepřehlušovati, nýbrž příjemně podporovati. Zvláště jest připomenouti, že praeludium jest dle církevního předpisu při slavnostním vcházení a vycházení biskupa, mezi tichou modlitbou biskupovou s dušenými a libeznými rejstříky hráti; dále, že při pontifikální mši i mezi pozdvihováním lze hráti na varhany, avšak jen velmi velice jemnými, libeznými a táhlými akkordy v prostřední poloze. Nevycvičení varhaníci necht dle dobrých předloh hrají, jaké napsali Sechter, Albrechtsberger, Bibel, Habert, Führer.

Aby varhaníkům právě porozumění bezvadného provázení chorálu se poskytlo, k tomu výtečně se hodí dílo: Die Harmonisierung des Gregor. Choralgesanges od P. Schmetze s předmluvou od P. Piela; Düsseldorf, Schwann'sche Buchhandlung. (Pro školu i samouky.)

Praktická kniha ku řádnému průvodu chorálních mší s Ordinarium Missae, již lze tuze doporučiti, jest: »Acht Choralmissen« in moderne Notenschrift übertragen, mit Pedal und Fingersatz versehen und s. w. von J. G. Fröhlich, Regensburg bei Coppenrath.«

První desetiletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

Ze Tvarožny. Pan Rajmund Ambrož, jednatel, zaslal zprávu, jak následuje: Je tomu pět let, kdy sestoupilo se asi 20 zpěvákův, aby pěstován byl v našem chrámu Páně sborový zpěv posvátný. Na vyzvání důstojného pana faráře přistoupilo po novém roce 1886 několik členů k našemu spolku, čímž vzrostl počet jich na 60. Ihned zadáno bylo o potvrzení stanov, a tak povstala naše Cyrillská Jednota, majíc v čele důstojného pana faráře, P. Václava Kosmáka, tehdejšího nadučitele, p. Fr. Fibicha, a učitele p. Josefa Kozlíka, jejichž přičiněním Jednota zkvétala. Roku 1887 utrpěla však velikou ránu. V březnu téhož roku odvolán byl p. sbormistr za učitele do Šlapanic; dne 26. července odebral se na věčnost zakladatel a předseda Jednoty, pan

Fibich. Zatímne ujal se vedení a cvičení Jednoty p. Rudolf Hledík, nynější nadučitel. Za jeho řízení zpívala Jednota při 15 slavnostních mších. Nově nacvičila a provedla: Sedmou mši Horákovu F dur třikrát, Stehlovu »Regina coeli« D dur třikrát (bez Creda), Credo z tříhlasné mužské mše Singenbergrový třikrát, z Pazdírkova »Vojtěcha« českou Es dur jednou, Škroupovo Asperges chorální, téhož skladatele motetto z Manualu »Quem vidistis«, Brosigovo Iustorum animae Hes dur, téhož Gloria et honore G dur, Lisztovo Ave D dur, Palaestrinovo Pange lingua E dur, Schottenhammelovo Pange lingua Hes dur, ze sbírky Korába a Paly »Tebe v jitřních hodinách« Chmeličkovy Veneremur D dur. Z Lehnerova kancionálu nacvičila první obecnou a Svatý Václave!

Život Jednoty, který tak krásně po založení jejím propukl, potuchl tou měrou, že poslední dobou obvyklá cvičení zpěvní vůbec konána nebyla. Teprve r. 1889, kdy dřívější její sbormistr, p. Kozlík povolán byl zpět za učitele do Tvarožny, oživila opět naše Jednota. Dne 18. dubna téhož roku svolána byla valná hromada, kdež vdp. konrada a farář, P. V. Kosmák, slovy důtklivými napomínal všechny přítomné, aby Jednotě zaniknouti nedali a o nový rozkvět její se starali. Zároveň zjištěn počet členů, jichž se přihlásilo 58, načež zvoleni funkcionáři. Jednateli přidělen byl k ruce jeden člen, který zastává úřad pokladníka; k výborovým schůzím povoláván jest vždy jeden člen z obecního výboru tvaroženského s hlasem poradním. Cvičení ustanoveno na každou neděli a svátek mezi ranní a velkou mší sv. Pan sbormistr Kozlík cvičil pilně, že za několik týdnů ozval se zase v chrámu našem sborový zpěv. O Božím Těle zpívala Jednota při průvodu tak dovedně, že jsme byli překvapeni. Třetí neděli červencovou pořádan byl Jednotou výlet do blízkého lesa, kdež zapěla několik sborův. Dne 11. srpna zpívala po velké mši svaté Křížkovského »Pastýř a poutníci« s průvodem varhan; sbor tento musel býti opakován s průvodem klavíru i o koncertu, jež Jednota uspořádala dne 10. listopadu. Na programu byly i skladby Dvořákovy, Bethovenovy a pod. O koncertu tom vyslovili se přítomní znalci velice pochvalně. Abych zaokrouhlil vyličení činnosti naší Jednoty za uplynulý rok, podotýkám, že všichni členové konají svědomitě své povinnosti. Přispívající členové jsou dva. Výbor konal tři schůze, na nichž rokováno o nejdůležitějších zájmech spolkových. S potěšením mohu říci, že Jednota pokročila za uplynulý rok ve jménu Páně o stupeň výše. Ze hlavní zásluha náleží panu sbormistrovi, pravil jsem již dříve. Jeho přičiněním se stalo, že tolikrát mohla se svými produkcemi na veřejnost vystoupiti, a to skoro vždy s prospěchem dokonalým. Zásluha však patří i našemu panu faráři, jakožto protektoru, který vždy a všude o rozkvět její se stará, jakož i vp. Ignátu Sedláčkovi, kaplanu zdejšímu, jenž pro zvelebení její jakožto předseda radou jakož i obcováním každé zkoušce napomáhá. Za uplynulý právě rok nacvičeno 13 církevních skladeb. Jsou to: Schöpfung mše A moll, Schweitzerova H moll, Halíkova vánoční G dur, Wittova a Ettovo Pange lingua, Křížkovského dva sbory (Pastýř a poutníci, Zpěv pastýřů), Skuherského tři Offertoria, Mašičkovy sbory

(8) k Božím Tělu a téhož Asperges, Tovačovského Smuteční sbor. Mimo to z Cyrillského kancionálu: Jako ditky, Vítej milý Jezu Kriste. Při pohřbech zpívává se čtyřhlasné »Miserere«. Jednota má nyní dosti příznivců z blízka i z daleka, kteří zajisté jako tento rok i budoucně podpory své ji neodeprou. Bohužel, že dosud nepodařilo se mezi občany tvaroženskými živější pro ni získati účastenství. Než doufejme, že i to k lepšímu se obrátí. Nemáme jiného přání, než aby Jednota naše pod ochranou sv. Cyrilla i budoucí rok postoupila o stupeň výše, a voláme činnosti její »Zdar Bůh!«

Ze Židlochovic napsal vp. kaplan Frant. Mikšánek r. 1887 list znění následujícího: »S velikou radostí oznamuji, že jsme konečně s pomocí Boží v naší farnosti zřídili Cyrillskou Jednotu. Dostali jsme za varhanika a ředitele kůru horlivého cyrillistu a dobrého znalce zpěvu posvátného. Za krátkého působení jeho zpívá se v našem kostele krásně správně a nábožně. Odchovává si zpěváky malé a velké, jichž čítáme 32. V sousedství máme Rajhrad«. Za pilného a obezřetného řízení ředitele kůru, Bošáka, a za vytrvalosti zpěváků i zpěváček se zaváděl pomalu a pěstoval přesný zpěv liturgický i píseň obecná, tak že v době poměrně krátké přednášeny jsou skladby, jak následují: »Missa Cuniberta« od Rampise, »in hon. sc. Aloisii« od Singenbergera, »in hon. sc. Angelorum Custodum« od Singenbergera, »in hon. sc. Henrici« od Kaima, »M. Salve Regina« od Stehlea, »in hon. sc. Ferdinandi« Skuherského, »M. in hon. sc. Venceslavi« od Müllera, »M. in hon. sc. Procopii« od Nešvery, M. quarta a quinta od Skuherského, patero Tantum ergo, dvě litanie lauretánské od Hallera a Hoffmana, Te Deum od Křížkovského a několik různých skladeb menších. Vedle zpěvu vícehlasného pěstován též chorál dle Ordinarium Missae, který se velmi líbil. Výroční zprávy jsou řádně zasílány.

Do Jimramova byl roku 1884 povolán z Nového Města za řídicího učitele Karel Bastl, který hned nakoupil Lehnerových kancionálků s notami, rozdál je školním dítkám, s nimiž počal cvičení nejprve v základních pravidlech dle not, později v písních. Jakmile některá píseň z kancionálku nacvičena byla, chodil se žáky na chor, aby od zpívajících dítek písním se přiučil lid, jemuž krásné písně za nedlouho se zalíbily tak, že mnozí kancionálky rovněž si koupili a v brzku ku zpívajícím dítkám se přidružili. Takovou měrou zobečněla ve chrámu Páně velebná píseň obecná, jakož i zpěvy

nešporní, jichž veliké množství paní hraběnka Teresie Belcrediová zaopatřila a lidu v chrámu Páně rozdávala. Za tak horlivého zvelebování zpěvu lidového povolán jest do Jimramova r. 1887 za kooperatora vp. František Mikan z Nového města, kdež přičiněním jeho roku předcházejícího Jednota Cyrillská zřízena byla, což nyní i zde se stalo za souhlasu i podpory zvěčného vdp. kanovníka a faráře, Jana Havránka, jakož i nadšeného p. ředitele, Bastla. Nový kooperátor konal za tou příčinou v chrámu Páně přiměřené kázání o zpěvu a jednotách Cyrillských při dopoledních službách Božích, odpoledne pak příhodnou promluvu blíže poučil lid o Jednotě. Od té doby konalo se každé neděle a o svátcích po odpoledních službách Božích za hojného účastenství cvičení ve zpěvu církevním. Když napotom stanovy schváleny byly konstituovala se Jednota za protektorátu Edmunda hraběte z Belcredi, zvolivši za předsedu, ředitele a jednatele faráře, řídícího a kooperatora. Od té chvíle počala Jednota rozvíjeti činnost utěšenou. Jelikož přední podmínkou zdatu jest pilné cvičení ve zpěvu, scházeli se členové třikrát v týdnu, v neděli, v úterý a v pátek odpoledne, vždy nejméně na hodinu. Soustavné vyučování dle Chlumovy školy cyrillské. Rukověti byl pak kancionálek Lehnerův, který již před založením Jednoty ve farnosti valně rozšířen byl. Z řady zpěvů vícehlasných hned prvním rokem nacvičeny jsou kromě menších skladeb z mše 4hl. od Skuherského a 3hl. od Hrušky. Na Hod Boží vánoční byl chloubou jednoty Cyrillské jitřní zpěv, Invitatorium, hymnus a žalmy, jež i lid spolu zpíval. Velmi dojmala píseň »Narodil se Kristus Pán« Jednotou 4hlasně přednesená. Důstojným způsobem nahrazeny jsou takovou měrou zpěvy vánoční po opravě druhdy volající. Kromě sboru zpěváků a zpěvaček dospělých, s nimiž uvedené skladby nacvičeny jsou, zřízena jest škola pěvecká, kterou navštěvovalo 16 chlapců a 20 děvčat, i této škole věnoval horlivý sbormistr, Bastl, velikou péči konaje cvičení po půl druhé hodině dvakrát v týdnu soustavně jako s dospělými, aby dítkám dobrý základ dal a tím budoucnost Jednoty pojistil. Pomocí této školy přiučila se osada téměř veškerým písním kancionálu Lehnerova pro veškeré doby roku církevního. Také roku druhého pokračovala Jednota zdárně v činnosti započaté, jsouc vzpružena valnou hromadou, v níž zvěčnělý vdp. předseda přítomným na srdce vložil vznešený úkol Jednoty, poukávav k tomu, kterak krásný zpěv srdce,

rozum i vůli vzdělává a ušlechťuje, povzbuzuje členy, aby o rozkvět Jednoty usilovali, pamětliví jsouce, že na díle ku cti a slávě Boží spočíne dojista i požehnání Boží a že nezůstane bez odměny, co z lásky k Bohu se podniká. Jednota vždy po dlouhou dobu pracně cvičila se novým skladbám, aby slavnosti církevní, zejména pak hody Boží důstojně se oslavovaly. Nejlépe bylo lze osvědčiti se Jednotě i před vrchním pastýřem nejd. biskupem, Františkem Baurem, k birmování a ku posvěcení nového kláštera sem zavítavším s hrabětem Egbertem z Belcredi, který blahodárný ústav školských sester založil. Za radostí brzy v zápětí dostavil se smutek. Matka chudých, Teresie hraběnka Belcrediová, odvolána jest na věčnost. Jednotě přidělen smutný, ale čestný úkol, aby při pohřbu i zádušní bohoslužbě zapěla, čeho církev předpisuje. Hudební repertoire rozmnožen o skladby, jak následují: »Missa sc. Joannis Nep.« od Hrušky, Missa Dominicalis od Ig. Mitterera, Litaniae lauretanae od Křížkovského, De processione in festo ss. Corporis od F. Musila, Subvenite, Libera a Animas fidelium od L. Holaina, dvě Pange lingua od Sychry a Hallera, Ecce sacerdos magnus, chorální Missa de Requiem a j. Také škola cyrillská stejným krokem pokračovala, zavděčivši se zejména osadě krásnými koledami, jimiž o vánocích věřící v kostele tou měrou uchvátila, že z přítomných nikdo hlubokého dojmu se neubráníl. — I třetí valnou hromadu zahájil vd. pan kanovník, podotknuv, »s jak veselou myslí tentokrát do schůze spěchal, jelikož překonány jsou předsudky a utuchly námítky, které dříve na úkor Jednoty se činivaly. Příčinou šťastného obratu jest Jednota sama, která vzornou činností úcty si zjedнала, začož sluší především vroucné díky vzdáti panu řiditeli, Bastlovi, jakož i všem členům Jednoty,« již brzy naskytla se příležitost, aby osvědčila lásku ku pastýři i předsedovi svému, když pro veliké zásluhy vyznamenán byl rytířským křížem řádu Františka Josefa. Stalo se tak zastaveníčkem, jakož i slavnými službami Božími. Pak veškerá osada chystala se na památný den kněžského jubilea, které kmet 75letý slaviti měl. Svatý Otec za tou příčinou jmenoval jej čestným komořím svým. Radost obecná zvrátila se však nenadále v žalost. Pán Bůh věrného pracovníka k sobě povolal. S pláčem rozžehnala se s ním Jednota, která zpěvem při pohřbu poslední dík vzdala nezapomenutelnému předsedovi svému. V roce tom nacvičeno: Mše 3hl. do Es od Peregrina, Missa tertia 2hl. od

Hallera, Missa Velehradensis 4hl. od Hrušky, »Missa in hon. sc. Stephani« 1hl. a Missa pro defunctis od Hausmanna, jakož i několik menších skladeb. Za vzornou pili vyznamenán jest řídítel nejd. konsistoří pochvalným uznáním. — Čtvrtou valnou hromadu zahájil nástupce zvěcného důst. p. Method Hošek, dědic úřadu i lásky k Jednotě velebě nadšenými slovy krásu zpěvu posvátného, který mysl křesťana povznáší, sílí a potěšuje. Sedmdesáté narozeniny Edm. hraběte z Belcredi, šlechtice rodem i duchem, životem i skutky, oslavila Jednota jednak zastaveníčkem, jednak slavnými službami Božími. Ku skladbám liturgickým přibyl roku minulého Requiem od Seidlera, 4hl. Litanie ke všem Svatým a značně motett, jakož i různých skladeb menších. Takovou měrou za příkladné součinnosti duchovenstva a řídícího učitele rozvíjí Cyrillská Jednota Jimramovská činnost rovněž utěšenou jako pozhnanou. A tak osvědčuje se stará pravda, že jen práce vytrvalá plodí květ, z něhož dozrává sladké ovoce.

V Čáslavicích konána jest ustavující schůze koncem roku 1889, v níž zvolen předsedou dp. farář, Jan Karásek, sborníkem správce školy, p. Ludvík Doležal, a jednatelem učitel pan Augustin Svoboda. Prvním krokem činnosti bylo zřízení školy pěvecké, kterou navštěvovalo 12 mužských a 9 ženských v prvním, 3 hoši a 1 děvče v druhém oddělení. Nejprve nacvičeny nejpotřebnější písně mešní pro celý rok církevní. Pro slavnou bohoslužbu nacvičena jest »Missa in hon. sc. Joannis Bap.« od Singenbergera. Jakým postupem brala se další práce, ukáže příští zpráva výroční.

V Horním Ujezdě počala touže dobou působiti nově zřízená Jednota za předsednictví mlynáře, p. Ed. Špaláka a za řízení nadučitele, p. J. Papouška a za jednateleství podučitele, p. Fr. Kabelky, která čítala hned v počátcích 64 členů; ve škole pěvecké cvičeno 25 dospělých a 10 dítek třikrát v týdnu po dvou hodinách dle tabulek Rennerových. Práce zahájena jest chorálem a písní obecnou. Další rozvoj vyličen bude ve zprávě příští.

Obecná Jednota Cyrillská.

Čechy.

Diecése Litoměřická.

Z Rejšic u Mladé Boleslavi. Chtěl jsem původně psáti podrobný referát o činnosti naší milé Cyrillské Jednoty, jejíž předsedou ode dne 31. ledna t. r. při valné hromadě zvolenu býti za čest mám, posečkám však, až úplný rok mého předsednictví uplyne. Zatím s pomocí Boží budeme pilně a chutě dále pracovati. Avšak budiž mi přece něco dovoleno zde napsati »non, ut aliquid dicam, sed, ne taceam«. Dnes povím něco o těch svěžích, nejmladších ratolestech naší Cyrillské Jednoty, z nichž odchováváme svůj šik. Ředitel Jednoty naší, pan Antonín Malina, se vši pili a svědomitostí hledí toho, aby školní dítky s celou duší přilnuly ku zásadám Cyrillským, aby byly sobě vědomy vnitřní ceny a krásy zpěvu církevního. Jest to radost podivati se na ten zástup našich bobeků, kupících se kol p. říditele, sprovázejících jej při pohybech a s plnou jistotou i zručností při službách Božích, »Gloria«, »Credo« a t. d. se svých hrdělek vylévajících. Když to tak krásně a čistě jde, tu si myslím o p. řediteli dle slov písma sv.: »Z úst maličkých připravil jsi chválu svou«. Však i nyní nejší pan farář, vdp. Fr. Dvořák, jakožto protektor Jednoty, snažil se všemožně, aby zpěv dítek školních byl mocný a krásný. Jeho zásluhou postaráno o to, aby školní mládež měla v rukou dobrý

a laciný zpěvníček, jehož až doposud postrádala. Těžko bojovati beze zbraně, těžko zpívatí bez zpěvníčků a učiti děti písni na paměť aneb dáti jim je opisovati — nevědčnou a zdoluhavou jest práci; mimo to zpěvníky po 50 kr. dítkám doporučovati, jaké až dosud byly, v chudé osadě naší, zvláště u dítek (o velkých dnes nemluvim), málo by prospělo. Vlivem p. protektora usneseno se konečně na tom, aby mládeži do rukou dán byl zpěvník, zásadám Cyrillským odpovídající, sestavený vele důstojným p. Ferd. Lehnerem, »Mešní Kancionál« zvaný (bez not). Jest to zpěvníček svého druhu nejlepší a cena jeho při větším odběru jest tak mírná, že i to nejchudší dítko zaopatřiti si jej může. (K dostání u p. M. Knappa v Karlíně.) Mezi naší mládeží školní rozprodáno od 1. března t. r. 200 exemplářů. Jaký to nyní krásný pohled ve chrám Páně, když každé dítko drží zpěvníček a každé pje z té nevinné dušinky své tak jistě a vroucně; lid dorostlý, vida to, samoděk chape se zpěvníků a pje s nimi. Zpěv dítek působí kouzelně. Letos u dítek školních nově nacvičeny a již úplně v život uvedeny tyto písně: »Spěj, duše, zbožně k výšině!« (ke mši obecná), »Základ církeve jest na skále!« (ke mši velikonoční), »Pochválen budiž Pán Bůh náš!« (po kázání). Co vše

nacvičeno u dětí v liturgickém odbořu, zmíním se až později, kdy jednati budu o působení Cyrillské Jednoty naší vůbec. Konečně zmíniti se mi jest o zábavě, kterou pořádala zdejší mládež školní pod vedením a dozorem protektora výše zmíněného a snahou (sit venia verbo) předsedy nížepsaného. Byla to myšlenka svého rázu původní. Pomýšleno sice na to, aby Cyrillská Jednota dávala zábavu ve prospěch chrámu Páně, avšak jak to v malé osadě vesnické bývá, ani by to vstupné útraty nepřevážilo. Proto zásluhou místního duchovenstva pořádán s nejmladšími ratolestmi Cyrillské Jednoty — se 20 školními dětmi — »Marianský večer«, zbožná, dětská Akademie s 12 zpěvy v místnostech školy v Rejšicích. Povolení k zábavě této dáno jak c. k. zemskou, tak i c. k. okresní školní radou. Program byl následující: 1. Proslov. 2. Mariánský chvalozpěv »Zdráva buď nebes Královno«. 3. Tři Mariánské básně. 4. »Věneček Panně Marii«, přímlyvy a chvalozpěvy (sólové a sborové) andělských zjevů před obrazem Bohorodičky. 5. Modlitba sirotkova o Štědrém večeru. 6. Doslov. Velmi pěknou ouverturu, mezihry a průvod ke všem písním zahrál dovedně na harmonium jednatel Cyrillské Jednoty učitel zdejší, p. Jan Zeman. Hra tato školních dětí libila se všem nadmíru. Zpěv jim šel tak lehounce a mile, mluva plynula jim tak srdečně ze rtů, že každému poněkud citlivému slzy mimoděk

do očí vstoupily. Akademie ta opakována pětkrát a navštívilo ji přes 600 diváků; ač osada čítá jen přes 2000 duší. Ve prospěch chrámu Páně získána dosti slušná částka peněz. Lid náš se potěšil i okřál, a vyslovil to přání, aby co nejdříve buď Cyrillská Jednota sama, aneb opět páni duchovní podobnou zbožnou zábavu dětskou uspořádali. — Ke konci vyjadřují zde skromné mínění, že by tato má myšlenka pořádati se školními dětmi o prázdninách zbožné, zpěvné Akademie pod názvem »Marianské večery«, snad dala se provést pány duchovními aneb i Cyrillskou Jednotou na mnohých místech. Místnosti školní, čas i děti jsou o prázdninách k dispozici, děti se rády budou učiti písním, naleznou zálibu v nich, lid bude mít radost ze svých dětí, sbírky ve prospěch chrámu Páně se rozmnoží a což hlavní, důvěra ku zbožným věcem i k duchovním tím získá, a vypomohou-li při tom páni učitelé hudbou, spřátelí se pak spíše úžeji fara se školou. Zvláště tam bylo by dobře pořádati tyto »Marianské večery«, kde se zřizují sochy Bohorodičky z milodárků a kde lid má k Cyrillským snahám ještě nedůvěru. Avšak, prosím, toť jen mé skromné mínění, jež také jiné, lepší mínění rádo přijme. Později napíši něco o celoroční práci naší Cyrillské Jednoty vůbec.

Ferdinand Jar. Cvejn,
kaplan.

† FRANTIŠEK ZDENĚK SKUHERSKÝ.

Minulého měsíce zemřel ředitel bývalé varhannické školy, v níž valná část mladších hudebníků našich jakož i ředitelů kůru vzdělání hudebního došla. Za ředitele ústavu tohoto povolán byl Skuherský roku 1866, kteréhož roku se stal zároveň též koncertním mistrem zemřelého císaře a krále Ferdinanda Dobrotivého. V Praze rozvinul Skuherský neobyčejnou činnost jako skladatel, spisovatel a učitel. V roce 1873 provedena jeho figurální mše, od kteréž doby věnoval veškeru svou pozornost jako skladatel reformě hudby chrámové. V duchu této reformy složil mnoho mší, vedle těchto skladeb církevních mnoho písní, sborů, sym-

fonií a jiné orchestrální skladby. Těžiště činnosti jeho však bylo ve spisování theoretických děl hudebních. Nejdůležitější spis jeho jest: »Nauka o harmonii na základě vědeckém ve formě nejjednodušší«. Veškerý další jeho spisy byly schváleny ministerstvem vyučování. Zemřelý byl též od roku 1874 do roku 1889 zkušebním komisařem pro na bytí způsobilosti k vyučování hudbě na středních školách a od roku 1879 lektorem na zdejší universitě. O zásluhách, jakých si získal skladbami svými o reformu zpěvu posvátného, pojedná se ještě obšírněji.

»Requiescat in Pace!«

OBSAH: Všem, kdož hodlají reformovati hudbu kostelní. — První desetiletí Cyrillské. (Pokračování.)
— Obecná Jednota Cyrillská. — † František Zdeněk Skuherský.

☛ Veškeré starší ročníky »Cyrilla« má na skladě redakce »Cyrilla« na Král. Vinohradech. ☛

S hudební přílohou číslo 9.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 10.

✠ František Zdeněk Skuherský.

Soustředěním sil duševních ku ideálnímu vzletu, nesoucím se za cílem určitým, povstanou záslužná díla ceny nehynoucí. Širokému poli hudebnímu, které ve vlastech českoslovanských vřdycky půdou nejbohatší úrody schopnou vykazati se mohlo, nescházelo pracovníků nikdy. Nedostávalo se ovšem vzhledem ku neblahým poměrům po drahnou dobu trvajícím semeníšt a odborných hudebních spisů českých.

Chceme-li zásluhy jednoho z nejzasloužilejších synů hudebního národa českého jenom přibližně oceniti, jest nutné, abychom rozvoj a velikost celého v pravdě vlasteneckého působení v oboru paedagogickém vůbec a hudebním zvláště sobě poněkud představili.

Když působením čarostkvoucích hvězd Mozarta a Beethovena obohacen byl horizont světa hudebního, zakládány jsou záhy ústavy ku zachování, pěstování a šíření věd a umění. V prvním desetiletí století devatenáctého založena v Praze konservatoř hudby péčí Jednoty ku pěstování umění hudebního. Vliv konservatoře na rozvoj hudby instrumentální byl brzo patrný, takže pomýšleno na to, aby i hudbě církevní dostalo se důstojného semeníště ku vzdělání varhaníků. Ústav varhanický založen r. 1830, po pětiletém trvání rozšířen byl z jednoho ročníku na dva. Založení a rozšíření ústavu stalo se péčí spolku pro pěstování hudby církevní v Čechách, založeného již roku 1827 za účelem uměleckého provozování klasických skladeb církevních z doby starší i novější nejprve v chrámech Pražských. (Debrnov:

»Dějiny«.) Učitelům, zvláště na venkově, v jejich rukou spočívalo řízení hudby chrámové, dostalo se tímto ústavem nejn nutnějších vědomostí hudebních; vyučováno bylo hře na varhany, zpěvu obřadnímu, nauce o harmonii, kadenci, modulaci, kontrapunktu, imitaci, fuze, číslovanému basu, pěstování hudební vkus a soudnost. Ačkoliv zařízení toto úplně ještě nazvati nelze, přece výpěstován zde mnohý talent skladatelský ku rozkvětu mnohoslibnému.

Když na počátku druhé poloviny našeho století dostalo se českému školství jazykového práva a rozšíření měrou spravedlivou, svěřeno jest řízení a provozování hudby církevní v městech hudebníkům soukromým, odborně vzdělaným, a pomýšleno na rozšíření ústavu pro hudbu církevní tou měrou, aby veškerým požadavkům vzdělání hudebního všestranně vyhověl.

Česká literatura hudebně-paedagogická zastoupena byla dosud pouze menšími spisy elementárními, mezi těmi nejúplnější a nejdokonalejší byla r. 1865 vydaná »Nauka o harmonii« od Fr. Blažka, učitele harmonie na ústavě jmenovaném.

Roku 1866 povolán byl Fr. Z. Skuherský za ředitele varhanické školy Pražské. Naroděn 31. července 1830 v Opočně u Hradce Králové, kdež otec jeho, praktický lékař a zakladatel nemocnice, odchovával dva syny, jmenovaného Františka a záhy zesnulého Rudolfa, profesora na školách technických a zakladatele stipendia pro posluchače vysokých škol Pražských.

František Zdeněk pěstoval záhy se zálibou hru na klavír a účinkoval v 12. roce věku svého v koncertě pořádaném otcem svým ve prospěch nemocnice Opočenské. Hrál vlastní své skladby klavírní a dal na jevo skvělé nadání hudební.

Studia gymnasiální započal v Hradci Králové a dokončil v Praze, oddav se na přání otcovo vědě lékařské. Hudbu, dávný svůj ideál, pěstoval se zanícením v Praze i ve Vídni, kam se později na studie odebral. Po dvouletém studiu na fakultě lékařské vzdal se dráhy této a zasvětil žiti své umění hudebnímu. Podotknouti dlužno, že Skuherský již co gymnasista hudební theorii u proslulého ředitele varhanické školy K. Pietsche privátně studoval, v nauce o formách hudebních a instrumentaci u ředitele Kittla se vzdělával a ve skladbě se pokoušel. Po odstoupení ze studií na fakultě lékařské stal se učitelem hudby u hraběte Hardegga ve Vídni, po dvou letech opustil toto místo a oddal se u řed. Kittla dalšímu studiu hudební skladby.

Roku 1854 stal se kapelníkem opery v Innosti, kterýž úřad zaměnil za místo ředitele kůru chrámu universitního a v ředitelství Jednoty hudební, jeho činnému duchu spíše svědící zaměstnání, se uvázal. Po dvanáctiletém působení co skladatel a dirigent na poli hudby posvátné i světské vyznamenán jest J. V. císařem Ferdinandem r. 1866 zlatou medailí pro umění a vědu, jmenován jsa zároveň čestným členem zmíněné Jednoty hudební.

Když Skuherský zahájil úřad svůj při ústavě varhanickém v Praze, nevyznamenávala se »musica sacra« směrem samostatným, byl to více méně na oratorních klasičtých vzorech spočívající směr hudby duchovní. Zavedením obligátního vyučování zpěvu chorálního na ústavě pro hudbu církevní, a když pak současně v ročníku třetím, r. 1873 ku vzdělání ředitelů kůrů založeném, nauce o formách hudebních, skladbě, instrumentaci, hřepartitur, dějinám hudby a varhanářství vyučováno bylo, směřovala veškerá theoreticko-paedagogická činnost mistra našeho ku porozumění a šíření nových zásad reformy hudby církevní se týkajících. Pokroky těmi povznesla se varhanická škola na vysoké učeliště umění hudebního v Čechách a stala se semeníštěm skladatelů českých a ředitelů kůrů chrámových doby nové.

Český paedagog Skuherský vytvořil nyní celou řadu děl theoreticko-praktických a sice:

»Nauka o kadenci, modulaci, chorálu, kontrapunktu, imitaci, kanonu a fuze.« »Nauka o formách hudebních« »Varhany, jich zařízení a zachování.« »Theoreticko-praktická škola na varhany.« (Některé spisy vydány jsou též v jazyku německém.) Velikolepá činnost hudebně-literární zakončena jest epochálním dílem »Nauka o harmonii, na základě vědeckém ve formě jednodušší.« Spisem tím, též v jazyku německém vydaném, vzbuzen obdiv nad činností českého badatele v dalekém světě hudebním. Jestliže zde nastrádáno hojnost nové látky ku dalším vážným studiím. Nové a pádné důvody týkající se intervalů co základů harmonických, stať pojednávající o poměru dissonancí ku konsonancím obsahují důkazy překvapující, krácející s praktickou vymožeností ruku v ruce. Dále podán stručný nárys veliké harmonické budovy moderní, vítězně vypínající se nad vymoženostmi umění kontrapunktického.

Stopy pile skladatelské, jakou se duch Skuherského vyznamenal, nacházíme ve všech oborech.

Dne 28. září 1863 provozována v Praze opera »Vladimír« s úspěchem značným co první původní dramatická skladba po otevření prozatímního divadla českého. (Subrt: »Národní divadlo v Praze«, 1884.) Později následovaly zpěvohry »Samo«, »Lora« a počátkem let sedmdesátých provozována komická opera »Rektor a generál«. Mimo to napsal symfonické a jiné orchestrální skladby a písně.

Roku 1868 jmenován radou král. hlav. města Prahy ředitelem kůru u sv. Haštala, později při chrámu Páně Nejsv. Trojice, záhy na to pianistou J. V. císaře Ferdinanda a ředitelem chrámové hudby ve dvorní kapli.

Roku 1874 ustanoven členem c. k. zkušební komise pro nabytí způsobilosti k vyučování hudbě na školách středních a paedagogických. Roku 1879 stal se lektorem filosofické fakulty a přednášel po celou řadu let na c. k. české universitě o hudební theorii. Roku 1884 zvolen jest Skuherský jednohlasně čestným členem »Jednoty pro zvelebení církevní hudby v Čechách«.

Velmi četná studia, přede hry, do hry, fugety, tria aj. skladby pro varhany (12 sešitů) podávají další svědectví o nevšedním kontrapunktickém umění a paedagogickém rozhledu mistra. Jedenáct svazků motett, asi 10 mešních skladeb vokálních a instrumentálních, 27 staročeských chorálů svědčí

o neunavné pili, vzletu a síle ducha unikajícího všednosti, sloužícího jedině nejčistšímu ideálu na poli hudby posvátné. Mocná a překvapující jest harmonická sada mistrova. Zasadě své vyhovující, aby hudba smyslem svým doplnila a potvrdila význam slova zpívaného, překvapuje důmyslným zpracováním motivů chorálních, užíváním veškerých harmonických prostředků moderních, jeví se svérázným, nezvyklým, věcnou látku ku vážnému studiu poskytuje zejména na nevyčerpatelném poli harmonie hudební. Církevní skladby Skuherského vynikají rázem symbolicko-dramatickým.

Když Skuherský v letech 70tých na střední škole zpěvu vyučoval, působil s horoucí snahou k tomu, aby zpívány byly staročeské mešní i jiné chorály dle rytmu slovního, pokud možno i bez průvodu varhan.

Hmotná tíseň, do jaké upadala správa ústav tak výtečně řízeného ubýváním členů-přispívatelů Jednot přátel hudby církevní v Čechách na sklonu let 80letých, přinutila jedině na zemskou subvenci odkázaný výbor jednoty připojit ústav pro hudbu církevní co odbor ku konservatoři Pražské. Skuherský, jehož dlouholetá choroba, k níž připojilo se zhoubné rozrušení nervů, stále větších rozměrů nabývala, odebral se na za-

sloužený odpočinek, kterého dlouho nepožíval. Zemřel dne 19. srpna 1892 v Českých Budějovicích a pochován jest tamtéž.

Na ústavě, jehož věhlas zaznívá nyní daleko za hranicemi vlasti naší, působí síly učitelské, výkvět žáků zesnulého paedagoga Skuherského. Jest oprávněna naděje, že působnost těchto hudebních umělců hodnou bude jich proslulého mistra. Nesčetné jsou řady skladatelů, spisovatelů hudebních, ředitelů kůrů, varhaníků, učitelů hudby a kapelníků, jichž učitelem, přítelem-rádcem zesnulý mistr byl.

Význam činnosti českého theoretika-paedagoga zahrnut jest v úvodu biografických dat, pisatelem již jinde vyslovený: Umělec-paedagog uznávající sice pravdy hudební, vyslovené velikými mistry, bádající však výš a výše. Totvznešenost a krása, která úplnou půdu i v budoucnosti nalezne. Jinak nelze ani sobě představití mistra pravého genialního vzletu. F. Z. Skuherského činnosti theoretické přinesen zasloužený hold až z dálné ciziny, o pravdách jím vyslovených nutno mnoho přemýšletí až do doby budoucí.

Čest nehynoucí jeho památce!

Jan Ev. Zelinka.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Pokračování).

V městě Tišnově konána zařizující valná hromada v březnu r. 1889, v níž tehdejší kooperator, vp. Leopold Kolisek, promluvil o původu, rozvoji a působnosti Jednot Cyrillských, načež předsedou zvolen Maxmilian Ševčík, ředitel měštanských škol, místopředsedou Ignát Vlk, řídící dívčí školy, jednatelem jmenovaný kooperator, do výboru osobnosti v městě vynikající. Zahájeno ihned cvičení ve dvojím oddělení po dvou hodinách týdních. V nižším oddělení vyučoval ředitel kůru, Josef Celar, ve vyšším Karel Mašek, odborný učitel na měštanských školách. Hned prvním rokem zavedeny jsou staročeské zpěvy rorátní a několik písní z Cyrillského kancionálu; sbor liturgický pak nacvičil Dieboldovu mši 4hl. Jednota zakoupila ku cvičení harmonium za 200 zl., uspořádávši za tou příčinou koncert, jehož výsledek všeobecně uspokojil.

V Brně u sv. Tomáše vedle starší již

dříve stávající Jednoty povstala druhá Jednota farní, která se zákonitě ustavila na sklonku r. 1890. Na první valné hromadě zvolen předsedou vp. František Kutter, kooperator u sv. Tomáše, místopředsedou vp. Fr. Montag, kooperator tamže, jednatelem Tomáš Marek, asistent na c. k. státní průmyslové škole, sbormistrem Alois Šobr, úředník banky Slavie. Slavnostní prvotiny Jednoty zahájeny jsou Rampisovou Cunibertkou. Další zprávy o organisaci a činnosti kostelní se očekávají.

Ve Staré Říši téhož roku založili farní Jednotu zvolivše předsedou dp. faráře, Ferdinanda Hotového. O pracích vykonaných nebylo dosud ničeho oznámeno.

V Ivančicích počaly první pokusy reformační již r. 1884 zavedením responsorií gregoriánských, zvelebováním písně obecné a provozováním vážnějších skladeb církevních za diskretního průvodu nástrojného. K for-

málnímu zřízení Jednoty farní došlo v roce 1891. Ustavující valná hromada vykonala se v dubnu roku letošního dle zprávy jednatele, vp. kooperatora, Aloise Dundáčka.

Ve Sloupě pokoušel se redaktor o zřízení Jednoty Cyrillské již r. 1879 osobně, když za průvodu zvěčnělého pěvce Moravského, Jana Soukupa, tam zavítal. Co pro poměry nepříznivé a předsudky tehdejší nebylo lze v skutek uvést, stalo se po dvanácti letech příchodem dp. faráře, Josefa Sychry, který v Horním Štěpánově Jednotu Cyrillskou v plném rozkvětu opustil a aby se mu nestýskalo, na nové osadě novou Jednotu založil. Po 12 let klíčilo sítě pod zemí, až posléze přece na denní světlo vyrazilo. Jednota r. 1891 zřízená skládá se z mateřské Jednoty ve Sloupě a dvou filiálních ve Vavřinci a v Němčicích, čítající 9 údů zakládajících, 26 přispívajících a 297 činných. Píseň lidová zvelebují se dle kancionálu Lehnerova pravidelným cvičením každé neděle odpoledne ve školní budově a zavedena jest již řada nejlepších písní. Z mateřské pak Jednoty Sloupské utvořil se sbor liturgický, 41 členů čítající, dvakrát v týhodnu ku zkouškám do školy se scházející, který činnost svou zahájil 4hl. mši »in hon. sc. Cecilie« od Antonina Foerster. Na svátek Nepoškvrněného Početí Panny Marie přistoupili veškerí členové ku stolu Páně společně. Sváté přijímání vykonalo se způsobem slavnostním k nemalému povzbuzení osady.

V Měříně připravoval vp. kooperator, František Miča, po pět roků půdu pro Jednotu Cyrillskou, která v život uvedena jest na sklonku r. 1891, když za druhého kooperatora tam dosazen vp. Fr. Klimeš, syn jednoho z nejstarších Cyrillistů na Moravě, p. Josefa Klimeše, nadučitele ve Veselí. Jablko nepadlo daleko od stromu. Oba kooperatoři zřídili nyní sbor pěvecký, čítající 12 sopránů, 11 altů, 4 tenory a 5 bassů, s nimiž provedli nejprve 4hl. mši Molitovu, po ní 3hl. Hallerovu pro 2 soprany a alt, Graduale a Offertorium od vp. Klimeše, 5hl. Pange lingua od Sandtnera, Introitus a Communio chorálně. Jednota Měřínská hned v počátcích počala pěstovati zpěv liturgický celistvě i s chorálem Habermlovým průvodem opatřený. První valná hromada konala se způsobem slavnostním se zpěvy a řečí zahajovací. Protektorem a předsedou jest vdp. děkan. Ten však, který Jednotu s takovou láskou připravoval, dlouho ze zřízení její se netěšil. Již v srpnu odešel za administrátora do Zhoře, kdež

jakožto farář působí a opětně půdu k nové Jednotě Cyrillské připravuje.

V Lulči vykonána jest zřizující valná hromada v říjnu 1891 za protektorátu vdp. děkana, Josefa Svobody, který ve vzletné řeči poukázal na důležitost krásného zpěvu vůbec, v osadě Lulčské zvláště, kde každé neděle koná se velký průvod do farního chrámu Páně čtvrt hodiny od osady vzdáleného. Když napotom nadučitel, p. Frant. Balcárek, organizaci i účel Jednoty objasnil, zvolen předsedou p. Antonín Krajs, rolník v Lulči, který již na 50 let na kruchtě chrámové působí, sbormistrem uvedený nadučitel a jednatelem p. Frant. Obhlídal.

Kromě Jednot Cyrillských řádně zřízených pracovalo se v duchu Cyrillském též na četných osadách diecése, odkud v různých dobách ozývali se hlasové zvěstující, že role hudby posvátné počíná vzdělávati se s výsledkem tu více, tu méně utěšeným. Uvádějí se zde poslušností chronologickou.

Na Starém Brně zavzněly v opatském chrámu Páně první zvuky přesného zpěvu liturgického, chorálu i polyfonie, ve formě dokonalé, zásluhou a přičiněním nezapomenutelného P. Pavla Křížkovského. Od počátku reformy až po dnešní den pěstuje se zde hudba posvátná ve smyslu zákonodárství církevního. Zpravodaji však není lze vyliciti obraz dlouholeté a dojista i plodné činnosti z té prosté příčiny, že za celé dvacetiletí nedostalo se mu ani jediné řádky o působnosti sboru kostelního. Takovou měrou nejstarší a zároveň jeden z nejzasloužilejších sborů na Moravě vůbec ve vypsání dějin Cyrillských nemohl býti dle spravedlnosti oceněn, jelikož činnost svou samoděk umlčel tím, že nepřidruživ se dosud k Obecné Jednotě Cyrillské, neuznal toho potřebu, aby příkladná činnost jeho v obecnou známost vešla, jak Jednota Cyrillská členům svým za povinnost ukládá, žádajíc od nich výroční zprávy k poučování a povzbuzování vzájemnému.

Rok 1881 :

V Ochozí začaly v listopadu 1880 učiti se zpěvu školní děti, a sice 19 chlapců, 14 děvčat třikrát za týden. Asi měsíc na to, začátkem adventu, pustilo se do toho 8 mužů, svobodných i ženatých, rovněž třikrát za týden. Panny osmělily se k rozhodnému kroku teprv tehdy, když dobrý prospěch druhých poznaly, počínajíce si po příkladu opatrných panen v evangelium; bylo jich pět a začaly po novém roce, rovněž třikrát v týdně. Cvičení konalo se od zpě-

váček abecedy na základě didaktických pravidel hudebních a dlouhé zkušenosti dle Nejedlého »školy« a Pivodovy »nové metody«. Aby bylo lze co možno nejdříve v kostele veřejně působiti, rozdělení jsou pěvci malí i velcí na dvě oddělení, schopnějších a méně schopných. Sbor prvnější čítal 7 sopranů, 7 altů, 3 tenory a 2 bassy a provedl již na hod Boží Svatodušní mši snadnou pro sopran, alt a bass s oblig. průvodem varhan od pseudonyma Km. Karyona pro Ochozký sbor schválně složenou s příslušnými motetty vícehlasnými. Jelikož v tu dobu v Ochozí učitele-varhaníka právě nebylo, doprovázel na varhanech lesnický adjunkt. Dojemný a skutečně krásný byl okamžik, kdy sbor poprvé pěl tříhlasné Kyrie s pevnou důvěrou, že Hospodin se smiluje a dále pomůže. Po prvé mši nacvičeny jsou Leitnerovy hymny na Boží Tělo a Hallerovy litanie lauretánské pro 4 hlasy. Mezi tím nastoupil úřad nový nadučitel a sesílil sbor vydatným bassem. Ku konci školního roku poděleny děti druhého oddělení obrázky a 3 nejpilnějším dány za odměnu velké obrazy, načež o prázdninách měly každodenně cvičení, při nichž prozpívány tři chorální mše Greithovy (jedna z nich dvěma hlasy), Hallerova I. trojhlasná mše do C dur a Stehleova mše »Salve Regina«. Tak krásných výsledků dodělala se píle dp. faráře, Bernarda Pátka, průběhem jediného roku. Před rokem ještě ani nevěděli, co nota jest a po roce přednášeny skladby čtyřhlasné.

Roku 1883:

Z Čeronovic psal dp. farář, Augustín Brzobohatý: Již máme pohotově hlouček zpěváků. Počínáme cvičiti některé písně z kancionálu sv. Janského, responsoria greg. a první mši vokální od Molitora zapůjčenou z Doubravice. Stanovy v minulých dnech jsou zadány.

Ve Velkém Meziříčí zřídil p. učitel, Josef Roček, jakmile uvázal se v řízení kůru, bez průtahu školu pěveckou čítající 30 dítek, chlapců a děvčat, kromě kterých získal cvičených 6 zpěvaček a 3 zpěváky, přednesl hned prvním rokem Nešverovu mši jednohlasnou, Hruškovu 3hl., Palestrinovu mši »Iste Confessor«, Stehleovu »Salve Regina«, Foersterovo »Te Deum«, Křížkovského litanie a Molitorovu mši se sborem 50 hlasů, čítajícím a sice: 30 žáků 4. a 5. třídy národní školy a 20 starších ochotníků. Vydatnou podporou ředitele vdp. děkanem Janem Klipplem ustanoveného byl pan Jan Hedbávný, bývalý c. k. důstojník

a napotomní adjunkt c. k. berního úřadu, který s neunavnou horlivostí a pílí přednášky řídíval. Roku následujícího vzrostla škola pěvecká na 60 hlav a panovala taková horlivost, že žákové v prázdných chvílích na místo bezúčelných potulek a her rozepisovali noty, mysl jarou šlechtice a mravy uhlazující krásou zpěvu posvátného, začež se jim dostalo vroucné pochvaly vdp. děkanem. Ku skladbám již nacvičeným přibýly nové: Foersterova mše »in hon. sc. Adalberti«, litanie pro dva smíšené sbory od Fr. Witta, Průchova »Missa Angelica«, Singenbergoва mše do C, Křížkovského Te Deum, Leitnerovy hymny na Boží Tělo a značný počet motett. R. 1885 dostalo se řediteli pochvalného uznání z úst samého velepastýře, nejd. pana biskupa, když při pontifikální mši, kterou zde sloužil, zdárně přednesena jest Wittova mše »in hon. sc. Francisci« pro sbor smíšený s Introitem, Graduaem, Offertoriem a Communionem chorálním. Krátce na to kolovalo městem provolání vdp. děkanem podepsané, jimž osadníci vybízeli se ku zřízení Jednoty Cyrillské, k níž hned se přihlásilo 39 mužských členů. Jelikož však od té doby redaktoru žádných dalších zpráv se nedostalo, nelze pověděti, zdali farní Jednota skutečně zřízena byla.

Roku 1884:

Do Malešovic dostal se za faráře věrný Cyrillista, dp. Josef Moc. Na kruchtě nalezl poměry, jaké takměř vsudy bývaly. Předně nebylo zpěváků, za druhé nebylo zkoušek, — ale muzika v kostele předce byla. A jaká! Čím častěji byla, tím více dozrával úmysl, že to tak zůstati nesmí. V letě se nedalo ničeho dělati. Jakmile však práce polní ulevila, pustil se dp. farář s pomocí Boží do díla. Nacvičil Schallerovu jednohlasnou mši »in hon. B. M. V.« op. 23., docela lehkou se střídáním se hlasů, pak téhož op. 24. »in hon. sc. Benedicti«, k tomu ještě chorální Asperges a příslušná responsoria; proměnlivé částky mešní dal recitovati na jednom tonu s průvodem varhan, toliko verš žalmový a Gloria Patri při Introitu zpívalo se dle Graduale Romanum. Když ve dvou kázáních lidu vysvětlil, jaká má býti hudba církevní, zahájil na den Posvěcení chrámu reformu na kůru Malešovickém. Zatím se naučili zpěváci 3hl. mši od Singenbergera »in hon. sc. Stanislai« (2 T., 1 B.), která se zpívala na den Nep. Početí Panny Marie. Zároveň cvičil také malé zpěváky, tak že již na Boží Hod vánoční měl úplný sbor smíšený, kdy při třetí mši sv. zpívala se Schallerova mše »in hon. B.

M. V.« op. 29. s nástroji hudebními. Na den Očišťování Panny Marie přibyla Zanglova mše »in hon. sc. Antonii de P.« s průvodem nástrojů, v neděli Septuagesimu Singenbergerova 3hl. (S. A. B.) »in hon. sc. Aloisii.« Credo zpívalo se obyčejně chorálně (III. z Ord. Missae); pan učitel udal na varhany akkord *d*, pan farář intonoval s *a*, soprani napotom pokračovali, střídajíce se s hlasy mužskými. Zatím blížil se čas velikonoční, který vyžadoval mnoho příprav. Na květnou neděli zpívalo se dle Graduale Rom.; po průvodu byla tichá mše svatá, jelikož v menších chrámech není možno pašije zpívati a zároveň vyhověti církevním předpisům, které dovolují zpívati pašije toliko latinsky a ne od laiků, nýbrž od těch, kteří jsou svěceni; v náhradu za německé pašije (osada jest totiž německá), které se tu jindy zpívaly, šel dp. farář po pašijích na kazatelnu a přečetl pašije německy. Na velký pátek a bílou sobotu zpíván částečně chorál, částečně polyfonie, na hod Boží slavnostní mše od Schöpfa do B. Nescházela ani Sequence, kterou zpívali z Graduale Rom. 3 děti velmi dojemně, jako se přednesla Sequence o svátcích Svatodušních »Veni Sancte Spiritus« střídavě s dětmi. O Božím Těle přednášeny u oltářů Leitnerovy hymny, ostatní i s Te Deum chorálně. Requiem měli dvoje: Jednohl. Wittovo a vícehl. Mettenleiterovo. Při odpoledních službách Božích bývaly zde o svátcích instrumentální litanie od Schiedermaiera, při nichž hlavní úlohu míval bombardon; ty ovšem jsou především z kostela odstraněny a nahrazeny zpívanými litaniami, při kterých farář u oltáře zpíval invokace a lid mu s průvodem varhan odpovídal, z čehož obzvláště děti měli nemalou radost, jimž kromě toho přiděleno bylo Ettovo »Pange lingua« a odpověď: »Omne delectamentum«. Vzorný Cyrillista-farář vlastním příkladem ukázal, že i v malém kostele lze správnost liturgickou přesně a podrobně zachovati, když při veškerých obřadech, zejména při zpívané mši svaté vše se zpívalo, po případě recitovalo (což se připouští),

ut jacet in Missali: Introit, Graduale, Alleluja, Sequence, Tractus, Offertorium, Communio a p. A co těm novotám říkal lid? Z počátku většině nechtělo se to líbiti. A není divu! Zvykli si na hlučné hudební nástroje, zpěv býval věci vedlejší; nyní však měl býti zpěv věci hlavní a nástroje věci buď vedlejší aneb zcela vyloučenou. Hřmot na kruchtě přestal a lidu se již líbí zpěv v pravdě posvátný. Doktorské zkoušce z hudby posvátné podrobil se farář se svými zpěváčky při nejslavnějším obřadu konsekracním, který se zde konal, jak mi vypravováno bylo. Dp. farář vypravovateli zprávu tuto zůstal d'užen, kterou bohda doplní i s těmi květy, které od té doby v osadě na poli zpěvu církevního rozkvětly.

V Jamách sloužena jest první mše sv. u nového oltáře Akademii křesťanskou zhotoveného za neobyčejného účastenství celého vřkolu. S novým oltářem slavila i nová recte stará hudba církevní příchod svůj do svatostánku. Příčiněním pana řídícího učitele přednesena domácím a vřkolním učitelstvem mše od Zangla k nevšednímu potěšení přítomného duchovenstva i učitelstva.

Ze Zbraslavi velebil jistý dopisovatel krásu zpěvu lidového, který tam již od dvaceti let jest zaveden dle kancionálu sv. Janského vzornou péčí nadučitele, V. Čecha, a zvěcnělého faráře, Františka Edelmanna, za jakýmž účelem zřízení tam byl již roku 1863 sbor literátský. Kněz i učitel zůstavili osadě věru důstojný památník!

Roku 1885:

V Brankovicích zvelebil hned po svém příchodu učitel, p. Jan Doležal, za přispění dp. faráře zpěv obecný zavedením nejpěknějších písní mešních a litaní od Holaina.

V Jenšově počali učiti zpěvu dle not vp. Lad. Zavadiš, kaplan a říd. učitel, Frant. Kostelecký. Sbor pěvecký čítal 54 členů, 25 sopránů, 15 altů, 6 tenorů a 7 bassů; hlasy ženské cvičeny jsou pětkrát, mužské čtyřikrát týdně. Výsledek společné práce nebyl oznámen.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z M Ý C H P A M Ě T Í.

Cyrillistům pro radost napsal Dr. Rudolf Montanus. (Pokračování.)

Na svaté tři Krále ohlásil pan farář učitel věděl již z minulých let, že o tomto velké službě Boží na desátou hodinu. Pan velicím svátku bývá »velká s muzikou« a

proto nacvičil se svou gardou jednu z Haydenovek s pastorálními vložkami. Jako obyčejně vytáhl o třech čtvrtích na desátou se svými věrnými ze školy a podle Polyfemova systému pustil je na chor. Znaleckým zrakem přehlédl na choře rozložené již partesy a posadil se za varhany.

Hodiny v sakristii uhodily deset a ministrant zazvonil. Pan farář zavedl totiž všude, kde působil, a také u nás, ten chvalitebný zvyk, že služby Boží počínány byly na minutu v pravý čas. Za tím účelem pověsil do sakristie spolehlivé kývadlové švarcwaldky, které každého dne dle svých správně jdoucích pendlovek, pendlovky pak čas od času dle svého slunečního meridianu řídil. Meridian jeho ukazoval tak spolehlivě, že by se byl pan farář o čtvrt minuty správného času hádal, jak říkával, třeba s Pražskou hvězdárnou. A že měl pravdu, přesvědčil jsem se sám, když po dvaceti letech na svém působišti sestrojil jsem si ze špagatu meridian na okně svého proti polední straně obráceného budoiru a to úplně dle jeho návodu. Mé hodinky, dle tohoto meridianu řízené ukazovaly vždy čas co nejspřávněji.

Kostel byl toho dne plný a proto bylo v něm dosti teplo, ač venku mrzlo jen praštelo. V první lavici na pravé straně, která byla pro mužské určena, seděl na kraji slouha. Měl na sobě kožich z beránčích kůží, který byl na vrchu hladký a pěkně žlutý, na kraji rukávů a v rohách pestrými květy vyšitý, jako to vidáme dnes na županech, na zádech pak vykouzila jakás umělá ruka z barevných šňůrek celý keř karafiátů. Čvančara přinesl si tento kožich z Polska, kde jej koupil od nějakého žida za velmi laciný peníz a chodil v něm vždy jen o velikých svátcích v zimě k velikému obdivu všech kluků, kteří na podivný tento kožich zevlovali ovšem jen trochu ze zdáli, poněvadž slouhův kančuk, který v kapse kožichu nikdy nescházel, udržoval je v patřičné vzdálenosti. Jak jsme již slyšeli, dělal si slouha v čase vánočním v kostele zvláštní výsady a proto sedával toho času napřed v první lavici, v čemž mu nikdo také nepřekážel.

Když bylo po kázání, vzal pan farář do ruky ohlašní knížku a oznamoval pořádek služeb Božích v nastávajícím týdnu. Mezi tím pan učitel významně mrkl na Valentu a Marečka a ti vzavše do ruky klariny, vesele se usmáli, kmotr Petržilka vzal do každé ruky paličku, postavil se za bubny a sešpuliv hubu taškářsky zafuněl, pan učitel pak chopil se trubky, tak zvaného principalu.

Skončiv oznámení týkající se služeb Božích, vzal pan farář knihu prohlášek snoubenců a spustil: »V stav sv. manželství vstoupiti míni:« — Při těchto úvodních slovech nastalo v celém kostele ticho jako v hrobě. Pan farář pokračoval:

»Počestný mládenec Čvančara Matěj, obecní pastýř v Kejích«, atd.

Při těchto slovech oblízl Valenta náhubek své klariny a kmotr Petržilka ohnul se nad bubny jako grošová kudla, drže v každé ruce palici, jako rozhněvaný Perun.

»Bude sobě bráti počestnou pannu Marii Zpěváčkovou, dceru po nebožtiku Jakubu Zpěváčkovi, krejčím v Kejích, 46 let starou. Oba svobodní a katolíci prohlašují se dnes s povolením církevním a politickým p o nejprv —«

Rrrrr, bum, bum, tra, ratatá, ratatá,« zazněl na choře hlahol trub i kotlův, na nichž Petržilka hbitou rukou kobylinu vydělával.

Pan farář poněkud překvapen malíčko se usmál a vyloviv mezi zněním intrad z kapsy kleriky svou pikslu, sebral palcem a ukazováčkem pravé ruky notný šňupec. Jásavé intrady dozněly, pan farář pak nazdvihl pravou ruku a pravil důrazně: »P o druhé!«

Rrrr, bum bum, tra, ratatá ratatá, zařinčely bubny breskné a zajasaly klariny s principalem v slavné intradě podruhé, při čemž se horlivému kmotru Petržilkovu obiemný a od šňupání, mrazu a kmínky zamodralý nos třásl jako sulc, Marečkovi pak červenaly se naduté tváře jako osmažené cibulky. Mezi tím si pan farář pohodlně šňupl a právě byl hotov s touto chutnou pro něho nosovou posnidankou, když druhá intrada dozněla.

Maně spustil pan farář pravou ruku na obrubu kazatelny, až to pořádně buchlo a zvolal slavně: »Potřetí!« Marjána byla slavně Čvančarovi odklepnuta.

Radostná intrada po třetí zařinčela, při čemž páně učitelův principal vesele třepetal k duettu klarin.

Rozmili čtenářové srdečně se asi zasmějou tomuto dnes neobvyklému způsobu prohlášek a řeknou: Ten vypravovatel zná kapitálně prášit. Naproti tomu slavně se ohražuju a výslovně pravím, že v první polovici tohoto století byly prohlášky s intradami v kostelích něco obyčejného a já sám z mých dětských let se na takové prohlášky pamatuji. Intrady při prohláškách si objednávali obyčejně bohatší ženichové a páni regenschori dávali si za ně platit deset zlatých šajnu a podle kabátu i více. Když

bylo v másopustě bohatých prohlášek několik, při kterých intrady byly objednány, trvalo prohlašování ovšem velmi dlouho. Při prohláškách jednou za třikráte pak ohlašoval kněz tím způsobem, že řekl: »Prohlašují se dnes poprvé, podruhé a potřetí«, načež zazněly jen jednou, avšak při zvláště slavných ohláškách třikráte za sebou.

Čvančara pana učitele za intrady nežádal a proto, uslyšev bubny a trouby, trhl sebou, nemoha v příjemném překvapení pochopiti, proč se jeho ohláškám ta sláva děje? Myslí, že snad Marjána si dala hrát a teprve po službách Božích od Valenty se dozvěděl, že mu to pan učitel učinil jako náhradu za onu štědrovečerní švandu, kterou s ním stropil. Čvančaru to usmířilo na dobro a proto jakožto záruku smíření donesla panu učiteli stará Klacáková hned odpoledne pěkné, čisté umyté čuně, za které by se žádná španělská dáma věru v salonu nemusila stydět.

Když bylo po službách Božích a pan učitel sešel se svou gardou dolů, pravil: »Pěkně se nám to dnes vydařilo, Haydn byl by měl z nás radost, totiž jen z provedení své mše, z těch ohlašek ovšem že nikoliv!«

»A proč?« tázal se kovář.

»Inu protože — drobotino, jděte domů,« řekl pan učitel, rozkázav sopránům a altům, aby odešli — »protože nerad o ženění slyšel.«

»Což pak zůstal starým mládcem?« ozval se Mareček.

»I nezůstal, ale lépe by mu bylo bývalo, kdyby jim byl zůstal,« odvětil pan učitel a dodal: »On nebyl v manželství šťasten!«

»A proč se tedy ženil?« divil se Valenta.

»Inu, to bylo tak,« vysvětloval pan učitel. »Jakýs parukář Haydena v mládí trochu podporoval; parukář ten měl dvě dcery a Haydn se do mladší v 28. roce věku svého zamiloval. Jeho vyvolená však šla místo s Haydnem k oltáři do kláštera, a otec parukář řekl Haydenovi: »Vezměte si tu druhou« a Haydn bez rozvahy řekl: ano.

Pak ovšem nařikal, nebo co ta mu dělala za kusy, to bylo by i nejtrpělivějšího be-ránka vyrušilo. Co vydělal, promarnila v tret-kách, parádě a hostinách, že několikráte ne-bylo v domě ani haléře. Když napsal nej-pěknější skladbu, sebrala mu ji na podpal anebo pod pastíku.«

»Inu, mord bestie, já bych ji utloukl,« rozehrál se Mareček a mimovolně odepínal široký opasek.

»No, no, tys hned zhorka nakvašen,« smál se Petržílka.

»Čert by se nedopálil,« odpliv Mareček, »když musí slyšeti, jak taková slotá parukářská trápí velikého Haydena, kterému nebyl bych hoden ani boty udělat!«

»Však ona také měla Haydena ráda,« vmísil se do toho pan učitel, »a když ston-al, opatrovala jej velmi pečlivě. Jedna pěkná epizoda se při tom stala. Haydn měl od lékaře zakázáno v nemoci hráti klavír, poněvadž jej to rozčilovalo a on potřeboval klidu. Jeho manželka přísně nad tím bděla, aby nemohl na klapku ani sáhnouti a odstranila také všechny Haydenovy kompo-sice se zdí, aby ho nepokoušely. Haydn totiž, nemoha si pro marnotratnost manželky koupiti obrazy, polepil zdě partiturami svých sonat, kanonů a ouvertur, které věru měly větší cenu, než leckteré olejové obrazy. Jednou šla žena jeho do kostela a poručila služce, aby hlídala pána a nepouštěla ho ke klavíru. Haydn ležel v posteli a v hlavě mu vířila nová sonata; avšak Haydenovi nebylo dáno, aby jako Beethoven kompo-noval jen v hlavě, on musil při komposici seděti u nástroje. Po dlouhých domluvách a prosbách vystrnadil služku z domu, vy-letěl z postele, zaryl všech deset do klavíru a nyní pustil uzdu své fantasii hudební, která kouzlila překrásnou novou skladbu. Sotva začal tvořiti finale, bušila žena jeho na dvěře. Otevřel a hupl do postele, kde stáhnuv peřinu přes uši, aby neslyšel dů-tklivé kázání své rozčertěné polovice, kochal se v krásách skladby právě vytvořené.«

(Pokračování.)

❧ Veškeré starší ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech. ❧

~ S hudební přílohou číslo 10. ~

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do ex-pedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna »Politiky« v Praze.

CYRILL

ČASOPIS

pro katolickou hudbu posvátnou

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

F. J. LEHNER.

Číslo 11.

1892. Ročník XIX.

První desíletí Cyrillské.

Píše F. J. Lehner. (Dokončení).

V Kuřimi zařídil si po svém nastoupení na místo nadučitelské a ředitelství kůru pan Eduard Rozkošný sbor mužský, doplniv jej během času na sbor smíšený a nacvičil mši C dur od Schweitzera, mše »in hon. sc. Cyrilli« od L. V. Zimrovského pro 4 mužské hlasy, Velehradskou od Fr. Hrušky, Missa brevis do F od Fr. Schöpfa, Štehlouvu Missa »Salve Regina«, četná Motetta, výběr Pange lingua, jednohl. Requiem od Seylera a j. Vzorné písně z kancionálu cvičeny jsou s dětmi, ze kterých vydařené brány do smíšeného sboru. Nyní snaží se vdp. děkan, František Mlčoch, aby pro kostel opatřeny byly nové varhany, při jejichž svěcení začne pravidelný život Jednota Cyrillská.

V Bohunově počal dp. farář Fr. Klíma na novém stanovisku svém zaváděti napřed zpěv obecný. Nejprve musely dívky sobě opatřiti kancionálky Lehnerovy, napotom děvčata školet odrostlá. Dvouletým řádným cvičením zavedeny jsou mešní písně pro celý rok církevní. Když vzorný zpěv lidový zdomácněl, počal se pěstovati zpěv liturgický zavedením responsorií při zpívané mši svaté a to způsobem, který se veškerým osadám vroucně odporoučí. Zrostlé děvy odpovídají totiž zároveň s regenschorim responsoria choraliter bez varhan tak krásně, že si jich krásněji nemůže nikdo ani přát. Práce tato má dvojí výhodu: Jednu, že člověk vidí zřejmě, jak by chorál bez všeho průvodu měl býti přednášen a jak jest krásný. Druhou, že děvy dávají pozor na svatý úkon a s nimi

i celá osada v chrámu Páně shromážděná, jsouc s knězem jakoby sloučena a nemusí samotný regenschori, jakož bývá zvykem odpovídati. Podobným způsobem zamýšlel dp. farář znenáhla zaváděti latinské Pange lingua a Asperges, načež hodlal přikročiti k latinskému Kyrie, Gloria atd. Učení a cvičení nových písní vyžadovalo sice nejednou mnoho práce, poskytovalo však také nejednu radost. Nezřídka se stalo, že jdoucimu po vesnici bylo naslouchati, jak ten neb onen žák anebo žačka na dvoře anebo před domem sedíce, z kancionálu píseň nějakou si notují.

V Bystřici nad Pernštýnem svolal tamější kaplan, vp. Jan Novák, za souhlasu faráře, Jana Říhy, několik měšťanů a učitelů, ku poradě za příčinou zřízení Jednoty Cyrillské a zvolen prozatímní výbor, jehož přičiněním přihlásilo se 30 členů činných.

Z uvedených zpráv vychází na jevo, že v diecési Brněnské život Cyrillský za prvního desíletí nejčileji se vyvinul. Založenot v diecési 35 Jednot farních. Jelikož dekanátů čítá se 36, jest zřízeno dosud téměř tolik Jednot, kolik dekanátů v diecési se vyskytuje. Jsou však dekanáty, v jejichž obvodu několik Jednot se nachází a tudíž jiné, kde dosud ani jediné Jednoty nestává. Nastávat horlivým Cyrillistům nyní především pečovat o to, aby zejména v dekanátech, kde ani jediné Jednoty není, příštím rokem zřizování jejich se organisovalo. Jest nezbytně třeba, aby v každém dekanátě vyskytoval se vzor,

dle něhož bylo by lze řídit se těm, kteří zpěv posvátný dle předpisů Cirkve zvelebovati hodlají. Takovým vzorem jest Jednota Cyrillská řádně spravovaná, která činností svou stává se učitelkou osad vůkolních. Tam na poradu docházejí duchovní a učitelé, kteří dílo Cyrillské teprv počínají. Tam mužové, jimž při zavádění zpěvu ryze církevního jest zápasiti s překážkami a obtížemi zavinenými jednak hloupostí, jednak zlomyslností lidskou, nabývají útěchy a posily, aby v tom, co šťastně zahájili také vytrvali.

Jsem u konce. Vyličil jsem obraz činnosti Obecné Jednoty Cyrillské rozvětvené po jednotlivých diecésích v zemi koruny Svato-Václavské. Urazil se za to prvé desítilétí řádný kus cesty. Zakládání a zřizování těch prvních, řekl bych mateřských Jednot farních vyžadovalo mnoho potu a práce, kterou oceniti dovede jen ten, kdo z vlastní zkušenosti ví a zná, co to znamená, vypěstovati a vychovati si od prvopočátku sbor pěvecký, zasvěcený chrámu Páně a posvátné bohoslužbě. Nikdo nespočítá tisíce tisícův hodin od jednotlivcův věnovaných pravidelnému cvičení s hudebními základy počínaje až do přednášení skladeb à capella slohu Palestrinova. Vykonání tak obrovské práce nelze penězi koupiti. To dovede jen láska a nadšení. A jaká láska! A jaké nadšení! Farní Jednoty Cyrillské dosud jen po různu rozptýlené jsou misijnářskými stanicemi, odkud šířiti se má zpěv Cyrillský do všech ostatních osad, kam noha misijnářská dosud nevšlula. Jest svrchované třeba, aby každý věrný Cyrillista považoval se za misijnáře, kterému horlivost nedá spáti, dokud se mu nepoštěstilo obměkčiti i ta tvrdá srdce a lahodou i krásou zpěvu církevního naladiti je, aby s námi o závod zpívali píseň novou.

První desítilétí Cyrillské položilo pouze základy. Druhé desítilétí má na těchto základech stavěti budovu do výše. Z těch prvních a nejzasloužilejších dělníků, kteří hluboko pod zemí na základech pracovali, mnozí již odešli. Svět si jich hrubě nevšiml. Tím však nikterak není zmenšena jejich zásluha aniž zatemněn jest lesk koruny, která zdobí skráně věrných a pilných pracovníkův. Jiní z prvotních dělníkův jsou dosud mezi námi a dovedné ruce jejich

nyní veseleji pracují na vrchní stavbě budovy Cyrillské.

Jim, zasloužilým veteránům, jako i statečným nováčkům, kteří prořídle řady vyplnili a doplnili, volám na práhu druhého desítiletí Cyrillského k další a nové činnosti s veškerou vroucností:

»Zdař Bůh!«

Stručné monografie jednotlivých Jednot farních jsou bezpečným podkladem další historie, která se nyní rok co rok vypisovati bude jakožto pokračování tímže pořádkem dle diecésí a stáří Jednot, jak posloupností času vznikaly a se vyvíjely. Takovou měrou každého roku seznamovati se budeme s nepřetržitým a živým vývojem, který s rostoucím počtem Jednot Cyrillských vždy hlouběji vnikati bude do srdcí jednotlivců, jakož i do života církevního, kdež Jednoty naše již nyní vzornou činností zjednaly si místa čestného.

Co v uveřejněných zprávách bylo nedostatečného a neúplného, budiž v nejbližší zprávě roku příštího dodatečně doplněno. Redaktoru záleží jakožto předsedovi Obecné Jednoty Cyrillské na úplnosti zpráv, z nichž vyzírá různost a rozmanitost poměrů, jakož i důmysl a vytrvalost těch správců a ředitelů, kteří za veškerých okolností uměli předce dodělati se společného cíle. Jeť to utěšený kaleidoskop činnosti Cyrillské, kterým se každý z našich i vzdělává i baví. Redaktoru bylo lze obrázky tyto skládati jen z různých zpráv výročních, jakož i dopisů a listů, jichž se mu dostalo. Nejúplnější jsou dojista monografie, které jednatele anebo předsedové Jednot napsali a zaslali, jak redaktor původně žádal. Znalost místních poměrů dovedla nejlépe vyličiti dosavadní činnost dotyčných Jednot. Zpráv takových však zasláno bylo nejméně. Byloť tudíž redaktoru ze zpráv, které pohotově měl, obrázky kaleidoskopu skládati. Kde nedostávalo se látky, vypadl i obrázek bledě. Budiž při příští zprávě domalován. Přistě budu se zajisté domáhati úplných zpráv, jelikož stanovy mi to za povinnost ukládají. Dočkám-li se konce druhého desítiletí Cyrillského, jest v rukou Božích. Dokud však zůstanu v čele Obecné Jednoty Cyrillské, hodlám s pomocí Boží zadost učiniti povinností stanovami mi uloženým.

Předpisy o hudbě církevní v diecési Basilejské.^{*)}

Hlavní povinností úřadu biskupského jest péče, aby se konaly služby Boží důstojně a věřící lid vzdělávaly. Aby církev zvýšila jich slavnostní ráz a účinek, najala si hudbu, řídíc se dle svého vzoru v starém zákoně, tím a se dostalo i tomuto umění vysoké důstojnosti a náboženského posvěcení.

Než dle svědectví dějepisu zvrhly se často postupem času zpěv a hudba chrámová a zpronevěřily se své vznešené úloze. Proto zavdaly takové nešvary opětně církevním představeným podnět, že povznesli hlasu svého proti zneužívání a výstřednostem. Tak zapověděl také sněm Tridentský (Sess. 22 de celeb. Missae; Sess. 24 de reform., cap. 12) dotčenými výnosy všelikou nepřístojnost a světskost, jež se za tehdejších dob vplížila do kostelů, a vybídl mimo to biskupy, aby stanovili na svých biskupských obvodech pravidla zpěvu a hudby při slavných službách Božích. Proto vydána od tehdejší doby až do nejnovějších dob v různých biskupských obvodech zvláštní nařízení. Také pro naše biskupství citil náš zvěčnělý předchůdce toho potřebu a postaral se o počátky rozeslav arch s otázkami. My jsme pokračovali v jeho díle, radíce se o tomto předmětu po delší dobu s odborníky. Z těchto porad vznikla tato »nařízení«, jež tuto prohlašujeme za »zákon diecéšní« a nadějeme se, »že jich budou svědomitě šetřiti všichni, kteří účastní se v našem biskupství zpěvu chrámového. Zejména žádáme veledůstojné duchovenstvo, aby se staralo o věrné plnění daných pokynů, a bdělo, aby nebyly působeny žádné obtíže varhaníkům a ředitelům kůru, kteří si počínají dle církevních předpisů. Myslíme, že jsme tímto výnosem prorazili dráhu tak žádoucí obnově a jednotě v liturgii a kázni v našem biskupství, jež se skládá z částí tří různých diecézí, Boží požehnání spočivež na díle.

Dáno v Solothurnu na svátek sv. Bernarda, dne 20. srpna r. 1891.

† Leonard,
biskup Basilejský-Luganský.

A. Část všeobecná.

I. Vlastnosti hudby chrámové.

§ 1. Hudba chrámová má svatý účel, totiž oslavu Boží a vzdělání věřících. Chrámovou hudbou nejsou všechny ty tvary, které nemají tohoto dvojího účelu. Proto zapovězeny jsou pro kostel: pochody, tance, tuše, kusy operní, koncertní a salonní, písně s texty světskými nebo světské nápěvy s textem duchovním.

§ 2. Nemístnými považujeme také takové skladby, jež sice určeny pro kostel, ale mají ráz druhů hudby výše uvedených, zženštilé kusy čelící k polechtání uší a vzbuzení obdivu, postupy akkordů příliš rozčilujících a neklidných, pak duch moderních arií, jenž se hodí spíše pro oratoria a hudbu divadelní, duetta a p.

Skladba je tím církevnější, čím více prodchnuta a ovládána jest duchem a rázem gregoriánského chorálu, tohoto pravého a vlastního zpěvu chrámového, tohoto církevně-hudebního měřítka.

§ 3. Ale poněvadž k řádnému úsudku, co vyhovuje požadavkům církevní hudby a co se jí přičí, třeba nejen církevního ducha, nýbrž i vytríbeného vkusu a řádného hudebního vzdělání, doporučujeme přednášeti zpravidla takové skladby, které byly zkoušeny před sborem referentů všeobecného německého spolku sv. Caecilie a přijaty do seznamu dotčeného spolku.

II. Řeč a text.

§ 4. Při slavné mši sv., při svátostném požehnání a ostatních církevních žehnáních, jakož i při liturgických (chorálních) nešporách smí se zpívatí jen jazykem církevním, totiž latinským.

§ 5. Liturgické texty zpěvu dlužno přednášeti úplné, bez zkrácení, vynechání nebo přerušení. (Sr. o vynechání slok při Dies irae § 37.) Aby se však ulehčilo zpěvákům, smí býti jednotlivé díly recitovány, dotyčně varhanami doplněny, jak bude požádáno na náležitém místě udáno.

§ 6. Při tiché mši sv. a při pobožnostech neliturgických dovoľeny zpěvy v jazyku zem-

^{*)} Předpisy biskupů o hudbě církevní pro jednotlivé diecése mají platnost zákonů církevních. Jsou to hlasové církve katolické, jimiž poučují se katolíci i jiných diecézí. Co tuto předpisuje se pro diecése republiky, nebude dojísta na škodu ani diecéším monarchie. Hlas biskupa jest vždy ozvěnou apoštolskou, z níž katolíci rádi se poučují. Z nařízení biskupa Basilejského vyznívá hlas církve, jímž opětně utvrzování jsme v přesvědčení, že pravá jest cesta, kterou kráčí Obecná Jednota Cyrillská.

ském, Ale nesmí se zpívatí žádné nápěvy znějící světsky nebo zženštile a smí se voliti jen texty církevně schválené neb aspoň trpěné.

III. Gregoriánský chorál.

§ 7. Ředitelové a sborové chrámoví věnujtež gregoriánskému chorálu horlivost pokud možno největší a všemožnou pozornost. Nemají-li ti, kteří dohlížejí na zpěv církevní a ho vedou, potřebných odborných vědomostí, radíme jim naléhavě, aby se o tom dali poučiti návštěvou konferencí spolku sv. Caecilie, vzorných přednášek zpěvu, varhanické a ředitelské školy diecéšní, jakož i studií odborných spisů.

§ 8. Zejména nechť se přičiní kněží, aby přednášeli oltární a ostatní kněžské zpěvy dle liturgických knih důstojně a krásně. Proto se běře v našem semináři zvláštní zřetel k vycvičení v církevním zpěvu, jak toho žádají staré předpisy církevní.

§ 9. Nejvřelejším naším přáním jest, aby souhlasily všechny kostely naší diecese spolu a s církví římskou a aby proto užívaly pro chorál předepsaného způsobu čtení vydaného od sv. kongregace obřadu (u Pusteta v Řezně). Dlužno-li opatřiti nové knihy, nesmí se zvoliti žádné jiné chorální knihy, než výše uvedené, jak již nařídil nejd. biskup Eugenius.

IV. Zpěv figurální.

§ 10. Mimo chorál schvaluje církev také, zvláště pro slavnostní příležitosti, figurální (mensurovaný t. j. podle taktu) zpěv, ať již jedno- nebo vícehlasný, s průvodem, nebo bez něho. Ale klade podmínku, aby figurální zpěv chrámový souhlasil s duchem a rázem chorálu gregoriánského (sr. § 2.) aniž by ho zatlačoval. A jako chorál tak musí i figurální zpěv odpovídati církevním zákonům. Co se týče volby figurálních skladeb, odkazujeme na § 3.

V. Varhany.

§ 11. Vlastním nástrojem chrámovým jsou varhany; než rubriky zapovídají hru na varhany po čas adventní a postní při velké a nešporách, ale nikoli při pobožnostech vedlejších, na př. při pobožnostech kajících, 40t denní modlitbě a p. Rovněž vyňaty z tohoto zákazu: 1. třetí neděle adventní (Gaudete); 2. čtvrtá neděle postní (Laetare); 3. svátky svatých a votivní; 4. předvečer vánoční; 5. zelený čtvrtek, kdy se má hrati na varhany při mši sv. jediné při Gloria; bílá sobota při mši sv. od Gloria až na konec. Při zádušní mši sv. a ve všední

dny času adventního a postního možno užití varhan jakožto podpory ku zpěvu.

§ 12. Co řečeno v §§ 1. a 2. o hudbě chrámové všeobecně, platí taktež o varhanách. Zapovězen tudíž přednes pochodů, tanců, nápěvů z oper, písni světských, jakož i světská, smyslná, lehkomyšlná hra upomínající na takové věci, a hra mající náter tance i pochodu.

§ 13. Přejeme si, aby si osvojili varhaníci důkladné předběžné vzdělání a aby se vzdělali ve svém oboru (k tomu doporučujeme naši diecéšní školu varhanickou), aby užívali dobrých předloh, a zanechali volné hry, t. zv. fantasování, nemají-li k tomu vynikajících schopností. Zejména radíme, aby provázeli gregoriánský zpěv dle předloh (uvedených v seznamu všeobecného spolku sv. Cecílie).

§ 14. Bohoslužebný výkon nesmí býti zbytečně prodlužován příliš dlouhými předehrami a mezihrami.

§ 15. Zpěvy kněze nemají býti provázeny.

§ 16. Varhaník se nemá nikdy při průvodu svou hrou tlačiti do popředí a hlasy zpěváků zakrývati rejstříky příliš silnými; neboť hra na varhany je zpěvu podřízena.

§ 17. Radno, aby se nehrálo při službách Božích, alespoň zpravidla, plným strojem. Ale při úvodu a ukončení se ho může užití.

VI. Instrumentální hudba.

§ 18. Hudba instrumentální jest dovolena, o níž platí tytéž předpisy, jako o varhanách (§ 11).

Zapovězena jest taková instrumentální hudba, jež má ráz divadelní, nádech koncertní, jejíž výraz jest světský, která tedy nesouhlasí s vážností, důstojností, svatostí liturgie, jež vystupuje, provázejíc zpěv příliš samostatně a nepřiděluje hlavní úlohu zpěvu. Zapovězeny jsou v kostele: velký a malý buben, a podobné hřmotící nástroje, na př.: kotle, triangl, a p. Nástroje dlužno laditi velmi opatrně a bez všelikého zbytečného hluku.

§ 19. Budiž přihlíženo také k tomu, aby nebyly přednášeny samostatné instrumentální věty (skladby bez zpěvu). Užije-li se jich však, nesmí nikdy zastupovati liturgický zpěv; také musí býti důstojny služeb Božích a nesmí liturgický výkon značně zdržovati. Světské intrády a tuše jsou zapovězeny, rovněž všechna koncertní sola, duetta atd. (sr. §§ 1. a 2.)

§ 20. Sborové, kteří nemají orchestru dostatek obsazeného, nechť upustí od instrumentální hudby.

B. Část zvláštní.

I. Svěcení a kropení svěcenou vodou v neděli.

§ 21. Voda budiž svěcena každé neděle, jediné vyňata neděle velkonoční a svato-dušní, o kterýchžto dnech se užívá ku kropení vody svěcené na vigílii (bez přísady oleje a křížma). Benedictio aquae může se o nedělích dítí jak od celebranta (slavné mše sv.) i od jiného duchovního.

§ 22. Kropení svěcené vody musí se dítí na všechny neděle celého roku bez výminky. O svátcích (jež nepřipadají na neděli) odpadá.

§ 23. Ve farních kostelích, v nichž není v neděli slavné mše sv., nýbrž jen tichá mše sv., nesmí se vynechati Benedictio a Aspersio aquae, a není-li tu sboru, aby mohl zpívatí dotyčné zpěvy, musí se je celebrant pomodliti alespoň pro sebe.

§ 24. Celebrant zapěje Asperges me, sbor pokračuje slovy Domine hysopo, zpívá pak verš žalmu Miserere mei, pak Gloria Patri (mimo pašijovou a květnou neděli) a opakuje celou antifonu od začátku (tedy od Asperges — dealbabor).

V čas velikonoční se zpívá místo Asperges »Vidi aquam«. Kněz začne, sbor pokračuje slovem: egredientem, zpívá místo verše Miserere verš Confitemini atd. a po Gloria Patri opět antifonu od začátku, od Vidi aquam až ku verši žalmu.

V obou případech, při Asperges a Vidi aquam odpovídá sbor na veršíky kněze příslušným responsoriem.

Oba zpěvy, Asperges a Vidi aquam možno zpívatí buď:

a) jak stojí v Graduale (Ordinarium missae) nebo

b) mohou býti částečně nebo zcela recitovány, nebo

c) mohou býti zpívány jako volná skladba, má-li tato správný text a slušný, melodický a harmonický výraz.

Nahraditi uvedené předepsané latinské zpěvy nějakou písní v zemském jazyku není dovoleno.

II. Slavná mše sv.

§ 25. Text chrámových zpěvů při velké (Missa cantata) nesmí býti jiný, než který je předepsán v missálu, a to bez všeliké změny, výpusťky nebo zkratky. Zpěvy v jazyku zemském nejsou při velké dovoleny a nesmí se také vkládati do velké.

§ 26. Tak zv. poloviční mše sv., ať již zádušní ať děkovační, jsou naprosto nepřipustny. (Sr. Directorium, Not. 44.)

Přejeme si, aby byly opět zavedeny, pokud možno, střídavé zpěvy (Introitus, Graduale, Alleluja, Tractus, Sequentia, Offertorium, Communio), na něž se bohužel často zapomíná.

§ 27. Introitus dlužno dle římského gradualu zpívatí, resp. recitovatí. Nejsou vyloučeny volné skladby, odpovídající dle textu a hudby církevním nařízením. Antifonu možno při opakování také nahraditi. Od smrtelné neděle až do zeleného čtvrtku odpadá Gloria Patri, a opakování antifony se připojuje tudíž bezprostředně k verši žalmu.

Introitem se má hned začítí, jak přišel kněz k oltáři.

§ 28. Kyrie možno střídavě zpívatí a recitovatí, po případě nahraditi varhanami.

§ 29. Kněz zapěje Gloria a bezprostředně po této intonaci pokračuje sbor slovy »et in terra pax« a zpívá hymnus až do konce. Není dovoleno opakovati slova zpívaná od kněze. jednotlivé verše, s nimiž není spojen žádný liturgický výkon, lze střídavě supplovatí.

Gloria odpadá na neděle adventní a postní, na všechny všední dny církevního roku, mimo velkonoční čas, na velkou většinu votívek (ne slavných). Votivní mše sv. andělů a Panny Marie v sobotu mají Gloria,

(Pokračování.)

Obecná Jednota Cyrillská.

Morava.

Diecése Brněnská.

Ze Starého Brna. Slavný hudební skladatel P. Pavel Křížkovský, kněz řádu sv. Augustina a řídící kůru na St. Brně, zavedl ve zdejším chrámu Páně reformu umělého zpěvu církevního. Když pak povolán byl za říditele kůru na dóm do Olomouce,

stal se jeho nástupcem odchovanec jeho, nyní řídící varhanické školy v Brně p. Lev Janáček, který po mnoholetém výtečném působení vzdal se řízení a po něm nastoupil zase kněz řádu sv. Augustina vp. Alois Slovák, který činnost svou roz-

šířil i na zpěv lidový, skoro ladem zde ležící. Scházejí se totiž již po čtyři roky Starobrněňští Cyrillisté každý týden v české obecné škole ke cvičení literáckému, a to v pondělí večer k českému, v neděli odpoledne k německému. Nechci se rozepisovati mnoho o blahodárném působení těchto čteně navštěvovaných schůzí; podotýkám toliko, že, kdo slyšel zpěv lidový v našem chrámu Páně před čtyřmi roky a přirovná jej zpěvu nynějšímu, musí uznat, že pokrok se tu stal veliký. Dříve, jako ve všech skoro kostelích větších měst, zpívala se po celý rok jediná píseň mešní, nyní však zpívá lid všechny písně z Cyrillského kancionálu Kolískova i překrásné Roráty Lehnerovy, z kterých už značná část nacvičena a loni poprvé zpívána byla. Že v posledních letech lidový zpěv tak rychle ve chrámu našem vzkvetl přičísti dlužno i té příznivé okolnosti, že české služby Boží na St. Brně rozmnoženy byly. Mimo toho vypučel z kořene Cyrillského spanilý květ spolku živého růžence, jenž nemálo přispěl jak ku ozdobě chrámu Páně, tak i ku zvelebení lidového zpěvu církevního. Jak shora podotknuto, přičinil se o tento rozkvět nejvíce velmi horlivý vp. A. Slovák. Německý zpěv pěstuje se dle zpěvníku německého »Ora et canta« (vydali jej vp. A. Slovák a J. Kment),

jenž razití má cestu reformě zpěvu lidového v diecési Brněnské. Co se týče sboru zpěváckého, jest tento soukromý, vydržovaný částečně z nadace hraběnky S. P. Thurn de Valle Sassina, částečně ze jmění klášterního; čítá 19 zpěváků, jichž povinností jest každý den ráno o 7. hod. zpívati při tiché mši sv. a při všech slavných službách Božích v roce církevním. Jelikož jest to sbor stálý, provozují se tu skladby církevní nejlepší a to mše skladatelů: Stehle (F moll, A moll, D dur, 8hlasá), Fr. Witt (C dur, F dur, As dur a mše bez průvodu), Benz (op. XIII., XIV., XV.), Skuherský, Foerster, Křížkovský, Fibich, Schweitzer, Mitterer, Greith, Schmidt, Orlandus Lassus atd. Vložky mešní ze sbírek: Brosig, »Cecilie«, Witt, Stehle, »Musica sacra«, Skuherský, přílohy »Cyrilla«. Requiem: Brossig, Schenk, Haller. Te Deum: Witt, Auer, Schöpf. Pange lingua: Witt, Palestrina, Foerster. O velikonočních responsoria slavných starých skladatelů: Palestrina, Croce, Viadana, Zoilo, Handl, Orlandus Lassus, Vittoria atd. Totéž provozovalo se za dob dřívějších, nyní přibírají se stále skladby i novější. Jak z této skrovné zprávy pozorovati, snaží se i nynější správa kůru kráčetí věrně ve šlépějích osvědčených a uznaných svých předchůdců. *Max Koblížek, varhaník.*

† Dr. JOSEF CHMELÍČEK.

Roku minulého zemřel v Brně kněz-hudebník, který směrem svým byl sice stoupencem doby starší v oboru hudby církevní, k níž od mládí svého s celým srdcem přilnul, přece však v dějinách hudby posvátné tak čestného místa si vydobyl, že činnost jeho umlčovati bylo by nespravedlností. Redaktor až do této chvíle marně čekal, že některý z Moravských Cyrillistů, který z blízka sledoval činnost zasloužilého veterána, pérem nakreslí nám obraz kněze-hudebníka, jakých ve světě málo bývá. Čekal však marně. Cyrillisté Moravští z větší části nepovažují za povinnost, aby v jediném orgánu pěstujícím hudbu posvátnou ve vlasti naši seznamovali čtenářstvo byt i jen s nejdůležitějšími záležitostmi života Cyrillského se týkajícími. Vždyť ani P. Pavel Křížkovský, který valnou část života svého věnoval výhradně hudbě posvátné ve smyslu zákonodárství církevního, od žádného z těch, kteří z blízka sledovati mohli činnost jeho, nebyl dosud oceněn vedle pravdy a zásluhy. Nevyskytnul li se žádný životopisec P. Pavla Křížkovského na Moravě, nelze se ovšem příliš diviti, že žádný z Cyrillistů Moravských ani o Dru Josefu Chmelíčkově v »Cyrillu« se nezminil. Postrádaje zpráv domácích, uvádím zde nekrolog, redaktorem Fr. Jos. Battloggem v časopisu »Der Kirchenchor« právě uveřejněný.

»Dne 15. března 1891 zemřel v Brněmuž, který si dojista zasloužil vzpomínky, jehož dlužno čítati k lidem kromobyčejným, který však za živobytí svého širším kruhům zůstal neznámým. Mužem tím jest Dr. Josef Chmelíček, profesor v Brněnském semináři klerikálním. Na muže skromného byli jsme upozorněni osobně jediným listem, ze dne 12. ledna 1890, který v rukou máme. List ten zavedl nám příležitost, že jsme panu profesorovi řadu otázek předložili, které však zůstaly nezodpověděny, takže nebylo učiněno zadost naší zvědavosti. Co nám nápadným se objevilo, bylo zcela neobyčejné bohatství hudebnin, které nebožtík měl, bylat to takměř celá knihovna. Obdivovali jsme se četným skladbám k různým účelům bohoslužebným církve katolické, zejména pro nástroj specificky církevní, pro varhany. Pomyslili jsme si: »Dr. Chmelíček jest ještě jedním z řad starého duchovenstva, které nyní však bohužel vymírá. Mladšímu duchovenstvu nedostává se tak ideálního vzletu, aby pro církev tou měrou pracovalo.« Zvěčnělý dal jen málo věcí do tisku, byl příliš skromným, za to však vypomáhal rukopisem každému, který s nějakou žádostí na něho se obracel, a spojení mnohá i zaoceanská byla příčinou, že skladby Chmelíčkovy ve všech dílech světa se vyskytují. O duchu skladeb, bylo lze z těch málo

věci, které nám do rukou přišly, souditi, že to není sice sloh Palestrinův, přece však vážný sloh církevní, zejména v tom, co v posledních desítilétích bylo komponováno, věta obratná, plyná, s jakou shledáváme se u starých Rakušanů. Byloť to plodem staré školy přísné, kterou mužům této bylo prodělati v mládí, jakož i hudebního zaměstnání od let dětských.

Ve sbírkách skladeb pro varhany, zahrnujících téměř 1500 čísel, — co všechno se asi nezahrnuje? Snad řídká a hledaná unika, jaká ani v knihkupectvích ani v knihovnách klášterních se již nevyskytují? Odborníci varhantičtí očekávají na tomto místě bližšího sdělení; dosud však nejsme s to podati seznam, odkazující prozatím na Cisterciacký klášter Rein ve Štyrsku, jemuž tohoto pokladu o hudbě pro varhany — výsledek neskonale pile, darem se dostalo. Pokud dějin hudebních stává, nebyla snad nikdy pohotově sbírka 2000 fug pro varhany, a jest nám potěšením, že skutkem se stala soukromou píli katolického kněze.

Následuje na prvním místě ona část listu Dra Chmelička, v kterém předmět náš se objasňuje, na druhém pak místě článek životopisný, který z kruhů povolanych nám zaslán byl a to pokud lze beze změny. Zvláštnost slohová vysvětluje se tím, že němčina nebyla řečí mateřskou spisovatele. List ze dne 12. ledna 1890: „... Za mírné posouzení mého op. vzdávám vřoucné díky; jsem jistě člověkem, který se dá rád poučiti. Studoval jsem sice pilně nauku o skladatelství, nejsem ale hoden nazývati se skladatelem. Jsem však přece snad nejpilnějším opisovačem not na Moravě, posedlý maníí skladatelskou, jak by to mnozí nazvali. Vaše Velebnost by se divila, kdybyste spatřil dlouhou řadu svazků, vlastními pokusy skladatelskými naplněnou... Mám sbírku téměř 2000 fug pro varhany, z nichž více 600 sám jsem pracoval, mnoho mší nástrojných, velmi mnoho vokálních mší zhlasých, 8 vánočních melodramat, 50 písní Mariánských, 50 hymnů latinských, 50 Pange lingua a mnoho jiného. Ačkoliv jen velmi málo jsem tiskem vydal, jsou přece skladby tyto rozšířeny nejen ve všech zemích evropských, nýbrž také v Americe, Asii, Africe a Australii. — Nakladatel, který několik skladeb mých vydal, propustil bohužel mnoho hrubých chyb...“

Dr. Jos. Chmeliček.

Mezi Moravskými skladateli církevními doby přítomné dlužno Josefa Chmelička vřaditi na prvé místo. Ačkoliv jest synem starší doby hudby církevní, jsou poslední díla jeho, ač nikoli úplná, přece však většinou rázu Cecilského a pomíjejíce touhu, která do každé skladby fugu vpraviti se snažila, mají nejnovější mše jeho, zejména mše Norbertská, cenu hudební. Dle vlastního náhledu byla mu fuga v hudbě tím, čím růže mezi květinami jest. — Narodil se v Náměsti u Brna roku 1823 a učil se zpěvu, klavíru a houslím již jako

školák; byl altistou proslulé domácí kapely hraběte Jindřicha Haugvice, majitele panství Náměstského. Nižší gymnasium navštěvoval v Hornu v Dolním Rakousku, jelikož převor blízkého kláštera praemonstrátského v Gerasu příbuzným jeho byl. Tam učil se dále klavíru a houslím; počal tam též hráti na královský nástroj hudební, na varhany. A čím mohutněji varhany zněly, tím větší radost měl, myslé si: Ten hluk tropíš ty! Byl též varhaníkem při mších studentských. Učil se tam též flétě, klarinetu, viole, cellu a violonu. Jelikož rodičové jeho později do Brna se přesídlili, pokračoval v studiích v Brně, kdež mu poskytnuta byla příležitost, aby v hudbě dále se vzdělával; byl členem soukromého quartetta a zpíval při koncertech. V nauce o harmonii by. s bratrem svým Janem vyučován od městského kapelníka Riegra. Napotom studoval theoretická díla od Albrechtsbergera, Beethovena, Marxena a j. a nescházel nikdy při provozování symfonií Beethovenových, jakož i oratorií Händlových, v nichž také mnohé fugy se vyskytují. Pak přijat jest do alumnátu a roku 1847 vysvěcen byl na kněžství. Nejprve stal se zámeckým kaplanem hraběcí rodiny Dietrichstein-Proskau, s kterou se odebral do Peggau ve Štyrsku. Zde zdokonalil se nejen v hudbě, nýbrž dosáhl i hodností doktora filosofie v Hradci. S hraběcí rodinou podnikl též cestu do svaté země a sepsal cestopis v čtenářstvu oblíbený. Také pozdější cesty do Egypta, Italie, Francie a Španěl popsal ve 3 svazcích. Při tom přiučil se tamějším jazykům, takže psal a mluvil osmerou řečí.

V Jerusalemě složil mši, která ač líbeznými nápěvy oplývá, tamějším znatelům hudebním přece příliš vážnou býti se zdála. Roku 1866 byl povolán za profesora bohosloveckého do Brna, kdež po 24 let horlivě působil. Přednášky jeho byly živé, vřoucné i srdečné, praktickými příklady a vlastními zkušenostmi kořeněné. Jakožto skladatel byl velmi plodným. Přiučil se nauce o instrumentaci u kapelníka Otty Kitzlera, skládal mše instrumentální, Offertoria a Gradualia, též četné sbory mužské, které alumnové zpívali a mše pro ženské hlasy s průvodem varhan pro kláštery pannen řeholních. Skladby jeho provozovány jsou ve Štyrsku, Španělsku, Francii, Palestině, ba i v Africe. V době vánoční přednášena jest každoročně v Brněnském ústavě Mariánském kantáta vánoční, „Čtvero počasi“ pak od něho složené všeobecně se líbilo. Největším, v pravdě obrovským dílem jeho jest „Liber fugarum“, zahrnující 1500 fug sebraných a 600 od něho složených, v 15 svazcích, které daroval klášteru Reinskému ve Štyrsku.

Četné hudebniny jeho má nyní synovec, pan farář Karel Urban v Oberwölzu Štyrském, některá pak díla jsou tiskem vydána. Mnohá z nich skládal v Šatavě u bratra svého, tamějšího faráře, kdež i přednášeny jsou. Byl povahy prosté, nezištné a v pravdě šlechtetné; byl si toho vědom, že mu

nelze již vyšinouti se k výšinám názorů Cecilijských. Přece však byl zkušebním komisařem na varhanické škole Brněnské, zcela v duchu našem řízené. Dne 15. března 1891 nevinná duše jeho opustila tělo, aby Pána Boha v nebi chválila, jehož skladbami zde na zemi velebila.

Bratr jeho Jan narodil se roku 1825, měl stejné hudební vzdělání s bratrem Josefem a stal se kně-

zem, ředitelem semináře, jakož i ústavu pro vzdělání učitelů v Brně; později farářem v Kloboukách, od r. 1881 v Šatavě. Složil mnoho písní, které lid dosud rád zpívá. Za něho reformoval hudbu církevní nadučitel M. Souček, jemuž farář veždy při práci byl statečným podporovatelem. Obnova kostela s velikými oběti jest rovněž nevšední zásluhou zvěčnělého děkana.

Cyrillská kronika.

Z Říma. Belgické listy oznamovaly z Říma, že pěvecká škola vatikánského semináře z rozkazu Svatého Otce zřízená, kterou řídí kapelník Capocci a P. De Santi S. J., k biskupskému jubileu Jeho Svatosti uspořádala 8. června hudební produkci. Ve velké dvoraně Klementinské usadila se Jeho Svatost pod trůnem, obklopen veškerou curií a vyslechl se zálibou a s veškerou pozorností koncert až do konce, načež pochválil papež velmi ředitele a profesory semináře, obrátiv se napotom i k mladistvým seminaristům, povzbuzuje jich, aby v studium hudby církevní pokračovali. »Voce della verita« sděluje, že ku konci zasedání vyslovil Jeho Eminence kardinál-vikář blahopřání oběma ředitelům, řka: »Docílíte-li toho, aby hudba tak krásná, jako jsme právě slyšeli, v známost vešla a nadšení vzbudila, jste zastanci veliké a krásné věci.« Program byl následovní: Slavnostní prolog, »Ave Maria« od Tinela. Přednáška: »Školy pěvecké před Janem XIX. a Lvem XIII.« »O salutaris« od Meluzziho, chorální Introitus na slavnost sv. Joachima a »Alleluja« s »Loquebantur« Svatodušním, pak Graduale a Tractus ku mši jubilejní Svatého Otce. »Vox dilecti« ghl. od Palestriny a »Oremus pro Pontifice« od Singenbergera. — Dále se oznamuje, že chorál zpíval se z knih chorálních, které vydal Dom Pothier, jehož Graduale zavedeno jest a užívá se v semináři vatikánském, v collegiu Eapranica a na jiných ústavech římských jakožto knihy liturgické. Předpokládá se tudíž přirozenou měrou, že se tak stalo se svolením vrchnosti.

Jubileum Palestrinské. Na den 2. února 1894

případně 300letý den úmrtí nejslavnějšího z hudebníků církevních, jemuž právem dostalo se názvu knížete hudby. Aby den tento důstojně byl oslaven, utvořilo se již nyní z municipia v rodišti jeho Praeneste komitě slavnostní — Comitato Preneestino — Romano. Itálie by ovšem nejkrásněji slavila památku velikého umělce, kdyby v roce jeho jubilea vrátila se k hudbě kostelní, jejíž obnovovatelem Palestrina byl, aby vlast tolika a tak slavných hudebních geniů plody své církvi zasvětilých přestala býti hrůzou skutečných přátel i přítelů hudby v pravdě církevní.

Sbor Amsterdamský. Jako v jiných městech koncertoval při Videňské výstavě hudební sbor Amsterdamský a capella, který přednášel jen skladby starých Nizozemců a to s takovou dokonalostí, že i sesvědštili Videňané byli u vytržení. Sbor čítal pouze 9 mužských a 9 ženských hlasů. Zpíval však s takovou dokonalostí intonace a přednesu, že se zdálo, jako by to byl sbor stohlasý. Rádi věříme! Polyfonické skladby dobře přednesené vždy plodí podobný účinek. Zajímavé a velepoučné jest zajisté i to, že uměnímilovní kupci Amsterodamští věnovali 10.000 zlat, aby sboru cesta umělecká byla umožněna. To by se u nás nestalo!

V klášteře Beuronském konal se o letošních prázdninách chorální kurs, k němuž se dostavilo 136 účastníků. Cvičitelem byl P. Ambrož Kiele, O. S. B., všem Cyrillistům, zejména Moravským z Cyrillských exercicií Brněnských dobře známý. Kromě chorálu cvičila se i píseň obecná. O průběhu kursu přineseme ještě bližší zprávy.

Lehner.

Veškeré starší ročníky „Cyrilla“ má na skladě redakce „Cyrilla“ na Král. Vinohradech.

S hudební přílohou číslo 11.

„CYRILL“ vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zlat 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

Nákladem vydavatelovým. — Knihtiskárna „Politiky“ v Praze.

CYRILL

ČASOPIS.

pro katolickou hudbu posvátnou
v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
zároveň

ORGAN OBECNÉ JEDNOTY CYRILLSKÉ.

Majitel, vydavatel a redaktor:

1892. Ročník XIX.

F. J. LEHNER.

Číslo 12.

Níže uvedený předseda »Obecné Jednoty Cyrillské« žádá

↔ veškeré ↔

FARNÍ JEDNOTY CYRILLSKÉ

v Čechách a na Moravě,

aby vedle předpisu stanov během měsíce ledna nastávajícího roku
laskavě zaslaly

výroční zprávy za rok 1892.

»Výroční zprávy« uveřejňovány budou v »Cyrillu« tímže pořádkem, kterým historie „Prvního desítiletí Cyrillského“ v minulém čísle časopisu tohoto právě zakončená, vznik a dosavadní působení jednotlivých Cyrillských Jednot farních vypisovala.

Ve »výroční zprávě« budiž především doplněno, čeho snad zde a onde z nedostatečnosti a neúplnosti dřívějších výkazů bylo opomenuto.

Napotom budiž vyličen věrný obraz činnosti za rok minulý, který by se připojil k stručnému vypsání dřívějšího působení, jak »První desítiletí Cyrillské« stručně oznámilo.

Peněžité příspěvky, které dle stanov odvádějí se Obecné Jednotě Cyrillské, přijímá pokladník, pan J. A. Starý, ředitel kůru a majitel hudebního ústavu v Praze (Přikopy č. 853—II.). Týž zasílá i prémie za dvě třetiny příspěvků odvedených. Seznam premií uveřejněn jest v »Cyrillu«, ročník XVII., str. 59—63.

F. J. LEHNER,

předseda »Obecné Jednoty Cyrillské«.

Zpráva o „obecné notě“ či melodii.

(Vyňato z Konrádových „Dějin posvátného zpěvu staročeského od XV. stol.“, jež chystají se k tisku.)

Ve všech staročeských zpěvnících od počátku XVI. století shledáváme, že se mnohým písním udává za pramen nápěvu »obecná nota«. Co byla tato obecná nota? Třeba jest, bychom o tomto společném a hojném prameni podali zevrubnou zprávu. Kdo vynálezcem jest tohoto zvláštního útvaru staročeské písně, nevíme. Vyskytuje se již v prvotisku z r. 1501, malém to kancionálku bratrském při písních Václava Mířinského. Možná tedy, že Mířinský sám ji uvedl do staročeské písně.*) Zpráva o této obecné notě podává se v několika kancionálech, nejobsáhleji v historickém kancionále Šimona Lomnického z r. 1595. Tento staročeský básník praví o ní v předmluvě k čtenáři takto:

»Mnozí zpěváci, kteří notám dobře nerozumějí, nad tím se nemálo zastavují, když někdy nějaké neznámé melodie v písních se nacházejí a kladou, že hned pro neznámost noty i písněmi pohrdají a užívati jich nechťejí. Proto tyto všechny písně (rozuměj jeho historické, t. j. životopisné písně o svatých Božích) pod noty jednostejné, obecní jsem složil, kterých tak mnoho jest, jako těchto písní a ještě by se jich i více nahledati mohlo, zvláště z hymen latinských. Ač pak každá jiná a jiná jest: avšak všechny jednou notou (krom asi dvou) zpívati se mohou, tak že, aby (= kdyby) někdo neuměl než z všech těch not jednu, tedy všechny tyto písně zpívati a která se mu koliv zlíbí, vyvoliti sobě může. Nebo všechny jsou jednostejné, obecní a osmisyllabní, totiž že v každém verši jsou čtyři klauzule« (rozum. v každé sloze že jsou čtyři verše) »a v každé klauzuli osm not neb osm syllab; na př. tento verš:

»V moci moudrosti dobrého
chvalmež Boha v Svatých jeho,
jimž dal svět, dábla přemoci
tělo, v zdraví i v nemoci.« —

Tuto jsou hle čtyři klauzule nebo řádky a v každém řádku osm syllab. Z toho se učiní a složí jeden verš« (t. j. sloha!) »a když všickni tak sobě rovni budou, to slove nota obecní. Latiníci jmenují (je) carmina jambica dimetra. České rytmy nebo písně na touž notu jsou skládati nejsnadnější a k smyslu a k spatování nejpr-

jemnější a jako všem nejobecnější. Proto i obecní, že jich tak na mnoze jest, slovou...«

Z tohoto dýchavičného výkladu Lomnického znaménáme, že tato »obecní nota« měla jediný a jednostejný rozměr básnický, avšak více nápěvů téhož rozměru, ba těchto nápěvů bylo i mnoho. Kancionál Mířinského z r. 1531 udává těchto nápěvů dvanáct, mezi nimi též jeden k světské písni »O mlynářce«. Též katolický kancionál, l. P. 1588 u Bur. Waldy vytištěný (»Písně nové«) uvádí jich 12, a sice 6 stejných jako Mířinský a 6 jiných. Kdykoliv tedy jest nám čísti o písni jakékoliv, že »zpívá se obecní notou«, bude tím vždy rozuměti jeden neb druhý z těchto 18 nápěvů, jichž texty mají vždy čtyřveršové slohy po čtyřech stopách.

Jako Lomnický praví též Jan Táborský z Klokotské hory ve vydání Mířinského písní z r. 1577 po předmluvě, že »v jednom verši (= sloze) zavírají se čtyři clausule a v každé clausuli osm not aneb čtyři veršiky« a t. d.... I dokládá, že na tuto míru a počet not neb syllab mnoho ymen jest složeno a každá jinou notou se zpívá, jako: Veni redemptor, Veni creator, Deus creator, A solis ortus, O lux beata a téměř všechny postní i jiných a všech na třiceti. Též písní obecných mnoho, jako: Zdráva, jenž jsi pozdravena, V moci moudrosti, Stvořiteli Duše sv., Utěšený nám den, Votče Bože všemohúcí, Jestíť psáno dávným rokem, Navštěv nás Kryste žádúci, Ach muoj smutku, O Sybille, Všickni věrní křesťané, O velikéť jest potřeba, Bůh Votec Syn, Stvořiteli všeho světa. A kdyby se měly všechny vyčítati, nalezlo by se jich též třiceti a tak všech okolo šedesáti.« K tomuto výkladu pak i Táborský dokládá: »To jest ta obecní nota; když na ni přijde, zpívajte, kterou chcete.« Rovněž tak vykládá obecnou notu i Hlohovský ve svém kancionálku z let 1620. (v předmluvě »k čtenářům i zpívákům«). Však nápěvů tohoto obecného rozměru přivozuje za vzor jen pět.

Že těchto obecných not či nápěvů bylo skutečně mnoho, znaménáme také v Sedlčanské rořátní knize (Křčina z Jelčan...). Čtemeť v ní po »Kyrie fons bonitatis« o obecné notě takto: »Et in terra« obecní notou, jak čas káže, na osm syllab, jako: »Poslán jest od Boha anděl, item Otče Bože všemohoucí« atd. Přivádí deset písní, mezi

*) Totiž obecné užívání její, neb »nota« sama starší jest, jakž uvidíme.

nimi též latinskou: »Dum jubar astris ut mi fa sol mi ut re ut«.

Že podle těchto obecných vzorců skládali písně bylo »nejsnadnější«, jakž pravil Lomnický, věříme rádi; ale však i to jest nám vyznati, že tyto vzorce sváděly snadno k jednotvárnému, ba šablonovitému skládání, tak že nekaždý nápěv hodil se svým duchem ke každému obsahu a naopak. Proto skladatelové často nadepsali do záhlaví písní: »Může zpívati se dle té neb jiné noty obecné dle libosti« a p. Nedajíť všechny osnovy utkati se na jedno brdo a obsahem různé písně nehodí a nedají se též dobře přilíciti k jednotlivým nápěvům. Toť by byla bezduchá šablona. Cítil to asi bezděčně skladatel Litomyšlského graduálu; proto napsal o obecné notě při posledním »Et in terra« toto rubrum: »Et in terra obecní a může se zpívati, když se koliv líbí, notou obecní, kteroukoliv chceš a zvláště která nota k kterému času jest příhodná, jako: »Zdravas, jenž jsi pozdravena«, jako »Utěšený nám den nastal«, jako »Otče Bože všemohoucí«... a d. Ještě určitěji tuto různost nápěvů a dle toho i volbu jejich vyjadřuje rubrum Českobrodského graduálu v záhlaví jednoho »Patrem«. Čteme v něm: »Toto Patrem zpívaj obecními notami a zvláště kterak kterému času jest příhodná: v advent jako »Zdravas, jenž jsi pozdravena, při velikonoce jako »Utěšený nám den nastal«, o Božím Těle jako »Otče Bože všemohoucí«, o apoštolích jako »V moci moudrosti«. A tak proto dí ještě i Holan ve své Kapli královské z r. 1693 při ranné písní »Ve jméno sv. Trojice«: »Obecní notou dle času ročního«. (Str. 23.) Tak di též při českém »Asperges me« (na str. 33) a jj.

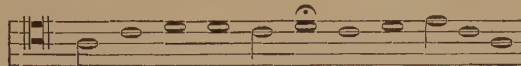
Ze všeho řečeného znamenáme, že tato »obecná nota« nebyla původní nálež český, nýbrž našinci a to velmi záhy, již ve XIV. století (»Vítaj milý Jezu Kryste«, Otče Bože všemohoucí« ze XIV. stol.) nápodobili v ní vzor starých hymnů církevních, z nichžto celá řada (již hymnů sv. Ambrože ze IV. století) tímto básnickým rozměrem se nesla. Protož vedle pravdy svědčí Dr. K. Stecker ve svém »Všeobecn. dějepise hudby« (I., 82) o hymnech sv. Ambrože, že v nich »čtyřtaktové úryvky činí verš, čtyřveršové periody slohu («strofu«).

O tomto původu naší »obecné noty« přesvědčil nás bezděčně i náš proslavený humanista M. Matouš Kolín svým zpěvníčkem »Harmoniae univocae«. Mezi

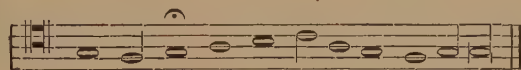
jeho písněmi čteme tu též jednu nadepsanou: »Alia sicut Veni Creator Spiritus« s nápěvem tohoto Ambrožova hymnu, a pak tuto poznámku: »Hoc genere metri constant multi hymni ecclesiastici, quorum melodiae vulgo etiam sunt notae, ut sunt: Veni redemptor gentium, A solis ortus cardine, Herodes hostia impie...« atd. (Přivádí tu celkem 15 hymnů dokládaje »&c.«) Ona píseň Kolínova, k níž klade nápěv řečený notu za notou, jest:

»Sunt mun-da mun-dis o-mni-a, pis-ces,

a-ves et cae-te-ra, que sunt ad u-sus

a De-o no-bis ca-du-cis condi-ta.«

Též proslavený žák Kolínův, M. Tomáš Mitis, složil dle příkladu mistra svého několik latinských písní na obecnou notu.

Poněvadž pak shledáváme mezi uvedenými obecnými nápěvy také dvě národní písně (O Sybille a O mlynářce), tedy zdá se, že tato obecná nota, t. j. řečený básnický rozměr a úprava celé slohy skutečně byla »obecná«, t. j. v lidu obecně rozšířená i známa z některých národních písní, ba že bezpochyby tyto národní písně dle onoho staršího vzoru či obrazce církevních hymnů byly složeny. Napsalť Kolín o těchto hymnech výslovně, že »melodie jejich jsou obecně známy« (»vulgo sunt notae«).

Bohužel nápěvů oněch dvou starých národních písní neznáme*), text toliko prvé »O Sybille«. Zavíráť se v Kollárových »Národních Zpěvankách« (II., 457). Prvá sloha tu zní:

»Poslouchajte páni milí,
O prorokyni Sibylli
Co já vám budem zpívati
A jěj řeči vykládati.« — (Má 12 sloh.)

V této sloze znamenáme skutečně rozměr naší »obecné noty«. Pozoruhodno jest také, že Kollár sám dokládá poznámkou, že »tato píseň zdá se Čecha za původce míti,« čemuž i my přisvědčujeme dle ob-

*) Nápěv písně »O mlynářce« je snad onen, jež podává Dr. O. Hostinský na 1. místě ve spisku: »36 nápěvů světských písní českého lidu ze XVI. stol.« (1892.) Rozměr jest v ní celkem stejný (až na dva takty).

sahu té písně, v níž prorokuje se o králi Jiříku a Fridrichovi.

Na konec dodati jest nám, že tradice této »obecné noty« udržela se na Moravě ještě hluboko do XVIII. století. V rukopisných kancionálech Moravských XVII. a XVIII. století udává se ta »obecná nota« ještě dosti často za pramen nápěvu. Svorec Zlínský (z r. 1681) na př. přivádí ji u písní »o početí Panny Marie«, o obětování, na-

rození, očistování a zvěstování P. Marie a j. V Pomykalově kancionále (z ll. 1727—33) jeví se při písni »Beránku Boží Ježíši, jenž jsi sám Bůh« a j.; v Pinkavově kancionále (z ll. 1732—35) při písních na 12.—15. neděli po sv. Duchu a j. Dochovalo se tedy prastaré podání téhož obecného nápěvu až ke sklonku literátských bratrstev na »Horné zemi slovácké«, ba kde se literáti ještě udrželi, podnes »obecnou notou« zpívají.

K. Konrád.

Předpisy o hudbě církevní v diecési Basilejské.

(Pokračování.)

§ 30. Graduale začíná hned po epistoletě. Od neděle Septuagesima až do pašijového týdnu jakož i při zádušní mši sv. přidává se ku Graduale ještě Tractus, mimo všechny všední dny od Septuagesima do popeleční středy a mimo úterý, čtvrtek a sobotu od popeleční středy do květné neděle. V týdnu velikonočním až do pátku, a od neděle nejsv. Trojice až do Septuagesimy přidává se ku Gradualu dvojí Alleluja, pak je verš, po němž opět opakuje se Alleluja. Od první neděle po velkonočních až do neděle nejsv. Trojice odpadá Graduale, a místo něho se zpívá dvojí Alleluja s veršem, pak další Alleluja s veršem a opakování téhož Alleluja.

Ve svátek sedmíbolestné Panny Marie, o velkonočních, o svátcích svatodušních, na Boží Tělo a při zádušní mši sv. následuje ještě předepsaná Sequence.

Veškeré zpěvy tuto uvedené možno také recitovati.

§ 31. Credo intonuje kněz, načež bezprostředně po této intonaci pokračuje sbor slovy: Patrem omnipotentem. Není dovoleno opakování slov zpívaných od kněze. Sbor musí zpívat celé Credo až do konce, nevynecháváje ani jediného slova. Credo nahrazovati varhanami není dovoleno. Také přerušování není dovoleno. Teprv po skončeném Credo smí počítí obětování.

Aby nebyla služba Boží příliš prodlužována figurálními skladbami Creda, doporučujeme zpívání Creda chorálního, zvláště o obyčejných nedělích.

§ 32. Offertorium se má zpívat, jakmile kněz zapěl: Oremus. Možno přednésti je chorálně (dle Graduale Romanum) nebo figurálně zpracované. Z potřeby stačí také recitace. Zbývá-li ještě času po předneseném Offertoriu, smí se užiti latinského mo-

tetta hodičího se k slavnosti dne nebo hráti na varhany.

§ 33. »Sanctus« se přidružuje bezprostředně ku praefaci celebrantově. Sbor zpívá před pozdvihováním jen »Sanctus«. Vícehlasné skladby »Sanctus« nesmí se příliš prodlužovati, aby celebrant nemusil čekati s pozdvihováním. Při pozdvihování sbor mlčí a modlí se. Po pozdvihování pokračuje sbor s »Benedictus«. Dlužno šetřiti toho i tehdy, když »Sanctus« netrvá až do pozdvihování a kdy by bylo lze »Benedictus« ještě v čas přezpívat. Po »Benedictu« možno přednésti nějaký latinský zpěv svátostný.

Při pozdvihování smí se hráti na varhany, ale důstojně a vážně, jemně a zbožně. Lépe však jest, jestliže hra na varhany se vypustí. Zvony mají zaznívati jen mezi pozdvihováním, aby nebyl rušen zpěv »Benedictus«.

§ 34. »Agnus Dei« začíná sbor bez předehry nebo (je-li toho třeba) po krátké předehře, jakmile na slova »Pax Domini sit semper vobiscum« odpověděl »Et cum spiritu tuo«. Agnus možno střídavě supplovati varhanami.

§ 35. Taktéž má sbor zpívat nebo recitovati »Communio« a to bezprostředně po přijímání celebrantově.

Responsorium »Ite missa est« nebo »Benedicamus Domino« smí na varhanách se odehráti.

Ostatní responsoria při zpívané mši svaté nutno zpívat, a to nejlépe dle chorálního nápěvu gregoriánského. Vícehlasná responsoria možno připustiti jen tehdy, má-li jeden hlas nápěv chorální jako »Cantus firmus«.

III. Requiem.

§ 36. Requiem se může zpívat choraliter dle Gradualu nebo dle skladby odpo-

vídající církevním požadavkům, ale vždy budí zpíván text úplný, jak je v Graduale, bez všelikého vynechávání.

§ 37. Jako při zpívané mši svaté dopouští se i zde částečná recitace, zejména opakování Requiem aeternam v Introitu, při Kyrie, Gradualu, Tractu, Dies irae, Offertoriu. Při Sequenci budtež zpívány nebo recitovány alespoň sloky 1., 8., 9., 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 19.

§ 38. Responsoria zpívají se vždy totem feriálním, byť i zevnější slavnost sebe větší byla.

§ 39. Při »Absoluci ad tumbam« zpívá se vždy »Libera«, které se přímo přidružuje ku mši svaté. Smí se však teprv počítí, když kněz u mar stojí. Libera (které v novějších knihách chorálních v kratší úpravě se vyskytuje), dlužno zpívati vždy celé a opakovati je až ku slovu »Tremens«. Dle missálu následuje bezprostředně po Libera »Kyrie eleison«, nikoliv »Miserere« nebo »De profundis«.

§ 40. Jiné zpěvy v jazyku latinském nebo zemském možno přednésti teprve po ukončené liturgické slavnosti. Jest však dovoleno vložití po pozdvihování latinský zpěv o Největější Svátosti oltářní, jestliže se tím svatý úkon nezdržuje a je-li již »Benedictus« odpovídán.

IV. Nešpory.

§ 41. V kostelích katedrálních, kollegiálních a klášterních slavi se nešpory liturgicky, přesně dle rubrik breviře. V jiných kostelích mohou se vzítí také z jiného officia než z denního, na př. Největější Svátosti

oltářní nebo Nejbl. Panny Marie. Jest jim také dovoleno, aby nešpory jinou odpolední pobožností nahradily.

Povzbuzujme však sbory, aby se neštíteli námahy a zpívali nešpory liturgicky správně alespoň o velkých svátcích. Psalmodie náleží k nejkrásnějším plodům, jakých církevní umění hudební vytvořilo, a na modlitbě církevní spočívá zvláštní požehnání.

§ 42. Antifony před žalmy dlužno zpívati. Není-li festum duplex, antifona se jen počne, t. j. zpívá se pouze k hvězdičce; je-li duplex, zpívá se celá. Po skončeném žalmu opakuje se příslušná antifona, a to buď zpěvem anebo recitací, po případě se i suppluje.

§ 43. Sloky hymnu možno střídavě zpívati neb recitovati, po případě i supplovati. První a poslední sloku dlužno vždy zpívati a rovněž sloky, při nichž předpisuje se klekání.

Není dovoleno zpívati místo hymnu písně v jazyku zemském, jako se vůbec do latinských nešpor za příčinou liturgické jednoty a krásy nemají vkládati žádné zpěvy v jazyku zemském.

Pro žalmy a zvláště pro »Magnificat« ku zvýšení slavnosti vřele doporučujeme sloh falso-bordone. Nešpory prokomponované se nehodí.

§ 44. Také při Magnificat lze za stejných podmínek jako při hymnu střídati varhany a zpěv.

§ 45. Mariánská antifona musí odpovídati době slavnostní i při votivních nešporách svrchu uvedených.

(Pokračování.)

Pianissimo, výřečnost a rytmus v chorálu.

(Chorální kurs v Beuronu.)

V Beuronu, kam před léty putoval redaktor, aby v proslulém klášteře Benediktinském seznámil se s přednáškou chorálu vzorně pěstovaného, konalo se o letošních prázdninách cvičení chorální, které u nás bývá rovněž jedním z nejdůležitějších předmětů exercicií Cyrillských. Nadšený ředitel, P. Ambrož Kienle, napsal o způsobu, jakým si počínal, stručný článek do »Kirchenchoru« z kterého vyznívají tytéž zásady, jichž i redaktor za posledních exercicií Cyrillských při cvičení chorálu se přidržoval. Ve zprávě poukazuje se zejména na způsob, jakým chorál cvičititi se má, nač i naši Cyrillisté nikdy zapomínati nemají.

»Cvičení Beuronského účastnilo se 136 hudebníků, z nichž bylo 18 kněží a kleriků; ostatní byli většinou učitelé. Mnohdy rozdělili se cvičenci na dvě oddělení, z nichž jedni cvičili se písním, druhí pak vyučování jsou chorálu a jiným předmětům. Nacvičeno jest značné množství nápěvů chorálních a skorem 25 písní ze zpěvníku Magnificat; každé cvičení zpěvné provázeno bylo poučnými poznámkami o rázu nápěvů, o tvoření hlasu, jakož i o metodě pěvecké. Jako již často ukázalo se i tehdy, že dlužno hlavní pozornost věnovati dvěma věcem, tvoření hlasu a rytmu. Tvoření hlasu, které se obyčejně ku zpěvu chorálnímu přináší,

nedostačuje. Ton bývá skorem vždycky příliš temný, barvy hluboké, má však zníti jasně a ostře, podobající se lepšímu vlašskému tvoření hlasu; napotom bývá příliš těžký, široký a nehybný, má však býti lehký a plyný. Při cvičení zpívalo se skorem ustavičně pianissimo. Výsledek byl překvapující; pokaždé, kdykolivěk se odklepalo na vyprošení pianissima, byl výraz ušlechtlejší, oduševnělejší. Pouze v pianissimu osvojili si pěvci duševní výraz nápevu a dovedli ho znázorniti. Pianissimo má ve škole pěvecké neobyčejnou sílu; pianissimem otvírají se uši vnitřního člověka.

Druhé pravidlo, které se nařizovalo a cvičilo, bylo, aby výslovnost kladla se do popředí úst, aby se mluvilo popředím úst a aby ton tvořil se na tvrdém hrtanu. Tento způsob mluvení má pro kazatele, katechetu a učitele ku zachování hlasu a ušetření sil největší důležitosti. Učitelé zpěvu v seminářích mají na to velikou váhu klásti. Vyučenci budou jim za to později vděčními. Pouze při takovém mluvení jest dobrý, chorálu schopný ton možný. Tvoření takového tonu neobjevilo se příliš těžkým, ač by to přirozenou měrou mnohem snadněji šlo v seminářích učitelských. Zvyk těžkého, drsného tonu prsniho nedá se obyčejně u zpěváka snadno odstraniti. Bylo k tomu třeba opětného upominání po několik dní; na sklonku cvičení dospěli jsme však k potěšitelně lehkému nápevu, k pružně vznášejícímu se tonu. Rytmus poskytoval poměrně menších těžkostí. V počátku jest přirozenou měrou jednotné řízení 130—140 pěvců poněkud těžké. Pomocí jasných a určitých pohybu, jimiž řádná pravidla rytmu se naznačují dospělo se v brzkou k jednotě a časem k obdivuhodné jistotě. Jelikož o hudebním účinku těchto pravidel skorem všudy nepřevrácenější názory panují, bude to ještě dlouho trvati, nežli se vyčte z tištěného slova prostý smysl a nežli se z toho pochopí, co účastníkům cvičení bylo pochopiti; přece však hodláme hlavní obsah těchto pravidel zde sděliti: Melodii dlužno pojmuti jakožto zbudovanou z hudebních útvarů; bez těchto útvarů není žádného porozumění melodie; v nich obsahuje se měřítko časového pohybu, odpovídajícího taktu hudby moderní. Provedení figur musí býti hudebně pravidelné; tento pravidelný útvar jest nezbytným základem krásy; bez něho není žádné libozvučnosti hudební. Podstatou pravidelnosti jest plyné, lahodné zaokrouhlení, vystříhání se všeliké drsnosti a tvrdé hranatosti, proto žádný ton nesmí se zkracovati

ani prodlužovati. První ton každého útvaru intonuje se poněkud silněji, co bylo by lze nazvati výrazem nebo accentuací. Tony jsou tedy různé nikolivěk časovým trváním, nýbrž silou a důležitostí, s jakou k uším posluchačovým docházejí. Běře-li se melodie takovou měrou obecným pohybem hudebním, nutno ji ještě oživiti, oduševniti výrazem, který jest jednak ryze hudební, z melodie samotné odvozený, jednak textem přikázaný. Na usnadnění tohoto výrazu pro smysl a cit doby naší oblibují si někteří choralisté v protahování jednotlivých tonů, což o sobě se nezapovídá. Klepání má též význam, jako když řiditel nutí sbor schůtralý, který z taktu se rozešel, aby přesně a na vlas v taktu zpíval; pokud toho třeba jest, přestává přirozenou měrou výrazně zpívání a melodie zní tvrdě a nezáživně. Později se to již polepší. Nejprve postarejme se o pravidelný pohyb; pak jest připravena půda pro krásný výraz. Jest ovšem možno, že různí choralisté z uvedenými pravidly nevědí si rady, a že uvážnou v neoživenosti, pak ale nesmí se obviňovati pravidlo, které ničeho nezavinilo; chyba vězí jinde.

Při našem cvičení šlo to s rytmem prakticky i theoreticky hladce a slušně. Pohyb uchvátil všechny s sebou a případné poučení zdálo se všechny i zajímati i uspokojovati. Přirozenou měrou dostavili se též někteří jakožto odpůrci věci; avšak žádný co takový se nevrátil, nečítáme-li jistého kazimíra, který třetího dne zmizel bez pozdravu a poděkování. Lze mítí za to, že možno tímto způsobem přednášky zjednatí pevnou půdu pro chorál a nadevší pochybnost jest, že členové choru při chorálu takto prozpěvovaném raději spoluúčinkují.

Písni kostelní bylo věnovati velikou pozornost; staré písně vyžadují velmi důkladného studia; pouze častým zpíváním, delším meditováním hudebním pochopujeme staré nápevy. Bez hlubšího pojmutí jest výsledek velmi zhusta pouhou polovičatostí. Dosti originelní a velmi poučné bylo cvičení církevních písní v kostele, při kterém účastníci zaujali poněkud místo lidu při zpěvu. Zde bylo třeba pevné posice, aby docílen byl přednes živý a pohyblivý, což posléze velmi dobře se zdálo.

Učitelům cvičení bylo nevšední radostí neunavná horlivost účastníkův. Zde a onde slycháme, že stav učitelský chová se k reformě hudby církevní lhostejně a nečinně. Tvrzení takové nikde nebývá vyvráceno důrazněji, jako při podobném cvičení. Pozoroval jsem dosud vždy stejnou horlivost pro krásnou a svatou věc, (Já též! Red.)

v Čechách jako na Moravě, ve Vídni a Solnohradě jako v Beuronu.

Mnohému z učitelů nedostává se snad zde a onde dobré vůle, jiný chová se dosud zdrženlivě; to však nikoho neopravňuje, aby úsudek takový sevšeobecňoval. Shledávám velmi mnoho dobré vůle v stavu učitelském a proto si ho vážím a ctím. (Já též! Red.)

Důležitým úkolem cvičebního kursu jest, aby účastníci zasvěcovali se v předpisy církevní o hudbě posvátné. Nemenším úkolem jest přesvědčiti je, že se tím břímě ředitele kůru nezvětšuje. Zdá se to býti skorem neuvěřitelné a přece do slova jest

pravdivo, že zpěv kostelní ideám církevním dopodrobna odpovídající méně námahy způsobuje nad jiný, který poněkud rádný býti má. Ku docilení toho jest ovšem třeba, aby se chorálu rozumnělo a rozumně s ním zápolilo.

Církevně-hudební kurs jest obrovský kus práce — pro ředitele i posluchače; člověk si oddechne, když jest u konce. Přesné práci odpovídá však i výsledek. Jdeme do práce s novou silou a obrozenou odvahou.»

Beuron.

P. Ambrož Kienle, O. S. B.

Skladby císařů Ferdinanda III., Leopolda I. a Josefa I.

Z nařízení císa. král. ministeria kultu a vyučování vychází ve Vídni dvousvazkové dílo nadepsané: »Musikalische Werke der Kaiser Ferdinand III., Leopold I. und Joseph I.« Vydává Guido Alder. — V předmluvě se praví: »Pěstování umění hudebního na císařském dvoře Vídeňském sahá do vzdálené minulosti. Veliké množství vzácných děl vydává dosud svědectví, jak za císaře Maximiliana I. umění hudební bylo pěstováno. Za císaře Karla V. závodili s vídeňskou kapelou dvorní kapely v Madridě a Bruselu. Císař Ferdinand I., Maximilian II. a Rudolf II. povolali nejznamenitější mistry na dvory své. Císař Ferdinand III., Leopold I., Josef I. a Karel VI. v nepřetržité řadě byli činnými jakožto skladatelé. U císařovny Marie Theresie setkáváme se s uměním zpěvným řádně vyškoleným, u Josefa II. s obdivuhodným ovládním tehdy těžké techniky doprovázení. Od Ferdinanda II. byla hudba důležitou a nepřetržitě pěstovanou pomůckou při vychovávání princů a princezen. O Ferdinandu III. (1637—1657) dí P. Athanasius Kircher, že mezi všemi panovníky jakožto skladatel nemá sobě rovného. Komponoval »drama musicum« (1649), ve vlastině, kromě toho několik madrigalů. Četnější jsou však jeho skladby církevní (8hl. mše, 5hl. mše, 4 motetta, 10 hymnů, Popule meis, Stabat Mater, Miserere, Lit. Lauretanae a j.) Z péče umělecké poslal Jana Jakuba Frobergera a Jana Kaspara Kerla do Italie a připravoval takovou měrou vzrůstající význam jihoněmecké hudby varhanické a nástrojné. Za něho účinkoval Jan Pachelbel jakožto pomocník varhanický a Volfgang

Ebner jakožto dvorní varhaník. Pečoval též o vnitřní organizaci kollegií hudebních. K říšskému sněmu do Řezna přivedl 60 hudebníků, dal Burnacinim zbudovati zvláštní divadlo a provozoval mezi jiným velkou operu svého kapelníka Ant. Bertali-a. — Leopold I. 1658—1705, bezpochyby žák Wolfganga Ebnera anebo Ant. Bertali-a, komponoval 79 skladeb kostelních (2 mše, 20 motett, 9 žalmů, 12 hymnů, 14 zpěvů Mariánských, 8 litanií, 5 officií zádušních a 13 menších skladeb, 8 oratorií a j.), napotom 155 zpěvů jedno- a vícehlasných, 102 tance a j. Císař skládal k všelikým příležitostem, se zálibou oslavoval jmeniny a narozeniny členů rodiny své a ve dnech smutečních sprovázel obřady církevní hudbou vlastní. Kdybychom ze skladeb Leopoldových posuzovati chtěli povahu jeho, shledali bychom vedle vyrovnaného klidu tichou trudnomyslnost. Hudbou zapuzoval starost a zármutek. Nepořádal pouze se zálibou slavnosti hudební, nýbrž také rád vídal, když rodina jeho se šlechtou provozování též se účastnila. Při představení »Re Gelidoro« (1659) postavil se císař v čelo nádherného průvodu kavalíru a pod jeho ochranou zpívali a tančili arciknížata a arcikněžny několikrát při slavnostech komorních a divadelních. Cvičení taková zachovala se ještě dlouhou dobu. Jsa vychován Vlachem Janem Ferdinandem hrabětem Portiem oblíbil si od mládí sloh vlášský, který tehdy zahájil vítěznou pouť po celé střední Evropě (pročež za něho vlastina stala se řečí salonu a jemnějšího obcování). Přece však pěstoval také sloh písně německé, složiv 3 německé zpěvohry a 2 ora-

toria v jazyku německém. Jak mnoho napínal Leopold veškeré hudebníky své na povznesení hudby, vidí se z toho, že za něho v 47. letech uspořádáno provozování her operních a oratorií 400krát, kdežto od 1630—1657 bylo jich pouze 16; ubozí hudebníci měli přes 800krát do roka službu, zkoušky nepočítaje. Jestli že v horlivosti ochabovali, vydal vlastnoručně psaná nařízení (jedno z nich z roku 1687 se dosud zachovalo). Často prý se císař vyjadřoval, že chce za jemné hudby na onen svět se odebrati, jestli že jej smrt náhle nepřekvapí. Když cítil blížiti se konec života, rozkázal, aby kapela jeho ve vedlejší komnatě zahrála několik skladeb, zvláště mu milých. Stalo se tak a císař za hudby zesnul. — Se starostmi o stát přejal nástupce jeho Josef I. (1706) i péči i nadání o hudbu. Zachovaly se pouze tři skladby jeho, jedna duchovní a dvě světské, které nasvědčují, že nebyl pouze jakožto císař jedním z nejnadanějších panovníků habsburské dynastie, nýbrž také jakožto umělec. Jestli že předkové jeho v době forem přechodních skládali, psal on za mocného vlivu Allessandra Skarlattia. Také se zdá, že již Händel na Videňské umění vlivem svým působil. Od 1706 do 1711 vykazuje repertoire ročně 12 až 14 nových oper a oratorií s hudbou od Banoncinia, Ziania, Skarlattia, Ariostia, Fuxe, Caldary a j. Aby díla tato v důstojné prostore se provozovala, zbudoval Josef nádherný dům operní. — S Karlem VI. a Alžbětou dostalo se uměním od předchůdců jejich pěstovaným dvou nových ochránců. V povaze Karla VI. vyskytovala se velká podobnost s otcem jeho. Jan Josef Fux byl učitelem jeho v kontrapunktu. »Gradus ad

Parnassum« dal císař tisknouti vlastním nákladem. Nedostačovalo mu, soukromé obírání se hudbou, nýbrž příležitostně stavěl se v čelo hudebníků výkonných a řídil je od klavíru. Vedle četných provozování komorních jsou zvláště pamětihodnými provozování oper »Euristeo« od Caldary (1724) a »Elisa« od Fuxe. Při operě na prvním místě uvedené předneseny jsou veškeré partie zpěvné a hudební nejvyšší šlechtou, tance pak provedly arcikněžny. »V čele orchestru u klavíru seděl pán nejvyšší, který s největší mistrností jako profesor hrál.« (Zeno, Lettere III. 446). Když opera po třetí provozována jest, uspořádal císař dražbu klenotů, zlatých hodinek a j. (některé měly cenu 2000 a 1000, jiné 500 zlatých) pro všechny spoluúčinkující. Císařovna vložila partituru, ze které císař hrál, do desek z želvy a zlata a svázanou dala ji doručiti Jeho Veličenstvu vlastním jménem při vstoupení. Když »Elisa« se provozovala, zvolal prý Fux výtečností průvodu a direkce císařovy nadšený: »O, škoda, že Vaše Veličenstvo nestalo se virtuosem!« Načež císař se obrátiv, suchopárným rozmarem odvětil: »Nic neškodí, vede se mi takto lépe!« Dvorní kapela skládala se 1734 z 140 členů a při tom pečoval Karel o přiměřený dorost organizováním ústavu dvorních scholárů. Jest jisto, že Karel nejen komponoval, nýbrž že skladby jeho také se provozovaly; díla jeho se však ztratila. — V prvním svazku uvedené publikace vyšla církevní díla jmenovaných tří císařů, v druhém zpěvy z oper, oratorií a tance. Publikace budiž monumentálním svědectvím pro veškerou budoucnost o umělecké činnosti, již v dějinách umění a vzdělanosti nic se nerovná.

„CYRILL“

ročník XX. vycházeti bude roku příštího jako dosud
s dvanácti hudebními přílohami.

Předplatné 2 zl. 20 kr. přijímá redakce na Král. Vinohradech.

 S hudební přílohou číslo 12.

»CYRILL« vychází vždy 15. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice číslo 223).

Nákladem vydavatelovým. — Kněhtiskárna »Politiky« v Praze.

Poco meno gló - ri - a *Vivo* (♩ = 112.)

f Ple-ni sunt coe - - - li et ter-ra gló - ri - a tu - - a. *ff* Ho-sán-

f Ple-ni sunt coe - - - li et ter-ra gló - ri - a tu - - a. *ff* Ho-sán-

f Ple-ni sunt coe - - - li et ter-ra gló - ri - a tu - - a. *ff* Ho-sán-

Poco meno *Vivo* (♩ = 112.)

f *ff*

- - na, ho - sán - - - - na, ho - sán-na in ex - cé - sis.

f *pp*

- - na, ho - sán - - - - na, ho - sán-na in ex - cé - sis.

f *pp*

- - na, ho - sán - - - - na, ho - sán-na in ex - cé - sis.

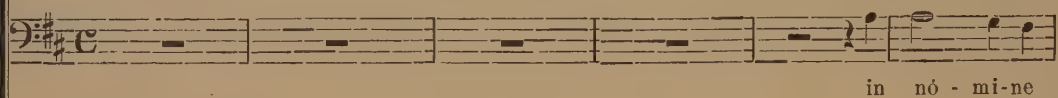
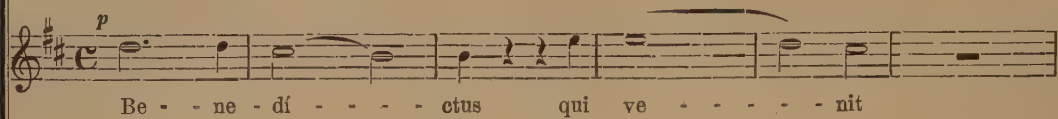
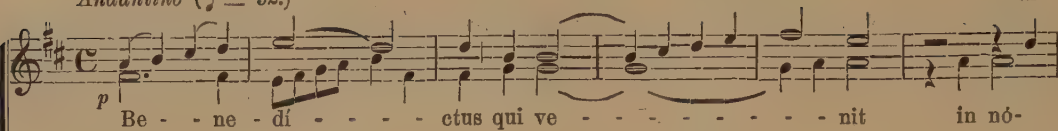
f *pp*

BENEDICTUS.

Andantino (♩ = 92.)

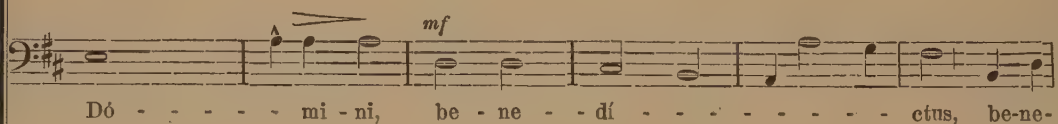
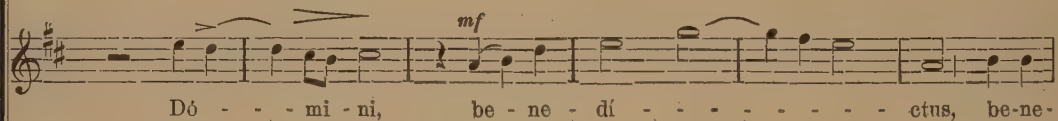
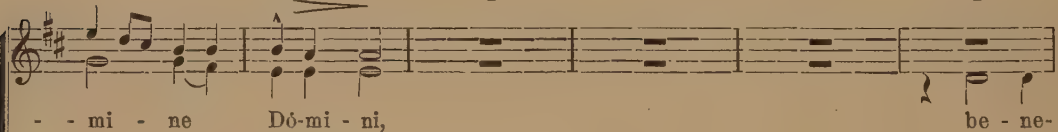
in

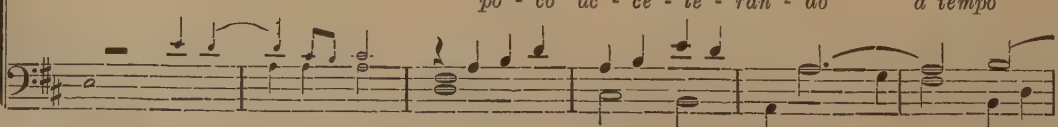
Anda tino (♩ = 92.)

nó - mi - ne Dó - mi - ni po - co ac - ce - le - ran - do *a tempo*

po - co ac - ce - le - ran - do *a tempo*

- - dí - - - ctus, be - ne - dí - - - ctus qui ve - nit in nó - mi - ne
 - - dí - - - ctus, be - ne - dí - - - ctus qui ve - nit in nó - mi - ne
 - - dí - - - ctus, be - ne - dí - - - ctus qui ve - - - - nit in nó - mi - ne

f

Vivo ($\text{♩} = 112.$)

Dó - mi - ni. Ho - sán - na, ho - sán - - - na, ho - sán - na in ex - cél - sis.
 Dó - mi - ni. Ho - sán - na, ho - sán - - - na, ho - sán - na in ex - cél - sis.
 Dó - mi - ni. Ho - sán - na, ho - sán - - - na, ho - sán - na in ex - cél - sis.

Vivo ($\text{♩} = 112.$)

ff *f*

AGNUS DEI.

Andante con moto (♩ = 88).

qui tol - - - - - lis

p A - gnus De - i, qui tol - - - - - lis pec - cá -

p A - - - gnus De - i, qui tol - - - - - lis pec - cá - - - ta

p A - gnus De - i, qui tol - - - - - lis pec - cá -

Andante con moto (♩ = 88.)

p

Organo ad libitum.

- - - ta mun - - di: *pp* mi-se - ré-re *pp* no - - bis. *mf* A - gnus

mun - - - - - di: *pp* mi - - se-ré-re *mf* no-bis. A - gnus De - i, qui

- - ta mun - di: *pp* mi-se-ré-re *mf* no-bis. A - gnus De - i, qui

mf

qui tol - - lis pe - cá - ta mi - se - ré - re

De - i, qui tollis pec - cá - ta mun - di: mi - se - ré - re no - - -

tol - lis pec - cá - - ta mun - di: mi - se - ré - re no - - -

tol - lis pec - cá - - ta mundi: mi - se - ré - re no - - -

f

no - bis. A - - - - gnus De - i, pec -

- - bis. A - - - - gnus De - - - i, qui tol - - lis pec -

- - bis. A - - - - gnus De - i, qui tol - lis pec -

- - bis. A - - - - gnus De - i, qui tol - lis pec - cá - - ta

f *mf* *mf*

- - cá - ta mun - - di: do - - na

Con moto.

mf po - co

- - cá - ta mun - - di:

do - na no - bis pa - - - cem, do - na

- - cá - ta

mun-di:

do - na no - bis pa - - - cem, do - na

mun - - - - di:

do - na no - bis pa - - - cem, do - na

Con moto.

mf po - co

cres - cen - do

no - bis pa - - - cem, do - - na no - bis pa - - cem.

no - bis pa - - - cem, do - - na no - bis pa - - cem.

no - bis pa - - - cem, do - - na no - bis pa - - cem.

cres - cen - do

f

p

PANGE LINGUA.

J. E. ZELINKA.

a)

Cantus.
Altus.

Tenor.
Bassus.

p *f* *p*

Pan-ge lin-gua glo-ri - ó - si Cór-po - ris my - sté - ri - um, Sangui-

- ní-sque pre-ti - ó - si, quem in mun-di pré - ti - um fructus ventris

f *mf*

ge - ne - ro - si Rex ef - fú - dit gén-ti - um. A - - - - - men.

p *f* *p*

(G dur unisono cum organo.)

J. E. ZELINKA.

b)

Tenori.

Bassi.

p *f* *p*

Pan-ge lin-gua glo-ri - ó - si Cór-po - ris my - sté - ri - um, San-gui-

- ní-sque pre-ti - ó - si, quem in mun-di pré - ti - um fru-ctus ven-tris

mf

ge - ne - ró - si Rex ef - - fú - dit gén-ti - um. A - - - - - men.

p *f* *p*

Ecce quomodo moritur justus.

(Feria VI. in Parasceve.)

J. E. ZELINKA.

Grave.
pp

Ec - ce quó - modo mó - ri - tur ju - stus, et ne - mo pér - ci - pit cor - de:

ppp

vi - ri ju - sti to - lún - tur et ne - mo con - sí - - de - rat: a

sub - lá - tus est ju - - stus:

pp

fá - ci - e in - i - qui - tá - tis sub - lá - - tus est ju - stus: et

pp

e - rit in pa - - ce me - mó - ri - a e - jus. In pa - ce factus est

ppp

po-co cres-cen-do

lo - ens e - jus, in Si - on ha - bi - tá - - - ti - o e - jus.

V. In pace factus est locus ejus.

R. Et in Sion habitatio ejus.

MISSA PRO DEFUNCTIS II.

AD TRES VOCES AEQUALES.

AUCTORE

IOSEPHO CYRILLO SYCHRA.

INTROITUS.

Sostenuto.

Tenor.
Bariton.

do - na

Réquiem ae - tér - nam do-na e - is, Dó-mi-ne: et lux per-

Bassus.

p do - na

- pé - - tu - a lú-ce-at e - is. in Si - on:

- pé - tu - a lú - ce-at e - is. Te decet hymnus, Deus in Si - on:

et tibi red-détur vo-tum in Je - rú-sa - lem: : exáudi orati-ónem me-am, ad te

omnis ca-ro vé-ni-et. Réquiem ae - tér-nam do-na e - is, Dó-mi-ne:

p do - na

et lux per-pé - - - tu - a lú-ce-at e - is. Ky-ri-e e-

et lux per-pé - tu - a lú - ce-at e-is. Ky-ri-e e - lé - - i - son, e-

e - is. Ky-ri-e e - léi - - -

- léi - - - - son. Chri-ste e - léi - - - - son.

- léi - - - - son. Chri-ste e - lé - - i - son, e - léi - - - - son.

- - - - son. Chri-ste e - léi - - - - son.

Ky-ri-e e - léi - son, Ky-ri-e e - léi - son, Ky-ri-e e - léi - - - - son.

Ky-ri-e e - léi - son, Ky-ri-e e - léi - son, e - léi - - - - son.

GRADUALE.

Réquiem aetérnam dona eis, Dó-mi-ne: et lux perpétua lú - ce-at e - is.

In me-mória aetérna erit ju - stus: ab au-diti-óne ma-la non ti-mé - - - bit.

p

Ab-sól - ve, Dó-mi-ne, á - ni-mas ó-mnium fi - dé-li-um defun - ctó - rum ab

p

o - mni vín - cu - lo de - li - ctó - rum.

mf

o - mni vín - cu - lo de - li - ctó - rum. Et grá - ti - a

mf

ju - dí - ci-um

tu - a il - lis succur - rén - te, me - re - án - tur e - vá - de - re ju - dí - ci -

ul - ti - ó - nis. Et lu - cis ae - tér - nae

- um ul - ti - ó - nis. Et lu - cis ae - tér - nae be -

f

Et lu - cis ae - tér - nae be - a - ti -

be - a - ti - tú - di - ne pér - fru - i.

f

- a - ti - tú - di - ne pér - fru - i, pér - fru - i.

- tú - di - ne pér - fru - i.

Sequence „Dies irae“ budiž zpívána z „Ordinarium Missae“.

OFFERTORIUM.

Andante.

mf *f*

Dó-mi-ne Je-su Chri - - ste, Rex gló - - - - - ri - ae,

mf *f*

p

lí-be-ra á-ni-mas ó-mnium fi-dé-li-um de-fun-etó - - - - -

p

lí-be-ra á-ni-mas fi-dé-li-um de-fun-etó - - - - -

f de

mf *f* *p*

- rum et de pro-fún-do la-cu: lí-be-ra e-as de o-re le-

p

- rum de poenis et de pro-fundo la-cu: lí-be-ra

poenis in-fér-ni et de pro-fundo la-cu:

f *ne*

- ó - - - nis, ne ab-sór-be-at e-as tár-ta-rus,

f *ne*

e - - - - as, ne ab-sór-be-at e-as tár-ta-rus, ne cadant in ob-

f *ne*

ne ca-dant in ob-scú-rum:

f

cadant in ob-scú-rum:

- scú - - - rum: sed sí-gni-fer sanctus Mi-chaël re-prae-sén-tet e-as in

in ob - - - scú-rum: *f*

san - - - ctam: Quam o - lim A - brahae pro-mi-sí - sti, et
lu - cem sanctam: Quam o - lim A-brahae pro-mi-sí - - sti, et sé-mi-ni

san - - - ctam: Quam o - lim A - brahae pro-mi-sí - sti, et
sé - mi-ni e - - - - - jus.

e - - - - - jus.

sé - mi-ni e - - - - - jus. Hó-sti-as et preces ti-bi, Dómi-ne, lau - dis of -

tu sús-ci-pe pro a - ni-mábus il-lis, qua - rum hó-di-e memó - ri-am
- fé - ri-mus: tu sús-ci-pe pro a - ni-mábus il-lis: qua - rum hó-di-e me -

trans-í - - - - re

fá - - - - ci-mus: fac e - as, Dó-mine, de mor - te trans-í - re. Quam o-lim
- mó - ri-am fá-ci-mus: trans-í - - - - re

Quam o-lim A - - brahae promi-sí - sti, et sé - mi-ni e - - - - - jus.

A-brahae pro-mi-sí - - sti et sé-mi-ni e - - - - - jus.

Quam o-lim A - - brahae promi-sí - sti, et sé - mi-ni e - - - - - jus.

SANCTUS.

Andante.

mf San - ctus Dó - minus De - us Sá - - - ba -
p San - ctus, San - ctus, San - ctus Dó - mi - nus De - us Sá - ba -
pp San - ctus, San - - - - - ctus

- oth. gló - - - - ri - a tu - - - -
f - oth. Ple - ni sunt coe - li, et ter - ra gló - - - - ri - a
f gló - - - - ri - a tu - - - -

Vivo. in ex - cé - l - - -
ff tu - a. Ho - sán - na, ho - sán - na, ho - sán - na in ex - cé - l - - -
ff a. Ho - sán - na, in ex - cé - l - - -

sis, in ex - cé - l - - - sis.
pp - sis in ex - cé - l - - - sis.
- sis, in ex - cé - l - - - sis. *pp*

BENEDICTUS.

Con moto.

p Be - ne - dí - ctus, be - ne - dí - ctus *mf* qui ve - nit in
mf qui
p be - - - - ne - dí - - ctus qui

no - mi-ne Dó - - - - mi - - ni.

ve - nit in nó - mi-ne Dó - - mi - ni. Ho - sán-na, ho - sán-na, ho -

in ex - cél - - - - sis, in ex - cél - - - sis.

- sánna in ex - cél - - - - sis, in ex - cél - - - - sis.

AGNUS DEI.

Andante.

p

mun - di: do-na e-is ré - - -

A - gnus De-i, qui tol-lis pec-cá - - ta mun - - - di: do-na e-is ré-

do-na e-is

- - - quiem.

mf

mun - di: do-na e-is

- - - quiem. A - gnus De-i, qui tol - lis pec - cá - ta mun - - - di: do - na ré - quiem.

ré - qui - em.

f

e-is ré - - - qui - em. A - gnus De-i, qui tol - lis pec - cá - - ta do-na e-is ré-quiem.

mun - di: do - na e - is ré - - - - qui-em

mun - - - - di: do - na e - is ré - - qui-em sempi-tér - - - -

do - na e - is ré-qui-em

Cum sanctis tu-is in ae-

- nam. Cum san - ctis, cum sanctis tu-is

Lux ae-tér-na lú-ce-at e - is, Dómi-ne:

tér - - - - num:

in ae-tér - num: qui - a pi - us es. Ré-qui-em ae - tér - nam

in ae-tér - - - - num: qui-a

do - na et lux per - pé - - - tu - a lú-ce-at e - is. Cum

do-na e - is, Dó-mi-ne: et lux per - pé - tu-a lú - ce-at e - is. Cum

do - na

sanctis tu-is in ae - tér - - - - num:

san - ctis, cum sanctis tu-is in ae-tér - num: qui - a pi - - us est.

in ae-tér - - - - num: quia

Líbera me, Dómine.

J. C. SYCHRA.

Tenor.
Baryton.

Bassus.

p

Libera me, Dómine, de morte ae - tér - na in di - e il - la tre - mén -

p

ju - di - cá - - - -

- da: Quando coeli movéndi sunt et terra: Dum vé - ne - ris ju - di - cá - re

f

- re sae - cu - lum

Ima. Ilda.

sae - cu - lum per i - - - - - gnem. i - - - - - gnem.

i - - - - - gnem. i - - - - - gnem.

p

☞ Tremens factus sum e - go, et ti - me - o, dum di - scússi - o vé - ne - rit, at -

p

- que ventúra i - ra. Quando coe - - li movéndi sunt et ter - ra. Di - es il - la,

f *ff*

di-es i-rae, ca-la-mi-tá-tis et mi-sé-ri - ae, di-es ma - - gna et a-
et a - má-ra

ju-di - cá - - - re saeculum
- má - ra val - de, Dum vé-ne-ris ju-di - cá - re sae - culum per

do - na
i - - - - - gnem. Ré-qui-em ae - tér-nam do-na e - is, Dó-mi-ne:
p

et lux per - pé - - - tu - a lú-ce-at e - is.
et lux per - pé - tu - a lú - - ce - at e - is.

Repetitur:
„Libera me“
usque ad ♯
Tremens.

SALVE REGINA.

Andante.

J. C. SYCHRA.

Sal-ve Re - gi-na, Mater mi-se-ri - cór-di-ae, vi-ta dul-cé - do et spes nostra
mf

sal - ve. Ad te cla - má - mus : éxsu - les fi - li - i He - vae. Ad te su - spi -

- - rá - mus ge - mén - tes et . flen - tes in hac la - cry - márum val - le. E - ja

er - go, ad - vo - cá - ta no - stra, il - los tu - os mi - se - ri - córdes ó - cu - los ad

nos con - vér - te. Et Je - - - - - sum be - ne - dí - ctum fructum ventris

tu - i, nobis post hoc ex - sí - li - um o - stén - de. O cle - mens, o

pi - - a, o dul - cis Vir - go Ma - ri - - - - a.

Animas fidelium.

J. C. SYCHRA,

Andante con moto.

mf *f* *cum*

A-ni-mas fi - dé-li-um, quas assumpsisti Dómi-ne, fac e-as gau-dé - re,

sanctis tu - is, cum sanctis tu - is in gló - - - ri - a, in *ri - tar-*

cum sanctis tu - - is, cum sanctis tu - - is in gló - - - ri-a, in *ri - tar-*

in gló - - - -

gló - ri - a. *dan - do* *p* et lux perpé-tu-

gló - - - - ri - a. Ré-qui-ae - té-rnam do-na e - is, Dómine: et lux per-

- dan - do

- - - - ri - a. *p*

- - a lú - - ce-at e - is cum sanctis tu - is, cum

rit.

- - pé - - tu-a lú-ce-at e - is, fac e-as gau-dé - re, cum sanctis tu-

rit. *f*

sanctis tu - is in gló - - - ri - a, in gló - - - ri - - a.

- - is, cum sanctis tu - - is in gló - - - ri-a, in gló - - - - ri - a. *ritard.*

in gló - - - - ri - - a.

Oprava. Na str. 2. v 3. řádce, v barytonu 3. nota má býti *f*is místo vytištěného *a*.

GRADUALE

IN FESTO S. MATTHÆI, APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

(Missa „Os justi“.)

JOS. CAINER.

Cantus.

Altus.

Tenor.

Bassus.

p dolce *f*

Be - a - tus vir, qui ti - met Dó - mi - num, in man - dá - tis e - jus

p *ff* *p dolce*

cupit ni - - mis. Potens, in terra é - rit, semen e - jus, ge - ne - ra - ti - o, re -

Be - ne - di - - cé - - tur *p* *f* al - le - - lú -

- ctó - rum be - ne - di - - cé - - tur, al - le - lú - ja, al - le - lú -

be - ne - di - cé - - - tur *p* *f*

- - ja. Te glo - ri - ó - sus a - po - sto - ló - rum cho - rus, lau - dat,

- - ja. Te glo - ri - ó - sus a - po - sto - ló - rum cho - - rus, lau -

Dó - mi - ne, lau - dat, Dó - mine, lau - dat, lau -

- - - dat, Dó - mi - ne, lau - - dat, lau - - -

po - co ri - te - nu - to

- - - - - dat Dó - - - - mi - ne, al - le - lú - - - - - ja.
p f p
 - - - - - dat Dó - - - - mi - ne, al - le - lú - - - - - ja.
f p

OFFERTORIUM

IN FESTO S. MATTHÆI, APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

Quasi adagio.

(Missa »Os justi«.)

JOS. CAINER.

Cantus.
Altus.

pp dolce

Po - - su - i - sti, Dó - mine, in ca - pi - te e - jus co - ró - nam de

Tenor.

dolce cantando

Po - su - i - sti, Dó - mi - ne, in ca - pi - te e - jus co - ró - nam de

Bassus
I. et II.

pp

Po - - su - i - sti, Dó - mine, in ca - pi - te e - jus co - ró - nam de

p dolce
 lá - pi - de pre - - ti - ó - - so, vi - tam pé - ti - it a te, vi - tam pé - ti - it a
p p dolce
 lá - pi - de pre - - ti - ó - - so, vi - tam pé - ti - it a te, vi - tam pé - ti - it a
p
 lá - pi - de pre - ti - ó - - so, *p* vi - tam pé - ti - it a te, vi - tam pé - ti - it a

ff *dim. rit. pp a tempo* Po - - su -
 - te, vi - tam pé - ti - it a te, et tri - bu - i - sti e - - i. Po - su - i -
ff *pp cantabile*
 - te, vi - tam pé - ti - it a te, et tri - bu - i - sti e - - i. Po - su -
ff *pp*
 - te, vi - tam pé - ti - it a te, et tri - bu - i - sti e - - i. Po - su - i - - -

- i - sti in cá-pi-te e - jus co - rónam de lá - pi - de,
 - sti in cá-pi-te e - jus co - - ró - nam de lá - pi - de,
 - i - sti in cá-pi-te e - jus co - rónam de lá - pi - de, de lá - pi - de,
 - sti in cá-pi-te e - - - - - jus co - - - - - nam, co - ró - nam de

f lá - pi - de pre - ti - ó - so, *p* de lá - pi - de pre - ti - ó - so *p dolce*
f lá - pi - de pre - ti - ó - so, *p* de lá - pi - de pre - ti - ó - so, vitam
f lá - pi - de pre - ti - ó - so, *p* de lá - pi - de pre - ti - ó - so, vitam
 lá - pi - de pre - ti - ó - so, *p* de lá - pi - de pre - ti - ó - so, vitam
 lá - pi - de pre - ti - ó - so, *p* de lá - pi - de pre - ti - ó - so, vitam

vi - tam pé - ti - it a te, *p*
 pé - ti - it, pé - ti - it a te, *p* et tri - bu - í - sti e - i,
 pé - - ti - it, pé - ti - it a te, *f* et tri - bu - í - sti e - i,
 pé - ti - it, pé - - ti - it a te, *p* et tri - bu - í - sti e - i,
 pé - - ti - it, a te et tri - bu - í - sti e - i,

al - - - - - le - - lú - - - - - ja.
f al - le - - - - - lú - - - - - ja.
 al - - - - - le - - lú - - - - - ja.
 al - - - - - le - - lú - - - - - ja.
 al - - - - - le - - lú - - - - - ja.

GRADUALE IN FESTO VIRGINIS.

(Missa »Vultum tuum«.)

JOS. CAINER.

Andante sostenuto.
p dolce

Cantus.
Altus.

Tenor.
Bassus.

Con - cu - pi - vit rex de - có - rem tu - - - um, quó-ni-am

f *p dolce*

i - pse est Dó-mi-nus, De - us tu - us. *p dolce* Au - di fi-li-a
Au - di fi - - li - a et

f *p* Au - di fi-li-a

vi - et vi - de, et in - cli - na au - rem tu - - - am, al - le -
de, et in - cli - na au - rem tu - am, *f*

et vi - de, et in - cli - na au - rem tu - - - am, *f*

f

- lú - - - ja, al - le - lú - ja. Haec est Vir-go sa-pi-ens, et u-na de

pp

nú-me-ro pru - dén - - - tum, al - le - lú - - - ja.

pp

POHŘEBNÍ PÍSNĚ.

Složil

JOSEF CYRILL SYCHRA.

I.

Tenor.
Baryton.

Bass.

„Já jsem život a vzkří-še-ní“, vo-lá Kristův k lidem hlas; i kdo umřel,

v o-sla-ve-ní bu-de ži-ti no - vě zas. Ú-tě-chu tu blahou sám Je-žíš smrti

svou dal nám. Se-tří sl-zu v trudném o - ku: z mrtvých slavně Ježíš vstal, a - by po Je-

vstane
- ho nám boku v radost proměnil se žal. Z mrtvých každý zas, vo - - lá Je-žíšův k nám hlas.

II.

Mládenci neb panně.

Tenor.
Baryton.

Bass.

1. Kynul Pán a Je-ho slo-vem du-še vzhůru povzlétla. Přestalo ti
2. Do-ko-ná-no dí-lo tvo-je, do-bo-jo-ván krátký boj. Kristus ve svém

1. srd - ce bi - ti v kvě - tu ja - ra tvé - ho ži - - ti, a - by du - - še
2. sli - to - vá - ní při - jmi te - be v ne - bes bá - - - ní me - zi vy - - vo -

1. v ži - tí novém na věč - no - sti roz - kvet - la.
2. le - né svo - je, kde ti věč - né sla - sti zdroj.

III.

Nad dítětem.

a) Pro tři hlasy.

Tenor.
Baryton.

Bass.

Již tu, robě, te - be není. Svadlos, mladé poupátko! Dřímej sladce v blahém snění,

mi - lé, drahé ro - bát - ko! Zá - hy so - bě Bůh vzal te - be z do - lu strasti, ža - lo - sti,

by tvou duší pojal v nebe do své věčné ra - do - sti. Již tu, ro - bě, te - be ne - ní.

p *pp*

Svadlos, čerstvé poupátko! Dřímej sladce v blahém snění! Bůh tě zbudí za krátko.

p *pp*

b) Pro čtyři hlasy.

Tenoři.

Bassi.

p *pp*

Již tu, robě, te-be není, Svadlos, mladé poupátko! Dřímej sladce v blahém snění,

p *pp*

rit.

Un poco piu mosso.

rit.

mi-lé, dra - hé ro-bát-ko! Zá-hy so-bě Bůh vzal te-be z do-lu strasti, ža-lo-sti,

Tempo I.

by tvou du-ši po-jal v nebe do své věčné ra-do-sti. Již tu, ro-bě, te-be ne-ní.

p *pp* *rit.*

p *pp* *rit.*

Svadlos, čerstvé poupát-ko! Dřímej sladce v blahém snění! Bůh tě zbu - dí za krátko.

IV.

Všeobecná.

Tenoři.

Bassi.

Bůh náš, tvůrce vše-ho - mi-ra, te-be k sobě po-vo-lal; ú - těchou nám

pev-ná ví-ra, že tvou duši k sobě vzal. Pa-ne, ra-číž u-dě-li - - ti, ať i

nám lze o-de - ji - ti zbožné k Tobě v ne - - bes chrám. Spočín, bratře, v tichém hrobě
sestro,

a zde čekej vzkříše-ní, kdy Pán přijde v slavné době soudit všeho stvoře-ní. Bůh ti soudcem

mirným bu - diž, mi-lo - sti-vě te-be su-diž a buď mi-lo-stiv všem nám!

II. TE DEUM LAUDAMUS.

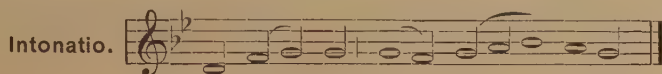
PSALMODIE.

AUCTORE

JOANNE EV. ZELINKA,

REGENSCHORI AD SCT. CASTULUM, PRAGAE.

OP. XI.

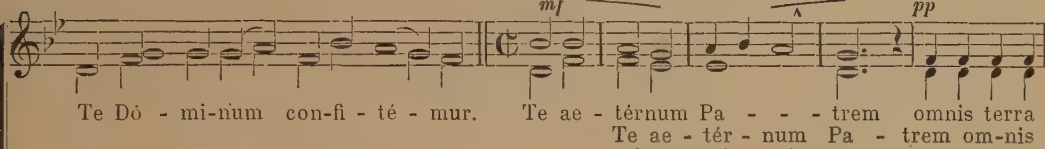

Te De - um lau - dá - - mus.

Tutti.

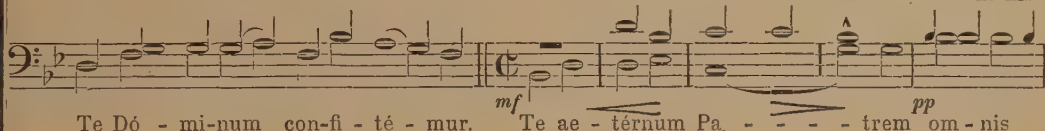
Andante con moto.

Cantus.
Altus.

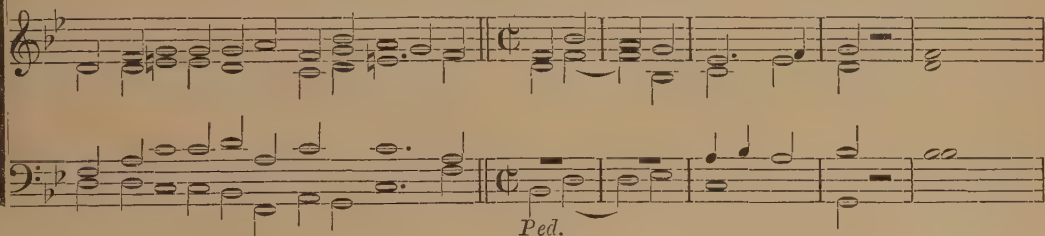
Te Dó - mi-num con-fi - té - mur. Te ae - té-^{mf}num Pa - - - trem omnis terra
Te ae - té-^{mf}num Pa - trem om-nis ^{pp}

Tenor.
Bassus.

Te Dó - mi-num con-fi - té - mur. Te ae - té-^{mf}num Pa - - - - trem om - nis ^{pp}

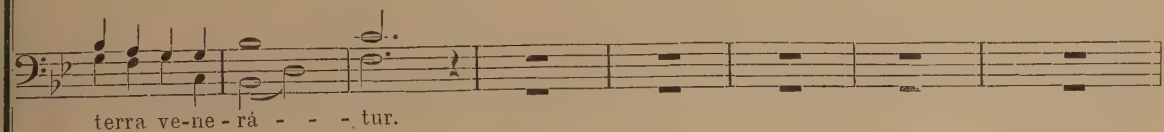
Organum.

Ped.

ve - ne - rá - - - tur. ^p Tibi omnes An-ge-li, ti - bi coe - li, et u - ni-vér-sae

terra ve-ne-rá - - - tur.

*

po-tes - tá - tes. San-ctus,

mf Ti - bi Chérubim et Sé-raphim in - ces - sá - bi - li vo - ce pro - clá - mant.

ff San - - ctus, Vivo. Ple - ni sunt coe - li et

Dó - mi - nus De - us Sa - - ba -

p rit. Ple - ni sunt coe - li et

San - - ctus. San - - - - - ctus. ma - je -

p rit. Vivo.

terra ma - je - státis gló - ri - ae tu - - - ae. *mf*

- oth, ple - ni sunt gló - ri - ae tu - - - ae. Te glo - ri - ó - sus A - po - sto - ló - rum cho - rus.

ter - ra ma - je - státis gló - ri - ae tu - ae.

- - stá - tis gló - - - - - ri - ae tu - ae.

p

Soli. p *Tutti. f*

Te Mártyrum cān - di - dá - - tus lau -

pp *p*

Te Prophe-tā - rum lau-dá - bi-lis nú-merus. Te Mártyrum cān - di - dá - - tus lau -

Soli. mf *Tutti.*

- - dat ex-ér-ci - tus. Te per orbem ter - rá - - rum sancta confi-té - tur Ec-clé-si - a.

- - dat ex-ér-ci - tus. Te per orbem ter - rá - - rum sancta confi-té - tur Ec-clé-si - a.

Soli. pp *Tutti.*

Patrem imménsae ma-je - stá - tis, venerándum tuum verum et ú - nicum Fí - li - um.

Patrem imménsae ma-je - stá - tis, venerándum tuum verum et ú - nicum Fí - li - um.

pp

Pozn. Soli = čtvero zpěv nebo soprani s průvodem varhan.

f Maestoso. *ff* *p*

Sanctum quoque Pa-rá-cli-tum Spí-ri-tum. Tu Rex gló-ri-ae, Chri-ste, tu Pa-tris sem-pi-tér-

Sanctum quoque Pa-rá-cli-tum Spí-ri-tum. Tu Rex gló-ri-ae, Chri-ste, tu Pa-tris sem-pi-tér-

f Maestoso. *ff* *p*

Soli. *rit.* *a tempo* *ff*

- - nus es Fi - - - li-us. Tu, ad li-be-rán-dum su-sce-ptúrus hó-minem, non ho-ru-

- - nus es Fi - - - li-us. Tu, ad li-be-rán-dum su-sce-ptúrus hó-minem, non ho-ru-

p *rit.*

Calando. *Tutti.*

- - i-sti Vír-gi-nis ú-te-rum. Tu, devicto mortis a-cú-le-o, aperuísti cre-déntibus re-gna coe-ló-

ú - terum. Tu, devicto mortis a - cú-le-o, aperuísti cre-déntibus re-gna coe-ló-

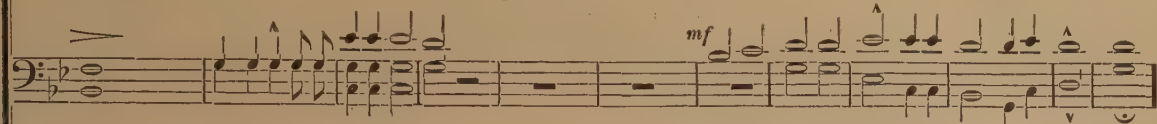
Calando.

Ped.

Poco lento.

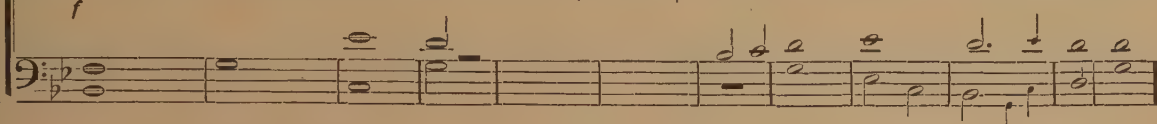

Tu ad dexteram De - i se - des, in gló - ri - a Pa - - tris. Judex créderis esse ven - tú - rus.

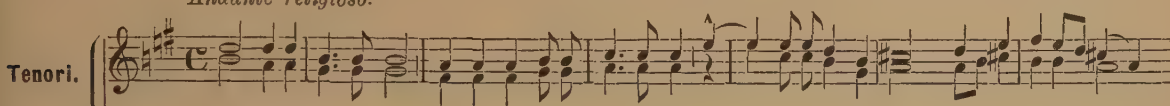

- rum. Tu ad dexteram Dei se-des Ju - - dex cré-deris es-se ven-tú-rus.

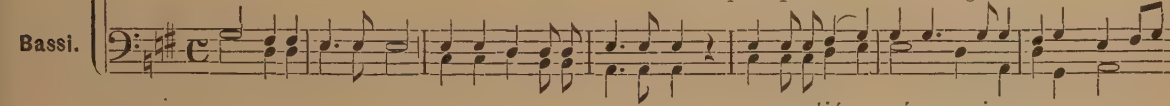
Poco lento.

Andante religioso.

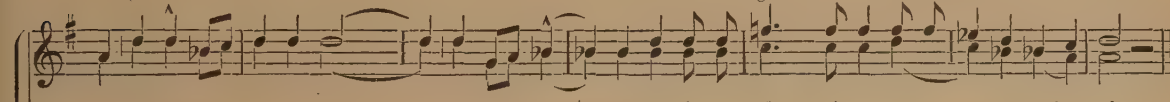

Te ergo quaesumus, tu-is famulis subve-ni, quos pretio-so san - gui-ne rede - mi-

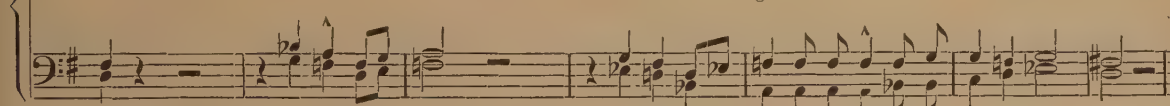

quos pretio-so san - guine

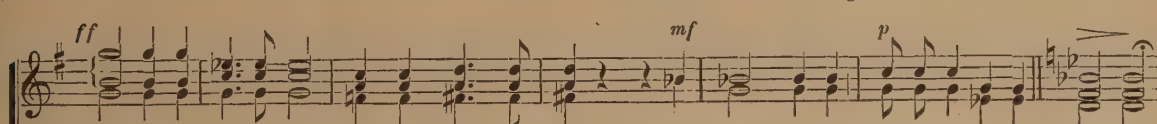
gló - ri - a nu-me-rá - - - ri.

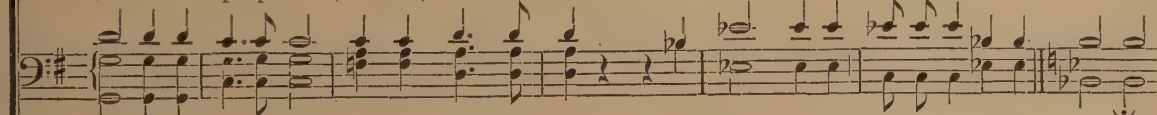
- sti. Aetér - - - na fac cum san - - ctis tu-is in gló - ri - a nu - - me-rá - ri.

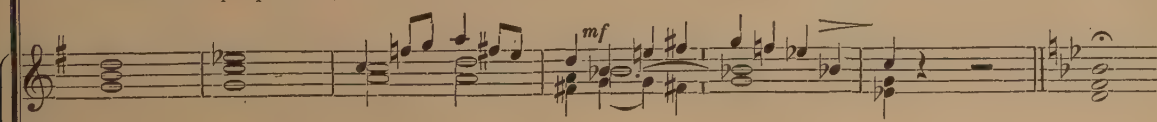
Ae-tér-na fac cum sanctis tu-is in gló-ri-a nu-me-rá - ri.

Salvum fac po-pu-lum, tu-um, Dó - mi - ne, et bé - ne-dic haere-di-tá - ti tu - ae.

Salvum fac po-pu-lum, tu-um, Dó - mi - ne, et bé - ne-dic haere-di-tá - ti tu - ae.

p Soli.

Et re-ge e - os, et ex - tol-le il-los us-que in ae-tér-num. Per sín-gu-los

Et re-ge e - os, et ex - tol-le il-los us-que in ae-tér-num. Per sín-gu-los

Tutti. f *Soli.*

di - - - - - es be-ne - dí-ci-mus te. Et laudá-mus nomen tuum in

di - - - - - es be-ne - dí-ci-mus te. Et laudá-mus nomen tuum in

Tutti. *pp Soli.*

sae - cu - lum, et in sae - cu-lum sae-cu - - li. Digná-re, Dó-mine, dí - e

sae - cu - lum, et in sae - cu-lum sae-cu - - li. Digná-re, Dó-mine, dí - e

Tutti.

f Maestoso.

i - sto si-ne pec-cáto nos cu-sto - di - - re. Mi-se - ré - re no-stri,

i - sto si-ne pec-cáto nos cu-sto - di - - re. Mi-se - ré - re no-stri,

Maestoso.

ff

Soli.

Dó-mi-ne, mi-se - ré - re no - - stri. Fi - at mi-se - ri - cór - di-

Dó-mi-ne, mi-se - ré - re no - - stri. Fi - at mi-se - ri - cór - di-

Tutti.

- - a tu - a, Dó-mi-ne, su-per nos, quemád-mo - dum spe - rá - vi - mus in te.

- - a tu - a, Dó-mi-ne, su-per nos, quemád-mo - dum spe - rá - vi - mus in te.

Poco animato.

In te, Dómine, spe - rá - vi: non con - fún - dar in ae - tér - num, non con

Poco animato.

- fún - - - dar in ae - tér - - - ri - te - nu - to - num.

non con - fún - - - dar in ae - tér - - - num.

Tenor.

non con - fún - dar, non confúndar in ae-tér - - - - - num.

Bassi.

con - fún - dar, non confúndar in ae-tér - - - - - num.

ritenuto

R. Laudémus | et superexaltémus eum in saécula.

Poznámka. Provedení této homofonní psalmodie neskytá v intonaci žádných obtíží, dlužno však voliti pohyb ($\frac{2}{2}$) mírný, při němž možno přesně akcentovati, jakož i konečné slabý lehece vyslovovati. Tak zamezeno bude ostré trhání slab na několikráte za sebou se objevujících notách čtvrtových, a zpěv slabický, žalmům vlastní, i v tomto podání příznivě bude působiti.

Missa in hon. Beatæ Mariæ Virg.

pro quatuor voces inaequales et organum obligatum.

AUCTORE:

JOSEPHUS CAINER.

KYRIE.

Moderato.

Cantus.
Altus.
Tenor.
Bassus.

p dolce

Ky - ri - e e - - léi - - - son, e - - léi - - - son, e -

p dolce *p*

Voces.

- - léi - - - son. Ky - ri - e e - léi - - - son, e - léi - -

p *mf*

Organum.

p dolce

Ped. p

- - son, e - léi - - - son. Ky - ri - e e -

p *f*

mf

Ped.

p

lèi - son, e - léi son, e - léi - son, e - léi - son,

lèi - son, e - léi son,

lèi - son, e - léi son,

poco accel. et string. lento tempo *tempo lento* *accel. et string.* Chri - ste e - léi - -

p son. Chri - ste, Chri - ste e - léi - - son, Chri - ste Chri - ste e - léi - -

p Chri - ste e - léi - son, Chri - ste e - léi -

f son, *I. tempo* e - léi - - son, e - léi -

son, Chri - ste, Chri - ste e - léi - - son, e - léi - - son, Chri - ste, Chri - ste e - léi - son, e - léi - son, e - léi -

son, Chri - ste, Chri - ste e - léi - - son, e - léi - son, e - léi -

f

Ped.

- - son. Ky - - ri - e e - léi - - - son, e -

- - son. Ky - - ri e e - léi - - - son, e - léi -

- - son. Ky - ri - e e - léi - - - son, e - léi -

p *f*

- - léi - - - son. Ky - ri - e e - - - léi -

- - - son. son. Ky - ri - e e - léi - - - son, e - léi -

- - - son. Ky - ri - e e - léi - - - son, e - léi -

- - - son. Ky - ri - - - e e - - léi - - son, e -

- - son. Ky - ri - e e - léi - son, e - léi - son. *rit.* *pp*

e - léi - - - son. Ky - - ri - e e - - léi - son, e - léi - son. *pp*

- - son, e - léi - son. Ky - ri - e e - - - léi - - - son, e - léi - son.

- - léi - - - son. Ky - - - - - ri - e e - léi - son, e - léi - son.

GLORIA.

Poco con moto.

pp *rit.* *p* *f*

Et in terra pax ho-mi-ni-bus bo-nae vo-lun-tá-tis, bene-
vo-lun-tá-tis, lau-dá-mus
vo-lun-tá-tis, *f* laudá-mus

p *Ped.* *f*

p rit. *pp* *a tempo I. f*

- di - ci-mus te, ad-o-rá-mus te, glo-ri-fi-cá-mus te
te, be-ne-dici-mus te, ad-o-rá-mus te, glo-ri-fi-cá-mus te
glo-ri-fi-cá-mus te

p *pp* *f* *a tempo I.*

rit. *f* *Ped.*

p *dolce* pro-pter ma-gnam

Grá-ti-as á-gi-mus ti-bi propter magnam glóri-am tu Dó-mi-ne

Ped. p *p* *Ped. p*

am.
De - us, De - us Pa - ter o - mnipotens, Dó-mi-ne Fí - li u - - ni-
p
Rex coe-lé - stis, Deus Pa - ter o - mní-po-tens, p

géné-ni-te Je-su Chri - - ste. Dó-mi-ne De - us, A - gnus De - i.
f rit. dim. pp a tempo I. p
f rit. dim. pp a tempo I. p

mf a tempo

Fí - li - us Pa - - tris. Qui tol - lis pec-cá-ta mundi, mi-se-ré-re no-bis.
p rit. dim. pp p Lento dolce
p rit. dim. pp p dolce

p dolce legato

dim. dolce

p Qui tol-lis pec-cáta mun-di. sú-sci-pe, sú-sci-pe de-pre-cati-ónem nostram, qui se-

p *dim.* *f* *poco string.*

dolce

dim. rit. p rit. lento dim. p Lento

- des ad dextram Pa-tris, mi-se-ré-re no-bis. Quóni-am tu so-lus san-ctus,

no-bis. san-ctus.

dim. rit. p rit. dim. pp p

Tempo con moto

tu so-lus Al-tís-si-mus,

p rit. a tempo I.

tu so-lus Dó-minus, tu so-lus Al-tís-si-mus, Je-su Chri-ste.

Al-tís-simus, Je-su Chri-ste. Cum sancto

so-lus Al-tís-si-mus *p rit. p f*

f a tempo I.

Ped.

Cum sancto Spi-ri - tu

Cum sancto Spí-ri-tu, Spi - ri-tu, in gló-ri-a De-i Pa-tris. A - - men.

C R E D O.

Moderato.

o - mni - po-tén-tem

Pa-trem o-mni-po-tén-tem, fa-ctó-rem coe-li et ter-rae, vi-si-bí-li-um ó-mni-

um, et in - vi-si-bí-li-um. Et in unum Dó-minum Jesum Chri - stum, Fi-li-um

p dolce *poco rit.* *p a tempo*

poco rit. *a tempo*

De - i u - ni - gé - ni - tum. Et ex Pa - tre na - tum an - te ó - mni - a sae - cu -

dolce

De - i u - ni - gé - ni - tum.

- - la.

p *f* *ff*

De - um de De - o, lu - men de lu - mi - ne, De - um ve - rum de De - o

dolce

p *dolce*

ve - ro. Gé - ni - tum, non fa - ctum, consubstanti - á - lem Pa - tri, per quem ó - mni - a

fa - eta sunt. Qui propter nos hó-mínes, et propter nostram sa - lú-tem de-scén-dit de

de Spi-ri-tu san - cto ex Ma-ri-
coe - - lis. Et in-car - ná-tus est de Spi-ri-tu sancto ex Ma-
de Spi - - ri-tu sancto ex Ma-

rit. dim. pp pp Adagio. pp

- - ri-a Vir-gi - ne et ho - mo fa - - ctus est. Cru-ci-fi-xus sub Pón-ti-
é-ti-am pro
fa - ctus

p rit. et dim. factus pp a tempo adagio

Tempo con moto.

dim. pp f Et re-sur-

- o Pi-lá - - - - - to pas - - sus, et se - púl-tus est. Et resur-

no - bis, sub Pón-ti-o Pi-lá-to pas - - sus, et se - púl-tus est. Et resur-

p et se - púl-tus est. *pp*

f

Ped.

- - ré - - - xit tér - ti-a die - e se - cún - dum Seri - ptú - - - ras. Et a - scén-dit in

ff

ff se - det, se-det ad dexte-ram Pa - - tris. Et i - terum ven-tú-rus est cum

coe - lum, Et i - te - rum

f

Ped.

gló-ri-a ju-di-cá-re vi-vos, et mor-tu-os, cujus re-gni, non e-rit,

ff *p* *pp rit.* *f* *Tempo I.*

non e-rit fi-nis. Et in Spi-ritum sanctum, Dóminum, et vi-vi-fi-cán-vi-vi-fi-

rit. dim. *pp* *p un poco lento*

tem, qui ex Patre, Fi-li-ó-que pro-cé-dit. Qui cum Patre, et Fi-li-o

pro-cé-dit. *p* *poco rit.*

si-mul ad-o-rá-tur, et conglori-fi-cá-tur, qui lo-cú-tus est per Pro-phé-

- - tas. Et unam sanctam ca-thó-li-cam et a-po-stólicam Ec-clé-si - am. Confi-te-or

p poco largo poco rit. et dim. pp tempo I.

unum ba-ptisma in re-mis-si-ó - nem pec-ca-tó-rum. Et ex-spé-cto, Et ex-

p f Et ex-spé-

GTU Library

3 2400 00340 1431

